

สมนุตปาสาทิกา นาม วินยภูจกถา

มหาวคฺควณณนา

มหาขนฺธกวนณนา

อุภินันฺ ปาฎิโมกฺขานัน	สงฺคีติสมนฺนตรฺ
สงฺคายีสฺ มหาเถรา	ขนฺธกั ขนฺธโกวิทา ฯ
ยํ ตสฺสทานิ สมฺปตฺโต	ยสฺมา สัวณฺณนากุกโม
ตสฺมา โหติ อยนตสฺส	อนฺตฺตานตถวณฺณนา ฯ
ปทภาชนิเย อตฺถา	เย हि เยสํ ปกาสิตา ฯ
เต เจ ปฺน วเทยฺยาม	ปฺริโยसानํ กทา ภเว ฯ
อฺตฺตานา เจว เย อตฺถา	เตสํ สัวณฺณนาย กิ
อธิปฺปายานฺสนฺธิหิ	พฺยญฺชเนน จ เย ปน ฯ
อนฺตฺตานา น เต ยสฺมา	สกกฺกา ณาตุํวณฺณิตา
เตสํเยว อยํ ตสฺมา	โหติ สัวณฺณนान โยติ ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา อรุเวลายํ วิหฺรติ นชฺชา
เนรณฺชราย ตีเร โพธิรุกฺขมูเล ปจฺมาภิสฺมฺพุทฺโธติ เอตฺถ กิณฺจาปี
เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา เวรณฺชายนฺตฺติอาทิสฺสู วีย กรณฺวจเนน
วิเสสการณํ นตฺถิ วินยํ ปตฺวา ปน กรณฺวจเนเนว อยมภิตาไป
อาโรปีโตติ อาทิโต ปญฺจาย อารุพฺหาภิตาปวเสเนเวตํ วุตฺตฺนฺติ
เวทิตพฺพิ ฯ เอส นโย อณฺเณสุปี อิตฺ ปเรสุ เอวฺรุเปสุ ฯ

*เล่ม ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒

กิ ปเนตสฺส วจเน ปโยชนนฺติ ฯ ปพฺพชฺชาทีนํ วินยกมฺมานํ
 อาทีโต ปฏฺจาย นีทานทสฺสนํ ฯ ยา หิ ภควตา อานุชานามิ
 ภิกฺขเว อิมหิ ตีหิ สรณฺคฺมเนหิ ปพฺพชฺชํ อุปสมฺปทนฺติ เอวํ
 ปพฺพชฺชา เจว อุปสมฺปทา จ อณุญฺจาทา ยานิ จ ราชคฺหาทีสุ
 อุชฺฌาย วตฺตอาจรียวตฺตาทินี อณุญฺจาทานิ ตานิ อภิสฺมุโพธิ
 ปตฺวา สตฺตสฺตฺตาทํ โพธิมณฺเฑ(๑) วีตินาเมตฺวา พาราณสีย
 ฌมฺมจกฺกํ ปวตฺเตตฺวา อิมินา จ อณุกฺกเมน อิทฺถจ อิทฺถจ
 ฌานํ ปตฺวา อิมสฺมิถจ อิมสฺมิถจ วตฺตสฺมี ปญฺจตฺตานีติ
 เอวเมเตสํ ปพฺพชฺชาทีนํ วินยกมฺมานํ อาทีโต ปฏฺจาย
 นีทานทสฺสนํ เอตสฺส วจเน ปโยชนนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

ตตฺถ อรุเวลายนฺติ มหาเวลายํ มหนฺเต วาลิกฺราสิมฺหิตี
 อตฺถโธ ฯ อถวา อรุติ วาลิกา วุจฺจติ เวลาติ มรียาทา
 เวลาติกฺกมนฺเหตุ อาหฺญา อรุ อรุเวลาติ เอวํ เจตฺถ อตฺถโธ
 ทฏฺฐพฺโพ ฯ อตีเต กิร อณุปฺปนฺเน พุทฺเธ ทสฺสทสฺสา กุลปฺตฺตา
 ตาปสฺปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ตสฺมี ปเทเส วิหรนฺตา เอกทิวสํ
 สนฺนิปตฺติวาทา กตฺติกวตฺตํ อํสุ กายกมฺมวจิกมฺมานิ นาม
 ปเรสํปี ปากฺฎานิ โหนฺติ มโนกมฺมํ ปน อปากฺฎํ ตสฺมา
 โย กามวิตกฺกํ วา พฺยาปาทวิตกฺกํ วา วิหีสาวิตกฺกํ วา
 วิตกฺเกติ ตสฺส อญฺโฆ โจอโก นาม นตฺถิ โส อตฺตนา ว
 # ๑. ม.โพธิมหามณฺเฑ.

*เล่มที่ ๓ มหาขณฺฐกถณฺนา หน้า ๓

อตฺตํ ใจฺเตตฺวา ปตฺตปฺปญฺเณ วาฬิกํ อหริตฺวา อิมสฺมี จาเน
อากิรตฺ อิทมสฺส ทณฺฑกมฺมุนฺติ ฯ ตโต ปญฺจาย โย ตาทิสฺ
วิตกํ วิตกฺเกติ โส ตตฺถ ปตฺตปฺปญฺเณ วาฬิกํ อากิรติ ฯ
เอวํ ตตฺถ อนุกฺกเมเน มหาวาฬิกราสี ชาโต ฯ ตโต นํ ปจฺฉิมา
ชนตา ปริกฺขิปีตฺวา เจตฺยญฺจานมกาสิ ฯ ตํ สนฺชาย วุตฺตํ
อฺรุเวลาชนฺติ มหาเวลาชฺ มหนฺเต วาฬิกราสีมฺหิตี อตฺถโถติ ฯ
ตเมว สนฺชาย วุตฺตํ อถวา อฺรุตี วาฬิกา วุจฺจติ เวลาติ
มริยาทา เวลาติกฺกมเนเหตุ อหาญา อฺรุ อฺรุเวลาติ เอวํ เจตฺถ
อตฺถโถ ทญฺจพฺโพติ ฯ โพธิรฺกฺขมฺมุเลติ โพธิ วุจฺจติ จตฺตฺส มกฺเคสุ
ณณํ ตํ โพธิ ภาควา เอตฺถ ปตฺโตติ รุกฺโขปี โพธิรฺกฺโขเคว
นามํ ลภิ ตสฺส โพธิรฺกฺขสฺส มฺมุเล โพธิรฺกฺขมฺมุเล ฯ ปจฺมาภิ-
สมฺพุทฺโธติ ปจฺมํ อภิสมฺพุทฺโธ อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา สพฺพ-
ปจฺมเขวาติ อตฺถโถ ฯ เอกปลฺลงฺเกนาติ สกิปี อนุญฺจหิตฺวา
ยถาอาภุชิตฺเตน เอเกเนว ปลฺลงฺเกน ฯ วิมุตฺติสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สฺส
สฺส
สฺส
สฺส
สฺส
สฺส
สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สฺสฺสฺสฺส
สฺส
ส

*เล่มที่ ๓ มหาวิงฺกควณฺณา หน้า ๔

สงฺขาราคีอาทินา นเยน วุคฺโต อวิชฺชาทีโก ปจฺจยาการุ
อตุตฺตนา กตุตฺตพฺพกิจฺจกรณโต อนุโลมโต วุจฺจติ อวิชฺชายเตว
อเสสวिरาคนโรธา สงฺขารนโรธาอาทินา นเยน วุคฺโต เสว
อนุปฺปาทนโรเชน นโรชฺชมาโน ตํ กิจฺจํ น กโรตีติ ตสฺส
อกรณโต ปฏฺฐิโลมโต วุจฺจติ ปุริมนเยเนว วา วุคฺโต ปวตฺติยา
อนุโลมอิตโร ตสฺสา ปฏฺฐิโลมโต เอวเมวเมตฺถ อตุโถ
ทฏฺฐพฺโพ ๑ อาทีโต ปน ปฏฺฐาย ยาว อนุตฺตํ อนุตฺโต จ
ปฏฺฐาย ยาว อาที ปาเปตฺวา อวตฺตตฺตา อิตฺถ อณฺเณนตฺถเนตฺถ
อนุโลมปฏฺฐิโลมตา น ยุชฺชติ ๑

มนฺสาการีตี มนฺสิ อการี ๑ ตตุตฺถ ยถา อนุโลมํ มนฺสิ
อการี อิทํ ตาว ทสฺเสตฺถ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราคีอาที
วุคฺตํ ๑ ตตุตฺถ อวิชฺชา จ สา ปจฺจโย จาตี อวิชฺชาปจฺจโย
ตสฺมา อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารานํ สมฺภวณฺตีตี อิมินา นเยน
สพฺพปเทสุตฺถอ เวทิตฺพฺโพ ๑ อยเมตฺถ สงฺเขโป ๑ วิตุถารุ
ปน สพฺพการสมฺปนฺนํ วินิจฺฉยํ อิจฺฉนฺเตน วิสุทฺธิมคฺคโต จ
สมฺโมห วิโนทนียา จ มหาวิงฺกควณฺณาย คเหตุพฺโพ ๑ ยถา
ปน ปฏฺฐิโลมํ มนฺสิ อการี อิทํ ทสฺเสตฺถ อวิชฺชาย เตว
อเสสวिरาคนโรธาสงฺขารนโรธาอาที วุคฺตํ ๑ ตตุตฺถ อวิชฺชาย
เตววาตี อวิชฺชาย ตฺถ เอว ๑ อเสสวिरาคนโรธาตี วิจารณ์สงฺขาเตน
๑. สี่. ม. อวิชฺชาย เอว ตฺถ ๑

มคฺเคน อเสตนิโรธา ฯ สงฺขารนิโรโชติ สงฺขารานํ อนุปฺปาท-
นิโรโช โหติ ฯ เอวํ นิรุทฺธานํ ปน สงฺขารานํ นิโรธา
วิญฺญาณนิโรโช วิญฺญาณาทินนฺจ นิโรธา นามรूपาทินิ
นิรุทฺธานิเยว โหนตฺติติ ทสฺเสตฺถ สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรโชติ-
อาทึ วตฺวา เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโช โหตฺติติ
วุตฺตํ ฯ ตตฺถ เกวลสฺสชาติ สกฺลสฺส สฺสทฺธสฺส วา สตต-
วิรหิตสฺสชาติ อตฺถโธ ฯ ทุกฺขกฺขนฺธสฺสชาติ ทุกฺขราสีสฺส ฯ นิโรโช
โหตฺติติ อนุปฺปาโท โหติ ฯ เอตมตฺถํ วิทิตฺวาติ ยวายนํ อวิชฺชาทิวเสน
สงฺขาราทิกสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺภโย อวิชฺชานิโรชาทิวเสน
จ นิโรโช โหตฺติติ วุตฺโต สพฺพากาเรน เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ฯ
ตายฺเวลายนฺติ ตายํ ตสฺส อตฺถสฺส วิทิตฺเวลายํ ฯ อิมํ อุทานํ
อุทานเนสีติ อิมํ ตสฺมี วิทิตฺเว อตฺถเ เหตุโน จ เหตุสมฺบุตฺต-
นฺธมฺมสฺส จ ปชานนายน อานุกาวิทฺปิ กํ ยทา หเว ปาตุกฺวานตฺติ-
อาทิกํ โสมนสฺสสมฺบุตฺตคฺวาณสมฺภูจฺจํ อุทานํ อุทานเนสี
อตฺถมฺนวางํ นิจฺจฺจาเรสีติ วุตฺตํ โหติ ฯ ตสฺสตฺถโธ ยทา หเวติ
ยสฺมี หเว กาเล ฯ ปาตุกฺวานตฺติติ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ ฐมฺมาติ
อนฺุโลมปฺจฺจยาการปฺภูเวรสาธกา(๑) โพรธิปฺกฺขิยธฺมฺมา ฯ อถวา
ปาตุกฺวานตฺติติ ปกาเสนฺติ อภิสมยวเสน พุยตฺตา ปากฺภา
โหนตฺติ ฯ ฐมฺมาติ จตฺตาริยสจฺจธฺมฺมา ฯ อาตาโป วุจฺจติ
๑. ม. อนฺุโลมปฺภูโลมปฺจฺจยาการปฺภูเวรสาธกา ฯ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๖

กิลีสสนตาปฏูเรน วิริยํ ๑ อาตาปิโนติ สมมปฺปธานวิริยวโต ๑
ฌายโตติ อารมฺมณฺณูปนิชฺฌานลกฺขณเณน จ ลกฺขณฺณูปนิชฺฌาน-
ลกฺขณเณน จ ทฺวิหิ ฌาเนหิ ฌายนฺตสฺส ๑ พุราหฺมณฺณสฺสาติ
พาหิตปาปสฺส ชีณาสวสฺส ๑ อถสฺส กงฺขา วปยฺนตีติ อถ
อสฺส เอวฺปาตฺตฺกฺกฺตมฺมสฺส กงฺขา วปยฺนติ ๑ สพฺพาติ ยา เอสา
โก นฺุโข ฆนฺเต สฺสตีติ โน กลฺโล ปญฺโหติ ภควา
อโวจาทิอาทินา นเณน ตถา กตมํ นฺุโข ฆนฺเต ชรามรณํ
กสฺส จ ปนฺธิ ชรามรณนฺติ โน กลฺโล ปญฺโหติ ภควา
อโวจาทิอาทินา จ นเณน ปจฺจยาการเณ กงฺขา วุตฺตา ยา
จ ปจฺจยาการสฺเสว อปฺปฏิวิทฺตฺตฺตา อโหสี นฺุโข อหิ
อตีตมทฺธานนฺติอาทิกา โสฬส กงฺขา อากตา ตา สพฺพา
วปยฺนติ อปกจฺจนฺติ นฺิรฺชฺชนฺติ ๑ กสฺมา ๑ ยโต ปชานาติ
สเหตุรฺมมฺนฺติ ยสฺมา อวิชฺชาทิเกณ เหตุนา สเหตุกํ อิมํ
สงฺขาราทิ เกวลํทฺก
ปฏฺิวิทฺตฺติ ๑

ทฺติยวาเร ๑ อิมํ อุทานํ อุทานเสีติ อิมํ ตสฺมี วิทิตเ
อตุเถ อวิชฺชาย เตว อเสสวฺวิราคณฺิโรธา สงฺขารณฺิโรชฺติ เอวํ
ปกาสิตสฺส นฺิพฺพานสงฺขาตสฺส ปจฺจยฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
ทฺิปกํ วุตฺตปฺปการํ อุทานํ อุทานเสีติ อตุโถ ๑ ตตฺตฺรายํ
สงฺเขปตุโถ ยสฺมา ปจฺจยฺยานํ ขยสงฺขาตํ นฺิพฺพานํ อเวทิ

*เล่มที่ ๓ มหาขนฺธกถณนา หน้า ๘

อณฺดาติ ปฏฺวิษณฺติ ตสฺมา ยทาสุส อาตาปีโน ฉายโต
พฺราหฺมณฺสุส วุตฺตปฺปการา ชมฺมา ปาตุกฺวานฺติ อถ ยา
นิพฺพานฺสุส อวิทิตฺตฺตา อุปฺปชฺเชยฺยฺมฺตา สพฺพาปี กงฺขา
วปฺยนฺติ ฯ

ตติยวาระ ฯ อิมํ อุทานํ อุทานเนสีติ อิมํ เยน มกุเคน
โส ทุกฺขกฺขนฺธสุส สมฺมทฺยนิโรธสงฺขาโต อตฺถโถ กิจฺจวเสน จ
อารมฺมณฺกิริยาย จ วิทิตฺตฺตฺส อริยมกฺคสุส อานุกฺภาพทีปํ
วุตฺตปฺปการํ อุทานํ อุทานเนสีติ อตฺถโถ ฯ ตตฺตฺราयํ สงฺเขปตฺถโถ
ยทา หเว ปาตุกฺวานฺติชมฺมา อาตาปีโน ฉายโต พฺราหฺมณฺสุส
ตทา โส พฺราหฺมโณ เตหิ อุปฺปนฺเนหิ โฟธิปฺกฺขิยชฺมเมหิ ยสุส
วา อริยมกฺคสุส จตฺสจฺจชมฺมา ปาตุกฺกฺตา เตน อริยมกฺเคน
วิฐฺปยํ ติฏฺฐติ มारเสนฺนฺติ กามา เตปฺจมา เสนาติอาทินา
นเยน วุตฺตปฺปการํ มारเสนํ วิฐฺปยนฺโต วิชฺมนฺโต วิทฺธฺเสนฺโต
ติฏฺฐติ ฯ กถํ ฯ สุริโยว โอภาสยมนฺตลิกฺขนฺติ ยถา สุริโย
อพฺกุกฺคโต อตฺตโน ปภาย อนฺตลิกฺขํ โอภาสยฺนฺโตว อนฺธการํ
วิชฺมนฺโต ติฏฺฐติ ฯ เอวํ โสปี พฺราหฺมโณ เตหิ ชมฺเมหิ เตน
วา มกุเคน สจฺจานิ ปฏฺวิษณฺนฺโตว มारเสนํ วิฐฺปยนฺโต
ติฏฺฐตีติ เอวเมตฺถ ปจฺมํ อุทานํ ปจฺจยาการปจฺจเวกฺขณฺวเสน
ทฺตฺติยํ นิพฺพานปจฺจเวกฺขณฺวเสน ตติยํ มกฺคปจฺจเวกฺขณฺวเสน
อุปฺปนฺนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

อุทานเน ปน รตติยา ปจัม ยามัม ปฏิจฺจสมุปฺปาทำ อฺนุโลมัม
ทฺตฺติยัม ยามัม ปฏิโลมัม ตตฺติยัม ยามัม อฺนุโลมปฏิโลมนฺนฺติ วุตฺตํ ตํ
สฺตฺตฺตาหฺสฺส อจฺจเยน เสว อาสนา วุฏฺฐหิตฺสํมิตฺติ รตฺตี อฺปฺปาทิตํ
มนฺสิกํารํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตทา หิ ภควา ยสฺส ปจฺจยาการ-
ปฺชานนสฺส จ ปจฺจยกฺขยาริคมสฺส จ อานุกาวิทฺติกา ปฺริมา
เทว อุทานคาถา ตสฺส วเสน เอเกกเมว โกฏฺฐาถํ ปจฺมยामญจ
มชฺฉิมยामญจ มนฺสากาสิ ฯ อิธ ปน ปาฏิปฺทรตฺติยา เอว
มนฺสากาสิ ฯ ภควา หิ วิสาขปฺนฺณมย รตฺติยา ปจฺมยाम
ปฺพุเพนิวาถํ อฺนุสฺสริ มชฺฉิมยाम เทพฺพจกฺขุ วิโสเชสิ
ปจฺฉิมยाम ปฏิจฺจสมุปฺปาทำ อฺนุโลมปฏิโลมัม มนฺสิกฺตฺวา อิทานิ
อรุโณ อุกฺกจฺจิสฺสตีติ สพฺพญฺญุตํ ปาปฺญนิ ฯ สพฺพญฺญุตปฺตฺต-
สมนฺนฺตรเมว อรุโณ อุกฺกญฺจิ ฯ ตโต ตํทิวถํ เตนว ปฺลลฺงฺเกน
วิตฺตินาเมตฺวา สมปฺตฺตาย ปาฏิปฺทรตฺติยา ติสฺสุ ยามสฺสุ เอว
มนฺสิกฺตฺวา อิมานิ อุทานานิ อุทานสิ ฯ อิติ ปาฏิปฺทรตฺติยา
เอว มนฺสิกฺตฺวา ตํ โพธิรฺกฺขมฺมุเล สฺตฺตฺตาหํ เอกปฺลลฺงฺเกน นิสฺสีทิตฺติ
เอว วุตฺตํ สฺตฺตฺตาหํ ตตฺถเวว วิตฺตินาเมสีติ ฯ

อถ โข ภควา ตสฺส สฺตฺตฺตาหฺสฺส อจฺจเยน ตมฺหา
สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา โพธิรฺกฺขมฺมุลา เยน อชฺปาถนิกฺโรโร
เตนุปฺสํกมฺมิตฺติ เอตฺถ น ภควา ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา
๑. ม. สพฺพญฺญุตํ ปฺตฺตสมนฺนฺตรเมว ฯ

*เล่มที่ ๓ มหาขณฺฐกถณฺนา หน้า ๕

อนนฺตรเมว โปธิรฺกษมุลา เยน อชปาลนฺโอรฺโธ เตนฺอุปสงฺกมิ ฯ
ยถา ปน ภูตฺวา สยตฺติ วุตฺเตน น หตฺถे อโรวิทฺวา มฺหํ
อวิกฺขาลेतฺวา สยนสมิปี อคนฺตฺวา อณฺณํ กิณฺจि อลฺลาปสลฺลาปี
อกตฺวา สยติ อิจฺเจวํ วุตฺตํ โหติ โภชนโต ปน ปจฺจนา
สยติ น น สยตฺติ (๑) อิทฺเมตฺถ ทิปิตํ โหติ เอวมิธาปี น
ตมฺหา สมาริมาหา วุญฺหิตฺวา อนนฺตรเมว ปกฺกามิตี วุตฺตํ
โหติ วุญฺจानโต ปน ปจฺจนาปกฺกามิ น น ปกฺกามิตี (๒)
อิทฺเมตฺถ ทิปิตํ โหติ ฯ อนนฺตรํ ปน อปกฺกमितฺวา ภควา
กึ อกาสิตี ฯ อปรานิปิ ติณฺนิ สตฺตาทานิ โปธิสมิเปเยว
วิตฺตินามลฺลิตํ ฯ ตตฺตารายํ อนฺนุปฺพุทฺธิกา ภควตฺติกริ พุทฺธตฺตํ
ปตฺวา สตฺตาทํ เอกปลฺลงฺเกน นิสินฺเนน น ภควา วุญฺจาดิ
กึ นฺโฆ อณฺเณปี พุทฺธตฺตกริ ชมฺมา อตฺถิติ เอกจฺจานํ
เทวตานํ กงฺขา อุทฺปาที ฯ อถ ภควา อญฺจเม ทิวเส
สมาปตฺติโต วุญฺจาย เทวตานํ กงฺขํ ญตฺวา กงฺขาวิชมนตฺถํ
อากาเส อุปฺปตฺติตฺวา ยมกปาฎิหาริยํ ทสฺเสตฺวา ตาสํ กงฺขํ
วิธมิตฺวา ปลฺลงฺกโต อีสกํ ปาจิณฺนิสฺสิตฺเต อุตฺตรทิสภาเก จตฺวา
จตฺตาริ อสงฺเขยฺยานิ กปฺปสตฺสทสฺสญจ อุปฺจิตานํ ปารมिณํ
ผลาธิกมณฺญจานํ ปลฺลงฺกญจ โปธิรฺกษญจ อนิมฺมิเสหิ อกฺขีหิ
โอโลกยมาโน สตฺตาทํ วิตฺตินามลฺลิตํ ฯ ตํ จานํ อนิมฺมิสเจตฺติ
๑.ม. น สยตฺติ ฯ ๒. ม. น ปกฺกามิตี ฯ

*เล่มที่ ๓ มหาวิงฺกวนฺณา หน้า ๑๐

นาม ชาตํ ๑ อถ ปลฺลงฺกสฺส จ จิตฺตฺจฺจฺจฺจ จ อนฺตรา
ปฺรตฺถิมโต จ ปฺจฺจิมโต จ อายเต รตนจฺงกเม จฺงกมนฺโต
สตุตฺตาหํ วิตินาเมสิ ๑ ตํ จานํ รตนจฺงกเมเจติยํ นาม ชาตํ ๑
ตโต ปฺจฺจิมทิสภาเค เทวตา รตนขฺมรํ มาปยีสฺสุ ๑ ตตฺถ
ปลฺลงฺเกน นิสิตฺติวาทา อภิขมฺมปฺปฏกํ วิเสสโต เจตฺถ อนนฺตฺนย-
สมนตปฺปฏฺจฺจานํ วิจฺจินฺนโต สตุตฺตาหํ วิตินาเมสิ ๑ ตํ จานํ
รตนขฺมรเจติยํ นามชาตํ ๑ เอวํ โปชิสฺสมีเปเยว จตุตฺตาริ
สตุตฺตาหานิ วิตินาเมตฺวาปญฺจเม สตุตฺตาเห โปชิริกฺขมฺมุลา เยน
อชฺปาณนิโคโรโร เตนฺอุปสฺงกมิ ๑ ตสฺส กิร นิโครฺรตฺสฺส ฉายาย
อชฺปาณกา กนฺตฺวา นิสิตฺตฺนฺติ เตนสฺส อชฺปาณนิโคโรโรเตว
นามํ อุทฺปาติ ๑ สตุตฺตาหํ วิมฺตฺตฺติสฺสขฺปฏฺฐิสฺสเวทิตฺติ ตตฺตราปี ขมฺมํ
วิจฺจินฺนโตเยว วิมฺตฺตฺติสฺสขํ ปฏฺฐิสฺสเวเทนฺโต นิสิตฺติ ๑ โปชิตฺโต
ปฺรตฺถิมทิสภาเค เอส รุกฺโข โหติ ๑ เอวํ นิสินฺเน จ ปเนตฺถ
ภควติ เอโก พฺรราหฺมโณ ตํ อากนฺตฺวาปญฺหํ ปฺจฺจฺจํ ๑
เตน วุตฺตํ อถโข อญฺญตโรติอาทิ ๑ ตตฺถ หุํหุํชาติโกติ(๑) โส
กิร ทิฏฺฐขมฺกฺลิกโก นาม มานวเสน โกชวเสน จ หุํหุํชฺติ
กโรนฺโต วิจฺจติ ตสฺมา หุํหุํชฺติโกติ วุจฺจติ ๑ หุํหุํชฺติโกติปี
ปฺรจฺนฺติ ๑ เอตมตฺถํ วิทิตฺวาติ เอตํ เตน วุตฺตสฺส วจนสฺส
สิขาปฺปตฺตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายี เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานฺสิ ๑
๑. สฺตี. หุํหุํชฺติโกติ ๑ ๒. สฺตี. เอวํ ๑

ตสฺสตุโธ โย พาหิตปาปชฺรมตาย พุราหุมนโณ น ทิฏฺฐ-
มฺงคฺลิกตาย หุํหุํการกสวาทิปาปชฺรมยตุโธ หุตฺวา เกวลํ
ชาติมตฺตเคน พุรหุมนฺถํ ปฏฺิษานาติ โส พุราหุมนโณ พาหิต-
ปาปชฺรมตฺตา พาหิตปาปชฺรมโม หุํหุํการปฺปหานเน นินุํหุํโก
ราคาทิกสวาวาเวเน นิกฺกสาโว ภวานานุโยคยตุตฺตจิตฺตตาย
ยตฺตโต สีสฺสวเรน วา สลฺลตฺตจิตฺตตาย ยตฺตโต จตฺตมกฺกณณ-
สงฺขาเตหิ เวเทหิ วา อนฺตํ ตินฺณํ เวทานํ อนฺตํ กตฺตฺตา
เวทนฺตฺตจฺจตฺตมกฺกพฺรหฺมจฺริยสฺส วุสิตฺตฺตา วุสิตฺตพฺรหฺมจฺริโย ฯ
ชฺมเมเน โส พุรหุมนฺวาทำ วเทยฺยาติ พุราหุมนโณ อหนฺติ เอตํ
วาทำ ชฺมเมเน วเทยฺย ยสฺส สกฺเล โลกสนฺนิวาเส กุหิณฺจ
เอการมฺเมเนปี รากุสฺสโทโทสฺสสฺสโท โมหุสฺสสฺสโท มานุสฺสสฺสโท
ทิฏฺฐุสฺสสฺสโทติ อิมे ปณฺจ อุสฺสทา นตฺถิติ ฯ อกาลเมโฆติ อสมฺปตฺเต
วสฺสกาเล อุปฺปนฺนเมโฆ ฯ อโย ปน คิมฺหานํ ปจฺฉิมเ มาเส
อุทฺปาติ ฯ สตฺตฺตาหฺวทฺทลิกาคิ ตสฺมี อุปฺปนฺเน สตฺตฺตาหํ
อวิจฺฉินฺนวุจฺฉิตฺตา อโหสิ ฯ สีสฺสวตฺตทฺทฺทินิตี สา จ ปน
สตฺตฺตาหฺวทฺทลิกา อุทฺทผุสิตฺตสมฺมิสฺเสน สีสฺสวตฺเตน สมฺนตฺตา
ปฺริพฺภมฺนฺเตน ทฺฐิตฺตทิวสตฺตฺตา สีสฺสวตฺตทฺทฺทินิ นาม อโหสิ ฯ
อถ โข มุจฺฉินฺนุโท นาคราชาติ ตสฺเสว มุจฺฉินฺนุทฺรฺกฺขสฺส
สฺมีเป โปกฺขรณฺนิยา นินฺนพฺตฺโต มหฺนฺนภาโว นาคราชา ฯ
สตฺตฺตฺกฺขตฺตํ โภเคหิ ปฺริกฺขิปิตฺวาติ เอว โภเคหิ ปฺริกฺขิปิตฺวา

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๒

อุปริมูทฐนิ มหนุตํ ฌณํ กริตฺตวาว จิตฺเต ตสฺมี ตสฺส
ปริกฺเขปฺพกฺขนฺตรํ โลหฺปาสาทเ ภาณฺชาคารคฺคฺกฺกฺปฺปมาณํ อโหสิ
ตสฺมา ภควา นีวาเต ปิทฺทิตฺตวาว วาตฺปาเน ญฺญาคารเ นิสินฺโน
วีย ชาโต ฯ มา ภควนฺตํ สีตฺนฺตฺติอาทิ ตสฺส ตถา กริตฺตวา
จानการณฺปริทีปํ ฯ โส หิ มา ภควนฺตํ สีตฺนฺจ พาธยิตฺถ
มา อุณฺ्हํ มา ทํสาทิสฺมผลฺโส พาธยิตฺถาติ ตถา กริตฺตวา
อฺภูจาสี ฯ ตตฺถ กิณฺจาปี สตฺตาทวทฺทลิกาย อุณฺ्हเมว นตฺถิ
สเจ ปน อนฺตรนฺตรรา เมโฆ วิคฺจฺเจยฺย อุณฺ्हํ ภาเวยฺย
ตํปี นํ มา พาธยิตฺถาติ เอวํ ตสฺส จินฺเตตฺตํ ยุตฺตํ ฯ วิทฺชนฺติ
อฺพฺพิทฺธํ เมฆวิกฺเมน ทูริฏฺทนฺติ อตฺถโ ๑ วิคฺตวาทาหกนฺติ
อปลตเมฆํ ฯ เทวนฺติ อากาสํ ฯ สกฺวณฺณนฺติ อตฺตโน ฐปํ ๑
สุโขวิเวโกติ นิพฺพานสงฺขาโต อฺปฺริวิเวโก สุโข ๑ ตฺมฺภูจฺสฺสาติ
จตฺมกฺกณฺณสนฺโตเสน สนฺตฺมฺภูจฺสฺส ๑ สุตฺตมฺมฺสฺสาติ ปกาสิต-
ตฺมมฺสฺส ๑ ปสฺสโตติ ตํ วิเวกํ ยํ วา กิณฺจิ ปสฺสิตฺตพฺพํ
นาม ตํ สพฺพํ อตฺตโน วิริยพลาตฺติคเตน ฌานจกฺขุณา
ปสฺสนฺตสฺส ๑ อพฺยาปชฺชนฺติ อฺกฺุปฺปนาภาโว ๑ เอเตน เมตฺตา-
ปฺพฺพภาโค ทสฺสิโต ๑ ปาณฺญเตสฺส สฺยโมติ สตฺเตสฺส จ สฺยโม
อวิหีสฺนภาโว สุโขติ อตฺถโ ๑ เอเตน กรฺณาปฺพฺพภาโค ทสฺสิโต ๑
สุขา วิราคตา โทเกติ วิราคตาปี สุขา ๑ กิฺทิสี ๑ กามานํ
๑. สี. จิโต ๑

สมตฺกุกโมติ ยา กามานํ สมตฺกุกโมติ วุจฺจติ สฺวา วิราคตาปี
สุขาติ อตุโถ ๑ เอเตน อนาคามิมคฺโค กถิตฺโต ๑ อสุมิमानสุส
วินโยติ อิมินา ปน อรหตุตํ กถิตํ ๑ อรหตุตํ หิ อสุมิमानสุส
ปสุสทฺธิวินโยติ วุจฺจติ ๑ อิตฺโต ปรณฺจ สุขํ นาม นตฺถิ ๑
เตนาห เอตํ เว ปรมํ สุขนฺนติ ๑

มุจฺลินฺทมูลาติ มหาโพธิโต ปาจิณโกณฺเณ จิตฺตา มุจฺลินฺท-
รูกฺขมูลา ๑ ราชายตฺนนฺนติ ทกฺขิณฺทิสาทาเก จิตฺติ ราชายตฺนรูกฺขํ
อุปฺสงฺกมิ ๑ เตน โข ปน สมเยนาติ กตฺเรน สมเยน ภควโต
กิริ ราชายตฺนมูลฺเล สตฺตทาหํ เอกปฺลลฺงฺเกน นิสินฺนสุส สมာชิโต
วุจฺจฺจานทิวเส อรุณฺคฺกมฺนเวลายเมว โภชนกิจฺเจน ภวิตพฺพนฺติ
ลตฺวา สกฺโก เทวราชา โอสถหริตํ อุปเนสิ ภควา ตํ
ปริภฺวชิ ปริภฺวตฺต-มตฺตสฺเสว สริริกิจฺจํ อโหสิ สกฺโก มุโขทํ
อทาสิ ภควา มุขํ ฐิวิตฺวา ตสฺมีเยว รูกฺขมูลฺเล นิสีทฺติ เอวํ
อุคฺคเต อรุณฺมุหิ นิสินฺนเน ภควติ เตน โข ปน สมเยน ๑
ตปฺสุสภลฺลิกา วาณิชาติ ตปฺสุสโส จ ภลฺลิกโก จาติ เทว
ภาทโร วาณิชา ๑ อุคฺคลาติ อุคฺคลชนปทโต ๑ ตํ เทสนฺติ
ยสฺมี เทเส ภควา วิหฺรติ ๑ กตฺรสมฺมิลฺลจ เทเส ภควาติ ๑
มชฺฉิมเทเส ๑ ตสฺมา มชฺฉิมเทสํ คนฺตุํ อทฺธานมคฺคํ ปฺปฏิปฺนฺนา
โหนตฺตีติ อยเมตฺถ อตุโถ ๑ ฉาติสาลอหิตา เทวตาติ เตสํ
๑. สฺตี. ตปฺสุส ๑ ๒. สฺตี. อยํ ปาโชนตฺถิ ๑

*เล่มที่ ๓ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๑๔

ฉาติภูตปุพฺพา เทวตา ฯ เอตทโวจาดิ สฺวา กิร เนลฺลํ
สพฺพสภฺภานิ อปฺปวตฺตตานิ อกาสิ ฯ ตโต เต กิ อิทฺตฺติ
มคฺคเทวตานํ พลิกมฺมํ อํกํสุ ฯ เตลฺลํ พลิกมฺมกาเล สฺวา เทวตา
ทิสฺสमानเนนฺว กายนฺ เอตทโวจ ฯ มนฺเถน จ มรฺฐปฺปญฺจทิกาย
จาดิ อพฺพทฺสตฺตฺตฺตนา จ สปฺปิสมรฺฐผาณิตาทีหิ โยเชตฺตฺวา
พฺพทฺสตฺตฺตฺตนา จ ฯ ปฏฺธิมานเถตฺติอฺปฺภูจฺจหฺต ฯ ตํ โวติ ตมฺปฏฺธิมานนํ
ตมฺมหากํ ภวิสฺสตี ทิฆมฺรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ ยํ อมฺมหากนฺตฺติ
ยมฺปฏฺธิคฺคหณฺมํ อมฺมหากํ อสฺส ทิฆมฺรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ ภควโต
เอตทโหสิตี โย กิรฺสฺส ปฺชานานฺนุโยคกาเล ปตฺโต อโหสิ โส
สุชาตาย ปายาสํ ทาคฺคํ อากจฺจนฺตฺติยา เอว อนฺตรธาเย เตนฺสฺส
เอตทโหสิ ปตฺโต เม นตฺติ ปฺริมกาปิจ นโย ตถาคตา
หตฺเตสฺส ปฏฺธิคฺคหณฺตฺติ กิมฺหิ นฺนุโย อหํ ปฏฺธิคฺคหณฺเยยฺย
มนฺถลฺลจ มรฺฐปฺปญฺจทิกฺคจาดิ ฯ ปฺริวิตกฺกมฺมณฺญาตฺติ อิตฺโต ปุพฺพเว
ภควโต สุชาตาย ทินฺนํ โภชนํเยว โอิชานฺนุปฺปพฺพนฺนวเสน
อภฺจาสิ เอตฺตํ กาลํ เนว ชิมฺจฺฉาน ปิปาसान กายทฺพฺพลฺลยํ
อโหสิ อิทานิ ปนฺสฺส ออาหารํ ปฏฺธิคฺคเหตุกามตฺตายนฺน โย
ตถาคตาตีอาทินา นเยน ปฺริวิตกฺโก อุตฺปาติ ฯ ตํ เอว
อฺปฺปนฺนํ อตฺตโน เจตฺสา ภควโต เจโตปฺริวิตกฺกมฺมณฺญาตฺติ ฯ
จตฺตฺทิสฺสตี จตฺตฺติ ทิสฺสตี ฯ เสถมเย ปตฺเตตี มุคฺควณฺณสิถามเย
ปตฺเตตฺติ ฯ อิทฺเตว ภควา ปฏฺธิคฺคเหสิ เตเยว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ

จตุตทาโร ปน มหาราชานอ ปจมฺ อินฺทนีลมนิมเย ปตฺเต
อุปฺนามลฺลํ ๑ น เต ภควา อคฺคเหสี ๑ ตโต อิมे จตุตทาโรปี
มุกฺคควณฺณสีลามเย ปตฺเต อุปฺนามลฺลํ ๑ ภควา จตุตทาโรปี
ปตฺเต อคฺคเหสี เตสํ ปสทาหฺนุรฺกฺขนฺตถาย โน มหิจฺจตาย ๑
คเหตุวา จ ปน จตุตทาโรปี ยถา เอโกว ปตฺโต โหติ
ตถา อธิฏฺฐหิ ๑ จตฺนุํปปี เอกสฺทิสฺโส ปุณฺณวิปาโก อโหสี ๑
เอวํ เอกํ กตฺวาอธิฏฺฐิจฺเจ ปฏฺฐิกฺคเหสี ภควา ปจฺจกฺขเม เสถมเย
ปตฺเต มนฺถณฺจมฺฐปฺนฺชกฺกณฺจ ๑ ปจฺจกฺขเมติ ปจฺจกฺขมฺสมิ ปาญฺญกฺกํ
มหกฺขมฺสมินฺติ อตุโธ ๑ อถวา ปจฺจกฺขเมติ อภินเว อพฺภุณฺเห
คฺขณฺเน นิพฺพตฺตสมินฺติ อตุโธ ๑ เทว วาจา เอเตสํ อเหตุสนฺติ
เทววาจิกา ๑ อถวา ทฺวิหิ วาจาหิ อุปาสกภาวํ ปตฺตาดิ
อตุโธ ๑ เต เอวํ อุปาสกภาวํ ปฏฺฐิเวเทตฺวา ภควนฺตํ อหํสุ
กสฺสิทานิ ภาเน อมฺเหหิ อชฺชโต ปฏฺฐาย อภิวาทนปจฺจกฺขจฺานํ
กาทพฺพนฺติ ๑ ภควา สีสํปฺรามสิ ๑ เกสา หตฺถे ลกฺขีสุ ๑
เต เตสํ อทาสิ อิมे ตฺมฺเห ปฺริหรธาทิ ๑ เต เกสธาตุโย
ลภิตฺวา อมเตเนวาทิสิตฺตา หฏฺฐตฺตฺจฺาภควนฺตํ วนฺทิตฺวา
ปฏฺกมฺมีสุ ๑

อถโข ภควา สจฺจตาหสฺส อจฺจเยน ตมฺหา สมาริหมฺหา
วฏฺฐหิตฺวา วุตฺตปฺปการเมว สพฺพกิจฺจํ นิฏฺฐาเปตฺวา ราชายตฺนมฺูลา
ปฺนปปี เยน อชปาลนิกฺโรโร เตนฺอุปสงฺกมิ ๑ ปฺริวิตฺกฺโก อุทปาทีติ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๖

ตสฺมี นิสินฺนมตตสฺเสว สพฺพพุทฺธานํ อัจฉณฺสมาจฺฉินฺโณ อัย
เจตโส ปริวิตกโก อุทฺปาที กสฺมา ปนํยํ สพฺพพุทฺธานํ
อุปฺปชฺชตีติ ฯ ฌมฺมสฺส มหนฺตภาวํ คุรุภาวํ ภาวียภาวํ
ปจฺจเวกฺขณาย พุรฺหุมนฺนา ยาจิตฺเตน เทเสตุกามตฺตาย จ ฯ

ชานนฺตึ หิ พุทฺธา เอวํ วิตฺกุกิตฺเต พุรฺหุมา อากนฺตฺวา
ฌมฺมเทสํ ยาจิสฺสตีติ ตโต สตฺตา ฌมฺเม คารวํ อุปฺปาเทสฺสนฺตี
พุรฺหุมฺคุโร หิ โลกสฺนฺนิวาโสติ ฯ อิติ อิมฺหิ ทฺวีหิ การฺเณหิ
อัย วิตฺกโก อุปฺปชฺชตีติ ฯ ตตฺถ อธิคฺโต โข มฺยายนฺตึ อธิคฺโต
โฆ เม อัย ฯ อาลยรามาติ สตฺตา ปณฺจกามกฺุณฺนํ อลยฺนฺตี
ตสฺมา เต อาลยฺตี วุจฺจนฺตี เตหิ อาลยฺหิ รมนฺตีติ
อาลยรามา ฯ อาลยฺสฺ รตฺตํ อาลยฺรตฺตา ฯ อาลยฺสฺ สฺกุจฺ
มุทิตฺตํ อาลยฺสมฺมุทิตํ ฯ ยทฺทฺนฺตี นิปาโต ตสฺส จานํ
สฺนฺธาย ยํ อิทฺนฺตี ปฏฺิจฺจสมฺบุปฺปาทํ สฺนฺธาย โย อยฺนฺตี
เอวมตฺโต ทฺกุจฺพุโป ฯ อิทฺปฺปจฺยตาปฏฺิจฺจสมฺบุปฺปาโทติ อิมํ
ปจฺจยา อิทฺปฺปจฺยา อิทฺปฺปจฺยา เอว อิทฺปฺปจฺยตา
อิทฺปฺปจฺยตา จ สฺวา ปฏฺิจฺจสมฺบุปฺปาโท จาติ อิทฺปฺปจฺยตา-
ปฏฺิจฺจสมฺบุปฺปาโท ฯ โส มมฺสฺส กิลฺมโถติ ยา อชานนฺตฺตานํ
เทสฺนา นาม โส มม กิลฺมโถ อสฺส สฺวา มม วิหฺเสา
อสฺสาติ อตฺโต ฯ ภควนฺตฺนฺตี ภควโต ฯ อนจฺฉริยาติ
อนจฺฉริยา ฯ ปฏฺิจฺจํ สฺตี ปฏฺิจฺจํ สฺส ขาตสฺส ฌานสฺส โคจฺรา

อเหตุสิ ปริวิตกยิตพพภาวํ ปาปณีสสุ ฯ หลนฺติ เอตถ หกาโร
นิปาตมตฺโต อถนฺติ อตฺโต ฯ ปกาสิตฺตฺตฺติ เทสิตฺตฺตฺติ ฯ อถํ ทานิ เม
อิมํ กิจฺเจเนน อธิคตํ ฌมฺมํ เทสิตฺตฺตฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ นายิ(๑)
ฌมฺโม สุตฺตมฺพุโรติ น อยิ สุกโร อภิสมฺพุชฺฌิตฺตํ ชานิตฺตํ
น สุกโรติ อตฺโต ฯ ปฏฺฐิสฺสทคามินฺติ ปฏฺฐิสฺสทํ วุจฺจติ นิพฺพานํ
นิพฺพานคามินฺติ อตฺโต ฯ ราครตฺตฺตฺติ กามราเคน ภาวราเคน
ทิกฺกุจฺจราเคน จ รตฺตฺตา สตฺตฺตา ฯ น ทกฺขณฺตีติ น ปสฺสฺสนฺติ ฯ
ตโมกฺขณฺเชน อาวฺฐาติ อวิชฺชาราสีนา อชฺโฆตฺตฺตฺตฺตา ฯ
อปฺโปสฺสฺสูกฺกตาชาติ นิรุสฺสูกฺกภาเวน อเทเสตฺตฺตฺกมฺตาชาติ อตฺโต ฯ
ยตฺตร หิ นามาทิ ยสฺสฺมี นาม โลกํ ภาควโต ปฺรุโต ปาตฺร
โหสิตี ฌมฺมเทสนายาจนตฺถํ ทสฺส จกฺกวาพสฺสฺเสสฺส
มหาพฺรหฺมาโน กเหตุวา อากมฺม ภาควโต ปฺรุโต ปาตฺรโหสิ ฯ
อปฺปฺรชฺกฺขชาติกาติ ปญฺญามเย อกฺขิมฺหิ อปฺปํ รากโทสโมหฺรชฺ
เอเตสํ สภาวาทิ อปฺปฺรชฺกฺขชาติกา ภาวิสฺสฺสนฺติ ฌมฺมสฺสฺสาติ
จตฺตฺสจฺจฌมฺมํ ฯ อญฺญาตาโรติ ปฏฺฐิวิชฺฌตาโร ฯ ปาตฺรโหสิตี
ปาตฺรภาวิ ฯ สมฺเลหิ จินฺติโตติ รากาทิสฺมเลหิ ฉสฺตฺถาเรหิ
จินฺติโต ฯ อปาปฺเรตฺตฺตฺติ วิวร เอตํ ฯ อมตฺตฺส ทฺวารนฺติ อมตฺตฺส
นิพฺพานสฺส ทฺวารภูตํ อริยมคฺคํ ฯ สฺถนฺตฺตฺตฺติ ฌมฺมํ วิมเลนาณฺ-
พฺพุทฺตฺตฺติ อิมํ สตฺตฺตา รากาทิมลानํ อภาวโต วิมเลน สมฺพุทฺตฺตฺเชน
๑. ม. อิมํ ปาจา นตฺถิ ฯ

อนุพุทธี จตุสจจรมมี สุนนตุ ๑ เสเต ยถา ปพุตตมุต-
นิฏฐิตโตติ สิตามเย เอกมเน ปพุตตมุตฺตนิ จิตโต โส จ
ยถา จกขุมา ปุริโส สมนุตโต ชนตี ปสฺเสยฺย ตุมปิ สุมะ
สุนฺทรปลยฺย สพฺพลยฺยตถาณน สมนุตจกขุ ภควา ฐมฺมมย
ปลยฺยวามย ปาสาทมารุยฺห สยฺ อเปตโตโก โสกาวิกณฺณ
ชาติชราภิกฺขตี ชนตอเปกขสฺส อุปฺชารย ๑ อุฏฺฐเหตี ภควโต
ฐมฺมเทสนตฺถิ จาริกณฺจณฺณิ ยาจฺนโต ภณฺติ ๑ วีราติอาทีสุ
ภควา วิริยวฺนตตาย วิโร เทวปฺตฺตมจฺจุกิลเสภาภิสฺงขารมารานํ
วิชิตตฺตา วิชิตสฺงคาโม ชาติกนฺตาราทีนิตฺถณสมตฺถตาย
สตุถวาโห กามจฺจนฺตอณฺสส อภาวโต อนโณ ๑ อชฺฌณฺสนนฺติ
ยาจฺนํ ๑ พุทฺธจกขุชาติ อินฺทฺริยปโรปรียตฺติลาณน จ
อาสยานุสยลาณน จ ๑ อิมสฺสยฺหิ ทฺวินนํ ฌาณานํ พุทฺธจกขุติ
นามํ ๑ อปฺปรชกฺเขตติ เยสํ ปลยฺยจกขุมฺหิ ราคาทริชฺ อปฺป
เต อปฺปรชกฺขา ๑ เยสํ มหนฺตี เต มหารชกฺขา ๑ เยสํ
สทฺธาทีนํ อินฺทฺริยานํ ติกฺขานํ เต ติกฺขินฺทฺริยา ๑ เยสํ
มฺหฺนฺนิ เต มฺหฺนินฺทฺริยา ๑ เยสํ สทฺธาทโย อาการา สุนฺทรา
เต สุวาการา ๑ เยสํ อสุนฺทรา เต ทฺวาการา ๑ เย
กถิตการณํ สลฺลกฺเขนฺติสฺสฺเขน สกฺกา โหนฺติ วิญฺญาเปตฺเต
สุวิญฺญาปยา ๑ เย ตถา น โหนฺติ เต ทฺวิญฺญาปยา ๑
เย ปรโลกญจ วชฺชญจ ภยโต ปสฺสนฺติ เต ปรโลกวชฺชภย-

อุปภูจหีสูติ มุโขทกทานาทีนา อุปภูจหีสู ฯ

อนุตตรา จ โพธิ์ อนุตตรา จ คยนุติ อุปโก โปธิมณฑลส
จ คยาย จ อนุตเร ภควนุติ อททส ฯ อทธานมคค-
ปฏิบัติพนนุติ อทธานมคคํ ปฏิปนุํ ฯ สพพากิภูติ สพพ
เตภูมิกธมมํ อภิภวิตฺวา จิตฺ ๑ สพพวิภูติ สพพ จตฺตภูมิกธมมํ
อเวที อณฺณาสี ๑ สพเพสุ ธมฺเมสุ อนฺุปลิตฺโตติ สพเพสุ
เตภูมิกธมฺเมสุ กิเลสเลปนเนน อติตฺโต ๑ สพพฉโชติ สพพ
เตภูมิกธมมํ อุปจฺฉินฺทิตฺวา จิตฺ ๑ ตณฺหกฺขเย วิมุตฺโตติ ตณฺหกฺขเย
นิพฺพานे อารมฺมณกรณวเสน วิมุตฺโต ๑ สยํ อภิณฺญาชาติ
สพพ จตฺตภูมิกธมมํ อตฺตนาเว ชานิตฺวา ๑ กมฺุทฺทิสยฺยนุติ กํ
อณฺณํ อยํ เม อจฺริโยติ อฺุทฺทิสยฺยํ ๑ น เม อจฺริโย อตฺถิติ
โลกุตฺตรธมฺเม มยฺหํ อจฺริโย นาม นตฺถิ ๑ นตฺถิ เม
ปฏิบัติปฺุคฺคโลติ มยฺหํ ปฏิภาคปฺุคฺคโล นาม นตฺถิ ๑ สิตฺธิภูโตติ
สพพกิเลสคฺคินิพฺพาปนเนน สิตฺธิภูโต ๑ นิพฺพุโตติ กิเลสานํเยว
นิพฺพุตตฺตา นิพฺพุโต ๑ กาสินํ ปฺุรนฺติ กาสิกรณฺเฐ นครํ ๑
อหณฺณิ อมตฺตุนฺทฺทินฺติ ธมฺมจกฺขุปฏิลาภาย อมตฺเทรี
ปฺุทฺธิสํมิตฺติ คจฺฉามิ ๑ อรหฺสิ อนนฺตชฺโชติ อนนฺตชฺโช ภาวิตฺ
ยฺุตฺโตติ ๑ หุเวยฺยาวุโสติ อวฺุโส เอวมฺปิ นาม ภเวยฺย ๑
สีลํ โอกมฺเปตฺวาติ สีลํ จาเลตฺวา ๑ สณฺุจเปตฺนฺติ กตฺถิ
อกํสุ ๑ พาหุสฺสลิโกติ จีวรพาหุสฺสลาทีนํ อตฺถาย ปฏิปนฺโน ๑

ปธานวิพณฺโตติ ปธานโต วิพณฺโต ภูโจ ปริหีโน ฯ
อวตฺโต พาหุลลาชาติ จีวราทิพาหุลล ภาวตฺถาย อวตฺโต ฯ
โอทหถ ภิกฺขเว โสตนฺติ อุปเนถ ภิกฺขเว โสโต โสตินฺทุริย
ธมฺมสฺสวนตฺถํ อภิมุขํ กโรถาติ อตฺโต ฯ อมตฺมธฺคตฺนฺติ อมตฺ
นิพฺพานํ มยา อธิคตฺนฺติ ทสฺเสติ ฯ จริยาयाติ ทฺกฺกรจริยา ย ฯ
ปฺฏิปทาयाติ ทฺกฺกรปฺฏิปทา ย ฯ อภิขานาถ เม โนติ อภิขานาถ
สมนฺุสฺสถ นฺ เม ฯ เอวรूपํ ภาสิตเมตฺนฺติ เอวรूपํ วากฺยเกทฺนฺติ
อตฺโต ฯ อสกฺขิ โข ภควา ปฺลจวคฺคิเยภิกฺขุ สลฺยนาเปตฺนฺติ
อหํ พุทฺโธติ ชานาเปตฺ อสกฺขิ ฯ จกฺขุกรณฺีติ ปฺลจวจกฺขุ
สนฺธายาห ฯ อิโต ปริ สพฺพํ ปทตฺถโต อุตฺตานเมว
อธิปฺปายานุสนฺธิโยชนาทิเกทโต ปฺปฺลจสฺสูทฺนียา มชฺฌิมภูจกถาย
วุตฺตนเยน เวทิตพฺพํ ฯ อิโต ปฺภูจาย หิ อตีวิทฺถารภีรฺกสฺส
มหาชนสฺส จิตฺตํ อนฺุรกฺขนฺตา สุตฺตฺนตฺถกํ อวณฺณยิตฺวา
วินยกถํเยว วณฺณยิสฺสาม ฯ สา ว ตสฺส आयสฺมโต อุปสมฺปทา
อโหสีติ อาสาพฺพฺพณฺณมายํ อญฺุจารสฺหิ เทวตาโกฏฺฐิหิ สทฺธิ
โสตาปตฺติผลเปตฺติจฺจิตฺสฺส เอหิ ภิกฺขุติ ภควโต วจเนน
อภินิพฺพนฺนา สา ว ตสฺส आयสฺมโต เอหิภิกฺขุอุปสมฺปทา
อโหสี ฯ อถ โข आयสฺมโต จ วปฺปสฺสาติอาทิมฺหิ วปฺปตฺถเรสฺส
ปาฏฺฐิพทฺทิวเส ธมฺมจกฺขุ อุตฺปาที ภาทฺทียตฺถเรสฺส ทฺติยทิวเส
มหานามตฺถเรสฺส ตฺติยทิวเส อสฺสชิตฺถเรสฺส จตฺตฺถิยฺนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๒

อิเมสญจ ปน ภิกขุณิ กมฺมภูจจาเนสุ อุปฺปนฺนมลวิโสชนตฺถิ ภควา
อนฺโตวิหาระเยว อโหสิ ฯ อุปฺปนฺเน อุปฺปนฺเน กมฺมภูจจานมเล
อากาเสนาคนฺตฺวา มลฺ วิโนเทสิ ฯ ปกฺขสฺส ปน ปญฺจมีย
สพฺเพ ว เต เอกโต สมนฺิปาเตตฺวา อนตฺตสฺสฺเตน โววทิ ฯ
เตน วุตฺติ อถโข ภควา ปญฺจวคฺคิเยติ อาทิ ฯ เตน โข ปน
สมเยน ฉ โลเก อรหฺนฺโต โหตฺตฺติติ ปญฺจมียา ปกฺขสฺส
โลกสฺมี ฉ มนุสฺสา อรหฺนฺโต โหนฺตฺติติ อตุโถ ฯ

ปฺพพฺพานุปฺพพฺกานนฺติ ปเวณฺวิเสน โปราณานุโปราณานนฺติ
อตุโถ ฯ เตน โข ปน สมเยน เอกสฺสฺจฺจ โลก อรหฺนฺโต
โหนฺตฺติติ ปฺริมา ฉ อิเม จ ปญฺจปญฺจวาทิ อนฺโตวสฺสมฺหิเยว
เอกสฺสฺจฺจิมนุสฺสา อรหฺนฺโต โหนฺตฺติติ อตุโถ ฯ ตตฺร ยสอาทินิ
กฺลปฺตฺตานํ อํ ปฺพพโยโค ฯ อตีเต กิร ปญฺจปญฺจวาทนา
สหายกา วคฺคพฺนฺเชน ปฺญญานิ กโรนฺตฺวา อนาถสฺรียานิ
ปฺภิชคฺคณฺตฺวา วิจฺรนฺติ ฯ เต เอกทิวสํ สกพฺภํ อิตฺถิ กาลกตํ
ทิสฺวา ฌาเปสฺสามาติ สฺसानํ หรีสุ ฯ เตสุ ปญฺจ ชเน
ตฺมเห ฌาเปถาติ สฺसाने จเปตฺวา เสสา คามํ ปวิญฺจฺจา ฯ
ยโส ทารโก ตํ สฺรีย วิชฺฉิตฺวา ปรีวตฺเตตฺวา จ ฌาปยฺมาโน
อสุภสฺสณฺณํ ปฺภิลภิ ฯ โส อิตเรสฺปิ จตฺนุนํ ชนानํ ปสฺสถ
โก อิมํ อสุจํ ปฺภิกฺกฺกฺลนฺติ ทสฺเสสิ ฯ เตปิ ตตฺถ อสุภสฺสณฺณํ
ปฺภิลภีสุ ฯ เต ปญฺจปี คามํ คนฺตฺวา เสสสหายกานํ กถยีสฺสุ ฯ

ยโส ปน ทารโก เคนปี คนฺตุวา มาตาปีตฺตฺนญจ ภริยาย
จ กเถสิ ฯ เต สพุเพปี อสุภสณฺณํ ภาวียิสฺสุ ฯ อยมเตสํ
ปฺพุพโยโค ฯ เตนายสุมโต ยสฺสฺส นากฺกชเนสฺสุ สฺสฺสานสณฺญาเยว
อุปฺปชฺชติ ฯ ตาย จ อุปฺนิสฺสยสมฺปตฺติยา สพุเพสํ วิเสสธริคโม
นิพฺพุตฺติติ ฯ อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสีติ ภควา ยาว
ปจฺจิมกตฺติกปฺปณฺณมี ตาว พาราณสียํ วิหรนฺโต เอกทิวสํ เต
ชีณาสเว สฏฺฐิ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ฯ ทิพฺพา นาม ทิพฺเพสฺสุ
วิสเยสฺสุ โลภปาสา ฯ มานุสา นาม มานุสเกสฺสุ วิสเยสฺสุ
โลภปาสา ฯ มา เอเคน เทวติเอเคน มคฺเคน เทว มา
อคมิตฺถ ฯ อสฺสวณฺตาดิ อสฺสวณฺตาย ฯ ปริหายนฺตีติ อนนฺทคํ
นาธิกจฺจนฺตา วิเสสธริคมนโต ปริหายนฺติ ฯ อนนฺตกาติ ลามก
หีนสฺสฺต ฯ อนนฺตลิกฺขจโรติ รากปาสํ สนฺธายาห ตํ หิ โส
อนนฺตลิกฺขจโรติ มนฺตุวาอาห ฯ

นानาธิสา นานาชนปทาติ นานาทิสโต จ นานา-
ชนปทโต ฯ อนุชานามิ ภิกฺขเว คฺคฺมฺเหวทานิ ตาสฺ ตาสฺ ทิสาสฺ
เตสฺ เตสฺ ชนปเทสฺ ปฺพุพาเชถาติ อาทิมฺหิ ปฺพุพฺพชฺชาเปกฺขํ
กุลปฺตฺตํ ปฺพุพาเชนฺเตน เยน ปฺรโต น ภิกฺขเว ปญฺจหิ
อาพาเชหิ สฺสุจฺโจ ปฺพุพาเชตฺพุโพติ อาที กตฺวา ยาว น
อนฺธมฺคพฺริโร ปฺพุพาเชตฺพุโพติเอวํ ปฺภิกฺกฺขิตฺตา ปฺคฺคฺลา เต
วชฺเชตฺวา ปฺพุพฺพชฺชาทิสวิริทโต ปฺคฺคฺโล ปฺพุพาเชตฺพุโพ ฯ โสปี

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๔

มาตาปีตฺวหิ อนุญญาโตเยว ตสฺส อนุชานนลกฺขณํ น ภิกฺขเว
อนฺนุญญาโต มาตาปีตฺวหิ ปฺตฺโต ปพฺพาเชตพฺโพ โย ปพฺพาเชย
อาปฺตฺติ ทฺวคฺคฺกฺกฺสฺสํ เอตฺสํ สฺสฺสํ วนฺณยิสฺสาม ๑ เอว
ปพฺพชฺชาโทสวิริหิตํ มาตาปีตฺวหิ อนุญญาตํ ปพฺพาเชนฺเตนาปิ
สเจ อจฺฉินฺนเกโส โหติ เอกสํมายํ จ อญฺเฌปี ภิกฺขุ อตฺถิ
เกสจฺเจทฺนตฺถาย ภณฺฑกฺกมฺมํ อาปฺจฺฉิตฺตพฺพํ ๑ ตสฺส อาปฺจฺฉนากาโร
อนุชานามิ ภิกฺขเว สงฺฆํ อปฺโลเกตุํ ภณฺฑกฺกมฺมายาติ เอตฺถ
วนฺณยิสฺสามิ ๑ สเจ โอกาโส โหติ สยํ ปพฺพาเชตพฺโพ ๑
สเจ อุตฺเทศปฺริจฺฉาหิ พฺยวโณ โหติ โอกาสนํ น ลกฺติ
เอโก ทฺหฺรภิกฺขุ วตฺตพฺโพ เอตํ ปพฺพาเชหิ ๑ อวฺตฺโตปี เจ
ทฺหฺรภิกฺขุ อฺปฺชฺฉายํ อฺทฺทิสฺส ปพฺพาเชติ วนฺณยิสฺสามิ ๑ สเจ
ทฺหฺรภิกฺขุ นตฺถิ สามเณโรปี วตฺตพฺโพ เอตํ ฆณฺฑกฺกมฺมํ เนตฺวา
ปพฺพาเชตฺวา กาสายานิ อจฺฉาเทตฺวา เอหิ ๑ สรณานิ ปน
สยํ ทาทพฺพานิ ๑ เอว ภิกฺขุณาว ปพฺพาชิตฺโต โหติ ๑ ปฺริสฺ
หิ ภิกฺขุโต อญฺโฆ ปพฺพาเชตฺวํ น ลกฺติ ตถา มาตฺถคามํ
ภิกฺขุณิโต อญฺโฆ ๑ สามเณโร ปน สามเณโร วา อาณตฺติยา
กาสายานิ ทาทฺวํ ลกฺติ ๑ เกโสโรปนํ เยนเกนจि กตํ สฺกตํ
โหติ ๑ สเจ ปน ภาทฺทโรโป โหติ สเหตุโก ญาโต ยสฺสสิ
กฺลปฺตฺโต โอกาสนํ กตฺวาปี สยเมว ปพฺพาเชตพฺโพ ๑ มตฺตฺติกาญฺญํ
คเหตุวา นหายิตฺวาเกเส เตเมตฺวา อากจฺฉาหิ น จ ปน

วิสุตฺตชฺเชตฺตพฺโพ ๑ ปพฺพชิตฺตูกามานํ หิ ปจฺมํ พลฺวา อุตฺตสาโห
โหติ ปจฺฉา ปน กาสายานิ จ เกสฺหรณฺตตฺถกถจฺ ทิสฺวา
อุตฺตรสนฺติ เอโตเยว ปฺลายนฺติ ๑ ตสฺมา สยเมว นหฺนาคิตฺถํ
เนตฺวา สเจ นาคิตฺทโร โหติ นหฺนาคิตฺติ วตฺตพฺโพ ๑ เกสา
ปนสฺส สยเมว มตฺตํ กเหตฺวา โชริตฺตพฺพา ๑ ทหฺรกุมารโก ปน
สยํ อุทกํ โอตฺริตฺวา โคมยมตฺตํกาหิ ฌตฺติตฺวา นหฺนาคิตฺตพฺโพ ๑
สเจปิสฺส กจฺจุ วาปีพกา วา โหนฺติ ยถา มาตา ปุตฺตํ น
ชฺิจฺจจฺติ เอวเมว อชฺิจฺจจฺนฺเตน สาธุกํ หตฺถปาทโต ปญฺจาย
ยาว สีสา ฌตฺติตฺวานหฺนาคิตฺตพฺโพ ๑ กสฺมา ๑ เอตฺตเกน หิ
อุปกฺการเณ กุลปุตฺตา อจฺริยฺปชฺฌาเยสุ จ สาสเน จ
พลวสิเนหา ตฺิพฺพการวฺวา อนิวตฺติชฺมมาท โหนฺติ อุปฺปนํ
อนภฺริตี วิโนเทตฺวา เณภวํ ปาปฺณนฺติ กตฺถญฺญ กตฺเวทโน
โหนฺติ ๑ เอวํ นหฺนาคิตฺเต ปน เกสมสฺสุโอรฺปนกาเล วา
ตฺวํ ฌาโต ยสฺสสี อิทานิ มยํ ตํ นิสฺสาย ปจฺจเยหิ น
กิลมิสฺสามาติ น วตฺตพฺโพ อญฺญาปี อนิยฺยานิกกถา น
กเถตฺตพฺพา ๑ อถขวสฺส อวฺโส สฺฐจฺจ อุปฺชารเหติ สตี
อุปฺจฺจาเปหิตฺติ วตฺวา ตจฺปญฺจกมฺมญฺจจฺนํ อจฺิจฺจิตฺตพฺพํ
อจฺิจฺจขณฺเตน จ วณฺณสนฺจจฺนคณฺธาสโยกาสวเสน อสฺุจฺเชคฺจจฺ-
ปฏฺิกฺกถภาวํ นิชฺชีวนิสฺสตฺตภาวํ วา ปากฺกํ กโรนฺเตน
อจฺิจฺจิตฺตพฺพํ ๑ สเจ หิ โส ปุพฺเพ ปริมทฺทิตฺตสงฺขาโร โหติ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๖

ภาวิตถาวโน กณฺฏกเวธาเปกฺโข วย ปริปกกคณฺโฑ สุริยคุ-
คมนาเปกฺโข วย จ ปริณตปทุมํ อถสฺส อารทุมตเต
กมฺมฏฺฐานมนสิการเ อินฺทาสฺนึ วย ปพฺพเต กิเลสฺปพฺพเต
จฺจนฺณิยมานฺเวย ฉานฺณํ ปวตฺตติ ฯ ชุรคฺเคยว อรหตฺตํ
ปาปุณาติ ฯ เย หิ อาทิโตว เกจิ ชุรคฺเค อรหตฺตํ ปตฺตา
สพฺเพ เต เอวรูปฺสวณฺํ ลภิตฺวา กฺลฺยาณมิตฺเตน อจฺริเยน
ทินฺนณฺยํ นิสฺสาย โน อนิสฺสาย ตสฺมาสฺส เอวรูปา กถา
กถตพฺพาทิ ฯ เกสฺสุ ปน โอรุปีเตสุ หลิทฺทจฺจนฺเณน วา
คณฺชจฺจนฺเณน วา สีสฺลจฺจ สรีรจฺจ อพฺพตฺเตตฺวา กิหิณฺธํ
อปเนตฺวา กาสายานิ ติกฺขตฺตํ วา ทฺวิกฺขตฺตํ วา สกึ วา
ปฏิกฺคหาเปตพฺโพ ฯ อถาปีสฺส หตฺเถ อทฺตฺวา อจฺริโย วา
อฺปชฺฌมาโย วา สยเมว อจฺฉาเทติ วญฺญติ ฯ สเจปี อณฺณํ
ทหฺรํ วา สามเณรํ วา อฺปาสกํ วา อาณาเปติ อาวุโส
เอตานิ กาสายานิ คเหตุวา เอตํ อจฺฉาเทหิตี ตํเยว วา
อาณาเปติ เอตานิ คเหตุวา อจฺฉาเทหิตี ฯ สพฺพิ วญฺญติ ฯ
สพฺพิ เหน้ เตน ภิกฺขุณาว ทินฺนํ โหติ ฯ ยํ ปน นีวาสํ
วา ปารุปนํ วา อนาถตฺติยา นีวาสติ วา ปารุปติ วา
ตํ อปเนตฺวา ปุณฺ ทาทพฺพิ ฯ ภิกฺขุณา หิ สหตฺเถน วา
อาถตฺติยา วา ทินฺนเมว กาสาวํ วญฺญติ อทินฺนํ น วญฺญติ
๑. สึ. ปฏิกฺคหาเปตพฺพานิ ฯ

สเจปี ตสฺเสว สนุตถํ โหติ โโก ปน วาโท อุปชฌาย-
มุลเก ฯ อัย ปจมี เกสมสฺสํ โโอหารेतฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
อจฺฉาทตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสฺงคํ การาเปตฺวาติ เอตฺถ วินิจฺฉโย ฯ
ภิกฺขุณฺ ปาเท วนฺทาเปตฺวาติ เย ตตฺถ สนฺนิปติตา ภิกฺขู
เตสํ ปาเท วนฺทาเปตฺวา อถ สรณฺคหณฺตถํ อุกฺกุฏิกํ
นีสีทาเปตฺวา อณฺชลีสํ ปกฺคหาเปตฺวา เอวํ วเทหีติ วตฺตพฺโพ
ยฺมหํ วทามิ ตํ วเทหีติ วตฺตพฺโพ ฯ อถสฺส อุปชฌายเณ วา
อาจริเณ วา พุทฺธํ สรณํ กจฺฉามิตี อาทินานเณ สรณานิ
ทาทพฺพานิ ฯ ยถาวตฺตปฺปฎิปาฎิยา ว น อุปฺปฎิปาฎิยา ฯ สเจ
หิ เอกปทฺมปี เอกกฺขรปี อุปฺปฎิปาฎิยา เทติ พุทฺธํ สรณํเยว
วา ติกฺขตฺตํ ทตฺวา ปฺน อิตเรสฺส เอเกกํ ติกฺขตฺตํ เทติ
อทินฺนานิ โหนฺติ สรณานิ ฯ อิมญฺจ ปน สรณฺคมฺนุสฺมปฺทํ
ปฎิภุจิปิตฺวา อนฺนุญฺจาทา อุปฺสมฺปทา เอกโต สฺสุทฺธิยา วญฺญุติ ฯ
สามเณรปพฺพชฺชา ปน อุกโต สฺสุทฺธิยา วญฺญุติ โน เอกโต
สฺสุทฺธิยาตสฺมา อุปฺสมฺปทาย สเจ อาจริโย ฌตฺติโทสญฺเจว
กมฺมวาจา โทสญฺจ วชฺเชตฺวา กมฺมํ กโรติ สุกตํ โหติ ฯ
ปพฺพชฺชาย ปนอิมานิ ตีณิ สรณานิ พุการชฺการาทินํ
พฺยญฺชนานํ จานกรณฺสมฺปทํ อหาเปนฺเตน อาจริเณปี อนฺเต-
วาสิเณปี วตฺตพฺพานิ ฯ สเจ อาจริโย วตฺตํ สกฺโกติ
อนฺเตวาสิโก น สกฺโกติ อนฺเตวาสิโก วา สกฺโกติ อาจริโย

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๘

น สกโกติ อุโกปี วา น สกโกนุติ น ฏญฺญติ ฯ สเจ ปน
 อุโกปี สกโกนุติ ฏญฺญติ ฯ อิมานิ จ ปน ททมานน พุทฺธ
 สรณํ คจฺฉามิตี เอวํ เอกสมฺพทฺธานิ อนฺนนาสิกนฺตานิ วา
 กตฺวา ทาทพฺพานิ พุทฺธมฺ สรณมฺ คจฺฉามิตี เอวํ วิจฺฉินฺนิตฺตฺวา
 มการนฺตานิ วา กตฺวา ทาทพฺพานิ ฯ อนฺธกฏฺจกถายํ นามํ
 สวาเวตฺวา อหํ ภนฺเต พุทฺธรกฺขิตฺโต ยาวชิวํ พุทฺธํ สรณํ
 คจฺฉามิตี วุตฺตํ ฯ ตํ เอกอฏฺจกถายมฺปิ นตฺถิ ปาลิยฺปิ น
 วุตฺตํ เตสํ รุจิมตฺตเมว ตสฺมา น กเหตุพฺพิ ฯ น หิ
 ตถา อวทนฺตสฺส สรณํ กุปรปฺตีติ ฯ อนฺุชานามิ ภิกฺขเว อิเมหิ
 ตีหิ สรณคมเนหิ ปพฺพชฺชํ อุปสมฺปทนฺติ อิเมหิ พุทฺธํ สรณํ
 คจฺฉามิตี อาทิหิ เอวํ ติกฺขตฺตํ อุกโต สฺพุทฺธิยา วุตฺเตหิ ตีหิ
 สรณคมเนหิ ปพฺพชฺชณฺเจะว อุปสมฺปทณฺจ อนฺุชานามิตี อตฺถโถ ฯ
 ตตฺถ ยสฺมาอุปสมฺปทา ปฺรโต ปฏิกฺขิตฺตา ตสฺมา สวา
 เอตฺรหิ สรณมตฺเตเนว น รุหติ ฯ ปพฺพชฺชา ปน ยสฺมา
 ปฺรโต อนฺุชานามิ ภิกฺขเว อิเมหิ ตีหิ สรณคมเนหิ
 สามณฺเธรปพฺพชฺชนฺติ อนฺุญฺญาตา เอว ตสฺมา สวา เอตฺรหิปี
 สรณมตฺเตเนว รุหติ ฯ เอตฺตาวตา หิ สามณฺเธรภูมियํ ปตฺติฏฺจิตฺโต
 โหติ ฯ สเจ ปเนส มตฺติมา โหติ ปณฺุทิตฺตชาติโก อถสฺส ตสฺมีเยว
 จาเน สิกฺขาปทานิ อุทฺทิสิตพฺพานิ ฯ กถํ ฯ ยถา ภควตา
 อุทฺทิกฺุจานิ วุตฺตํ เหนฺติ อนฺุชานามิ ภิกฺขเว สามณฺเธรานํ ทส
 # ๑. ม. คมิมมา ฯ

สิกขาปทานิ เตสุ จ สามเณเรหิ สิกขิตุ ปาณาติปาตา
เวรมณี อทินนาทานา เวรมณี อพฺรหฺมจริยา เวรมณี
มฺสวาทา เวรมณี สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณี วิกาล-
โภชนา เวรมณี นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนา เวรมณี มาลาคนฺช-
วิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนญฺจานา เวรมณี อฺจุจาสยนมหา-
สยนา เวรมณี ชาตฺรฺพรชตปฏิกฺกหณา เวรมณีติ ๑ อนุชกฏจ-
กถายํ ปน อหํ ฆนฺเต อิตฺถนฺนาโม ยาวชีวํ ปาณาติปาตา
เวรมณีสิกขาปทํ สมာทियามีติ เอวํ สรณทานํ วिय สิกขา-
ปททานํปี วุตฺตํ ๑ คํปี เนว ปาเลีย น อญฺจกถาสฺ อตฺถิ
ตสฺมา ยถาปาลียาว อฺทฺทิสิตพฺพานิ ๑ปพฺพชฺชา หิ
สรณกมเนหฺว สิทฺธา ๑ สิกขาปทานิ ปน เกวลํ สิกขา-
ปฺริปฺรณตฺถํ ชานิตพฺพานิ ตสฺมา ตานิ ปาลิยํ อากตฺนเยน
อฺกฺกเหตุํ อสฺกโกนฺตสฺส ยาย กายจิ ภาสาย อตฺถวเสนปี
อจฺจิกฺขิตุํ วญฺญุตฺติ ๑ ยาว ปน อตฺตนา สิกขิตพฺพสิกขาปทานิ
น ชานาติ สงฺฆาปฏิปตฺตจิวรรณจฺจานนิสชฺชชาติสุ ปานโภชนาทิ-
วิธิมหิ จ น กุสโล โหติ ตาว โภชนสาถํ วา สลาก-
ภาชนญฺจานํ วา อณฺณํ วา ตถารูปญฺจานํ น เปเสตพฺโพ ๑
สนฺตีกาวจโรเยว กาทพฺโพ พาลทารโก วिय ปฏฺชคฺคิตพฺโพ ๑
สพฺพมสฺส กปฺปิยากปฺปิยอจฺจิกฺขิตพฺพํ นิवासนปารุปนาทิสฺ
อภิสมจาริเกสุ วินตพฺโพ ๑ เตนายํ อนุชานามิ ภิกฺขเว
๑. ม. เวรมณี ๑

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๓๐

ทสหงฺเคหิ สมฺนุํนาคํ สามเณรํ นาสตฺนฺนฺติ เอวํ ปฺรโต
วฺตุตฺตานิ ทส นาสนฺงฺกานิ อารกา ปฺริวชฺเชตฺวา อภิสมาจาริํ
ปฺริปฺรฺเนตฺน ทสฺวิเช สึเล สาธุํ สิกฺขิตพฺพนฺติ ฯ

ปพฺพชฺชาวิญฺจโย นิฏฺฐิตโศ ฯ

มยฺหํ โข ภิกฺขเวติ มยา โขติ อตฺโต ฯ อถวา มยฺหํ
โยนิโส มนสิกาโรติ โย มยฺหํ โยนิโส มนสิกาโร เตน
เหตุํนํติ อตฺโต ฯ ปฺนุํ อนุปฺปตฺตํติ เอตฺถ วิกตฺตี ปฺริณาเมตฺวา
มยาติ วตฺตพฺพิ ฯ

ภทฺทวคฺคิยาติ เต กิร ราชกุมารํ ฐเปณ จ จิตฺเตน
จ ภทฺทกา วคฺคพฺนฺเชเนว วิจฺรณฺติ ตสฺมา ภทฺทวคฺคิยาติ
วฺจฺจนฺติ ฯ เตนหิ โวติ เอตฺถ โวกาโร นิปํตมตฺโต ฯ ฐมฺมจกฺขุํ
อฺทปํทิตฺเกสญฺจิ สโตปํตฺติมคฺโค เกสญฺจิ สกทํคามิมคฺโค
เกสญฺจिณํคามิมคฺโค อฺทปํทิตฺโต โยปี หิ เอเต มคฺคา
ฐมฺมจกฺขุณฺติวฺจฺจนฺติ ฯ เต กิร คฺคณฺทิลชาตเก ตีสรฺตฺตํ
อเหตุํ ฯ อถคฺคณฺทิลวาทำ สุตฺวา ปญฺจ สึลํนิ รกฺขีสุ ฯ
อิทํ เตสํ ปฺพพฺกมฺมํ ฯ

ปมฺุโขติ ปฺพพฺงฺคโม ฯ ปาโมกฺโขติ อุตฺตโม วิสุทฺทปญฺโย ฯ
อนุปฺหจฺจาติ อวินาเสตฺวา ฯ เตชสา เตชณฺติ อตฺตโน
เตเชน นาคสฺส เตชํ ฯ ปฺริยาเทยฺยณฺติ อภิกเวยฺยํ วินาเสยฺยํ
วาติ ฯ มกฺขณฺติ โกธํ (๑) ฯ น เตว จ โข อรหํยถา
๑. สึ. โกปี ฯ

*เล่มที่ ๓ มหาขนฺธกถณณา หน้า ๓๑

อหนฺติ อตุตฺตานํ อรหา อหนฺติ มณฺณมาโน วทติ ฯ อชฺชชฺณโห
อคฺคิสรณมฺหีติ อชฺช เอกทิวสํ วเสยยามาติ อตุโถ ฯ ฬาสฺกาโมติ
หิตกาโม ฯ สุมานโสตติ ปีติโสมนสฺเสหิ สมฺปยุตฺตมโน ฯ น
วิมโนติ อวิมโน โทเสน อนภิกฺขุโต มโนติ อตุโถ ฯ อคฺยาคารํ
อุทิจฺจเรติ อาทิตฺตฺนฺติ อตุโถ ฯ ชฺฎฺฐิลา ภณฺนฺตฺติ อิมินา
สมฺพนฺโธ ฯ อหิโนคฺสฺส อจฺจิโย น โหนฺตฺติ อวิวณฺณา
วิรูปวณฺณาติ อตุโถ ฯ ฬลิกวณฺณาโยติ ฬลิกมณฺณวณฺณาโย ฯ
องฺกิริสฺสฺสาติ องฺกฺโต รัตีโย สฺสรณฺตฺติ องฺกิริสฺสฺสฺส
องฺกิริสฺสฺส ฯ

อภิกฺกนฺตฺยาติ รตฺติยาติ ปริกฺกขิณฺยาติ รตฺติยา อปฺปา-
วสิญฺญายาติ อตุโถ ฯ อภิกฺกนฺตฺวณฺณาติ อภิกฺกนฺตฺวณฺณา
อภิกฺกนฺตฺวณฺณา ฯ เกวลกปฺปนฺติ สกฺลํ เกวลํ ฯ

ปุริมาหิ วณฺณนิภาหิติ จตฺตุนฺนํ มหาราชาณํ วณฺณนิภํ
สนฺธฺยาหา ฯ ปาณินาติ หตฺถเณน ฯ กกุเช อธิวตฺถา เทวตาติ
อชฺชชฺนฺรฺกฺเข อธิวตฺถา เทวตา ฯ วิสฺสชฺชฺเชยฺยนฺติ สุกฺขาปนฺตฺถาย
ปฺปสาเรตฺวา จเปยฺยนฺติ อตุโถ ฯ ภนฺเต ออาหาร หตฺถนฺติ
เอวํ วทฺนฺโต วิย โอนฺโตติ ออาหารหตฺถโถ ฯ อฺยฺโยเชตฺวาติ
วิสฺสชฺชฺเชตฺวา ฯ มณฺฑทามฺขิโยติ อคฺคิภาชนานิ วุจฺจนฺติ ฯ
จิริปฺปฏิกาติ จิริกาลโต ปฏฺฐาย ฯ เกสฺมิสฺสฺสนฺติ อาทิสฺสฺสฺส เกสา เอว
เกสฺมิสฺสฺสฺส ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ ขาริกาชฺนฺติ ขาริกาโร ฯ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๓๒

ลภูจิวเนติ ตาลุขยานเน ๑ สุปฺปติภูเจ เจติเยติ อณฺณตรสฺมี
วภูฏรูกฺเข ๑ ตสฺส กิเรตฺติ นามํ ๑ ทฺวาทสนฺหุเตหิตี เอตฺถ
เอกํ นหฺตํ ทสฺสทสฺसानิ ๑ อปฺเปกจฺเจติ อปี เอกจฺเจ ๑
อชฺฌภาสีติ เตสฺสิงฺขาจฺเจทฺนตฺถํ อภาสี ๑ กิเมว ทิสฺวาติ
กีเวย ทิสฺวา ๑ อฺรุเวลฺวาสีติ อฺรุเวลายํ วาสี ๑ อคฺคิหฺตฺตํ ปหาย
ปพฺพชฺชิตฺติ โก อฺปาโย ๑ กิสฺโกวทาโนติ ตาปสจฺริยาย กิสฺสรีรตฺตา
กิสฺกาติ ลทฺธนาแมนํ ตาปसानํ โอวาทโก อฺนุสาสโก สฺมานโนติ
อตุโถ ๑ อถฺวา สยํ กิสฺโก ตาปโส สฺมานโน จ โอวทฺมานโน
จ อณฺเณ โอวทฺนโต อฺนุสาสนฺโตติ อตุโถ ๑ กถํ ปหีนฺนติ
เกน การณฺเนน ปหีนํ ๑ อิหํ วุตฺตํ โหติ ตํว อฺรุเวลฺวาสี
อคฺคิปริچارกานํ ตาปसानํ สยํ โอวาทจฺริโย สฺมานโน กิ
ทิสฺวา อคฺคิ ปหาสี ปุจฺฉามิ ตํเอตฺมตฺถํ เกน การณฺเนน
ตว อคฺคิหฺตฺตํ ปหีนฺนติ ๑ ทฺตฺติยคาถายํ อยฺมตฺโถ เอเต รฺูปาทิก
กามเ อิตฺถิโย จ ขลฺณฺวา อภิวทฺนติ ๑ สฺวาทํ เอตํ สพฺพปี
รฺูปาทิกํ กามปฺปภทํ ขนฺธปฺปฐิสฺสุ มลนฺติ ฉตฺวา ยสฺมา อิม
ยิฏฺฐหฺตฺตปฺปภททา ขลฺณฺวา มลเมว วทฺนติ ตสฺमान ยิฏฺฐ
น หฺตฺเต อรณฺชียิฏฺฐเจ วา หฺตฺเต วา นนาภิรมินฺติ
อตุโถ ๑ ตฺตฺติยคาถายํ อถ โกจฺรหิตี อถ กุหิจฺรหิ ๑ เสสํ
อตุตฺตานเมว ๑ จตฺตฺถคาถายํ ปทฺนติ นิพฺพานปทํ สนฺต-
สภาวตฺตาย สนฺตํ อฺปฺปฐินํ อภาเวน อฺนุปฺปฐิกํ รากกิลฺลจฺนาทินํ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๓๔

ทสกมมปลถวิฑู ๑ ทสภิ จุเปโตติ ทสหิ อเสเขหิ องฺเคหิ
อุเปโต ๑ สพุพฐิ ทนฺโตติ สพุเพสุ อินฺทฺริเยสุ ทนฺตา ภควโต
หิ จกฺขุอาทีนํ กิณฺจิ อทนต์ํ นาม นตฺติ ๑

ภควนฺตํ ภูตฺตาวี โอนีตปตฺตปาณิ เอภมฺนฺตํ นิสีทิตฺติ
ภควนฺตํ ภูตฺตวณฺตํ ปตฺตโต จ อปฺนิตปาณิ สลฺลทฺเตว
เอภสมิ ปเทเสนิสีทิตฺติ อตุโธ ๑ อตฺถิกานนฺติ พุทฺธาภิกมเนน
จ ฆมฺมสฺสวเนน จ อตฺถิกานํ ๑ อภิกฺกมฺนียนฺติ อภิกฺนฺตฺ(๑)
สทฺกฺกฺเขยฺยํ ๑ อปฺปภิกฺกนฺติ อนาภิกฺกนฺติ ๑ อปฺปสทฺทนฺติ วจน-
สทฺทเนน อปฺปสทฺทํ ๑ อปฺปนิคฺโขสนฺติ นครนิกฺโขสนฺทฺทเนน
อปฺปนิคฺโขสํ ๑ วิชนวาทนฺติ อนุสฺสยจฺรณชนสฺส สรีรวาเตน
วิริหิตํ ๑ วิชนวาทนฺติปี ปาโโจ ๑ อนุโตปี ชนวาเทน รหิตนฺติ
อตุโธ ๑ วิชนปาทนฺติปี ปาโโจ ๑ ชนสยฺจารวิริหิตนฺติ อตุโธ ๑
มนุสฺสราหเสยฺยกนฺติ มนุสฺसानํ รหสฺสทฺทริยญฺจานียํ ๑ ปฏิสลฺลทาน-
สารถฺปนฺติ วิเวกานูรูปํ ๑

สาร์ิปฺตฺตโมคฺคฺลฺลทานาติ สาร์ิปฺตฺโต จ โมคฺคฺลฺลान(๒) จ ๑
เตหิ กตฺติกา กตา โหติ โย ปจฺมํ อมตํ อธิคฺจฺจติ โส
อิตรสฺส อาโรเจตฺติ ๑ เต กิร อุโภปี คิหิกฺกาเล อุปฺติสฺโส
โกลิโตติ เอวํ ปญฺญาขมานานาма อจฺจตฺเตยฺยสฺตมาณวกฺปรีวารา
คิรคฺคสมชฺชํ อคมฺสฺ ๑ ตตฺถ เนสํ มหาชนํ ทิสฺวา เอตทโหสิ

*เล่มที่ ๓ มหาขนุชกถณณา หน้า ๓๕

อัย นาม เอว มหาชนกาโย(๑) อปฺปตฺเต วสุสเส มรณมุเข
ปติสฺสตีติ ฯ อถ อุโกปี อุกฺกิตาย ปริสาย อญฺณมญฺญํ ปุจฺฉิตฺวา
เอกชฺฌาสาธา ปจฺจุปฺปฺจฺฉิตมรณสญฺญา มนฺตยีสฺสุ สมฺม มรณ
สตีอมเตนปี ภาวิตพฺพํ หนฺต มยฺ อมตํ ปริเยสามาติ
อมตปฺริเยสนตฺถิสฺสชยสฺส ฉนฺนปฺริพฺพาชกสฺส สนฺตฺติเก สปฺริสา
ปพฺพชิตฺวา กติปาเหเนว ตสฺส ฌาณวิสเย ปาโร กนฺตฺวา
อมตํ อปสฺสนฺตา ปุจฺฉีสฺสุ กิ นฺ โข อาจฺริย อญฺโณเปตฺถ
สาโร อตฺถีติ นตฺถาวุโส เอตฺตกเมว อิทฺนฺติ จ สฺตฺวา
ตฺถนฺ อิทํ อาวุโส นิสฺสาร์ โยทานิ อมฺเหสุ ปจฺมํ อมตํ
อธิกฺจฺฉติ โส อิตฺรสฺส อารโจะตฺถติ กติกํ อกํสุ ฯ เตน วุตฺตํ
เตหิ กติกา กตา โหนฺตฺตีติ อาหิ ฯ ปาสาทิกเณ อภิกฺกนฺเตนาติ-
อาหิสฺสุ อิตฺถมฺภฺตลกฺขณเณ กรณฺวจฺนํ เวทิตพฺพํ ฯ อตฺถิเกหิ
อุปฺภาตํ มกฺกนฺติ เอตํ อนฺุพฺนฺชนสฺส การณฺวจฺนํ ฯ อิทํ หิ
วุตฺตํ โหติ ยนฺนฺนาหํ อิมํ ภิกฺขุํ ปิฏฺฐิจฺโตะ ปิฏฺฐิจฺโตะ อนฺุพฺนฺเชยฺย
กสฺมา ยสฺมา อิทํ ปิฏฺฐิจฺโตะ ปิฏฺฐิจฺโตะ อนฺุพฺนฺชนํ นาม อตฺถิเกหิ
อุปฺภาตํ มกฺกํ ฌาโต เจว อุปฺกโต จ มกฺกโคติ อตฺถโธ ฯ
อถฺวา อตฺถิเกหิ อมฺเหหิ มรณเณ สตี อมเตนาปี ภาวิตพฺพนฺติ
เอว เภวลํ อตฺถีติ อุปฺภาตํ นิพฺพานํ นาม ตํ มกฺกนฺโต
ปฺริเยสนฺโตติ เอวเมตฺถ อตฺถโธ ทฺฐจฺพุโพ ฯ ปิณฺฑปาตํ อาทาย
๑. สี่. มหาสตฺตกาโย ฯ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๓๖

ปฏิภุมิตติ สุทินนถนุเท วุตตปปรการิ อณฺณตริ กุฑุฑมุลิ
 อุปสงกมิตฺวา นิสีทิ ฯ สาริปุตฺโตปิ โข อกาโล โข ตาว
 ปญฺหิ ปุจฺฉิตฺตุนฺติ กาลิ อากมยมาโน จตฺวา วุตตปฺปฏิปตฺติ-
 ปฺรณตฺถิ (๑) กตภตฺตกิจฺจสฺส เณรสฺส อตฺตโน กมณฺฑลฺโล (๒) อุทกั
 ทตฺวาโรตฺตหตฺตปาเทน เณเรน สทฺธิ ปฺปฏิสนฺนํการิ กตฺวา
 ปญฺหิ ปุจฺฉิ ฯเตน วุตฺตํ อถโข สาริปุตฺโต ปริพฺพาชโกต-
 อาทิ ฯ น ตาหํสกุโกมิตฺติ น เต อหํ สกุโกมิ ฯ เอตฺถ จ
 ปฺปฏิสมฺภิทปฺปตฺโต เณโรนฺ เอตฺตํ น สกุโกติ อถโข อิมสฺส
 ฆมฺมการวิ อุปฺปาเทสฺสามิตฺติ สพฺพากาเรน พุทฺธวิสเย อวิสยภาวิ
 กเหตุวา เอวมาห ฯ ย ฆมฺมา เหตุปฺปกาเวติ เหตุปฺปกา
 นาม ปญฺจกฺขนฺธา ฯ เตนสฺส กุฑุฑสจฺจํ ทสฺเสติ ฯ เตสํ เหตุ
 ตถาคโต อาหาติ เตสํ เหตุนาม สมฺมทฺยสจฺจํ ตถจฺจ ตถาคโต
 อาหาติ ทสฺเสติ ฯ เตสญฺจ โย นิโรโรติ เตสํ อุภินฺนํปิ สจฺจานํ
 โย อุปฺปวตฺตนิโรโร ตถจฺจ ตถาคโต อาหาติ อตุโถ ฯ เตนสฺส
 นิโรธสจฺจํ ทสฺเสติ ฯ มกุคฺสจฺจํ ปเนตฺถ สรฺูปโต อทฺสฺสิตฺตํ
 นยโต ทสฺสิตํ โหติ ฯ นิโรเช หิ วุตฺเต ตสฺส สมฺปาปโก
 มกุโถ วุตฺโต ว โหติ ฯ อถวา เตสญฺจ โย นิโรโรติ เอตฺถ
 เตสํ โย นิโรโร จ นิโรธฺปาโย จาติ เอวํ เทวํปิ สจฺจานํ
 ทสฺสิตานํ โหนฺตฺติติ ฯ อิทานํ ตเมวตฺถํ ปฺปฏิปาเทนฺโต อาห

*เล่มที่ ๓ มหาชนกวรรณนา หน้า ๓๗

เอววาที มหาสมโณติ ๑ เอเสว ธมฺโม ยถิ ตาวเทวาติ สเจปี
อิโต อุตฺตริ นคฺติ เอตฺตกเมว อิํ โสตาปตฺติผลมตฺตเมว ปตฺตพพํ
ตถาปี เอโสเอว ธมฺโมติ อตฺโต ๑ ปจฺจพฺยุถา ปทมโสกนฺติ
ยํ มยํ ปริเยสमानา วิจราม ตํ ปทมโสกํ ปฏฺวิทฺธ ตุมฺเหว
ปตฺตํ ตํ ตุมฺเหหีติ อตฺโต ๑ อธิฏฺฐํ อพฺภตฺตีตํ พหุเกหิ
กปฺปนหฺตฺเตหีติ อมฺเหหิ นาม อิํ ปทมโสกํ พหุเกหิ กปฺปนหฺตฺเตหิ
อธิฏฺฐเมว อพฺภตฺตีตํ ๑ อิติ ตสฺส ปทสฺส อธิฏฺฐภาเวน
ทีฆรตฺตํ อตฺตโน มหาชานियภาวํ ทีเปติ ๑ กมฺภีเร ฌาณวิสยติ
กมฺภีเร เจว กมฺภีรสฺส จ ฌาณสฺส วิสยญฺเต ๑ อนุตฺตเร
อุปริสงฺขยติ นิพฺพาน ๑ วิมฺุตเตติ ตทารมฺมณาย วิมฺุตติยา
วิมฺุตเต ๑ พฺยาภาสีติ เอตํ เม สวากยฺกํ ภวิสฺสตี อคฺกํ
ภทฺทยฺกนฺติ วทฺนโต สวากปารมิณฺณเ พฺยาภาสี ๑ สว เตสํ
อายสฺมนฺตานํ อุปสมฺปทา อโหสีติ सा ऐहिग्गुอุปสมฺปทา ว
เตสํ อุปสมฺปทา อโหสี ๑ เอวํ อุปสมฺปนฺเนสุ จ เตสุ
มหาโมกฺคฺคฺลฺลानตฺเตโร สตฺตหิ ทิวเสหิ อรหตฺเต ปติฏฺฐิตो
สาริปฺตฺตฺตฺเตโรอทฺตมาเสน ๑ อตีเต กิร อโนมทสฺสี นาม
พฺพุโร โลเก อุทปาที ๑ ตสฺส สรโท นาม ตापโส สเก
อสุสเม นานาปฺุเพหิ มณฺทปํ กตฺวา ปฺุปฺผาสเนยว ภควนฺตํ
นีสีทาเปตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺสาปี ตเถว มณฺทปํ กตฺวา ปฺุปฺผาสนานิ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๓๘

ปณฺญาเปตฺวา อคฺคสาวกภาวํ ปตฺเถสิ ฯ ปตฺถยิตฺวา จ สิริวฑฺฒสฺส
นาม เสฏฺฐิโน เปเสสิ มยา อคฺคสาวกภูจฺจันํ ปตฺถิตํ ตฺวํปี
อากนฺตฺวา เอกํ จานํ ปตฺถเอหิตี ฯ เสฏฺฐี นีลุปฺปลมณฺฑป
กตฺวา พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ตตฺถ โภเชติ โภเชตฺวา ทุตฺติย-
สาวกภาวํ ปตฺถเอสิ ฯ เตสุ สรทตฺวาปโธ สารีปฺตตฺถเอโร ชาโต
สิริวฑฺโฒ มหาโมคฺคฺคตฺถานตฺถเอโรติ ฯ อิทํ เตสํ ปุพฺพกมฺมํ ฯ

อปฺตตฺถกตฺยาติอาทิสฺสฺส เยสํ ปตฺถตา ปพฺพชนฺติ เตสํ
อปฺตตฺถกตฺยา ฯ ยาสํ ปติโน ปพฺพชนฺติ ตาสํ เวทพฺยาย
วิธวภาวาย ฯ อุภเยนาปี กุลฺลปฺจเจทาย ฯ สลฺยชยานีติ สลฺยชยสฺส
อนฺุเตวาทิกานิ ฯ มากฺชานํ กิริพฺพชนฺติ มากฺชานํ ชนปทสฺส
กิริพฺพชฺชํ นคฺร์ ฯ มหาวีรติ มหาวิริยวฺนฺตฺวา ฯ นียมานานฺนฺติ
นียมานेสุ ฯ ญมฺมตฺถเอ สามิวจันํ อุปฺโยคตฺถเอ วา ฯ กา อุตฺตฺสุยา
วิชานตฺนฺติ ชมฺเมน นยฺนฺตฺติ เอวํ วิชานนฺตฺวานํ กา อุตฺตฺสุยา ฯ

อนฺุปชฺฌายกาติ วชฺชวชฺชํ อุปฺนิชฺฌายเกน ครุณา
วิรหิตา ฯ อนากปฺปสมฺปฺนฺนาติ น อากปฺเปน สมฺปฺนฺนา
สมณฺสสารูปฺปาจาร วิรหิตาติ อตฺถโธ ฯ อุปฺริโกชเนติ โภชนสฺส
อุปฺริ ฯ อุตฺตฺติภูจปตฺถตฺนฺติ ปิณฺฑทาย จรณกปตฺถิตํ ฯ ตสฺมี หิ
มนฺุสฺสา อฺุจฺฉิภูจสลฺยโน ตสฺมา อุตฺตฺติภูจปตฺถตฺนฺติ วุตฺถิตํ ฯ
อถวา อฺุภูจหิตฺวา ปตฺถิตํ อุปฺนาเมนฺตฺติติ เอวเมตฺถ อตฺถโธ
ทฺฐสฺสพฺโพ ฯ อนฺุชานามิ ภิกฺขเว อุปฺชฌายนฺติ อุปฺชฌายํ คเหตุ

อนุชานามิตี อตุโถ ๑ ปุตฺตจิตฺตํ อุปฺภูจเปสฺสตีติ ปุตฺโต เม
อยนฺติ เอวํ เกหสิตเปมวเสน จิตฺตํ อุปฺภูจเปสฺสตี ๑ เอส นโย
ทฺตฺยปเทปี ๑ สการววา สปฺปติสฺสชาติ ครุภาวญฺเจว เชฏฺฐกภาวญฺจ
อุปฺภูจเปตฺวา ๑ สภากวุตฺติกาติ สภากชีวิกา ๑ สาหุติ วาติอาทีนํ
ปลฺลจ ปทานิ อุปฺชฌายภาวํ สมฺปฏฺิจฺจนเววจฺจนาณิ ๑ กาเยน
วิญฺญาเปตีติ เอวํ สทฺธิวิหริเกน อุปฺชฌายโย เม ภนฺเต
โหหีตีติ ทิกฺขตฺตํ วุตฺเต สเจ อุปฺชฌายโย สาหุติอาทีสุ ปลฺลจสุ
ปเทสุ ยสฺส กสฺสจิปทสฺส วเสน กาเยน วา วาจาย วา
กายวาจาหิ วา คหิโต ตยา อุปฺชฌายโยติ อุปฺชฌายคหณํ
วิญฺญาเปตีติ คหิโต โหติอุปฺชฌายโย ๑ อิทมเวว หิ เอตฺถ
อุปฺชฌายคหณํ ยทิตฺถํ อุปฺชฌายสฺส อิมสฺส ปลฺลจสุ ปเทสุ
ยสฺส กสฺสจิปทสฺส วาจาย วา สวานํ กาเยน วา
อตุถวิญฺญาปนนฺติ ๑ เกจิ ปน สาธฺฐตี สมฺปฏฺิจฺจนํ สนฺธาย (๑)
วทฺนฺติ ๑ น ตํ ปมาณํ อายาจนทานมตฺเตน หิ คหิโต
โหติ อุปฺชฌายโย น เอตฺถ สมฺปฏฺิจฺจนํ องฺคํ ๑ สทฺธิ-
วิหริเกนาปี น เกวลํ อิมินา เม ปเทน อุปฺชฌายโย คหิโตติ
ฉาตุํ วฏฺฏฺตี ๑ อชฺชตฺตคฺเคทานิ เตโร มยฺหํ ภาโร อหฺมปิ
เถรสฺส ภาโรติ อิทมปิ ฉาตุํ วฏฺฏฺตี ๑ ตตฺตรายํ สมฺมวตฺตนาติ
ยํ วุตฺตํ สมฺมวตฺตติตฺตพฺพนฺติ ตตฺตร อยํ สมฺมวตฺตนา ๑

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๔๐

กาลสุเสว อุฏฺจาย อุปาหนา โอมุญจิตฺวาติ สจฺสส ปจฺจสกาเล
 จงฺกมนตฺถาย วา โชตปาทปริหรณตฺถาย วา ปฏฺิฏฺกกา
 อุปาหนา ปาทคตา โหนฺติ ตา กาลสุเสว อุฏฺจาย อุปเนตฺวา ฯ
 ทนฺตกฏฺฺจํ ทาทพฺพนฺติ มหนฺตํ มชฺฌิมํ ชุทฺทกนฺติ ตีณิ
 ทนฺตกฏฺฺจานิ อุปเนตฺวา ตโต ยํ ตีณิ ทิวสานิ คณฺหาติ
 จตฺตตทิวสโต ปฏฺจาย ตาทิสเมวทาทพฺพํ ฯ สเจ อนิยมํ
 กตฺวา ยํ วา ตํ วา คณฺหาติ ฯ อถ ยาทิสํ ลภติ ตาทิสํ
 ทาทพฺพํ ฯ มุโขทกํ ทาทพฺพนฺตีสิตฺถจฺจ อุณฺหณจฺจ อุทกํ
 อุปเนตฺวา ตโต ยํ ตีณิ ทิวสานิ วลฺลฺเชติ จตฺตตทิวสโต
 ปฏฺจาย ตาทิสเมว มุขโรวโนทกํ ทาทพฺพํ ฯ สเจ อนิยมํ
 กตฺวา ยํ วา ตํ วา คณฺหาติ ฯ อถ ยาทิสํ ลภติ ตาทิสํ
 ทาทพฺพํ ฯ สเจ ทฺวิชมฺปิ วลฺลฺเชติ ทฺวิชมฺปิ อุปเนตฺพฺพํ อุทกํ
 มุขโรวณฺญฺจานเน จเปตฺวา วจฺจกฺกฺกฺโต ปฏฺจาย สมฺมชฺชิตพฺพํ ฯ
 เถเร วจฺจกฺกฺกฺกฺ คเต ปริเวณฺณํ สมฺมชฺชิตพฺพํ ฯ เอวํ ปริเวณฺณํ
 อสฺสณฺณํ โหติ ฯ เถเร วจฺจกฺกฺกฺกฺโต อนิกฺขนฺเตยฺเว อาสนํ
 ปญฺญาเปตพฺพํ ฯ สรีริกฺจํ กตฺวา อาคณฺตฺวา ตสฺมี นิสินฺนสฺส
 สเจ ยาคฺุ โหตฺติตฺธาทินา นเยน วุตฺตวตฺตํ กาทพฺพํ ฯ
 อุกฺกฺลาไปติ เคนจิ กจฺวเรน สงฺกิณฺโณ ฯ สเจ ปน อยฺโย
 กจฺวโร นคฺติ อุทกฺมุสฺสิตานฺว โหนฺติ หตฺถเณปิ ปมชฺชิตพฺโพ ฯ

สคฺฉฺฌ กตฺวาติ เทว จีวรานิ เอกโต กตฺวา ตา เอกโต
กตฺวา เทวปี สงฺฆาภูโย ทาทพฺพา ๑ สพฺพปี หิ จีวร
สงฺฆาภูตฺตฺตา สงฺฆาภูติ วุจฺจติ ๑ เตน วุคฺคํ สงฺฆาภูโย
ทาทพฺพาทิ ๑ นาติทฺูเร กนฺตพฺพํ นาจฺจาสนฺเนติ เอตฺถ สเจ
อุปฺชฌายํ นีวตฺตติจฺวา โอลเณนํ อเณน วา ทฺูวึหิ วา
ปทฺูวึทฺูหารหิสมฺปาปฺณาติ เอตฺตาวตา นาติทฺูเร นาจฺจาสนฺเน
กโต โหตีติ เวทิตพฺพํ ๑ ปตฺตฺปริยาปนฺนํ ปฏฺิกฺกเหตุพฺพนฺติ
สเจ อุปฺชฌายเณน กิกฺขาจเร ยาคฺุยา วา ภตฺเต วา ลทฺูเช
ปตฺโต อุณฺโห วา ภาริโก วา โหติ อตฺตโน ปตฺตํ ตสฺส
ทตฺวา โส ปตฺโต กเหตุพฺโพติ อตฺโต ๑ น อุปฺชฌายสฺส
ภณฺมานสฺส อนฺตรนฺตรา กถา โอปาเตตพฺพาทิ อนฺตรมเร วา
อณฺตฺร วา ภณฺมานสฺส อนฺนิกฺกิตฺเต ตสฺส วจเน อณฺณา
กถา น สมฺภูจฺาเปตพฺพา ๑ อิตฺโต ปฏฺุจาย จ ปน ยตฺถ
ยตฺถ นกาเรณ ปฏฺุเสโธ กยิริติ สพฺพตฺถ ทฺูกกฺฎาปตฺติ
เวทิตพฺพา ๑ อัยฺ หิ ขนฺธเก ฐมฺมตา ๑ อาปตฺติสามนฺตา
ภณฺมานนฺติ ปทฺุโสฐมฺมทฺูกฺจฺุลาทิวเสณ อาปตฺติยา อาสนฺนวาจ
ภณฺมาน ๑ นีวเรตพฺโพติ กนฺเต อีทิสํ นาม วคฺคํ วฏฺุฏฺติ
อาปตฺติ น โหตีติ เอวํ ปุจฺฉนฺเตน วิย วาเรตพฺโพ ๑
วาเรสฺสามีติ ปน มนํ กตฺวา มหฺลลก มา เอวํ ภณฺนาคิ
น วคฺตพฺโพ ๑ ปจฺมตฺริ อากนฺตฺวาติ สเจ อาสนฺเน คาโม

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๔๒

โหติ วิหาร วา คีลาโน ภิกขุ โหติ คามโต ปจมตร
 อากนุตพุพิ ฯ สเจ ทูเร คาโม โหติ อุปชฌายเณ สพุธิ
 อากจณฺโต นตฺถิ เตเนว สพุธิ คามโต นิภุมิตฺวา จีวเรณ
 ปตฺตํ เวเขตฺวา อํเสลคฺเขตฺวา อนุตฺรามคฺคโต ปจมตร
 อากนุตพุพิ ฯ เอวํ นีวตฺตุนฺเตนปจมตรํ อากนุตฺวา อาสน-
 ปญฺญาปนาถิ สพุพิ วตฺตํ กาทพุพิ ฯ สินฺนํ โหตีติ ตินฺนํ
 เสทคฺหิตํ ฯ จตฺตฺรํคฺคํ กณฺณํ อุตฺตฺสาเทตฺวาติ กณฺณํ จตฺตฺรํคฺคป-
 ปมาณํ อติเรกํ กตฺวา เอวํ จีวรํ สงฺฆริตพุพิ ฯ กิการณา ฯ
 มา มชฺเฌ ภงฺโก อโหสีติ สมํ กตฺวา สงฺฆริตตฺส หิ มชฺเฌ
 ภงฺโก โหติ ฯ ตโต นิจจํ ภิชฺชมานํ ทุพฺพลํ โหติ ฯ ตํ
 นีวารณตฺถเมตํ วตฺตํ ฯ ตสฺมา ยถา อชฺชภงฺกญฺจานเวย
 เสว น ภิชฺชติ ตถา ทิวเส ทิวเส จตฺตฺรํคฺคํ อุตฺตฺสาเทตฺวา
 สงฺฆริตพุพิ ฯ โอโภเก กายพฺนฺธนํ กาทพุพฺนฺติ กายพฺนฺธนํ
 สงฺฆริตฺวา จีวรโภเคปฺกจิปิตฺวา จเปตพุพิ ฯ สเจ ปิณฑปาโต
 โหตีติ เอตฺถ โยคามเวย วา อนุตฺตรมเร วา ปฏิกฺกมเน
 วา ญฺญชิตฺวา อากจณฺติ ปิณฑํ วา น ลภติ ตสฺส
 ปิณฑปาโต น โหติ คามเ อภุตฺตสฺส ปน ลทฺชภิกฺขสฺส
 วา โหติ ตสฺมา สเจ ปิณฑปาโตโหตีติอาถิ วตฺตํ ฯ สเจปิ
 ตสฺส น โหติ ญฺญชิตฺกามา จ โหติ อุกกํ ทตฺวา อตฺตนา
 ลทฺชโรปี ปิณฑปาโต อุปเนตพุโพ ฯ ปานเยน ปุจฺฉิตพุโพติ

ปีปาสา โหติ ตสฺมา ปุจฺฉิตพุโพ ๑ สเจ อุตฺสหตีติ สเจ
ปโหติ น เกนจิ เกลณฺเณน อภิกฺวโต โหติ ๑ อคิลาเนน
หิ สทฺธิวหาริเกน สภฺจิวสุเสนาปี สพุพฺ อฺปชฺฌมายวตฺตํ
กาตพุพฺ ๑ อนาทรเณ อกโรนฺตสฺส วตฺตเกเทน ทุกฺกภู ๑
นการปฏฺธิลฺลยฺเตสฺส ปน ปเทสฺส คิลาเนนปปี ปฏฺธิจฺฉิตฺตกิริยํ
กโรนฺตสฺส ทุกฺกภูเมว ๑ อปริหมฺสนฺเตนาติ ภูมียํ อปริหมฺสนฺเตน ๑
กวางฺกปิฏฺจฺนฺติ กวางฺกญฺจ ปิฏฺจฺสงฺฆาตญฺจ อจฺจุปนฺเตน ๑
สนฺตानกนฺติ ยงฺกิลฺลิจิ กิฏฺกฺลาวก มกฺกฺสุตฺตาติ ๑ อุลฺโลกา ปจฺมํ
โอาหารेतพุพนฺติ อุลฺโลกโต ปจฺมํอฺลฺโลกํ อาที กตฺวา อวหริ-
ตพุพนฺติ อตฺโต ๑ อาโลกสนฺธิกณฺณภาคาติ อาโลกสนฺธิภาคา
จ กณฺณภาคา จ ๑ สนฺตฺรพาหิราณี วาตฺปานกวางฺกานี จ
กพฺภสฺส จ จตฺตาริ โกณฺวา ปมชฺชิตพุพฺวาติ อตฺโต ๑ ยถา
ปฺลฺยตฺตํ ปฺลฺยาเปตพุพนฺติ ยถา ปจฺมํ ปฺลฺยตฺตํ อโหสิ
ตเถว ปฺลฺยาเปตพุพฺ ๑ เอตตฺตฺถเมว หิ ยถาปฺลฺยตฺตํ
สฺลลฺกเขตฺวา นีหริตฺวา เอกมฺนฺตํ นิกฺขิปีตพุพนฺติ ปุริมาตฺตํ
ปฺลฺยตฺตํ ๑ สเจ ปน ปจฺมํ อชานนฺเตน เกนจิ ปฺลฺยตฺตํ
อโหสิ สมฺนตโต ภิตฺตี ทฺวงฺกุลมตฺเตน वा ติวฺงฺกุลมตฺเตน
วา โมเจตฺวา ปฺลฺยาเปตพุพฺ ๑ อิทํ หิ ปฺลฺยาปนวตฺตํ ๑
สเจ กฺกฺสฺสโร โหติ อติมหนฺโตว จินฺทิตฺวา โกฏี นีวตฺเตตฺวา
พนฺธิตฺวา ปฺลฺยาเปตพุโพ ๑ สเจ โกฏี นีวตฺเตตฺวา พนฺธิตฺตํ น

ชานาติ น ฉินฺทิตฺตพฺโพ ๑ ปฺรตฺถิมา วาตปานา ถเกตฺตพฺพาติ
ปฺรตฺถิมา ย วาตปานา ถเกตฺตพฺพา ๑ เอวฺ เสสาปี วาตปานา
ถเกตฺตพฺพา ๑ วุปกาสถตฺตพฺโพติ อลฺลตฺตถ เนตฺตพฺโพ ๑ วุปกาสา-
เปตฺตพฺโพติ อลฺลโถ วิกฺขุ วตฺตพฺโพ เถรี คเหตุวา อลฺลตฺตถ
คจฺฉาหีติ ๑ วิเวเจตฺตพฺพนฺติ วิสฺสชฺชาเปตฺตพฺพํ ๑ วิเวจาเปตฺตพฺพนฺติ
อลฺลโถ วตฺตพฺโพ เถรี ทิฏฺฐิจิคฺคํ วิสฺสชฺชาเปหีติ ๑ อุตฺตฺตฺตํ
กาทพฺพนฺติ ปรีวาสทานตฺถํ โส วิกฺขุ สงฺฆํ อุตฺตํกมิตฺวา
ยาจิตฺตพฺโพ สเจ อตฺตนา ปฏฺฐิโถ โหติ อตฺตนา ว ทาทพฺโพ (๒)
โน เจ ปฏฺฐิโถ โหติ อลฺลเนน ทาเปตฺตพฺโพ ๑ กิณฺติ น
โชติ เกน น โข อฺปาเยน ๑ เอส นโย สพฺพตฺถ ๑ ลหุกาย
วา ปรีฉาเมยฺยาติ อุกฺเขปนียํ อคฺตฺวา ตชฺชนียํ วา นียฺยลํ
วา กเรยฺยาติ อคฺโถ ๑ เตน หิ อฺปชฺฉายสฺส เม อุกฺเขปนียกมฺมํ
กตฺตฺตกาโมสงฺโฆติ ญตฺวา เอกเมกํ วิกฺขุ อุตฺตํกมิตฺวา มา
ภนฺเต อมฺหากํ อฺปชฺฉายสฺส กมฺมํ กริตฺถาติ ยาจิตฺตพฺพํ ๑
สเจ กโรนฺติเยว ตชฺชนียํ วา นียฺยลํ วา มา กริตฺถาติ
ยาจิตฺตพฺพา ๑ สเจ กโรนฺติเยว อถ อฺปชฺฉาโย สมฺมาวตฺตถ
ภนฺเตติ ยาจิตฺตพฺโพ ๑ อิติ ตํ สมฺมาวตฺตทาเปตฺวา ปฏฺฐิปฺปสฺสมฺภถ
ภนฺเต กมฺมนฺติ วิกฺขุ ยาจิตฺตพฺพา ๑ สมฺปรีวตฺตํ สมฺปรีวตฺตกนฺติ
สมฺปรีวตฺเตตฺวา สมฺปรีวตฺเตตฺวา ๑ น จ อจฺฉินฺเน เตเว

*เล่มที่ ๓ มหาวิงควณณา หน้า ๔๖

ปกกมิตพพุนติ ยทิ อปปมตตกมปิ รชนํ กตติ น ตาว
 ปกกมิตพพิ ๑ น อุชฌมายํ อนาปุจญา เอกจจสส ปตฺโต
 ทาทพฺโพติอาทิ สพพิ อุชฌมายสส วิสภาคปฺกคฺคานํ กถิตํ ๑
 น อุชฌมายํ อนาปุจญา คาโม ปวิสิตพฺโพติ ปิณฺฑทาย
 วา อณฺเณน วา กรณฺเณน ปวิสิตุกาเมน อาปุจฺจิตฺตวาว
 ปวิสิตพฺโพ ๑ สเจ อุชฌมาโย กาลสฺเสว วุฏฺจาย ทูริ ภิกฺขวาจาร์
 คนฺตุคาโม โหติ ทหฺรา ปิณฺฑทาย ปวิสนฺตฺติ วตฺวา คนฺตพพิ ๑
 อวตฺวา คเต ปรีเวณฺณํ คนฺตฺวา อุชฌมายํ อปสฺสนฺเตน คามํ
 ปวิสิตํ วุฏฺจติ ๑ สเจ คามํปวิสนฺโตปิ ปสฺสตี ทิฏฺฐจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 ปฏฺจาย อาปุจฺจิตตเยว วุฏฺจติ ๑ น สฺसानํ คนฺตพพุนติ วาสตฺถาย
 วา ทสฺสนฺตฺถาย วา คนฺตพพิ ๑น ทิสสา ปกกมิตพฺพาทิ เอตถ ปกกมิตฺตูกาเมน กมฺมํ อา
 จิกฺขิตฺตฺวา ยาวตตฺติยํ ยาจิตพฺโพ ๑ สเจ
 อนฺุชานาติ สาธุ โน เจ อนฺุชานาติ ตํ นิสฺสาย วสโต
 จสฺส อุทฺเทโส วา ปรีปุจญา วากมฺมจฺจฺจฺจฺจ น สมฺปชฺชติ
 อุชฌมาโย พาโล โหติ อพฺยตฺโตเกวถํ อตฺตโน สนฺติเก
 วสาเปตฺตูกาเมตย เอวํ คนฺตํ น เทติ เอวรูเป นิวาเรเนเตปี
 คนฺตํ วุฏฺจติ ๑ วุฏฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ อากเมตพพุนติ เกลณฺณโต วุฏฺจฺจ
 อากเมตพพิ น กตฺถจฺจ คนฺตพพิ ๑ สเจอณฺโณ ภิกฺขุ
 อุปฺภฺจฺจฺจฺจฺจ อตฺถิ เกสชฺชํ ปรีเยสฺสิตฺตฺวา ตสฺส หตฺเถ ทตฺวา
 ฆนฺเต อยํ อุปฺภฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ วตฺวา คนฺตพพิ ๑
 อุชฌมายวตฺตกถา นิฏฺจิตา ๑

อุปัชฌายเณ สทฐิวิหาริกมฺหิ สมมวตตนาย สงฺกเหตุพุโพ
อนุคฺคเหตุพุโพติ อุทฺเทสาทิหิสฺส สงฺกโห จ อนุคฺคโห จ
กตฺตพุโพ ๑ ตตฺถ อุทฺเทโสติ ปาลิวาจนฺ (๑) ๑ ปริปุจฺจชาติ ปาลิยา
อตุถวณฺณนา ๑ โอวาโทติ อนฺติณฺเณ วตฺตฺตฺมึ อิทํ กโรหิ
อิทํ มา กริตฺตฺตฺติ วจฺนํ ๑ อนฺุสาสนฺิติ โอตินฺเณ วตฺตฺตฺมึ ๑
อปีจ โอตินฺเณ วา อนฺติณฺเณ วา ปจฺมวจฺนํ โอวาโท
ปฺนปฺปฺนํ วจฺนํ อนฺุสาสนฺิติ ๑สเจ อุปัชฌายสฺส ปตฺโต โหตีติ
สเจ อติเรกปตฺโต โหติ ๑ เอส นโย สพฺพตฺถ ๑ ปริกฺขารฺโรติ
อณฺโณปี สมณปริกฺขารฺโร ๑ อิธ อุตฺตฺกํ นาม ฃมฺมิเกน
นเณ อุปฺชฺชมานอุบายปริเยสนํ ๑ อิตฺโต ปริ ทนฺตกฏฺฐทานํ
อาที กตฺวา อาจมนกฺมฺภิยา อุทกสิณฺจน ปริโยสานํ วตฺตํ
กิลานสฺเสว สทฐิวิหาริกสฺส กาทพุพฺ ๑ อนฺิกริตฺวิรูปกาสนาที
ปน อกิลานสฺสาปี กตฺตพุพฺเมว ๑ จิวริ รชนฺเตนาติ เอว
รชฺชยาสีติ อุปัชฌายโต อุบายํ สุตฺวา รชนฺเตน ๑ เสถํ
วตฺตฺนเณว เวทิตพุพฺ ๑

สทฐิวิหาริกวตฺตกถา นิฎฺฐิตา ๑

น สมมวตฺตฺนฺตีติ ยถาปฺลยตฺตํ อุปัชฌายวตฺตํ น
ปฺุเรนฺติ ๑ โย น สมมวตฺตฺเตยฺยติ โย ยถาปฺลยตฺตํ วตฺตํ
น ปฺุเรยฺยทฺกฺกํ อापฺชฺชตีติ อตฺโต ๑ ปณฺาเมตพุโพติ
อปฺสาเทตพุโพ ๑ นาริมตฺตํ เปมํ โหตีติ อุปัชฌายมฺหิ อธิมตฺตํ
๑. ปาลิวจฺนนฺติ มณฺเณ ๑

เคหสิตเปมฺ น โหติ ฯ นาธิมตฺตา ภาวนา โหตีติ อธิมตฺตา
เมตฺตาภาวนา น โหติ ฯ วุตฺตปฏิปกฺขนเยน สุกฺกปกฺโข
เวทิตฺตํ โหติ ฯ อลฺ ปรณาเมตฺตุนฺติ ยุตฺโต ปรณาเมตฺตํ ฯ อปรณาเมตฺตุนฺโต
อุชฺฌมาโย สาทิสารโห โหตีติ สโทโส โหติ อาปตฺตี อาปชฺชติ
ตสฺมา น สมฺมาวตฺตุนฺโต ปรณาเมตฺตุนฺโต ฯ นสมฺมาวตฺตุนฺตายน
จ ยาว จีวรฺรชนํ ตาว วตฺเต อกรियมาเน อุชฺฌมายสฺส
ปริหานิ โหติ ตสฺมา ตํ อกรโณตฺสส นิสฺสยมุตฺตกสฺสปี
อมุตฺตกสฺสปี อาปตฺตีเยว ฯ เอกจฺจสฺส ปตฺตทานโต ปฏฺจาย
อมุตฺตนิสฺสยสฺสเอว อาปตฺตี ฯ สทฺธิวหาริกา สมฺมาวตฺตุนฺติ
อุชฺฌมาโย น สมฺมาวตฺตติ อุชฺฌมายสฺส อาปตฺตี ฯ อุชฺฌมาโย
สมฺมาวตฺตติ สทฺธิวหาริกา น สมฺมาวตฺตุนฺติ เตสํ อาปตฺตี ฯ
อุชฺฌมาเย วตฺตํ สาทิยนฺเต สทฺธิวหาริกา พหุกาปิ โหนฺติ
สพฺเพสํ อาปตฺตี ฯ สเจ อุชฺฌมาโย มยฺหํ อุปฺภูจจาโกอ อตฺถิ
ตุมฺहे อตฺตโน สชฺฌายมนสิการาทิสฺส โยคํ กโรถาติ วทติ
สทฺธิวหาริกานํ อนาปตฺตี ฯ สเจ อุชฺฌมาโย สาทิยนํ วา
อสาทิยนํ วา น ชานาติ พาโล โหติ สทฺธิวหาริกา
พหุกา โหนฺติ เตสฺส เอโก วตฺตสมฺปนฺโน ภิกฺขุ อุชฺฌมายสฺส
กิจฺจํ อหํ กริสฺสามิ ตุมฺहे อปฺโปสฺสูกฺกา วิหฺรธาติ เอวญฺเจ
อตฺตโน ภาริ กตฺวา อิตฺเร วิสฺสชฺเชติ ตสฺส ภารกรรมโต
ปฏฺจาย เตสํ อนาปตฺตี ฯ

สมฺมาวตฺตนาทิกถา นิฏฺฐิตา ฯ

ราชพฺราหฺมณวตฺถุสฺมี กิณฺจาปี อายสฺมา สาริปฺตุโต
ภควตา พาราณสียํ ตีหิ สรณฺคมเนหิ อนุญฺจาดํ ปพฺพชฺชญฺเจว
อุปสมฺปทญฺจ ชานาติ ภควา ปน ตํ สหุํกํ อุปสมฺปทํ
ปฏิกฺขิปีตฺวาถตฺติจตฺตถกมฺเมเนน ครุํกํ กตฺวา อุปสมฺปทํ
อนุญฺจาทูกาโม อถสฺส เถโร อชฺฌาสยํ วิทิตฺวา กถาหํ
ภนฺเต ตํ พฺราหฺมณํ ปพฺพาเชมิ อุปสมฺปาเทมีติ อาห ๑ พุทฺธานํ
หิ ปริสา อชฺฌาสยกฺุสลา โหติ ๑อยญฺจ พุทฺธปริสาย อคฺโค
เสฏฺโฐ ๑ พฺยตฺเตน ภิกฺขุณา ปฏฺิพฺเลนาคิ เอตฺถ พฺยตฺโต นาม
ยสฺส สาทฺฐกถํ วินยปีฏฺกํ วาจุกถํ ปวตฺตติ ตสฺมี อสติ
ยสฺส อนนฺตมโส อิํ ฌตฺติจตฺตถกมฺมวาจามตฺตมปี สุกฺกหิตํ โหติ
วาจุกถํ ปวตฺตติ อยมปี อิมสฺมี อตฺเถ พฺยตฺโต นาม ๑ โย
ปน กาสสาสเสมฺมหาทีนา วา เกลณฺเณน โยญฺจทนฺตชิวฺหาทีนํ
วา อสมฺปตฺติยา ปริยตฺติยํ วา อกตฺปริจยตฺตา น สกฺโกติ
ปริมณฺฑาเลหิ ปทพฺยญฺชเนหิ กมฺมวาชํ สาเวคฺคํ พฺยญฺชนํ วา
ปทํ วา หาเปสิ อยฺญฺจถา วา วตฺตพฺพิ อยฺญฺจถา วทติ อยํ
อปฺปฏิพฺโล ตพฺพิปริโต อิมสฺมี อตฺเถ ปฏฺิพฺโลติ เวทิตพฺโพ ๑
สงฺโฆ ฌาเปตพฺโพติ สงฺโฆ ชานาเปตพฺโพ ๑ ตโต ปริ ยํ
สงฺโฆ ชานาเปตพฺโพ ตํ ทสฺเสคฺคํ สฺฐนาตุ เม ภนฺเตติ-
อาทิมหา ๑ อุปสมฺปนฺนสมนฺนตราติ อุปสมฺปนฺโน หุตฺวา ว
สมนฺนตรา ๑ อนาจารํ อจารตฺติปณฺณตฺติวีกุกมํ กโรติ ๑
อุลฺลุมฺปตฺ มนฺติ อุทฺธรรตฺ มํ ๑ อกฺุสลา วุญฺจาเปตฺวา กุสเล

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๕๐

ปติภูจาเปตุ สามเณรภาวา วา อุทฺธริตฺวา ภิกฺขุภาเว
ปติภูจาเปตฺติ ฯ อนุกรมป์ อุปาทายาติ อนุทฺย ปฏฺิจจ มยิ
อนุกรมป์ กตฺวาติ อตฺโถ ฯ อฏฺุจฺจิตา โหตีติ นิจฺจปฺปวตฺตตี
โหตี ฯ จตฺตารโ นิสฺสเยตี จตฺตารโ ปจฺจเย ฯ ยสฺมา จตฺตารโ
ปจฺจเย นิสฺสาย อตฺตภาโว ปวตฺตตี ตสฺมา เต นิสฺสยาตี
วฺจฺจนฺตี ฯ

กิณฺดาอฺย ภิกฺขุ โหตีติ กิณฺเต ออฺย ภิกฺขุ โหตี ฯ อณฺเณหิ
โอบฺบิตฺตโย อนุสฺสาตีโยตี อณฺเณหิ โอบฺบิตฺตพฺโพ เจว อนุสฺสาตีตฺตพฺโพ
จ ฯ พาหุลลาเย อวตฺตโต ยทฺธิทํ คณฺพนฺธิกนฺตี คณฺพนฺโธ
เอตฺตสฺสพาหุลลสฺส อตฺถีตี คณฺพนฺธิกํ พาหุลลํ ฯ อํ อิทํ
คณฺพนฺธิกํ นาม พาหุลลํ ตทตฺถาย อตฺถิลํ ตฺวํ อาปนฺโนตี
วฺจฺจตี โหตี ฯ อพฺยตฺตาคี ปณฺณเวยฺยตฺตตีเยน วิรหิตา ฯ
อณฺเณตโรปี อณฺเณตฺตคฺคิยปฺพโหตี ปสฺสุโร ปริพฺพาชโก ฯ โส
กิริ ฆมฺมํ เณนฺนิสฺสามีตี อุทฺายิตฺตฺเถรสฺส สนฺตฺติเก ปพฺพชิตฺวา
เตน สหฆมฺมิก วฺจฺจมาโน ตสฺส วาทฺโอรเปตี ฯ อนุชานามิ
ภิกฺขเว พฺยตฺเตน ภิกฺขุณาตีอาทิมฺหิ พฺยตฺโต ปฺพเพ ภิกฺขุโน-
วาทกฺวณฺณนํ วฺจฺจตฺลภฺขโณเยว ฯ โย ปน อนุเตวาสีโน วา
สทฺธิวิหริทฺสว วา คิลานสฺส สกฺโกตี อุปฺภูจฺจนาทฺนี กาคฺ์
ออฺย อธิ ปฏฺิพฺโลตี อธิปฺเปโต ฯ วฺจฺจตฺตมฺปิ เจตํ ปณฺจหิ อุปาลิ

*เล่มที่ ๓ มหาขนุชกถณณา หน้า ๕๑

องฺเคหิ สมนุนาคเตน ภิกฺขุณา อุปสมฺปาเตตพฺพํ นิสฺสโย
ทาทพฺโพ สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ กตเมหิ ปญฺจหิ ปฏฺฐิตโ
โหติ อนฺเตวาสี วา สทฺธิวิหารี วา คิลานํ อุปฏฺฐาตุํ วา
อุปฏฺฐาเปตุํ วา อนภิริตี วูปกาเสตุํ วา วูปกาสาเปตุํ วา
อุปฺปนฺนํ กุกฺกจฺจํ ชมฺมโต วิโนเทตุํ วา วิโนทาเปตุํ วา
อภิชฺเม วิเนตุํ อภิวินเย วิเนตฺนฺติ ฯ

ปกฺขสงฺกนฺเตสุติ ติตฺถียปกฺขสงฺกนฺเตสุ ฯ อนุชานามิ ภิกฺขเว
อาจริยฺนฺติ อาจารสมาจารสิกฺขาปนํ อาจริยํ อนุชานามิ ฯ
อาจริโย ภิกฺขเว อนฺเตวาสิกมฺหีตฺถิอาทิ สพฺพํ อุปชฺฌาโย ภิกฺขเว
สทฺธิ วิหาริกมฺหีตฺถิอาทิ นเยน วุตฺตวเสเนว เวทิตพฺพํ ฯ
นามมตฺตเมว หิ เอตฺถ นานํ ฯ อนฺเตวาสิกา อาจริเยสุ น
สมฺมาวตฺตนฺตฺติ เอตฺถ ปน ยํ ปุพฺเพ น สมฺมาวตฺตนา
จ ยาว จีวรฺรชฺนํ ตาว วตฺเต อกรियมาเน อุปชฺฌายสฺส
ปริหานิ โหติ ตสฺมา ตํ อกโรนฺตสฺส นิสฺสยมฺตฺตกสฺสาปี
อมฺตฺตกสฺสาปี อาปตฺติเยวาทิ จ เอกจฺจสฺส ปตฺตทานโต ปฏฺฐาย
อมฺตฺตนิสฺสยสฺเสว อาปตฺตฺติ จลกฺขณํ วุตฺตํ เตเนว ลกฺขเณน
นิสฺสยนฺเตวาสิกสฺส อาปตฺติ เวทิตพฺพา ฯ นิสฺสยนฺเตวาสิกเณ
หิ ยาว อาจริยํ นิสฺสาย วสตี ตาวสพฺพํ อาจริยวตฺตํ
กาทพฺพํ ปุพฺพชฺชาอุปสมฺปาทาชฺมมฺนฺเตวาสิกเหิ ปน นิสฺสย-
มฺตฺตเกหิปี อาทิตฺโต ปฏฺฐาย ยาว จีวรฺรชฺนํ ตาว วตฺตํ กาทพฺพํ

*เล่มที่ ๓ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๕๒

อนาปุจฺจิตฺวา ปตฺตทานาทิมฺหิ ปน เอเตสํ อนาปตฺติ เอเตสุ
จ ปพฺพชฺชนฺเตวาสีโก จ อุปสมฺปนฺนฺเตวาสีโก จ อจฺริยสฺส
ยาวชฺชิวํ ภาโร นิสฺสยนฺเตวาสีโก จ ฌมฺมนฺเตวาสีโก จ ยาว
สมีเป วสนฺติ ตาวเทว ตสฺมา อจฺริเยนาปี เตสุ สมฺมา-
วตฺติตฺตพฺพํ ฯ อจฺริยนฺเตวาสีเกสุ หิ โย โย น สมฺมาวตฺตติ
ตสฺส ตสฺส อาปตฺติ ฯ

อุปชฌายมฺหา นิสฺสยปฺฏิปฺปสฺสทฺธีสุ อุปชฌายโย ปกฺกนฺโต
วาทิตฺวา อโย วิญฺญโย ฯ ปกฺกนฺโตติ ตมฺหา อวาสา
วิปฺปวสิตฺตฺวา กาโม ปกฺกนฺโต ทิสฺสงฺกโต ฯ เอวํ กเต จ ปน ตสฺมี
สเจ วิหารเ นิสฺสยทายโก อตฺถิ ยสฺส สนฺติเก อณฺณทาปี
นิสฺสโย วาคหิตฺตพฺพํ โหติ โย วา เอกสมฺโภคปริโกโค
ตสฺส สนฺติเก นิสฺสโย คเหตุพฺพํ ฯ เอกทิวสมฺปิ ปริหาโร
นตฺถิ ฯ สเจ ตาทิสฺส นตฺถิ อณฺโณ ลชฺชี่ เปสฺสโล อตฺถิ
ตสฺส ลชฺชี่เปสฺสลาภิชาวนนฺเตน ตทเหว นิสฺสโย ยาจิตฺตพฺพํ ฯ
สเจ เทติ อิจฺเจตํ กุสลํ อถ ปน ตมฺหากํ อุปชฌายโย
ลหุํ อากมฺิสฺสตีติ ปุจฺจติ อุปชฌายเณ จ ตถา วุคฺคํ อาม
ภนฺเตติ วตฺตพฺพํ สเจ ปน วทติ เตนหิ อุปชฌายสฺส
อากมฺัน อากเมถาติ วญฺญติ อถ ปนสฺส ปกฺคิยา เปสฺสลาภิ
น ชาณาติ จตฺตาริ ปณฺจ ทิวสานิ ตสฺส ภิกฺขุโน สภาคตํ
โอโลเกตฺวา โอภาสํ การเหตุวา นิสฺสโย คเหตุพฺพํ ฯ สเจ

ปน วิหารเ นิสฺสยทายโก นตฺถิ อุปชฺฌาโย จ อหิ
กตฺติปาเหเนว อากมฺิสฺสามิ มา อุกฺกณฺจิตฺถาติ วตฺวา คโต
ยาว อากมฺนา ปรีหาโร ลพฺภติ ฯ อถาปี นํ ตตฺถ มนุสฺสา
ปรีจฺฉินฺนกาลโต อุตฺตรปี ปณฺจ วา ทส วา ทิวสานิ
วาสนนฺติเยว ฯ เตน วิหาริ ปวตฺติ เปเสตพฺพา ทหฺรา มา
อุกฺกณฺจนฺตุ อยฺ อสฺสกทิวสํ นาม อากมฺิสฺสามิตฺติ ฯ เอวมฺปิ
ปรีหาโร ลพฺภติ ฯ อถ อากจฺฉนฺโต อนฺตรามกฺเค นทึปฺปูเรน
วา โจราทึทึ วา อุปทฺทโว โหติ เถโร อุตฺโกสฺสกนฺ วา
อากเมตฺติ สหาเย วา ปรีเยสตี ตณฺเเจ ปวตฺตี ทหฺรา สฺฉนฺนตี
ยาว อากมฺนา ปรีหาโร ลพฺภติ ฯ สเจ ปน โส อึเชวาทึ
วสึสฺสามิตฺติ ปหิณฺนตี ปรีหาโร นตฺถิ ฯ ยตฺถ นิสฺสโย ลพฺภติ
ตตฺถคณฺตพฺพิ ฯ วิพฺภนฺเต ปน กาลกเต วา ปกฺขสฺจกฺนเต
วาเอกทิวสมฺปิปรีหาโร นตฺถิ ยตฺถ นิสฺสโย ลพฺภติ
ตตฺถ คณฺตพฺพิ ฯ วิพฺภนฺโตตฺติ สาสนโต จโต ฯ อาณตฺตีตฺติ
นิสฺสยปณามนา วุจฺจติ ฯ ตสฺมา ปณามเมมิ คณฺตี วา มา
อิธ ปฏิกฺกมิตฺติ วา นึหฺร เต ปตฺตจิวฺรณฺตี วา นาทึ
ตยา อุปฺภูจาทพฺโพตฺติ วา อึมินาปาลินเยน มา มํ
คามปฺปเวสนํ อาปฺภูจึตฺติอาทึนา ปาติมุตฺตกนเยน วา โย
นิสฺสยปณามนาย ปณามโต โหติ เตน อุปฺชฺฌาโย ขมา-
เปตพฺโพ ฯ สเจ อาทึโตว น ขมตี ทณฺจกมฺมึ อหริตฺวา

*เล่มที่ ๓ มหาขณฺฐกถณฺนา หน้า ๕๕

อถาปี คจฺจนํมีติ วุตฺเต อจฺริเยน มา ตาว คจฺจ รตฺตี
มนฺเตตฺวา ซานิสฺสามาติ วุตฺโต มนฺเตตฺวา คจฺจติ สฺสโต โน
เจ คจฺจติ นิสฺสโย น ปฏฺธิปฺปสฺสมภฺติ ฯ อจฺริยํ อนาปุจฺจนา
ปกฺกมฺนตฺส ปน อุปจฺจารสีมาติกฺกเม นิสฺสโย ปฏฺธิปฺปสฺสมภฺติ
อนฺโตอุปจฺจารสีมโต ปฏฺธินฺวตฺตฺนตฺส น ปฏฺธิปฺปสฺสมภฺติ ฯ สเจ
ปน อจฺริโย อนฺเตวาสิกํ อาปุจฺจติ อาวุโส อสุกํ นาม
จฺานํคมิสฺสามิติ อนฺเตวาสิเกน จ กทา คมิสฺสธาทิ วุตฺเต
สายณฺเหว รตฺติภาเถ วาติ วทติ อนฺเตวาสิโกปี สาธฺติ
สมฺปฏฺธิจฺจติ ตํชณฺณเเว นิสฺสโย ปฏฺธิปฺปสฺสมภฺติ ฯ สเจ
ปนาจฺริโย เสวปีณฺฑาย จริตฺวา คมิสฺสามิติ วทติ อิตโร
จ สาธฺติ สมฺปฏฺธิจฺจติ เอกทิวสํ ตาว นิสฺสโย น
ปฏฺธิปฺปสฺสมภฺติ ปฺนทิวเส ปฏฺธิปฺปสฺสทฺโร โหติ ฯ อสุกสฺมี นาม
คามे ปิณฺฑาย จริตฺวาซานิสฺสามิ มม คมนํ วา อคมนํ
วาติ วตฺวา สเจ น คจฺจติ นิสฺสโย น ปฏฺธิปฺปสฺสมภฺติ ฯ
อถาปี คจฺจนํมีติ วุตฺเต อนฺเต วาสิเกน มา ตาว คจฺจ
รตฺตี มนฺเตตฺวา ซานิสฺสธาทิ วุตฺโตมนฺเตตฺวาปี น คจฺจติ
นิสฺสโย น ปฏฺธิปฺปสฺสมภฺติ สเจ อุโภปี อจฺริยนฺเตวาสิกา
เกนจि กรณฺิเยน พหิสฺสีมํ คจฺจนฺติ ตโต เจอจฺริโย คมฺยจิตฺเต
อุปฺปนฺเน อนาปุจฺจนาว คนฺตฺวา ทฺวินฺนํ เลทฺทฺปาตานํ
อนฺโตเยว นฺวตฺตติ นิสฺสโย น ปฏฺธิปฺปสฺสมภฺติ สเจ เทว

*เล่มที่ ๓ มหาวิงกุณณา หน้า ๕๖

เลททุปาเต อติกกมิตวา นิวตตติ นิสสโย ปฏิปฺปสฺสทุโ
โหติ ฯ อจาริยุปชฺฌายา เทว เลททุปาเต อติกกมม อณฺณสฺมี
วิหาเร วสนฺติ นิสสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ อจาริเย วิพฺกนฺเต
กาลกเต ปกฺขสงฺกนฺเต ตังณณฺเวย นิสสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ
อาณาคฺติยมฺปนฺ สเจปี อจาริโย มฺลฺลจิตฺตกาโมว หุตฺวา
นิสฺสยปณามนาย ปณามเต อนฺนเตवासิโก จ กิลฺลจาปี มํ
อจาริโย ปณามเต อถโข หทยเนน มฺหุโกติ สาลโย ว โหติ
นิสฺสโย น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจปี อจาริโย สาลโย
อนฺนเตवासิโก นีราลโย นทานิ อิมํ นิสฺสาย วสิสฺสามิติ ชฺฐิ
นิกฺขิปติ เอวมฺปิ น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ อฺกนฺนํ สาลยภาเวน จ
น ปฏิปฺปสฺสมฺภติเยว ฯ อฺกนฺนํ ชฺฐนิกฺเขเป ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ
ปณามิเตน ทณฺทกมฺมํ อหริตฺวา ติกฺขตฺตํ ขมาเปตพฺโพ ฯ
โน เจ ขมติ อฺปชฺฌายเ วุตฺตนฺเยน ปฏิปฺชฺชิตพฺพํ ฯ
อฺปชฺฌายเณ วา สโมธานคโตติ เอตฺถ ทสฺสนสวณฺเสณ สโมธานํ
เวทิตพฺพํ ฯ สเจ หิ อจาริยํ นิสฺสาย วสนฺโต สทฺธิวิหาริโก
เอกวิหาเร เจตฺยิ วา วนฺทนต์ฺ เอกคามे ปิณฺฑทาย วา จรนต์ฺ
อฺปชฺฌายํ ปสฺสติ นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ อฺปชฺฌายเ ปสฺสติ
สทฺธิวิหาริโก ปน น ปสฺสติ น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ มคฺค-
ปฏิปฺนํ วา อากาเสณ วา กจฺจนต์ฺ อฺปชฺฌายํ ทิสฺวา
ทฺฐโต ภิกฺขุติ ชานาติ อฺปชฺฌายเติ น ชานาติ น

ปฏิบัติปุตสมภติ ๑ สเจ ชานาติ ปฏิบัติปุตสมภติ ๑ อุปริปาสาเท
อุปชฌาโย วสติ เหฏฐา สทฐิวิหารโก ตัม อทิสวาว ยาคุ
ปิวัดวา ปกุกมติ อาสนสาถายัม วา นิสินนัม อทิสวา เอกมนุเต
ภุชชิตวา ปกุกมติ ชมมสุสวนมณฺฑเป วา นิสินนัมปี ตัม
อทิสวาว ชมมัม สุตฺวา ปกุกมติ นิสฺสโย น ปฏิบัติปุตสมภติ ๑
เอวํ ตาว ทสฺสนวเสน สโมธานํ เวทิตพฺพํ ๑ สวณวเสน ปน
สเจ อุปชฌายสฺส วิหารเ อนฺตรมเร วา ชมมัม วา กถณตสฺส
อนฺุโมทนํ วา กโรนตสฺส สทฺทํ สุตฺวา อุปชฌายสฺส เม
สทฺโทติ สลฺชานาติ นิสฺสโย ปฏิบัติปุตสมภติ อสฺลฺชานนตสฺส
น ปฏิบัติปุตสมภติ ๑ อยํ สโมธานเ วินิจฺฉโย ๑

อิทานิ ยํ ปุพฺเพ อนฺุชานามิ ภิกฺขเว พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา
ปฏิบัติเพลน ทสวสฺเสน วา อติเรกทสวสฺเสน วา อุปสมฺปาเทตฺ
นิสฺสยํ ทาคฺคฺนฺติ สจฺเขปโต อุปชฌายาจรียานํ ลกฺขณํ วุตฺตํ
ตัม วิตฺถารโต ทสฺเสตฺตํ ปญฺจหิ ภิกฺขเว อญฺเเกหิ สมฺนฺนาคเตนาคิ-
อาทิมาน ๑ ตตฺถ ปญฺจหิ อญฺเเกหีติ ปญฺจหิ อญฺเณญฺเเกหิ ๑ โส
หิ สีสฺลกฺขณฺฐาทิหิ อสมฺนฺนาคตตฺตาว อญฺเณญฺเเกหิ สมฺนฺนาคโต
โหติ ๑ น อุปสมฺปาเทตพฺพนฺติ อุปชฌาเยน หุตฺวา น
อุปสมฺปาเทตพฺพํ ๑ น นิสฺสโย ทาทพฺโพติ อจรียเณ หุตฺวา
นิสฺสโย น ทาทพฺโพ ๑ เอตฺถ ปน อเสเชนาคิอาทิ อรหโต
สีลสมาธิปญฺญาผลปจฺจเวกฺขณณณานิ สนฺุชาย วุตฺตํ ๑ เอเต

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๕๘

จ อาทิตโต ตโย ปญจกา อยุตฺตวเสน วุตฺตา น อาปตฺติ-
องฺควเสน ฯ เอตฺถ ปน อเสเขน สীগฺขนฺเรนาติ จ อุตฺตนา
น อเสเขนาติ จ อสฺสทฺุโรติ จ อาทิสฺสู ตีสฺสู ปญฺจเกสฺสุ
อยุตฺตวเสน ปฏิกฺเขโป กโต น อาปตฺติองฺควเสน ฯ โย
หิ อเสเขหิ สীগฺขนฺธาทีหิ อสมนฺนาคโต ปเร จ ตตฺถ
สมาทเปตฺตุ อสฺสโกนฺโต อสฺสทฺุริยาทีโทเสหิ ยุตฺโตว หุตฺวา ปริสฺส
ปริหรติ ตสฺส ปริสา สীগฺขาทีหิ ปริहाยติเยว น วทฺตฺติ
ตสฺมา เตน น อุปสมฺปาเทตฺตพฺพนฺติอาทิ อยุตฺตวเสน วุตฺต
น อาปตฺติองฺควเสน ฯ น หิ ชีณาสวสฺเสว อุปชฺฌายาจริยาโว
ภควตา อนฺุณฺณาโต ยที ตสฺเสว อนฺุณฺณาโต อภวิสฺส สเจ
อุปชฺฌายสฺส อนฺิรติ อุปฺปนฺนา โหติตีอาที น วทฺย ๑
ยสฺมา ปน ชีณาสวสฺส ปริสา สীগฺขาทีหิ น ปริहाยติ ตสฺมา
ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเท-
ตพฺพนฺติอาทิ วุตฺต ๑ อธิสฺสีเล สीलวิปฺนฺโนตีอาทิสฺสู ปาราชิกญจ
สงฺฆาทีเสสญจ อาปฺนฺโน อธิสฺสีเล สीलวิปฺนฺโน นาม ๑ อิตเร
ปญฺจาปตฺติภิกฺขนฺเร อาปฺนฺโน อชฺฌาจาเร อจารวิปฺนฺโน นาม ๑
สมฺมาทิกฺกุจฺสี ปหาย อนฺตคฺคาหิกาย ทิกฺกุจฺยา สมนฺนาคโต
อติทิกฺกุจฺยา ทิกฺกุจฺวิปฺนฺโน นาม ๑ ยตฺตํ สุตฺตํ ปริสฺส ปริหรนฺตสฺส
อิจฺฉิตพฺพิ เตน วิรหิตตฺตา อปฺปสฺสุโต นาม ๑ ยํ เตน
ชานิตพฺพิ อาปตฺตาที ตสฺส อชานนฺโต ทฺุปฺปญฺโย นาม ๑

อิมสุมิ ปน ปญจเก ปุริมานิ ตีณิ ปทานิ อยุตตวเสเนว
วุตตานิ ปจฺฉิมานิ เทว อาปตฺติองฺควเสน ๑ อาปตฺตี น
ชานาตีติ อิทํ นาม มยา กตฺนฺติ วุตฺเต อิมํ นาม อาปตฺตี
อัยฺ อาปนฺโนตินฺ ชานาติ ๑ วุจฺจันนํ น ชานาตีติ วุจฺจัน-
คามินิโต วา เทสนากามินิโต วา อาปตฺติโต เอวํ วุจฺจันนํ
โหตีติ น ชานาติ ๑ อิมสุมิ ปญจเก ปุริมานิ เทว ปทานิ
อยุตตวเสน วุตตานิ ปจฺฉิมานิ ตีณิ อาปตฺติองฺควเสน ๑
อภิสมจาริกาย สิกฺขายาติ ขนฺธกวกฺเควินฺตุํ น ปฏฺวิโล
โหตีติ อตฺโถ ๑ อาทิพฺรหฺมจฺริยกายาติเสขปฺณตฺตยิ วิเนตฺตํ
น ปฏฺวิโลติ อตฺโถ ๑ อภิขมฺเมตินามรูปปริจฺเฉเต วิเนตฺตํ น
ปฏฺวิโลติ อตฺโถ ๑ อภิวินเยติ สกฺเลวินยฺปิฏฺเเก วิเนตฺตํ น
ปฏฺวิโลติ อตฺโถ ๑ วิเนตฺตํ น ปฏฺวิโลติ จสพฺพตฺถ สิกฺขาเปตฺตํ
น สกฺโกตีติ อตฺโถ ๑ ฆมฺมโต วิเวจฺจุนฺติ ฆมฺเมน การณน
วิสุตฺตชฺชาเปตฺตํ ๑ อิมสุมิ ปญจเก สพฺพปเทสุอาปตฺติ ๑ อาปตฺตี
น ชานาตีติอาทิปญจกสมฺมึปิ สพฺพปเทสุ อาปตฺติ ๑ ตตฺถ
อุภยานิ โข ปนสฺส ปาฏฺวิโมกฺขานิ วิตฺถาเรน สุวาคทานิ
โหนตีติ อุภโตวิงฺควเสน วุตตานิ ๑ สุวิกตฺตานิตี มาติกา-
วิงฺควเสน ๑ สุปฺปวตฺตินีติ วาจฺจุกตวเสน ๑ สุวินิจฺฉิตานิ
สุตฺตโส อนฺนพฺยญฺชนโสติ มาติกาโต จ วิงฺคโต จ สุญฺจ-
วินิจฺฉิตานิ ๑ อุทสวสฺสปริโยสานปญจเกปิ เอเสว นโย ๑ อิติ

ควํ อจฺริโย โหหิ ควํ อุปชฺฌมาโย โหหิติ ภิกฺขุ น
วตฺตพฺพา ฯ เอวํ วุตฺตา หิ สจฺเจ ตสฺส อจฺริยุปชฺฌมายาภาเวน
ชฺิคุจฺจนฺตา น สมฺปญฺ्ञิคุจฺจนฺติ อถ นยิเม มยฺหํ สทฺทหนฺตฺติ
กฺขมฺติควาปี กจฺเจยฺย ตสฺมา ตํ เอกมนฺตํ เนตฺวา ตสฺส
อจฺริยุปชฺฌมายา ปริเยสฺติตฺตพฺพา ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว อณฺณตฺติตฺถิย-
ปฺพุโป อารารฺโก โหติ เอวํ อนารารฺโกติ อยมสฺส ปรีวาส-
วตฺตทสฺสนตฺถํ มาติกา จปีตา ฯ กถณฺจ ภิกฺขเวติอาทิ ตสฺสา
วิภงฺโก ฯ ตตฺถ ตฺติตฺถิยปรีวาโส นิกฺคนุชชาติกานฺเวยว ทาทพฺุโป น
อณฺเณสํ ฯ อติกาเถ कामํ ปวีตฺติติ ภิกฺขุณฺํ วตฺตกรณฺเวลายเมว
คามํ ปิณฺฑทาย ปวีตฺติ ฯ อติทิวา ปญฺ्ञิกกมฺติติ กุลงเรสุ
อิตฺถิ ปรีสทาริกทารกาทีหิ สทฺธี เภหสิตถถํ กถณฺโต ตตฺถเว
ภุณฺชิตฺวา ภิกฺขุสุ ปตฺตจิวริ ปญฺ्ञิสามตฺวา อุทฺเทศปรีปฺุจฺฉาทีนํ
วา กโรนฺเตสุ ปญฺ्ञิสลฺลีนฺเตสุ วา อากจฺฉติ น อุปชฺฌมายวตฺตํ
นาจฺริยวตฺตํ กโรติ อณฺณทตฺถํ วสนญฺ्ञานํ ปวีตฺติวา นินฺททายติ ฯ
เอวมปี ภิกฺขเว อณฺณตฺติตฺถิยปฺพุโป อนารารฺโก โหติติ เอวมปี
กโรนฺโต ปรีวาสวตฺตสฺส สมฺปาทโก ปฺุโรโก น โหติ ฯ
เวสฺยโคงโร วาติอาทีสุ เวสฺยาคิ อามิสกฺถิจฺกฺขสมฺปทานาทีนา
สุลภชฺฌาจาธา รูปชีวิกา อิตฺถิโย ฯ วิชฺวาติ มตฺปติกา วา
วิปฺปวตฺตปติกา วา อิตฺถิโย ฯ ตา เยนเกนจฺิ สทฺธี มิตฺตภาวํ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๖๒

ปตฺเถนฺติ ๑ อุตฺถกุมาริกาติ โยพฺพนปฺปตฺตา วา โยพฺพนาตีตา
วา กุมาริโย ๑ ตา ปุริสาธิปฺปายาว วิจฺรณฺติ เยน เณจि
สทฺธิ มิตฺตภาวํ ปตฺเถนฺติ ๑ ปณฺชกาทิ อุตฺถสนฺนิกิเลสา
อวฺปสนฺตปริพาหา นปฺปสกา ๑ เต ปริพาหเวคาภิกฺขุตา เยน
เณจิ สทฺธิ มิตฺตภาวํ ปตฺเถนฺติ ๑ ภิกฺขุณีโยติ สมานปฺพพฺชชา
อิตฺถิโย ๑ ตาหิ สทฺธิ จิปรเมว วิสฺสาโส โหติ ตโต สิตํ
ภิกฺชติ ๑ ตตฺถ เวลียานํ กุเลสุ กุลูปโก หุตฺวา ปิณฺชปาต-
จฺริยาทีนํ วา อปฺทิสิตฺวา สินฺนสนฺถวชาเตน หทฺเยน อภินฺน-
ทสฺสนสฺสลาปกาเมตย ตาลํ สนฺติกํ อวฺสงฺกมฺนโต เวลียโจจโรติ
วฺจจติ ๑ โส น จิรสฺเสว อมฺกเวลียา สทฺธิ คโตติ วตฺตพฺพํ
ปาปฺณาติ ๑ เอส นโย สพฺพตฺถ ๑ สเจ ปน เวลียาทโย
สลาภกตฺตาทีนํ เทนฺติ ภิกฺขุหิ สทฺธิ คนฺตฺวา สทฺธิเยว
ภฺยฺชิตฺวา วา คเหตุวา วา อากนฺตํ วญฺญติ ๑ คิลานา
ภิกฺขุณีโย โอวทิตฺตวา ฐมฺมํ วา เทเสตฺถ อุตฺถเทสปริปฺจจฺจาทีนํ
วา ทาตฺถ คจฺจนฺเตหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ คนฺตํ วญฺญติ ๑ โย
ปน ตถา อคนฺตฺวามิตฺตสนฺถวเวสน คจฺจติ อัย อนาราทโก
โหติ ๑

อฺจฺจาวจანი กิกรณฺยานีติ มหนฺตชฺชทฺทกานํ กมฺมานิ ๑ ตตฺถ
คณฺท์ ปหริตฺวา สมกฺเคน สงฺเขน สนฺนิปตฺติตฺวา กตฺตพฺพานิ
เจตฺติมหาปาสาทปฺปฏิสงฺขรณาทิกมฺมานิ อฺจฺจანი นาม ๑ จิวร-

โชนรชนาทีนิ ขนฺธกปริยาปนฺนานิ จ อคฺคิสาลวตฺตาทินี
อภิสมจาริกานี อวจანი นาม ฯ ตตฺถ น ทกฺโข โหตีติ
เตสุ กมฺเมสุ เจโก สฺสึกฺขิตฺโต น โหติ ฯ อลฺโสติ
อฺภูจฺจานวิริยสมฺปนฺโน น โหติ ฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส กมฺมํ อตฺถีติ
สฺตฺวา ปเลว ฆตฺตกิจฺจํ กตฺวา กพฺพนตฺรํ ปวีสิตฺวา ยาวตฺถํ
สฺปีตฺวา สายํ นิกฺขมตี ฯ ตตฺรฺปายายตี เตสุ กมฺเมสุ
อฺปายภูตฺตาย ฯ วิมฺบสายตี จานฺนุปฺปตฺติกา ยิมฺบสาย อิทเมว
กตฺตพฺพํ อิทเมว น กตฺตพฺพนตฺติ ตสฺมีเยว ขณฺเณ อฺปนฺน-
ปฺลฺภาย สมฺนฺนาคโต น โหติ ฯ น อลฺลํ กาคฺคํ น อลฺลํ
ลํวิชาคฺคฺนตฺติ สหตฺถาปี กาคฺคํ สมตฺถโต น โหติ คณฺหตฺถ ฆนฺเต
คณฺห ทหฺร คณฺห สามเณร สเจ คฺคฺมฺเห วา น กริสฺส
อมฺเห วา น กริสฺสาม โภทานิ อิทํ กริสฺสตีติ เอวํ
อฺสฺสสํ ฆเนตฺวา ลํวิชาคฺคํ อลฺภมฺมณฺณํ การตตฺปี สมตฺถโต น
โหติ ฯ ภิกฺขุหิ กมฺมํ กริสฺสามาตี วุตฺเต กิลฺยจิ ไรคํ อปฺทิสตี
ภิกฺขุณฺํ กมฺมํ กโรนฺตฺตานํ สมิเปเนว วิจฺรตี สีสเมว ทสฺเสตี
อยมฺปิ อนาราชโก โหติ ฯ น ติพฺพจฺจนฺโทติ พฺลวจฺจนฺโท
น โหติ ฯ อฺภูทฺเตเสตีปาลีปริยาปนฺเนน ฯ ปริปฺจฺจายตี อตฺถ-
ลํวณฺณเนน ฯ อธิสฺสีเลตี ปาฏีโมกฺขสฺสีเล ฯ อธิจิตฺเตตี โลกียสมาริ-
ภาวนาย ฯ อธิปฺลฺภายตีโลกุตฺตรมคฺคภาวนาย ฯ สงฺกนฺโต
โหตีติ อิชาคโต โหติ ฯ ตสฺส สตฺถฺโนตี ตสฺส ติตฺถายตน-

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๖๔

สามิกสุต ๑ ตสุต ธิญฺจียาติ ตสุต สนฺตกาย ลทฺธิยา ๑ อิทานิ
สาเยว ลทฺธิ ยสุมา ตสุต ติตฺถกรสุต ขมฺติ เจว รุจฺจติ
จ อิทเมว สจฺจนฺติ จ ทพฺพคาเหน คหิตา ตสุมา
ตสุต ขนฺติ รุจิ อาทาโยติ รุจฺจติ เตน วุคฺคํ ตสุต ขนฺติยา
ตสุต รุจฺจยา ตสุต อาทายสุสฺสตี ๑ อวณฺเณ ภาณฺณมานเติ
ครหาย ภาณฺณมานาย ๑ อนภฺริทฺโธติ อปริปฺปณฺณ สงฺกปฺโป โน
ปคฺคหิตจฺจิตฺโต ๑ อุกฺกโลกิ อพฺพณฺนตกายจฺจิตฺโต ๑ อิทํ ภิกฺขเว
สงฺฆาตนิกํ อณฺณตฺตฺถิยปฺพพฺสฺส อนาราชนียสฺมินฺติ ภิกฺขเว
ยทฺธิํ ตสุต สตฺถุโน ตสุเสว จ ลทฺธิยา อวณฺเณ ภาณฺณมาน
กํ อิมे ปรี ครหนฺตีติ กายวจิวิการนิพฺพคฺคํ อนตฺตมนตฺตํ
พฺพทฺธาทีนญจ อวณฺเณ ภาณฺณมานเ อตฺตมนตฺตํ ยญจ ตสุเสว
พฺพทฺธาทีนญจ วนฺเณ ภาณฺณมานเ อตฺตมนตฺตานตฺตมนตฺตํ อิทํ
อณฺณตฺตฺถิยปฺพพฺสฺส อนาราชนียสฺมี สงฺฆาตนิกํ ๑ อนาราชเก
ปรีวาสวคฺคํ อปฺปรเก กมฺเม อิทํ ลิงฺคํ อิทํ ลกฺขณฺม อิทมจลํ
อิทํ พลํ อิทํ ปมาณฺนฺติ วุคฺคํ โหติ ๑ เอวํ อนาราชโก
โข ภิกฺขเว อณฺณตฺตฺถิยปฺพพฺโพ อาคโต น อุปสมฺปาเทตพฺโพติ
อิตฺโต เอเคนปี องฺเคน สมฺนฺนาคโต น อุปสมฺปาเทตพฺโพ ๑
สุกฺกปฺกฺเข สพฺพํ วุคฺคฺวิปฺลลาเสน เวทิตพฺพํ ๑ เอวํ อาราชโก
โข ภิกฺขเวติ เอวํ นาติกาเล ความปฺปเวสนา นาติทิวาปฺปฏิกฺกมฺนํ

อเวสียาทีโคจรตา สพรหมจารีนํ กิจเจสุ ทกขตา อุทเทสาทีสุ
ติพพจจนฺตนา ติตฺถิยานํ อวณฺณภณเน อตฺตมนตา พุทฺธาทีนํ
อวณฺณภณเน อนตฺตมนตา ติตฺถิยานํ วนฺณภณเน อนตฺตมนตา
พุทฺธาทีนํ วนฺณภณเน อตฺตมนตาตี อิมํ อฏฺฐนํ
ติตฺถิยวตฺตानํ ปริปรุณเณ อาราทโก ปริโตสโก ภิกฺขุณํ
อณฺตติตฺถิยปุพฺโพ อากโต อุปสมฺปาเทตฺตพฺโพ ฯ สเจ ปน
อุปสมฺปทมาลเกปี เอกวตฺตํ กิณฑติ ปุณ จตฺตารो มาเส
ปริวสิตพฺพิ ฯ ยถา ปน กิณฑติกฺขาย สิกฺขมานาย ปุณ
สิกฺขาปทานิ จ สิกฺขาสมฺมตติ จ ทิยติ เอวํ นยิมสฺส กิณฺจ
ปุณ ทาทพฺพมตฺติ ฯ ปุพฺเพ ทินฺนปริวาโสเยว หิ ตสฺส ปริวาโส
ตสฺมา ปุณ จตฺตารो มาเส ปริวสิตพฺพิ ฯ สเจ ปริวสนฺโต
อนฺตรา อฏฺฐสฺมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตติ โลกิชฺชโม นาม
กุปฺปนสฺภาโว เนว อุปสมฺปาเทตฺตพฺโพ ฯ จตฺตารो มาเส
ปุริตวตฺโตว อุปสมฺปาเทตฺตพฺโพ ฯ สเจ ปน ปริวสนฺโต จตฺตาริ
มหาญฺตานิ ปริกฺกณฺหาติ อุปาทารูปานิ ปริจฺฉินฺนทติ นามรูป
วตฺถเปติ ติลกฺขณํ อารोเปตฺวา วิปฺสฺสนํ อารภติ โลกิชฺชโม
นาม กุปฺปนสฺภาโว เนว อุปสมฺปาเทตฺตพฺโพ ฯ สเจ ปน
วิปฺสฺสนํ วทฺเตตฺตวา โสตาปตฺติมคฺคํ ปฏฺฐิตภติ ปริปฺนฺณเยว
โหติ วตฺตํ สมฺมุตฺตานิ สพฺพทิกฺกุจฺจิตฺตานิ อพฺพพฺพหํ วิจิจฺจนาสฺสํ
ตํทิวสเมว อุปสมฺปาเทตฺตพฺโพ ฯ สเจปี ติตฺถิยสิงฺเก จิโต

โสตปาโน โหติ ปรีวาстанกัจจํ นตฺถิ ตทเหว ปพฺพาเชตฺวา
อุปสมฺปาเทตฺพุโพ ๑ อุปชฺฌายมฺลกํ จีวรํ ปรีเยสฺสิตฺพุพนฺติ
อุปชฺฌายํ อีสฺสรํ กตฺวา ตสฺส จีวรํ ปรีเยสฺสิตฺพุ ๑ ปตฺตมฺปิ
ตเถว ๑ ตสฺมา ยถิ อุปชฺฌายสฺส ปตฺตจิวฺรํ อตฺถิ อิมสฺส
เทหฺติ วตฺตฺพุโพ ๑ อถ นตฺถิ อณฺเณ ทาทูกามา โหณฺติ
เตหฺปิ อุปชฺฌายสฺเสว ทาทพุ ๑ อิมํ ตุมฺหากํ กตฺวา อิมสฺส
เทถาติ ๑ กสฺมา ๑ ติตฺถิยา นาม วิโลมา โหณฺติ สงฺฆน
เม ปตฺตจิวฺรํ ทินฺนํ กิ มยฺหํ ตุมฺहेสุ อายตฺนฺติ วตฺวา
โไอวาทานุสฺสณฺนี น กเรยฺยํ ๑ อุปชฺฌายเ ปน อายตฺชีวิกตฺตา
ตสฺส วจนกโร ภวิสฺสติ ๑ เตนสฺส อุปชฺฌายมฺลกํ จีวรํ
ปรีเยสฺสิตฺพุพนฺติ วตฺตํ ๑ ภณฺฑกมฺมายาติ เกโสโรปนตฺถํ ๑ ภณฺฑ-
กมฺมกถา ปฺรโตอาคมิสฺสติ ๑ อคฺคิกาทิ อคฺคิปรีจฺรณกา ๑
ชฺฌิลกาทิ ตาปฺสา ๑ เอเต ภิกฺขเว กิริยวาทิโนติ เอเต
กิริยํ นปฺปฎฺฐิพาหนฺติ อตฺถิ กมฺมํ อตฺถิ กมฺมวิปาโกติ
เอวํ ทิฏฺฐิจกา ๑ สพฺพพฺพุทฺธา หิ เนกฺขมฺมปารมี ปฺรูยมาณา
เอตเมว ปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ปารมีถปฺรูเรสุ มยาปิ ตเถว
ปฺรูตา น เอเตสํ สาสเน ปพฺพชฺชา วิโลมา ตสฺมา
อุปสมฺปาเทตฺพุพา น เตสํ ปรีวาโส ทาทพุโพ ๑ อิมํ
ภิกฺขเว ฌาตฺนํ อาเวณิกํ ปรีหารํ ทมฺมิตฺติ อิมํ อหํ เตสํ
ปาญฺเฏกํ โอิทิสฺสํ ปรีหารํ ททามิ ๑ กสฺมา เอวมาห ๑

*เล่มที่ ๓ มหาขนุชกวรรณนา หน้า ๖๗

เต หิ ติตถายตเน ปพฺพชิตาปี สาสนสฺส อวณฺณกามา
น โหนฺตติอมฺหากํ ฌาติเสฏฺฐสฺส สาสนฺนติ วณฺณวาทีโน ว
โหนฺติ ตสฺมา เอวมาหาติ ฯ

อณฺตติตฺถิยวตฺถกถา นิฎฺฐิตา ฯ

มกฺเชสุ ปณฺจ อาพาธา อุตฺตสนฺนา โหนฺตฺตีติ มคฺชนามเก
ชนปฺเท มนุสฺसानณฺจ อมนุสฺसानณฺจ ปณฺจ โรคา อุตฺตสนฺนา
วฺจฺฉปฺตตฺตา ฌาติปฺตตฺตา โหนฺติ ฯ ชีวกโกมารภจฺจกถา
จีวรกฺขนุชเก อาวีภวิสฺสติ ฯ น ภิกฺขเว ปณฺจหิ อาพาเซหิ
ศฺฎฺฐโง ปพฺพพาเซตพฺโพติ เย เต กุฎฺฐาทโย ปณฺจ อาพาธา
อุตฺตสนฺนา เตหิ ศฺฎฺฐโง อภิกฺขโต นปพฺพพาเซตพฺโพ ฯ ตตฺถ
กุฎฺฐนฺติ รตฺตกุฎฺฐํ วา โหตุ กาทฺถกุฎฺฐํ วา ฯ ยงฺกิลฺลิจิ
กิตฺติพทฺทกฺกณฺจกฺจจฺจอุทาทิปฺปภทฺมปิ สพฺพิ กุฎฺฐเมวาทิ วุตฺตํ ฯ
ตณฺจ นขปฺปิฎฺฐิปปฺมาณฺมปิ วฺจฺฉนฺนกปฺกฺเข จิตฺตํ โหติ น
ปพฺพพาเซตพฺโพ สเจ ปน นิवासนปารูปเนหิ ปกฺติปฺปฏิจ-
ฉนฺนฺนญฺจานเน นขปฺปิฎฺฐิปปฺมาณฺ อวฺจฺฉนฺนกปฺกฺเข จิตฺตํ โหติ
วณฺณุตฺติ ฯ มฺเฆ ปน หตฺถปาทปฺปิฎฺฐิสฺสุ วา สเจปิ อวฺจฺฉนฺนก-
ปฺกฺเข จิตฺตํ นขปฺปิฎฺฐิโต ชุทฺทกตฺตรมฺปิ น วณฺณุตฺติเยวาทิ กุรฺนฺทียิ
วุตฺตํ ฯ ติกิฉฺฉาเปตฺวา ปพฺพพาเซเนเตนาปี ปกฺติวณฺเ ชาเตเยว
ปพฺพพาเซตพฺโพ ฯ โคธาปฺปิฎฺฐิสฺสทิสฺจณฺณโอยกิรณกตฺตรมฺปิ ปพฺพพาเซตฺ
น วณฺณุตฺติ ฯ คณฺโฆติ เมทคณฺจาทิกณฺโฆติ ฯ เมทคณฺโฆติ วา

*เล่มที่ ๓ มหาวิงกุณณา หน้า ๖๘

โหตุ อญโธ วา โยโกจิ ฯ โกลภูจิมตตโกปี เจ วฑฒนภกฺเข
 จิตฺ คณฺโฑ โหติ น ปพฺพาเขตฺโพ ฯ ปฏฺิจฺจนฺนฏฺุจฺาเน
 ปน โกลภูจิมตฺเต อวฑฒนภกฺเข จิตฺ ปพฺพาเขตฺ วฏฺุติ ฯ
 มฺุขาทีเก อปฺปฏฺิจฺจนฺนฏฺุจฺฺาเน อวฑฒนภกฺเข จิตฺปี น
 วฏฺุติ ฯ ติกิจฺจาเปตฺวา ปพฺพาเชนฺเตนาปี สรฺริ สณฺณวี
 กเรตฺวาว ปพฺพาเขตฺโพ ฯ อุนฺณคณฺธา นาม โหนฺติ
 โคณิกา วิย องฺคฺลิกา วิย จ ตตฺถ ตตฺถ ลมฺพนฺติ เอเตปี
 คณฺธาเยว เตสุ สติ ปพฺพาเขตฺ น วฏฺุติ ฯ ทหฺรกาล
 ขรปฺพิกา โยพฺพนกาล จ มฺุเข ขรปฺพิกา นาม โหนฺติ
 มหฺลลคกาล นสฺสนฺติ น ตา คณฺทสงฺขยฺ์ กจฺจนฺติ ตาสฺ
 สติ ปพฺพาเขตฺ วฏฺุติ ฯ อลฺยฺา ปน สรฺริเร ขรปฺพิกา
 นาม อปฺรา ปทฺุมกณฺณิกา นาม โหนฺติ อลฺยฺา สาสปฺพิชกา
 นาม สาสปฺมตฺตา เอว สกฺลสรฺริ ฝรฺนฺติ ตา สพฺพา
 กุฏฺุชชาติกา เอว ตาสฺ สติ น ปพฺพาเขตฺโพ ฯ กิลาสฺติ
 นภิชฺชนกํ นปคฺมรณกํ ปทฺุมปฺุณฺฑริกปคฺตวณฺณํ กุฏฺุจฺ์ ฯ เยน
 กุณฺนํ วิย สพลฺลํ สรฺริ โหติ ฯ ตสฺมี กุฏฺุเช วุตฺตนเยเนว
 วินิจฺจโย เวทิตฺโพ ฯ สฺโสติ สฺสพฺยาธิ ฯ ตสฺมี สติ น
 ปพฺพาเขตฺโพ ฯ อปฺมาโรติ ปิตฺตุมฺมาโท วา ยกฺขุมฺมาโท วา ฯ
 ตตฺถ ปุพฺพเวริเกน อมนฺุสฺเสน กหิโต ทฺุตฺติกิจฺโณ โหติ ฯ
 อปฺปมตฺตเกปี ปน อปฺมาเร สติน ปพฺพาเขตฺโพ ฯ
 ปญฺจาพาธวตฺตูกถา นิฏฺุจิตา ฯ

ราชภฏวตถุสมี ปจจนต์ อัจฉินถาติ ปจจนต์ วฑฒเถถ
โจเร ปลาเปตวา โจรกเยน วุฏฐิตะ คามะ อาวสาเปตวา
อารกขั ทตฺวา กสิกรมมาทีนึ ปวตฺตาเปถาติ วุตฺตํ โหติ ฯ
ราชา ปนโสตาปนฺนตฺตา โจเร ฆาเตถ หนถาติ น
อาณาเปติ ฯ อุปชฌายสฺส เทว สีสั เณเตตพฺพนฺติอาทิ สพฺพํ
ปพฺพชฺชาย อุปชฌายเสฏฺฐโจ ตโต อัจฉริโย ตโต กโณติ
จินฺเตตฺวา อิทํ โวหาร วิญญฺเย อากตฺนฺติ อหํสุ ฯ น ภิกฺขเว
ราชภฏฺฐ ปพฺพาเซตพฺโพติเอตฺถ อมจฺโจ วา โหตุ มหามตฺโต
วา เสวโก วา กิลฺลิจิ จานนฺตรึ ปตฺโต วา อปฺปตฺโต
วา โยโกจิ รมฺโถ ฆตฺตเวตฺตนภฏฺฐ สพฺโพ ราชภฏฺฐติ สงฺขยํ
กจฺจติ โส น ปพฺพาเซตพฺโพ ฯ ตสฺส ปน ปุตฺตภาตฺตุนตฺตาทโย(๑)
ราชโต ฆตฺตเวตฺตนํ น กณฺหนฺติ เต ปพฺพาเซตฺถ วุฏฺฐติ ฯ
โย ปน ราชโต ลทฺฐํ นิพทฺฐโกถ วา มาสสํวจฺจรปริพฺพยํ
วา รมฺโถเยว นียฺยาเทติ ปุตฺตภาตฺตเก วา ตํ จานํ
สมฺปฏฺฐิจฺฉาเปตฺวา ราชานํ นทานาหํ เทวสฺส ภฏฺฐติ อปาจฺจติ
เยน วา ยํมมการณา ฆตฺตเวตฺตนํ กหิตํ ตํ กมฺมํ กตํ
โหติ โย วา ปพฺพชฺชสฺสูติ รมฺโถ อญฺญณาโต โหติ ตมฺปิ
ปพฺพาเซตฺถ วุฏฺฐติ ฯ
โจรวตฺถุสฺส มนุสฺสา ปสฺสิตฺวาติ เยหิ คิหิกาละ ทิฏฺฐปฺพโพ
เย จ อยํ โสติ อญฺเฐสํ สฺสนฺติ เต ปสฺสิตฺวา อุตฺตสนฺติปิ

อุพพิชชุนฺตีปี ทวารปี ฤเคนฺตี ฯ เยน ปน น ชานนฺตี
เตสํ ฆเรสุ ภิกขุํ ลภติ ฯ น ภิกขเวติ ภควา สยํ ฆมฺมสามี
ตสฺมา आयตี อกรณฺตถาย ภิกขุณฺํ สีกฺขาปทํ ปญฺญเปนฺโต
เอวมาห ฯตตฺถ ฐํ พนฺธิตฺวา วีย จรตีติ ฐพฺนฺโธ ฯ
มูลทเวาทโย วียโลเก ปากโฏติ วุตฺตํ โหติ ฯ ตสฺมา โย
คามฆาตํ วา ปนฺตทฺทหนํ วา นคเร สนฺธิจฺเจทาทีกมฺมํ วา
กโรนฺโต วิจรติ ปญฺญาติ จอสุโก นาม อิทํ อิทํ
กโรตีติ โส น ปพฺพาเขตฺตพฺโพ ฯ โย ปน ราชปฺตฺโต รชชํ
ปตฺเตนฺโต คามฆาตาทีนํ กโรติ โส ปพฺพาเขตฺตพฺโพ ฯ ราชาโน
หิ ตสฺมี ปพฺพชิตฺเต ตฺสนฺติ ฯ สเจ ปน น ตฺสนฺติ น
ปพฺพาเขตฺตพฺโพ ฯ ปุพฺเพ มหาชเน ปากโฏ โจรโร ปจฺฉา
โจรกมฺมํ ปหาย ปญฺจ สีลานํ สมายิตฺติ ฯ ตถเจ มนุสฺสา
เอวํ ชานนฺตี ปพฺพาเขตฺตพฺโพ ฯ เย ปน อมฺพลพฺพชาติโจรกา
สนฺธิจฺเจทาทีโจราเอว วา อทิสฺสมานา เถยฺยํ กโรนฺตี ปจฺฉาปี
อิมินา นาม อิทํ กตฺตฺติ น ปญฺญาตนฺตี เตปี ปพฺพาเขตฺตํ
วฏฺฏติ ฯ การิ ภันฺธิตฺวาติ อฏฺพนฺธนาที ภันฺธิตฺวา ฯ อภฺยวราติ
เอตฺถ ภเยน อุปรมฺมตฺตีติ ภฺยวรา เอเต ปน ลทฺธาภยตฺตา
น ภฺยวราติ อภฺยวรา ฯ ปการสฺส เจตฺถ วกาโร กโตติ
เวทิตฺตพฺโพ ฯ น ภิกฺขเว การเกทโกติ เอตฺถ กวาโร วุจฺจติ
พฺนฺธนาการ์ ฯ อิทํ ปน อนฺตพฺนฺธนํ วา โหตุ สขฺยลิกพฺนฺธนํ

วา รชฺชพฺพชฺฉนฺ วา คามพฺพชฺฉนฺ วา นิคมพฺพชฺฉนฺ วา นครพฺพชฺฉนฺ
วา ปุริสคฺคตฺติ วา ชนปทพฺพชฺฉนฺ วา ทิปพพฺพชฺฉนฺ วา โย
เอเตสฺส ยงฺกิลฺลจฺจิ พฺพชฺฉนฺ ภินฺนิตฺตฺวา วา ฉินฺนิตฺตฺวา วา มุญฺจิตฺตฺวา
วา วิวริตฺตฺวา วา ปสฺสสมานานํ วา อปสฺสสมานานํ วา ปลายติ
โส การเกทโกติ สฺงขุยฺยํ คจฺจนฺติ ฯ ตสฺมา อีทิสฺส การเกทโก
โจโร ทิปพพฺพชฺฉนฺ ภินฺนิตฺตฺวา ทิปนฺตรํ คโตปิ น ปพฺพชาเชตพฺพโ ๑
โย ปน น โจโร เกวลํ หตฺถกมฺมํ อกรโธนฺโต เอวํ โน
อปลายนฺโต กมฺมํ กริสฺสตีติ วา ราชฺชยฺยคฺคตฺตาทีหิ พนฺโห โส
การํ ภินฺนิตฺตฺวา ปลาโตปิ ปพฺพชาเชตพฺพโ ๑ โย ปน กามนิกม-
ปญฺญาทีนํ เภณิยา คเหตุวา ตํ อสมฺปาเทนฺโต พนฺธนาการํ
ปเวสิโต โหติ โส ปลายิตฺตฺวา อากโต น ปพฺพชาเชตพฺพโ ๑
โยปิ กสิกกมฺมาทีหิ ชนฺ สมฺปาเทตฺวา ชีวนฺโต นิธานํ อิมินา
ลทฺชฺชนฺติ เปสฺสญฺญํ อุปสฺสํหริตฺตฺวา เภณจฺจิ พนฺธนาปิโต โหติ ตํ
ตตฺถเอว ปพฺพชาเชตฺตํ น วญฺญตฺติ ฯ ปลายิตฺตฺวา คตํ ปน
คตคตฺถจฺจานน ปพฺพชาเชตฺตํ วญฺญตฺติ ฯ น ภิกฺขเว ลิจิตโกติ เอตฺถ
ลิจิตโก นาม น เกวลํ ยตฺถ ปสฺสิตฺตพฺพโ ตตฺถ หนฺตพฺพโติ
อลโข โยโกจฺจิ โจริกํ วา อญฺญํ วา ครุกํ ราชาปราชํ
กตฺวา ปลาโต ราชา จ นํ ปณฺณนฺ วา โปตฺถเก วา
อิตฺถนฺนาโม ยตฺถ ทิสฺสตี ตตฺถ คเหตุวา มาเรตพฺพโติ
วา หตฺถปาทาทีนํ ตสฺส ฉินฺนิตฺตพฺพานํตี วา เอตฺตกนฺนาม
ทณฺฑํ อหฺราเปตพฺพโติ วา ลินฺหาเปติ อัย ลิจิตโก นาม ฯ

โส น ปพฺพาเชตพฺโพ ๑ กสาหโต กตทณฺฑกมฺโมติ เอตฺถ
โย วจนเปสนาทีนึ อภิโรนฺโต หลฺลติ น โส กตทณฺฑ-
กมฺโม ๑ โย ปน เกณียา วา อญฺญถา วา กิลฺยจิ คเหตุวา
ขาทิตฺวา ปฺน ทาคฺ์ อสกุโกนฺโต อยมเว เต ทณฺโฑ โหตุติ
กสาหิ หลฺลติ อัย กสาหโต กตทณฺฑกมฺโม ๑ โส จ
กสาหิ วา หโต โหตุ อทฺฐทณฺฑกาทีนึ วา อญฺญตเรน ๑
ยาว อลฺลวณฺ โหติ ตาว น ปพฺพาเชตพฺโพ ๑ วณฺ
ปน ปากติเก กตฺวา ปพฺพาเชตพฺโพ ๑ สเจ ปน ชานฺนุหิ
วา กปฺปเรหิ วา นานิเกราปาสาณาทีนึ วา ฆาเตตฺวา
มฺตุโต โหติ สรีเร จสฺส กณฺจโย ปญฺญายนฺติ น
ปพฺพาเชตพฺโพ ๑ ฆาสฺสํ กตฺวา เอวํ กณฺจิสฺส สนนฺสิณฺนาสฺ
ปพฺพาเชตพฺโพ ๑ ลกฺขณาหโต กตทณฺฑกมฺโมติ เอตฺถ กตทณฺฑ-
กมฺมภาโว ปฺริมเนเนว เวทิตพฺโพ ๑ ยสฺส ปน ลลาญฺ วา
อฺราทีสฺ วา ตตฺเตน โลहेน ลกฺขณฺ อหตฺ โหติ โส เจ
ภุชิสฺโส ยาว อลฺลวณฺ โหติ ตาว น ปพฺพาเชตพฺโพ ๑
สเจปิสฺส วณา รุพฺหา โหนฺติ ฉวียา สมปฺริจฺเจทา ลกฺขณฺมฺปน
ปญฺญายติ ติมณฺฑลํ ปฏฺิจฺฉาเทตฺวา นีวตฺถสฺส อุตฺตราสฺงเก
กเต ปฏฺิจฺฉนฺโนกาเสยว โหติ ปพฺพาเชตฺ วฏฺฏติ ๑
อปฺปฏฺิจฺฉนฺโนกาเส เจ น วฏฺฏติ ๑

น ภิกฺขเว อธิณายโกติ เอตฺถ อธิณายโก นาม ยสฺส

ปีตุปีตามเหหิ वा อิณं कहितं होदि स्यं वा इणं कहितं
होदि यं वा आसपेतुवा मातापीतुहि गिणुजि कहितं होदि
सो तं इणं प्रेसं चारत्ति इणायिโก ५ यमुपन अणुण
णात्ता आसपेतुवा गिणुजि कण्हन्ति सो न इणायिโก ५
न हि ते तं आसपेतुं इस्सरा तस्मा तं पपुपाचेतुं
वणुण्णत्ति ५ इत्तरं न वणुण्णत्ति ५ सजे पनसुत्ता णात्तितालोहिता
मयं तस्साम पपुपाचेत्ता नन्ति इणं अत्तन्नि गारं गโรन्ति
अणुणो वा गोचित्तस्स आचारसम्पत्तिं तिसुवा पपुपाचेत्ता
नं ओं इणं तस्सामिदि वत्ति पपुपाचेत्ता वणुण्णत्ति ५
तेसु अस्सत्ति गिणुणा तदारुप्पस्स उप्पुणाकस्सापि आरोजेत्ता
सहेत्ता गो सत्ता इण्णत्तिपोत्ता न पपुपाचेत्ति ५ सजे सो
प्पुप्पत्ति पपुपाचेत्तापो ५ सजेपि अत्तन्नि गप्पियण्णत्ता अत्ति
एत्ता तस्सामिदि पपुपाचेत्तापो ५ सजे पन नेव णात्तात्ता
प्पुप्पत्ति न अत्तन्नि चन्नि अत्ति पपुपाचेत्ता गिणुणा
जत्तिता मोजेत्ता तस्सामिदि पपुपाचेत्ता न वणुण्णत्ति ५ सजे पपुपाचेत्ति
तुक्कत्ता पलात्तापि आनेत्ता तात्तापो ५ नो जे तेत्ति
सत्ता इणं किंवा होदि अत्तात्ता पपुपाचेत्ता अत्तात्तात्ता ५
प्पुप्पत्ता पन आनेत्ता इण्णत्ता तस्सत्तापो ५
अत्तात्तात्ता किंवा न होदि ५ सजे इण्णत्ता अणुण्णत्ता

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๙๔

คนุตวา ปุจฺฉิยาโนปิ นานํ กสฺสจฺจิ กิณฺจิจิ ชาเรมีติ วตฺวา
ปพฺพชฺติ อิศฺสามิโก จ ตํ ปรีเยสนฺโต ตตฺถ กจฺฉติ ททโร
ตํ ทิสฺวา ปลายติ โส เถโร อุปสงฺกมิตฺวา อัย ภนฺเต
เกน ปพฺพาชฺโชตมม เอตฺถกํ นาม ชนฺํ กเหตุวา ปลาโตติ
วทติ เถเรน วตฺตพฺพิ มยา อุปาสก อนโณ อหฺนติ
วทนฺโต ปพฺพาชฺโชต กิทานิ กโรมิ ปสฺส เม ปตฺตจิวร-
มตฺตุนฺติ ฯ อัย ตตฺถ สามิจิ ฯ ปลาเต ปน คีวา น โหติ ฯ
สเจ ปน นํ เทรสฺส สมฺมุขาว ทิสฺวา อัย มม อธิยาโกติ
วทติ ตว อธิยาภิํ ตวเมว ชานาหิตี วตฺตพฺโพ ฯ เอวมฺปิ
คีวา น โหติ ฯ สเจปิ โส ปพฺพชฺโชต อัย อิทานิ กุหิ
กมิสฺสตีติ วทติ เถเรน ตวฺเยว ชานาหิตี วตฺตพฺโพ เอวมฺปิสฺส
ปลาเต คีวา น โหติ ฯ สเจ ปน เถโร กุหิทานิ อัย
กมิสฺสตี อีเชว อจฺฉตฺติ วทติ สเจ ปลายติ คีวา
โหติ ฯ สเจ โส สเหตุกสฺสโต โหติ วตฺตสมฺปนฺโน เถเรน
อีทิสฺส อยฺนฺติ วตฺตพฺพิ ฯ อิศฺสามิโก เจ สาธฺฐติ วิสฺสชฺเชติ
อิจฺเจตํ กุสฺลํ สเจ ปน อุปฺทฺตฺตฺตฺตํ เทถาติ วทติ
ทาทพฺพิ ฯ อปฺเรน สมเยน อติอาราธโก โหติ สพฺพิ
เทถาติ วตฺเตปิ ทาทพฺพเมว ฯ สเจ ปน อุทฺเทสปรึจฺฉาทีสุ
กุสโล โหติ พหุปกาวโร ภิกฺขุณฺํ ภิกฺขาจารวตฺเตน ปรีเยสฺสิตฺวาปิ
อฉิํ ทาทพฺพเมวาติ ฯ

อธิยาภิกวตฺตูกถา นิฏฺฐิตา ฯ

น ภิกขเว ทาโสติ เอตถ จตุตาโร ทาสา อนฺโตชาโต
ชนกฺกิตฺโต กรมรานีโต สามํ ทาสพฺยํ อุปคโตติ ฯ ตตถ
อนฺโตชาโต นาม ชาติทาโส ฆรทาสียา ปุตฺโต ฯ ชนกฺกิตฺโต
นาม มาตาปิตฺตุนํ สนฺติกา ปุตฺโต วา สามิกานํ สนฺติกา
ทาโส วาชนํ ทตฺวา ทาสจาริตฺตํ อโรเปตฺวา กิตฺโต เอเต
เทวปี น ปพฺพาเขตพฺพา ปพฺพาเชนฺเตน ตตถ ตตถ
จาริตฺตวเสน อทาสํ กตฺวา ปพฺพาเขตพฺพา ฯ กรมรานีโต
นาม ตโรรรุจฺวิโลปี วา กตฺวา อุปลาเปตฺวา วา ตโรรรุจฺโต
ภุชิสฺสमानุสกาณิปี อหฺรณฺติอนฺโตรฎฺเจเยว วา กตาปราริ
กณฺจิกามํ ราชา วิลุมฺปลาคี อาณาเปติ ตโต มานุสกาณิปี
อหฺรณฺติ ตตถ สพฺเพ ปุริสา ทาสา สพฺพา อิตฺถิโย
ทาสิโย เอวรูโป กรมรานีโต ทาโส ฯ เยหิ อานีโต เตสํ
สนฺติเก วสนฺโต วา พนฺชนาคาเร พนฺโห วา ปุริเสหิ
รภฺขิมานโน วา น ปพฺพาเขตพฺโพ ฯ ปลายิตฺวา ปน คโต
คตฺถุจฺจเนน ปพฺพาเขตพฺโพ ฯ รมฺยา คฺกุญฺเจน กรมรานีตเก
มฺลยฺจถาคี วตฺวา วา สพฺพสาธารณฺเนน วา นเยน พนฺธโมกฺเข
กเต ปพฺพาเขตพฺโพว ฯ สามํ ทาสพฺยํ อุปคโต นาม ชีวิตเหตุ
วา อารกฺขเหตุ วา อหํ เต ทาโสติ สยเมว ทาสภาวํ
อุปคโต ฯ ราชนํ หตฺถิอสุสฺสโคมหิสฺสโคปกาทโย วีย ตาทิโส
ทาโส น ปพฺพาเขตพฺโพว ฯ รมฺโย วณฺณทาสีนํ ปุตฺตา โหนฺติ
อมฺจฺจปุตฺตสฺสทิสฺสา เตปี น ปพฺพาเขตพฺพาว ฯ ภุชิสฺสิตฺถิโย

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๗๖

อสนถตา วัฒนทาสีหิ สทฐี วิจรนติ ตาส์ ปุตเต ปพพาเขตต์
วฏฏติ ๑ สเจ สยเมว ปณณ อโรเปนติ น วฏฏติ ๑ ภาทิ-
ปุตตกคณาทิน ทาสาปี เตหิ อทินนา น ปพพาเขตพพา ๑
วิหารesu ราชูหิ อารามิกทาสานาม ทินนา โหนติ เตปี
ปพพาเขตต์ น วฏฏติ ๑ ภูสิสุเส กตุวา ปน ปพพาเขตต์
วฏฏติ ๑ มหาปจจริย อุนโตชาตชนกุกิตเก อานตุวา ภิกขุ-
สงฆสสุ อารามิก เทมาติ เทนติ ตกุกิ สีเส อาสิตตก-
สทิสาว โหนติ ปพพาเขตต์ วฏฏติตี วุตติ ๑ คุรณุทियมปน
อารามิก เทมาติ กปปีโยวหารน เทนติ เยน เณจ
โวหารน ทินโน โหตุ เนว ปพพาเขตพโพติ วุตติ ๑ ทุคค-
มนุสสา สงฆं นิสสาย ชีวิสุสามาติ วิหาร กปปียการกา
โหนติ เอเต ปพพาเขตต์วฏฏติ ๑ ยสสุ มาตาปีตโร ทาสา
มาตาเอว วา ทาสี ปีตา อทาโส ตั ปพพาเขตต์ น
วฏฏติ ๑ ภิกขุสสุ ฌาตกา วา อุปฏฐากา วา ทาส์ เทนติ
อิมิ ปพพาเขต คุมหากั เวยยาวจจั กริสฺสตีติ อุตตโน วาสุส
ทาโส อตฺถิ ภูสิสุโส กโตว ปพพาเขตพโพ ๑ สามิกา
ทาส์ เทนติ อิมิ ปพพาเขต สเจ สาสเน อภิมิสฺสตี
อทาโส วิภุมิสฺสตี เจ อุมหากั ทาโสว ภวิสฺสตีติ อัย
ดาวกาลิโก นาม ตั ปพพาเขตต์ น วฏฏติตี คุรณุทिय

วุดฺติ ฯ นิสฺสามิกทาโส โหติ โสปี ภูษิสฺโส กโต ว
ปพฺพาเชตฺตพฺโพ ฯ อชานนฺโต ปพฺพาเชตฺวา วา อุปสมฺปาเทตฺวา
วา ปจฺจนา ชานาติ ภูษิสฺสํ กาคฺคเมว วฏฺฏติ ฯ อิมสฺส จ
อตุลสฺส ปกาสนตฺถํ อิทํ วตฺถุํ วทนฺติ เอกา กิร กุลทาสี
เอเคน สทฺธิ อนุราชปฺรวา ปลายิตฺวา โรหณฺ เวสฺมานา ปุตฺตํ
ปฏฺฐิตํ ฯ โส ปพฺพชิตฺวา อุปสมฺปนฺนกาเล ลชฺชํ กุกฺกจฺจโก
อโหสิ ฯ อถกทิวสํ มาตฺริ ปฺจฺจนิ กิ อฺปาตีเก ตุมฺหากํ ภาตา
วา ภคินี วา นตฺถิ น กณฺจิ ฌาตกํ ปสฺสามีติ ฯ ตาต
อหํ อนุราชปฺเร กุลทาสี ตว ปิตฺรา สทฺธิ ปลายิตฺวา อิช
วสามีติ ฯ สีลวา ภิกฺขุ อสุทฺธา กิร เมปพฺพชฺชาติ สํเวกํ
ลภิตฺวา มาตฺริ ตสฺส กุลสฺส นามโคคฺตํ ปฺจฺจนิตฺวา อนุราชปฺริ
อากมฺม ตสฺส กุลสฺส ฆรทฺวาเร อฏฺฐาสี ฯ อติจฺจนฺถ ภนฺเตติ
วุดฺติปี นาทิกฺกมิ ฯ เต อากนฺตฺวา กิ ภนฺเตติ ปฺจฺจนิสฺสุ ฯ
ตุมฺหากํ อิตฺถนฺนมา ทาสี ปลาทา อตฺถิติ ฯ อตฺถิ ภนฺเตติ ฯ
อหํ ตสฺสา ปุตฺโต สเจ มํ ตุมฺहे อนุชานาถ ปพฺพชฺชํ
ลภามิ ตุมฺहे มยฺหิ สามิกาทิ ฯ เต หฏฺฐตฺตฺฐา หุตฺวา สฺทฺธา
ภนฺเต ตุมฺหากํ ปพฺพชฺชาติ ตํ ภูษิสฺสํ กตฺวา มหาวิหาเร
วสาเปสฺสุ จตฺุหิ ปจฺจเยหิ ปฏฺิษฺคฺคฺนตา ฯ เถโร ตํ กุลํ นิสฺสาย
วสฺมาโนเยว อรหตฺตํ ปาปฺณิตี ฯ

ทาสวตฺถกถา นิฏฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๓ มหาวิงควณณา หน้า ๘๘

กมมารภณฺฑติ ตฺลาธารมฺฑทโก สุวณฺณการปฺตุโต
ปฺลฺยจสิโข ตรฺฐนทารโกติ วุตฺตํ โหติ ฯ สงฺฆํ อปฺโลเกตุํ
ภณฺฑกฺกมฺมายาติ สงฺฆํ ภณฺฑกฺกมฺมตฺถาย อปุจฺฉิตฺตุํ อนุชานามิตี
อตุโถ ฯ ตฺตฺรารยํ อปุจฺฉนวิธิ สิมฺปรียาปนฺเน ภิกฺขุ
สฺนฺนิปาเตตฺวา ปฺพพฺชชาเปกฺขํ ตตฺถ เนตฺวา สงฺฆํ ภนฺเต
อิมสฺส ทารกสฺส ภณฺฑกฺกมฺมํอปุจฺฉามิตี ติกฺขตฺตํ วา
ทฺวิกฺขตฺตํ วา สกึ วา วตฺตพฺพํ ฯ เอตฺถ จ อิมสฺส ทารกสฺส
ภณฺฑกฺกมฺมํ อปุจฺฉามิตีปิ อิมสฺส สมณฺณรณฺณํ อปุจฺฉามิตีปิ
อຍံ ปฺพพฺชิตฺกามาโมติปิ วตฺตํ วณฺณฺติ เยว ฯ สเจ สภาคฺคฺจฺจํ
โหติ ทส วา วิสตี วา ตีสตี วา ภิกฺขุ วสฺนฺตีติ
ปฺริจฺเจโท ปฺลฺยถายติ เตสํ จิโตกาสิ วา นิสินฺโนกาสิ วา
คฺนฺตฺวาปิ ปฺริมนเยเนว อปุจฺฉิตฺตพฺพํ ฯ ปฺพพฺชชาเปกฺขํ วินา ว
ทฺทรภิกฺขุ วา สามเณเร วา เปเสตฺวาปิ เอโก ภนฺเต
ปฺพพฺชชาเปกฺโข อตฺถิ ตสฺส ภณฺฑกฺกมฺมํ อปุจฺฉามาคิอาทินา
นเยน อปุจฺฉาเปตฺตุํ วณฺณฺติ ฯ สเจ เกจि ภิกฺขุ เสนาสนํ
วา คฺมุพาทินิ วา ปวิสิตฺวา นิตฺททายนฺติ วา สมณฺณมฺมํ
วา กโรนฺติ อปุจฺฉกา จ ปฺริเยสนฺตฺวาปิ อทิสฺวา สพฺเพ
อปุจฺฉิตฺตา อมฺเหหิติ สลฺยณฺโน โหนฺติ ปฺพพฺชชา นาม ลฺหุํ
กมฺมํ ตสฺมา ปฺพพฺชิตฺวา สฺปฺพพฺชิตฺวา ปฺพพฺชาเชนตฺสสาปิ
อนาปฺตติ ฯ สเจ ปน วิหาโร มหา โหติ อนेกภิกฺขุ-

สทฺสสาวาโส สพฺเพ ภิกฺขุ สนฺนิปาเตตฺถปิ ทุกฺกริ ปเคว
ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา อาปฺจูจฺฉิตฺตุ ขณฺฑสิมาຍိ วา จตฺวา นทิสฺมุตฺทาทีนํ
วา คนฺตฺวา ปพฺพาเซตฺตพฺโพ ฯ โย ปน นวมนฺโฆ วา โหติ
วิพฺภนฺตโก วา นิคฺคจฺจาทีสุ วา อณฺเฑตโร ทวฺงคฺคฺลเกโส วา
อนทวฺงคฺคฺลเกโส วา ตสฺส เกสจฺเจทนํกิจฺจํ นตฺถิ ตสฺมา
ภณฺฑทกฺกมฺมํ อนาปฺจูจฺฉิตฺตฺวาปี ตาทิสฺสํ ปพฺพาเซตฺตฺวภูฏฺฐิตฺติ ฯ
ทวฺงคฺคฺลาติ ริตฺตเกโส ปน โย โหติ อนตฺมโส เอกสิขามตฺต-
ธโรปี โส ภณฺฑทกฺกมฺมํ อาปฺจูจฺฉิตฺตฺวาว ปพฺพาเซตฺตพฺโพ ฯ
อุปาสิวตฺถ มหาวិภฺงฺเก วุตฺตณฺยเมว ฯ

อหิวาตฺกโรเคนาติ มารพฺยาธินา ฯ ยตฺร หิ โส โรโค
อุปฺปชฺชติ ตํ กุลํ สทฺวิปทจฺจตฺตปฺปทํ สพฺพิ นสฺสติ ฯ โย
ภิตฺตี วา ฉทฺนํ วา ภินฺนิตฺตฺวา ปลายติ ติโรคามาทิกโต
วา โหติ โส มฺจุจฺฉิตฺติ ฯ ตถา เจตฺถ ปิตาปฺตฺตา มฺจุจฺฉิสฺสุ ฯ
เตน วุตฺตํ ปิตาปฺตฺตกา เสสา โหนฺตีติ ฯ กากฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
โย วามหตฺถเณ เลทฺททท คเหตุวา นิสฺสินฺโน สกฺโกติ อากตาคเต
กาเก อุทฺททาเปตฺวา ปฺรโต นิกฺกจฺฉิตฺตํ ภาตฺตํ ภูณฺชิตฺตุ อัย
กาทฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก นาม ตํ ปพฺพาเซตฺตฺวภูฏฺฐิตฺติ ฯ

อิตฺตโรติ อปฺปมตฺตโก กวิปาหเมว วาโส ภวิสฺสตีติ
อตุโถ ฯ โอคณฺเณนาติ ปรีหีนคณฺเณน อปฺปมตฺตเกน ภิกฺขุ-
สงฺฆเณนาติ อตุโถ ฯ อพฺยตฺเตน ยาวชีวฺนติ เอตฺถ สจายิ

วุฑฒตรึ อจาริยึ น ลภติ อุปสมุปรทาย สฎุจิวสุโส วา
สตุตติวสุโส วา โหติ นวคตรสุสาปี พุยตุตสุส สนตุติเก
อุกกุฎุฎิ กึ นิสึทิตฺวา อลฺขลึ ปคฺคเหตุวา อจาริโย เม อาวุโส
โหหิ आयสมโต นิสฺสาย วุจนามิติ เอวํ ติกฺขตุตฺตํ วตุวา
นิสฺสโย คเหตุพุโพว ๑ คามปรุเวสนึ อาปุจฺจนฺเตนาปี อุกกุฎุฎิ กึ
นิสึทิตฺวา อลฺขลึ ปคฺคเหตุวา คามปรุเวสนึ อาปุจฺจามิ
อจาริยาติ วตุตพุพิ ๑ เอส นโย สพุพตุต อาปุจฺจนฺเนสุ ๑
ปรุจกณฺกเกสุ เจตุต ยตุตกั สตุตํ นิสฺสยมฺตุตกสฺส อิจฺฉิตพุพิ
ตํ กิกฺขุโนวาทกวนฺณนายึ วตุตํ ๑ ตสฺส นตุตติตาย จ
อุปฺปสฺสุโต อตุตติตาย จ พหุสฺสุโตติ เวทิตพุโพ ๑ เสลึ
วตุตฺตนยเมว ๑

เยน กปิลวตุตฺถ เตน จาริกั ปกฺกามิติ เอตุต
อัย อนุปุพุพิกถา สุทฺโททนมหาราชา กิร โพรตฺสตุตสุส
อภินิกฺขมฺนทิวสโต ปฎุจาย มม ปุตุโต พุทฺโท ภวิสฺสามิติ
นิกฺขนฺโต ชาโต นฺโข พุทฺโท โนติ ปวตุตฺติสวณฺตุถึ
โอหิตโสโตว วิหฺรติ ๑ โล ภควโต ปฺรานจริยลฺจ สมฺโพธิลฺจ
ธมฺมจกฺกปฺวตุตฺตนาทีนึ จ สฺจนฺโต อิทานึ กิร เม ปุตุโต
ราชคหึ อุปนิสฺสาย วิหฺรตีติ สุตฺวา เอกํ อมจฺจํ อาณาเปสิ
อหึ ตาต วุฑฺโฒ มหฺลลโก สาธุ เม ชีวนฺตสฺเสว ปุตุตํ
ทสฺเสหิติ ๑ โส สาธุติ ปฎิสฺสุตฺตฺวา ปุริสสทฺสปริวาโร ราชคหึ

คณฺตุวา ภควโต ปาเท วนฺทิตฺวา นิสฺสีทิ ฯ อถสฺส ภควา
ชฺมมกถํ กเถสิ ฯ โส ปสฺสิตฺติวา ปพฺพชฺชญฺเจว อุปสมฺปทญฺจ
ยาจิ ฯ ตโต นํ ภควา เอหิภิกฺขุอุปสมฺปทาย อุปสมฺปาเทสิ ฯ
โส สปริโส อรหตฺตํ ปตุวา ตตฺถเวว ผลสมฺปาตฺติสฺสํ
อนฺุภวมาโน วิหาสิ ฯ ราชา เตเนว อุปาเยน อปเรปี อญฺจ
ทฺเวต ปหิณฺนิ ฯ เตปี สพฺเพ สปริสา ตเถว อรหตฺตํ ปตุวา ว
ตตฺถเวว วิหริสฺสุ ฯ อิมินา นาม การณฺน เต นากจฺจนฺตฺติ
รณฺโณ โภจิ ปวตฺตมิตฺตมฺปี อาโรเจนฺโต นตฺถิ ฯ อถ ราชา
โพธิสฺตฺเตน สทฺธี เอกทิวเส ชาตํ กาพฺุทายี นาม อมจฺจํ
ปหิณฺนิคฺคาโม ปุริมฺนเยเนว ยาจิ ฯ โส สเจ อหํ ปพฺพชิตฺตุ
ลภามิ ทสฺเสสฺสามิตี อาห ฯ ตํ ราชา ปพฺพชิตฺวาปี เม
ปฺุคฺตํ ทสฺเสหิตี ปหิณฺนิ ฯ โสปี ปุริสสทฺสสปริวาริ คณฺตุวา
ตเถว สปริโส อรหตฺตํ ปาปฺุณฺนิ ฯ โส เอกทิวสํ สมฺภเตสฺ
สพฺพสทฺสเสสฺ วิสฺสญฺจกมฺมฺนเตสฺ ชานปทมนฺุสเสสฺ ปฺุปฺุฝิตฺเตสฺ
ถลชชลชปฺุเปสฺ ปฺุฎฺฐิปชฺชนกฺขเม มคฺเค ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา
สญฺุจิมิตฺตาหิ คาทาหิ คมนวณฺณํ วนฺณเณสิ ฯ ภควา กิเมตฺนฺติ
ปฺุจฺุฉิ ฯ ภนฺเต ตฺมฺุหากํ ปิตา สฺุทฺุโชนมหาราชา มหฺลลโกมฺุหิ
ชีวนฺตสฺเสว เม ปฺุคฺตํ ทสฺเสหิตี มํ เปเสสิ สาธฺุ ภนฺเต
ภควา ฅาตกานํ สงฺคหํ กโรตฺุ กาลิทานิ จาริกํ ปกฺกมิตฺนฺติ ฯ
เตนหิ สงฺฆสฺส อาโรเจหิ ภิกฺขุ คมฺิยวตฺตํ ปฺุเรสฺสนฺตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๘๒

สาธุ ฆนเตติ เถโร ตถา อกาสิ ฯ ภควา องคุมคทวาสินัน
กุลปุตตานัน ทสहि สหสเสหิ กปิลวตถุวาสินัน ทสहि สหสเสหิติ
สพเพเหว วิสติสหสเสหิ จินาสเวหิ ปริวโต ราชคหา
นิกขमितวา ราชคหโต สฏฐิโยชนิกัง กปิลวตถุ ทิวเส โยชนัน
คจจนโต ทวีหิ มาเสหิ ปาปุนิสสามิติ อตุริตจาริกัง ปกุกามิ ฯ
เตน วุตตัง เชน กปิลวตถุ เตน จาริกัง ปกุกามิติ ฯ เอว
ปกุกนเต จ ภควาติ อุทายิตถเโร นิกขนุต ทิวสโต ปฏุจาย
สุทฺธิทนมหาราชสส เคะเห ภตตทิจจัน กโรติ ฯ ราชา เถริ
ปริวิสิตวา ปตตัง คนฺธจจนฺเณน อุพพฏฺเฐตวา อุตตมโกชนสส
ปุเรตวา ภควโต ทสสธธาติ เถรสส หตฺเถ จเปสิ ฯ เถโรปี
ตเถว กโรติ ฯ อิติ ภควา อนุตรามकुเค รณฺโณเยว ปินฺทปาตัง
ปริภุชชิ ฯ เถโรปี ภตตทิจจาวसाने ทิวเส ทิวเส รณฺโณ
อาโรเจสิ อหุชฺช เอตตัง ภควา อากโตติ พุทฺธकुณฺฺปฏฺฐิสฺสยุตตาย
จ กถาย สาเกยานัน ภควาติ สทฺธิ อุปฺปาเทสิ ฯ เตเนว น
ภควา เอตทคฺคัง ภิกฺขเว มม สาวกานัน ภิกฺขูนัน กุลปฺปสาทกานัน
ยทิตฺถ กาทุทายีติ เอตทคฺเค จเปสิ ฯ สาเกยาปี โข अनुปฺปตเต
ภควาติ อมฺหากัง ฌาติเสฏฺฐัง ปสฺสิสฺสามาติ สนนฺิปตติตวา ภควโต
วสนฺภูจจัน วิมฺสมานา นิโคธธสทกสส อาราโม รณฺณิโยติ
สทฺถกฺขेतฺวา ตตฺถ สพฺพิ ปฏฺฐิขคฺคนวธี การेतฺวา คนฺธปฺป-
หตฺถา ปจฺจุคฺคมนัน กโรนฺตา สพฺพาลงฺการปฏฺฐิมณฺฑิตे ทหเร

นาครทารเก จ นาครทาริกาโย จ ปจฺมํ ปหิณฺสีสุ ตโต
ราชกุมารเ จ ราชกุมาริโย จ เตสํ อนนฺตฺรา สามิํ คนฺตฺวา
ปฺปฺพจฺจนฺนาทีหิ ปฺพชยมาณา ภควนฺตํ คเหตุวา นิโคธฺรธารมเมว
อคมฺสฺสุ ฯ ตตฺร ภควา วิสตีสหัสสจีณาสวปริวฺโต ปญฺจตฺต-
ปวฺรพฺพุทฺธาสเน นิสีหิ ฯ สากิยา มาณฑาติกา มาณฑุตฺตฺธา ฯ
เต สิทฺถตฺตฺกฺมาโร อมฺเหหิ ทหฺรทหโร อมฺหากํ กนิฏฺโฐ
ภากิเนยฺโย ปฺตฺโต นตฺตาติ จินฺตเตตฺวา ทหฺรทหเร ราชกุมารเ
อาหํสฺสุ ตฺมฺเห วนฺทถ มยํ ตฺมฺหากํ ปิฏฺฐิจิตฺโต นิสีหิตฺตฺสามาติ ฯ
เตสุ เอวํ นิสินฺเนสุ ภควา เตสํ อชฺชมาสยํ โอลเอกเตวา
น มํ ฌาตี วนฺทนฺตฺติ หนฺททานิ เต วนฺทาเปสฺสามิตี
อภิณฺญาปาทกํ จตฺตฺตฺชฺชฺชานํ สมาเป็นชฺชิตฺวา วุฏฺฐาย อิทฺธิยา
อากาสํ อพฺภุคฺคนฺตฺวา เตสํ สีเส ปาทปัสฺสุ โอกิรมาโน วิย
คณฺฑามพฺรฺกขมฺมุเล ยมกปาฏฺฐิหาริยสทิสํ ปาฏฺฐิหาริยมกาสิ ฯ
ราชา ตํ อจฺจริยํ ทิสฺวา อาห ภควา ตฺมฺหากํ มงฺคลทิวเส
พฺุราหฺมณฺสฺส วนฺทนฺตฺถํ อฺุปนีตานํ ปาทเ โว ปริวตฺเตตฺวา
พฺุราหฺมณฺสฺส มตฺถเก ปตฺติฏฺฐิจิตฺเต ทิสฺวาปิ อหํ ตฺมฺเห วนฺที
อຍ် เม ปจฺมวນฺทนา วปฺปมงฺคลทิวเส ชมฺพฺุณฺนายาย สิริสยเน
นิปฺนฺนํ โว ชมฺพฺุณฺนายาย อปฺริวตฺตํ ทิสฺวาปิ ปาทเ วนฺที
อຍ် เม ทฺุคฺคิยวນฺทนา อิทานิ อิมํ อทฺิฏฺฐปฺพุพฺพิ ปาฏฺฐิหาริຍ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๘๔

ทิสวาปี ตุมหากัม ปาเท วนุทามิ อัย เม ตติยวณฺทนาติ ฯ
สุทฺโธทนมหาราเชน ปน วนฺทิตฺเต ภควติ อวณฺทิตฺวา จิตฺโต
นาม เอกสาภิโยปี นาโหสิ สพฺเพเยว วนฺทิตฺสู ฯ อิติ ภควา
ฉาตี วนฺทาเปตฺวา อากาสโต โอรุยุห ปณฺณตฺเต อาสเน
นิตฺตีติ ฯ นิตฺตินฺเน ภควติ สิทฺยาปฺตฺโต ฉาติสมาคโม อโหสิ ฯ
สพฺเพ เอกกฺกจิตฺตา สนนิตฺตินฺนา นิตฺตีทิสฺสู ฯ ตโต มหามโฆ
โปกฺขรวรสฺสํ วสฺสตี ฯ ตามฺพวณฺณมฺหากัม เหฏฺฐา วิรวนฺตํ กจฺฉติ ฯ
กสฺสจฺจิ สรีเร เอกพินฺทุมตฺตมฺปิ น ปตฺติติ ฯ ตํ ทิสฺวา สพฺเพ
อจฺฉริยพฺภุตฺตาตา อเหสิ ฯ ภควา น อิทาเนว มยฺหํ
ฉาติสมาคเม โปกฺขรวรสฺสํ วสฺสตี อตีเตปี วสฺสตีติ อิมิสฺสา
อตฺตฺวปฺตฺติยา เวสฺสสนฺตรชาตกัม กเถสิ ฯ ฐมฺมเทสนํ สุตฺวา สพฺเพ
อจฺฉราย วนฺทิตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ปกฺกมิตฺสู ฯ เอโกปี ราชา
วา ราชมหามตฺโต วา เสว อมฺหากัม ภิกฺขุํ คณฺหาติ
วตฺวา คโต นาม นตฺถิ ฯ ภควา ทฺตฺติยทิวเส วิสฺสติภิกฺขุ-
สทฺสฺสปรีวาโร กปิลวตฺถุํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ ฯ น โกจิ
ปจฺจกฺกนฺตฺวา นิมนฺเตสิ วา ปตฺตํ วา อกฺคเหสิ ฯ ภควา
อินฺทขีเล จิตฺโต อวชเชสิ กถํ นุโข ปุพฺเพ พุทฺธา
กฺลนฺนเร ปิณฺฑาย จริสฺสู กิ อฺวปฺปฏิปาฏิยา อิตฺตฺรชนานํ
จฺรานิ อคฺมิตฺสู อุตฺทาหุ สปทานจาริกัม จริสฺสูติ ตโต
เอกพฺพุทฺสฺสาปี อฺวปฺปฏิปาฏิยา คมนํ อทิสฺวา มยาปี อิทานิ

อยเมว วัโส อัย ปเวณิ ปคฺคเหตุพฺพา อายติณฺจ เม สาวกาปิ
มเมว อนฺุสฺสิกฺขณฺตา ปิณฺฑจจาริยวตฺตํ ปุเรสฺสณฺตีติ โภกฺกิย
นิวิญฺจเคหโต ปญฺจาย สปทานํ ปิณฺฑาย จรติ ฯ อยโย กิร
สิทฺฐตฺถกฺมาโร ปิณฺฑาย จรตีติ จตฺถุมิกาทิสฺสุ ปาสาเทสฺสุ
สีหปฺลยฺชรี วิวริตฺวา มหาชนฺ ทสฺสนพฺยวโฏ อโหสิ ฯ
ราหุลมาตาปิ เทวี อยฺยปฺตุโต กิร อิมสฺมึเยว นครเ มหตา
ราชานฺุภาเวน สฺวณฺณสีวิกาทีหิ วิจริตฺวา อิทานิ เกสมสฺสุ-
โธหารेतฺวา กาสายวตฺถวสโน กปาลหฺตฺโต ปิณฺฑาย จรติ
โสภติ นฺุ โข โน วาติ สีหปฺลยฺชรี วิวริตฺวา โอลอกยมานา
ภควนฺตํ นานาวิราคสมฺมุชฺชลาย สรีรปฺปกาย นครวีถิโย
โองาสेतฺวา พุทฺฐสิริยา วิโรจมานํ ทิสฺวา อุนฺหีสโต ปญฺจาย
ยว ปาทตฺลานรสีหคฺคาถาหิ นาม อญฺุจฺหิ คาคาถาหิ
อภิคฺคตฺวิตฺวา รณฺโฆ สนฺตีกํ คนฺตุวา ตุมฺหากํ ปฺตุโต ปิณฺฑาย
จรตีติ รณฺโฆ อาโรเจสิ ฯ ราชา ตํ สุตฺวา สํวิกฺคหฺทโย
หตฺถเณ สากฺกํ สณฺุจฺาปฺยมาโน ตฺุริตฺตฺุริตํ นิภฺขมิตฺวา เวเคน
คนฺตุวา ภควโต ปฺุโรโต จตฺวา อาห กิ ภนฺเต อมฺเห
ลชฺชาเปถ กิมคฺคํ ปิณฺฑาย จรต กิ เอตฺตกานํ ภิกฺขุณฺ
น สกฺกา ภคฺคํ ลทฺฐนฺติ เอวํ สณฺุณฺโน อหฺวตฺถาติ ฯ
วัสจาริตฺตเมตํ มหาราช อมฺหากนฺติ ฯ นนฺุ ภนฺเต อมฺหากํ
มหาสมฺมตชฺคฺติยวัโส นาม วัโส ตตฺถ จ เอกชฺคฺติโยปิ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๘๖

ภิกขุจาโร นาม นตฺถิติ ฯ อัย มหาราช ราชวโธ นาม

ตววโธ อมฺหากํ ปน พุทฺธวโธ นาม สพุพพุทฺธา ว

ปิณฺฑจาริกา อเหตุสูนฺติ อนุตฺรวีถิยํ จิตฺวา

อุตฺตัญฺเจ นปฺปมชฺเชยฺย ฌมฺมํ สุจฺริตฺตํ จเร

ฌมฺมจาริํ สุขํ เสติ อสุมฺมํ โลกํ ปรมฺหิ จาติ

อิมํ คาถมาห ฯ คาถาปริโยसानํ ราชา โสตาปตฺตผลํ

สจฺจนากาสิ ฯ

ฌมฺมํ จเร สุจฺริตฺตํ น ตํ ทุจฺจริตฺตํ จเร

ฌมฺมจาริํ สุขํ เสติ อสุมฺมํ โลกํ ปรมฺหิ จาติ

อิมํ ปน คาถํ สุตฺวา สกทาคามิผลํ ปติญฺจาสิ ฌมฺมปาลชาตกํ

สุตฺวา อนาคามิผลํ ปติญฺจาสิ มรณสมเย เสตจฺจนตฺตสฺส เหนฺจฺจา

สิริสยเน นิปนฺโนเยว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ อรณฺณวาเสน

ปธานานุโยคกิจฺจํ รณฺโณ นาโหสิ ฯ โสตาปตฺตผลํ สจฺจนิกตฺวาเอว

ปน ภาวโต ปตฺตํ คเหตุวา สปริตฺตํ ภาวนตฺตํ มหาปาสาทํ

อาโรเปตฺวา ปณฺเฑน ขาถนีเยน โภชนีเยน ปรีวิสิ ฯ

ภคฺตกิจฺจาวसानํ สพุพฺ อิตฺถาคาริํ อาคนฺตฺวา ภาวนตฺตํ วนฺทิ

จเปตฺวา ราชุลมาตฺรํ ฯ สวา ปน คจฺจน อยุยฺยปฺตฺตํ วนฺทาหิตี

ปรีชเนน วุจฺจมานาปี สเจ มยฺหํ คุโณ อตฺถิ สยเมว

อยุยฺยปฺตฺโต อากมิสฺสติ อากตฺตํ นํ วนฺทิสฺสามิตี วตฺวา น

อคมาสิ ฯ ภาววา ราชานํ ปตฺตํ คาหาเปตฺวา ทฺวิหิ

*เล่มที่ ๓ มหาขนฺธกถา หน้า ๘๘

อคุศาวเกหิ สทฐี ราชธิตาย สิริคพุกั คนฺตุวา ราชธิตา
ยถารุจिया วนฺทมานา น กิณฺจि วัตตพฺพชาติ วัตฺวา ปณฺตเต
อาสเน นิสีหิ ฯ สา เวเคน อาคนฺตุวา โคปฺฝเกสุ กเหตุวา
ปาทปิฏฺจियิ สีสั ปริวตเตตฺวา ปริวตเตตฺวา ยถาชฺฌาสยิ
วนฺทิ ฯ ราชา ราชธิตาย ภควติ สินฺหพฺพมานาतिकุณฺสมปฺตตี
กเถสิ ฯ ภควา อนฺจฺจริยิ มหาราช ยิ อิทานิ ปรีปกฺเก
ถาณฺ เตยา รุกฺขิมานา ราชธิตา อตฺตานิ รุกฺขติ สา
ปฺพเพ อนารุกฺขา ปพฺพตปาเท วิจฺรมานา อปรีปกฺเก ถาณฺ
อตฺตานิ รุกฺขิติ วัตฺวา จนฺทกิณฺนริชาตกั กเถสิ ฯ ตั ทิวสเมว
นฺนทราชกุมารสฺส เกสฺวิสชฺชนั ปฏฺฏพฺนฺโธ ฃรมงฺคัลล อวาท-
มงฺคัลล ฉตฺตมงฺคณฺติ ปณฺจ มหามงฺกลานิ โหนฺติ ฯ ภควา
นฺนทํ ปตฺตํ กาทาเปตฺวา มงฺคัลล วัตฺวา อฏฺฐายาสนา
ปฺกคามิ ฯ ตทา ชนปทกถฺยาณิ กุมาริ กจฺจนฺตํ ทิสฺวา ตฺวภู
โฆ อยฺยปฺตฺต อากฺจฺญเยยฺยาสีติ วัตฺวา กิวั ปสาเรตฺวา
โอโลเกสิ ฯ โสปี ภควนฺตํ ปตฺตํ คณฺหถาติ วัตฺตุ อวิสهماโน
วิหาริเยว อคมาสิ ฯ ตํ อนิจฺจมานิเยว ภควา ปพฺพพาเชสิ ฯ อิติ
ภควา กปิลปฺริ อาคนฺตุวา ทฺติยทิวเส นฺนทํ ปพฺพพาเชสิ ฯ
สत्ตเม ทิวเส ราหุลมาตา กุมาริ อลงฺกริตฺวา ภควโต สนฺติกั
เปเสสิ ปสฺส ตาต เอตํ วิสตีสทฺสสฺสมณปรีวตํ สุวณฺณวณฺณิ
พฺรหฺมรูปวณฺณิ สมณิ อยฺนเต ปิตา เอตสฺส มหนฺตานิธโย

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๘๘

อเหตุ สุต นิกุขมนโต ปฏุจาย น ปสสาม กจจ น
ทายชชฺ ยาจ อหิ ตาต กุมารโ รตตติ อุตสาเปตวา
จกุกวตติ ภวิสสามิ ชเนน เม อตุโธ ธนํ เม เทหิ
สามิโก หิ ปุตโต ปิตุสนุตกสฺสาติ ฯ กุมารโ ภควโต สนตํ
คนตุวาว ปิตุสึเนหํ ปฏฺฐิตํวา หุจตุจฺจิตโต สุขา เต
สมณ ฉายาติ วตฺวา อณฺณมฺปิ พหุ อตฺตโน อนฺรฺรูปี วทฺโนโต
อฏฺฐาสิ ฯ ภควา กตภตฺตกิจฺจโ อญฺโหมทนํ กตฺวา อฏฺฐายาสนา
ปกุกามิ ฯ กุมารโปิ ทายชชฺ เม สมณ เทหิ ทายชชฺ
เม สมณ เทหิติ ภควนฺตํ อนฺุพนฺธิ ฯ เตน วุตฺติ อนฺุพฺพเพน
จาริกณฺจรมาโน เยน กปิตวตฺถุ ฯเปฯ ทายชชฺ เม สมณ
เทหิติ ฯ อถโข ภควา आयสฺมนฺตํ สาริปฺุตตํ อามนฺเตสิติ
ภควา กุมารํ น นีวตฺตาเปสิ ปรีชโนปิ กุมารํ ภควตา
สทฺธิ กจจนฺตํ นีวตฺเตตฺถํ น วิสฺหติ ฯ อถ อารามํ คนตุวา
ยํ อยํ ปิตุ สนตํ ธนํ อิจฺฉติ ตํ วฏฺฏานุกตํ สวิฆาตํ
हनฺุทสฺส โภชฺิมณฺเฑ ปฏฺฐิตทฺธิ สตฺตวิธิ อริยธนํ เทมิ
โลกุตฺตรทายชชฺส นํ สามิกํ กโรมิติ आयสฺมนฺตํ สาริปฺุตตํ
อามนฺเตสิ ฯ อามนฺเตตฺวา จ ปนาห เตนหิ ตวํ สาริปฺุตต
ราหุลกุมารํ ปพฺพาเซหิติ ฯ ยสฺมา อยํ ทายชชฺ ยาจติ ตสฺมา
นํ โลกุตฺตรทายชชฺ ปฏฺฐิตาถาย ปพฺพาเซหิติ อตุโธ ฯ อิทานิ

ยา สทา ภควตา พาราณสียํ ตีหิ สรณคมเนหิ ปพพชชา
จ อุปสมปทา จ อนฺนฺลฺลวตา ตโต ยสฺมา อุปสมปทํ
ปฏิกฺขิปปิตฺวา ครุภาเว จเปตฺวา ลตฺติจจตฺตฺเถน กมฺเมน
อุปสมปทา อนฺนฺลฺลวตา ปพพชชา ปน เนว ปฏิกฺขิตฺตา น
ปฺน อนฺนฺลฺลวตา ตสฺมา อนาคเต ภิกฺขุณฺํ วิมตี อุปฺปชฺชิสฺสตี
อํยํ ปพพชชา นาม ปฺพเพ อุปสมปทาสทิสสา กิํ นฺุ โข
อิทานิปี อุปสมปทา วิย กมฺมวจาเย เอว กตฺตพฺพา อุทาหุ
สรณคมเนหิติ อิมลฺลจ ปนตฺถํ วิทิตฺวา ภควา ปฺน ตีหิ
สรณคมเนหิ สามเณรปพพชฺชํ อนฺนฺชานิตฺตกาโม ตสฺมา
ธมฺมเสนาปตี ตํ ภควโต อชฺฌาสยํ วิทิตฺวา ภควนฺตํ ปฺน
ปพพชฺชํ อนฺนฺชานาเปตฺตกาโม อาห กถาหิ ภนฺเต ราหุลกุมาริ
ปพฺพาเชมิตี ฯ อถ โข อายสฺมา สาริปฺตฺโต ราหุลกุมาริ
ปพฺพาเชสตีติ กุมารสฺส มหาโมคฺคฺคฺลฺลนตฺเถโร เกเส ฉินฺทิตฺวา
กาสายานิ ทตฺวา สาริปฺตฺโต สรณฺนํ อทาสี ฯ มหากสฺส-
ปตฺเถโร โอวาทาจริโย อโหสิ ฯ ยสฺมา ปน อุปชฺฌายมฺมูลกา
ปพพชชา จ อุปสมปทา จ อุปชฺฌายโวยว ตตฺถ อิสฺสโร
น อจริโย ตสฺมา วุตฺตํ อถ โข อายสฺมา สาริปฺตฺโต
ราหุลกุมาริ ปพฺพาเชสตีติ ฯ เอวํ กุมารโ ราหุลกุมาริ สุตฺวา
อุปฺปนฺนสํเวเคน หทฺเยน อถ โข สฺสทฺโรทโน สกฺโกติ สพฺพิ
วตฺตพฺพิ ฯ ตตฺถ ยสฺมา อุณฺจจริยาย จีวโต ปพพชิตสฺส

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๕๐

อวิเสเสน วริ ยาจามีติ วุตเต ยาจสุตฺติ วจัน อปฺปฏิรูป
น จ พุทฺธานัน อัจฉณัน ตสฺมา อติกนฺตวรา โข โคตม
ตถาคตฺติ วุตฺตํ ๑ ยลฺล ฆนฺเต กปฺปติ ยลฺล อนวชฺชนฺติ
ยิ ตุมฺหากณฺเจว ทาตุ กปฺปติ อนวชฺชยฺล ໂหติ มม
สมฺปฏิจฺจนปฺปจฺยา วลฺลหิ น ครหิตพฺพํ ตํ ยาจามีติ
อตุโถ ๑ ตถา นนฺเท อธิมตฺตํ ราหุเลติ ยถว กิร โปชิสตฺตํ
เอวํ นนฺทมฺปิ ราหุลมฺปิ มงฺกลทิวเส เนมิตฺตกา จกฺกวตฺติ
ภวิสฺสตีติ พฺยากรีสฺ ๑ อถ ราชา ปฺตตฺสฺส จกฺกวตฺติสิริ
ปฺสฺสิสฺสามีติ อฺสุสาหชาโต ภควโต ปฺพพฺชชาย มหนฺตํ
อิจฺฉาวิฆาตํ ปาปฺณิ ๑ ตโต นนฺทสฺส จกฺกวตฺติสิริ ปฺสฺสิสฺสามีติ
อฺสุสาหํ ชเนสิ ๑ ตมฺปิ ภควา ปฺพพาเชสิ ๑ อิติ ตมฺปิ ทุกฺขํ
อธิวาเสตฺวา อิทานิ ราหุลสฺส จกฺกวตฺติสิริ ปฺสฺสิสฺสามีติ
อฺสุสาหํ ชเนสิ ๑ ตมฺปิ ภควา ปฺพพาเชสิ ๑ เตนฺสฺส อิทานิ
กฺลวฺโสปี ปจฺฉินฺโน กฺโต จกฺกวตฺติสิริ อธิกตฺรํ ทุกฺขํ
อฺปฺปชฺชิ ๑ เตน วุตฺตํ ตถา นนฺเท อธิมตฺตํ ราหุเลติ ๑
รณฺโถ ปน อิตอ ปจฺฉา อนาคามิผลปฺปตฺติ เวทิตพฺพา ๑
สาธฺ ฆนฺเต อยฺยาติ อิทํ กสฺมา อาห ๑ โส กิร จินฺเตสิ
ยตฺร หินาม อหฺมฺปิ พุทฺธมามโก ฐมฺมมามโก สจฺจมามโก
สฺมานอ อตฺตโน ปีตฺรา ปฺตเต ปฺพพาชยฺมานเณ ฅาติวิโยคทุกฺขํ
อธิวาเสตฺตน น สกฺโกมิ อณฺเณ ชนา ปฺตฺตนตฺตเกสฺส ปฺพพฺชนฺเตสฺ

*เล่มที่ ๓ มหาขนฺธกถา หน้า ๕๑

กถิ อธิวาเสสฺสนฺติ ตสฺมา อญฺเณสมฺปิ ตาว เอวรูปิ
ทุกฺขิ มา อโหสิตี อห ๑ ภควา สาสเน นียฺยานิกการณิ
ราชา วทิตฺติ ฆมฺมกถิ กตฺวา น ภิกฺขเว อนนฺนุญฺญาโต
มาตาปิตฺตฺหิ ปุตฺโต ปพฺพาเชตฺตฺโพติ สิग्ขาปทํ ปญฺญาเปสิ ๑
ตตฺถ มาตาปิตฺตฺหิตฺติ ชนฺนินฺชเน สนฺธาย วุตฺตํ ๑ สเจ เทว
อตุตฺติ เทวปิ อาปฺจูจฺฉิตฺตฺพฺวา ๑ สเจ ปิตา มโต โหติ มาตา
วา โย ชีวติ โส อาปฺจูจฺฉิตฺตฺพฺโว ๑ ปพฺพชิตฺตฺปิ อาปฺจูจฺฉิต-
ตฺตฺพฺวา ๑ อาปฺจูจฺฉนฺเตน สยิ วา คนฺตฺวา อาปฺจูจฺฉิตฺตฺพํ
อญฺโฆ วา เปเสตฺตฺพฺโว โสเอว วา เปเสตฺตฺพฺโว กจฺฉ
มาตาปิตโร อาปฺจูจฺฉิตฺตฺวา เอหิตฺติ ๑ สเจ อนนฺนุญฺญาโตมฺหิตฺติ วทิตฺติ
สทฺทหนฺเตน ปพฺพาเชตฺตฺพฺโว ๑ ปิตา สยิ ปพฺพชิตฺโต ปุตฺตมฺปิ
ปพฺพาเชตฺตฺกามา โหติ มาตริ อาปฺจูจฺฉิตฺตฺวาว ปพฺพาเชตฺต ๑ มาตา
วา ฐิตริ ปพฺพาเชตฺตฺกามา ปิตริ อาปฺจูจฺฉิตฺตฺวาว ปพฺพาเชตฺต ๑
ปิตา ปุตฺตทาเรน อนตฺถิโก ปลาโย ๑ มาตา อิมิ ปพฺพาเชตฺตติ
ปุตฺตํ ภิกฺขุณฺณํ เทติ ปิตาสฺส กุหิณฺติ วุตฺเต จิตฺตฺเกพฺพิยิ
กิพฺพิตุํ ปลาโตติ วทิตฺติ ตํ ปพฺพาเชตฺตํ วญฺญุตฺติ ๑ มาตา
เกนจิ ปฺริเสน สทฺธี ปลาตา โหติ ๑ ปิตา ปน ปพฺพาเชตฺตติ
เทติ ๑ เอตฺถापิ เอสฺว นโย ๑ ปิตา วิปฺปวฺตุโธ โหติ ๑
มาตา ปุตฺตํ ปพฺพาเชตฺตติ อนฺุชานาติ ปิตาสฺส กุหิณฺติ
วุตฺเต กิ ตุมฺหากํ ปิตฺรา อหิ ชานิสฺสามิตฺติ วทิตฺติ ปพฺพาเชตฺตํ

*เล่มที่ ๓ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๘๒

วฏฺฐิตฺติ กุรฺนุทึยฺ วุตฺตํ ฯ มาตาปิตโร มตา ทารโก
จุมฺมาตาทึนฺ สนฺตึเก สํวทฺโธ ติสฺสํ ปพฺพาชียมาเน ตํ
นิตฺตสาย ฅาตกา กลหํ วา กโรนฺติ จึยฺนฺติ วา ติสฺสมา
วิวาหุปฺจฺเจทนฺตํ อปฺจฺจิตฺตวาว ปพฺพาเชตฺตพฺโพ ฯ อนาปฺจฺจนา
ปพฺพาเชนฺตสฺส ปน อปฺตติ นฺตติ ฯ ทหฺรกาเล กเหตฺวา
โปสนกา มาตาปิตโร นาม โหณฺติ ฯ เตสุปี เอเสว นโย ฯ
ปฺคฺโต อตฺตानํ นิตฺตสาย จีวติ น มาตาปิตโร สเจปี
ราชา โหติ อปฺจฺจิตฺตวาว ปพฺพาเชตฺตพฺโพ ฯ มาตาปิตฺตฺหิ
อนุญฺจาทิ ปพฺพชิตฺตวา ปฺน วิพฺภมฺติ สเจปี สตฺตกฺขตฺตํ
ปพฺพชิตฺตวา วิพฺภมฺติ อากตาคตกาเล ปฺนปฺปฺนํ อปฺจฺจิตฺตวาว
ปพฺพาเชตฺตพฺโพ ฯ สเจ เอวํ วทฺนฺติ อัยฺ วิพฺภมิตฺตวา เกหํ
อากโต อมฺหากํ กมฺมํ น กโรติ ปพฺพชิตฺตวา ตมฺหากํ
วตฺตํ น ปฺเรติ นฺตติ อิมฺสฺส อปฺจฺจณฺนิกิจฺจํ อากตาคตํ
นํ ปพฺพาเชยฺยาถาติ เอวํ นิตฺตสฺสจฺจํ ปฺน อนาปฺจฺจนาปี ปพฺพาเชตฺตํ
วฏฺฐิตฺติ ฯ โยปี ทหฺรกาเลเยว อัยฺ ตมฺหากํ ทินฺโน ยทา
อิจฺจล ตทา ปพฺพาเชยฺยาถาติ เอวํ ทินฺโน โหติ โสปี
อากตาคโต ปฺน อปฺจฺจิตฺตวาว ปพฺพาเชตฺตพฺโพ ฯ ยมฺปน
ทหฺรกาเลเยว อิมํ ฆนฺเต ปพฺพาเชยฺยาถาติ อนุชานิตฺตวา
ปฺจฺจนา วุทฺถิปปตฺตกาเล นานุชานนฺติ ฯ อัยฺ น อนาปฺจฺจนา

ปพฺพชาเชตพฺโพ ๑ เอโก มาตาปิตฺตฺวํ สทฺธิ ภูณฺทิตฺวา ปพฺพชาเชต
มนฺติ อากจฺฉติ ๑ อาปฺจูฉิตฺวา เอหิตฺติ จ วุตฺโต นานํ
คจฺฉามิ สเจ มํ น ปพฺพชาเชต วิหารํ วา ฉาเปมิ
สตุเถน วา ตุมฺเห ปหฺรามิ ตุมฺหากํ ฉาตฺกอุปฺภูจกถานํ
วา อารามจฺเจตนาทิตฺติ อนตฺถํ อุปฺปาเทมิ รุกฺขา วา ปตฺติตฺวา
มฺรามิ โจรมชฺฉํ วา ปวิสํมิ เทสนฺตฺรํ วา คจฺฉามิตฺติ
วทฺติ ๑ ตํ ชีวิตฺสเสว รุกฺขณฺตถาย ปพฺพชาเชตฺตํ วญฺญุตฺติ ๑
สเจ ปนฺสฺส มาตาปิตโร อากนฺตฺวา กสฺมา อมฺหากํ ปฺตฺตํ
ปพฺพชาชยิตฺถาติ วทฺนฺติ เตสํ ตมตฺถํ อาโรเจตฺวา รุกฺขณฺตถาย
นํ ปพฺพชาชยิมฺหา ปณฺณายถ ตุมฺเห ปฺตฺเตนาคี วตฺตพฺพา ๑
รุกฺขา ปปตฺติสฺสามิตฺติ อารุหิตฺวา ปนฺ หตฺถปาเท มฺลจฺฉนฺตํ
ปพฺพชาเชตฺตํ วญฺญุตฺติเยว ๑ เอโก วิเทสํ คนฺตฺวา ปพฺพชฺชํ
ยาจฺติ ๑ อาปฺจูฉิตฺวา เจ คโต ปพฺพชาเชตพฺโพ ๑ โน เจ
ทหฺรภิกฺขุํ เปเสตฺวา อาปฺจูฉาเปตฺวา ปพฺพชาเชตพฺโพ ๑ อตฺติทฺุรณฺเจ
โหติ ปพฺพชาเชตฺวาปี ภิกฺขุหิ สทฺธิ เปเสตฺวา ทสฺเสตฺตํ
วญฺญุตฺติ ๑ กุรฺนฺทิมฺปนํ วุตฺตํ สเจ ทฺุริ โหติ มคฺโค จ
มหากนฺตาโร คนฺตฺวา อาปฺจูฉิตฺสสามิตฺติ ปพฺพชาเชตฺตํ วญฺญุตฺติ ๑
สเจ ปนฺ มาตาปิตฺตฺนํ พหุ ปฺตฺตา โหณฺติ เอวณฺจ วทฺนฺติ
ภณฺเต เอเตสํ ทารกานํ ยํ อิจฺฉถ ตํ ปพฺพชาเชยฺยาถาติ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๕๔

ทารเก วมัสติตวา ยํ อัจฉติ โส ปพพาเขตพุโพ สเจปี
สกเลน กุเลน วา คามเนน วา อนุญญาตํ โหติ ภนฺเต
อิมสฺมี กุเล วา คามเ วา ยํ อัจฉถ ตํ ปพพาเซยฺยาถาติ
ยํ อัจฉติ โส ปพพาเขตพุโพติ ฯ ยาวตเก วา ปน อุตฺสหตีติ
ยตฺตเก สกฺโกติ ฯ

ราหุลวตฺตูกถา นิฏฺฐิตา ฯ

ทสฺสุ สิขฺขาปเทสุ ปริมาณํ ปณฺจนฺนํ อติกกฺโข นาสนา-
วตฺตฺว ปจฺฉิมาณํ อติกกฺโข ทณฺฑกมฺมวตฺตฺว ฯ อปฺปติสฺสาติ ภิกฺขุ
เชฏฺฐกฺกุจฺจาเน อีสฺสรียกฺกุจฺจาเน น จเปนฺติ ฯ อสภากวตฺตฺกาทิ
สमानชีวิกา น ภวนฺติ วิสภากชีวิกาทิ อตฺถโธ ฯ อลาภาย
ปฺริสกกฺกตีติ ขถาลาภํ น ลภนฺติ เอวํ ปฺรกกฺกมฺติ ฯ อนตฺถายาติ
อุปฺททวาย ฯ อนาวาสาयाติ กิณฺติ อิมสฺมี อาวาเส น วเสยฺยุนฺติ
ปฺรกกฺกมฺติ ฯ อกฺโกสฺติ ปฺริภาสฺตีติ อกฺโกสฺติ เจว ภยทสฺสเนน
จ ตชฺเชติ ฯ เกเทตีติ เปสฺสุญฺญํ อุปสฺสัหฺริตฺวา เกเทติ ฯ อวารณฺ
กาคฺคฺนฺติ มายิธ ปวิสฺสาติ นีวารณฺ กาคฺคฺ ฯ ยตฺถ วา
วสฺติ ยตฺถ วา ปฏิกฺกมฺตีติ ยตฺถ วสฺติ วา ปวิสฺติ วา ฯ
อุภเยนาปี อตฺตโน ปฺริเวณฺญจ วสฺสคฺเคน ปตฺตเสนาสนญฺจ
วตฺตํ ฯ มุขทวาริกิ อาหาริ อวารณฺ กโรนฺตีติ อชฺช มา
ขาทถ มา ภูณฺชถาติ เอวํ นีวาเรนฺติ ฯ น ภิกฺขเว มุขทวาริกิ
อาหาโร อวารณฺ กาทพุโพติ เอตฺถ มา ขาท มา ภูณฺชชาติ

วทโตปิ อาหารี นีวาเรสุสามีติ ปตฺตจิวรี อนฺโต นิกฺขิปโตปิ
สพฺพปโยเคสุ ทุกฺกภูมฺ ๑ อนาจารสุส ปน ทพฺพจสามเณรสฺส
ทณฺฑกมฺมํ กตฺวา ยาคฺ์ วา ภตฺตํ วา ปตฺตจิวรี วา ทสฺเสตฺวา
เอตฺตเก นาม ทณฺฑกมฺเม อาหฺนฺเต อิทํ ลจฺจนฺตํ วตฺตํ วญฺญุติ ๑
ภควตา หิ อวารณเมว ทณฺฑกมฺมํ วุตฺตํ ๑ ชมฺมสงฺคาห-
กตฺเถเรหิ ปน อปฺราธานุรูปํ อุกททารุวาลิกาทีนํ อหารापนम्ปิ
กาตพฺพนฺติ วุตฺตํ ๑ ตสฺมา ตมฺปิ กาตพฺพิ ๑ ตลฺยจ โข โอรมิสฺสตี
วิรมิสฺสตีติ อนุกมฺปาย น นสฺสิสฺสตี วิพฺภมฺิสฺสตีติอาทิ-
นยปฺปวตฺเตน ปापชฺฆาสนเณ ทณฺฑกมฺมํ กโรมีติ อุนฺหปาสาเณ
วา นิปฺชฺชาเปตฺุ ปาสาณฺญจกาทีนํ วา สีสเณ นิกฺขิปาเปตฺุ
อุกทํ วา ปเวเสตฺุ น วญฺญุติ ๑ น ภิกฺขเว อุปชฺฆายํ
อนาปุจฺฉาติ เอตฺถ ตุมฺหากํ สามเณรสฺส อัย นาม อปฺราโ
ทณฺฑกมฺมมฺสฺส กโรถาติ ติกฺขตฺตํ วุตฺเต สเจ อุปชฺฆาโย
ทณฺฑกมฺมํ น กโรตี สยํ กาคฺุ วญฺญุติ ๑ สเจปิ อาทิโต ว
อุปชฺฆาโย วทตี มยฺหํ สามเณรานํ โทเส สตี ตุมฺहे ว
ทณฺฑกมฺมํ กโรถาติ กาคฺุ วญฺญุติเยว ๑ ยถา จ สามเณรานํ
เอวํ สทฺธิวิหาริกนฺเตวาสิกานมฺปิ ทณฺฑกมฺมํ กาคฺุ วญฺญุติ ๑
อปลาเพนฺตีติ ตุมฺหากํ ปตฺตํ ทสฺสาม จิวรี ทสฺสามาติ
อตฺตโน อุปฺภูจกถณฺตํ สงฺคณฺหนฺติ ๑ น ภิกฺขเว อลฺยสฺส
ปรีสา อปลาเพตพฺพาติ เอตฺถ สามเณรา วา โหนฺตุ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๘๖

อุปสมปนา วา อนุตมโธ ทุสสีลภิกขุสสาปี ปรสฺส ปริสฺสวเต
ภินฺทิตฺวา คณฺหิตฺุ น วฏฺฏติ ฯ อาทินวมฺปน วตฺตุ วฏฺฏติ
ตยา นหายิตฺุ อากเตน ภูมกฺขณํ วิย กตฺิ ทุสสีลํ นิสฺสาย
วิหรนฺเตนาติ ฯ สเจ โธ สยเมว ชานิตฺวา อุปชมฺมิ วา นิสฺสยํ
วา ยาจติ ทาตุ วฏฺฏติ ฯ อนฺุชานามิ ภิกฺขเว อิมหิ ทสฺหฺงเคหิ
สมนฺนาคตฺิ สามเณรํ นาสฺตุนฺติ เอตถ กณฺฏกสิฺกฺขาปท-
วณฺณนํยํ วุตฺตาสฺส ติสฺส นาสฺนาสฺส ลิงฺกนาสนาว อธิปฺเปตา
ตสฺมา โย ปาณาติปาตาทิสฺส เอกมฺปิ กมฺมํ กโรติ โธ
ลิงฺกนาสนาย นาสฺตพฺโพ ฯ ยถา จ ภิกฺขุณฺํ ปาณาติปาตาทิสฺส
นानาอาปตฺติโย โหนฺติ น ตถา สามเณรานํ ฯ สามเณโร
หิ กฺุณฺถกิปฺลิตฺกมฺปิ มาเรตฺวา มงฺกณฺณทกมฺปิ ภินฺทิตฺวา
นาเสตพฺพตฺิเยว ปาปฺณาติ ฯ ตาวเทวสฺส สรณฺคมนานิ จ
อุปชมฺมาคหณฺญจ เสนาสนกาโห จ ปฏฺิปปสฺสสมฺภติ สงฺฆลาภํ
น ลภติ ลิงฺกมตฺตเมว เอกํ อวสฺสิฏฺจํ โหติ ฯ โธ เจ อากิณฺณ-
โทโสว โหติ อายตฺิ สํวเร น ติฏฺจติ นิกฺกทฺุตฺติตพฺโพ ฯ
อถ สหฺสา วิรชฺฉิตฺวา ทฺุฏฺจํ มยา กตฺนฺติ ปฺนํ สํวเร
จาทฺุกาโม โหติ ลิงฺกนาสนกิจฺจํ นตฺถิ ฯ ยถานิวตฺถปารุตฺสเสว
สรณานิ ทาทพฺพานิ อุปชมฺมา ทาทพฺพา ฯ สิฺกฺขาปทานิ
ปฺนํ สรณฺคมนเนว อิชฺฉนฺติ ฯ สามเณรานํ หิ สรณฺคมนํ

ภิกขุณฺ อุปสมปทกมฺมวจาตทิสํ ตสฺมา ภิกขุณา วิย
จตุปาริสุทฺธิสึลํ อิมินาปี ทส สีสานิ สมากินฺนानเว โหหนฺติ ฯ
เอวํ สนฺเตปี ทพฺหิกรณตฺถํ आयตฺตี สํวเร ปตฺติจฺญาปนตฺถํ ปฺน
ทาทพฺพานิ ฯ สเจ ปุริมิกาย ปฺน สรณานิ คหิตานิ
ปจฺฉิมิกาย วสุสวาสิกํ ลจฺฉติ ฯ สเจ ปจฺฉิมิกาย คหิตานิ
สงฺเขน อปฺโลเกตฺวา ตาโก ทาทพฺโพ ฯ อทินฺนาทานे
ติณฺสลากรมตฺเตนาปี วตฺตฺนา อพฺรหฺมจฺริเย ติสฺส มกฺเคสุ ยตฺถ
กตฺตจฺจิ วิปฺปฏิปตฺติยา มุสวาทฺเต หสฺสาธิปฺปายตฺตายปี มุสากณฺนิเต
อสุสมโณ โหติ นาสฺเตตฺตพฺพตฺตํ อาปชฺชติ ฯ มชฺชปาเน ปน
ภิกขุโน อชานิตฺวาปี พิชฺโต ปญฺจาย มชฺชํ ปิวนตฺตส
ปาจิตฺตยิ ฯ สามณฺเโร ปน ชานิตฺวาว ปิวนฺโต สีสเกทํ
อาปชฺชติ น อชานิตฺวา ฯ ยานิ ปนสฺส อิตฺรานิ ปญฺจ
สิกฺขาปทานิ เตสุ ภินฺเนสุ น นาสฺเตตฺตพฺโพ ทณฺฑกมฺมํ
กาทพฺพํ ฯ สิکฺขาปเท ปน ปฺน ทินฺเนปฺปิตินฺเนปี วญฺญติ ฯ
ทณฺฑกมฺเมเน ปน ปิเพตฺวา आयตฺตี สํวเร จปนตฺถาย
ทาทพฺพเมว ฯ สามณฺเหรานํ มชฺชปาณํ สจฺจิตฺตกํ ปาราชิก-
วตฺถุ ฯ อยํ วิเสโส ฯ อวณฺณภาสเน ปน อรหํ สมฺมา-
สมฺพุทฺโธติอาทินํ ปฏิปฺกฺขวเสน พุทฺธสฺส วา สุวากฺขาโตติ-
อาทินํ ปฏิปฺกฺขวเสน ฌมฺมสฺส วา สุปฺปฏิปฺนฺโนติอาทินํ ปฏิปฺกฺข-
วเสน สงฺฆสฺส วา อวณฺณํ ภาสเนโต รตนตฺตยิ นินฺทเนโต

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๕๘

ครหนุโต อัจริยูปชฌายาทีหิ มา เอวํ อวจาติ อวณณภาสเน
อาทีนํ ทสเสตฺวา นีวาเรตฺพุโป ๑ สเจ ยาวตติยํ วุจฺจมาโน
น โอรมติ กณฺฏกนาสนาย นาสตฺพุโพติ กุรฺนุทียํ วุคฺคํ ๑
มหาอฏฺฐกถายํ ปน สเจ เอวํ วุจฺจมาโน ตํ ลทฺธี นิสฺสชฺชติ
ทณฺฑกมฺมํ การตฺวา อจฺจยํ เทสาเปตฺพุโป ๑ สเจ น นิสฺสชฺชติ
ตเถว อาทาย ปคฺคยฺห ติฏฺฐติ ลิงฺกนาสนาย นาสตฺพุโพติ
วุคฺคํ ๑ ตํ ยุคฺคํ ๑ อยเมว หิ นาสนา อิทฺธาธิปฺเปตาติ ๑
มิจฺฉาทีฏฺฐิเกปิ เอสฺว นโย ๑ สสฺสตุจฺเจทานญฺหิ อณฺฺตรทีฏฺฐิโก
สเจ อัจริยาทีหิ โววทียมาโน นิสฺสชฺชติ ทณฺฑกมฺมํ การตฺวา
อจฺจยํ เทสาเปตฺพุโป อปฺปฏินิสฺสชฺชนฺโตว นาสตฺพุโพติ ๑
ภิกฺขุณีทฺฐโก เจตฺถ กามํ อพฺรหฺมจาริกฺคหณฺน คหิโต ว ๑
อพฺรหฺมจารี ปน आयตี สํวเร จาตุกามํ สรณานิ ทตฺวา
อุปสมฺปาเทตฺถ วุฏฺฐติ ๑ ภิกฺขุณีทฺฐโก आयตี สํวเร จาตุกาโมปิ
ปพฺพชฺชมฺปิ น ลภติ ปเลว อุปสมฺปทนต์ิ เอตมคฺคํ ทสฺเสตฺถ
ภิกฺขุณีทฺฐโกติ อิมํ วิสุํ ทสมํ องคํ วุคฺคตฺตฺติเวทิตพฺพํ ๑

ทหเร ทหเรติ ตฺรฺणे ตฺรฺणे ๑ โมลิกฺคฺลเลติ ญฺลสรีเร ๑
หตฺถิภณฺเฑ อสฺสภณฺเฑติ หตฺถิโคปเก จ อสฺสโคปเก จ ๑
ปณฺฑโก ภิกฺขเวติ เอตฺถ อาสิตฺตปณฺฑโก อุตฺถยปณฺฑโก
โอปคฺกมียปณฺฑโก ปคฺกขปณฺฑโก นปฺปสทฺกปณฺฑโกติ ปณฺจ

ปณฺฑกกา ๑ ตตฺถ ยสฺส ปเรถํ อํกษาคํ มุเขน กเหตุวา
อสุจฺจนา อาสิตฺตสฺส ปรีพาโห วุปสมฺมตฺติ อํยํ อาสิตฺตปณฺฑโก ๑
ยสฺส ปน ปเรถํ อชฺฌมาจารํ ปสฺสโต อสุยฺยาย อุปฺปนฺนาย
ปรีพาโห วุปสมฺมตฺติ อํยํ อสุยฺยปณฺฑโก ๑ ยสฺส อุปกฺกเมน
พีชานํ อปฺนีตานิ อํยํ โอปกฺกมฺยปณฺฑโก ๑ เอกฺจฺโจ ปน
อกุสลวิปากานุภาเวน กภาพกฺเข ปณฺฑโก โหติ ชฺฌนฺหปฺกเข
ปนสฺส ปรีพาโห วุปสมฺมตฺติ อํยํ ปกฺขปณฺฑโก ๑ โย ปน
ปฏฺฐิสฺนุชฺชฺยเยว อภาวโก อุปฺปนฺโน อํยํ นปฺปสฺกปณฺฑโก ๑
เตสุ อาสิตฺตปณฺฑกสฺส จ อสุยฺยปณฺฑกสฺส จ ปพฺพชฺชา
น วาริตา อิตเรถํ ติณฺณํ วาริตา ๑ เตสุปี ปกฺขปณฺฑกสฺส
ยสฺมี ปกฺเข ปณฺฑโก โหติ ตสฺมีเยวสฺส ปกฺเข ปพฺพชฺชา
วาริตาติ กุรฺนุทฺธิยํ วุคฺคํ ๑ ยสฺส เจตฺถ ปพฺพชฺชา วาริตา
คํ สนฺธาย อิทํ วุคฺคํ อนฺุปสมฺปนฺโน นาสฺเตตฺพุโพติ ๑ โสปี
ลฺิงฺค นาสเนเนว นาสฺเตตฺพุโพ ๑ อิทอ ปรี นาสฺเตตฺพุโพติ วุคฺคเตปี
เอเสว นโย ๑

ปุราณกฺลปฺคฺคโตติ ปุราณสฺส อนฺุคฺกเมน ปารีชฺฌณฺณํ
ปคฺคตฺสฺส กุสฺส ปุคฺคโต ๑ ชฺฌนฺโกลณฺโณติ มาติปกฺขปิตฺติปกฺขโต
โกลณฺณา ชฺฌนา วินญฺฐา มตา อสฺสาติ ชฺฌนฺโกลณฺโณ ๑
อนรฺคิตฺนุติ อปฺปคฺคํ ๑ ผาตี กาคฺคฺนุติ วฑฺฒเตตฺ ๑ อิงฺมาติ
อุยฺโยชนฺตฺเถ นิปาโต ๑ อนฺุยฺยชฺชฺยมาโนติ เอกมฺนฺตํ เนตฺวา

เกสมสุโอรโปนกาสาयปฏิคคหณสรณคมนอุปชฌายคคณกมุววาจ-
นิสฺสยชฺชเม ปุจฺฉิยาโน ๑ เอตมตฺถิ อโรเจสฺสิติ เอตฺ สย
ปพฺพชิตฺถาว อาทิตฺ ปฏฺจาย อัจฺฉิ ๑ เถยฺยสํวาสโก ภิกฺขเวติ
เอตฺถ ตโย เถยฺยสํวาสกา ลิงฺคตฺถเณโก สํวาสตฺถเณโก
อุภยตฺถเณโกติ ๑ ตตฺถ โย สย ปพฺพชิตฺถวา วิหาริ คนฺตฺถวา
น ภิกฺขวสุตฺตานิ คณฺเติ น ยถาวุฑฺฒิ วนฺทนิ สาทิยติ
น อาสเนน ปฏิพาหติ น อุโปสถ ปวารณาทีสุ สนฺทิสฺสติ
อัยฺย ลิงฺคตฺถสฺเสว เณิตตฺถตา ลิงฺคตฺถเณโก นาม ๑ โย ปน
ภิกฺขุหิ ปพฺพชิตฺถ สามเณโร สมนโน วิเทสํ คนฺตฺถวา อหํ
ทสวสุโส वा विसद्वसुโส वाति मुसा वत्तवा भिक्षुवसुतानि
คณฺเติ ยถาวุฑฺฒิ วนฺทนิ สาทิยติ อาสเนน ปฏิพาหติ
อุโปสถปวารณาทีสุ สนฺทิสฺสติ อัยฺย สํวาสตฺถสฺเสว เณิตตฺถตา
สํวาสตฺถเณโก นาม ๑ ภิกฺขวสุตฺตคณฺนาทิกโก หิ สพฺโพปิ
กิริยเกโท อิมสฺมี เอตฺถ สํวาโสติ เวทิตฺถุโพ ๑ ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย
น เม โกจิ ชานาตีติ เอวํ ปฏิปชฺชนฺเตปิ เอเสว นโย ๑ โย
ปน สย ปพฺพชิตฺถวา วิหาริ คนฺตฺถวา ภิกฺขวสุตฺตานิ คณฺเติ
ยถาวุฑฺฒิ วนฺทนิ สาทิยติ อาสเนน ปฏิพาหติ อุโปสถ-
ปวารณาทีสุ สนฺทิสฺสติ อัยฺย ลิงฺคตฺถสฺส เจว สํวาสตฺถสฺส จ
เณิตตฺถตา อุภยตฺถ เณโก นาม ๑ อัยฺย ติวโรปิ เถยฺยสํวาสโก
อนุปสมฺปนฺโน น อุปสมฺปาเทตฺถุโพ อุปสมฺปนฺโน นาสเตตฺถุโพ

ปฺน ปพฺพชฺชฺ ยาจฺนุโตปี น ปพฺพาเชตพฺโพ ๑ เอตฺถ จ
อสมฺโมหตฺถํ อิทํ ปกิณฺณกํ เวทิตพฺพํ

ราชทฺพฺภิกฺขกนฺตาร โรคเวริภเยน วา
จิวฺรหารณตฺถํ วา ลิงฺคํ อาทียตีธ โย
สํวาสํ นาธิวาเสติ ยาว โส สฺวทฺธมานโส
เถยฺยสํวาสโก นาม ตาว เอส น วุจฺจตีติ ๑

ตตฺร วิตฺถารนโย อีเชกจฺจสฺส ราชา กุทฺโธ โหติ ๑ โส
เอวํ เม โสตฺถิ ภวิสฺสตีติ สยเมว ลิงฺคํ คเหตุวา ปฺลายติ ๑
ตํ ทิสฺวา รณฺโณ อาโรเจนฺติ ๑ ราชา สเจ ปพฺพชฺชิต
น ตํ ลพฺภา กิณฺจิ กาคฺคฺนติ ตสฺมี โกธํ ปฏฺวีเนติ ๑ โส
วูปสนฺตํ เม ราชภยนฺติ สงฺฆมชฺฉมฺ อโนสริตฺวาว กิหิลิงฺคํ
คเหตุวา อาคโต ปพฺพาเชตพฺโพ ๑ อถาปี สาสนํ นิสฺสาย
มยา ชีวิตํ ลพฺฐํ หนฺนททานิ อหํ ปพฺพชามิติ อุปฺปนฺนสํเวโค
เตเนว ลิงฺเคน อาคนฺตฺวา อาคนฺตฺกวตฺตํ น สาทียติ ภิกฺขุหิ
ปฺปฺญฺโ จ วา อปฺปฺญฺโ จ วา ยถาภูตมตฺตทานํ อาวิกตฺวา ปพฺพชฺชํ
ยาจติ ลิงฺคํ อปเนตฺวา ปพฺพาเชตพฺโพ ๑ สเจ ปน วตฺตํ
สาทียติ ปพฺพชิตาลยํ ทสฺเสติ สพฺพํ ปฺพฺเพ วตฺตํ วสฺส-
คณฺนาทิกถํ วิธี ปฏฺวีปฺชชติ อยํ น ปพฺพาเชตพฺโพ ๑
อิธ ปเนกจฺโจ ทพฺภิกฺกเข ชีวิตุํ อสฺกโกนฺโต สยเมว ลิงฺคํ
คเหตุวา สพฺพปาสนฺทียภตฺตานิ ภูณฺชนฺโต ทพฺภิกฺกเข

วีติวตเต สงฆมชฌ์ อโนสริตวาว คิหิสิงค์ คเหตุวา อากโตติ
สพพํ ปุริมสทิสเมว ฯ อปโร มหากนุดารํ นิตถริตุกาโม โหติ
สตถวาโห จ ปพพชิตเต คเหตุวา กจจติ ฯ โส เอวํ มํ
สตถวาโห คเหตุวา คมิสฺสตีติ สยเมว ลิงค์ คเหตุวา
สตถวาเหน สทฺธี กนุดารํ นิตถริตวาว เขมนุตํ ปตฺวา สงฆมชฌ์
อโนสริตวาว คิหิสิงค์ คเหตุวา อากโตติ สพพํ ปุริมสทิสเมว ฯ
อปโร โรคกเย อุปฺปนฺเน ชีวิทฺตุ อสฺกโกนฺโต สยเมว ลิงค์
คเหตุวา สพพปาสนฺตฺยภคฺตฺตานิ (๑) ภูณฺชนฺโต โรคกเย วุปฺสนฺเต
สงฆมชฌ์ อโนสริตวาว คิหิสิงค์ คเหตุวา อากโตติ สพพํ
ปุริมสทิสเมว ฯ อปรสฺส เอโก เวริโก กุทฺโธ โหติ ฆาเตตฺตุกาโม
นํ วิจฺรติ โส เอวํ เม โสตฺถิภวิสฺสตีติ สยเมว ลิงค์
คเหตุวา ปลาตฺติ เวริโก กุหิ โสติ ปฺริเยสนฺโต ปพพชิตฺวา
ปลาโตติ สฺตฺวา สเจ ปพพชิตฺโต น ตํ ลพฺภา กิณฺจ
กาตฺนฺติ ตสฺมี โกธํ ปฏฺวีเนติ ฯ โส วุปฺสนฺตํ เม เวริภยฺนฺติ
สงฆมชฌ์ อโนสริตวาว คิหิสิงค์ คเหตุวา อากโตติ สพพํ
ปุริมสทิสเมว ฯ อปโร ฌาติกฺลํ คนฺตฺวา ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย
คิหิ หุตฺวา อิมานิ จีวรานิ อิทฺ วินสฺสนฺติ สเจปี อิมานิ
คเหตุวา วิหารํ คมิสฺสามิ อนุตรามคฺเค มํ โจโรติ คเหตุสนฺติ
ยฺนฺนฺนาหํ กายปฺริหาริยานิ กตฺวา กจฺเจยฺนฺติ จีวรา-

หฺรณตฺถํ นิวาเสตฺวา จ ปารุปีตฺวา จ วิหารํ คจฺจนฺติ ฯ ตํ
ทฺวโรโต ว อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา สามเณฺรา จ ทหฺรา จ
อพฺภุคฺคจฺจนฺติ วตฺตํ ทสฺเสนฺติ ฯ โส น สาทิยฺติ ยถาภูต-
มตฺตานํ อวิกโรติ ฯ สเจ ภิกฺขุ นทานิ มยํ ตํ มุญฺจิสฺสามาติ
พลกฺกาเรน ปพฺพาเชตฺกามา โหนฺติ กาสายานิ อปเนตฺวา
ปฺน ปพฺพาเชตฺพุโพ ฯ สเจ ปน นยิเม มม หีนายาวตฺตภาวํ
ชานนฺตํ ตํเยว ภิกฺขุภาวํ ปฏฺิชาเนตฺวา สพฺพิ ปฺพเพ วตฺตํ
วสฺสคณฺนาทึเกทํ วิธึ ปฏฺิปชฺชติ อยํ น ปพฺพาเชตฺพุโพ ฯ
อปโร มหาสามเณโร ฉาติกฺลํ คนฺตฺวา อุปฺปพฺพชิตฺวา
กมฺมฺนตฺตานุญฺจานเนน อุพฺพาโพห หุตฺวา ปฺนทานิ อหํ สมโณ ว
ภวิสฺสามิ เถโรปี เม อุปฺปพฺพชิตฺภาวํ น ชานาตีติ ตเทว
ปตฺตจิวโร อาทาย วิหารํ คจฺจนฺติ ตมตฺถํ ภิกฺขุณฺํ นาโรเจติ
สามเณฺรภาวํ ปฏฺิชาเนติ ฯ อยํ เถยฺยสํวาสโกเยว ปพฺพชฺชํ
น ลภฺติ ฯ สเจปีสฺส ลิงฺคคหณฺกาเล เอวํ โหติ นานํ กสฺสจึ
อาโรเจสฺสามิติ วิหารญจ คโต อาโรเจติ ฯ คหณฺเนว
เถยฺยสํวาสโก ฯ อถาปีสฺส คหณฺกาเล อจฺจิกฺขิสฺสามิติ จิตฺตํ
อุปฺปนฺนํ โหติ วิหารญจ คนฺตฺวา กุหึ ตฺวํ อาวุโส
คโตติ วุตฺโต นทานิ มํ อิเม ชานนฺตํ วญฺเจตฺวา
นาจิกฺขติ ฯ นาจิกฺขิสฺสามิติ สห ฐฺรณิกฺเขเปน อยมฺปิ
เถยฺยสํวาสโกว ฯ สเจ ปนสฺส คหณฺกาเลปี อจฺจิกฺขิสฺสามิติ

จิตต์ อุปฺปนฺนํ โหติ วิหาริ คนฺตุวาปี อจฺกขติ อัย
ปฺน ปพฺพชฺชํ ลภติ ฯ อปโร ทหรสามเณโร มหนฺโต วา
ปน พาลो อพฺยตฺโต โส ปุริมฺนเยเนว อุปฺปพฺพชิตฺวา ฆเร
วจนฺกรกฺขณาทีนํ กาคฺคฺน อิจฺฉติ ฯ ตเมนนํ ฅาตกา ตานิเยว
กาสายานิ อจฺฉนาทตฺวา ฅาลกํ วา ปตฺตํ วา หตฺเถ ทตฺวา
คจฺฉ สมนฺโณว โหตีติ ฆรา นีหรนฺติ ฯ โส วิหาริ คจฺฉติ ฯ
เนว นํ ภิกฺขุ ชานนฺติ อัย อุปฺปพฺพชิตฺวา ปฺน สยเมว
ปพฺพชิตฺโตติ ฯ นาปี สยํ ชานาติ โย เอวํ ปพฺพชติ โส
เถยฺยสํวาสโก นาม โหตีติ ฯ สเจ ตํ ปริปฺนฺณวิสตีวสฺสํ
อุปฺสมปาเทนฺติ อุปฺสมปฺนโน ฯ สเจ ปน อนฺอุปฺสมปฺนนกาเถยว
วินยวินิจฺฉเย วตฺตมาเน สฺฆาติ โย เอวํ ปพฺพชติ โส
เถยฺยสํวาสโก นาม โหตีติ เตน มยา เอวํ กตฺนฺติ ภิกฺขุณฺ
อจฺกขิตพฺพิ ฯ เอวํ ปฺน ปพฺพชฺชํ ลภติ ฯ สเจ นทานิ
มํ โภจํ ชานาตีติ น อารโจะติ ชฺฐเร นิกฺขิตตฺมคฺเต เถยฺย-
สํวาสโก ฯ ภิกฺขุ ลิกฺขํ ปจฺจกฺขาย ลิงฺคํ อปเนตฺวา ทฺสสึล-
กมฺมํ กตฺวา วา อกตฺวา วา ปฺน สพฺพิ ปฺพเพ วุตฺตํ
วสฺสคณฺนาทีเกทํ วิธี ปฺฏิปชฺชติ เถยฺยสํวาสโก โหติ ฯ ลิกฺขํ
อุปฺปจฺจกฺขาย สลฺิงเค จิตฺโต เมถุนํ ปฺฏิเสวิตฺวา วสฺสคณฺนาทีเกทํ
วิธี อปชฺชนฺโต เถยฺยสํวาสโก น โหติ ปพฺพชชามตฺตํ

ลภติ ฯ อนุชกฏจกถายมปฺน เอโส เถยฺยสํวาสโกติ วุตฺตํ ฯ
ตํ น คเหตุพฺพํ ฯ เอโก ภิกฺขุ กาสายเ สอฺสฺสาโหว โอทาทํ
นิวาเสตฺวา เมถุนํ ปฺฏิเสวิตฺวา ปฺน กาสายานิ นิวาเสตฺวา
วสฺสคณฺนาทึเกทํ สพฺพํ วิธึ อปชฺชติ อยมฺปิ เถยฺยสํวาสโก
น โหติ ปพฺพชฺชามตฺตํ ลภติ ฯ สเจ ปน กาสายเ ชฺฐริ
นิกฺขิปปิตฺวา โอทาทํ นิวาเสตฺวา เมถุนํ ปฺฏิเสวิตฺวา ปฺน
กาสายานิ นิวาเสตฺวา วสฺสคณฺนาทึเกทํ สพฺพํ วิธึ อปชฺชติ
เถยฺยสํวาสโก โหติ ฯ สามณฺเโร สลฺิงเก จิตฺโต เมถุนาที
อสฺสมณฺณกรณฺณมฺมํ อปชฺชิตฺวาปิ เถยฺย สํวาสโก น โหติ ฯ
สเจปิ กาสายเ สอฺสฺสาโหว กาสายานิ อปเนตฺวา เมถุนํ
ปฺฏิเสวิตฺวา ปฺน กาสายานิ นิวาเสติ เนวเถยฺยสํวาสโก
โหติ ฯ สเจ ปน กาสายเ ชฺฐริ นิกฺขิปปิตฺวานคฺโค วา
โอทาทนิวตฺโต วา เมถุนเสวนาทีหิ อสฺสมโณ หุตฺวา กาสายานิ
นิวาเสติ เถยฺยสํวาสโก โหติ ฯ สเจ คิหิภาวํ ปตฺถยมาโน
กาสาຍိ โอวฏฺฐิกံ วา กตฺวา อณฺเณน วา อากาเรน
คิหิनिवासเนน นิวาเสติ โสภติ นฺุโข เม คิหิลฺิงคํ น
โสภตීติ วิมฺสนตฺถํ รกฺขติ ตาว โสภตීติ สมฺปฏฺิจฺจิตฺวา
ปฺน ปฺน ลฺิงคํ สาทิยฺนฺุโต เถยฺยสํวาสโก โหติ ฯ โอทาทํ
นิวาเสตฺวา วิมฺสนสมฺปฏฺิจฺจนฺุสฺสปี เอสฺว นโย ฯ สเจ ปน
นิวตฺถกาสาຍสฺส อฺปฺริ โอทาทํ นิวาเสตฺวา วิมฺสติ วา

สมฺปฏฺิจฺจติ วา รกฺขติเยว ฯ ภิกฺขุณิยาปี เอสฺว นโย ฯ
สาปี คิหิภาวํ ปตฺถยมาณา สเจ กาสายํ คิหิณิวาสนํ
นิวาเสติ โสภติ นฺุโฆ เม คิหิลิงฺคํ น โสภตฺติติ วิมฺสนตฺถํ
รกฺขติ ตาว สเจ โสภตฺติติ สมฺปฏฺิจฺจติ น รกฺขติ ฯ โอทาทํ
นิวาเสตฺวา วิมฺสนสมฺปฏฺิจฺจเนสุ เอสฺว นโย ฯ นินฺวตฺถกาสายสุส
ปน อุปริ โอทาทํ นินฺวาเสตฺวา วิมฺสตุ วา สมฺปฏฺิจฺจตุ วา
รกฺขติเยว ฯ สเจ โภจิ วุฑฺฒปฺพพฺพิโต วสุธานี อคฺเณตฺวา
पालิยมฺปิ อจฺตฺวา เอกปฺสฺเสนาคนฺตฺวามหาเปพาทีสุ กฏฺจฺจฺจนา
อุกฺขิตฺเต ฆตฺตปฺปิณฺเฑ ปตฺถํ อุปฺนามตฺวา เสโน วิย มํสเปสี
คฺเณตฺวา คจฺจติ เถยฺยสํวาสโก น โหติ ฯ ภิกฺขุวสุธานี ปน
คฺเณตฺวา คณฺฺหนฺโต เถยฺยสํวาสโก โหติ ฯ สยํ สามเณโร ว
สามเณรปฏฺิปาฏิยา กุฏฺวสุธานี คฺเณตฺวา คณฺฺหนฺโต เถยฺย-
สํวาสโก น โหติ ฯ ภิกฺขุ ภิกฺขุปฏฺิปาฏิยา กุฏฺวสุธานี คฺเณตฺวา
คณฺฺหนฺโต ฆณฺฺทกฺเขน การตฺตพฺุโพติ ฯ

เถยฺยสํวาสกถา นิฏฺฐิตา ฯ

ติตฺถียปฺกนฺตโก ภิกฺขเวติ เอตฺถ ปน ติตฺถิเยสุ ปกฺกนฺโต
ปวิฏฺุจฺติ ติตฺถียปฺกนฺตโก ฯ โส น เกวลํ อุปฺสมฺปาเทตฺตพฺุโพ
อถโย น ปพฺุพาเชตฺตพฺุโพติ ฯ ตตฺตรายํ วินิจฺจโย อุปฺสมฺปนฺโน
ภิกฺขุ ติตฺถิโย ฆวิสฺสามีติ สลฺิงฺเกเนว เตสํ อุปฺสฺสยํ คจฺจติ
ปทฺวารเร ปทฺวารเร ทฺกฺกภูํ เตสํ ลฺิงฺเก อาทินฺนมนฺตฺเต

ติตฺถิยปฺกนฺตโก โหติ ฯ โยปี สยเมว ติตฺถิโย ภวิสฺสามิตี
กฺุสจฺรํทํนิ นินฺวาเสตี ติตฺถิยปฺกนฺตโก โหติเยว ฯ โย ปน
นคฺุโค นหายนฺโต อตฺตํ อโโลเกตฺวา โสภตี เม อาชีวก-
ภาโว อาชีวกโก ภวิสฺสนฺติ กาสายานิ อนาทาย นคฺุโค ว
อาชีวกานํ อุปสฺสยํ กจฺจตี ปทวารเ ปทวารเ ทุกฺกมฺุ สเจ
ปนสฺส อนฺตรามคฺุเค หิโรตฺตปฺปํ อุปฺปชฺชตี ทุกฺกมฺุ เทเสตฺวา
มฺุจฺจตี ฯ เตสํ อุปสฺสยํ คนฺตฺวาปี เตหิ วา โววิทฺโต อตฺตนา
วา อิมสํ ปพฺพชฺชา อตีทุกฺขชาติ ทิสฺวา นินฺวตฺตฺนฺโตปี
มฺุจฺจตีเยว ฯ สเจ ปน กิํ ตุมฺุหํกํ ปพฺพชฺชชย อุกฺกมฺุจฺจตี
ปฺุจฺจตีวา เกสมสฺสสุลฺลจฺจนาทีตี วุคฺุโต เอกเกสมปปี ลฺลจฺจาเปตี
อุกฺกมฺุจฺจปฺปชานาทีนี วา วตานิ อาทียตี โมรปฺปญฺจนาทีนี วา
นินฺวาเสตี เตสํ ลิงฺกํ คณฺุหตี อยํ ปพฺพชฺชา เสฏฺฐจฺจตี
เสฏฺฐจฺจภาวํ อุปคจฺจตี น มฺุจฺจตี ติตฺถิยปฺกนฺตโก โหติ ฯ
สเจ ปน โสภตี นฺุโข เม ติตฺถิยปพฺพชฺชา น นฺุ โข
โสภตีตี วิมฺุสนฺตํ กฺุสจฺรํทํนิ นินฺวาเสตี ชมฺุ วา พนฺุชตี
ขาริกาชํ วา อาทียตี ยาว น สมปฺุจฺจตี ตาว น
ลทฺุชตี รกฺุชตี สมปฺุจฺจตีตมตฺเต ติตฺถิยปฺกนฺตโก โหติ ฯ
อจฺจนินฺจิวโร ปน กฺุสจฺรํทํนิ นินฺวาเสนฺุโต ราชภยาทีนี วา
ติตฺถิยลิ่งกํ คณฺุหนฺุโต ลทฺุชียา อภาเวน เนว ติตฺถิยปฺกนฺตโก
โหติ ฯ อยญฺจ ติตฺถิยปฺกนฺตโก นาม อุปสมฺุปนฺนภิกฺุชฺญา

*เล่มที่ ๑ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๑๐๘

กถิตฺ ตสฺมา สามเณโร สลฺิงเคน ติตฺถายตฺนํ กโตปิ ปฺน
ปพฺพชฺชณฺจ อุปสมฺปทณฺจ ลภตฺตีติ กุรฺนฺหิยํ วุคฺคํ ฯ ปุริโม
ปน เถยฺยสํวาสโก อนุปสมฺปนฺเนน กถิตฺ ตสฺมา อุปสมฺปนฺโน
กฺกฺวสฺสํ คณฺเณโตปิ อสฺสมโณ น โหติ ฯ ลิงฺเค สอฺสฺสาโห
ปาราชิกิ อापชฺชิตฺวา ภิกฺขุวสฺสาทีนํ คณฺเณโตปิ เถยฺยสํวาสโก
น โหตฺตีติ ฯ

ติตฺถียปฺกนฺตกถา นิฏฺฐิตา ฯ

นาคโยนฺยา อฏฺฐิยตฺตีติ เอตฺถ กิณฺจาปี โส ปวตฺตฺติยํ
กุสลวิปาเคน เทวสมฺปตฺติสทิตํ อสฺสรियสมฺปตฺตี อนฺุโกติ อกุสล-
วิปากปฏฺฐิสนฺธิกสฺส ปน นาคสฺส สกฺชาตฺติยา เมถุนปฏฺฐิเสวเน
จ วิสฺสฏฺฐนินฺทโทกมฺเมน จ นาคสรีโร ปาตุภวติ อุกทสณฺจาริกิ
มณฺฑกุกกขํ ตสฺมา โส ตาย นาคโยนฺยา อฏฺฐิยติ ฯ หรายตฺตีติ
ลชฺชชยติ ฯ ชฺชิจฺฉตฺตีติ อตฺตภาวํ ชฺชิจฺฉติ ฯ ตสฺส ภิกฺขุโน
นิกฺขนฺเตติ ตสฺมี ภิกฺขุสฺมี นิกฺขนฺเต ฯ อถวา ตสฺส ภิกฺขุโน
นิกฺขมเนติ อตฺโถ ฯ วิสฺสฏฺฐโจ นินฺทํ โอกมฺมิติ ตสฺมี อนิกฺขนฺเต
วิสฺสรภเยน สตี อวิสฺสชฺชิตฺวา กปิมิทฺทวเสเนว นินฺทายนฺโต
นิกฺขนฺเต สตี วิสฺสชฺชิตฺวา วิสฺสฏฺฐโจ นิสฺสงฺโก มหานินฺทํ
ปฏฺฐิปชฺชติ ฯ วิสฺสรมกาสีติ ภยวเสน สมณฺสณฺณํ ปหาย วิรูปํ
มหาสทฺทมกาสี ฯ ตุมฺเห ขวตฺถาติ ตุมฺเห โข อตฺถ ฯ อการสฺส

โลปี อกฺตฺวา วุตฺติ ฯ ตุมฺเห โข นาคา ฉานวิปฺสฺสนา-
มกฺกผลานํ อภพฺพตฺตา อิมสฺมี ฐมฺมวินฺเย อวิรุฬฺหิฐมฺมา
วิรุฬฺหิฐมฺมา น ภวถาติ อยเมตฺถ สงฺเขปฺตฺโต ฯ สชชาติยาติ
นาคิยา เอว ฯ ยทา ปน มนุสฺสิตฺถิ อาทิเกทาย อณฺณชชาติยา
ปฏฺิเสวติ ตทา เทวปฺตฺโต วิย โหติ ฯ เอตฺถ จ ปวตฺติย
อภิณฺ्हํ สภาวปาตฺกมฺมทสฺสนวเสน เทว ปจฺจยาติ วุตฺติ ฯ
นาคสฺส ปน ปณฺจสฺส กาสฺส สภาวปาตฺกมฺมํ โหติ ปฏฺิสนฺธิ-
กาเล ตจฺจหนกาเล สชชาติยา เมถุนกาเล วิสฺสฏฺฐนฺิทฺโทกฺกมฺน-
กาเล จุตฺติกาลेติ ฯ ตฺริจฺฉานกโต ภิกฺขเวติ เอตฺถ นาโค วา
โหตุ สฺปณฺณมาณวกาทีนํ วา อณฺณตโร อนฺตมโส สกฺก
เทวราชานํ อุปาทาย โยโกจิ อมนุสฺสชชาติโย สพฺโพว อิมสฺมี
อตุเถ ตฺริจฺฉานกโตติ เวทิตฺโพ ฯ โส เนว อุปสมฺปาเท-
ตฺโพ น ปพฺพาชตฺโพ อุปสมฺปนฺโนปี นาสตฺโพติ ฯ

ตฺริจฺฉานกตวตฺตฺกถา นิฏฺฐิตา ฯ

มาตฺตฺมาตกาทิวตฺตฺตฺสฺ นิภฺขนฺตี กเรยฺยนฺติ นิภฺขมฺน
นิภฺคมฺนํ อปฺวาหนํ กเรยฺยนฺติ อตุโธ ฯ มาตฺตฺมาตโก ภิกฺขเวติ
เอตฺถ เยน มนุสฺสิตฺถิฏฺฐตา ชนิกา มาตา สยมฺปี มนุสฺส-
ชชาติเกเนว สตา สลฺยจิจฺจ ชีวิตา โวโรปีตา อัย อานนฺตฺริเยน
มาตฺตฺมาตกมฺเมน มาตฺตฺมาตโก ฯ เอตฺสฺส ปพฺพชฺชา จ
อุปสมฺปทา จ ปฏฺิกฺขิตฺตา ฯ เยน ปน มนุสฺสิตฺถิฏฺฐตาปี อชนิกา

ไปสาวนิกามาตา วา มหามาตา วา จูพมาตา วา ชนิกาปี
วา นมนุสฺสิตฺถิภูตา มาตา ฆาติตา ตสฺส ปพฺพชฺชา น
วาริตา น จ อานนฺตริโย โหติ ฯ เยน สยํ ติริจฺฉานภูเตน
มนุสฺสิตฺถิภูตา มาตา ฆาติตา โสปี อานนฺตริโย น โหติ ฯ
ติริจฺฉานคตตฺตา ปนสฺส ปพฺพชฺชา ปฏิกฺขิตฺตา ฯ เสถ
อฺตุตฺตานเมว ฯ ปิตฺตฺฆาตเกปี เอเสว นโย ฯ สเจปี หิ เวลียาปฺตุโต
โหติ อยํ เม ปิตาติ น ชานาติ ยสฺส สมฺภเวน นิพฺพตฺโต
โส จ อนเนน ฆาติโต ปิตฺตฺฆาตโก เตวฺว สงฺขํ กจฺจติ
อานนฺตริยญฺจ สฺมุตฺติ ฯ อรหนฺตฆาตโกปี มนุสฺสอรหนฺตฺวเสเนว
เวทิตฺตฺวา ฯ มนุสฺสชาติยํ หิ อนฺตมโส อปฺพชิตฺตฺวาปี จิณฺสาวิ
ทารกํ วา ทาริกํ วา สญฺจิจฺจ จีวิตา โวโรเปนฺโต อรหนฺต-
ฆาตโกว โหติ ฯ อานนฺตริยญฺจ สฺมุตฺติ ปพฺพชฺชา จสฺส
วาริตา ฯ อมนุสฺสชาติกมฺปนฺน อรหนฺตํ มนุสฺสชาติยํ วา อวเสถ
อริยปฺกฺกํ ฆาเตตฺวา อานนฺตริโย น โหติ ปพฺพชฺชาปีสฺส
น วาริตา ฯ กมฺมมฺปนฺน พลวํ โหติ ฯ ติริจฺฉานโน มนุสฺส-
อรหนฺตมฺปิ ฆาเตตฺวา อานนฺตริโย น โหติ ฯ กมฺมมฺปนฺน
ภาริยนฺติ อยเมตฺถ วินิจฺฉโย ฯ เต วชฺชาย โอนิยนฺตฺติติ วชฺชถาย
โอนิยนฺติ ฯ มาเรตฺถุ นินฺนฺตฺติติ อตฺถโธ ฯ ยมฺปนฺน ปาลิยํ สจฺจา
จ มยฺนฺติ วุตฺตํ ตสฺส สเจ มยฺนฺติ อยเมวตฺถโธ ฯ สเจติ
หิ วตฺตพฺเพ เอตฺถ สจฺจา จ อิติ อยํ นิปาโต วุตฺโต ฯ

สเจ จ อิจฺเจว วา ปาโฆ ฯ ตตฺถ สเจติ สมภาวนตฺเถ นิปาโต ฯ

จ อิติ ปทปฺรณมตฺเต ฯ สจฺช มยฺนติปิ ปาโฆ ฯ

ตสฺส สเจ อชฺช มยฺนติ อตุโธ ฯ

ภิกฺขุณีทฺสโก ภิกฺขเวติ เอตฺถ โย ปกตตฺตํ ภิกฺขุณี
ติณฺณํ มคฺคานํ อณฺฺตรสฺมี ทฺเสติ อัย ภิกฺขุณีทฺสโก นาม ฯ
เอตสฺส ปพฺพชฺชา จ อุปสมฺปทา จ วาริตา ฯ โย ปน
กายสฺสกุเณ สีสฺวินาสํ ปาเปติ ตสฺส ปพฺพชฺชา จ อุปสมฺปทา
จ น วาริตา ฯ พลกฺกาเรน โธทาตวตฺถวสนํ กตฺวา
อนิจฺจมานํเยว ทฺเสนฺโตปิ ภิกฺขุณีทฺสโกเยว ฯ พลกฺกาเรน ปน
โธทาตวตฺถวสนํ กตฺวา อิจฺจมานํ ทฺเสนฺโต ภิกฺขุณีทฺสโก น
โหติ ฯ กสฺมา ฯ ยสฺมา คิหิภาเว สมฺปญฺจิฉิตฺมตฺเตเยว ส
อภิกฺขุณี โหติ ฯ สกึ สีสฺวิปนฺนมนฺ ปจฺฉา ทฺเสนฺโต
สิกฺขมานสามเณรึสุ จ วิปฺปฏิปชฺชนฺโต เนว ภิกฺขุณีทฺสโก
โหติ ปพฺพชฺชมนฺปี อุปสมฺปทมนฺปี ลภติ ฯ สงฺฆเกทโก ภิกฺขเวติ
เอตฺถ โย เทวทฺโต วิย สาสนํ อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยํ กตฺวา
จตฺนุนํ กมฺมานํ อณฺฺตรวเสน สงฺฆํ ภินฺทติ อัย สงฺฆเกทโก
นาม ฯ เอตสฺส ปพฺพชฺชา จ อุปสมฺปทา จ วาริตา ฯ
โลหิตฺฺปปาทโก ภิกฺขเวติ เอตฺถาปิ โย เทวทฺโต วิย
ทฺฐจิตฺเตน วชกจิตฺเตน ตถาคตสฺส ชีวฺมานกสฺรีเร ขุทฺทก-
มกฺขิกาย ปิวณกมตฺตมนฺปี โลหิตํ อุปฺปาเทติ อัย โลหิตฺฺปปาทโก
นาม ฯ เอตสฺส ปพฺพชฺชา จ อุปสมฺปทา จ วาริตา ฯ

โย ปน โรควุปสมนตถิ ชีวโก วย สตุเถน ผาเลตฺวา
ปฺติมฺสยจ โลหิตยจ นีหริตฺวา ผาสฺ กโรติ พหุ โส ปฺลยณฺ
ปสวตีติ ฯ

อุกฺโตพฺยณฺชนโกติ อิตฺถินิมิตฺตฺปฺปาทนกมฺมโต จ ปฺริส-
นิมิตฺตฺปฺ ปาทนกมฺมโต จ อุกฺโตพฺยณฺชนมสฺส อตฺถิติ อุกฺโต-
พฺยณฺชนโก ฯ กโรตีติ ปฺริสนิมิตฺเตน อิตฺถิสฺ เมณฺวตีติ กมฺ กโรติ ฯ
การาเปตีติ ปฺริ สมาทเปตฺวา อตฺตโน อิตฺถินิมิตฺเต การาเปติ ฯ
โส ทฺวิโห โหติ อิตฺถิอุกฺโตพฺยณฺชนโก ปฺริสอุกฺโตพฺยณฺชนโกติ ฯ
ตตฺถ อิตฺถิอุกฺโตพฺยณฺชนกสฺส อิตฺถินิมิตฺตํ ปากฺกํ โหติ
ปฺริสนิมิตฺตํ ปฏิจฺจนฺนํ ปฺริสอุกฺโตพฺยณฺชนกสฺส ปฺริสนิมิตฺตํ
ปากฺกํ อิตฺถินิมิตฺตํ ปฏิจฺจนฺนํ ฯ อิตฺถิอุกฺโตพฺยณฺชนกสฺส อิตฺถิสฺ
ปฺริสตฺตํ กโรนฺตสฺส อิตฺถินิมิตฺตํ ปฏิจฺจนฺนํ โหติ ปฺริสนิมิตฺตํ
ปากฺกํ ปฺริสอุกฺโต พฺยณฺชนกสฺส ปฺริสานํ อิตฺถิภาวํ อฺปกจฺจนฺตสฺส
ปฺริสนิมิตฺตํ ปฏิจฺจนฺนํ โหติ อิตฺถินิมิตฺตํ ปากฺกํ โหติ ฯ อิตฺถิ-
อุกฺโตพฺยณฺชนโก สยยจ คพฺภํ คณฺหาติ ปฺรยจ คณฺหาเปติ
ปฺริสอุกฺโตพฺยณฺชนโก ปน สยํ น คณฺหาติ ปฺริ คณฺหาเปตีติ
อิทฺเมเตสํ นานากรณี ฯ กฺรฺนฺนฺทิมฺปน วุตฺตํ ยถิ ปฏิสนฺธิยํ
ปฺริสลิङ्กํ ปวตฺเต อิตฺถิลิङ्กํ นิพฺพตฺตติ ยถิ ปฏิสนฺธิยํ
อิตฺถิลิङ्กํ ปวตฺเต ปฺริสลิङ्กํ นิพฺพตฺตตีติ ฯ ตตฺถ วิจารณฺกโม
วิตถารโต อตฺถสาลีนิยา ฐมฺมสงฺคหฺภูจกถาย (๑) เวทิตฺพฺโพ ฯ อิมฺสฺส
๑. (?) อฏฺฐสาลีนิยา ฐมฺมสงฺคณฺนิภูจกถาย ฯ

ปน ทฺวิรสฺสาปี อุกฺโตพฺยณฺชนกฺสุส เนว ปพฺพชฺชา อตฺถิ

น อุปสมฺปทาติ อิทฺมปีธ เวทิตพฺพิ ฯ

เตน โข ปน สมเยนาติ เยน สมเยน ภควตา

สิกฺขาปทํ อุปฺปลฺลตฺตํ โหติ เตน สมเยน ฯ อนุปฺชฌายกนฺติ

อุปฺชฌํ อคาหาเปตฺวา สพฺเพน สพฺพิ อุปฺชฌายวิริหิตํ ฯ เอวํ

อุปสมฺปนฺนา เนว ฌมฺมโต น อามิสฺโต สงฺกทํ ลกฺขณฺติ ฯ

เต ปริหายนฺติเยว น วทฺตฺนฺติ ฯ น ภิกฺขเว อนุปฺชฌายโกติ

อุปฺชฌํ อคาหาเปตฺวา นิรุปฺชฌายโก น อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ

โย อุปสมฺปาเทยฺย อาปตฺติ ทุกกฺกุสฺสาติ สิกฺขาปทฺปลฺลตฺติโต

ปฏฺจาย เอวํ อุปสมฺปาเทนตฺสฺส อาปตฺติ ฯ กมฺมมฺปน น

กฺุปฺปติ ฯ เกจิ กฺุปฺปตีติ วทฺนฺติ ตํ น กเหตุพฺพิ ฯ สงฺฆเณ

อุปฺชฌาเยนาติอาทิสฺปี อุกฺโตพฺยณฺชนกฺุปฺชฌายปริโยसानฺสุ เอเสว

นโย ฯ อปตฺตกา หตฺถฺสฺส ปิณฺฑาย จรฺนตีติ โย หตฺถฺสฺส

ปิณฺฑโฑ ลพฺภติ ตทตฺถาย จรฺนฺติ ฯ เสยฺยถาปี ติตฺถียาติ ยถา

อาชีวกนามกา ติตฺถียา ฯ สฺวปฺหยณฺชนเหิ มิสฺเสตฺวา หตฺถฺสฺส

จปีตปิณฺฑทฺเมว หิ เต ญฺญชฺนฺติ ฯ อาปตฺติ ทุกกฺกุสฺสาติ เอวํ

อุปสมฺปาเทนตฺสฺสฺส อาปตฺติ โหติ ฯ กมฺมมฺปน น กฺุปฺปติ ฯ

อจิวฺรกาติ วตฺถฺสฺสปี เอเสว นโย ฯ ยาจิตฺเทนาติ ยาว อุปสมฺปทํ

กโรมิ ตาว เทถาติ ยาจิตฺวา กหิเตน ตาวกาติเณนาติ

อตฺถโธ ฯ อีทิสฺเสน หิ ปตฺเตน วา จิวฺเรน วา ปตฺตจิวฺเรน

วา อุปสมฺปาเทนตฺสฺสฺส อาปตฺติ โหติ กมฺมมฺปน น กฺุปฺปติ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๑๔

ตสฺมา ปริปฺณตฺตจิวโรว อุปสมฺปาเตตพุโพ ฯ สเจ ตสฺส
นตฺถิ อจฺริยฺปชฺฌายา จสฺส ทาทุกามา โหนฺติ อญฺเณหิ
วา ภิกฺขุหิ นฺริเปกฺเขหิ นิสฺสชฺชิตฺวา อธิญฺจानุปลํ ปตฺตจิวโร
ทาทพุพฺ ๑ ปพฺพชฺชาเปกฺขมฺปน ปณฺฑิตฺปลาสิ ยาจิตฺเกนาปี
ปตฺตจิวเรณ ปพฺพาเชตฺถุ วฏฺฏติ ๑ สภาคญฺจानเน วิสฺสาเสณ
คเหตุวาปี ปพฺพาเชตฺถุ วฏฺฏติ ๑ สเจ ปน อปกํกํ ปตฺตํ
จิวรูปคานิ จ วตฺถานิ คเหตุวา อากโต โหติ ยาว ปตฺโต
ปจฺจติ จิวรานิ จ กรียนฺติ ตาว วิหารเ วสนตฺสส
อนามญฺจปฺณตฺปาตํ ทาทุ วฏฺฏติ ๑ ถาลเก ภูณฺชิตฺถุ วฏฺฏติ ๑
ปฺเรกตฺตํ สามเณรภาคสมโก อามิสภาโก ทาทุ วฏฺฏติ ๑
เสนาสนคาโห ปน สลากกตฺตอฺทุเทสกตฺตนิมนฺตนาทีนํ จ น
วฏฺฏนฺติ ๑ ปจฺจกตฺตมฺปี สามเณรภาคสมโก เตลมฺรฺฐผาณิตาที-
เภสชฺชภาโก วฏฺฏติ ๑ สเจ คิลานโ โหติ เภสชฺชมฺสส กาคุ
วฏฺฏติ สามเณรฺสส วิย จ สพุพฺ ปฏฺิขคฺคนกมฺมนฺติ ๑

หตฺถจฺฉินฺนาทิวตฺถุสฺ หตฺถจฺฉินฺโนติ ยสฺส หตฺถคฺเต วา
มณฺิพนฺเช วา กปฺปเร วา ยตฺถ กตฺถจฺจิ เอโก วา เทว
วา หตฺถา ฉินฺนา โหนฺติ ๑ ปาทจฺฉินฺโนติ ยสฺส อคฺคปาเท
วา โคปฺผเกสฺ วา ชงฺฆาย วา ยตฺถกตฺถจฺจิ เอโก วา
เทว วา ปาทา ฉินฺนา โหนฺติ ๑ หตฺถปาทจฺฉินฺโนติ ยสฺส
วตฺตปฺปการเนว จตฺตฺ หตฺถปาทสฺ เทว วา ตโย วา สพุเพ

*เล่มที่ ๓ มหาขันธ์กถา หน้า ๑๑๕

วา หตฺถปาทา ฉินฺนา โหฺนติ ฯ กณฺณจฺฉินฺโนติ ยสฺส
กณฺณมฺเฐ วา กณฺณสทฺถกฺขลิกาย วา เอโก วา เทว วา
กณฺณา ฉินฺนา โหฺนติ ฯ ยสฺส ปน กณฺณพฺนุเช ฉิขฺชนฺติ
สทฺถกา จ โหติ สงฺฆาญฺเจตุํ โส กณฺณํ สงฺฆาญฺเจตุวา
ปพฺพพาเชตฺตพฺโพ ฯ นาสจฺฉินฺโนติ ยสฺส อชปทเก วา เอกปฺปญฺเญ
วา เทวปฺปญฺเญ วา ยตฺถ กตฺถจฺจิ นาสา ฉินฺนา โหติ ฯ ยสฺส
ปน นาสิกา สทฺถกา โหติ สนฺเชตุํ โส ตํ ผาสฺสุ กตฺวา
ปพฺพพาเชตฺตพฺโพ ฯ กณฺณนาสจฺฉินฺโนติ อุกฺยวเสน เวทิตฺตพฺโพ ฯ
องฺคุลิจฺฉินฺโนติ ยสฺส นขเสสํ อทสฺเสตฺตวา เอโก วา พหู
วาองฺคุลियो ฉินฺนา โหฺนติ ฯ ยสฺส ปน สุตฺตตฺนตฺมตฺตมฺปิ
นขเสสํ ปญฺญาติ ตํ ปพฺพพาเชตุํ วญฺญฺติ ฯ อพจฺฉินฺโนติ
ยสฺส จตฺตสฺ องฺคุฏฺฐเกสฺ องฺคุลียํ วุตฺตนเยเนว เอโก วา พหู
วา องฺคุฏฺฐกา ฉินฺนา โหฺนติ ฯ กณฺฑารจฺฉินฺโนติ ยสฺส
กณฺฑารนามกา มหानหารู ปฺรโต วา ปจฺฉโต วา ฉินฺนา
โหฺนติ ฯ เตสฺ เอกสฺสปี ฉินฺนตฺตํ อคฺคปาเทน วา มฺเฐน
วา จงฺกมฺติ น วา ปาทำ ปติฏฺฐาเปตุํ สทฺถโกติ ฯ ผณฺหตฺถโกติ
ยสฺส วคฺคฺลিপฺกฺขกา วิย องฺคุลियो สมฺพทฺธา โหฺนติ เอตํ
ปพฺพพาเชตฺตกาเมน องฺคุลนฺตริกาโย ผาเลตฺตวา สพฺพิ อนฺตรจฺมมํ
อปเนตฺวา ผาสฺสุ กตฺวา ปพฺพพาเชตฺตพฺโพ ฯ ยสฺสปี ฉ องฺคุลियो

โหนติ ตํ ปพฺพาเชตฺตกาเมน อธิกฺงฺคฺลึ ฉินฺนิตฺตฺวา ผาสฺสุ
กตฺวา ปพฺพาเชตฺตพฺโพ ๑ ขุชฺชฺโชติ โย อฺรฺสฺส วา ปิฏฺฐิจฺยา
วา ปสฺสสฺส วา นิกฺขนฺนตฺตฺตา ขุชฺชฺสรีโร ๑ ยสฺส ปน กิณฺจ
องฺคปจฺจํ อีสํ กํ ตํ ปพฺพาเชตฺตํ วฏฺฏติ ๑ มหาปฺริโสเอว
หิ พฺรหฺมชฺชฺคตฺโต อวเสโส สตฺโต อชฺชฺโช นาม นตฺถิ ๑
วามโนติ ชงฺฆวามโน วา กฺภูวามโน วา อุกฺยวามโน วา ๑
ชงฺฆวามนสฺส กฺภูโต ปฏฺฐาย เหนฺจิมกาโย รสฺโส โหติ
อฺปริมกาโย ปรีปฺณฺโณ ๑ กฺภูวามนสฺส กฺภูโต ปฏฺฐาย
อฺปริมกาโย รสฺโส โหติ เหนฺจิมกาโย ปรีปฺณฺโณ ๑ อุกฺย-
วามนสฺส อฺโกปี กายา รสฺสา โหนติ เยถํ รสฺสตฺตฺตา
ภูตํ วิย ปรีวฏฺโหม มหากฺจฺฉิมภฺตฺตฺทิสฺโส อตฺตภาโว โหติ ตํ
ตฺวิธมฺปิ ปพฺพาเชตฺตํ น วฏฺฏติ ๑ กตฺตฺตฺตฺติ ยสฺส กุมฺภณฺจํ
วีย คเล คณฺโฑ โหติ ๑ เทสฺนามตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
กิสฺสมิณฺจ ปน ปเทเส คณฺเฑ สติ น ปพฺพาเชตฺตพฺโพ ๑ ตตฺถ
วินิฉฺชโย น ภิกฺขเว ปณฺจหิ อปาเรหิ สฺมุจฺโจ ปพฺพาเชตฺตพฺโพติ
เอตฺถ วุตฺตฺนเยเนว เวทิตพฺโพ ๑ ลกฺขณาหตฺกสาหตฺลิตฺตฺเกสฺส ยํ
วตฺตพฺพํ ตํ น ภิกฺขเว ลกฺขณาหโตติ อาทิสุ วุตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สิปฺปิตฺติ ภาโรปาโท วุจฺจติ ๑ ยสฺส ปาโท ฐโล โหติ
สยฺชาตฺต
น ตาว ขรภาวํ คณฺหาติ สกฺกา โหติ อฺปนํหํ พนฺชิตฺตฺวา

*เล่มที่ ๑ มหาขณฺฐกถณฺนา หน้า ๑๑๘

อุททอวาญฺเฐ ปเวเสตุวา อุททวาลิกาย ปุเรตุวา ยถา สิริรา
ปญฺญาณฺตุ ชงฺฆมา จ เตลนาฬิกา วีย โหติ เอวํ มิถาเปตฺตุ
ตสฺส ปาท์ อีทิสํ กตฺวา ตํ ปพฺพาเชตฺตุ วฏฺฐติ ฯ สเจ ปุณ
วฑฺฒติ อุปสมฺปาเทนฺเตนาปี ตถา กตฺวา อุปสมฺปาเทตฺพุโพ ฯ
ปาปโรสีติ อริสภกนฺทรปิตฺตเสมฺภกาสสาธาทีสุ เยน เกนจิ
โรเคน นิจฺจาตุโร อเตกิจฺจโรโค เชคฺคฺจฺโณ อมฺนาโป อยมฺปี
น ปพฺพาเชตฺพุโพ ฯ ปริสทฺฐโกติ โย อตฺตโน วิรูปตฺตาย ปริส
ทฺฐเสติ อติทีโฆ วา โหติ อญฺเฐสํ สีสฺสปฺมาณนาภิปฺปะเทโส
อติรสฺโส วา อุภยวามนญฺฐรูปํ วีย อติกาโฬ วา ฌาปีต-
เขตฺตขานฺโณ วีย อจฺโจทาโต วา ทธิตฺกกาทีหิ ปมชฺชิต-
ปตฺตตมฺพโลหวนฺโณ อติกีโส วา มนฺทมํสโลหิโต อญฺจิสฺริรา-
จมฺมสรีโร วีย อติจฺจโล วา ภารียมํโส มโหทโร มหาญฺฐสฺสทีโส
อติมหนฺตสีโส วา ปจฺฉี สีเส กตฺวา จิโต วีย อติขุทฺทกสีโส
วา สรีรสฺส อนนฺรุเปณ อติขุทฺทเกณ สีเสน สมฺนฺนาคโต
กญฺจกฺกสีโส วา ตาลผลปฺปนฺนสฺสทีเสน สีเสน สมฺนฺนาคโต
สฺขรสีโส วา อุทฺธํ อญฺปุพฺพตฺนฺเกณ สีเสน สมฺนฺนาคโต
นาฬีสีโส วา มหาเวพฺพพฺพสฺสทีเสน สีเสน สมฺนฺนาคโต
กปฺปสีโส วา ปพฺพารสีโส วา จตฺตฺส ปสฺเสสฺส เยน เกนจิ
ปสฺเสน โอนเตน สีเสน สมฺนฺนาคโต วณฺสีโส วา ปุติสีโส

วา กณฺณิกเกโส วา ปาณเกหิ ขายิตเกทาเร สสุสสทิสเสหิ
ตหิ ตหิ อุกฺกิตเทหิ เกเสหิ สมฺนฺนาคโต นิลฺโลมสีโส วา
ถูลตฺตทฺชเกโส วา ตาลหิรสทิสเสหิ เกเสหิ สมฺนฺนาคโต
ชาติปฺลิตเทหิ ปณฺฑรเกโส วา ปกตติมฺพเกโส วา อาทิตฺเตหิ
วียเกเสหิ สมฺนฺนาคโต อวภูฏสีโส วา กุณฺนํ สรีเร
อวภูฏสทิสเสหิ อุทฺชคฺเคหิ เกสวภูฏฺเหิ สมฺนฺนาคโต ฯ ลีตโลเมหิ
สทฺฐี เอกาทฺชทฺชมฺกโลโม วา ชาลพฺทฺเชน วีย นลาณฺเณ
สมฺนฺนาคโต สมฺพทฺชทฺชมฺโก วา นิลฺโลมทฺชมฺโก วา มกฺกภูฏมฺโก
วา อติมหนฺตกฺขิ วา อติขุทฺทกฺขิ วา มหีสจฺมเม วาสีโกณฺเณ (๒)
ปฺหริตฺวา กตฺถิทฺทสทิสเสหิ อกฺขิหิ สมฺนฺนาคโต ฯ วิสมกฺขิ วา
เอเกน มหฺนฺเตน เอเกน ขุทฺทเกน อกฺขินา สมฺนฺนาคโต ฯ
วิสมจกฺกโล วา เอเกน อุทฺธฺ เอเกน อโรติ เอวํ วิสมชาเตหิ
อกฺขิจกฺกเลหิ สมฺนฺนาคโต เกกโร วา คมฺภีรกฺขิ วา ยสฺส
คมฺภีเร อุทฺปาเน อุทฺกตารกา วีย อกฺขิตารกา ปณฺญายนฺติ
นิกฺขนฺตกฺขิ วา ยสฺส กกฺกภูฏกฺสฺเสว อกฺขิตารกา นิกฺขนฺตา
โหนฺติ หตฺถิกณฺโณ วา มหฺนฺตาหิ กณฺณสกฺขลิกาหิ
สมฺนฺนาคโต มุสฺติกณฺโณ วา ชตฺถกณฺโณ วา ขุทฺทกาหิ
กณฺณสกฺขลิกาหิ สมฺนฺนาคโต ฯ ฉิทฺทมตฺตกณฺโณ วา ยสฺส

วินา กณณสภขลิกาทิ กณณฉิทท มตตเมว โหติ อวิทฺทกณฺโณ (๑)
วา โยนกชาติโก ปน ปริสทฺสโก น โหติ สภาโวเยว
หิ โส ตสฺส กณณภคฺนุทริโก วา นิจฺจปฺปตินา กณฺเณน
สมนฺนาคโต คณฺฑกณฺโณ วา สทา ปคฺขมริตฺตปฺพเพน กณฺเณน
สมนฺนาคโต วงฺกิตกณฺโณ วา โภกตฺตนาฬิกาย อคฺคสฺทิสฺสเห
กณฺเณหิ สมนฺนาคโต อติปิงฺกลกฺขิ วา มธฺุปิงฺกลกฺขี ปน
ปพฺพพาเชตฺถุ วฏฺฏติ นิปฺปชฺชมกฺขิ วา อสฺสฺสปคฺขมรณฺกฺขิ วา
ปฺปฺพิตตกฺขิ อกฺขิปาเกน สมนฺนาคตกฺขิ วา อติมหนฺตนาสิโก
วา อติขุทฺทกนาสิโก วา วิปฺปนาสิโก วา มชฺเณ
อปฺปติฏฺฐหิตฺวา เอกปสฺเส จิตวงฺกนาสิโก วา ทิมฺนาสิโก วา
สฺวกรตฺตมฺพทิสาย ชิวฺหาย เลหิตฺถุ สกฺกฺกณฺเณยฺย นาสิกาย
สมนฺนาคโต ฯ นิจฺจปคฺขมริตฺตสิงฺฆานิกนาโส วา มหามฺุโข
วา ยสฺส ขรมณฺฑกสฺเสว มุขนิมิตฺตเยว มหนฺตํ โหติ มุขํ
ปน ลาพฺุสทิสํ อติขุทฺทกํ ภินฺนมฺุโข วา วงฺกมฺุโข วา
มหาโอฏฺุโจ วา อุกฺขลิมุขวฏฺฺฐิสฺทิสฺสเหหิ โอฏฺุเจหิ สมนฺนาคโต ฯ
ตฺนุกโอฏฺุโจ วา เภริจฺมมสฺทิสฺสเหหิ ทนฺเต ปิทฺทิตฺถุ อสมตฺเตหิ
โอฏฺุเจหิ สมนฺนาคโต มหาอธโรฏฺุโจ วา ตฺนุกอฺุตฺตโรฏฺุโจ วา
ตฺนุกอธโรฏฺุโจ วา มหาอฺุตฺตโรฏฺุโจ วา โอฏฺุจฺฉินฺนโก วา
เอพฺมุโข วา อฺุปกมฺุโข วา สงฺขตฺตมฺุทโก วา พหิสฺสเทหิ
๑. อวิทฺทกณฺโณติ ยุตฺตตรํ ฯ

อนฺโตตฺริตฺเตหิ โยภูเจหิ สมฺนฺนาคโต ทฺวคฺคฺนฺชกฺกณฺปมฺโข วา
มหาทฺนฺโต วา อภูจก ทฺนฺตกสฺทิสฺเสหิ ทฺนฺเตหิ สมฺนฺนาคโต
อสุรทฺนฺโต วา เหฏฺฐา วา อฺปฺริ วา พหิ นิกฺขนฺตทฺนฺโต
ยสฺส ปน สกฺกา โหติ โยภูเจหิ ปิทฺหิตฺตํ กเถนฺตสฺเสว ปญฺญาติ
โน อกเถนฺตสฺส ตํ ปพฺพาเชตฺตํ วฏฺฏติ ปฺุตินฺโต วา
นินฺททฺนฺโต วา ยสฺส ปน ทฺนฺตฺนฺตเร กลนฺทกทฺนฺโต วีย
สฺวุมทฺนฺโต โหติ ตํ ปพฺพาเชตฺตํ วฏฺฏติ มหาทฺนฺโต วา
โคทฺนฺตสฺทิสฺเสน ทฺนฺนา สมฺนฺนาคโต ทิฆทฺนฺโต วา วิปฺภูทฺนฺโต
วา อนฺโต ปวิฏฺเฐน วีย อตฺริสฺเสน ทฺนฺเกน สมฺนฺนาคโต
กิณฺนทฺนฺโต วา วฏฺกทฺนฺโต วา นิมฺมสฺสทฺทิจิโก วากิณฺน-
สฺทิสฺมฺโข ทิฆคโล วา พกคคสฺทิสฺเสน คเถน สมฺนฺนาคโต
รสฺสคโล วา อนฺโตปวิฏฺเฐน วีย คเถน สมฺนฺนาคโต กิณฺนคโล
วา ภูจจฺอํสฺสโก วา อหฺตฺโต วา เอกหฺตฺโต วา อตฺริสฺสทฺโต
วา อติทิฆทฺโต วา กิณฺนอฺโร วา กิณฺนปฺภูจิจิ วา กจฺจคฺคฺโต
วา กณฺจคฺคฺโต วา ททฺทคฺคฺโต วา โคธาคคฺโต วา ยสฺส
โคธา วีย คคฺคฺโต จุณฺณานิ ปตฺนฺติ สพฺพญฺเจตฺตํ วิรูปฺกรณฺํ
สนฺธาย วิตฺถาริกวเสน วุตฺตํ ฯ วินิจฺฉโย ปเนตฺถ น
ภิกฺขเว ปญฺจหิ อาพาเชหิ สฺมุจฺจติ เอตฺถ วุตฺตนเยเนว
เวทิตฺตํ ฯ ภูจกฺกฺโก วา มหาอนิสฺสโต วา อฺทฺชนฺนฺกฺกสฺทิสฺเสหิ
อนิสฺสทฺมฺเสหิ อจฺจคฺคฺเตหิ สมฺนฺนาคโต ฯ มหาอฺรูโก วา

*เล่มที่ ๓ มหาขณฺฐกถณฺนา หน้า ๑๒๑

วาทณฺฑโก วา มหาชานฺโโก วา สงฺฆณฺณชานฺโโก วา
ทิมชงฺโฆ วา ยญฺฐิสทิสชงฺโฆ วิกโณ วา สณฺโฑ วา
อุพฺพุทฺฐปิณฺฑโก วา โส ทฺวิโธ เหฏฺฐาโอรุพฺุหาหิ วา
อุปริอรุพฺุหาหิ วา มหตฺติ ชงฺฆปิณฺฑิกาหิ สมฺนฺนาคโต
มหาชงฺโฆ วา ถฺลชงฺฆปิณฺฑโก วา มหาปาโท วา มหาปณฺ्हิ
วา สิกฺขกปาโท วา ปาทเวมชฺฌโต อุญฺฐิตชงฺโฆ วงฺกปาโท
วา โส ทฺวิโธ อนฺโต วา พหิ วา ปรีวตฺตปาโท
คณฺฐิกงฺกุลโก วา สิงฺกิเวรณฺสทิสาหิ องฺกุลีหิ สมฺนฺนาคโต
อนฺชนโข วา กาทวนฺณเหหิ ปฺุตินเขหิ สมฺนฺนาคโต ฯ สพุโปปิ
เอส ปรีสทฺฐโก ฯ เอวฺุโรป ปรีสทฺฐโก น ปพฺุพาเชตพุโพ ฯ
กาโณติ ปสนฺนนฺโธ วา โหตุ ปฺุปฺุผาทีหิ วา อุปฺุหตฺตปาโท ฯ
โย ทฺุวีหิ วา เอเกน วา อกฺุขินา น ปสฺุสตี โส
น ปพฺุพาเชตพุโพ ฯ มหาปจฺุจริยมฺุปน เอกกฺุขิกาโณ กาโณติ
วฺุคฺุโต เทวอกฺุขิกาโณ อนฺเรน สงฺคหิโตติ ฯ มหาอญฺุจกถายฺุ
ชจฺุณฺโธ อนฺโธติ วฺุคฺุโต ตสฺุมา อุกฺุขมฺุปี ปรียาเยน ยฺุชฺุชตี ฯ
กฺุณฺฐิตี หตฺุถกฺุณฺฐี วา ปาทกฺุณฺฐี วา องฺกุลิกฺุณฺฐี วา ยสฺุส
เอเตสฺุ หตฺุถาทิสฺุ ยงฺกิลฺุจิจิ วงฺกํ ปณฺุณายตี เอโส กฺุณฺฐี
นาม ฯ ขณฺโฑติ นตชานฺโโก วา กิณฺุชงฺโฆ วา มชฺุณ
สงฺกฺุณฺฐิตปาทตฺุตา กฺุณฺณชฺุปาทโก วา ปิณฺุชิตปาทมชฺุณเณน จงฺกมฺุนฺโต

อคุเ สะงกุฎิตปาตตดา กุณฺฆปาทโก วา ปิฎฺฐิจิปาทคุเคน
จงฺกมนฺโต อคุคปาเทเนว จงฺกมนฺขลฺโย วา ปณฺหิกาย
จงฺกมนฺขลฺโย วา ปาทสฺส พาหิรฺนฺเดณ จงฺกมนฺขลฺโย วา
ปาทสฺสพฺกนฺตรนฺเดณ จงฺกมนฺขลฺโย วา โคปฺผกานํ อฺปฺริ-
ภคฺคตฺตา สกฺเลน ปิฎฺฐิจิปาเทณ จงฺกมนฺขลฺโย วา สพฺโพเปส
ขลฺโยเยว น ปพฺพาเชตพฺโพ ๑ ปกฺขหโตติ ยสฺส เอโก
หตุโธ วา ปาโท วา อฑฺฒสรีริ วา สฺขํ น วหฺติ ๑
ฉินฺนฺิริยาปโธติ ปิจฺสปฺปิ วุจฺจติ ๑ ชฺราทุพฺพลโธติ ชินฺณภาเวณ
ทุพฺพลโธ อตฺตโน จีวฺรรชนาทิกมฺมมฺปิ กาคฺตุ อสมฺตฺโธ ๑ โย
ปน มหฺลลโก พลฺวา โหติ อตฺตานํ ปฏฺิขคฺคิตฺตุ สกฺโกติ
โส ปพฺพาเชตพฺโพ ๑ อนฺโธติ ชฺจจฺนฺโธ วุจฺจติ ๑ มฺุโธติ ยสฺส
วจิเกโท นปฺปวตฺตติ ยสฺสาปฺปิ ปวตฺตติ สรณฺคมนนฺมฺปน
ปฺริปฺนุณฺณ ภาสิคฺคํ น สกฺโกติ ตาทิสํ มมฺมมฺปิ ปพฺพาเชตฺตุ
น วญฺญฺติ ๑ โย ปน สรณฺคมนนฺมฺตฺติ ปฺริปฺนุณฺณ ภาสิคฺคํ สกฺโกติ
ตํ ปพฺพาเชตฺตุ วญฺญฺติ ๑ พฺริโรติ โย สพฺเพน สพฺพิ น
สุณฺนาติ ๑ โย ปน มหฺสทฺทํ สุณฺนาติ ตํ ปพฺพาเชตฺตุ วญฺญฺติ ๑
อนฺธมฺุคาทโย อุภยโทสวเสณ วุตฺตา ๑ เยสฺสจฺจ ปพฺพชฺชา
ปฏฺิภฺจิตฺตา อฺปฺสมฺปทาปฺปิ เตสํ ปฏฺิภฺจิตฺตาว ๑ สเจ ปน เต
สงฺโฆ อฺปฺสมฺปทาเทติ สพฺเพปิ หตฺถจฺฉินฺนนาทโย สฺปฺสมฺปนฺนา
การกสงฺโฆ ปน อจฺฉริยฺุปชฺฌายา จ อापตฺติโต น มฺุจฺจนฺติ ๑

วกขติ จ อตฺถิ ภิกฺขเว ปุคฺคโต อปฺปตฺโต โอสารณฺ์ ตณฺเจ
ตงฺโฆ โอสารเถติ เอกจฺจโ สฺวโอสาริตฺโต เอกจฺจโ ทฺวโอสาริตฺตติ ฯ
ตสฺสตฺโต อากตฺตฺจฺจเนยว อารีภวิสฺสตีติ ฯ

หตฺถจฺฉินฺนาทิวตฺตฺกถา นิฏฺฐิตา ฯ

อลชฺฉินฺ์ นิสฺสาย วสนฺตีติ อฺปโยคตฺเถ สามิวจฺฉินฺ์ ฯ
อลชฺฉิปุคฺคเถ นิสฺสาย วสนฺตีติ อตฺโต ฯ ยาว ภิกฺขุสภาคตฺ
ชานามิตี นิสฺสยทายกสฺส ภิกฺขุโน ภิกฺขุหิ สภาคตฺ ลชฺฉิภาวํ
ยาว ชานามิตี อตฺโต ฯ ตสฺมา นวํ จานํ คเตน เอหิ
ภิกฺขุ นิสฺสยํ คณฺหาหิตี วุจฺจมาเนนาปี จตฺตฺหปฺลจฺจหํ
นิสฺสยทายกสฺส ลชฺฉิภาวํ อฺปปริกฺขิตฺวา นิสฺสโย คเหตุพฺโพ ฯ
สเจ เถโร ลชฺฉีติ ภิกฺขุณฺ์ สนฺติเก สุตฺวา อากตฺทิวเสยว
คเหตุกาโม โหติ เถโร ปน อากเมหิ ตาว วสนฺโต
ชานิสฺสตีติ กติปาหํ อจฺจริ อฺปปริกฺขิตฺวา นิสฺสยํ เทติ
วฏฺฐตีติ ฯ ปกตฺติยา นิสฺสยคหณฺฺจฺฉินฺ์ คเตน ตทเหว คเหตุพฺโพ
เอกทิวสมฺปิ ปริหาโร นตฺถิ ฯ สเจ ปจฺมยामเ อจฺจริยสฺส
โอกาโส นตฺถิ โอกาสํ อลภฺนฺโต ปจฺจฺจสสมเย คเหตุสํามิตี
สยติ อรุณฺ์อุกคตฺมปี น ชานาติ อนาปตฺติ ฯ สเจ ปน
คณฺหิสฺสํามิตี อาโภคํ อกตฺวา สยติ อรุณฺ์คคตฺมเน ทฺวกฺกํ ฯ
อคตฺปฺพหํ จานํ คเตน เทว ตีณฺิ ทิวสานิ วสติฺวา คณฺ์คทฺวามเ
อนิสฺสตีเตน วสติฺพหํ ฯ สตฺตฺตาหํ วสติฺสํามิตี อลยํ กโรนฺเตน

ปน นิสฺสโย คเหตุพุโพ ๑ สเจ เถโร ก็ สตุตาหํ วนุตตฺส
นิสฺสเยนาติ วทติ ปฏิกฺขิตฺตกาตโต ปฏฺจาย ลทฺฐปริหาโร
โหติ ๑ นิสฺสยกรณียติ กรณียนิสฺสโย กรณียโย มยา นิสฺสโย
คเหตุพุโพติ อตุโธ ๑ นิสฺสยํ อลภมาเนนาติ อตุตฺนา สทฺฐี
อทฺธานํ ปฏฺปิปนฺเน นิสฺสยทายเก อสติ นิสฺสยํ น ลกฺติ นาม
เอวํ อลภนฺเตน อนิสฺสตีเตน พหุณีปี ทิวสานิ คนฺตพฺพิ ๑ สเจ
ปฺพุเพปี นิสฺสยํ คเหตุวา วุตฺตปฺพุพิ กณฺจि อวาถํ ปวิสฺติ
เอกรตุตํ วนุตฺเตนาปี นิสฺสโยม คเหตุพุโพ ๑ อนฺตรามคฺเค
วิสฺสมนฺโต वा สตุถํ वा ปฺริเยสนฺโต กติปาหํ วนฺติ อนาปฺตติ ๑
อนฺโตวสฺเส ปน นิพทฺฐวาทํ วนฺติพฺพิ นิสฺสโย จ คเหตุพุโพ ๑
นาวาย คจฺจนุตตฺส ปน วนฺตฺसानเ อาคเตปี นิสฺสยํ อลภนฺตฺส
อนาปฺตติ ๑ ยาจิยมาเนนาติ เตน คิลาเนน ยาจิยมาเนน ๑
สเจ คิลาโน ยาจहि มนฺติ วุจฺจมาโนปี มาเนน น ยาจติ
คนฺตพฺพิ ๑ ฆาสฺสุ โหตีติ สมถวิปฺสฺสนานํ ปฏฺธิลาภวเสน ฆาสฺสุ
โหติ ๑ อิมฺญहि ปฺริหารํ เนว โสตาปนฺโน น สกทาคามิ-
อนาคามิอรหนฺโต ลภนฺติ น ถามคตฺสฺส สมာธิโน वा
วิปฺสฺสนาย वा ลากิ ๑ วิสฺสฏฺฐกมฺมฏฺฐาเนน ปน พาลปฺพุชฺชเน
กถาว นตุถิ ๑ ยสฺส โข ปน สมโถ वा วิปฺสฺสนา वा
ตฺรุณา โหติ อัย อิมํ ปฺริหารํ ลกฺติ ๑ ปวารณาสงฺคโหปี
เอตฺสฺเสว อนฺนุญาโต ๑ ตฺสฺมา อิมินา ปุคฺคเลน เตมาสจฺเจเนน

อาจารย์ ปวาเรตฺวา คเตปี ยทา ปฏฺฐโรโป นิสฺสยทายโก
อากจฺฉิสฺสตี ตสฺส นิสฺสาย วสิสฺสามีตี อาโภคํ กตฺวา ปฺน
ยาว อาสาพฺหปฺญณฺมึ ตาว อนิสฺสตีเตน วตฺถุํ วฏฺฐตี ฯ สเจ
ปฺน อาสาพฺหมาเส อาจารย์โย นาคจฺฉตี ยตฺถ นิสฺสโย ลพฺภตี
ตตฺถ คนฺตพฺพิ ฯ

โคตฺเตนปี อนุสฺสาเวตฺถตี มหาทสฺสปสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโขตี
เอวํ โคตฺตํ วตฺวา อนุสฺสาเวตฺถุ อนุชานามีตี อตฺโถ ฯ เทว
เอกานุสฺสาวเนตี เทว เอกโต อนุสฺสาวเน ฯ เอเกน เอกสฺส
อณฺเณน อิตฺรสฺสาตี เอวํ ทฺวีหิ วา อาจารย์เยหิ เอเกน วา
เอกกฺขณฺเณ กมฺมวาจํ อนุสฺสาเวเนเตหิ อุปสมฺปทาเทตฺถุ อนุชานามีตี
อตฺโถ ฯ เทว ตโย เอกานุสฺสาวเน กาคฺคฺ ตณฺจ โข เอเกน
อุปชฺฌาเยนาตี เทว วา ตโย วา ชเน ปฺริมนเยเนว เอกโต
อนุสฺสาวเน กาคฺคฺ อนุชานามิ ฯ ตณฺจ โข อนุสฺสาวนกริยํ
เอเกน อุปชฺฌาเยน อนุชานามีตี อตฺโถ ฯ ตสฺมา เอเกน
อาจารย์เนน เทว วา ตโย วา อนุสฺสาเวตฺถพฺพา ทฺวีหิ วา
ตีหิ วา อาจารย์เยหิ วิสฺสุ วิสฺสุ เอเกน เอกสฺสาตี เอวํ
เอกปฺปหารเนน เทว ติสฺโส วา กมฺมวจา กาทพฺพา ฯ
สเจ ปน นานาจารย์า นานุปชฺฌายา จ โหนฺตี ติสฺสตฺเถโร
สุมฺนตฺเถรสฺส สทฺธิวิหาริกํ สุมฺนตฺเถโร ติสฺสตฺเถรสฺส สทฺธิ-
วิหาริกํ อนุสฺสาเวตี อณฺณมณฺณณฺจ คณฺปุรกา โหนฺตี

วฏฺฐติ ๑ สเจ ปน นานาอุปชฌายา โหนติ เอโก อัจริโย

โหติ น เตว นานุปชฌาเยนาติ ปฏิกฺขิตตตฺตา น

วฏฺฐติ ๑ อิทํ สนุชาย หิ เอส ปฏิกฺเขโป ๑

ปจฺมํ อุปชฌํ คาทาเปตพฺโพติ เอตฺถ วชฺชาวชฺชํ

อุปนฺชฌายตีติ อุปชฌา ตํ อุปชฌํ อุปชฌาโย เม ภนฺเต

โหตีติ เอวํ วทาเปตฺวา คาทาเปตพฺโพ ๑ วิตุถายนฺตีติ

วิตฺถทฺชคตฺตา โหนติ ๑ อุตุลฺมปฺตฺ มนฺติ อุทฺธรรตฺ มํ ๑

ดาวเทวาทิ อุปสมฺปนฺนสมนฺนตฺรเมว ๑ ฉายา เมตพฺพาติ เอก-

โปริสา วา ทฺวิโปริสา วาติ ฉายา เมตพฺพา ๑ อุตุปฺปมาณํ

อากฺขิตพฺพนฺติ วสุสาโน เหมนฺโต คิมฺโหติ เอวํ อุตุปฺปมาณํ

อากฺขิตพฺพํ ๑ เอตฺถ จ อุตุเยว อุตุปฺปมาณํ ๑ สเจ วสุसानาทโย

อปริปฺณณา โหนติ ยตฺตเกหิ ทิวเสหิ ยสุส โย อุตุ อปริปฺณโณ

เต ทิวเส สลฺลกฺเขตฺวา โส ทิวสภากโ อากฺขิตพฺโพ ๑ อถวา

อัย นาม อุตุ โส จ โข ปริปฺณโณ วา อปริปฺณโณ

วาติ เอวํ อุตุปฺปมาณํ อากฺขิตพฺพํ ๑ ปฺพพฺพนฺโห วา สายณฺโห

วาติ เอวํ ทิวสภากโ อากฺขิตพฺโพ ๑ สฺงคีตีติ อิทเมว สพฺพํ

เอกโต กตฺวา ตฺวํ ก็ ลภสี กา เต ฉายา ก็

อุตุปฺปมาณํ โก ทิวสภากโติ ปฺภูโธ อิทํ นาม ลภามิ

วสุสํ วา เหมนฺตํ วา คิมฺหํ วา อัย เม ฉายา อิทํ

อุตุปฺปมาณํ อัย ทิวสภากโติ วเทยฺยาสีติ เอวํ อากฺขิตพฺพํ ๑

โอยายติ ฉฑุฑเตตฺวา ๑ ทุดิยฺ ทาคุนฺติ อุปสมฺปทมาลโต
ปริเวณฺ คจฺจนฺตสฺส ทุดิยฺ ทาคุํ อุนฺชานามิ จตฺตาริ จ
อกรณฺยานิ อัจฺจิกฺขิตฺตุนฺติ อตฺโต ๑ ปณฺฑุปลาทิสฺติ ปณฺฑุทวนฺโณ
ปตฺโต ๑ พนฺธนา ปมฺตฺโตติ วนฺณฺโต ปติโต ๑ อภพฺโพ
หริตฺตตฺตยาติ ปฺน หริโต ภวิตฺตฺตอภพฺโพ ๑ ปฺนฺตฺตีสฺติ มหาสฺสิลา ๑
อลพฺภมานาย สามคฺคิยา อนาปตฺติ สมฺโภเค สํวาเสติ
ยาว ตสฺส อุกฺเขปฺนียกมฺมกรณฺตฺตตฺตย สามคฺคิ น ลพฺภติ ตาว
เตน สทฺธิ สมฺโภเค จ อุปฺสถปฺวารณาติกรณฺเกเท สํวาเส
จ อนาปตฺติตฺติ ๑ เสสฺ สพฺพตฺต มหาวิภงฺเก วุตฺตานุสาเรน
สฺววิญฺญเยยฺยตฺต ปากฺกเมวาทิ ๑

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย
ทฺวาเสตฺตติอริกวตฺตฺตตฺตปฺฏิมณฺฑิตฺตสฺส
มหาขนฺธกถฺส อตฺตถวณฺณนา นิฏฺฐิตา ๑

อุโปสถกษนุทธกถณนา

อุโปสถกษนุทธเก อณฺณตติตฺถิยาติ เอตฺถ ติตฺถํ วุจฺจติ
ลทฺธิ อณฺณํ ติตฺถํ อณฺณตติตฺถํ อณฺณตติตฺถํ เอเตสํ อตฺถิตี
อณฺณ ติตฺถิยา ฯ อิติ อณฺณลทฺธิกาติ วุตฺถํ โหติ ฯ ฌมฺมํ
ภาสนฺตีติ ยนฺเตสํ กตฺตพฺพากตฺตพฺพํ ตํ กเถนฺติ ฯ เต ลภนฺตีติ
เต มนุสฺสา ลภนฺติ ฯ มุกฺคสุกราทิ ญฺลสรีรสุกรา ฯ

อนชฺฌาปนฺโน วา โหติ อาปชฺชิตฺวา วา วุญฺจิติ
เอตฺถ ยํ อาปตฺตี ภิภฺขุ อนชฺฌาปนฺโน วา โหติ อาปชฺชิตฺวา
วา วุญฺจิติ ฯ อยํ อสนฺตี นาม อาปตฺตีติ เอวมตฺถโ
เวทิตฺวา ฯ สมฺปชานมฺสาวาทิ ก็ โหตีติ ยวํ สมฺปชาน-
มฺสาวาทิ อสฺส โหตีติ วุตฺถโ ส อาปตฺติโต ก็ โหติ ฯ
กตฺรา อาปตฺติ โหตีติ อตฺถโ ฯ ทุกกฺกํ โหตีติ ทุกกฺกฺวาปตฺติ
โหติ ฯ สว จ โข น มฺสาวาทลฺกฺษณฺน ภควโต ปน วจเนน
วจิทฺวาเร อภิริยสมฺภูจานา อาปตฺติ โหตีติ เวทิตฺวา ฯ
วภฺขติ หิ

อนาลปนฺโต มนุเชน เกนจิ
วาจาสิริ โน จ ปเร ภณฺณย
อาปชฺชเยย วาจสิกํ น กายิกํ
ปญฺหา เมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ ฯ

อนฺตรายิกติ อนฺตรายกโร ฯ กิสฺส ฆาสฺสุ โหตีติ กิमतฺถาย

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษณฺฐกถา หนา ๑๒๕

ผาสฺว โหติ ฯ ปจฺมสฺส ฉานสฺส อธิคฺมายาติ ปจฺมสฺส ฉานสฺส
อธิคฺมตฺถาย ตสฺส ภิกฺขุโน ผาสฺว โหติ สฺขํ โหติ ฯ เอส
นโย สพฺพตฺถ ๑ อิติ ภควา อุทฺเทสโต จ นิทฺเทสโต จ
ปจฺมํ ปาฎิโมกฺขทฺเทสํ ทสฺเสสิ ฯ

เทวสิกฺขติ ทิวเส ทิวเส ฯ จาตุทฺทเส วา ปณฺณเรเส
วาติ เอกสฺส อุตฺโน ตติเย จ สตฺตเม จ ปกฺเข ทฺวิกฺขตฺตํ
จาตุทฺทเส อวเสเส นกฺขตฺตํ ปณฺณเรเส ฯ อยฺนตาว เอโก
อตุโถ ๑ อยฺมปฺน ปกฺติจาริตฺตวเสน วุตฺโต ฯ สกึ ปกฺขสฺส
จาตุทฺทเส วา ปณฺณเรเส วาติ วจฺนโต ปน ตถารูเป ปจฺจเย
สตี ยสฺมี ตสฺมี จาตุทฺทเส วา ปณฺณเรเส วา อุทฺทิสิตฺตํ
วฏฺฏติ ฯ อาวาสิกานํ ภิกฺขุณํ จาตุทฺทโส โหติ อากนฺตฺกานํ
ภิกฺขุณํ ปณฺณโรโส ฯ สเจ อาวาสิกา พหุตรา โหนฺติ
อากนฺตฺเกหิ อาวาสิกานํ อนุวตฺติตฺตพฺพนฺติ วจฺนโตปิ เจตฺ
เวทิตพฺพํ ฯ

ปจฺมํ นิमितฺตา กิตฺเตตฺตพฺพาติ วินยฺชเรณ ปุจฺฉิตพฺพํ
ปุรตฺถิมาย ทิสาย กึ นิमितฺตฺนฺติ ปพฺพโต ฆนฺเตติ ปุณ
วินยฺชเรณ เอโส ปพฺพโต นิमितฺตฺนฺติ เอวํ ปจฺมํ นิमितฺตํ
กิตฺเตตฺตพฺพํ ๑ เอตํ ปพฺพตํ นิमितฺตํ กโรม กริสฺสาม นิमितฺตํ
กโต นิमितฺตํ โหตุ โหหิติ ภวิสฺสตีติ เอวมฺปน กิตฺเตตฺตํ น
วฏฺฏติ ฯ ปาสาณาทิสฺปิ เอเสว นโย ฯ ปุรตฺถิมาย อนุทิสาย

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๓๐

ทกฺขินาย ทิสาย ทกฺขินาย อนุทิสาย ปจฺจิมาย ทิสาย
ปจฺจิมาย อนุทิสาย อุตฺตราย ทิสาย อุตฺตราย อนุทิสาย
กั นิมิตฺตฺนฺติ อุทกั ฆนฺเตติ เอตํ อุทกั นิมิตฺตฺนฺติ เอตฺถ
ปนฺ อจฺตฺวา ปฺน ปฺรตฺถิมาย ทิสาย กั นิมิตฺตฺนฺติ ปพฺพโต
ฆนฺเตติ เอโส ปพฺพโต นิมิตฺตฺนฺติ เอวํ ปจฺมํ กิตฺติตํ
นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺตฺวา ว จเปตพฺพํ ฯ เอวณฺหิ นิมิตฺเตน
นิมิตฺตํ ฆณฺฑิตํ นาม โหติ เอวํ นิมิตฺตฺนํ กิตฺเตตฺตฺวา อถานนฺตรํ
วุตฺตํ กมฺมฺวาจาย สีมํ สมฺมฺนฺนิตพฺพา ฯ กมฺมฺวาจาปริโยสานเ
นนิมิตฺตํ อนุโต สีมํ โหติ นิมิตฺตํ สีมโต พหิ โหนฺติ ฯ
ตฺตฺถ นิมิตฺตํ สกั กิตฺติตํ สุกิตฺติตํ โหนฺติ ฯ
อนฺชกฺกฺจ กถายมฺปนฺ ติกฺขตฺตํ สีมามณฺฑลํ สมฺพนฺชนฺเตน
นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ ปพฺพโต ฆนฺเตติ ฯเปฯ อุทกั
ฆนฺเตติ เอวมฺปนฺ อุปสมฺปนฺโน วา อจฺจิกฺขตฺตํ อนุสมฺปนฺโน
วา วณฺฑิตฺเตว ฯ

อิทานิ ปพฺพตนิมิตฺตาทิสฺส เอวํ วินิจฺจโย เวทิตพฺโพ ฯ
ติวิโร ปพฺพโต สฺวทฺธปฺปพฺพโต สฺวทฺธปาสาณปพฺพโต
อฺภยมิสฺสโกติ ฯ โส ติวิโรปิ วณฺฑิตฺติ ฯ วาลิกฺราสี ปนฺ น
วณฺฑิตฺติ ฯ หตฺถิปฺปมาณโต ปนฺ ปฏฺจาย สีนฺรฺูปมาโณปิ
วณฺฑิตฺติ ฯ สเจ จตฺตฺสฺ ทิสาสฺ จตฺตฺวาริ ตีสฺส วา ตโย ปพฺพตา
โหนฺติ จตฺตฺหิ วา ตีหิ วา ปพฺพตนิมิตฺเตหฺว สมฺมฺนฺนิตฺตฺมฺปิ

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุชกวรรณนา หน้า ๑๓๑

วฏฺฏติ ๑ ทฺวิหิ ปน นิมิตฺเตหิ เอเกน วา สมฺมุนฺนิตฺตํ น
วฏฺฏติ ๑ อิตฺโต ปเรสุ ปาสาณ นิมิตฺตาทิสฺส เอเสว นโย ๑ ตสฺมา
ปพฺพตํ นิมิตฺตํ กโรนฺเตน ปุจฺฉิตพฺพํ เอกาทฺทโร น
เอกาทฺทโรติ ๑ สเจ เอกาทฺทโร โหติ น กาทพฺโพ ๑ ตํ
หิ จจฺสุ วา อฏฺฐสุ วา ทิสาสฺส กิตฺเตนฺเตนาปี เอกเมว
นิมิตฺตํ กิตฺติตํ โหติ ๑ ตสฺมา โย เอวํ จกฺกสณฺจเนน วิหารํ
ปริกฺขิปีตฺวา จิตฺโต ปพฺพโต ตํ เอกาย ทิสาย กิตฺเตตฺตฺวา
อณฺณาสฺส ทิสาสฺส ตํ พหิทฺธา กตฺวา อนฺโต อณฺณานิ นิมิตฺตานิ
กิตฺเตตฺตพฺพานิ ๑ สเจ ปพฺพตสฺส ตตฺถิยภากํ วา อฺปพฺพตภากํ
วา อนฺโตสีมาย กตฺตฺกามา โหนฺติ ปพฺพตํ อกิตฺเตตฺตฺวา
ยตฺตํ ปเทสํ อนฺโต กตฺตฺกามา ตสฺส ปฺรโต ตสฺมีเยว
ปพฺพเต ชาตฺรฺกฺขวมฺมิกาทิสฺส อณฺณตฺรํ นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺตพฺพํ ๑
สเจ เอกโยชนทฺวิโยชนปฺปมาณํ สพฺพํ ปพฺพตํ อนฺโต กตฺตฺกามา
โหนฺติ ปพฺพตสฺส ปฺรโต ภูมฺิยํ ชาตฺรฺกฺขวมฺมิกาทินิ นิมิตฺตานิ
กิตฺเตตฺตพฺพานิ ๑

ปาสาณนิมิตฺเต อยฺคฺคพฺมปี ปาสาณสงฺขยเมว คจฺจติ ๑
ตสฺมา โยโกจิ ปาสาโณ วฏฺฏติ ๑ ปมาณโต ปน หตฺถิปฺปมาโณ
ปพฺพตสงฺข์ คโต ตสฺมา โส น วฏฺฏติ ๑ มหาโคณ-
มหามหีสปฺปมาโณ ปน วฏฺฏติ ๑ เหฏฺฐิมปริจฺเจเทน ทฺวตฺตีส-
ปลคฺคพฺปิณฺฑปฺปมาโณ วฏฺฏติ ๑ ตโต ชุทฺทกตโร อฏฺฐกา วา
มหนฺตานิ น วฏฺฏติ ๑ อนิมิตฺตฺวปคฺคปาสาณานิ ราสีปี น วฏฺฏติ

ปกเว ปัสวาลิกราสิ ฯ ภูมิสโม ขลมนุทลสทิสโต ปิฏฺฐิปาสาโณ
วา ภูมิโต ขาณฺโโก วีย อุกฺกุชิตปาสาโณ วา โหติ ฯ โสปี
ปมาณุปโค เจ วฏฺฐติ ปิฏฺฐิปาสาโณ อติมหฺนโตปี ปาสาณ-
สงฺขัเขว กจฺจติ ฯ ตสฺมา สเจ มหโต ปิฏฺฐิปาสาณสฺส
เอกปฺปเทสํ อนฺโตสีมาย กตฺตูกามา โหนฺติ ตํ อกิตฺเตตฺตวา
ตสฺสฺสฺปริ อณฺโณ ปาสาโณ กตฺเตตฺตพฺโพ ฯ สเจ ปิฏฺฐิปาสาณฺสปริ
วิหารํ กโรนฺติ วิหารมชฺเฌน วา ปิฏฺฐิปาสาโณ วินิวิชฺฌิตฺตวา
กจฺจติ เอวรูปิ ปิฏฺฐิปาสาโณ น วฏฺฐติ ฯ สเจ หิ ตํ
กิตฺเตนฺติ นิमितฺตสฺส อฺปริ วิหาโร โหติ นิमितฺตญฺจ นาม
พหิสีมาย โหติ วิหาโรปี พหิสีมายํ อาปชฺชติ ฯ วิหารํ
ปริกฺขิปิตฺตวา จิตฺตปิฏฺฐิปาสาโณ เอกคฺคฺต กิตฺเตตฺตวา อณฺณคฺคฺต น
กิตฺเตตฺตพฺพํ ฯ

วณฺณนิमितฺเต ตินฺวณฺํ วา ตจฺสารถาลนาพิเกราทิสฺสฺสฺสฺส
วา น วฏฺฐติ อนฺโตสารถานํ ปน สากสาลาทินํ อนฺโตสารถ-
มิสฺส
ปริจฺเจเทน จคฺค
ปริ โยชนสฺส
วณฺํ น กิตฺเตตฺตพฺพํ ฯ เอกเทสํ อนฺโตสีมาย กาคฺคฺคฺคฺคฺค
วณฺํ อกิตฺเตตฺตวา ตคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
วิหารํ ปริกฺขิปิตฺตวา จิตฺตวณฺํ เอกคฺคฺคฺคฺค กิตฺเตตฺตวา อณฺณคฺคฺค
กิตฺเตตฺตพฺพํ ฯ

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุชกวณณนา หน้า ๑๓๓

รุกขนิมิตเต ตจสาโร ตาลนาพีเกราทिरุกโข น วฏฺฐติ ฯ
 อนฺโตสาโร ชีวมานโก อนฺตมโส อุพฺเพชโต อฏฺฐงฺคุโล
 ปริมาณโต สฺวจิตฺตทกฺปฺปมาโณปี วฏฺฐติ ตโต โอรํ น วฏฺฐติ
 ตโต ปรี ทฺวาทสโยชโน สฺวปฺตฺติภูจิตฺต นีโครฺโรปี วฏฺฐติ ฯ
 วัสนพกสรวาทิสฺสุ พิชฺช โรเปตฺวา วทฺตมาปีโต ปฺมาณูปโคปี
 น วฏฺฐติ ฯ ตโต อปเนตฺวา ปน ตํ ขณฺมปี ภูมฺยํ โรเปตฺวา
 โภจฺจกํ กตฺวา อุทกํ อาสิณฺจิตฺวา กิตฺเตตฺตํ วฏฺฐติ ฯ
 นวมฺลสาขานิกฺกมณฺ์ อการณฺ์ ฯ ขนฺธํ ฉินฺทิตฺวา โรปีเต ปน
 เอตํ ยุชฺชติ ฯ กิตฺเตนฺเตน จ รุกฺโขติปี วตฺตํ วฏฺฐติ สากรุกฺโข
 สาลรุกฺโขติปี ฯ เอกาพทฺธํ ปน สฺวปฺตฺติภูจิตฺตนีโครฺชสทิสฺสํ เอกตฺถ
 กิตฺเตตฺตฺวา อลฺยตฺถ กิตฺเตตฺตํ น วฏฺฐติ ฯ

มคฺคนิมิตเต อรณฺยเขตฺตณฺ์ทิตฺตพากมคฺคาทโย น วฏฺฐนฺติ ฯ
 ชงฺฆมคฺโค วา สกฺกมคฺโค วา วฏฺฐติ โย วินิพฺพิชฺฉิตฺวา
 เทว ตีณฺิ กามนฺุตฺรานี กจฺจติ ฯ โย ปน ชงฺฆมคฺโค
 สกฺกมคฺโคโต อุกกมิตฺวา ปฺน สกฺกมคฺคเมว โอตฺรติ เย วา
 ชงฺฆมคฺคสกฺกมคฺคา อวตฺตชา เต น วฏฺฐนฺติ ฯ ชงฺฆสคฺค-
 สกฺกสคฺคเอหิ วลฺลชฺยมาเนาเวว วฏฺฐนฺติ ฯ สเจ เทว มคฺคา
 นิกฺกขมิตฺวา ปจฺจา สกฺกฐรมิว เอกํ ภาวนฺติ ทฺวิธา ภินฺนญฺจานเ
 วา สมพฺนุชฺญานเ วา สกฺกํ กิตฺเตตฺตฺวา ปฺน น กิตฺเตตฺตพฺโพ ฯ
 เอกาพทฺธํ นิมิตฺตํ เหนฺติ โหติ ฯ สเจ วิหารํ ปรีกฺขิปิตฺวา
 จตฺตารโ มคฺคา จตฺตสฺส ทิสาสฺส กจฺจนฺติ มชฺฌเ เอกํ กิตฺเตตฺตฺวา

*เล่มที่ ๓ มหาวิงฺกควณฺณา หน้า ๑๓๔

อปฺริ กิตฺเตตุํ น วฏฺฐติ ฯ เอกาทฺพุทฺธิ นิมิตฺตํ เหตฺตํ ฯ โภณํ
วินิพฺพิชฺฌิตฺวา คตมฺปนฺน ปรภาเค กิตฺเตตุํ วฏฺฐติ ฯ วิหารมชฺฌเณน
วินิพฺพิชฺฌิตฺวา คตมคฺโค ปนฺน กิตฺเตตฺตพฺโพ ฯ กิตฺติเต
นิมิตฺตสฺส อฺปฺริ วิหาโร โหติ ฯ สเจ สกฺกมคฺคสฺส อนฺติม-
จกฺกมคฺคํ นิมิตฺตํ กโรนฺติ มคฺโค พหิสํมาย โหติ ฯ สเจ
พาหิรจกฺกมคฺคํ กโรนฺติ พาหิรจกฺกมคฺโค พหิสํมาย โหติ
เสถํ อนฺโตตีสํภชฺติ ฯ มคฺคํ กิตฺเตนฺเตน มคฺโค ปนฺโถ
ปโถ ปชฺโชติอาทิสฺส เยนเณจิจิ นามเณ กิตฺเตตุํ วฏฺฐติ ฯ
ปริกฺขาสณฺจานเณ วิหารํ ปริกฺขิปิตฺวา คตมคฺโค เอกคฺค
กิตฺเตตฺตวา อลฺลคฺค กิตฺเตตุํ น วฏฺฐติ ฯ

วมฺมิคนิมิตฺเต เหฏฺฐิมปริจฺเจเทน ตํทิวถํ ชาโต
อฏฺฐจฺจคฺคฺคพฺเพโซ โควิสาณปฺปมาโณปิ วมฺมิโก วฏฺฐติ ตโต
โอรํ น วฏฺฐติ ตโต ปฺริ หิมวณฺตปพฺพตฺสทิสฺสปี วฏฺฐติ ฯ
วิหารํ ปริกฺขิปิตฺวา จิตฺมฺปนฺน เอกาทฺพุทฺธิ เอกคฺค กิตฺเตตฺตวา
อลฺลคฺค กิตฺเตตุํ น วฏฺฐติ ฯ

นทีนิมิตฺเต ยสฺสา ฐมฺมิگانํ ราชูนํ กाले อนฺวจฺจตฺตมาถํ
อนฺุทฺสาคํ อนฺุปลฺลจฺจาหฺนฺติ เอวํ อนฺติกุณฺมิตฺวา เทเว วสฺสนฺเต
วลาหเกสฺส วิคตฺมคฺคเตสฺส โสถํ ปจฺจชิชฺชติ อัยํ นทีสฺงขฺยํ น
คจฺจติ ฯ ยสฺสา ปนฺน อีทิสฺเสสฺส วฏฺฐิจกาเลสฺส วสฺसानฺุสฺส จาตุมฺมาเส
โสถํ น ปจฺจชิชฺชติ ติมณฺทลํ ปฏฺิจฺจนาเทตฺตวา ยคฺค กคฺคจิจิ

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุชกวณณา หน้า ๑๓๕

อุตุตฺรนฺติยา ภิกฺขุณฺเีย อนฺตรวาสโก เตมียติ อัย นทีสงฺขยั
คจฺจติ นที สีมั พนฺชนฺตานิ นิมิตฺตํ โหติ ฯ ภิกฺขุณฺเีย นที-
ปารคมเนปี อุโปสถาทิสงฺกมฺมกรณเปี นทีปารสีมสมฺมุนฺเนปี
อยเมว นที ฯ ยา ปน มคฺโค วีย สกฺกฺขุรฺรฺสณฺจฺจเนน วา
ปริกฺขาสณฺจฺจเนน วา วิหารั ปริกฺขิปิตฺวา คตา ตั เอกตฺถ
กิตฺเตตฺตวา อลฺลตฺถ กิตฺเตตฺตุน วฏฺฏติ ฯ วิหารสฺส จตฺตฺส
ทิสาสฺส อลฺลมลฺลฉั วินิพฺพิชฺฉิตฺวา กเต นทีจตฺตฺกเปี เอเสว
นโย ฯ อสมฺมิสฺสนทโย ปน จตฺสโสปี กิตฺเตตฺตุน วฏฺฏติ ฯ สเจ
วตี กโรนฺตา วีย รุกฺขปาเท นิกฺขณฺติตฺวา วลฺลิตฺปาสาทิหิ
นทีโสตั รุมฺภนฺติ อุทกณฺจ อชฺโฆตฺตฺริตฺวา อวารณฺฉ ปวตฺตติเยว
นิมิตฺตํ กาคฺตุ วฏฺฏติ ฯ ยถา อุทกั นปฺปวตฺตติ เอว เสงฺมฺหิ
กเต อปฺปวตฺตมานา นที นิมิตฺตํ กาคฺตุ น วฏฺฏติ ฯ
ปวตฺตนฺฏจฺจเน นทีนิมิตฺตํ อปฺปวตฺตนฺฏจฺจเน อุทกนิมิตฺตํ กาคฺตุ
วฏฺฏติ ฯ ยา ปน ทฺวฏฺฏจิกฺกาเล วา คิมฺเห วา นีรฺทกฺภาเวน
นปฺปวตฺตติ สว วฏฺฏติ ฯ มหฺนทิตฺโต อุทกมาตักํ นีหฺรนฺติ
สว กุณฺนทิสทิสว หุตฺวา ตีณิ สสฺसान สมฺปาเทนฺตี นิจฺจ
ปวตฺตติ กิลฺจาปี ปวตฺตติ นิมิตฺตํ กาคฺตุ น วฏฺฏติ ฯ ยา
ปน มฺูเล มหฺนทิตฺโต นีหฺตาปี กาลนฺตเร เตเนว นีหฺตมคฺเคน
นที กิณฺทิตฺวา สยั วคจฺจนฺตี ปฺรโต สฺสูมาราทิสมาภิณฺณา
นาวาทีหิ สลฺยจฺริตฺพพา นที โหติ ตั นิมิตฺตํ กาคฺตุ วฏฺฏติ ฯ

อุทกนิमितเต นิรุทเก จานเ นาวาย วา กุมภิกขิ วา
 ปาติอาทีสุ วา อุทกั ปุเรตฺวา อุทกนิमितฺตํ กิตฺเตตฺตุน
 วฏฺฎติ ฯ ภูมิกตเมว วฏฺฎติ ฯ ตลฺยจ โข อปฺปวตฺตุนอุทกั
 อาวาทฺโปกุขรณิตพากชาตสฺสรโลณิสมุทาททีสุ จิตฺตํ ฯ อฏฺฐจิตฺตํ ปน
 โไอฆนทีอุทก วาหกมาติกาทีสุ อุทกั น วฏฺฎติ ฯ อนฺธกฏฺฐ-
 กถายมฺปน คมภีเรสุ อาวาทฺทาทีสุ อุทฺเขปิมิ อุทกั นิมิตฺตํ
 น กาทพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ ตํ ทฺววตฺตํ อตฺตโน มตฺติมตฺตเมว ฯ
 จิตฺมฺปน อนฺตมโส สฺสกรขตายปี คามทารกานํ กิพฺนวาปิยมฺปิ
 ตํ ขณฺณเณว ปจฺวิยิ อาวาทฺถิ กตฺวา กฺุณฺเณหิ อาหริตฺวา
 ปฺริตอุทกมฺปิ สเจ ยาว กมฺมวาทฺจาปรีโยสานํ คิฏฺฐติ อปฺปปี
 วา โหตุ พฺหุ วา วฏฺฎติ ฯ ตสฺมี ปน จานเ นิมิตฺต-
 สลฺยณารณตฺถิ ปาสาณวาลิกาปฺปสุอาทราสี วา ปาสาณตฺถมฺโก
 วา ทารุตฺถมฺโก วา กาทพฺโพ ฯ ตํ กาคฺลฺยจ การตฺถลฺยจ
 ภิกฺขุสฺส วฏฺฎติ ฯ ลากสิมามฺปน น วฏฺฎติ ฯ สมาน-
 สฺวาสกสิมา ปน กสฺสจิ ปีพฺนํ น กโรติ เกวลิ ภิกฺขุณิ
 วินยกมฺมเมว สาเรติ ตสฺมา เหตุถ วฏฺฎติ ฯ

อิมหิ จ อฏฺฐหิ นิมิตฺเตหิ อสมฺมิตฺเสหิปี อลฺยณมลฺยณ-
 สมฺมิตฺเสหิปี สีมา สมฺมณฺณิตฺตุ วฏฺฎติเยว ฯ สา เอว สมฺมณฺณิตฺตฺวา
 พชฺฌมานา เอเกน ทฺวิหิ วา นิมิตฺเตหิ อพฺทฺธา โหติ ฯ
 ติณิ ปน อาทิ กตฺวา วุตฺตปฺปการานํ นิมิตฺตานํ สเตนาปี

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุชกาวณณา หน้า ๑๓๗

พทฐา โหติ ฯ สา ตีหิ สิงฆาฏกสณฺจนา โหติ จตุหิ
จตุรสุสา वा สิงฆาฏกอกุฏจณฺทमुทิงฺกาทิสณฺจนา वा ตโต
อริเกหิ นานาสณฺจนา वा ฯ ตं พนฺธิตุกामेหิ สามนฺตวิหารesu
ภิกฺขุ ตสฺส ตสฺส วิหารสฺส สีมฺาปริจฺเจทํ ปุจฺจตฺวา
พทฺธสีมฺวิหารานํ สีมาย สีมฺนฺตริกํ อพทฺธสีมฺวิหารานํ สีมาย
อุปจาร์ จเปตฺวา ทิสาจาร์ภิกฺขุณฺํ นิสฺสณฺจาร์สมเย สเจ
เอกสมฺมี कामกฺเขตเตเต สีมํ พนฺธิตุกามา ये ตตฺถ พทฺธสีมฺา
วิหารา เตสุ ภิกฺขุณฺํ มยฺ อชฺช สีมํ พนฺธิสฺสาม कुम्हे
สทสทสีมฺาปริจฺเจทโต มา นิกฺขमितฺถาติ เปเสตพฺพิ ฯ ये
อพทฺธสีมฺา วิหารา เตสุ ภิกฺขุ เอกชฺฉํ สन्नฺิปาเตตพฺพา
ฉนฺทारहानं ฉนฺโท आहारापेतपुपो ฯ สเจ อณฺณानिปี
कामकฺเขตतानि อนฺโต กาทुकามา เตสุ कामेषु ये ภิกฺขุ
सन्ति तेहिปี आकन्तपुपि आकज्जनतानं ฉนฺโท आहริत्पुपोति
महासुमतฺเถโร आह ฯ महापुमतฺเถरो पन नानाकामकฺเขตतानि
नाम पाण्णुकं พทฺธสีมาสทิสานि न ततो ฉนฺत्परिसुत्थि
आकज्जति अनฺโตनमित्तकเตहि पन ภิกฺขุहि आकन्तपुपन्ति वत्त्वा
पुन आह समानं สํवासกसีมาย सम्मन्ननกาลे เตสํ आकम्मन्นपी
อนาคम्मन्นपी ฏกฺกฺติ อวิปฺปवाससีมาย सम्मन्ननกาลे पन
อนฺโตनमित्तकเตहि आकन्तपुपि आकज्जनतानं ฉนฺโท
आहริत्पुपोติ ฯ เอवํ สन्नฺิปติเตสุ ปน ภิกฺขุสุ ฉนฺทारहानं

*เล่มที่ ๓ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๑๓๘

ฉนฺทเส อหฺนฺเส เตสฺ มคฺเคสฺ นทีตฺตคฺคามทวาราทิสฺ จ
อาคนฺตคฺกิกฺขุณฺํ สีมฺํ สีมฺํ หตฺถปาसानยนฺตถฺยจ พหิสีม-
กรณฺตถฺยจ อารามิกฺเก เจว สมณฺทเทเส จ จเปตฺวา เภริสณฺณํ
วา สงฺขสณฺณํ วา กตฺวา นิमितฺตคฺคิตฺตนาณนฺตรํ วุตฺตาย สฺวณฺต
เม ภนฺเต สงฺโฆตฺติอาทิกาย กมฺมวาจาย สีมฺา พนฺธิตฺตพฺพา ฯ
กมฺมวาจาปริโยสานเนยว นิमितฺตานิ พหิ กตฺวา เภฏฺฐา
ปจฺวีสนฺธารกถุทกํ ปริยนฺตํ กตฺวา สีมฺา คตา โหติ ฯ

อิมฺมปฺน สํวาสกฺسیمํ สมฺมณฺนฺนฺเตหิ ปพฺพชฺชุปสมฺปทาทีนํ
สงฺฆกมฺมานํ สฺขกรณฺตถฺถํ ปจฺมํ ขณฺทฺทسیمฺา พนฺธิตฺตพฺพา ฯ ตมฺปน
พนฺธนฺเตหิ วตฺตํ ชานิตฺตพฺพิ ฯ สเจ หิ โปธิเจตฺติยภตฺตศาลาทินี
สพฺพวตฺตญฺนิ ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา กตฺวิหารเ พนฺธนฺติ วิหารมชฺฌ
พฺหุณฺํ สโมสฺรณฺญฺจानเ อพนฺธิตฺตวา วิหารปจฺจนฺเต วิวิตฺโตกาเส
พนฺธิตฺตพฺพา ฯ อกตฺวิหารเ พนฺธนฺเตหิ โปธิเจตฺติยาทีนํ สพฺพวตฺตญฺนํ
จानํ สลฺลภฺเขตฺวา ยถา ปตฺติฏฺฐิตฺเตสฺ วตฺตญฺสฺ วิหารปจฺจนฺเต
วิวิตฺโตกาเส โหติ เอวํ พนฺธิตฺตพฺพา ฯ สา เภฏฺฐิมฺปริจฺเจเทน
สเจ เอกวีสตี ภิกฺขุ คณฺหาติ วฏฺฐติ ตโต โอรํ น
วฏฺฐติ ปรี ภิกฺขุสฺสหฺสฺสํ คณฺหนฺตํปี วฏฺฐติ ฯ ตํ พนฺธนฺเตหิ
سیمฺมาลคฺคสฺ สมฺนฺตา นิमितฺตคฺคปคา ปาสาณฺา จเปตฺตพฺพา ฯ
น ขณฺทฺทسیمฺายํ จิตฺเทหิ มหาسیمฺา พนฺธิตฺตพฺพา น มหาسیمฺายํ

จิตฺเตหิ ขณฺเฑสิมา พนฺธิตฺตพฺพา ฯ ขณฺเฑสิมาเยว ปน จตฺวา
ขณฺเฑสิมา พนฺธิตฺตพฺพา มหาสิมาเยว จิตฺเตหิ มหาสิมา
พนฺธิตฺตพฺพา

ตตฺรารํ พนฺธฺนวิธิ สมฺนุตฺตา เอโส ปาสาโณ นิमितฺตฺนฺตํ
เอวํ นิमितฺตานิ กิตฺเตตฺตวา กมฺมวาทาย สิมา สมฺมฺนฺนิตฺตพฺพา ฯ
อถ ตสฺสาเอว ทพฺพิทกมฺมตฺถํ อวิปฺปวาทกมฺมวาทา กาทพฺพา ฯ
เอวณฺหิ สีมํ สมฺมฺหนิสฺสามาติ อากตา สมฺมฺหนิตฺตํ น
สฺกฺขิสฺสนฺตํ ฯ สีมํ สมฺมฺนฺนิตฺตวา พหิ สีมฺนฺตฺริกปาสาณา
จเปตพฺพา ฯ สีมฺนฺตฺริกา ปจฺฉิมโกฏฺฐิยา เอกรตฺนปฺปมาณา
วฏฺฐติ ฯ วิทฺถติปฺปมาณาปิ วฏฺฐติติ กุรฺนฺทึยฺ จตฺรํจฺจลป-
ปมาณาปิ วฏฺฐติติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ สเจ ปน วิหาโร มหา
โหติ เทวํปิ ติสฺโสปิ ตพฺพุตฺตฺริปิ ขณฺเฑสิมาโย พนฺธิตฺตพฺพา ฯ
เอวํ ขณฺเฑสิมํ สมฺมฺนฺนิตฺตวา มหาสิมา สมฺมฺติกาลเ ขณฺเฑสิมโต
นิกฺขมิตฺตวา มหาสิมาเยว จตฺวา สมฺนุตฺตา อนฺุปรียายนฺเตหิ
سیمฺนฺตฺริกปาสาณา กิตฺเตตฺตพฺพา ตโต อวเสสนิมิตฺตานิ
กิตฺเตตฺตวา หตฺถปาสํ อวิขหนฺเตหิ กมฺมวาทาย สมานสฺวาทกสิมํ
สมฺมฺนฺนิตฺตวา ตสฺสา ทพฺพิทกมฺมตฺถํ อวิปฺปวาทกมฺมวาทา
กาทพฺพา ฯ เอวํ หิ สีมํ สมฺมฺหนิสฺสามาติ อากตา สมฺมฺหนิตฺตํ
น สฺกฺขิสฺสนฺตํ ฯ สเจ ปน ขณฺเฑสิมาเยว นิमितฺตานิ กิตฺเตตฺตวา
ตโต สีมฺนฺตฺริกาย นิमितฺตานิ กิตฺเตตฺตวา มหาสิมาเยว นิमितฺตานิ
กิตฺเตตฺตวา เอวํ ติสฺสุ จานฺตฺสฺ นิमितฺตานิ กิตฺเตตฺตวา ยํ สีมํ

อิจฺจนฺติ ตํ ปจฺมํ พนฺธิตุํ วฏฺฏติ ฯ เอวํ สนฺเตปี ยถาวุตฺเตน
นเยน ขณฺทสึมโต ปฏฺจาย พนฺธิตพฺพา ฯ เอวํ พทฺธาสุ ปน
สึมาสุ ขณฺทสึมาย จิตฺตา ภิกฺขุ มหาสึมาย กมฺมํ กโรนฺตानํ
น โโกเปนฺติ มหาสึมาย วา จิตฺตา ขณฺทสึมาย กโรนฺตानํ
สึมนฺตริกาย ปน จิตฺตา อุภินฺนมฺปิ น โโกเปนฺติ คามกฺเขตฺเต
จตุวา กมฺมํ กโรนฺตानมฺปน สึมนฺตริกาย จิตฺตา โโกเปนฺติ
สึมนฺตริกา หิ คามกฺเขตฺตํ ภชฺติ ฯ สึมา จ นามเสา น
เกวลํ ปจฺวีตฺเตเยว พทฺธา พทฺธา นาม โหติ ฯ อถโจ
ปิฏฺจิปาสาณेषิ กุฏฺเฑเหปี เลเนปี ปาสาเทปี ปพฺพตฺมตฺถเกปี
พทฺธา พทฺธาเยว โหติ ฯ ตตฺถ ปิฏฺจิปาสาณ พนฺชนฺเตหิ
ปาสาณปิฏฺจิชฺย ราชึ วา โโกณฺเตวา อุทฺทุกฺขํ วา ขณฺตีวา
นิมิตฺตํ น กาดพฺพิ ฯ นิมิตฺตฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
กิตฺเตตฺตพฺพานิ กมฺมวาทาย สมฺมมฺนฺนิตพฺพา ฯ กมฺมวาทา-
ปริโยसानเ สึมา ปจฺวีสนฺธารกอุทกํ ปริยนฺตํ กตฺวา โอตฺตริ ฯ
นิมิตฺตปาสาณา ยถาจาเน น ติฏฺจฺจนฺติ ตสฺมา สมฺนุตโต
ราชึ วา อุปฺภูจฺจาเปตพฺพา จตฺตฺสฺ วา โโกณฺเส ปาสาณา
วิษณฺตพฺพา อัย สึมาปริจฺเจโหติ วตฺวา อกฺขรานิ วา
ฉินฺทิตพฺพานิ ฯ เกจि อุสฺสยกา สึมํ ฉาเปสฺสามาติ อคฺคึ
เทนฺติ ปาสาณาว ฉายนฺติ น สึมา ฯ กุฏฺเฑเหปี กิตฺตี
อกิตฺเตตฺตวา เอกวีสฺติยา ภิกฺขุณฺ โอภาสภูจฺจานํ อนฺโต กริตฺวา

ปาสาณนิมิตฺตานิ จเปตฺวา สีมา สมฺมณฺฺนิตพฺพา ฯ อนุโต-
กฺกฺกฺกเมว สีมา โหติ ฯ สเจ อนุโตกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
โอกาโส นตฺถิ ปมฺุเขปฺปี นิมิตฺตปาสาณจเปตฺวา สีมา
สมฺมณฺฺนิตพฺพา ฯ สเจ เอตมฺุปี นปฺุโปโหติ พหฺินิมฺุโพทก-
ปตฺนญฺุจฺาเนปฺปี นิมิตฺตานิ จเปตฺวา สมฺมณฺฺนิตพฺพา ฯ เอวํ
สมฺมตาย ปน สพฺุพฺุ กฺุฎฺุเคหํ สีมฺุญฺุจเมว โหติ ฯ จตฺุภิตฺุติยเลเนปฺปี
กฺุทฺุทํ อภิตฺุเตตฺุวา ปาสาณาว กิตฺุเตตฺุพฺพา ฯ อนุโต โอกาเส
อสติ ปมฺุเขปฺปี นิมิตฺตานิ จเปตฺุพฺพานิ ฯ สเจ นปฺุโปโหติ
พหฺินิมฺุโพทกปตฺนญฺุจฺาเน นิมิตฺตปาสาณจเปตฺวา นิมิตฺตานิ
กิตฺุเตตฺุวา สีมา สมฺมณฺฺนิตพฺพา ฯ เอวํ เลนสฺุส อนุโต จ
พหฺิ จ สีมา โหติ ฯ อุปริปาสาเทปฺปี ภิตฺุตี อภิตฺุเตตฺุวา อนุโต
ปาสาณจเปตฺวา สีมา สมฺมณฺฺนิตพฺพา ฯ สเจ นปฺุโปโหติ
ปมฺุเขปฺปี ปาสาณจเปตฺวา สมฺมณฺฺนิตพฺพา ฯ เอวํ สมฺมตา
อุปริปาสาเทยฺเวว โหติ เหญฺุจฺา น โอตฺุรติ ฯ สเจ ปน พหฺุสุ
ถมฺุเกสุ ตฺุลานํ อุปริ กตฺุปาสาทสฺุส เหญฺุจิมฺุตเล กฺุทฺุโท ยถา
นิมิตฺตานิ อนุโต โหติ เอวํ อุญฺุจหิตฺุวา ตฺุลารฺุกฺุเขหิ
เอกสมฺุพฺุทฺุโร จิโต เหญฺุจฺาปฺปี โอตฺุรติ ฯ เอกตฺุถมฺุภปาสาทสฺุส
ปน อุปริมฺุตเล พหฺุชา สีมา สเจ ถมฺุภมฺุตฺุถเก เอกวิสฺุติยา
ภิกฺุญฺุณํ โอกาโส โหติ เหญฺุจฺา โอตฺุรติ ฯ สเจ ปาสาทสฺุส
ภิตฺุติโต นิกฺุคเตสฺุ นียฺุยฺุหกาทิสฺุ ปาสาณจเปตฺวา สีมํ พนฺุชฺุนฺุติ

ปาสาทิกัตติ อนฺโตสีมาย โหติ हेग्जा पनससा ओटरणा-
โนटरन् वुत्तनयेनव वेतिदप्पि ५ हेग्जापासाते गित्तेनतेहिपी
गित्ति ज रुग्खत्तमग्गा ज न गित्तेत्तप्पवा ५ गित्तिलक्के पन
पासात्तत्तमग्गे गित्तेत्तु वग्गुत्ति ५ ऐवं गित्तित्ता सीमा
हेग्जापासात्तसत्त प्रियन्त्तत्तमग्गान् अनฺतोयेव โหति ५ सजे
पन हेग्जापासात्तसत्त गुत्तो उप्परिमत्ते सम्पत्तो โหति
उप्परिपासात्तम्पी अगिरुत्ति ५ सजे पासात्तसत्त प्पनिम्मिप्पत्त-
त्तन्नग्गान्ने निमित्तानि गโรन्त्ति सप्पो पासात्तो सीम्मग्गो
โหति ५ सजे पप्पत्तम्मत्तगे त्तं โหति ऐกवีสत्ติया गिग्गुन्
ओकासारत्तं तत्तत्त पीग्गुत्तिपासात्ते विय सीम्मं पन्त्तन्त्ति हेग्जा-
पप्पत्तेपी तेनव प्रियन्त्तेत्तेन सीमा ओत्तरत्ति ५ त्तालम्मतत्तत्तत्तेपी
उप्परि सीमा पत्तथा हेग्जा ओत्तरत्तेव ५ โย पन वित्तानसन्त्तानो
โหति उप्परि ऐกवีสत्ติया गिग्गुन् ओकात्तो अत्तत्ति हेग्जा
นत्तत्ति त्तत्तत्त उप्परि पत्तथा सीमा हेग्जा न ओत्तरत्ति ५
ऐवं मत्तिग्गत्तत्तत्तानो वा โหत्तु प्पन्नवत्तत्तानो वा चत्तत्त
हेग्जा वा मच्चच्चे वा सीम्मत्तत्तमान्त्तं नत्तत्ति त्तत्तत्त उप्परि
पत्तथा सीमा हेग्जा न ओत्तरत्ति ५ चत्तत्तत्त पน त्तेव गुग्गानि
आसन्त्तेन जित्तानि ऐกत्तत्तत्तत्तत्त उप्परि सीम्मत्तत्तमान्त्तं नत्तत्तत्तत्तत्त
गुग्गन्त्तरं जित्तत्तत्ता वा ปุत्तेत्तत्ता वा ऐกาत्तत्तत्तत्तत्तत्त उप्परि
सीमा सम्मन्त्तत्तत्तत्ता ५ ऐโก त्तत्तत्तत्तत्तत्तत्तत्तत्तत्तत्तत्तत्तत्तत्त

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุชกาวณณา หน้า ๑๔๓

อุปริ สีมปฺปมาณสุส อตฺถิตาย สีมํ พนฺชนฺติ ตสฺส เจ
เหฏฺฐา อากาสปพฺภารํ โหติ สีมาน โอตฺรติ ฯ สเจ ปนฺสุส
เวมฺขณฺเ สีมปฺปมาณํ สุสิรปาสาณํ โหติ โอตฺรติ ฯ โส
จ ปาสาณํ สีมภูโจเยว โหติ ฯ อถापิสฺส เหฏฺฐา เณฺนสุส
กุกฺกาท อคฺคโกฏี อหจฺจ ติฏฺฐติ โอตฺรติ เหฏฺฐา จ อุปริ
จ สีมายเวว โหติ ฯ สเจ ปนฺ เหฏฺฐา อุปริมสุส สีมปฺริจฺเจทสุส
ปารโต อนฺโตเลนํ โหติ พหิ สีมาน โอตฺรติ ฯ อถापิสฺส
อุปริมสุส สีมปฺริจฺเจทสุส โอรโต พหิเลนํ โหติ อนฺโต
سیمาน โอตฺรติ ฯ อถापิสฺส อุปริ สีมปฺริจฺเจโท ขุทฺทโก
เหฏฺฐา เณฺน มหนฺตํ สีมปฺริจฺเจท มติกกมิตฺวา จิตฺํ สีมาน
อุปริเยว โหติ เหฏฺฐา น โอตฺรติ ฯ ยถิ ปนฺ เณฺน ขุทฺทกํ
สพฺพจฺฉิมسیمปฺริมาณํ อุปริ สีมาน มหตี ฯ ตํ อชฺโฆตฺถริตฺวา
จิตฺตา สีมาน โอตฺรติ ฯ อถ เณฺน อติขุทฺทกํ สีมปฺปมาณํ น
โหติ สีมาน อุปริเยว โหติ เหฏฺฐา น โอตฺรติ ฯ สเจ
ตโต อุปฺพตฺตํ ภิชฺชิตฺวา สามํ ปตติ สีมปฺปมาณํ สเจ
โหติ พหิ ปตติ อسیمาน ฯ อปตติมฺปนฺน ยถิ สีมปฺปมาณํ
سیمาน โหติเยว ฯ ขณฺฺขسیمาน นิจฺจตฺถกา โหติ ตํ ปุเรตฺวา
อุจฺจวตฺถกํ กโรนฺติ สีมายเวว ฯ สีมาย เคหํ กโรนฺติ
سیمภูจกเมว โหติ ฯ สีมาย โปกฺขรณฺี ขณฺฺนติ สีมายเวว ฯ โอโฆ
سیمมณฺฺทลํ โอตฺถริตฺวา กจฺจติ สีมมัลลเก อญฺฺญํ พนฺธิตฺวา

กมัม กาคู วฏฺฏติ ๑ สีมาย เหฏฺฐา อุมมุงฺคนที โหติ อิทฺธิมา
ภิกฺขุ ตตฺถ นิสิตฺติ ๑ สเจ สานที ปจฺม คตา สีมาน
ปจฺจนา พทฺฐา กมัม น โภเปติ ๑ อถ ปจฺม สีมาน พทฺฐา
ปจฺจนา นที คตา กมัม โภเปติ ๑ เหฏฺฐาปจฺจวิตฺเต จิตฺโต
ปน โภเปติเยว ๑ สีมมालเก ปน วฏฺฏรฺกฺโข โหติ ตสฺส
สาขา วา ตโต นิคฺคตปาโรโห วา มหาسیمาย ปจฺจวิตฺถ
วา ตตฺถ ชาตฺรฺกฺขาทีนึ วา อาหจฺจ ติฏฺฐติ มหาسیمํ โสเชตฺวา
วา กมัม กาคพฺพิ เต วา สาขาปาโรหา ฉินฺนิตฺตฺวา
พหิฏฺฐกา กาคพฺพา ๑ อนาหจฺจจิตฺตสาขาทีสุ อารุพฺพภิกฺขุ
หตฺถปาสํ อานตฺตพฺโพ ๑ เอวํ มหาسیمาย ชาตฺรฺกฺขสฺส สาขา
วา ปาโรหา วา วุคฺคตฺนเยเนว สีมมालเก ปติฏฺฐาติ ๑
วุคฺคตฺนเยเนว สีมํ โสเชตฺวา กมัม กาคพฺพิ ๑ เต วา
สาขาปาโรหา ฉินฺนิตฺตฺวา พหิฏฺฐกา กาคพฺพา ๑ สเจ สีมมालเก
กมฺเม กยิรมานเ โภจึ ภิกฺขุ มालกสฺส อนฺโต ปวีสิตฺวา
เวหาสนฺนจิตฺตสาขาย นิสิตฺติ ปาทา วาสฺส ญฺมิตฺตา โหนฺติ
นิวาสนปารุปนํ วา ญฺมึ ผุสฺติ กมัม กาคู น วฏฺฏติ ๑
ปาเท ปน นิวาสนปารุปนญฺจ อุกฺขิปาเปตฺวา กาคู วฏฺฏติ ๑
อิทญฺจ ลกฺขณํ ปุริมฺนเยนปี เวทิตฺตพฺพิ ๑ อยมฺปน วิเสโส ตตฺตร
อุกฺขิปาเปตฺวา กาคู น วฏฺฏติ หตฺถปาสํเยว อานตฺตพฺโพ ๑
สเจ อนฺโต สีมฺภูโจ ปพฺพโต อพฺภกฺคจฺจติ ตตฺตรภูโจ ภิกฺขุ

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุชกาวณณา หน้า ๑๔๕

หตุลปาส์ อานตพโพ ๗ อิทธิยา อนุโตปพพตํ ปวิญเจปี เอเสว
นโย ๗ พชฌมานาเอว हि सीमा ปमानรहितं ปเทस्स न
โอตรติ ๗ พทุขสีมาย ชาตं ยงกิลยจิ ยตุถ กตุถจิ เอกสมพนุเชน
คตं सीमाสงขमेव कजुत्ति ๗

ติโยชนปรมนุตติ เอตุถ ติโยชนํ ปรมं ปमानเมตีสสาติ
ติโยชนปรมา ตं ติโยชนปรมं ๗ สมมนุนนุเตน มชฌเม จตุวา
ยถา จตุสฺส ทิสาสฺส ทियทตมทियทตมโยชนํ โหติ เอวํ
สมมนุนิตพพา ๗ สเจ ปน มชฌเม จตุวา เอเกกทิสโต ติโยชนํ
กโรนุติ ฉโยชณา โหนุตีติ น วญฺญติ ๗ จตุรสฺสํ वा ติโกณํ
วา สมมนุนนุเตน ยถา โกณโต โกณํ ติโยชนํ โหติ
เอวํ สมมนุนิตพพา ๗ สเจ हि येन เกนจิ ปริยนุเตน
เกสคคตมตมปี ติโยชนํ อตีกกามาติ อาปคตติยจ อาปชชติ सीมา
จ อสีมาว โหติ ๗

นทีปารนุติ เอตุถ ปารยตีติ ปारा ก็ ปารยติ นที
นทिया ปारा นทีปारा ตं นทีปาริ อชฺโฆตถุรमानนุติ
อตุโถ ๗ เอตุถ ปน นทिया ลกขณํ นทีนิमितเตสฺส วุตตนยเมว ๗
ยตุถสฺส ชฺวนาวา วาติ ยตุถ นทिया สีมพนุชนญฺจานคเตสฺ
ติตุเถสฺส นิจฺจสยจรณนาวา อสฺส ยา สพพนุติเมน ปริจฺเจเทน
ปาชนปฺริเสน สทฺธิ์ ตโย ชเน วหติ ๗ สเจ ปน สานาวา
อุทฺธิ์ वा อโร वा เกนจิตเวท กรณียเณ ปน อากมนตุถาย

นีตา วา เณหิ วา หตา อวสุลั ลพฺภเนยฺยา ยา ปน
วาเตน วา ฉินฺนพฺพชฺฌา วิจฺจิหิ นทิมชฺฌมฺ นีตา อวสุลั
อาหริตพฺพา ปฺน ชฺวณาวว โหติ อุทเท โอคเต ถลั
อุสุสาทิตาปี สุชากสฺภาทีหิ ปฺเรตฺวา จปีตาปี ชฺวณาวว ฯ
สเจ ภินฺนนาวา วิสฺขตปฺทรา วา น วญฺญูติ ฯ มหา-
ปทุมตฺเถโร ปนาห สเจปี ตาวกาลิกํ นาวั อาเนตฺวา
สีมพฺพชฺฌาเน จเปตฺวา นิमितฺตานิ กิตฺเตนฺติ ชฺวณาวาเยว
โหตีติ ฯ ตตฺร มหาสุมตฺเถโร อาห นิमितฺตํ วา สีมา
วา กมฺมวจาเยว คจฺฉติ น นาเวย ภควตา จ ชฺวณาวา
อนุญญาตา ตสฺมา นิพฺพุชฺฌนาวาเยว วญฺญูตีติ ฯ ชฺวเสตุ วาติ
ยตฺถ รุกฺขสงฺฆาญฺมโย วา ปทฺรพฺพุโช วา ชงฺฆสฺตฺถเสตุ วา
หตฺถิอุสุสาทีนํ สลฺยจฺรณโยคฺโค มหาเสตุ วา อตฺถิ อนฺตมโส
ตํขณฺณเยว รุกฺขํ ฉินฺนิตฺตฺวา มนุสฺसानํ สลฺยจฺรณโยคฺโค
เอกปทิกเสตุปี ชฺวเสตุเตวว สงฺขํ คจฺฉติ ฯ สเจ ปน
อุปริพฺพุชานิ เวตฺตลตาทีนํ หตฺถเณน คเหตฺวาปี น สกฺกา โหติ
เตน สลฺยจฺริตฺตํ น วญฺญูติ ฯ เอวรูปํ นทีปารสีมํ สมฺมณฺณิตฺตุนฺติ
ยตฺถายํ วุตฺตปฺปการา ชฺวณาวา วา ชฺวเสตุ วา อภิมฺขตฺตฺเถเยว
อตฺถิ เอวรูปํ นทีปารสีมํ สมฺมณฺณิตฺตํ อุนฺชานามิตี อตฺถิ โธ ฯ
สเจ ชฺวณาวา วา ชฺวเสตุ วา อภิมฺขตฺตฺเถ นตฺถิ อีสกํ อุทฺธํ

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษณฺรทวณฺณนา หน้า ๑๔๗

อภฺรฺหิตฺวา อโห วา โอรฺหิตฺวา อตฺถิ เอวมฺปิ ฏฺฐติ ฯ
กรวิกตฺยสฺสเถโร ปน ทาวุตฺตมตฺตพฺพทฺตเรปิ ฏฺฐติ อห ฯ
อิมญฺจ ปน นทฺตีปารสํมํ สมฺมณฺณนฺเตน เอกสฺมึ ตฺเร จตฺวา
อุปรฺยโสเต นทฺตีเร นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺตวา ตโต ปฏฺจาย อตฺตานํ
ปรฺกขฺยปฺนเตน ยตฺตกํ ปรฺจฺเจทํ อิจฺฉติ ตสฺส ปรฺยโสาเน
อโหโสเตปิ นทฺตีเร นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺตวา ปรฺตีเร สมฺมุขญฺจฺจฺจ
นทฺตีเร นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺตพฺพํ ตโต ปฏฺจาย ยตฺตกํ ปรฺจฺเจทํ
อิจฺฉติ ตสฺส วเสน ยาว อุปรฺยโสเต ปจฺมกิตฺตฺตนิมิตฺตสฺส
สมฺมุขา นทฺตีเร นิมิตฺตํ ตาว กิตฺเตตฺตวา ปจฺจาหฺริตฺวา
ปจฺมกิตฺตฺตนิมิตฺเตน สทฺธี ฆฏฺเตตฺตพฺพํ ฯ อถ สพฺพนิมิตฺตํ
อนฺโต จิตฺตํ กิกฺขุ หตฺถปาสคเต กตฺวา กมฺมวาทาย สฺมา
สมฺมณฺณนิตฺตพฺพา ฯ นทฺตี จิตฺตา อนาคตาปิกมฺมํ น โภปนฺติ ฯ
สมฺมตฺติปรฺยโสาเน จเปตฺวา นทฺตี นิมิตฺตํ อนฺโต ปรฺตีเร
จ โอรฺหิตฺเร จ เอกา สฺมา โหติ ฯ นทฺตี ปน พทฺธสํมสฺงขํ
น คจฺฉติ วิสฺสุ นทฺตีสฺมาเอว หิ สฺวา ฯ สเจ อนฺโตนทฺตี
ทฺตีปโก โหติ ตํ อนฺโตสฺมาขํ กาทฺตกาเมน ปุริมนเยเนว อตฺตนา
จิตฺตีเร นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺตวา ทฺตีปคสฺส โอรฺหิตฺเร จ ปารฺมณฺเต
จ นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺตพฺพํ อถ ปรฺตีเร นทฺตี โอรฺหิตฺเร นิมิตฺตสฺส
สมฺมุขญฺจฺจฺจ นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺตวา ตโต ปฏฺจาย ปุริมนเยเนว

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๔๘

ยาว อุปรโสะเต ปจมกิตติตนินิมิตตสส สมมุขา นิมิตต์ ตาว
กิตฺเตตพพ อถ ทีปกสส ปาริมนฺเต จ โอริมนฺเต จ นิมิตต์
กิตฺเตตฺวา ปจฺจาหริตฺวา ปจมกิตติตนินิมิตฺเตน สทฺธิ ฆญฺเฏตพพ
อถ ทฺวีสุ ตีเรสุ ทีปเก จ ภิกฺขุ สพฺเพว หตฺถปาสคเต
กตฺวา กมฺมวาชาย สีมา สมฺมณฺณิตพฺพา ฯ นทึยฺ จิตา
อนาคจฺจนฺตปิ กมฺมํ น โโกเปนฺติ ฯ สมฺมตฺติปริโยसानเ จเปตฺวา
นทึ นิมิตฺตานิ อนฺโตตฺติรทฺวยจฺจ ทีปโก จ เอกสีมา โหติ ฯ
นทึ ปน นทึสีมาเยว ฯ สเจ ปน ทีปโก วิหารสีมปริจฺเจทโต
อุทฺธึ วา อโธ วา อธิกตโร โหติ อถ วิหารสีมปริจฺเจท-
นินิมิตตสส อุชฺฐกเมว สมฺมุขิญฺเฏเต ทีปกสส โอริมนฺเต นิมิตต์
กิตฺเตตฺวา ตโต ปญฺจาย ทีปกสิขริ ปริกฺขิปปนฺเตน ปฺน ทีปกสส
โอริมนฺเต นิมิตตสส สมฺมุเข ปาริมนฺเต นิมิตต์ กิตฺเตตพพ ฯ
ตโต ปรี ปุริมนเยเนว ปรีตีเร สมฺมุขนิมิตฺตมาทึ กตฺวา ปรีตีเร
นินิมิตฺตานิ จ ทีปกสส ปาริมนฺตโอริมนฺเต นิมิตฺตานิ จ
กิตฺเตตฺวา ปจมกิตติตนินิมิตฺเตน สทฺธิ ฆญฺณา กาทพฺพา ฯ
เอวํ กิตฺเตตฺวา สมฺมตา สีมา ปพฺพตสณฺจานา โหติ ฯ สเจ
ปน ทีปโก วิหารสีมปริจฺเจทโต อุทฺธึปี อโธปี อธิกตโร
โหติ ปุริมนเยเนว ทีปกสส อุโภปี สิขรานิ ปริกฺขิปปิตฺวา
นินิมิตฺตานิ กิตฺเตนฺเตน นิมิตฺตฆญฺณา กาทพฺพา ฯ เอวํ กิตฺเตตฺวา
สมฺมตา สีมา มุทฺธิงคสณฺจานา โหติ ฯ สเจ ทีปโก วิหาร-

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุทธกถา หน้า ๑๔๕

สีมปริจเจทสส อนุโต ขุททโก โหติ สพุพจเมน นเยน
นิมิตตานิ กิตฺเตตพฺพานิ ฯ เอวํ กิตฺเตตฺวา สมฺมตา สีมา
ปณฺวสณฺจนา โหติ ฯ

อนุปริเวณิยนฺติ เอกสฺมี วิหารเ ตสฺมี ตสฺมี ปริเวณเ ฯ
อสงฺเกตนาติ สงฺเกตํ อกฺตฺวา ฯ เอกํ สมฺมหนิตฺวาติ กมฺมวาจา
สมฺมหนิตฺวา ฯ ยโต ปาฎิโมกฺขํ สุณฺนาตีติ ยตฺถ กตฺถจि ภิက္ขุณฺ
หตฺถปาเส นิสินฺโน ยสฺมา ปาฎิโมกฺขํ สุณฺนาติ กโตวสฺส
อุโปสฺสโถติ อตฺโถ ฯ อิทฺถจ วตฺถวเสน วุตฺตํ ฯ หตฺถปาเส
นิสินฺนสฺส ปน อสฺสณฺนตฺสสาปี กโตว โหติ อุโปสฺสโถ ฯ
นิมิตฺตา กิตฺเตตพฺพาติ อุโปสฺสอปฺมุขสฺส ขุทฺทกานิ वा
มหนฺตานิ वा ปาสาณอิฎฺฐกถารุขณฺททณฺทกาทีนิ ยานิ
กานิจิ นิมิตฺตานิ อพฺโลกาเส वा มาลกาทีสุ वा ยตฺถ
กตฺถจि สยฺมํ กตฺวา กิตฺเตตฺว ฏฺฐติ ฯ อถวา นิมิตฺตา
กิตฺเตตพฺพาติ นิมิตฺตฺปลานิ वा อนิมิตฺตฺปลานิ वा ปริจเจท-
ชานนตฺถํ นิมิตฺตานิ กิตฺเตตพฺพานิ ฯ เถเรหิ ภิက္ขุหิ ปจฺมตฺริ
สนฺนิปตฺตุนฺติ เอตฺถ สเจ มหาเถโร ปจฺมตฺริ น อากฺจฺจติ
ทูกฺกํ ฯ สพุเพเหว เอกชฺฉํ สนฺนิปตฺตฺวา อุโปสฺสโถ กาทพฺโพติ
เอตฺถ สเจ โปราณโก อวาโส มชฺเฌ วิหารสฺส โหติ
ปโหติ เจตฺถ ภิက္ขุณฺ นิสชฺชฎฺฐานํ ตตฺถ สนฺนิปตฺตฺวา อุโปสฺสโถ
กาทพฺโพ ฯ สเจ โปราณโก ปรีทพฺพลเ เจว สมฺพาโธ จ

*เล่มที่ ๑ มหาวิงควณณา หน้า ๑๕๐

อญโธ ปจฺจมา อญฺฺจโธ อวาโส อสมฺพาโธ ตตฺถ อุโปสโธ
กาทพุโธ ฯ ยตฺถ วา ปน เถโร ภิกฺขุ วิหฺรตีติ เอตฺถปิ
สเจ เถรสฺส วิหาโร สพฺเพสํ ปโหติ ฆาสุโก โหติ ตตฺถ
อุโปสโธ กาทพุโธ ฯ สเจ ปน โส ปจฺจนฺเต วิสมปฺปเทเส
โหติ เถรสฺส วตฺตพฺพํ ฆนฺเต คุมฺหากํ วิหาโร อฆาสุกเทโส
นตฺถิ เอตฺถ สพฺเพสํ โอกาโส อสุกฺสมิ นาม อวาเส โอกาโส
อตฺถิ ตตฺถ คนฺตุํ วฏฺฏตีติ ฯ สเจ เถโร นาคจฺฉติ ตสฺส
ฉนฺทปาริสฺสุทฺธี อานตฺวาสพฺเพสํ ปโหนเก ฆาสุกฺกุจฺฉาน
อุโปสโธ กาทพุโธ ฯ

อนฺชกวิฺนฺทาติ ราชคฺหโต กาวตฺมตฺตเมว อนฺชกวิฺนฺทํ
นาม ตํ อุปนฺนฺสฺสาย เถโร วสตี ตโต ราชคฺหํ อุโปสถํ
อากจฺฉนฺโต ฯ ราชคฺหํ หิ ปรีกฺขิปปิตฺวา อญฺฺจารส มหาวิหารา
สพฺเพ เอกสีมา ฆมฺมเสนาปตีนา เนสํ สีมา พุทฺธา ตสฺมา
เวพฺพวเน สงฺฆสฺส สามคฺคีทานตฺถํ อากจฺฉนฺโตติ อตฺถโธ ฯ นที
ตฺรณฺโตติ สิปฺปินี นาม น อตฺถกมฺนฺโต ฯ มนํ วุพฺโห
อโหสีติ อีสกํ อปฺปตฺตวฺพฺหาโว อโหสี ฯ สว กิร นที
คิฉฺฉกฺกุโธ โอตฺริตฺวาจฺฉนฺเตน โสเตน วหตี ตตฺถ เวเคน
อากจฺฉนฺตํ อุกกํ อมนสฺสิโรนฺโต เถโร มนํ วุพฺโห อโหสี น
ปน วุพฺโห อุกกพฺภาหตานิสฺส จีวรานิ อลฺลทานิ ชาตานิ ฯ

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุชกวณณนา หน้า ๑๕๑

สมมตา สีมา สงฺเขน ติจีวเรน อวิปฺปวาโส จเปตฺวา ความญจ
คามุปจารญจาทิ อิมิสฺสา กมฺมวาทาย อุปฺปนฺนกาลโต ปฏฺจาย
ภิกฺขุณฺ ปุริมกมฺมวาทา น วฏฺฏติ ฯ อยเมว ทาวรา โหติ
ภิกฺขุณฺนิมฺปน อัยฺ น วฏฺฏติ ปุริมาเยว วฏฺฏติ ฯ กสฺมา ฯ
ภิกฺขุณฺิสงฺโฆ หิ อนฺโตคาเมวสติ ฯ ยถิ เอวํ สียา โส
เอตาย กมฺมวาทาย ติจีวรปริหาริ น ลภฺยย อตฺถิ จสฺส
ปริหาริ ตสฺมา ปุริมาเยว วฏฺฏติ ฯ ภิกฺขุณฺิสงฺฆสฺส หิ
เทวปี สีมาโย ลพฺภนฺติ ฯ ตตฺถ ภิกฺขุณฺํ สีมํ อชฺโฆตฺถริตฺวาปี
ตสฺสา อนฺโตปี ภิกฺขุณฺินํ สีมํ สมฺมณฺฺนิตฺฺว วฏฺฏติ ฯ ภิกฺขุณฺมฺปิ
ภิกฺขุณฺิสีมาย เอเสว นโย ฯ น หิ เต อลฺยณฺมณฺฺลสฺส กมฺเม
คณฺฺปรกา โหนฺติ น กมฺมวาทาวคฺคิ กโรนฺติ ฯ เอตฺถ จ
นิคฺคณฺฺครานมฺปิ คามเนว สงฺคโห เวทิตฺพฺโพ ฯ คามุปจารโรติ
ปริกฺขิตฺตสฺส ปริกฺเขโป อปริกฺขิตฺตสฺส ปริกฺเขโปกาโส ฯ เตสุ
อริฏฺฐิตเตจฺจิริโก ภิกฺขุ ปริหาริ น ลภฺติ ฯ อิติ ภิกฺขุณฺํ
อวิปฺปวาสสีมา ความญจ คามุปจารญจ น โอตฺถโรติ สมาน-
สํวาสกสีมาว โอตฺถโรติ ฯ สมานสํวาสกสีมา เจตฺถ อตฺถโน
ธมฺมตาย กจฺจติ ฯ อวิปฺปวาสา ปน ยตฺถ สมานสํวาสก-
สีมา ตตฺถเวว กจฺจติ น หิ ตสฺสา วิสฺสุ นิมิตฺตกิตฺตนํ
อตฺถิ ฯ ตตฺถ สเจ อวิปฺปวาสาय สมฺมตีกาเล คาโม อตฺถิ
ตํ สา น โอตฺถโรติ ฯ สเจ ปน ธมฺมตาย สีมาย ปจฺจนา

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๕๒

คาโม นินิตติ โสปี สีมาสงขัมเขว คจฺจติ ฯ ยถา จ ปจฺจนา
นินฺนุโจ เอว ปจฺจํ นินฺนุจฺจสฺส ปจฺจนา วฑฺฒิตฺตปฺปะเทโสปี สีม่า-
สงฺขมฺเวว คจฺจติ ฯ สเจปี สีมาย สมฺมตีกาเล เคหานิ กตานิ
ปวิสิสฺสามาติ อาลโยปี อตฺถิ มนุสฺสา ปน อปฺปวิญฺจา
โปราณกคามํ वा สเคหเมว ฉฑฺฑเตตฺตวา อณฺณตฺถ คตา
อคาโมเขว เอส สีม่า โอตฺถรติ ฯ สเจ ปน เอกมฺปิ กุลํ
ปวิญฺจํ वा อากตํ वा อตฺถิ คาโมเขว สีม่า น โอตฺถรติ ฯ

เอวณฺจ ปน ภิกฺขเว ติจีวเรณ อวิปฺปวาโส สมฺมหนตฺตพฺโพติ
เอตฺถ สมฺมหนเตน ภิกฺขุณา วตฺตํ ชานิตพฺพํ ฯ ตตฺถริทํ วตฺตํ
ขณฺฑสีมาย จตฺตวา อวิปฺปวาสสีม่า น สมฺมหนตฺตพฺพา ตถา
อวิปฺปวาสสีมาย จตฺตวา ขณฺฑสีม่าปี ฯ ขณฺฑสีมาย ปน จิตฺเตน
ขณฺฑสีมาว สมฺมหนิตพฺพา ตถา อิตฺตราย จิตฺเตน อิตฺตรา ฯ
สีมํ นาม ทฺวีหิ การณฺเหหิ สมฺมหนนฺติ ปกตฺติยา ชุฑฺฑทกํ ปฺน
อาวาสวฑฺฒนตฺถาย มหตี वा กาคฺคํ ปกตฺติยา มหตี ปฺน
อณฺเณสํ วิหาโรกาส ทานตฺถาย ชุฑฺฑทกํ वा กาคฺคํ ฯ ตตฺถ
สเจ ขณฺฑสีมณฺจ อวิปฺปวาสสีมณฺจ ชานนฺติ สมฺมหนิตฺตฺถเจว
พนฺธิตฺตฺถจ สกฺขิสฺสนฺติ ฯ ขณฺฑสีมมฺปน ชานนฺตา อวิปฺปวาสํ
อชานนฺตาปี สมฺมหนิตฺตฺถเจว พนฺธิตฺตฺถจ สกฺขิสฺสนฺติ ฯ ขณฺฑสีมํ
อชานนฺตา อวิปฺปวาสํเขว ชานนฺตา เจตฺติยฺกณฺโพรธิยฺกณ-

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุชกาวณณา หน้า ๑๕๓

อุโปสถาคาราทีสุ นิราสงกฏจानะสุ จตุวา อปุเปวนาม สมุหนิต्तु
สกุขิสฺสนฺติ ฯ ปฏฺิพนุชิตุมฺปน น สกุขิสฺสนฺเตว ฯ สเจ พนุเชยฺย
สีมาสมเกทํ กตุวา วิหารํ อวิหารํ กเรยฺยํ ตสฺมา น
สมุหนิตฺตพฺพา ฯ เย ปน อุโภปี น ชานนฺติ เต เนว สมุหนิต्तु
น พนุชิต्तु สกุขิสฺสนฺติ ฯ อยฺยหิ สีมา นาม กมฺมวาจาย
วา อสีมา โหติ สาสนนฺตฺรชานเนว วา ฯ น จ สกฺกา
สีมํ อชานนฺเตหิ กมฺมวาจํ กาคฺตุํ ตสฺมา น สมุหนิตฺตพฺพา ฯ
สาธุกมฺปน ฅตุวาเยว สมุหนิตฺตพฺพา จ พนุชิตฺตพฺพา จาติ ฯ

เอวํ พทฺทสีมาวเสน สมานสํวาสนจฺจ เอกุโปสถภาวณฺจ
ทสฺเสตฺวา อิทานิ อพทฺทสีเมสุปี โอกาสฺสุ ตํ ทสฺเสนฺโต
อสมฺมตฺตาย ภิกฺขเว สีมา ย อฏฺุจปีตฺยาตฺยาตีอาทิมาห ฯ ตตฺถ
อฏฺุจปีตฺยาตฺยอปริจฺฉินฺนุทาย ฯ กามคฺคเณน เจตฺถ นคฺรมฺปิ
คหิตเมว โหติ ฯ ตตฺถ ยตฺตเก ปเทเส ตสฺส กามสฺส โภชกา
พลี ลภนฺติ โส ปเทโส อปุโป วา โหตุ มหนฺโต วา
คามสีมาเตวว สงฺขํ คจฺฉติ ฯ นคฺรนิคฺมสีมาสุปี เอสว นโย ฯ
ยมฺปิ เอกสุมีเยว กามกฺขเตเต เอกํ ปเทสํ อยํ วิสสกาโม
โหตุติ ปริจฺฉินฺนิตฺตฺวา ราชา กสฺสจฺจิ เทติ โสปี วิสสคามสีมา
โหติเยว ฯ ตสฺมา सा ज इतिरा ज पकतिकामनिकमनकरसीमा
พทฺทสีมาสทิสายเว โหนฺติ ฯ เกวลมฺปน ติจีวรวิปฺปวาสปริหารํ
น ลภนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑ มหาวิภังควณฺณา หน้า ๑๕๔

เอวํ คามนฺตวาสินํ สีมาปริจฺเจทํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ
อรรถณฺกานํ ทสฺเสนฺโต อคามเก เจตฺยาทิมาห ๑ ตตฺถ อคามเก
เจติ คามนิกมฺนฺครสีมาหิ อปริจฺฉินฺเน อฏฺฐวิปฺปเทเส ๑ อถฺวา
อคามเก เจติ วิชฺฌาณฺวิสฺทธิเส อรรถณฺเย ภิกฺขุ วสฺติ อถฺสฺส
จิตฺตกาสฺโต สมฺนฺตา สตฺตพฺภนฺตฺรา สมานํ ลํวาสกสีมาติ อตฺถโถ ๑
อโย สีมา ติจีวรวิปฺปวาสปฺริหารมฺปิ ลภฺติ ๑ ตตฺถ เอกํ อพฺภนฺตฺริ
อฏฺฐวิสฺติหตฺถปฺปมาณํ โหติ ๑ มชฺฌเณ จิตฺสฺส สมฺนฺตา
สตฺตพฺภนฺตฺรา วินฺเวเชน จุทฺทส โหณฺติ ๑ สเจเทว สงฺฆา
วิสุํ วินยกมฺมานิ กโรณฺติ ทฺวินฺนํ สตฺตพฺภนฺตฺรานํ อนฺตเร
อณฺณเมกํ สตฺตพฺภนฺตฺริ อูปจารตฺถาย จเปตฺพุทฺ ๑เสสา
สตฺตพฺภนฺตฺรสีมกถา มหาวิภังเก อฏฺฐโทสฺติตฺติกฺขาปทวณฺณนํ
วตฺตฺนเยน กเหตุพุทฺ ๑

สพฺพา ภิกฺขเว นที อสีมาติ ยากาจิ นทีลกฺขณฺปฺปตฺตา
นที นิมิตฺตานิ กิตฺเตตฺตฺวา เอตํ พทฺฐสีมํ กโรมาติ กตฺยาปี
อสีมาว โหติ ๑ สา ปน อตฺตโน สภาเวเนว พทฺฐสีมาสฺทิสฺสา
สพฺพเมตฺถ สงฺฆกมฺมํ กาคฺคํ วฏฺฏกฺติ ๑ สมฺมทฺทชาตฺสฺสเรสุปี เอเสว
นโย ๑ เอตฺถ จ ชาตฺสฺสโร นาม เยน เกนจิ ขณฺติวฺวา
อกฺโข สยฺยชาตฺสฺสโร สมฺนฺตโต อากเตน อุกฺเทน ปุริโต
ติฏฺฐจฺติ ๑ เอวํ นทีสมฺมทฺทชาตฺสฺสรานํ พทฺฐสีมภาวํ ปฏฺิกฺขิปีตฺวา

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษณฺฐกถณฺนา หน้า ๑๕๕

ปฺน ตตฺถ อพฺทฐสึมฺปริจฺเจทํ ทสฺเสนฺโต นทียา วา
ภิกฺขเวตฺติอาทิมาน ๑ตตฺถ ยํ มชฺฌิมสฺส ปฺริสฺสสฺส สมฺนุตฺตา
อุทฺทกฺกฺเขปาทิ ยํ จานํ มชฺฌิมสฺส ปฺริสฺสสฺส สมฺนุตฺโต
อุทฺทกฺกฺเขเปฺน ปริจฺฉินฺนํ ๑ กถํ ปน อุทกํ อุทฺธิปิตพฺพํ ๑
ยถา อุทฺทกฺกฺษตฺตา ทารฺคุพฺพํ ชิปฺนฺติ เหวํ อุทกํ วา วาติกํ
วา หตฺถเณน คเหตุวา ถามมชฺฌิเมเนน ปฺริเสเนน สพฺพถาเมเนน
ชิปิตพฺพํ ๑ ยตฺถ เหวํ ชิตฺตํ อุทกํ วา วาติกา วา ปตฺติ
อยเมโก อุทฺทกฺกฺเขไป ๑ ตสฺส อนฺโต หตฺถปาสํ วิชฺหิตฺวา
จิตฺตํ กมฺมํ โภเปติ ๑ ยาว ปฺริสฺสา วทฺตติ ตาว สึมาปี
วทฺตติ ๑ ปฺริสฺสปรียนฺตโต อุทฺทกฺกฺเขไปเยว ปฺมาณํ ๑ ชาตฺสฺสร-
สมฺภูทฺสฺสปี เอสฺเสว นโย ๑ เอตฺถ จ สเจ นทึ นาทิทึฆา
โหติ ปภวโต ปฏฺฐจาย ยาว มุขทฺวารานํ สพฺพตฺถ สจฺโฆ
นีสึทฺติ อุทฺทกฺกฺเขปสึมากมฺมํ นาม นตฺถิ สกลาปี นทึ
เอเตสฺสยฺเว ภิกฺขุณฺโณ ปโหติ ๑ ยมฺปน มหาสุมฺตฺเถเรเนน วุตฺตํ
โยชนํ ปวตฺตมานาเยว นทึ ตตฺตราปี อุปฺริ อทฺตโยชนํ
ปหาย เหนฺจฺจา อทฺตโยชเนน กมฺมํ กาคฺตุ วฏฺฏตีติ ตํ
มหาปทุมฺตฺเถเรเนว ปฏฺฐิกฺขิตฺตํ ๑ ภควตา หิ ติมณฺฑลํ
ปฏฺฐิจฺฉาเทตฺวา ยตฺถ กตฺถจฺจิ อุตฺตรนฺตียา ภิกฺขุณฺนียา อนฺตร-
วาสโก เตมียตีติ อิทํ นทียา ปฺมาณํ วุตฺตํ น จ โยชนํ

วา อพฺตมโยชนํ วา ตสฺมา ยา อิมสฺส สุตตสฺส วเสน
ปฺพเพ วุตตลกฺขณา นที ตสฺสา ปภวโต ปฏฺจาย สงฺฆกมฺมํ
กาคฺวภูตฺติ ฯ สเจ ปเนตฺถ พหุ ภิกฺขุ วิสฺสุ วิสฺสุ กมฺมํ
กโรนฺติ สพฺเพหิ อตฺตโน จ อณฺเณสยจ อุทกฺกุเขปปริจฺเจทสฺส
อนฺตรอณฺโณ อุทกฺกุเขโป สีมฺนตฺริกตฺถาย จเปตพฺโพ ฯ ตโต
อธฺกาวภูตฺติเยว ฯ อุนกมฺปน น วภูตฺตีติ วุตฺตํ ฯ ชาตสฺสร-
สมฺพุทฺธฺสฺส เอเสว นโย ฯ นทฺธิยา ปน สงฺฆกมฺมํ กริตฺตสฺมาติ
คเตหิ สเจ นที ปริปฺณฺณา โหติ สมตฺตติกา อุทกสาฎฺธิกํ
นิวาเสตฺวาปี อนฺโตนทฺธิเยว กมฺมํ กาทพฺพํ ฯ สเจ น สกโกนฺติ
นาวายปิจตฺวา กาทพฺพํ ฯ กจฺจณฺตฺธิยา ปน นาวาย กาคฺ
น วภูตฺติ ฯ กสฺมา ฯ อุทกฺกุเขปมคฺตเมว หิ สีมฺาปฺมานํ ตํ
นาวา สีมฺเมว อตฺถกเมตฺติ เอวํ สติ อณฺณิสฺสา สีมฺาย
ณฺตฺติ อณฺณิสฺสา อนฺนฺสฺสาวนา โหติ ตสฺมา นาวํ อริตฺเตน
วา จเปตฺวา ปาสาณฺเ ว ลมฺพิตฺวา(๑) อนฺโตนทฺธิยํ ชาตฺรฺกฺเข
วา พนฺธิตฺวา กมฺมํ กาทพฺพํ ฯ อนฺโตนทฺธิยํ พทฺเช อฏฺฏเกปิ
อนฺโตนทฺธิยํ ชาตฺรฺกฺเขปิ จิตฺเทหิ กาคฺ วภูตฺติ ฯ สเจ ปน
รฺกฺขสฺส สาขา วา ตโต นิกฺขนฺตปาโรโห วา พหฺนทฺตีเร
วิหารสีมฺาย วา คามสีมฺาย วา ปตฺติจฺจโต สีมํ วา โสเชตฺวา
สาขํ วา ฉินฺทิตฺวา กมฺมํ กาทพฺพํ ฯ พหฺนทฺตีเร ชาตฺรฺกฺขสฺส
๑. สฺ. จกฺเขตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุชกวรรณนา หน้า ๑๕๗

อนุโตนทียิ ปวิภูจสาขาย วา ปาโรเห วา นาวัง พนุชิตวา
กมมัม กาคุํ น วภูฏติ ฯ กโรนุเตหิ สึมา วา โสเชตพุพา
ฉินุทิตวา วาสส พหิปติภูจิตกาโว นาสेतพุโพ ฯ นทิตีเร ปน
ขานุกัม โโกญฺเจตวา ตตฺถ พุทฺธนาวาย น วภูฏติเยว ฯ นทียิ
เสตุํ กโรนุติ สเจ อนุโตนทียิเยว เสตุ วา เสตุปาทา
วา เสตุมฺหิ จิตฺเทหิ กมมัม กาคุํ วภูฏติ ฯ สเจ ปน เสตุ
วาเสตุปาทา วา พหิตีเร ปติภูจิตา ตตฺถ จิตฺเทหิ กมมัม
กาคุํ น วภูฏติ สึมํ โสเชตฺวา กมมัม กาคพุพํ ฯ อถ
เสตุปาทา อนุโตนทียิ ปน อุภินนฺมปิ ตีรานํ อุปริ อากาส
จิตฺโต วภูฏติ ฯ อนุโตนทียิ ปาสาโณ วา ทิปโก วา โหติ
ตสฺส ยตฺตํ ปเทสํ ปุพฺเพ วุตฺตปฺปการे ปกติวสฺสกาเล
วสฺसानสฺส จตุสฺมาเสสุ อุทกํ โอตฺถรติ โส นทิสงฺขเมว
คจฺจติ ฯ อติวภูจิกালে ปน โอเมน โอตฺถโฏกาโส น คเหตุพุโพ
โส หิ คามสึมฺสงฺขเมว คจฺจติ ฯ นทิตฺโต มาตีกํ นีหรนฺตา
นทียิ อวารณํ กโรนุติ ตถจ โอตฺถริตฺวา วา วินิพฺพิชฺฉิตฺวา
วา อุทกํ คจฺจติ สพุพฺพตฺถ ปวตฺตนฺนุจฺจานเณ กมมัม กาคุํ
วภูฏติ ฯ สเจ ปน อวารเณน วา โโกญฺจกพนฺธเนน วา
โสติํ ปจฺฉินฺชติ อุทกํ นปฺปวตฺตติอปฺปวตฺตนฺนุจฺจานเณ กมมัม
กาคุํ น วภูฏติ ฯ อวารณฺมตฺถเกปิ กาคุํ น วภูฏติ ฯ
สเจ โกจฺจ อวารณฺปฺปเทโส ปุพฺเพ วุตฺตปาสาณทึปคปฺปเทโส

วีย อุทเคน อชฺโฆตถริยติ ตตถ วฏฺฐติ ฯ โส หิ นทีสงฺขเมว
คจฺฉติ ฯ นที วินาสตฺวา ตพากํ กโรนฺติ เหฏฺฐา ปาลี
พทฺฐา อุทกํ อคฺนตฺวา ตพากํ ปฺเรตฺวา ติฏฺฐติ เอตถ
กมฺมํ กาคฺตุํ น วฏฺฐติ อฺปริ ปวตฺตณฺญานเณ เหฏฺฐา จ ฉทฺฐิตโมทกํ
นที โอตฺถริตฺวา สนฺทหนฺญานโต ปฏฺฐาย วฏฺฐติ ฯ เทเว
อวสฺสนฺเต เหมนฺตคฺลิมฺเหสุ วา สุกฺขนทียาปี วฏฺฐติ ฯ นทีโต
นีหฺนฺมาติกาย น วฏฺฐติ ฯ สเจ สว กาลนฺตเรณ ภิชฺชิตฺวา
นที โหติ วฏฺฐติ ฯ กาจิ นที กาลนฺตเรณ อฺปฺปติตฺวา
คามนฺคิมสํมํ โอตฺถริตฺวา ปวตฺตติ นทีเยว โหติ กมฺมํ
กาคฺตุํ วฏฺฐติ ฯ สเจ ปน วิหารสํมํ โอตฺถริติ วิหารสํมาเตว
สงฺขํ คจฺฉติ ฯ สมฺมทฺเทปี กมฺมํ กโรนฺเตหิ ยํ ปเทสํ อุทฺธํ
วทฺถนฺนอุทกํ วา ปกตฺวิจิ วา วาตเวเคน อคฺนตฺวา โอตฺถริติ
ตตถ กาคฺตุํ น วฏฺฐติ ฯ ยสฺมึํ ปน ปเทเส ปกตฺวิจิโย
โอสริตฺวา สณฺจหนฺติโส อุทกนฺตโต ปฏฺฐาย อนฺโตสมฺมทฺโท
นาม ตตถ จิตฺเทหิ กมฺมํ กาคฺตพฺพิ ฯ สเจ อุมิเวโค พารฺติ
นาวาย วา อฏฺฐเก วา จตฺวา กาคฺตพฺพิ ฯ เตสุ วินิจฺฉโย
นทียํ วตฺตณฺนเยเนวเวทิตพฺโพ ฯ สมฺมทฺเท ปิฏฺฐิปาสาโณ โหติ
ตํ กทาจิ อุมิโยอคฺนตฺวา โอตฺถรินฺติ กทาจิ น โอตฺถรินฺติ
ตตถ กมฺมํกาคฺตุํ น วฏฺฐติ ฯ โส หิ คามสํมาสงฺขเมว
คจฺฉติ ฯ สเจ ปน วิจิสฺสู อากตาสฺสูปี อนาคตาสฺสูปี ปกตฺอุทเกเนว

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษณฺฐกาวณฺณนา หน้า ๑๕๘

โอดฺดริยติ ฏฺฏติ ฯ ทีปโก ภา ปพฺพโต ภา โหติ โส
เจ ทฺเว โหติ มจฺจนฺนํ อคฺคณฺนํ อรณฺณสํมาสฺงฺฆเมว
คจฺจติ ฯ เตสํ คคฺคณฺนํปฺริยณฺนํสฺส โอรโต ปน คคฺคณฺนํสํ
คจฺจติ ฯ ตตฺถ คคฺคณฺนํสํโสรคฺคณฺนํ กมฺมํ กาคฺคํ น ฏฺฏติ ฯ
สมฺมุทฺโท คคฺคณฺนํ ภา นคคฺคณฺนํ ภา โอดฺดริยติ ติฏฺฐติ
สมฺมุทฺโทว โหติ ตตฺถ กมฺมํ กาคฺคํ ฏฺฏติ ฯ สเจ ปน
วิหารสํ โอดฺดริยติ วิหารสํมาเตว สงฺขํ คจฺจติ ฯ ชาตฺสฺสเร
กมฺมํ กโรนฺเตหิปี ยตฺถ ปฺพเพ วุตฺตปฺปกาเร วสฺสกาเล
วสฺสเส ปจฺจณฺนํมตฺเต ปิวคฺคํ ภา นหํยคฺคํ ภา หตฺถปาเท ภา
โรหิตฺคํ อุทกํ น โหติ สฺกฺขติ อโย น ชาตฺสฺสโร
คคฺคณฺนํคฺคณฺนํคคฺคณฺนํ คจฺจติ ตตฺถ กมฺมํ น กาคฺคํปฺพิ ฯ ยตฺถ
ปน วุตฺตปฺปกาเร วสฺสกาเล อุทกํ สนฺติฏฺฐติ อโยเมว
ชาตฺสฺสโร ฯ ตสฺส ยตฺถเก ปเทเส วสฺสณํ จาตฺมมาเส อุทกํ
ติฏฺฐติ ตตฺถ กมฺมํ กาคฺคํ ฏฺฏติ ฯ สเจ คคฺคณฺนํ อุทกํ
อฏฺฐกํ พนฺธิตฺวา ตตฺถ จิตฺเทหิปี ชาตฺสฺสเรสฺส อนฺโต ชาตฺรฺกฺขมฺหิ
พทฺธอฏฺฐเกปี กาคฺคํ ฏฺฏติ ฯ ปิฏฺฐิปาสาณทีปเกสฺส ปเนตฺถ
นทียํ วุตฺตสทิสฺสว วินิจฺจโย ฯ สมวสฺสเทวกาเล ปโหนก-
ชาตฺสฺสโร ปน สเจปี ทฺวฏฺฐิกกาเล ภา คคฺคณฺนํคคฺคณฺนํคคฺคณฺนํ ภา
สฺกฺขติ นโรทโก โหติ ตตฺถ สจฺจกมฺมํ กาคฺคํ ฏฺฏติ ฯ ยํ
อนฺธกฏฺฐกถายํ วุตฺตํ สพฺโพ ชาตฺสฺสโร สฺกฺโข อนฺทโก

*เล่มที่ ๓ มหาวิงควณณา หน้า ๑๖๐

คามกเขตต์เยว ภชตีติ ตัม น กเหตุพัพ ๑ สเจ ปเนตถ
อุทกตถาย อวาภู วา โปกุขรณิอาทีนิ วา ขณนุติ ตัม
จัน อชาตสฺสโร โหติ คามสีมาสงฺขํ กจฺจติ ๑ ลาพุ-
ติปฺสกาทิวปฺเป กเตปี เอเสว นโย ๑ สเจ ปน ตัม ปฺเรตฺวา
ถลัม วา กโรนฺติ เอกสฺมี ทิสภาเก ปาลี พนฺธิตฺวา
สพฺพเมว ตัม มหาตพากัม วา กโรนฺติ สพฺพโปี ชาตสฺสโร
น โหติ คามสีมาสงฺขเมว กจฺจติ ๑ โลณฺปิ ชาตสฺสรสงฺขเมว
กจฺจติ ๑ วสฺสึเก จตฺตาโร มาเส อุทกฏฺฐาโนกาเส กมฺมํ กาคู
วฏฺฐตีติ ๑

สีมาย สีมํ สมฺภินฺทนฺตีติ อตฺตโน สีมาย ปเรตฺ
พทฺธสีมํ สมฺภินฺทนฺติ ๑ สเจ หิ โปราณกสฺส วิหารสฺส
ปฺรตฺถิมาย ทิสาย อมฺโพ เจว ชมฺพุ จาติ เทว รุกฺขา
อณฺณมณฺณํ สํสฺสฺสฺสวิฏฺฐา โหนฺติ เตสฺ อมฺพสฺส ปจฺฉิม-
ทิสภาเก ชมฺพุ ๑ วิหารสีมา จชมฺพพ อนฺโต กตฺวา อมฺพํ
กิตฺเตตฺวา พทฺธา โหติ อถ ปจฺฉาตสฺส วิหารสฺส ปฺรตฺถิมาย
ทิสาย วิหารํ กตฺวา สีมํ พนฺชนฺตา ภิกฺขุ ตัม อมฺพํ อนฺโต
กตฺวา ชมฺพพ กิตฺเตตฺวา พนฺชนฺติ สีมาย สีมา สมฺภินฺนา
โหติ ๑ เอวํ ฌพฺพคฺคิยา อกัมฺ ๑ เตนาห สีมาย สีมํ
สมฺภินฺทนฺตีติ ๑ สีมาย สีมํ อชฺโฆตฺถนฺตีติ อตฺตโน สีมาย

*เล่มที่ ๑ อุโปสถกษนุทธกถา หน้า ๑๖๑

ปเรถั พุทธสิมม อชฺโฆตถุรณฺติ ปเรถั พุทธสิมม สกถั วา
ตสฺสา ปเทถั วา อนฺโต กตฺวา อตฺตโน สิมม พนฺธนฺติ ฯ
สิมฺนตฺตริกั จเปตฺวา สิมม สมฺมณฺณิยฺยฺยฺยฺยฺยฺยฺยฺยฺยฺยฺย
กตสฺส วิหารสฺส สิมมา อสมฺมตา โหติ สิมาย อุปจาโร
จเปตฺพุโป ฯ สเจ สมฺมตา โหติ ปจฺฉิมโกฏฺฐิยา หตฺถมคฺคํ
สิมฺนตฺตริกา จเปตฺพุพา ๑ กุรฺนฺทึยฺย วิทฺถลิมตฺตมฺปิ มหาปจฺจริยฺย
จตฺตฺตฺตมตฺตมฺปิ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ เอกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
นิมิตฺตํ โหติ โส ปน วทฺถนฺโต สิมมาสงฺกัรํ กโรติ ตสฺมา
น กาทพุโป ฯ

สิมากถา นิฎฺฐิตา ฯ

จาทฺต
ปฺพุพฺพกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
วคฺคณฺติ อาทิสฺส สเจ เอกสฺมี วิหารเ จตฺตฺตฺตฺต
เอกสฺส นนฺทปาริสฺสทฺธี อหริตฺวา ตโย ปาริสฺสทฺธีอุโปสถํ กโรนฺติ
ตีสฺส วา วสนฺเตสฺส เอกสฺส นนฺทปาริสฺสทฺธี อหริตฺวา เทว
ปาฎิโมกฺขํ อุทฺทิสฺสนฺติ อธฺมเมณ วคฺคํ อุโปสถกมฺมํ โหติ ฯ
สเจ ปนจตฺตาโรปี สนนฺนิปตฺติวา ปาริสฺสทฺธีอุโปสถํ กโรนฺติ
ตโย วา เทว วา ปาฎิโมกฺขํ อุทฺทิสฺสนฺติ อธฺมเมณ สมคฺคํ
นาม โหติ ฯ สเจ จตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ตโย ปาริสฺสทฺธี อุโปสถํ กโรนฺติ ตีสฺส วา ชเนสฺส เอกสฺส

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๖๒

ปารีสฺทุธี อหริตฺวา เทว ปารีสฺทุธีอุโปสถํ กโรนฺติ ฌมฺเมน
วคฺคํ นาม โหติ ฯ สเจ ปน จตฺตารโ เอกตฺถ วสนฺตา
สพฺเพว สมนฺิปตฺติว ปาฎิโมกฺขํ อุทฺทิสฺนฺติ ตโย ปารีสฺทุธี-
อุโปสถํ กโรนฺติ เทว อญฺณมญฺญํ ปารีสฺทุธีอุโปสถํ กโรนฺติ
ฌมฺเมน สมคฺคํ นาม โหตีติ ฯ

นิทานํ อุทฺทิสฺติว อวเสถํ สุเตน สวเวตฺตพฺพนฺติ สุณฺตฺ
เม ภนฺเต สจฺโฆ ฯเปฯ อวิกตา หิสฺส ผาสฺสุ โหตีติ อิมํ
นิทานํ อุทฺทิสฺติว อุทฺทิจฺจํ โข อายสฺมนฺโต นิทานํ ตตฺถา-
ยสฺมนฺเต ปุจฺฉามิ กจฺจิตฺถ ปรีสุทฺธา ทฺติยมฺปิ ปุจฺฉามิ ฯเปฯ
เอวเมตํ ฌารยามีติ วตฺวา สุตา โข ปนายสฺมนฺเตหิ จตฺตารโ
ปาราชิกา ฌมฺมา ฯเปฯ อวิวทฺมานเหสิ สิกฺขิตฺตพฺพนฺติ เอวํ
อวเสถํ สุเตน สวเวตฺตพฺพิ ฯ เอเตน นเยน เสสา จตฺตารโ
ปาฎิโมกฺขทุทฺเตสา เวทิตฺตพฺพา ฯ สญฺจรภยฺนฺติ อฏฺฐิมฺนุสฺสภยํ ฯ
ราชนฺตฺราโยติอาทิสฺส สเจ ภิกฺขุสฺส อุโปสถํ กริสฺสามาติ
นินฺนเนสฺส ราชฺา อากจฺฉติ อยํ ราชนฺตฺราโย ฯ โจรา
อากจฺฉนฺติ อยํ โจรนฺตฺราโย ฯ ทวทาโห วา อากจฺฉติ
อวาเส วา อคฺคิ อฏฺฐหฺติ อยํ อคฺยนฺตฺราโย ฯ เมโฆ
วา อฏฺฐหฺติ โอโฆ วา อากจฺฉติ อยํ อุทฺกนฺตฺราโย ฯ
พหู มนุสฺสา อากจฺฉนฺติ อยํมนุสฺสนฺตฺราโย ฯ ภิกฺขุํ ยกฺโข
คณฺหาติ อยํ อมนุสฺสนฺตฺราโย ฯ พุยกฺขมาทโย จณฺจามิกา

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุชกวณณนา หน้า ๑๖๓

อาคจณฺหติ อัย วาพฺนตฺราโย ฯ ภิกฺขุ สฺปฺปาทโย ํสฺนฺติ
อัย สิริสฺปนฺตฺราโย ฯ ภิกฺขุ คิลาโน โหติ กาลํ วา กโรติ
เวรีโน วา ตํ มาเรตฺตฺกามา คณฺหฺนฺติ อัย ชีวิตฺนฺตฺราโย ฯ
มนุสฺสา เอกํ วา พหู วา ภิกฺขุ พุรฺหุํจฺริยา จาเวตฺตฺกามา
คณฺหฺนฺติ อัย พุรฺหุํจฺริยฺนฺตฺราโย ฯ เอวฺรูเปสฺส อนฺตฺราเยสฺส
สงฺขิตฺเตน ปาฎิโมกฺโข อุตฺทิสิตฺตฺโพ ฯ ปจฺจโม วา อุตฺทเทโส
อุตฺทิสิตฺตฺโพ อาทิมฺหิ เทว วา ตโย วา จตฺตฺาโร วา ฯ
เอตฺถ จ ทฺติยาทิสฺส อุตฺทเทเสสฺส ยสฺมี อปรโยสฺสิตฺเต อนฺตฺราโย
โหติ โสปี สุตฺเตเนว สวาเวตฺตฺโพ ฯ

อนชฺฉณฺจฺจาติ อนาณตฺตฺตา อยาจิตฺตา วา ฯ อชฺฉณฺสนา
เจตฺถ สงฺฆเณ สมฺมตฺตฺมชฺฉณฺสกายตฺตฺตา วา สงฺฆตฺตฺเถรายตฺตฺตา
วา ฯ ตสฺมี ฐมฺมชฺฉณฺสเก อสฺติ สงฺฆตฺตฺเถริ อปรฺจฺฉนฺติ วา
เตน ยาจิตฺโต วาภาสิตฺตฺ ลภฺติ ฯ สงฺฆตฺตฺเถเรนาปี สเจ
วิหาเร พหู ฐมฺมกถิกา โหนฺติ วารปฺปฺปาฎิยา วตฺตฺตฺพฺพา
ตฺวํ ฐมฺมํ ภณ ฐมฺมํกเถหิ ฐมฺมทานํ เทหิตฺติ วา วุตฺเตน
เตหิปี วิธฺติ ฐมฺโม ภาสิตฺตฺโพ ฯ โอสฺสारेหิตฺติ วุตฺโต ปน
โอสฺสारेตฺตฺเมว ลภฺติ กเถหิตฺติ วุตฺโต กเถตฺตฺเมว สรภณฺณํ ภณาหิตฺติ
วุตฺโต สรภณฺณเมว ฯ สงฺฆตฺตฺเถโรปี จ อฺจฺจตฺเร อาสเน นิสินฺโน
ยาจิตฺตํ น ลภฺติ ฯสเจ อฺปฺชฺฉมาโย เจว สทฺธิวิหาโรโก จ
โหนฺติ อฺปฺชฺฉมาโย จ ตํ อฺจฺจาสเน นิสินฺโน ภณาหิตฺติ

วทติ สขุฌายั อธิภูจหิตฺวา ภณิตฺพุฬิ ๑ สเจ ปเนตฺถ ทหฺรภิกฺขุ
โหนฺติ เตสั ภณามิติ ภณิตฺพุฬิ ๑ สเจ วิหารเ สงฺฆตฺเถโร
อตุตฺโนเยว นิสฺสิตฺเท ภณาเปติ อญฺเญ มชฺฐรภาณเกปิ
นาชฺเฌสฺติ โส อญฺเญหิ วตฺตฺพุโฬ ภนฺเต อสุกนฺนาม
ภณาเปมาติ ๑ สเจ ภณาเปถาติ วา วทติ ตฺถุหิ วา โหติ
ภณาเปตฺถุ วฏฺฐติ ๑ สเจ ปน ปฏฺิพาหติ น ภณาเปตฺพุฬิ ๑
ยฺหิ อนาคเตเยว สงฺฆตฺเถเร ชฺมมฺสฺสวณฺ อารทฺธิ ปฺน อากเต
จเปตฺวา อาปฺจูจฺฉิตฺวา นตฺถิ ๑ โอสารเตตฺวา ปน กเถนฺเตน
อาปฺจูจฺฉิตฺวา วา อภฺจฺจเปตฺวาเยว วา กเถตฺพุฬิ ๑ กเถนฺตฺสฺส
ปฺน อากเตปิ เอเสว นโย ๑ อฺปนฺนินฺนํกถายปิ สงฺฆตฺเถโร ว
สามิ ตสฺมา เตน สยฺม วา กเถตฺพุฬิอญฺโหล วา ภิกฺขุ
กเถหิติ วตฺตฺพุโฬ โน จ โข อฺจฺจตฺเร อาสเน นินฺนํเนน ๑
มนฺุสฺसानมฺปน ภณาหิติ วตฺตฺถุ วฏฺฐติ ๑มนฺุสฺสา อตุตฺโน
ชานนํภิ ภิกฺขุ ปฺจูจฺฉนฺติ เตน เถริ อาปฺจูจฺฉิตฺวา กเถตฺพุฬิ ๑
สเจ สงฺฆตฺเถโร ภนฺเต อิเม ปญฺหิ มํ ปฺจูจฺฉนฺตฺติ ปฺจูจฺ
กเถหิติ วา ภณฺติ ตฺถุหิ วา โหติ กเถตฺถุ วฏฺฐติ ๑
อนฺตรชฺมเร อนฺโมทนาทิสฺสุปิ เอเสว นโย ๑ สเจ สงฺฆตฺเถโร
วิหารเ วา อนฺตรชฺมเร วา มํ อนาปฺจูจฺฉิตฺวาปิ กเถยฺยาสีติ
อนฺชานาติลทฺฐกปฺปิยฺ โหติ สพุพฺตฺถ วตฺตฺถุ วฏฺฐติ ๑
สขุฌายั กโรนฺเตนาปิ เถโร อาปฺจูจฺฉิตฺพุโฬเยว ๑ เอกํ อาปฺจูจฺฉิตฺวา

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุทธกถา หน้า ๑๖๕

สชฌายนุตสส อปโร อากจจติ ปุณ อปุจจณนิกิจจํ นตฺถิ ฯ
สเจ วิสฺสมีสฺสามีติ อาโภคํ กตฺวา จิตฺสส อากจจติ ปุณ
อารภนฺเตน อปุจจณิตพฺพํ ฯ สงฺฆตฺเถเร อนาคเตเยว อารทฺธํ
สชฌายนุตสสาปี เอเสว นโย ฯ เอเกน สงฺฆตฺเถเรน มํ
อนापุจจิตฺวาปี ยถาสุํ สชฌายาหีติ อนุลฺลาเตน ยถาสุํ
สชฌายิตฺถุ วฏฺฐติ ฯ อลฺลสฺมี ปน อากเตตํ อปุจจณิตฺวา ว
สชฌายิตพฺพํ ฯ

อตฺตนา วา อตฺตานํ สมฺมณฺณิตพฺพนฺติ อตฺตนา วา
อตฺตาสมฺมณฺณิตพฺโพ ฯ ปุจจนฺเตน ปน ปริสํ โอลิเกตฺวา
สเจอตฺตโน อุปฺททโว นตฺถิ วินโย ปุจจณิตพฺโพ ฯ กเตป
โสภาเสปฺกคฺคํ ตฺลยิตฺวาติ อตฺถิ นฺโฆ เม อิตฺโ อูปฺททโว
นตฺถิตฺติ เอวํ อุปฺปริกฺขิตฺวา ฯ ปุคฺคํ ตฺลยิตฺวา โโอกาสํ กาทฺตฺนฺติ
ภุตเมว นฺโฆ อาปตฺตี วทติ อภฺตฺนฺติ เอวํ อุปฺปริกฺขิตฺวา
โอกาสํ กาทฺตํ อฺนุชานามีติ อตฺโถ ฯ ปฺรมฺหากนฺติ ปจฺมํ
อมฺหากํ ฯปฺฏิกฺกเจวติ ปจฺมตรเมว ฯ อชฺมมกมฺมํ วุตฺตนยเมว ฯ
ปฺฏิกฺโกสฺตฺนฺติ นิวารตฺถุ ฯ ทิฏฺฐิมฺปิ อาวิกาทฺตฺนฺติ อชฺมมกมฺมํ
อิทํ น เม ตํ ขมตฺตีติ เอวํ อลฺลสฺส สนฺติเก อตฺตโน
ทิฏฺฐี ปกาสิตฺถุ ฯ จตฺถิ ปญฺจหีติอาทิ เตสํ อฺนุปฺททวตฺถาย
วุตฺตํ ฯ สลฺยจิจฺจ น สวาเนตฺตีติ ยถา น สฺถนฺติ เอวํ
ภณฺิสฺสามาติ สลฺยจิจฺจ สณฺนิกํ อฺนุทฺทิสฺนฺติ ฯ เถราชิกนฺติ เถราชินํ

เถรายตุตฺ ภาวิตฺตุนฺติ อตุโถ ๑ เถราเชยฺยนฺติปิ ปาโจ ๑ ตสฺมา
เถเรน สยฺ ภา อุกฺกทิสิตฺตพฺพํ อญฺโฆ ภา อชฺเชตฺตพฺโพ ๑
อชฺเชตฺตนิชานนฺตเจตฺต ฐมฺมชฺเชตฺตเน วุตฺตนยเมว ๑ โส น
ชานาติ อฺโปสฺถํ วาติอาทิสฺ จาตุทฺทสิทฺตปณฺณเรสิทฺตสามคฺคิเกเทน
ติวิธจฺจ สงฺฆุโปสฺถาทิเกเทน นวิธจฺจ อฺโปสฺถํ น ชานาติ
จตุพฺพิชฺ ๑ โอปฺสฺถกมฺมํ น ชานาติ ทฺพพิชฺ ๑ ปาฎิโมกฺขํ น
ชานาติ นววิธํ ปาฎิโมกฺขทฺทเทสํ น ชานาติ ๑ โย ตตฺถ
ภิกฺขุ พฺยตฺตโต ปฎิพฺโผลติ เอตฺถ กิณฺจาปี ทหรสฺสาปี พฺยตฺตสฺส
ปาฎิโมกฺโข อนฺนุณฺดาโต ๑ อถโข เอตฺถ อยมฺธิปฺปาโย สเจ
เถรสฺส ปณฺจ ภา จตฺตารโ ภา ตโย ภา ปาฎิโมกฺขทฺทเทสา
นาคจฺจนฺติ เทว ปน อชฺจา สุวิสฺทา วาจฺจคฺคตา โหนฺติ
เถรายตุตฺว ปาฎิโมกฺโข ๑ สเจ ปน เอตฺตกมฺปิ วิสฺทํ กาทฺ
น สกฺโกติ พฺยตฺตสฺส ภิกฺขุโน อายตุตฺว โหติ ๑ สามนฺตา
อวาสาติ สามนฺตํ อวาสํ ๑ สหฺชุกนฺติ ตทเหว อากมฺนตฺถาย ๑
นวกํ ภิกฺขุ อานฺนาเปตฺตุนฺติเอตฺถ โย สกฺโกติ อุกฺกเหตุ
เอวรูปฺ อานฺนาเปตฺตพฺโพ น พาโล ๑ กตฺมํ ภาเนตฺติ เอตฺถ
กตฺนํ ปุรฺณี กตฺมํ โก ทิวโสติอฺธิปฺปาโย ๑ อຍຍายตุตฺ
กฺสฺสทกมฺมํ สนฺธาย วทฺนฺติ กิตฺตกา ภาเนตฺติ ภิกฺขุติ ๑ สฺลาคํ
ภา คเหตุนฺติ สฺลาคํ คเหตุวา สฺหริตฺวา คเหตุนฺติ อตุโถ ๑
กาลวฺโตติ กาลสฺเสว ปฺคเวาติ อตุโถ ๑ ยํ กาลํ สฺรตฺติติ เอตฺถ

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุชกวรรณนา หน้า ๑๖๗

สายมูปี อชชูปโต สมนุนาหรธาติ อาโรเจตุ ฏฎุติ ฯ
เถเรน ภิกขุณา นว ภิกขุ อาณาเปตุนติ เอตถาปี กิลยจิ
กมม กโรนโต วา สทากาลเมว เอโก ภารนิตุถรณโก
วา สรภาณกมมกติกาทิสู อญลตโร วา น อุโปสตา-
การสมมชชนตุถิ อาณาเปตพุโพ อวเสสา ปน วาเรน
อาณาเปตพุพา ฯ สเจ อาณตโต สมมญชนี ตาวกาลีกมปี น
ลภติ สาขาภงกั กปปียั การेतวา สมมชชิตพุพิ ฯ ตมปี
อลภนตสส ลทุชกปปียั โหติ ฯ อาสนปญญาปนาณตุติยมปี
วุตตนเยเนว อาณาเปตพุโพ ฯ อาณตเต จ สเจ อุโปสตาการ
อาสนานิ นตุติ สงฆิกาวาสโต อหริตวา ปญญาเปตวา
ปุน อหริตพุพานิ ฯ อาสนesu อสติ กญสารเกปี ตฎฎีกาโยปี
ปญญาเปตตวฎฎุติ ตฎฎีกาสูปี อสติ สาขาภงกานิ กปปียั
การेतวา ปญญาเปตพุพานิ กปปียการกั อลภนตสส
ลทุชกปปียั โหติ ฯ ปทีปกรณปี วุตตนเยเนว อาณาเปตพุโพ ฯ
อาณาเปเนเตน จ อมุกสมิ นาม โอกาเส เตลั วา ฎฎุ
วา กปลลิกา วา อตุถิ ตั คเหตุวา กโรหิติ วุตตพุโพ ฯ สเจ
เตลาทีนั นตุติ ปรียีสิตพุพานิ ปรียีสิตวา อลภนตสส
ลทุชกปปียั โหติ ฯ อปีจ กปาเล อคคิปี ชาเลตพุโพ ฯ
สงคเหตุพุโพติ สาธุ ภนเต อาคตตุถ อิช ภิกขา สุลภา
สุปพญชนั อตุถิ วสถ อนุกถณจมานาติ เอว ปียวจเนน

สงฺกเหตุพุโพ ปุณฺปุณฺนิ กถากรรมวเสน อนุคฺคเหตุพุโพ อาม
วสิสุสามิติ ปฏิวจนทาปนเนน อุปลาเปตพุโพ ๑ อถวา จตุหิ
ปจฺจเยหิ สงฺกเหตุพุโพ เจว อนุคฺคเหตุพุโพ จ ปิยวจนเนน
อุปลาเปตพุโพ กณฺณสุขํ อาลปีตพุโพติ อตุโถ จุณฺณาทีหิ
อุปฺภูจาเปตพุโพ ๑ อาปตฺติ ทุกฺกฏสุสาติ สเจ สกโลปี สงฺโฆ
น กโรติ สพุเพสิ ทุกฺกฏํ ๑ อิธ เนว เถรา น ทหฺรา
มฺจฺจนฺติ ๑ สพุเพหิ วาเรน อุปฺภูจาเปตพุโพ ๑ อตฺตโน วาเร
อนุปฺภูจนฺตสฺส อาปตฺติ ๑ เตน ปน มหาเถรานํ ปรีเวณ-
สมฺมชฺชนทนต์กฏฺฐทานาทีนํ น สาทิตพุพานิ ๑ เอวมฺปิ สติ
มหาเถราหิสาयํ ปาตํ อุปฺภูจानํ อากนฺตพุพํ ๑ เตน ปน เตสิ
อากมนํ ฌตฺวา ปจฺมตฺร มหาเถรานํ อุปฺภูจानํ กนฺตพุพํ ๑
สจฺสส สพุทธิจฺจรา ภิกฺขุ อุปฺภูจกา อตฺถิ มยฺหิ อุปฺภูจกา
อตฺถิ ตุมฺเห อปฺโปสฺสุกฺกา วิหฺรธาติ วตฺตพุพํ ๑ อถาปฺสฺส
สพุทธิจฺจรา ภิกฺขุ นตฺถิ ตสฺมีเยว ปน วิหฺาเร เอโก วา
เทว วา วตฺตสมฺปนฺนา วทนฺติ มยฺ เถรสฺส กตฺตพุพกิจฺจํ
กริสฺสาม อวเสสา ฆาสสวិหฺรนฺตฺติ สพุเพสิ อนาปตฺติ ๑
โส อวาโส กนฺตพุโพติอุโปสฺถกฺรณฺตฺถาย อนฺวทฺตมาสิ
กนฺตพุโพ โส จ โข อุตฺวสฺเสเยว วสฺसाने ปน ยํ
กตฺตพุพํ ตํ ทสฺเสตฺถุ วสฺสิ วสนฺติ พาลา อพุยฺตฺตาติ-
อาทิมฺาห ๑ ตตฺถ น ภิกฺขเว เตหิ ภิกฺขุหิ ตสฺมี อวาเส

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุทธกถณนา หน้า ๑๖๕

วสุลั วสิตพพุนติ ปุริมิกาย ปาฏิโมกษทุเทศเคน วินา น
วสุลั อุปคนุตพัพ ๑ สเจ โส วสุสูปคตานิ ปกุกมตี วา
วิพุกมตี วา กาลั วา กโรตี อณุลสมิ สติเยว ปจฺฉิมิกาย
วสิตุ วฏฺฐติ อสตี อณุลตถ คนุตพัพ อคจฺฉนุตานั
ทุกุกฏั ๑ สเจ ปน ปจฺฉิมิกาย ปกุกมตี วา วิพุกมตี วา
กาลั วา กโรตี มาสทวยั วสิตพัพ ๑

กาเยน วิญญาเปตีติ ปาริสุทธิทานั เยน เกนจิ
องคปจฺจงเคน วิญญาเปตี ชานาเปตี วาจมฺปน (๑) นิจฺฉาเรตุ
สกุโกนุโต วาจาเย วิญญาเปตี อุกยถาปี สกุโกนุโต
กายวาจาทีหิ ๑ สงฺเขน ตตถคนุตวา อุโปสโถ กาทพฺโพตี
สเจ พหุ ตาทีสา คิลานา โหนติ สงฺเขน ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา ฐตฺวา
สพฺเพ หตฺถปาเส กาทพฺพา ๑ สเจ ทูเร โหนติ สงฺโฆ
นปฺปโหตี ตั ทิวสั อุโปสโถ น กาทพฺโพ น เตวว วกฺเคน
สงฺเขน อุโปสโถ กาทพฺโพ ๑ ตตฺถเอว ปกุกมตีติ สงฺฆมฺชณั
อนาคนุตฺวา ตโตว กตฺถจฺจิ คจฺฉติ ๑ สามเณโร ปฏฺฐิชานาตีติ
สามเณโร อหนฺติ เอว ปฏฺฐิชานาตี ภูตฺเยว วา สามเณรภาวึ
อาโรเจตี ปจฺฉา วา สามเณรภูมियิ ติฏฺฐตีติ อตุโถ ๑ เอส
นโย สพฺพตถ ๑ สงฺฆมฺปตฺโต ปกุกมตีติ สพฺพนฺตฺติเมน ปรีจฺเจเทน
อุโปสถตฺถาย สนฺนิปตฺตานั จตฺตุนัน ธิกฺขุณัน หตฺถปาสั ปตฺวา
๑. ม. ปฏฺฐิวาจึ ๑

ปกกมตี ๗ เอส นโย สพุพตถ ๗ เอตถ จ เอเคน พหูนมปิ
อาหญา ปาริสุทธิ อาหญา โหติ ๗ สเจ ปน โส
อนุตรามคเคน อลลัม ภิกขุ ทิสวา เยสฺ เตน ปาริสุทธิ
คหิตา เตสญจ อตฺตโน จ ปาริสุทธิ เทติ ตสฺเสว ปาริสุทธิ
อากจฺฉติ อิตรา ปน พิลาสงฺขลิกปาริสุทธิ นาม โหติ สา
น อากจฺฉติ ๗ สุตฺโต น อารโจะตีติ อากนฺตฺวา สุปติ อสุเคน
ภนฺเต. ปาริสุทธิ ทินฺนาติ น อารโจะติ ๗ ปาริสุทธิหารกสฺส
อนาปตฺตีติ เอตถ สเจ สลฺลิจฺจ นารโจะติ ทุกฺกมฺ อปชฺชติ
ปาริสุทธิ ปน อาหญา โหติ ๗ อสลฺลิจฺจ อนาโรจิตฺตฺตา
ปนสฺส อนาปตฺติ อุกินฺนมฺปิ จ อุโปสโถ กโตเยว โหติ ๗
ฉนฺททานเป ปาริสุทธิทานे วุตฺตสทิสฺเสว วินิจฺฉโย ๗ ปาริสุทธิ
เทนฺเตน ฉนฺทมฺปิ ทาตฺตฺนติ เอตถ สเจ ปาริสุทธิเมว เทติ
น ฉนฺทํ อุโปสโถ กโต โหติ ยมฺปน สงฺโฆ อลลัม กมฺมํ
กโรติ ตํ อกตํ โหติ ๗ ฉนฺทเมว เทติ น ปาริสุทธิ
ภิกขุสงฺฆสฺส อุโปสโถปิ กมฺมมฺปิ กตฺเมว โหติ ฉนฺททายกสฺส
ปน อุโปสโถ อกโตเยว โหติ ๗ สเจปี โกจิ ภิกขุ นทียา
วา สีมาย วา อุโปสถํ อธิฏฺฐหิตฺวา อากจฺฉติ กโต มยา
อุโปสโถติ อจฺฉิตฺตฺน ลภติ สามคฺคี วา ฉนฺโท วา
ทาตพุโป ๗

สฺรตีปี อุโปสถํ นปี สฺรตีติ เอกทา สฺรติ เอกทา

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุทธกถา หน้า ๑๗๑

น สรติ ๑ อตถิ เนว สรตีติ โย เอกนุตฺตํ เนว สรติ

ตสฺส สมมติทานกัจจํ นตฺถิ ๑

โส เทโส สมมุชชิตฺวาติ ตํ เทสํ สมมุชชิตฺวา ๑

อุปโยคตฺเถ ปจฺจตฺตํ ๑ ปานีโย ปริโฆชนียนฺตฺวาติ อุตฺตทานตฺถเมว ๑

กสฺมา ปเนตํ วุตฺตํ ๑ อุโปสถสฺส ปุพฺพกรรมาทิทสฺสนตฺถํ เตนานุ

อฏฺฐกถาจรียา

สมมุชชณี ปทีโป จ อุทกํ อาสเนน จ

อุโปสถสฺส เอตานิ ปุพฺพกรรมนฺติ วุจฺจตีติ ๑

อิตฺติ อิมานิ จตฺตารี กมฺมานิ ปุพฺพกรรมนฺติ อกฺขาตานิ ๑

ฉนฺทปาริสฺสุทฺธิ อุตฺตฺกขานํ

ภิกฺขุคณฺนา จ โอวาโท

อุโปสถสฺส เอตานิ

ปุพฺพกัจจนฺติ วุจฺจติ

อิมานิ ปญฺจ ปุพฺพกรรมโต ปจฺจนา กาศพฺพตฺตา ปุพฺพกัจจนฺติ

อกฺขาตานิ ๑

อุโปสโต ยาวตฺติกา จ ภิกฺขุ กมฺมมฺปตฺตา

สภากาปตฺติโย จ น วิชฺชนฺติ

วชฺชนียา จ ปุคฺคลา ตสฺมี น โหนฺติ

ปตฺตกถฺถนฺติ วุจฺจติ

อิมานิ จตฺตารี ปตฺตกถฺถนฺติ อกฺขาตานิ ๑ เตหิ สทฺฐินฺติ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๗๒

เดหิ อากเตหิ สทธี เอตานิ ปุพฺพภรณาทีนึ กตฺวา อุโปสโถ
กาตพฺโพ ๑ อชฺช เม อุโปสโถติ เอตถ สเจ ปณฺณรโส
โหติ อชฺช เม อุโปสโถ ปณฺณรโสติปิ อธิฏฺฐาตุ วกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
จาตฺตทสฺสเกปิ เอเสว นโย ๑

ภควตา ปณฺณตฺตํ น สาปตฺติเกน อุโปสโถ กาตพฺโพติ
อิทํ ยสฺส สียา อาปตฺตตีอาทิวจเนน จ ปาริสฺสทฺธิทาน-
ปณฺญาปนเนน จ ปาริสฺสทฺธิอุโปสถปณฺญาปนเนน จ ปณฺณตฺตํ
โหตีติ เวทิตพฺพํ ๑

อิตฺถนฺนํ อาปตฺตินฺติ ฤตฺถจฺยยาทีสุ เอภิสฺสา นามํ
กเหตุวา ฤตฺถจฺยํ อาปตฺตี ปาจิตฺติยํ อาปตฺตินฺติ เอวํ
วตฺตพฺพํ ๑ ตํ ปฏฺิเทเสมีติ อิทํ ตํ ตุมฺหฺมุเถ ปฏฺิเทเสมีติ
วตฺตมฺปิ สุวตฺตเมว โหติ ๑ ปสฺสสีติ อิทญฺจ ปสฺสสี อาวฺโส
ตํ อาปตฺตี ปสฺสสท ฆนฺเต ตํ อาปตฺตินฺติ เอวํ วตฺตพฺพํ ๑
อาม ปสฺสสามีติ อิทํ ปน อาม ฆนฺเต ปสฺสสามิ อาม
อาวฺโส ปสฺสสามีติ เอวํ วตฺตมฺปิ สุวตฺตเมว โหติ ๑ आयตี
สํวเรยฺยาสีติ เอตถ ปน อาปตฺติปฏฺิภุคฺคาหเกน สเจ วุฑฺฒตโร
อายตี สํวเรยฺยภาติ วตฺตพฺโพ ๑ เอวํ วุฑฺฒเตน ปน สาธุ
สุกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก สํวริสฺสามีติ วตฺตพฺพเมว ๑ ยทา นิพฺพेमติโกติ เอตถ
สเจ เนว นิพฺพेमติโก โหติ วตฺถุ กิตฺเตตฺตวาปี เทเสตุ
วกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก อนุชกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก วตฺตํ ๑ ตตฺตรายํ เทสนาวีริ สเจ

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุชกวรรณนา หน้า ๑๗๓

เมฆจณฺเณ สุริเย กาโล นุโข วิกาโลติ เวมติโก ภูษติ
เตน ภิกฺขุณา อหิ ฆนฺเต เวมติโก ภูษี สเจ กาโล
อตุติ สมฺพหุลา ทุกฺกฐาปฺตติโย อาปนฺโนมฺหิ โน เจ
อตุติ สมฺพหุลา ปาจิตฺติยา อาปนฺโนมฺหิตี เอว วตุถุ กิตฺเตตฺวา
อหิ ฆนฺเต ยา ตสฺมี วตุถุสฺมี สมฺพหุลา ทุกฺกฐา วา
ปาจิตฺติยา วา อาปฺตติโย อาปนฺโน ตา คุมฺหฺมุเล ปฏฺิเทเสมีติ
วตุตพฺพิ ๑ เอส นโย สพฺพปาปฺตติสุ ๑ น ภิกฺขเว สภาคาปฺตติตี
เอตฺถ ยิ เทวปี ชนา วิกาลโกชนาทินา สภาควตุถุณา
อาปฺตติอาปฺชฺชนฺติ เอวรูปา วตุถุสภาคาติ วุจฺจนฺติ ๑
วิกาลโกชนปฺ ปจฺจยา อาปนฺโน ปน อนฺติริตฺตโกชนปฺปจฺจยา
อาปนฺนสฺส สนฺติเก เทเสตุ วุญฺญติ ๑ ยาปีจายิ วตุถุสภาคา
สาปี เทสิตา สุเทสิตาวอลฺลวมฺปน เทสนาปจฺจยา เทสโก
ปฏฺิคฺคหณฺปจฺจยา ปฏฺิคฺคาหโก จาติ อุโภปี ทุกฺกฐุ
อาปฺชฺชนฺติ ตํ นานาวตุถุํ โหติ ตสฺมา อลฺลวมฺลณฺ
เทเสตุ วุญฺญติ ๑ สามนฺโต ภิกฺขุ เอวมสฺสวจฺนีโยติ เอตฺถ
สภาโคเยว วตุตพฺโพ ๑ วิสภาคสฺส หิ วุจฺจมาเน ฆณฺฑน-
กลหสฺงฺมเกทาทีนปี โหนฺติ ตสฺมา ตสฺส อวตฺวา อิตฺ
วุญฺจหิตฺวา ปฏฺิกริสฺสามิตี อาโภคํ กตฺวา อุโปสโต กาทพฺโพติ
อนุชกภูจกถายิ วตุตฺติ ๑

อนาปตติปณฺณรสเก เต น ชานีสฺสูติ สีมํ โอกฺกนฺตาคิ
วา โอกฺกมฺนฺตีสฺสูติ วา น ชานีสฺสู ๑ อถญฺเณ อาวาสิกา
ภิกฺขุ อากฺขณฺตีสฺสูติ คามํ วา อรณฺณํ วา เกนจิ กรณฺเณน
คณฺตฺวา เตสํ นิสฺสินฺนฺภูจํ อากฺขณฺตีสฺสูติ ๑ วคฺคา สมคฺค-
สฺสยฺนิโนติ เตสํ สีมํ โอกฺกนฺตฺตฺตา วคฺคา สีมํ โอกฺกนฺตภาวสฺส
อชานนฺโต สมคฺคสฺสยฺนิโน ๑ วคฺคาสมคฺคสฺสยฺนิโนปณฺณรสเก เต
ชานนฺตีสฺสูติ ปพฺพเต วา ธเล วา จิตฺตา สีมํ โอกฺกนฺเต วา
โอกฺกมฺนฺเต วา ปสฺสนฺตีสฺสูติ ๑ สมคฺคสฺสยฺนิโน ปน อณฺาณน วา
อากฺตา ภวิสฺสนฺตีสฺสูติ สฺสยฺนํ วา โหนฺตีสฺสูติ ๑ เวมฺติกปณฺณรสํ
อฺคฺคตฺตานตฺถเมว ๑ กุกฺกจฺจปกตปณฺณรสเก ยถา อิจฺฉาย อภิกฺกฺโต
อิจฺฉापกฺโตติ วุจฺจติ เอวํ ปพฺพภาเก สนฺนิภูจํ กตฺวาปี
กรณฺกฺขณฺเณ อกฺปปีเย กปปีเย สฺสยฺนิตาสงฺขาเตน กุกฺกจฺเจน
อภิกฺกฺตา กุกฺกจฺจปกตฺตฺติ เวทิตพฺพา ๑ เกทปฺเรกฺขารปณฺณรสเก
อฺคฺคสฺสพฺลวตฺถาย อฺคฺคตฺถจฺจํ วุจฺจติ ๑ อวาสิกเณอากฺนฺตฺกเปยฺยาเล
ยถา ปุริเม อวาสิกเณ อวาสิกเปยฺยาเล เต น ชานนฺตีสฺสูติ
อฺคฺคตฺถญฺเณ อวาสิกตฺตฺตฺติ วุจฺจติ เอวํ เต นชานนฺตีสฺสูติ
อฺคฺคตฺถญฺเณ อากฺนฺตฺกตฺตฺตฺติ นเณ สพฺพํ เวทิตพฺพํ ๑
อากฺนฺตฺเกน อวาสิกเปยฺยาเล ปน ยถา ปุริมเปยฺยาเล
อวาสิกา ภิกฺขุ สนฺนิปตฺนฺตีสฺสูติ อากฺตํ เอวํ อากฺนฺตฺกา ภิกฺขุ
สนฺนิปตฺนฺตีสฺสูติ อานตพฺพํ ๑ อากฺนฺตฺเก อากฺนฺตฺกเปยฺยาโล ปน

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุทธกถณนา หน้า ๑๗๕

อุภยปเทศุ อากนุตถกเสน โยเขตพุโพติ ฯ

อวาสิกานัน ภิกขุณัน จาตุททโส โหติ อากนุตถกานัน
ปณฺณร โสติ เอตถ เยสิ ปณฺณรโส เต ติโรรภูจโต วา
อากตา อตีตํ วา อุโปสถํ จาตุททสิกํ อํกํสูติ เวทิตพฺพา ฯ
อวาสิกานัน อนุวตฺติ ตพฺพนฺติ อวาสิกเกหิ อชฺชูปสโถ จาตุททโสติ
ปฺพุพฺพกิจฺเจ กยิรมาเน อนุวตฺติตพฺพํ น ปฏิกฺโกสิตพฺพํ ฯ
นากามา ทาทพฺพาติ น อนิจฺฉาย ทาทพฺพา ฯ อวาสิกการณฺติ
อวาสิกานัน อาการิ อาการณฺติ อตุโถ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ
อากาโร นาม เยน เตสิ วตฺตสมฺปนฺนา วา น วาติ
อาการสณฺจานัน คยฺหติ ฯ ลิงฺกํ นามยํ เต ตตฺถ ตตฺถ
ลีเน คมยติ อทิสฺสมาเนปิ ชานาเปตีติ อตุโถ ฯ นิमितฺตํ
นาม ยํ ทิสฺวา เต อตฺถิติ ฌายณฺติ ฯ อุทฺเทโส นาม
เยน เต เอวรูปปริกฺขาราคิ อุทฺทิสฺสนฺติ อปเทสิ ลกฺนตีติ
อตุโถ ฯ สพฺพเมตํ สุปฺณตฺตมณฺจปีจาทินณฺเจว ปทสทฺทาทินณฺจ
อริวณฺนํ ฯ ยถาโยคํ ปน โยเขตพฺพํ ฯ อากนุตถาการาทิสฺปี
เอเสว นโย ฯ ตตฺถ อณฺณาตกนฺติ อณฺเณสิ สนฺตํ ฯ ปาทานํ
โรตํ อุทกนฺิสฺเสกนฺติ ปาทานํ โรตานํ อุทกนฺิสฺเสกํ ฯ พหุ-
วจนฺสส เอกวณฺนํ เวทิตพฺพํ ฯ ปาทานํ โรตอุทกนฺิสฺเสกนฺติ วา
ปาโจ ฯ ปาทานํ โรวณฺอุทกนฺิสฺเสกนฺติ อตุโถ ฯ

นानาสํวาสกาทิวตฺถุสุ สมานสํวาสกทิกฺกุจฺฉินฺติ สมาน-

สํวาสกาเอเตติ ทิฏฐี ๗ น ปุจฺจนฺตํเตติ เตสํ ลทฺธี น
ปุจฺจนฺติ อปุจฺจิตฺตวาว วตฺตปฏฺวิวตฺตํ กตฺวา เอกโต อุโปสถํ
กโรนฺติ ๗ นาภิวิตฺตโรนฺตํ นานาสํวาสกาภิ มทฺทิตฺตํ อภิกฺขิตฺตํ
น สกฺโกนฺติ ตํ ทิฏฐี น นิสฺสชฺชาเปนฺตํ อตฺถโธ ๗ สภิกฺขุกา
อวาสาติ ยสฺมี อวาเส อุโปสถการกา ภิกฺขุ อตฺถิ ตมฺหา
อวาสา ยํ น สกฺโกติ ตทฺเหว คนฺตุํ โส อวาโส
อุโปสถํ อกตฺวา น คนฺตพฺโพ ๗ อณฺตฺร สงฺฆเณติ สงฺฆปโหนเกหิ
ภิกฺขุหิ วินา ๗ อณฺตฺร อนฺตฺรยาติ ปุพฺเพ วตฺตํ ทส-
วิธมนฺตฺรยํ วินา ๗ สพฺพนฺติเมน ปน ปริจฺเจเทน อตฺตจตฺตฺเถน
วา อตฺตปญฺจเมน วา อนฺตฺรยาเปี วา สติ คนฺตุํ วฏฺฏติ ๗
อนาวาโสติ นวกมฺมสาลาทีโก โยโกจิ ปเทโส ๗ ยถา จ
อวาสาทโย น คนฺตพฺพา เอวํ สเจ วิหารเ อุโปสถํ
กโรนฺติ อุโปสถาธิฏฺฐจฺานตฺถํ สีมาปี นทีปี น คนฺตพฺพา ๗
สเจ ปเนตฺถ โกจิ ภิกฺขุ โหติ ตสฺส สนฺตํกคนฺตุํ วฏฺฏติ ๗
วิสสฺสจฺอุโปสธาปี อวาสา คนฺตุํ วฏฺฏติ เอวํ คโต
อธิฏฺฐาตตปี ลภติ ๗ อรณฺณเณนาปี ภิกฺขุณา อุโปสถทิวเส คาม
ปีณฺทาย จริตฺวา อตฺตโน วิหารเมว อาคนฺตพฺพํ ๗ สเจ
อณฺถํ วิหารํ โอกมฺมติ ตตฺถ อุโปสถํ กตฺวาว อาคนฺตพฺพํ
อกตฺวา น วฏฺฏติ ๗ ยํ ชณฺณา สกฺโกมิ อชฺเชว คนฺตฺนฺติ
ยํ ชานนฺย อชฺเชว ตตฺถ คนฺตุํ สกฺโกมิตฺติ เอวฺรูป อวาโส

*เล่มที่ ๓ อุโปสถกษนุชกวรรณนา หน้า ๑๗๗

คนุตพุโพ ๑ ตตถ ภิกขุหิ สทฐี อุโปสถํ กโรนุเตนาปี หิ
อิมินา เนว อุโปสถนุตตราโย กโต ภวิสสตีติ ๑

ภิกขุณิยา นิสินฺนปฺริสายาติอาทิสฺส หตฺถปาสุปคฺมนเมว
ปฺมานํ ๑ อณฺฺยตฺร อวฺภูจิตาย ปฺริสายาติ อิทํ หิ ปาริวาสีย-
ปาริสฺสทฺฐิทานํ นาม ปฺริสาย วฺภูจิตกาลโต ปฏฺจาย น
วฺภูจฺติ อวฺภูจฺยา ปน วฺภูจฺติ เตนาห อณฺฺยตฺร อวฺภูจิตาย
ปฺริสายาติ ๑ ตสฺส ลกฺขณํ ภิกขุณีวิภงฺเก ปาริวาสียฉนฺททาน-
วณฺฺณนาโต กเหตุพฺพํ ๑ อนฺุโปสเถติ จาคฺคทฺทสิโก จ ปณฺฺณรสิโก
จาทิ อิเม เทว อุโปสเถจเปตฺวา อณฺฺยสฺมี ทิวเส ๑ อณฺฺยตฺร
สงฺฆสามคฺคิยาติ ยาโกสมฺพิภิกขุณํ วิย ภินฺเน สงฺฆे ปฺน
สงฺฆสามคฺคิ กยฺริติ ตถารูปี สงฺฆสามคฺคิ จเปตฺวา ๑ ตทา
จ สฺสณฺฺตฺ เม ภนฺเต สงฺโฆ อชฺชฺุโปสโถ สามคฺคิตี วตฺวา
กาคพุโพ ๑ เอ ปน กิสฺมิญฺจเทวอปฺมตฺตเก สติ อุโปสถํ
จเปตฺวา ปฺน สมคฺคา โหนฺติ เตหิอุโปสโถเยว กาคพุโพติ ๑
อุโปสถกษนุชกวรรณนา นิฏฺฐิตา ๑

วสุตูปนายิกกษนุชกวรรณนา

วสุตูปนายิกกษนุชเก อปฺปญฺจตุโถติ อนนฺนุญฺญาโต
อสิวิหิตฺโต วา ฯ เตช ภิกฺขุติ เต ภิกฺขุ อิศฺสทฺโท นิปาต-
มตุโถ ฯ สกฺกนฺตกาติ สกฺกนา ฯ สกฺกาสยิสฺสนฺตีติ อปฺโปสฺสูกกา
นิพฺพทฺวาสํ วสิสฺสนฺติ ฯ สกฺกมาตํ อาปาเทนฺตาคติ วินาสํ
อาปาเทนฺตา ฯ วสุตฺตานเน วสุตํ อุปกนฺตฺตุนฺติ วสุตฺตานเน เตมาสํ
วสุตํ อุปกนฺตฺตุนฺติ อตุโถ ฯ กติ นฺุโข วสุตูปนายิกาติ กติ
นฺุโข วสุตูปกมฺนา ฯ อปรชฺชुकตฺยา อสาพุทฺธิยาติ เอตฺถ
อปรชฺชุกตฺยา อสฺสาคติ อปรชฺชุกตา ตสฺสา อปรชฺชุกตฺยา
อติกกนฺตฺยา อปรสฺมี ทิวเสติ อตุโถ ฯ ทุตฺติยนเยปฺมาโส
กตฺยา อสฺสาคติ มาสกตา ตสฺสา มาสกตฺยา อติกกนฺตฺยา
มาเส ปฺริปฺนฺณเณติ อตุโถ ฯ ตสฺมา อาสาพุทฺธิปฺนฺณมฺยา อนนฺตเร
ปาฏิปทฺทิวเส อาสาพุทฺธิปฺนฺณมฺมิโต วา อปราย ปฺนฺณมฺยา
อนนฺตเร ปาฏิปทฺทิวเสเชว วิหารํ ปฺนฺนชฺชุกิตฺวา ปานียํ
ปฺริโฆชนียํ อุปฺนฺนชฺชุกิตฺวา สพุทฺธิ เจตฺติยวฺนฺทนาทิสามีจิกมฺมํ
นฺิฏฺฐชฺชุกิตฺวา อิมฺสฺมี วิหารเ อิมํ เตมาสํ วสุตํ อุเปมิตฺติ สกฺ
วา ทฺวิกฺษตฺตํ วา วาจํ นิจฺฉารตฺวา วสุตํ อุปกนฺตพุทฺธิ ฯ
โย ปกฺกเมยฺยาติ เอตฺถ อนเปกฺกชฺชุกมเนนฺวา อญฺญตฺถ อรฺุณํ
อุกฺกชฺชูปเนน วา อาปตฺติ เวทิตฺพุพา ฯ โย อติกกเมยฺยาติ
เอตฺถ วิหารคณฺนาย อาปตฺติโย เวทิตฺพุพา ฯ สเจ หิ ตํ ทิวสํ

*เล่มที่ ๓ วสุสูปนายิกกษนุชกวรรณนา หน้า ๑๗๕

วิหารสตุส อูปะจารี โอกุกมิตวา อติกกมตี สตี อาปตติโย ฯ
สเจ ปน วิหารูปะจารี อติกกมิตวา อลลสตุส วิหารสตุส
อูปะจารี อโนกกมิตวาว นิวตตติ เอกาเยว อาปตติ ฯ เกน
อนุตราเยน ปุริมิกัง อนุปคเตน ปจฺฉิมิกา อูปคตพพา ฯ
วสุสั อุกกทฺตติกาโมตี วสุสั นาม ปจฺจมาตี อุกกทฺตติกาโม
สาวนมาตี อกตฺวา ปฺน อาสาธเมว กตฺตกาโมตี อตฺโถ ฯ
อาคมะ ชุณฺเหตี อาคมะ มาเสตี อธิปฺปาโย ฯ อนฺุชานามิ ภิกฺขเว
ราชฺชนั อนฺุวตฺตติคฺคฺคฺติ เอตถ วสุสูกกทฺตเนน ภิกฺขุณฺํ กาจิ
ปริหานิ นาม นตฺถิติ อนฺุวตฺตติคฺคฺคฺติ อนฺุณฺณาคี ฯ ตสฺมา อลลสฺมี
จ ฆมฺมิเก กมฺเม อนฺุวตฺตติคฺคฺคฺติ อฆมฺมิเก ปน น กสฺสจि
อนฺุวตฺตติคฺคฺคฺติ ฯ

สตุตาหกรณียेषุ [สตุตาหกรณียเณน คนฺุตฺตฺติ สตุตาหพ-
ภนฺุตเร ยํ กตฺตพฺพิ ตํ สตุตาหกรณียเณ เตน สตุตาหกรณียเณ
กรณฺุเตน คนฺุตฺ อฺุชานามิติ อตฺโถ ฯ ปหิตะ คนฺุตฺตฺติ อิมะหิ
สตุตฺหิ ภิกฺขุอาทิตฺติ ทฺุเต ปหิตะเยว คนฺุตฺ อฺุชานามิติ อตฺโถ ฯ
สตุตฺหา สนนฺิวตฺโต กาทพฺโพตี สตุตาหะเยว สนนฺิวตฺตพฺโพ
อฏฺฐโม อรุโณ ตตฺเถว น อฏฺฐาเปตพฺโพตี อตฺโถ ฯ]
ภิกฺขุณฺิสงฺฆํ อุกฺกทฺสสาคิ อิตฺโต ปฏฺฐาย วจฺจกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
ชนฺุตาฆรสาลาตี อิมานิ ตีณิ ปริหีนานิ ฯ อุกฺกทฺสิตาทินิ
[] สฺยามโปตฺถเก นตฺถิ ฯ

อุทโทสิตสิกขาปทาที่สุ วุตตानेव ५ रसवत्ति पनेत्त गत्तकेह
वुज्जति ५ वारयेयन्ति सच्चरित्तसिक्खापत्ते वुत्तमेव ५ पूराय
सुत्तनुत्तो न प्लुच्छत्ति यव ओय सुत्तनुत्तो न प्लुच्छति ५
[यव ओय सुत्तनुत्तो न विनसुत्ति ५ अल्लत्तरं वा पनसु
किञ्चि होत्ति कर्म्मियं वात्ति ऐत्तेन प्रिसुञ्चत्ति यङ्गल्लज्जि कर्म्मियं
सङ्कहितं होत्ति सप्पत्तत्त ज्जि अज्जामि त्तानल्लज्ज त्तत्तु च्छम्मल्लज्ज
त्तोत्तु गिक्खु ज्जि पत्तत्तत्तत्ति ओमिणा व्ज्जि कप्पियवज्जेनेन पेत्तिเต
कन्तत्तत्तत्ति ऐत्तेत्तं वा वेवज्जेनेन ५ पेय्याल्लक्कम्मो पन्ने ओ
वेत्तित्तत्तत्ति यत्ता उपासकेन सङ्गं उत्तत्तत्तत्ति विहारत्तत्ति
कारापत्ता होत्ति सम्पत्तत्तत्ति गिक्खु उत्तत्तत्तत्ति ऐत्ते गिक्खु उत्तत्तत्तत्ति
गिक्खुत्तत्तत्ति उत्तत्तत्तत्ति सम्पत्तत्तत्ति गिक्खुत्तत्तत्ति ऐत्ते गिक्खुत्तत्तत्ति सम्पत्तत्तत्ति
सिक्खमानोत्तत्ति ऐत्ते सिक्खमानं सम्पत्तत्तत्ति साम्नेरे ऐत्ते
साम्नेरं सम्पत्तत्तत्ति साम्नेरोत्तत्ति ऐत्ते साम्नेरं उत्तत्तत्तत्ति अत्तत्तत्ति
अत्तत्तत्ति निवेसन्ति कारापत्ति होत्ति वुत्तत्ति ऐत्ते उपासिकाय
गिक्खुत्ता गिक्खुत्तिया सिक्खमानाय साम्नेरेन साम्नेरिया सङ्गं
उत्तत्तत्तत्ति सप्पत्तत्तत्ति वत्तत्तत्तत्ति ५ ऐत्ते सुत्तत्तत्तत्ति कर्म्मियत्तत्ति
पत्तिเต कन्तत्तत्तत्ति ५] पत्तत्तत्तत्ति स्सत्तत्तत्तत्ति ऐत्तेत्तत्ति
गिक्खुत्तत्ति स्सत्तत्तत्ति किलानत्तत्ति वा किलानुत्तत्ति
वा ऐत्तेत्तत्ति वा प्रियत्तत्तत्ति वा पूजत्तत्तत्ति वा उत्तत्तत्तत्ति
[] सुत्तत्तत्तत्ति ५]

*เล่มที่ ๓ วสุสฺปนายิกกฺขนฺธกฺวณฺณนา หน้า ๑๘๑

วาทิ เอวมาทินา ปรโต วิตุถาเรตุวา ทสฺสึเตน การณน
อปรฺปหิเตปี คนฺตพฺพํ ฯ ปรโต มาตาปีตฺตุนํ อนุญฺญาตญฺจาเนปี
เอเสว นโย ฯ อนุชกญฺจกถายมฺปนฺน เย มาตาปีตฺตุนํ อฺปญฺจจากา
ฉาตกา วา อนุญฺญาตกา วา เตสมฺปิ อปรฺปหิเต คนฺตํ วญฺญุติตี
วุตฺตํ ฯ ตํ เนว อญฺจกถายํ น ปาลิยา วุตฺตํ ตสฺมา
น คเหตุพฺพํ ฯ กิกฺขุภฺตโกติ เอกสฺมี วิหารเ กิกฺขุหิ สทฺธิ
วสนกปริโส ฯ อุทฺริยตีตี ปลุชฺชติ ฯ ภณฺฑํ เมทาปีตฺตุนติ
ทพฺพสมฺภารภณฺฑํ ฉินฺทาปีตี ฯ อวหฺราเปยฺยุนฺติ อหฺราเปยฺยํ ฯ
สงฺฆกรณฺเณนาติ เอตฺถ ยงฺกิลฺลิจิ อฺโปสธาการาทีสุ เสนาสเนสุ
เจตียจฺจตฺตเวทิกาทีสุ วา กตฺตพฺพํ อนุตฺมโส กิกฺขุโน ปุคฺคกิก-
เสนาสนฺมปิ สพฺพํ สงฺฆกรณฺเณยเมว ฯ ตสฺมา ตสฺส นิปฺผาพฺนตฺถํ
ทพฺพสมฺภาราทีนํ วา อหฺริตฺตํ วทฺตกิปฺปญฺจตีนํ ภตฺตเวตฺนนาทีนํ
วา ทาเปตฺตํ คนฺตพฺพํ ฯ อยมฺปนฺเนตฺถ ปาลิมฺตฺตกรตฺติจฺเจทวินิจฺจโย
ธมฺมสฺสวณฺตถาย อนิมฺนฺตเตน คนฺตํ น วญฺญุติ ฯ สเจ ปน
เอกสฺมี มหาอวาเส ปจฺมเยว กติกา กตา โหติ อสฺสทิวสนฺนาม
สนฺนิปฺติตพฺพนฺติ นิมฺนฺตโตยฺเว นาม โหติ คนฺตํ วญฺญุติ ฯ
ภณฺฑกํ โธวิสฺสามีติ คนฺตํ น วญฺญุติ ฯ สเจ ปนอาจริยฺ-
ปชฺฌายา ปหิณฺนฺติ วญฺญุติ ฯ นาติทฺูเร วิหาโร โหติ ตตฺถ
คนฺตฺวา อชฺเชว อากมฺิสฺสามีติ สมฺปาปฺณิตฺตํ น สกฺโกติ
วญฺญุติ ฯ อุทฺเทสฺปฺริจฺจาทีนํ อตฺถายปี คนฺตํ น ลภฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๘๒

อาจริยํ ปสฺสิสฺสามิตฺติ ปน คนฺตุํ ลภติ ฯ สเจ นํ อาจริโย อชฺช
มา คจฺฉาติ วทติ วฏฺฐติ ฯ อุปฺภูจกกุลํ วา ฅาติกุลํ
วา ทสฺสนตฺถาย คนฺตุํ ลภติ ฯ

ปริปาเตนฺติปิตฺติ สมนุตโต อากนฺตฺวา ปลาเปนฺติ ภยํ วา
ชเนนฺติ จีวิตา โวโรเปนฺติ ฯ อาวิสนฺตฺติ สรริํ อนุปวิสนฺติ ฯ
เยน คาโม เตน คนฺตฺนฺติอาทิสฺส สเจ คาโม อวิหฺรึ คโต
โหติ ตตฺถ ปิณฺฑาย จริตฺวา วิหารเมว อากนฺตฺวา วสิตพฺพิ ฯ
สเจ หฺรึ คโต โหติ สตฺตาหฺวาเรน อรุโณ อุฏฺจาเปตพฺพิโพ ฯ
น สกฺกา เจ โหติ ตตฺเรว สภาคภูจฺจเน วสิตพฺพิ ฯ
สเจ มนุสฺสา ยถาปวตฺตานิ สลากภตฺตาทีนํ เทนฺติ น มยํ
ตสฺมึวิหฺเร วสามาติ วตฺตพฺพา ฯ มยํ วิหารสฺส วา
ปาสาทสฺส วา น เทม ตุมฺหากํ ยตฺถ กตฺถจิ วสิตฺวา
ภุญฺชถาติ วุตฺเต ปน ยถาสุขํ ภูญฺชิตพฺพิ เตสฺสเยว ตํ
ปาปฺณาติ ฯ ตุมฺหากํ วสนฺภูจฺจเน ปาปฺณาเปตฺวา ภูญฺชถาติ
วุตฺเต ปน ยตฺถ วสนฺติ ตตฺถ เนตฺวา วสฺสกุเณ
ปาปฺณาเปตฺวา ภูญฺชิตพฺพิ ฯ สเจ ปวาริตกาเล วสฺสวาสิกํ
เทนฺติ ยถิ สตฺตาหฺวาเรน อรุณํ อุฏฺจาปยีสฺส กเหตุพฺพิ
ฉินฺนวสฺเสหิ ปน น มยํ ตตฺถ วสิมฺหา ฉินฺนวสฺสา
มยฺนฺติ วตฺตพฺพิ ยถิ เยสํ อมฺหากํ เสนาสนํ ปาปิตฺเต เต

*เล่มที่ ๓ วสุสฺปนายิกกฺขนฺธกฺวณฺณนา หน้า ๑๘๓

คณฺหฺนฺตฺติ วทฺนฺติ คเหตุพฺพํ ฯ ยมฺปน วิหารเ อฺปนิกฺขิตฺตํ
มา วินสฺสํติ อึช อหาญฺ จีวราทิวเภงฺกฺยภณฺทํ ตํ ตตฺเถว
คณฺตฺวา อปฺโลเกตฺวา ภาเชตฺพฺพํ ฯ อึโต อฺยฺยานํ จตฺตาโร
ปจฺจเย เทถาติ กปฺปีย การกานํ ทินฺเน เขตฺตวตฺตฺวาทิก
ตตรฺรฺปฺปาเทปี เอเสว นโย ฯสงฺฆํกํ หิ เวภฺงฺกฺยภณฺทํ
อนฺโตวิหารเ วา พหิสํมาย วา โหตุ พหิสํมาย จิตานํ
อปฺโลเกตฺวา ภาเชตฺน วฏฺฏติ ฯ อฺกฺยตฺรฏฺจิตมฺปน อนฺโตสํมาย
จิตานํ อปฺโลเกตฺวา ภาเชตฺ วฏฺฏติเยว ฯ สงฺฆเ ภินฺโนติ เอตฺถ
ภินฺเน สงฺฆเ คณฺตฺวา กรณฺมึ นตฺถิ โย ปน ภิชฺชิสฺสํติ
อาสงฺกฺโต ตํ สนฺชาย ภินฺโนติ วุตฺตํ ฯ สมฺพหฺลฺลาหิ ภิกฺขุณฺหิ
สงฺฆเ ภินฺโนติ เอตฺถ น ภิกฺขุณฺหิ สงฺฆเ ภินฺโนติ ทฏฺฐพฺโพ ฯ
วุตฺตณฺเหตฺ น โข อฺปาติ ภิกฺขุณฺหิ สงฺฆํ! ภินฺทํติ ฯ เอตา
ปน นิสฺสาย เอตา อนฺพลํ กตฺวา ยํ สงฺฆํภิกฺขุ ภินฺเทยฺยุนฺติ
อาสงฺกา โหติ ตํ สนฺชายตฺ วุตฺตํ ฯ

วโชติ โคปาลกานํ นึวาสนฺฏฺจานํ ฯ เยน วโชติ เอตฺถ
วเชน สทฺธิ คตฺสฺส วสฺสจฺเจเท อนาปตฺติ ฯ อฺปกฏฺจายาติ
อาสนฺนําย ฯ สตฺเถ วสฺสํ อฺปกนฺตฺนฺติ เอตฺถ วสฺสฺปนายิกทิวเส
เตน ภิกฺขุณา อฺปาสกา วตฺตพฺพา กุฏฺฐิกา ลทฺธว วฏฺฏตํติ ฯ
สเจ กริตฺวา เทนฺติ ตตฺเถว ปวิสิตฺวา อึช วสฺสํ อฺเปมิติ
ติกฺขตฺตํ วตฺตพฺพํ ฯ โน เจ เทนฺติ สาลาสงฺเขเปน จิตฺสกฏฺสฺส

*เล่มที่ ๑ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๑๘๔

เหตุจา อุปนฺตพฺพํ ตํปี อลฺกนฺเตน อาลโย กาทพฺโพ ๑
สตฺเถ ปน วสฺสํ อุปนฺตํ น วญฺญติ ๑ อาลโย นาม อิท
วสฺสํ วสฺสสามิตฺติ จิตฺตฺวปาทมตฺตํ ๑ สเจ มคฺคปฺปฏิปนฺเนยว
สตฺเถ ปวาราณาทิวโสโหติ ตตฺถเอว ปวาราตพฺพํ ๑ อถ
สตฺโถ อนฺโตวสฺเสยว ภิกฺขุณา ปตฺถิตฺตฺตฺตฺตฺตํ ปตฺวา อติกฺกมตฺติ
ปตฺถิตฺตฺตฺตฺตํ วสฺสํ ตตฺถ ภิกฺขุหิ สทฺธิ ปวาราตพฺพํ ๑
อถापิ สตฺโถ อนฺโตวสฺเสยว อนฺตรา เอกสฺมี คามเม ติจฺจติ
วา วิปฺปกริยติ วา ตสฺมียว คามเม ภิกฺขุหิ สทฺธิ วสฺสํ
ปวาราตพฺพํ ๑ อปฺปวาราตฺวา ตโตปรี คนฺตํ น วญฺญติ ๑
นาวาย วสฺสํ อุปกจฺจนฺเตนาปี กุญฺชียว อุปนฺตพฺพํ ๑
ปริเยสฺสิตฺวา อลฺกนฺเตน อาลโย กาทพฺโพ ๑ สเจ อนฺโตเตมาสํ
นาวา สมฺพุทฺเทยว โหติ ตตฺถเอว ปวาราตพฺพํ ๑ อถ สเจ
นาวา กุลฺลํ ลกฺติ อยฺยจฺจ ปรีโต คนฺตฺกาโม โหติ คนฺตํ
น วญฺญติ นาวาย ลทฺฐคามเยว วสฺสํ ภิกฺขุหิ สทฺธิ
ปวาราตพฺพํ ๑ สเจปี นาวา อนฺตฺรเมว อญฺญตฺถ จจฺจติ ภิกฺขุ
จปจฺมํ ลทฺฐคามเยว วสฺสํ นาวา จจฺจติ ภิกฺขุ
ตตฺถเอว วสฺสํ ภิกฺขุหิ สทฺธิ ปวาราตพฺพํ ๑ อติ วเช สตฺเถ
นาวายนฺติ ตีสุ จาเนสุ นตฺถิ วสฺสจฺเจเต อาปตฺติ ปวาราตฺถ
ลกฺตฺติ ๑ ปรีเมสุ ปน วาเพหิ อุพฺพาพฺพา โหนฺตฺติอาทิสฺ
สงฺฆเมท ปริโยสานेषु วตฺถุสุ เกวลํ อนาปตฺติ โหติ ปวาราตฺ
ปน น ลกฺติ ๑

*เล่มที่ ๓ วสสุปนายิกกษนุชกวรรณนา หน้า ๑๘๕

ปีสาจิลลิกาทิ ปีสาจายเว ปีสาจิลลิกา ฯ น ภิกษเว
 รุกขสุตฺติเรติ เอตถ สุกฺเข รุกขสุตฺติเรเว น วฏฺฐติ ฯ มหนตฺตส
 ปน สุตฺติรสฺส อนฺโต ปทฺรจฺจนํ กุฏฺฐิ กตฺวา ปวิสฺนทฺวาริ
 โยเชตฺวา อุปฺคนตุํ วฏฺฐติ ฯ รุกฺขํ ฉินฺหิตฺวา ขาณฺุมตฺถเก
 ปทฺรจฺจนํ กุฏฺฐิ กตฺวาปิ วฏฺฐติเยว ฯ รุกฺขวิฏฺฐิยาติ เอตฺถาปิ
 สุกฺเข วิฏฺฐปมตฺเต น วฏฺฐติ ฯ มหาวิฏฺฐเป อฏฺฐกํ พนฺชิตฺวา
 ตตฺถปทฺรจฺจนํ กุฏฺฐิ กตฺวา อุปฺคนตฺพพิ ฯ อเสนาสนิเกนาติ
 ยสฺส ปญฺจนํ ฉทฺนํ อณฺตเรณ ฉนฺนํ โยจิตฺทฺวารพนฺธ
 เสนาสนันตฺถิ เตน น อุปฺคนตฺพพิ ฯ น ภิกษเว ฉวฏฺฐิกายาติ
 เอตฺถฉวฏฺฐิกา นาม ฏฺฐกิตฺมณฺจาติเกทา กุฏฺฐิ ตตฺถ อุปฺคนตุํ
 น วฏฺฐติ ฯ สฺसाने ปน อณฺธํ กุฏฺฐิ กตฺวา อุปฺคนตุํ
 วฏฺฐติ ฯ น ภิกษเว ฉตฺเตติ เอตฺถาปิ จตฺตฺส ฌมฺเภสฺส ฉตฺตํ
 จเปตฺวา อวารณํ กตฺวา ทฺวาริ โยเชตฺวา อุปฺคนตุํ วฏฺฐติ ฯ
 ฉตฺตกุฏฺฐิกา นามเสาโหติ ฯ จาฏฺฐิยาติ เอตฺถาปิ มหนตฺเตน
 กปฺลเลน ฉตฺเต วุตฺตนเยน กุฏฺฐิ กตฺวา อุปฺคนตุํ วฏฺฐติ ฯ
 เอวรูปา กตฺติกาติ เอตฺถาปิ อณฺธาปิ ยา อีทิสฺสา อธฺมมิกา
 กตฺติกา โหติ สฺวา น กาทพฺพาทิ อตฺโถ ฯ ตสฺสา ลกฺขณํ
 มหาวิฏฺฐเก วุตฺตํ ฯ

วสฺสวาโส ปฏฺฐิสฺสุโต โหติ ปุริมิกายาติ ตุมฺหากํ อวาเส
 ปุริมิกาย วสฺสุปนายิกาย วสฺสํ วสฺสสํวามิติ ปฏฺฐินฺวา กตา
 โหติ ฯ ปุริมิกา จ น ปญฺญาตฺติติ ยตฺถ ปฏฺฐินฺวาตํ ตตฺถ

วสุปคมนัน น ทิสฺสตีติ ฯ ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ
เอตฺถ น เกวลํ อิมํ เตมาสํ อีช วสุสํ วสธาติ เอตฺสเสว
ปฏิสฺสเว อาปตฺติอิมํ เตมาสํ ภิกฺขํ คณฺหฬ อุโภปี มยํ
อีช วสิสฺสาม เอกโต อุทฺทิสฺสาเปสฺสามาติ เอวมาทินาปี ตสฺส
ตสฺส ปฏิสฺสเว ทุกฺกฏํ ฯ ตถจ โข ปจฺมํ สฺวทฺธจิตฺตสฺส ปจฺจนา
วิสํวาทนปจฺจยา ฯ ปจฺมมฺปิ อสฺวทฺธจิตฺตสฺส ปน ปฏิสฺสเว
ปาจิตฺติยํ วิสํวาทเน ทุกฺกฏนฺติ ปาจิตฺติเยน สทฺธี ทุกฺกฏํ
ยฺชชฺติ ฯ โส ตทเหว อกรณฺิโยติ อาทิสฺส สเจ วสุสํ อนุปคฺนตฺวา
วา ปกฺกมฺติ อุปคฺนตฺวา วาสตฺตาหํ พหิทฺธา วิคฺคินาเมติ
ปฺริมิกา จ น ปณฺณายติ ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ฯ วสุสํ
อุปคฺนตฺวา ปน อรุณฺิ อนุฏฺจาเปตฺวา ตทเหวสตฺตาหกรณฺิเยน
ปกฺกมฺนตฺสสาปี อนุโตสตฺตาเห นีวตฺตนตฺสสอณาปตฺติ โภ
ปน วาโท ทฺวิหตีหํ วสิตฺวา อนุโตสตฺตาเห นีวตฺตนตฺสส ฯ
ทฺวิหตีหํ วสิตฺวาติ เอตฺถาปี นีรเปกฺขคฺมเนเนว อุปจฺจาราติกฺกเม
วสุสจฺเจโท เวทิตฺพุโ ๑ สเจ อีช วสิสฺสามีติอาลโย อตฺถิ
อสฺติยา ปน วสุสํ น อุเปติ คหิตเสนาสนํ สฺวคหิตํ
ฉินฺนวสุโส น โหติ ปวาเรตฺถํ ลภฺติเยว ฯ สตฺตาหํ อนาคตาย
ปวารณฺายาติ เอตฺถ นวมิโต ปฏฺจาย คนฺตํ วฏฺฏติ อากจฺจตฺ
วา มา วา อนาคติ ฯ เสสํ อุตฺตานเมวาติ ฯ

วสุปนายิกฺกขนฺชกฺวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปวารณาภุขนุชกวนณา

ปวารณาภุขนุชเก เนว อาลเปยยาม น สลุตเปยยามาติ
เอตถ อาลาโป นาม ปจุมวณัน สลุตลาโป นาม ปจุมิมวณัน ฯ
หตถวิลงฆเณนาติ หตถอุกเขปเณน ฯ ปสฺสัวาสนติ ปสฺสนัน
วिय สัวาถั ฯ ปสวโปิ หิ อตตโน อุปฺปนัน สุขทุกุขัง
อณฺณมณฺณสฺส น อาโรเจนติ ปฏิสนฺถาริ น กโรนติ ตถา
เอเตปิ อํกุสฺส ฯ ตสฺมา เนถั สัวาโส ปสฺสัวาโสติ วุจฺจติ ฯ
เอส นโย สพฺพตถ ฯ น ภิกฺขเว มุกฺวตฺตํ ติตฺถียสมาทานนฺติ
อิมํ เตมาถั น กเถตพฺพนฺติ เอวรूपํ วัตตสมาทานัน น
กาทพฺพิ ฯ อธมฺมิกกตฺติกา หิ เอสา ฯ อณฺณมณฺณานุโลมตาติ
อณฺณมณฺณํ วัตตํ อนฺุโลมภาโว ฯ วัตฺนตฺตํ มํ आयสฺมนฺโตติ
หิ วัตฺนตฺตํ สกฺกา โหติ กิณฺจ วัตตุน อิตฺริ ฯ อาปตฺติ-
วุจฺจานตา วินยฺปุเรกฺขารตาติ อาปตฺติหิ วุจฺจานภาโว วินยํ
ปุโรโต กตฺวา จรณภาโว ฯ วัตฺนตฺตํ มํ आयสฺมนฺโตติ หิ
วัตฺนโต อาปตฺติหิ วุจฺจหิสฺสติ วินยญจ ปุรกฺขิตฺวา วิหฺรตีติ
วุจฺจติ ฯ

สุณฺทาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อชฺช ปวารณา ยถิ
สงฺฆสฺส ปตฺตกถลลํ สงฺโฆ ปวาเรยยาติ อัย สพฺพสงฺคาหิกา
นาม ญตฺติ ฯ เอวํ หิ วุตฺเต เตวาจิกํ เทววาจิกญจ เอกวาจิกญจ
ปวาเรตุ วุจฺจติ สมานวสฺสิกเมว น วุจฺจติ ฯ เตวาจิกํ

ปวารเษยาติ วุตเต ปน เตวาจิกเมว วฏฺฐติ อณฺณํ น
วฏฺฐติ ๑ เทววาจิกํ ปวารเษยาติ วุตเต เทววาจิกญจ เตวาจิกญจ
วฏฺฐติ เอกวาจิกญจ สมานวสฺสิกญจ น วฏฺฐติ ๑ เอกวาจิกํ
ปวารเษยาติวุตเต ปน เอกวาจิกเทววาจิกเตวาจิกานิ วฏฺฐนฺติ
สมานวสฺสิกเมว น วฏฺฐติ ๑ สมานวสฺสิกนฺติ วุตเต สพฺพํ
วฏฺฐติ ๑ อจฺจนฺตํ นินฺนินฺนาว โหนฺติ น อฏฺฐนฺติ ๑
ตทนนฺตรราติ ตทนนฺตรํ ตาวตฺตํ กาลนฺติ อตฺโถ ๑ จาคฺคทฺทสิกา
จ ปณฺณรสิกา จาติ เอตฺถ จาคฺคทฺทสิกาย อชฺช ปวารณา
จาคฺคทฺทสิติ เอวํ ปุพฺพกิจฺจํ กาคพฺพํ ปณฺณรสิกาย อชฺช
ปวารณา ปณฺณรสิติ ๑

ปวารณาภมฺเมสุ สเจ เอกสฺมี วิหารเ ปญฺจสุ ภิกฺขุสุ
วสนฺเตสุ เอกสฺส ปวารณํ อahrtฺวา จตฺตาริ คณฺณคฺติ
จเปตฺวา ปวารณฺติ จตฺตว วา ตีสฺว วา วสนฺเตสุ เอกสฺส
ปวารณํ อahrtฺวาตโย วา เทว วา สงฺฆณฺคฺติ จเปตฺวา
ปวารณฺติ สพฺพเมตํ อธมฺเมน วคฺคํ ปวารณาภมฺมํ ๑ สเจ
ปน สพฺเพปิ ปญฺจ ชนา เอกโต สนนฺิปตฺตวา คณฺณคฺติ
จเปตฺวา ปวารณฺติ จตฺตาริ วา ตโย วา เทว วา วสนฺตา
เอกโต สนนฺิปตฺตวา สงฺฆณฺคฺติ จเปตฺวา ปวารณฺติ สพฺพเมตํ
อธมฺเมน สมคฺคํ ปวารณาภมฺมํ ๑ สเจ ปญฺจสุ ชเนสุ เอกสฺส
ปวารณํ อahrtฺวา จตฺตาริ สงฺฆณฺคฺติ จเปตฺวา ปวารณฺติ

*เล่มที่ ๓ ปวารณาภุขนุทกถณณา หน้า ๑๘๕

จตุสฺ วา ตีสฺ วา เอกสฺส ปวารณํ อหริตฺวา ตโย วา
เทว วา คณฺณตฺตึ จเปตฺวา ปวาเรนฺติ สพฺพเมตํ ฌมฺเมน
วคฺคํ ปวารณาภุมฺมํ ฯ สเจ ปน สพฺเพปิ ปญฺจ ชนา เอกโต
สนฺนิปตฺติวฺวา สงฺฆณฺณตฺตึ จเปตฺวา ปวาเรนฺติ จตฺตาโร วา
ตโย วา เอกโต สนฺนิปตฺติวฺวา คณฺณตฺตึ จเปตฺวา ปวาเรนฺติ
เทว อณฺณมณฺณํ ปวาเรนฺติ เอโก วสนฺโต อธิญฺจानปวารณํ
กโรติ สพฺพเมตํ ฌมฺเมน สมคฺคํ ปวารณาภุมฺมนฺติ ฯ

ทินฺนา โหติ ปวารณาติ เอตฺถ เอวํ ทินฺนาย ปวารณาย
ปวารณาหารเกน สงฺฆํ อุปลสงฺกมิตฺวา เอวํ ปวาเรตพฺพิ ติสฺโส
ภนฺเต ภิกฺขุ สงฺฆํ ปวาเรติ ทิฏฺฐเณ วา สฺวเตน วา ปริสงฺกาย
วา วทฺตุ ตํ ภนฺเต สงฺโฆ อนฺนภุมฺปิ อุปาทาย ปลฺลสนฺโต
ปฏฺฐิกริสฺสตีติ ฯ ทฺตฺติยภุมฺปิ ภนฺเต... ตฺตฺติยภุมฺปิ ภนฺเต ติสฺโส ภิกฺขุ
สงฺฆํ ปวาเรติ ทิฏฺฐเณ วา สฺวเตน วา ปริสงฺกาย วา ฯเปฯ
ปฏฺฐิกริสฺสตีติ ฯ สเจ ปน วุฑฺฒตโร โหติ อายสฺมา ภนฺเต
ติสฺโสติ วตฺตพฺพิ ฯ เอวญฺหิ เตน ตสฺสคฺคฺตฺวา ปวาริตํ
โหตีติ ฯ ปวารณํ เทนฺเตน จนนฺทํปี ทาคฺคฺนฺติ เอตฺถ จนนฺททานํ
อุโปสถภุขนุทเก วุคฺคฺตนเยเนว เวทิตพฺพิ ฯ อิธาปี จ จนนฺททานํ
อวเสสสงฺฆภุมฺมคฺคฺตฺวาตสฺมา สเจ ปวารณํ เทนฺโต จนนฺท
เทติ วุคฺคฺตนเยเนว อาหฺญาเย ปวารณาย อาโรจิตาย เตน
จ ภิกฺขุณา สงฺฆเณ จ ปริวาริตเมว โหติ ฯ อถ ปวารณเมว

เทติ น ฉนฺทํ ตสฺส จ ปวารณาย อาโรจิตาย สงฺเขน จ
ปวาริตะ สพุเพสํ สุปฺปวาริตํ โหติ อญฺญมฺปน กมฺมํ กุปฺปติ ฯ
สเจ ปน ฉนฺทเมว เทติ น ปวารณํ สงฺฆสฺส ปวารณา
จ เสสทกมฺมานิ จ น กุปฺปนฺติ เตน ปน ภิกฺขุณา อปฺปวาริตํ
โหติ ฯ ปวารณาทิวเส ปน พหิสีมาย ปวารณํ อธิฏฺฐหิตฺวา
อากเตนปี ฉนฺโท ทาทพุโพ เตน สงฺฆสฺส ปวารณากรมํ
น กุปฺปติ ฯ

อชฺช เม ปวารณาติ เอตฺถ สเจ จาคฺคทฺทสิกา โหติ
อชฺช เม ปวารณา จาคฺคทฺทสี สเจ ปณฺณรสิกา อชฺช
เม ปวารณา ปณฺณรสิตี เอวํ อธิฏฺฐจาทพุพิ ฯ ตทหุปวารณาย
อาปคฺคตินฺติ อาทิ วุคฺคตฺนยเมว ฯ ปฺน ปวาเรตพุพนฺติ ปฺน
ปฺพุพฺกิจฺจํ กตฺวา ฉตฺตี จเปตฺวา สงฺฆตฺเถรโต ปฏฺจาย
ปวาเรตพุพิ ฯ เสสํ อุโปสถกฺขนฺธกวณฺณนํ วุคฺคตฺนยเนว
เวทิตพุพิ ฯ

อากนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ อนฺวตฺติตพุพนฺติ อชฺช ปวารณา
จาคฺคทฺทสิตี เอตเทว ปฺพุพฺกิจฺจํ กาทพุพิ ฯ ปณฺณรสิก-
ปวารณายปี เอเสว นโย ฯ อาวาสิกเกหิ นิสฺสีมํ คนฺตฺวา
ปวาเรตพุพนฺติอสุสาวसानะ อัย ปาลิมฺตฺตกวินิจฺจโย สเจ
ปฺุริมิกาย ปณฺจภิกฺขุ วสุสํ อุปคฺตา ปจฺฉิมิกายปี ปณฺจ
ปฺุริมะหิ ฉตฺตี จเปตฺวา ปวาริตะ ปจฺฉิมะหิ เตสํ สนฺติเก

*เล่มที่ ๓ ปวารณาขุณฑกถา หน้า ๑๕๑

ปารีสุทธิอุโปสโถ กาทพุโพ น เอกสุมี อุโปสถคฺเค เทว
ณตฺติโย จเปตพุพา ฯ สเจปี ปจฺฉิมิกาย อุปกตา จตฺตารโ
ตโย เทว เอโก วา โหติ เอเสว นโย ฯ อถ ปุริมิกาย
จตฺตารโ ปจฺฉิมิกายปี จตฺตารโ ตโย เอโก วา เอเสว
นโย ฯ อถาปี ปุริมิกาย ตโย ปจฺฉิมิกายปี ตโย เทว เอโก
วา เอเสว นโย ฯ อิํ หนฺตฺถ ลกฺขณํ สเจ ปุริมิกาย
อุปกเตหิ ปจฺฉิมิกาย อุปกตา โถกตฺตราเจว โหนฺติ สมสฺมา
วา สงฺฆปวารณาย จ คณํ ปุเรนฺติ สงฺฆปวารณาวเสน
ณตฺติ จเปตพุพาติ ฯ สเจ ปน ปุริมิกาย ตโย ปจฺฉิมิกาย
เอโก โหติ เตน สพุธิ จตฺตารโ โหนฺติ จตฺนุนํ สงฺฆณตฺตี
จเปตฺวา ปวาเรตฺตุน วฏฺฏติ ฯ คณณตฺติยา ปน โส คณปุโรโก
โหติ ตสฺมา คณวเสน ณตฺตี จเปตฺวา ปุริเมหิ ปวาเรตพุพํ
อิตรน เตสํ สนฺติเก ปารีสุทธิอุโปสโถ กาทพุโพ ฯ ปุริมิกาย
เทว ปจฺฉิมิกาย เทว วา เอโก วา โหติ เอเสว
นโย ฯ ปุริมิกาย เอโก ปจฺฉิมิกาย เอโก โหติ เอเกน
เอกสุส สนฺติเก ปวาเรตพุพํ เอเกน ปารีสุทธิอุโปสโถ
กาทพุโพ ฯ สเจ ปุริมวสุสฺสปคเตหิ ปจฺฉิมวสุสฺสปคตา เอเกนปี
อธิกตฺตรา โหนฺติ ปจฺฉิม ปาฎิโมกฺขํ อุทฺทิสิตฺวา ปจฺฉา โถกตฺเรหิ
เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพุพํ ฯ กตฺตีกจาทุมมาสินฺยา ปวารณาย
ปน สเจ ปจฺฉิม วสุสฺสปคเตหิ มหาปวารณาย ปวาริตฺเทหิ ปจฺฉา

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๑๕๒

อุปกตา อธิกตรา วา สมสมา วา โหนติ ปวารณาตตี
จเปตฺวา ปวารตพฺพํ ฯ เตหิ ปวาริตे ปจฺญา อิตเรหิ เนลํ
สนฺตึเก ปาริสฺสุทฺธิอุโปสโถ กาทพฺโพ ฯ อถ มหาปวารณาย
ปวาริตา พหุ โหนติ ปจฺญา วสฺสุปกตา โถกา วา เอโก
วา ปาฏิโมกฺเข อุทฺทฺธิจฺเจ ปจฺญา เตลํ สนฺตึเก เตน
ปวารตพฺพํ ฯ

น จ ภิกฺขเว อปฺปวารณาย ปวารตพฺพํ อณฺฺตฺร
สงฺฆม สามคฺคิยาติ เอตฺถ โกสมฺพิทสามคฺคีสฺทิสาว สามคฺคิ
เวทิตพฺพา ฯ อชฺช ปวารณา สามคฺคิตี เอวณฺเจตฺถ ปุพฺพกิจฺจํ
กาทพฺพํ ฯ เย ปน กิสฺมิณฺจิวเ ว อปฺปมตฺตเก ปวารณํ
จเปตฺวา สมคฺคา โหนติ เตหิ ปวารณายเมว ปวารณา
กาทพฺพา ฯ สามคฺคิปวารณํ กโรนฺเตหิ จ ปจฺมปวารณํ จเปตฺวา
ปาฏิปทโต ปญฺจาย ยาว กตฺตึกจาทุมมาสิ ปุณฺณมา เอตฺถนฺตเร
กาทพฺพา ตโต ปจฺญา วา ปุเร วา น วญฺญตี ฯ

เทววาจิกํ ปวารตฺนฺติ เอตฺถ ฌตฺตี จเปนฺเตนาปี ยทิ
สงฺฆสฺส ปตฺตกถลลํ สงฺโฆ เทววาจิกํ ปวารเญยาติ วตฺตพฺพํ
เอกวาจิกเอ เอกวาจิกํ ปวารเญยาติ ฯ สมานวสฺสึเกปี สมานวสฺสึกํ
ปวารเญยาติ วตฺตพฺพํ เอตฺถ จ พหุปี สมานวสฺสา เอกโต
ปวารตฺลฺลนฺติ ฯ

ภาสิตาย ลปีตายน อปริโยสิตายาติ เอตฺถ สพฺพสงฺคาหิกญจ

*เล่มที่ ๓ ปวารณาคุณนุทกณณนา หน้า ๑๕๓

ปุกคตลิกญจาติ ทุพพิธึ ปวารณาญฺจปณั ๑ ตตฺถ สพฺพสงฺคาหิเก
สุณฺนาตุ เม ฆนฺเต สงฺโฆ ๑เปฯ สงฺโฆ เตวาจิกั ปวारे
อิติ สฺกการโต ยาว เรกาโร ตาว ภาสิตา ลปีตา
อปริโยสิตาว โหติ ปวารณา เอตฺถนฺตเร เอกปเทปี จเปนฺเตน
จปีตา โหติ ปวารณา ๑ ยการเ ปน ปตฺเต ปริโยสิตา
โหติ ตสฺมา ตโต ปญฺจาย จเปนฺเตน อญฺจปีตา โหติ ๑
ปุกคตลิกญฺจปเน ปน สงฺฆัฆนฺเต ปวาระมิ ๑เปฯ ทฺติยมฺปิ...
ตฺติยมฺปิ ฆนฺเต สงฺฆั ปวาระมิ ทิฏฺเฐน วา สฺเตน วา
ปฺริสงฺกาย วา ๑เปฯ ปสฺสนฺโต ปฏฺิติ สงฺการโต ยาว อัย
สพฺพปจฺฉิมิ ฎิการโร ตาว ภาสิตา ลปีตา อปริโยสิตาว
โหติ ปวารณา เอตฺถนฺตเร เอกปเทปี จเปนฺเตน จปีตา
โหติ ปวารณา ๑ กริสฺสามิติ วุตฺเต ปน ปริโยสิตาว โหติ
ยสฺมา กริสฺสามิติ วุตฺเต ปน ปริโยสิตาวโหติ ตสฺมา
กริสฺสามิติ เอกสฺมิ ปเท ปตฺเต จปีตาปี อญฺจปีตาว โหติ ๑
เอส นโย เทววาจิกเอกวาจิกสมานวสฺสิกาสุ ๑ เอตาสฺปิ หิ
ปวารณาสุ สงฺการโต ฎิการาวสานัเยว จปนฺนุ เขตฺตนฺติ ๑
อนฺนุญฺชียมาโนติ อนฺนุโยคั กตฺวา กิมฺหิ นั จเปสฺสิติ ปฺริโต
วุตฺตนเยน ปุจฺฉียมาโน ๑ โอมทฺทิตฺวาติ เอตานิ อลั กิภฺขุ
มา ฆณฺฑนฺตฺติอาทีนั วจนานั วตฺวา ๑ วจโนมทฺทนา หิ
อิธ โอมทฺทนาติ อิธปฺเปตา ๑ อนฺนุทฺธิสฺสิตั ปฏฺิฆานาตฺติติ อมฺมฺลเกน

ปาราชิกเณ อนุทฐิสีโต อัย มยาติ เอว ปฎิษานาติ ฯ
ยถาธมฺมนฺติ สงฺฆาติเสเสน อนุทฐิสเน ปาจิตฺติย อิตเรหิ
ทุกฺกภู ๑ นาเสตฺวาติ ลิงฺกนาสนาย นาเสตฺวา ๑ สาสุส
ยถาธมฺมํ ปฎิกตฺวาติ เอตฺตกเมว วตฺวา ปวาเรธาติ วตฺตพฺโพ
อสุกา นาม อาปตฺตตีติ อิทมฺปน น วตฺตพฺพํ เอตฺตญฺหิ
กฺลหสฺส มฺขํ โหติ ฯ

อิทํ วตฺถุํ ปญฺญาติ น ปุคฺคโลติ เอตฺถ โจรา กิร
อธฺมวิหาเร โปกฺขรณฺนิโต มจฺเจ กเหตุวา ปจิตฺวา ขาติตฺวา
อคมฺสฺ ๑ โส ตํ วิปฺปการิํ ทิสฺวา ภิกฺขุสฺส อิมินา กมฺเมเน
ภวิตพฺพนฺติ สลฺลกฺเขตฺวา เอวมาห ๑ วตฺถุํ จเปตฺวา สงฺโฆ
ปวาเรยฺยาติ ยทา ตํ ปุคฺคํ ชานิสฺสาม ตทา ตํ โจเทสฺสาม
อิทานิ ปน สงฺโฆ ปวาเรตฺตติ อยเมตฺถ อตฺโถ ๑ อิทานว
นํ วเทหิตี สเจ อิมินา วตฺถุณา กณฺจิ ปุคฺคํ ปริสฺงกสิ
อิทานว นํ อปทิสฺหิตี อตฺโถ ๑ สเจ อปทิสฺติ ตํ ปุคฺคํ
อนวิชฺชิตฺวา ปวาเรตฺตพฺพํ โน เจ อปทิสฺติ อฺปปริกฺขิตฺวา
ชานิสฺสามาติปวาเรตฺตพฺพํ ๑ อัย ปุคฺคโล ปญฺญาติ น วตฺถุณฺติ
เอตฺถ เอโกภิกฺขุ มาลาคนฺธวิเลปนฺนํ เจริยํ วา ปุเชสิ
อริญฺจํ วา ปิวิ ตสฺส ตทฺนฺรูโป สรฺริคนฺธโร โหติ โส
ตํ คนฺธํ สนฺธาย อิมสฺสภิกฺขุโน คนฺธโรติ วตฺถุํ ปกาเสนฺโต
เอวมาห ๑ ปุคฺคํ จเปตฺวาสงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ เอตํ ปุคฺคํ

*เล่มที่ ๓ ปวารณาคุณนุทกถา หน้า ๑๕๕

จเปตฺวา สงฺโฆ ปวารเหตุติ ฯ อิทาเนว นํ วเทหิติ ยํ ตฺวํ
 ปุคฺคํ จปาเปสิ ตสฺส ปุคฺคตสฺส อิทาเนว โทสํ วเทหิ ฯ
 สเจ อยมสฺส โทโสติ วทติ ตํ ปุคฺคํ โสเหตุวา ปวารเหตุพฺพิ
 อถ จ นานํ ชานามิติ วทติ อุปปริกฺขิตฺวา ชานิสฺสามาติ
 ปวารเหตุพฺพิ ฯ อิํ วตฺถุญจ ปุคฺคโล จ ปญฺญาตติ ปุริมเนเนว
 โจเรหิ มจฺเจ คเหตุวา ปจิตฺวา ปริกฺขตฺถุจฺจานญจ กนฺธาทีหิ
 นฺหานฺถุจฺจานญจ ทิสฺวา ปพฺพชิตฺสเสํ กมฺมนฺติ มลฺลมาโน
 โส เอวมมาห ฯ อิทาเนว นํ วเทหิติ อิทาเนว เตน วตฺถุณา
 ปริสงฺกิตฺปุคฺคํ วเทหิ ฯ อิทมฺปน อุกฺขํ ทิสฺวา ทิฏฺฐกาลโต
 ปญฺจาย วินิจฺฉินิตฺวาว ปวารเหตุพฺพิ ฯ กลฺลํ วจฺจนายาติ
 กลฺลโจทนาย โจเทตุํ ฏฺฐิตฺติ อตุโธ ฯ กสฺมา ฯ ปวารณโต
 ปุพฺเพ อวินิจฺฉิตฺตตา ปจฺฉา จ ทิสฺวา โจทิตฺตตฺตาติ ฯ อุกฺโกฏฺชนกํ
 ปาจิตฺตียนฺติ อิถญฺหิ อุกฺขํ ปุพฺเพ ปวารณาย ทิสฺวา
 วินิจฺฉินิตฺวาว ภิกฺขุ ปวารณฺติ ตสฺมา ปฺน ตํ อุกฺโกฏฺชนตสฺส
 อาปฺตฺติ ฯ

เทว ตโย อุโปสเถ จาตุทฺทสิเก กาคฺชนฺติ เอตถ
 จตฺตถปฺลยจมาเทว จาตุทฺทสิกา ตติโย ปน ปกตฺยาปี
 จาตุทฺทสิโกเยวติ ตสฺมาตฺตยจตฺตถา วา ตตฺยจตฺตถปฺลยจมา
 วา เทว ตโย จาตุทฺทสิกาตพฺพา ฯ อถ จตฺตถเถ กเต
 เต สฺถนฺติ ปฺลยจโม จาตุทฺทสิโก กาคพฺโพ ฯ เอวมฺปิ เทว

จาดุททลิกา โหนฺติ ฯ เอวํ กโรนฺตา ภณฺทนาการกานํ เตรเส
วา จาดุททเส วา อิมํ ปณฺณรสีปวารณํ ปวารเสตฺถนฺติ ฯ
เอวํ ปวารเนตฺเตหิ จ พหิสีมาย สามเณเร จเปตฺวา เต
อากจฺจนฺตีสฺสึ สุตฺวา ลหุํ ลหุํ สนฺนิปตฺติตฺวา ปวารเตตฺถํ ฯ
เอตมตฺถํ ทสฺเสตฺถํ เต เจ ภิกฺขเว ฯเปฯ ตถา กโรนฺตฺติ วุตฺติ ฯ
อัสสึวิทฺตาติ อัสสึวิทฺตา อากมนฺชานนตฺถาย อกตสฺสึวิทฺตนา
อวิณฺณตาว หุตฺวาติ อตฺถโถ ฯ เตสํ วิภังฺกิตฺวาติ กิลนฺตตฺถ
มฺหุตฺตํ วิสฺสมถาติอาทินา นเยน สมฺโมหํ กตฺวาติ อตฺถโถ ฯ
โน เจ ลเภถาติ โน จ พหิสีมํ คนฺตุํ ลเภยฺยํ ภณฺทนาการกานํ
สามเณเรหิเจว ทหรภิกฺขุหิ จ นีรนฺตรํ อนุพฺพชว
โหนฺติ ฯ อากเมชฺชนฺเหติ ยํ สนฺชาย อากเม ชฺชนฺเห
ปวารเยชฺชามาติ ฌตฺตํ จเปตฺสตฺถสฺมิมํ อากเม ชฺชนฺเห ฯ โกมุทฺธิยา
จาดุมฺมาสินฺธิยา อกามา ปวารเตตฺถพนฺติ อวสฺสํ ปวารเตตฺถํ น
หิ ตํ อตฺถิกมิตฺวา ปวารเรตฺถํ ลพฺภติ ฯ เตหิ เจ ภิกฺขเว
ภิกฺขุหิ ปวาริชฺชามาเนติ เอวํ จาดุมฺมาสินฺธิยา ปวาริชฺชามาเน ฯ
อณฺณตโร ผาสฺสูหาโรติ ตฺรณฺสมโถ วา ตฺรณฺวิปฺสฺสนา
วา ฯ ปรีพาหิรา ภวิสฺสามาติ อนิพฺพชฺรตฺติญฺจานทิวาญฺจานาทิ-
เภเทน ภาวนानุโยคํ สมฺปาเทตฺถํ อสฺสโกนฺตา พาหิรา
ภวิสฺสาม ฯ สพฺเพเหว เอกชฺฉนฺํ สนฺนิปตฺติตฺถพนฺติ อิมินา
จฺนุททานํ ปฏิกฺขิปฺติ ฯ ภินฺนสฺส หิ สจฺจสฺส สมฺคฺคกรณฺกाल

*เล่มที่ ๓ จมมกขนุทธกถณณา หน้า ๑๕๗

ติณวตุถารกสมเถ อิมสุมิณจ ปวารณสงฺกเหติ อิมสุ ตีสฺ จาเนสุ
ฉนฺทํ ทาตุํ น วฏฺฏติ ฯ ปวารณสงฺกโห จ นามายํ วิสฺสฏฺฐจ-
กมฺมฏฺฐานานํ ถามคตสมถวิปฺสฺสนานํ โสตาปนฺนาทินฺนญจ น
ทาตพฺโพ ฯ ตฺรณสมถวิปฺสฺสนาลาภินอ ปน สพฺเพ วา โหนฺตุ
อุปฺทตฺตา วา เอกปฺคฺคโล วา เอกสฺสปี วเสน ทาตพฺโพเยว ฯ
ทินฺเน ปวารณสงฺกเห อนฺโตวสฺสํ ปรีหาโรว โหติ อากนฺตุกา
เตสํ เสนาสนํ กเหตุํ น ลกฺขณฺติ เตหิปี ฉินฺนวสฺเสหิ น
ภวิทพฺพํ ปวาเรตฺวา ปน อนฺตราปี จาริกํ ปกฺกมิตฺถ ลกฺขณฺตีติ
ทสฺสนคฺคํ เตหิ เจ ภิกฺขเวตีอาทิมายา ฯ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตทานเมวาทิ ฯ

ปวารณาขนุทธกถณณา นิฎฺฐิตา ฯ

จมมกขนุทธกถณณา

อิสฺสราริปปจฺจนฺติ อิสฺสรภาเวน จ อธิปฺติภาเวน จ
สมนฺนาคคํ ๑รชฺชนฺติ ราชภาวํ รณฺญา กตฺตพฺพกิจฺจํ วา ฯ
โสโณ นาม โกฬิวิโสติ เอตฺถ โสโณติ ตสฺส นาม โกฬิวิโสติ
โคตฺตํ ๑ปาทตเลสุ โลมานีติ อุโกสุ รตฺเตสุ ปาทตเลสุ สุขุมานิ
อณฺชนวณฺณานิ กมฺมจิตฺตกตฺตานิ โลมานิ ชาตานิ โหนฺติ ฯ
โสกิริ ปุพฺเพ อสฺตีตสฺสสถานํ ปุริสถานํ เชฏฺฐปุริโส หุตฺวา
เตหิ สทฺธิ ปจฺเจกพฺพุตฺตสฺส วสนฺนฏฺฐาเน ปณฺณสาถํ กตฺวา

อตุตโน สตุสิริกั อุณณปาวารกั ปจเจกพุทฺธสุส ปาเทหิ
อกุมนนุฏาเน ปาทปฺญณนิกั กตุวา จเปสิ ฯ เตมาสมฺปน
สพฺเพว ปจเจกพุทฺธึ อุปฺภูจหึสุ ฯ อัยฺย ตสุส จ เตสญจ
อสีติคามิกสหฺสฺสานั ปุพฺพปโยโค ฯ คามิกสหฺสฺสานีติ เตสุ คามesu
วสนฺตानั กุลปฺตฺตानั อสีติสหฺสฺซานิ ฯ เกนจิทฺเวว กรณียเณนาติ
เกนจि กรณียเณ วिय ฯ น ปนฺสฺส กิณฺจิ กรณียํ อตุติ
อณฺณตฺร ตสุส ทสฺสฺสนตฺถาย ฯ ราชฺชา กิร ตานิปิ อสีติ-
กุลปฺตฺตสหฺสฺซานิ สนนฺนิปาเตนฺโต เอวํ อปริสฺงกนฺโต โสโณ
อากมิสฺสตีติ สนนฺนิปาตาเปสิ ฯ ทิฏฺฐชฺมฺมิเก อตุเถติ กสิวณฺชิชาทีนิ
ชฺมฺเมน กตฺตพฺพานิ มาตาปิตโร ชฺมฺเมน โปสิตฺตพฺพาทิ-
เอวมาทินานเณน อิชฺโลกहितฺ อตุเถ อนฺุสาสิตฺวา ฯ โส โน
ภควาติ โส อมฺุหํ ภควา ตฺมฺเห สมฺปรายิกเ อตุเถ
อนฺุสาสิตฺสตีติ อตุโถ ฯ ภควนฺตํ ปฏฺิเวเทมิติ ภควนฺตํ ชานาเปมิ ฯ
ปาฏฺิกาย นิมฺมุชฺชิตฺวาติ โสปาณฺสุส เหฏฺฐา อพฺตฺตจฺนฺทปาสาณ
นิมฺมุชฺชิตฺวา ฯ ยสฺสทานิภนฺเต ภควา กาลั มณฺณตีติ ยสฺส
เตสั หิตฺกิริยตฺถสฺส ภควากาลั ชานาติ ฯ วิหารปฺปจฺจายายนฺติ
วิหารปฺปจฺจนฺเต ฉายายั ฯสมนฺนาหฺรนฺตีติ ปสฺทาวเสน ปฺนปฺปฺนั
มนสิกโรนฺติ ฯ กิโยโยโส มตฺตายาติ กิโยโยโส มตฺตาย ปฺน
วิสิฏฺฐตฺร ทสฺเสหิติ อตุโถ ฯ อนฺุตรชฺายตีติ อทสฺสนั โหติ ฯ
โลหิตฺเตน ผุฏฺุจฺติ โลหิตฺเตน มกฺขิโต โหติ ฯ ควาฆาตนฺนฺติ

*เล่มที่ ๓ จมมกขนุทธกถา หน้า ๑๕๕

ยตุถ คาโว หณณนุติ ตาทิสโตติ อตุโถ ๑ กุสโลติ วิณาย
วาทนกุสโล ๑ วิณาย ตนุติสุสเรติ วิณาย ตนุตिया สเร ๑
อจฺจายิกาทิ อติอายตา ขรมฺจุนิตา ๑ สรวตฺติติ สรสมฺปนฺนา ๑
กมฺมณฺณวาทิ กมฺมกฺขมา ๑ อติสฺติลาติ มนฺทมฺจุนิตา ๑ สเม กุณเ
ปติภูจิตาติ มชฺฉิมเม สเร จเปตฺวา มฺจุนิตา ๑ วิริยสมถํ
อธิภูจาทิ วิริยสมฺปยุตฺตํ สมถํ อธิภูจาทิ วิริยสมเถน โยเชหิติ
อตุโถ ๑ อินฺทฺริยานนฺจ สมถํ ปฏฺวิชฺฌาติ สทฺธาทีนํ อินฺทฺริยานํ
สมถํ สมภาวํ ตตุถ สทฺธํ ปณฺณาย ปณฺณนฺจ สทฺธาย
วิริยํ สมานินา สมานินฺจ วิริเยน โยชฺชيمانานํ อินฺทฺริยานํ
สมถํ ปฏฺวิชฺฌ ๑ ตตุถ จ นิมิตฺตํ กณฺหาหิติ ตสฺมี สมเถ
สตี เยน อาทาเส มฺขนิมิตฺเตน อุปฺปชฺชิตพฺพํ ตํ สมถนิมิตฺตํ
วิปฺสสนา นิมิตฺตํ มกฺกนิมิตฺตํ ผลนิมิตฺตํ กณฺหาหิ นิพฺพตฺเตหิติ
อตุโถ ๑ อณฺณํ พฺยากรเยยฺยนฺติ อรหา อหนฺติ ชานาเปยฺยํ ๑
นฺจฺจานานิติ ฉ การณานิ ๑ อธิมฺตุโต โหตีติ ปฏฺวิชฺฌิตฺวา
ปจฺจกฺขํ กตฺวา จิตฺโต โหติ ๑ เนกฺขมฺมาริทธิมฺตุโตติ สพฺพํ
อรหตฺตวเสน วุตฺตํ ๑ อรหตฺตํ หิ สพฺพกิลเสสฺหิ นิกฺขนฺตตุตา
เนกฺขมมํ ๑ เตเหว ปวิวิตฺตตุตา ปวิเวโก พฺยาปชฺฌาภาวโต
อพฺยาปชฺฌํ ตณฺหาเย ขยฺนเต อุปฺปนฺนตุตา ตณฺหกฺขโย
อุปาทานสฺส ขยฺนเต อุปฺปนฺนตุตา อุปาทานกฺขโย สมฺโมหา-
ภาวโต อสมฺโมโหติ วุจฺจติ ๑ เกวลํ สทฺธามตฺตกนฺติ ปฏฺเวธฺรหิติ

เกวลั ปฏิวะชปฺปณฺญา อสมฺมิสฺสั สทฺชามตฺตกั ฯ ปฏิจฺจนฺติ
ปฺนปฺปฺนั กรณฺน วุฑฺฒี ฯ วิตรากตฺตาคิ มคฺคปฏิวะเชน รากสฺส
วิกตตฺตาวะ เนกฺขมฺมสฺงฺขาคั อรหตฺตั ปฏิวิชฺฌิตฺวา จิโต
โหติ ฯ ผลสฺมาปตฺติวิหาเรณ วิหฺรติ ตนฺนินฺนมานโสเยว โหติตี
อตฺโต ฯ เสสฺปเทสุปี เอเสว นโย ฯ ตากสฺสการสีโลกนฺติ
จตฺตฺจยลาภญฺจ เตสฺสเยว สุกตภาวญฺจ วนฺณภณฺนญฺจ ฯ
นิกามยมาโนติ อิจฺฉยมาโน ปตฺถยมาโน ฯ ปวิเวกาธิมฺมุโตติ
ปวิเวเก อธิมฺมุโต อหฺนฺติ เอวํ อรหตฺตั พฺยากรโธตีติ อตฺโต ฯ
สีลพฺพตฺปฺรามาสฺนฺติ สีลญฺจ วตฺตญฺจ ปฺรามสฺติตฺวา กหิตฺถ กหณ-
มตฺตั ฯ สารโต ปจฺจาคจฺจนฺโตติ สารภาเวณ ชานนฺโต ฯ
อพฺยาปชฺฌาธิมฺมุโตติ อพฺยาปชฺฌํ อรหตฺตั พฺยากรโธตีติ อตฺโต ฯ
อิมินา นเยน สพฺพวาเรสุ อตฺโต เวทิตฺตฺวา โ ฯ ภูสาคิ
พลวนฺโต ฯ เนวสฺส จิตฺตํ ปฺริยาทียนฺตีติ เอตฺสฺส ชีณาสวสฺส
จิตฺตํ กเหตุวา จาตุํ น สกฺโกนฺติ ฯ อมฺิสฺสีกนฺติ อมฺิสฺสีกตํ
กิลเสหิ อารมฺมณานิ(๑) สทฺธี จิตฺตํ มิสฺสั กโรนฺติ เตสฺ
อภาวา อมฺิสฺสีกตํ ฯ จิตฺนฺติ ปตฺติภูจิตฺตํ ฯ อานนฺชปฺปตฺตฺนฺติ
อจฺจนปฺปตฺตํ ฯ วยฺยจฺสฺสานุปฺสฺสตีติ ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทมฺปิ
วยฺมปี ปฺสฺสตี ฯ เนกฺขมฺมํ อธิมฺมุตฺตสฺสาคิ อรหตฺตั ปฏิวิชฺฌิตฺวา
จิตฺตสฺส ฯ เสสฺปเทหิปี อรหตฺตเมว กถิตฺถ ฯ อุปาทานกฺขยสฺสาคิ
๑. สารตฺถทีปนิยฺมฺปน กิลเสหิ อารมฺมณฺนาติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๓ จมมกขนุทธกถณนา หน้า ๒๐๑

อุปโยคคฤเต สามีวจนํ ๑ อสมฺโมหฺยจ เจตโสติ จิตฺตสฺส จ
อสมฺโมโห อธิมฺตฺโต ๑ ทิสฺวา อายตฺนุปรปาทนฺติ อายตฺนानํ
อุปฺปาทญฺจ วยญฺจ ทิสฺวา ๑ สมฺมา จิตฺตํ วิมฺจฺจตีติ สมฺมา
เหตุนา นเยน อิมาย วิปฺสฺสนาย ปฏิปตฺติยาผล-
สมาปตฺติวเสน จิตฺตํ วิมฺจฺจติ นิพฺพานารมฺมเณ อธิมฺจฺจติ ๑
สนฺตจิตฺตสฺสชาติ นิพฺพุตจิตฺตสฺส ๑ ตาทิโนติ อิกฺขฺยานิกฺขเจตฺ
อนฺนยปฺปฏิเมหิ อกฺมฺปิตฺตฺตา(๑) ตาทิโน ๑ อณฺณํ พฺยากโรนฺตีติ
อรหตฺตํ พฺยากโรนฺตี ๑ อตฺโถ จ วุตฺโตติ เยน อรหาคิ
ณายติ โส อตฺโถ จ วุตฺโต ๑ สุตฺตตฺโถ ปน สุตฺตฺนตฺวณฺณนาโตเยว
กเหตุพฺโพ ๑ อตฺตา จ อนฺุปรนิโตติ อรหํ อรหาคิ เอวํ
พฺยลฺชนวเสน อตฺตา จ น อฺุปรนิโต ๑ อถ จ ปนฺิเรกฺจเจ
โมฆฺปฺริสาคิ อณฺเณ ปน ตฺจฺจปฺริสาคิ หสมานา วิย อสนฺตเมว
อณฺณํ วจนมตฺเตน สนฺตํ กตฺวา พฺยากโรนฺตี ๑

เอกปฺลาสิกนฺติ เอกปฺฏลํ ๑ อสีตฺตฺสกฺกฺวาเหติ เอตฺถ เทว
สกฺกฺวารา เอโก วาโหติ เวทิตฺตฺพฺพา ๑ สตฺตฺตฺหตฺถิกฺกญฺจ อนฺิกนฺติ
เอตฺถ ฉ หตฺถินฺนโย เอโก จ หตฺถิตฺติ อิทฺเมกํ อนฺิํ อีทิสานิ
สตฺตฺ อนฺิกานิ สตฺตฺตฺหตฺถิกํ อนฺิํ นาม ๑ ทิกฺขณาคิ ทฺวิปฺฏฺลา ๑
ตฺกฺขณาคิ ตฺวิปฺฏฺลา ๑ กณฺจฺกณฺปาหนาคิ (๒)จตฺตฺปฺฏฺลโต ปฺฏฺจาย
วฺจฺจติ ๑

๑. ม. อนฺุปรปิตฺตฺตา อกฺมฺปิตฺตฺตา จ ๑ ๒. ม. กณฺจฺกณฺปาหนาคิ ๑

สพฺพนึลกาติ สพฺพาว นึลกา ๑ เอเสว นโย สพฺพ-
ปีตกาทีสุปี ๑ ตตฺถ จ นึลกา อุมมารปฺปฺพวณฺณา โหติ
ปีตกา กณฺณการปฺปฺพวณฺณา โลหิติกา ชยฺกฺกุสมปฺปฺพวณฺณา
มณฺเชฏฺฐิกา มณฺเชฏฺฐกวณฺณา เอว กณฺหา อพาริฏฺฐิกวณฺณา
มหารงฺค รตฺตา สตปทีปิกฺกุจิวณฺณา มหานามรตฺตา สมฺภินฺน-
วณฺณา โหติ ปณฺฑิตฺตลาสวณฺณา กุรฺนฺทิมปฺน ปทุมปฺปฺพ-
วณฺณาติ วุตฺตํ ๑ เอตาสุ ยงฺกณฺจิ ลภิตฺวา รชนํ โจลเกน
ปฺลฺยณฺติว วณฺณํ ภินฺทิตฺวา ชาเรตุํ วฏฺฐติ ๑ อปฺปมตฺตเกปี (๓)
ภินฺเน วฏฺฐติเยว ๑ นึลวทฺฐิกาติ ยาสิํ วทฺฐาเยว นึลา ๑
เอเสว นโย สพฺพตฺถ ๑ เอตาโยปี วณฺณเกทํ กตฺวา
ชาเรตฺตพฺพา ๑ ขลฺลทพฺพธาติ ปฺลฺยหิปีชานตฺถํ ตเล ขลฺลกํ
พนฺธิตฺวา กตา ๑ ปฺนฺนพฺพธาติ โยนกอุปฺปาหนา วุจฺจติ ยาว
ชงฺฆมโต สพฺพปาทำ ปฏฺิจฺฉาเทติ ๑ ปาลีคฺคณฺจิมฺมาติ ปาลี คฺคณฺจิตฺวา
กตา อุปฺปิปาทมตฺตเมว ปฏฺิจฺฉาเทติ น ชงฺฆํ ๑ ตฺถปฺปณฺณิกาติ
ตฺถปฺปจฺจนา ปฺนฺเรตฺวา กตา ๑ ติตฺตฺติรปฺตฺติกาติ ติตฺตฺติรปฺตฺตสทิสฺสา
วิจิตฺตวทฺฐา ๑ เมณฺฑทฺวิสาณวทฺฐิกาติ กณฺณณิกฺกุจฺจานเ เมณฺฑทก-
สิงฺคสณฺจฺจานเ วทฺฐเ โยเชตฺวา กตา ๑ อชฺวิสาณวทฺฐิกาทีสุปี
เอเสว นโย ๑ วิจฺฉิกาฬิกาติ ตตฺถเว วิจฺฉิกานํ นงฺคฺกุจฺจสณฺจฺจานเ

*เล่มที่ ๓ จมมกขนฺธกถณณา หน้า ๒๐๓

วทุเช โยเชตฺวา กตา ฯ โมรปฺยชปฺริสฺพิพิตาติ ตเลสุ วา
วทุเชสุ วา โมรปฺยเชหิ สุตฺตกสฺทิสฺสเหหิ ปฺริสฺพิพิตา ฯ จิตฺราติ
วิจิตฺรา ฯ เอตาสฺปิ ยงฺกณฺจิ ลภิตฺวา สเจ ตานิ ขลฺลกาทีนึ
อปเนตฺ สกกา โหติ วลฺลชฺเขตฺพพา ฯ เตสุ ปน สติ
वलฺลชฺเขตฺตสฺส ทุกฺกมฺ ๑ สึหจฺมมปฺริกฺขณฺนา นาม ปฺริยฺนฺเตสุ จิวเร
อนฺวาทํ วิย สึหจฺมมํ โยเชตฺวา กตา ฯ อฺลฺลจฺมมปฺริกฺขณฺนาติ
ปฺกฺขิพฺพิพาลจฺมมปฺริกฺขณฺนา ฯ เอตาสฺปิ ยากาจิ ตํ จมฺมํ อปเนตฺวา
ชาเรตฺพพา ฯ

โอมุกฺกนฺติ ปฺฏิมนฺจิตฺวา อปฺนีตํ ฯ นฺวาติ อปฺริภฺตฺตา ฯ
อภิชีวนิกฺสฺสาติ เยน สิปฺเปน อภิชีวนฺติ ชีวิตํ กปฺเปนฺติ ตสฺส
การณฺติ อตฺถโ ๑ อิธ โข ตํ ภิกฺขเวติ เอตฺถ ตนฺติ
นึปาตมตฺตํ อิธ โข ภิกฺขเว โสภฺยยาติ อตฺถโ ๑ ยํ คฺมฺเหติ
เย คฺมฺเห ๑ อถฺวา ยถิ คฺมฺเหติ วุตฺตํ โหติ ฯ ยถิสทฺทสฺส
หิ อตฺถเ ยนึปาโต ฯ อางฺริเยสุตฺติอาทิมฺหิ ปฺพพฺชชาจฺริโย
อฺปฺสฺมปฺทาจฺริโย นึสฺสยาจฺริโย อฺทฺทเทสาจฺริโยติ อิมฺเ จตฺตาโร
อิธ อางฺริยา เอวอวสฺสฺสฺส จพฺพสฺสฺส อางฺริยมตฺโต โส หิ
จตฺวสฺสกาเล ตํนึสฺสาย วจฺจติ เอวํ เอกวสฺสฺสฺส สตฺตวสฺสฺส
ทฺวสฺสฺสฺส อฺจฺจวสฺสฺส ติวสฺสฺสฺส นวสฺสฺส จตฺวสฺสฺสฺส ทสวสฺสฺสฺสตี
อิมฺปิ อางฺริยมตฺตา เอว อฺปฺชฺฌายสฺส สนฺทิกฺกุจฺสมภฺตฺตา ปน
สหายกา ภิกฺขุ เวยว ปน เกจิ ทสฺหิ วสฺเสหิ มหนฺตฺตรา

*เล่มที่ ๓ มหาวิงควณณา หน้า ๒๐๔

เต สพุเพปี อุปชฌายมตฺตา นาม เอตฺตเกสุ ภิกฺขุสุ อนุปาหเนสุ
จงฺกมนฺเตสุ สอุปาหเนสุส จงฺกมโต อาปตฺติ ๑ ปาทจีลาพาโร
นาม ปาทโต จีสทิสฺ มิสฺ นิกฺขนฺตฺ โหติ ๑

ติณปาทูกาติ เยนเกนจิ ติณน กตา ปาทูกา ๑
หิณฑาลปาทูกาติ ขชฺชुरิปตฺเตหิ กตปาทูกา หิณฑาลปตฺเตหิปี
น วฏฺฏติเยว ๑ กมลปาทูกาติ กมลวณฺณํ นาม ตินฺ อตฺติ
เตน กตปาทูกา อุสิรปาทูกาติปี วทนฺติ ๑ กมฺพลปาทูกาติ
อุนฺณนาหิ กตปาทูกา ๑ อสงฺกมนิยาโยติ ภูมิมิ สุปฺปติฏฺฐิตา
นิจฺจลา อสฺสหาริยา ๑

องฺคชาตํ ญฺปนฺตฺติ องฺคชาเตเนว องฺคชาตํ ญฺปนฺติ ๑
โอคาเหตุวา มาเรนฺตฺติ อนุโตอุทเก ทพฺหิ กเหตุวา มาเรนฺติ ๑
อิตฺถียุตฺเตนาติ เชนฺยุตฺเตน ๑ ปุริสฺนตฺเตนาติ ปุริสฺสารธินา ๑
ปุริสฺยุตฺเตนาติ โคณฺยุตฺเตน ๑ อิตฺถนตฺเตนาติ อิตฺถิสฺสารธินา ๑
คงฺคามหิยาชาติ คงฺคามหิกิพฺพิกา ๑ ปุริสฺยุตฺตํ หตฺถวฏฺฏกนฺติ เอตฺถ
ปุริสฺยุตฺตํ อิตฺถิสฺสารธิ วา โหตุ ปุริสฺสารธิ วา วฏฺฏติ ๑
หตฺถวฏฺฏกมฺปน อิตฺถิโย วา วฏฺฏนฺตฺ ปุริสา วา วฏฺฏติเยว ๑
ยานุคฺฆาเตนาติ ยานฺปฏิฆฺมฺสฺส สพุโพ กาโย จลฺติ ตปฺปจฺจา
รชฺชติ ๑ สิวิกนฺติ ปิจฺจสฺสิวิกํ ๑ ปาฏฺงกนฺติ วิเส ลคฺเคตฺวา
กตํ ปฏฺโปกฺกฏฺฐลิกํ (๑)๑

๑. ปฏฺโปกฺกฏฺฐลิกํ ๑

*เล่มที่ ๓ จมมกขนุทธกถา หน้า ๒๐๕

อุจจาสนมหาสนานีติ เอตถ อุจจาสนนุติ ปมาณา-
ติกุกนุติ มลฺจํ ฯ มหาสนนุติ อกปฺปิยปฺจตุตฺถรณฺ ๑ อาสนุทฺติ-
อาทิสฺสู อาสนุทฺติติ ปมาณาติกุกนุตาสนํ ๑ ปลฺลฺลฺงโกติ ปาเทสุ
(วา) วาพฺรุปานิ จเปตฺวา กโธ ๑ โคณโกติ ทิมฺโลมโก
มหาโกชโว ๑ จตุรํงฺกุลาธิกาณิ กิร ตสฺส โลมาณิ ๑ จิตฺตโกติ
วาพจิตฺต อุณฺณามยตฺถรโก (๑) ๑ ปฏฺฐิกาทิ อุณฺณามโย เสตตฺถรโก ๑
ปฏฺฐิกาทิ ฆนปฺปฺฝโก อุณฺณามยตฺถรโก โยนกทมิพฺปโฏติ
วฺจฺจติ ๑ ตฺถุติกาติ ปกตฺติตฺถุติกาเยว ๑ วิกตฺติกาติ สีมฺพฺยคฺขมาทฺติ-
รฺูปวิจิตฺโต อุณฺณามยตฺถรโก ๑ อุทฺธโลมิตฺติ เอกโต อุคฺคตโลม
อุณฺณามยตฺถรณฺ อุทฺธโลมิตฺติปิ ปาโจ ๑ เอกนฺตโลมิตฺติ อุทฺธ
อุคฺคตโลม อุณฺณามยตฺถรณฺ ๑ กภูสิสฺสนุติ รตนปริสฺสิพฺพิตฺติ
โกเสยฺยกภูสิสฺสมยํ ปฺจจตุตฺถรณฺ ๑ โกเสยฺยนุติ รตนปริสฺสิพฺพิตฺติ
โกเสยฺยสฺสฺตมยํ ปฺจจตุตฺถรณฺ ๑ สฺสฺสฺสโกเสยฺยํ ปน วฏฺฐติ ๑
กฺคฺคตกนฺติ โสพฺสนนํ นาฏฺกิตฺถินํ จตฺวา นจฺจโยคํ อุณฺณามย-
ปฺจจตุตฺถรณฺ ๑ หตฺถตฺถรอสฺสฺสฺตฺถรรา หตฺถิ อสฺสปีฏฺฐิจิสฺสู อตฺถรกาเอว ๑
รตฺถตฺถเรปิ เอเสว นโย ๑ อชินปฺปเวณฺณิตฺติ อชินจฺมเมหิ มลฺจปฺป-
ปมาเณน สฺสิพฺพิตฺตฺวา กตา ปเวณฺ ๑ กทลิมิคปวฺรปฺจจตุตฺถรณฺนุติ
กทลิมิคจฺมมฺนนาม อตฺถิ เตน กตํ ปวฺรปฺจจตุตฺถรณฺ ๑
อุตฺถมปฺจจตุตฺถรณฺนุติ อตฺถโก ๑ ตํ กิร เสตวตฺถตฺถสฺสู อุปริ
๑. เขภฺยเยน ปน วานจิตฺต...อิตฺติ ทิสฺสฺสฺสติ ๑

กทลิมิกจมมัม ปตฺตริตฺวา สิปฺเพตฺวา กโรนฺติ ฯ สตฺตฺตฺรจฺจนฺติ
สทฺ อุตฺตฺรจฺจนฺเตน อุปฺริพฺพฺเชน รตฺตฺวิตานเนน สทฺฐินฺติ อตฺโถ ฯ
เสตฺวิตานมฺปิ เหฏฺฐา อกฺปฺปิยฺยจฺจตฺถรณฺเ สติ น วฏฺฏติ อสติ
ปน วฏฺฏติ ฯ อุกฺโตโลหิตกฺุปรานฺติ สีสฺุปรานญฺจ ปาทฺ-
ปรานญฺจติ มลฺลจสฺส อุกฺโต โลหิตกฺุปรานํ เอตํ น วฏฺฏติ ฯ
ยมฺปน เอกเมว อุปฺรานํ อุโภสุ ปสฺเสสุ รตฺตํ วา โหตุ
ปทฺมวณฺณํ วา จิตฺตํ วา สจฺจ ปมาณยฺจตฺตํ วฏฺฏติ ฯ
มหาอุปฺรานํ ปน ปฏฺิกฺุจิตฺตํ ฯ ทิปฺจฺฉาไปติ ทิปฺไปตโก ฯ
โอบุคฺมฺฝิยฺนฺตฺติ ภูตฺติทณฺฑกาทิสฺสุ เวเจตฺวา พนฺชนฺติ ฯ
อภินิสฺสิตฺตฺนฺติ อภิ นิสฺสาย นิสฺสิตฺตํ ฯ กิลานเนน ภิกฺุขฺนา
สอุปฺปาหเนนาติ เอตฺถ กิลานो นาม โย น สกฺโกติ
อนฺอุปฺปาหโน คามํ ปวิสฺสิตฺตํ

กฺุรรชฺชเรติ(๑) เอวํนามเก นคเร ฯ เอเตนสฺส โคจฺรกาโม
วฺจฺจโต ฯ ปปาเต ปพฺพเตติ ปปาตนามเก ปพฺพเต ฯ เอเตนสฺส
นิวาสนภูจฺจานํ วฺจฺจตฺตํ ฯ โสโณติ ตสฺส นามํ ฯ โกฏฺโอบุคฺม-
กมฺปน กณฺณปิลนฺชนกํ ชาเรติ ตสฺมา กุฏฺโอบุคฺมฺโณติ วฺจฺจติ ฯ
โกฏฺโอบุคฺมฺโณติ อตฺโถ ฯ เอกเสยฺยฺนฺติ เอกกสฺส เสยฺยํ อนฺนฺนฺน-
กาลยฺจฺจตฺตฺนฺติ อตฺโถ ฯ ปาสาทิกนฺติ ปสาทชนกํ ฯ ปสาทนียฺนฺติ
อิทํ ตสฺเสว อตฺถเววจฺจนํ ฯ อุตฺตฺมทมถสมถนฺติ อุตฺตมํ ทมถญฺจ

*เล่มที่ ๓ จมมกขนุชกวรรณนา หน้า ๒๐๗

สมถณจ ปญญณจ สมာธิณจ กายุปสมณจ จิตตูปสมณจาติปี
 อดุโธ ๑ ทนุตุนติ สพฺเพสํ วิสุกายิกวิปฺพนุทิตานํ อุปจฺฉินฺนตฺตา
 ทนุตํ ชีณกิลสฺสนฺติ อดุโธ ๑ คุตฺตุนติ สัวรคุตฺตฺติยา คุตฺตํ ๑
 ยตฺติอนุทฺริยฺนฺติ ชิตฺติอนุทฺริยํ ๑ นาคฺนฺติ อาคฺุวิรฺหิตํ กิลสฺวิรฺหิตนฺติ
 อดุโธ ๑ ตินฺณํ เม วสฺसानํ อจฺจเยนาติ มม ปพฺพชฺชาทิวสโต
 ปฏฺจาย ตินฺณํ วสฺसानํ อจฺจเยน ๑ อุปสมฺปทํ อดตฺถนฺติ
 อหํ อุปสมฺปทํ ลภี ๑ กณฺหุตฺตราติ กณฺหมตฺตฺติกุตฺตรา อุปริ-
 วทฺตฺตฺกณฺหมตฺตฺติกาติ อดุโธ ๑ โลกณฺฎฺกหตฺตาติ คุนฺนํ ขุเรหิ
 อกฺกนตฺถุมิโต สมฺภูจฺเจติ โลกณฺฎฺเกหิ อุปฺหตฺตา ๑ เต กิร
 โลกณฺฎฺเก เอกปฏฺฐิกกา อุปาหนา รกฺขิตฺตํ สกฺโกนฺติ เอวํ
 ขรา โหนฺติ ๑ เอรฺคุ โมรฺคุ มชฺชารุ ชนฺตฺติ อีมา จตฺสฺโสปี
 ตินฺนชาติโย เอเตหิ กฏฺสฺสาร์เก จ ตฺถฺฎฺฎิกายิ จ กโรนฺติ ๑
 ตตฺถ เอรฺคุติ เอรฺกตฺติณํ ตํ โอฟาริกํ โมรฺคุตฺติณํ ตมฺพสิสํ
 สุขุมํ มฺหุํ สุขสมฺพสฺสํ เตน กตฺตา ตฺถฺฎฺฎิกกา นิปชฺชิตฺวา
 วฏฺฐิตมตฺเต ปฺน อุทฺธฺมานา หุตฺวา ติฏฺฐติ มชฺชารุณา สาฏฺฐเกปี
 กโรนฺติ ชนฺตฺสฺส มณฺิสทิสฺส วณฺโณ โหติ ๑ เสนาสนํ
 ปญฺญาเปสิติ ภิสี วา กฏฺสฺสาร์กํ วา ปญฺญาเปสิ ๑ ปญฺญาเปตฺวา
 จ ปน โสณฺสฺส อาโรเจสิ อาวฺโส สตฺถา ตฺยา สทฺธิ
 เอกาวาเส วสิตฺถกาโม คนฺชฺกฺฎฺฎิเยว เต เสนาสนํ ปญฺญตฺตฺนฺติ ๑
 ปฏฺฐิกาทฺ ตํ ภิกฺขุ ฐมฺโม ภาสิตฺนฺติ ปฏฺฐิกานฺสงฺขาตฺสฺส ฌานฺสฺส

*เล่มที่ ๓ มหาวิงควณณา หน้า ๒๐๘

ภาสิตุ อภิมุโข โหตุ ๑ อฏจกวกคิกานีติ ตานี อภาสิ ๑
วิสุตฏจายาติ วิสุตฏจกขราย ๑ อนลกลายาติ เอลกภาโว น
โหติ ๑ อริโย น รมติ ปาเป ปาเป น รมติ สัจจิติ โย
หิ กายวาจามโนโสเจยเยน สมนุณาคโต โส ปาเป น รมติ
ตสุมา อริโยปี ปาเป น รมติติ วิเสตทสุสนตุถ์ ปาเป
น รมติ สัจจิติ วุตตุ ๑ อัย ขวสุส กาลอติ อัย โข กาลอ
ภเวย ๑ ปริทสุสิติ ปริทสุเสสิ ๑ อิทถจิทถจ วเทยยาสีติ ย
เม อุปชฎาโย ชานาเปสิ ตสุส อัย กาลอ ภเวย หนุททานิ
อาโรเจมิ ตั สาสนุนติ อยเมตถ อธิปโปโย ๑ วินยธร-
ปญจเมนาติ อนุสสาวนกอจริยปญจเมน ๑ อนุชานามิ กิกขเว
สพพจจนติเมสุ ชนปเทสุ คณจกณปาหนนติ เอตถ มนุสสุจम्म
จเปตวา เยน เกนจิ จมฺเมน อุปาหนา วฏฺฏติ ๑ อุปาหน-
โกสกสตุถโกสกกุญจิกโกสเกสุปี เอสเว นโย ๑

จมฺมานิ อตถธรรณานีติ เอตถ ปน ยงฺกิลฺลิจิ เอพกจมฺมณฺจ
อชจมฺมณฺจ อตถธริตฺวา นิปชฺชิตฺตุ วา นิสีทิตฺตุ วา วฏฺฏติ ๑
มิกจมฺเม เอนิมิโค วาตมิโค ปสทมิโค กุรุงฺกมิโค มิกมาตุโก
โรหิตมิโคติ เอเตสฺสเยว จมฺมานิ วฏฺฏนฺติ อลฺลเยสฺส ปน น
วฏฺฏติ ๑

มกโกฏ กापสิโห จ สรโก กทสิมิโค

เย จ วาพมิคา เกจิ เตสฺส จมฺมํ น วฏฺฏติ ๑

*เล่มที่ ๓ จมมกขนุทธกถณณา หน้า ๒๐๕

ตตถ วาพมิกาติ สหพุกุมทีป้อจจตรจญา ๗ น เกวลญจ
เอเตเยว เยสิ ปน จมมัม น วญญตีติ วุตตัม เต จเปตวา
อวเสสา อนุตมโส โคมหิสสสวิพาราทโยปี สพเพ อิมสมึ
อตุเถ วาพมิกาเตว เวทิตพพา ๗ เอเตสญหิ สพเพสิ จมมัม
น วญญตี ๗น ตาว ตัม คณนูปคัม ยาว น หตถัม
คจจตีติ ยาว อahrtิวาฐวา น ทินนัม ตุมหากัม ฆนเต
จีวรึ อุปปนุนนติ ปหิณิตวา วา นารोजิตัม ตาว คณนัม
น อุปเตติ (๑) อนธิญจิตัม วญญตีอธิญจาทพพคณนัม น อุปเตติ
อตุโถ(๑)๗ ยทา ปนาเนตวา วา ทินนัม โหติ ปหิณิตวา วา
อาโรจิตัม อุปปนุนนติ วา สุตัม ตโต ปญจาย ทสาหเมว
ปหาริ ลกตีติ ๗

จมมกขนุทธกถณณา นิญจिता ๗

๑. สเจ อนธิญจิตัม วญญตี อธิญจิตลยจ คณนัม น อุปเตติ อตุโถ อิติปี ทิสฺสตี ๗

เกสซชกขนุชกวรรณนา

เกสซชกขนุชเก ๑ สารทิกเนน อาพาธนาติ สรทกาเล
อุปปนุเนน ปิตตพาเพน ๑ ตสมี หิ กाले वसुतोथेनปี
เตเมนุติ กทหมมุปิมททนุติ อนุตรนุตรา อาตโปปี ขโร
โหติ เตน เตส ปิตตโกญจพणนุตรคต โหติ ๑ อาหารตุถลจ
ผเรยยาติ อาหารตุถสาเชย ๑ นจญาเทนุตีติ น ชีรนุติ น
วาทโรคัม ปฏิปุตสสมเกตุ สกโกนุติ ๑ สีนีสิกานีติ สีนิทุธานี ๑
ภคตจญาทเกนาติ ภคตสส อนุโรจเกน ๑ กाले प्रकुकहितनुति-
आतिसु मखणनुतिगे अविद्वत्ते प्रकुकहेत्वा पचित्वा
प्रिसावत्वाति अतो १ तेलप्रिगेकेन प्रिणुचिनुति सत्ताह-
कालिकतेलप्रिगेकेन प्रिणुचिनु १ वजतनुति सेसवज् १ निसत्
निसत्पोनुति पीसनसिला ज पीसनपोतो ज १ पकुवनुति
लताชาติ १ नत्तमालनुति कण्ठ १ अज्जवसनुतिआतिसु निससुकिय-
वण्णनय्य वुत्तनयेनव विणिज्जโย वेत्तिपुपो १ मुलเกसซชชาติ-
विणिज्जयोपि खुत्तकवण्णनय्य वुत्तोयेव तसुमा อिธ ยं ยं
पुप्पे अวुत्तं तं तเทव वण्णयिससाम १ หิงคุหิงคุชตุหิงคุ-
สิปาฎีกา หิงคุชาติโยเยว ตกตกปตตติตกปณณโย ลาชา-
ชาติโยเยว ๑ สามุททิกาคี สมุททตีเร วาลุกา วिय สนุติญจติ ๑
กาพโลณนุติ ปกติโลณ ๑ สินุชวณุติ เสตวณุณ ปพพเต
อุญจหติ ๑ อุพพิทนุติ ภูมิตอ องุรุ อญจหติ ๑ พิณนุติ

*เล่มที่ ๓ เกสชชกขนุทธกถณณา หน้า ๒๑๑

สพพสมภาเรหิ สทฐี ปจิตํ ตํ รตตวณณํ ฯ ฉกนนุติ โคมยํ ฯ
กาโย วา ทุกุณฺโฆติ กสฺสจि อสฺสาทินฺ วิย กายกนฺโฆ โหติ
ตสฺสาปี สิริสโกสมพาทิจุณฺณานิ วา คนฺธจุณฺณานิ วา
สพฺพานิ วฏฺฏนุติ ฯ รชนนฺิปกุกนุติ รชนกสฺมฺ ๑ ปากติ-
จุณฺณมฺปิ โกฏฺฏเหตุวา อุตเคน เตเมตฺวา นุหายิตฺตํ วฏฺฏติ ฯ
เอตมฺปิ รชนนฺิปกุกสงฺขเมวคจฺจติ ฯ อามกมฺสยจ ขาติ
อามกโลहितลฺยจ ปิวิติ น ตํ ภิกฺขุ ขาติ น ปิวิ อมนฺุสฺโส
ขาติตฺวา จ ปิวิตฺวา จ ปกุกนฺุโต เตน วุตฺตํ ตสฺส โส
อมนฺุสฺสิกาพาโฆ ปฏิปฺปสฺสมภฺติติ ๑ อลฺยชนนุติ สพฺพสงฺคาหิก-
วจนเมตฺ ๑ กาทฺลฺยชนนุติ เอกา อลฺยชนชาติ สพฺพสมฺภารปกํ
วา ๑ รสลฺยชนนุติ นานาสมฺภาเรหิ กตํ ๑ โสตลฺยชนนุติ
นทีโสตาทีสุ อุปฺปชฺชนกอลฺยชนํ ๑ เกรฺโก นามสฺวณฺณเกรฺโก ๑
กปลฺลนุติ ทีปฺลฺลิตฺวาโต กหิตมฺสึ ๑ จนฺุทนนุติ โลहितจฺนฺุทนาทิกํ
ยงฺกิลฺยจ ๑ ตคราทีนฺิ ปากฺฏานฺิ ๑ อลฺยณานิปี นิลฺุปฺปลาทีนฺิ
วฏฺฏนุติเยว ๑ อลฺยชนฺุปฺปิสเนหฺติ อลฺยชนนฺ สทฐี เอกโต
ปีสิตพฺเพหิ ๑ น หิ กิลฺยจ อลฺยชนฺุปฺปิสนํ น วฏฺฏติ ๑ อฏฺฐิมยฺนุติ
มนฺุสฺสฏฺฐี จเปตฺวา อวเสสํ อฏฺฐิมยํ ๑ ทนฺุตมยฺนุติ หตฺถิทนฺุตาที
สพฺพํ ทนฺุตมยํ ๑ วิสาณมเยปี อกปฺปิยํ นาม นตฺถิ ๑
นพฺมยาทโย เอกนฺุตกปฺปิยาเยว ๑ สลาโกธานิยฺนุติ ยตฺถ สลาگํ
โอทนฺุติ ตํ สฺสูริทณฺุทกํ วา ถวิกํ วา อนฺุชานามิติ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๑๒

อตฺโต ๑ อัสวทฺธโกติ อณฺชนตฺถวิกาย อัสวทฺธโก ๑ ยมกั
นตฺถกรณินฺติ สมโสตาหิ ทฺวิหิปี นาทิกาหิ เอกํ นตฺถกรณิ ๑
อนฺุชานามิ ภิกฺขเว เตลปาทนฺติ ยงฺกิลฺลิจิ เกสชฺชํ ปกฺขิปีตุ
สพฺพํ อนฺุณฺณตเมว โหติ ๑ อติปกฺขิตฺตมชฺชานินฺติ อติวีย
จิตฺตมชฺชานิ พหุ มชฺชํ ปกฺขิปีตฺวา โยชิตานินฺติ อตฺโต ๑
องฺควาโตติ องฺกมฺงฺเกสุ วาโต ๑ สมภฺการเสทฺนฺติ นานาวิธปณฺณ-
ภงฺกเสทํ ๑ มหาเสทฺนฺติ โปริสปฺปมาณํอาวาภูํ องฺการานํ
ปฺุเรตฺวา ปฺุสฺวาลกาทีหิ ปิพฺหิตฺวา ตตฺถ นานาวิธานิ วาต-
หฺรณปณฺณานิ สนฺุถริตฺวา เตลมกฺขิตฺเตน กตฺเตน ตตฺถ
นิปชฺชิตฺวา สมปฺริวตฺเตเนน สริริ เสเทตฺถุ อนฺุชานามินฺติ อตฺโต ๑
ภงฺโกทกนฺติ นานาปณฺณภงฺเกหิ กฺกุจฺจิตฺ อุกกํ ๑ เตหิ ปณฺเณหิ
จ อุกฺเกน จ สยฺยจิตฺวา สยฺยจิตฺวา เสเทตฺทพฺโพ ๑ อุกฺโกฏฺจกนฺติ
อุกฺกโกฏฺจกํ ๑ ปาตี วา โทณิ วา อฺุณฺโหทกสฺส ปฺุเรตฺวา
ตตฺถ ปวิสิตฺวาเสทกมฺมกรณํ อนฺุชานามินฺติ อตฺโต ๑ ปพฺพวาโต
โหตีติ ปพฺเพ ปพฺเพ วาโต วิชฺฌติ ๑ โลหิตํ โมเจตฺตฺนฺติ
สฺตฺถเกน โลหิตํโมเจตฺตุ ๑ มชฺชํ อภิสงฺขริตฺตฺนฺติ เยน ฝาลิตปาทา
ปากติกา โหนฺติ ตํ นาทิเกราทีสุ นานาเกสชฺชานิ ปกฺขิปีตฺวา
มชฺชํ อภิสงฺขริตฺตุ ปาทานํ สปฺปายเกสชฺชํ ปจิตฺตฺนฺติ อตฺโต ๑
ติลลกฺกเกน อตฺโตติ ปิฏฺุเจหิ ติเลหิ อตฺโต ๑ กพฺพิกนฺติ วนฺมฺมุเข
สฺตฺตฺตฺปิณฺฑํ ปกฺขิปีตุ ๑ สาสปฺกฺกฺทฺเตนาติ สาสปฺปิฏฺุเจน ๑

*เล่มที่ ๓ เกสชชกขนุทธกถณณา หน้า ๒๑๓

วทุตมมสันติ อธิกมมัส อานิ วีย อฎฐหติ ฯ วิกาสิกนุติ
เตตรุนุชนปีโลติกั ฯ สพุพั วณปฏิกมมุนติ ยงกิลยจิ วณปฏิกมมัม
นาม อตุติ สพุพั อนุชานามิติ อตุโถ ฯ สามัม คเหตุวาติ อิท
น เกวลั สปปทฎฐสเสว อณลสมมีปี ทฎฐวิเส สติ สามัม
คเหตุวา ปริฎฐชิตพุพั อณลเสสุ ปน การณเสสุ ปฏิคคหิตเมว
วฎฐติ ฯ น ปฏิคคหาเปตพุโพติ (๑) สเจ ฎุมิปตโต ปฏิคค-
เหตุพุโพ อปตตมปน สยั คเหตุ วฎฐติ ฯ ฆรทินนกาพาโรติ
วสิกรรมปานกสมฎฐจิตโรโค ฯ สิตาโลลินุติ นงกเลน กสนตสสุ
ผาเล ลกคตติกั อุกเทน อาโลเลตวา ปาเยตุ อนุชานามิติ
อตุโถ ฯ ทฎฐคคณโกติ วิปนนคคณโกติ ฯ กิจเจเน อจจาโร
นิกขมตีติ อตุโถ ฯ อามิสขารนุติ สุกโขทนนั ฌาเปตวา ตาย
ฉาริกาย ปคฆริตชาโรทกั ฯ มุตตหริฎฐกนุติ โคมุตตปริภาวิตติ
หริฎฐกั ฯ อภิสนุนกาโยติ อสุสนุนโทสกาโย ฯ อจจกณชิกนุติ
ตณทุลกมมุนทา(๒) ฯ อกญฺยสนุติ อสินิทุโร มุคค ปจิตปานิโย ฯ
กฏากฎนุติ โสว โถกั สนิทุโร ฯ ปฏิจฺญาทนิเยนาติ มัสรเสน ฯ
สเจ ภิกขเว ปกกาปี มุคคา ชายนุตีติ ปกกา มุคคา
สเจปี ชายนุติ ยถาสุขั ปริฎฐชิตพุพา ปกคตตา หิ เต
กปปียา เอว ฯ อนโตวตฺถนุติ อกปปียญฺญิยั วุตถั ฯ สามัม ปกนุติ
เอตถ ยงกิลยจิ อามิสั ภิกขุณา ปจิตุ น วฎฐติ ปกกเมว
๑. วิ. มหา. ๕/๔๓/๕๑ ฯ ปฏิคคเหตุพุโพติ ทิสฺสตี ฯ
๒. ม. ตณทุโลทมตโต ฯ

*เล่มที่ ๓ มหาวิงกุณณา หน้า ๒๑๔

ปจิตฺตํ วฏฺฏติ ๑ สเจปีสุส อุนฺหยาคุยา ตฺลตีปณฺณานิ วา
สิงฺกิเวรี วา โลณํ วา ปกฺขิปนฺติ ตมฺปิ จาเลตฺตํ น วฏฺฏติ
ยาคุ นิพฺพาเปมิตฺติ ปน จาเลตฺตํ วฏฺฏติ อุตฺตณฺฑลภตฺตํ ลภิตฺวาปี
ปีทหิตฺตํ น วฏฺฏติ ๑ สเจ ปน มนฺสุสา ปีทหิตฺตวาว เทนฺติ
วฏฺฏติ ภตฺตํ วา มา นิพฺพายสุตฺติ ปีทหิตฺตํ วฏฺฏติ ๑ ชีรตฺถกาทีสุ
ปน สกึ กฺกุจฺเจตฺสุ อคฺคึ กาคฺตํ วฏฺฏติ ปฺน ปากฺสุส
อนฺุณฺณตตฺตา ๑ อุกฺกปิณฺฑทกาปี ขาทนฺตีติ พិพารมฺมุติกาโคธ-
มฺงฺกุสา ขาทนฺติ ๑ ทมฺกาคี วิฆาสาทา ๑ ตโต นิหฺนฺติ
ยตฺถ นิมนฺติตาภฺยชนฺติ ตโต นิหฺนฺ ๑ วนฺนฺจํ โปกฺขรณฺจฺนฺติ
วเน เจว ปฺทฺมินฺจฺเจ จ ชาตํ ๑ อพฺิชนฺติ ตฺรณฺ ยสุส
พฺิซํ น องฺกฺริ ชเนติ ๑ นิพฺพญฺพฺิชนฺติ พฺิซํ นิพฺพญฺตฺวา(๒)
อปฺเนตฺวา ปฺริภฺยชิตฺพฺิ อมฺพปนฺสาทิผลํ ๑

ทุโรปโย วโณติ ทุกฺเขน รุหฺติ ทุกฺเขน ปากฺติโก
โหตีติอฺตุโธ ๑ ทุปฺปฺริหาริ สฺตฺถนฺติ สมฺพาธ ทุกฺเขน สฺตฺถิ
ปฺหเรยฺย ๑ สฺตฺถกมฺมํ วา วตฺถิกมฺมํ วาติ ยถา ปฺริจฺฉินฺเน
โอกาเส เยนเกนจฺ สฺตฺถเนน วา สฺวจิยา วา กณฺณเกน
วา สนฺติกาย วา ปาสาณสฺกติกาย วา นเขน วา ฉินฺทนํ
วา ผลานํ วา วิชฺฉนํ วา เลขนํ วา น กาคฺตพฺิ สพฺิ
เหตฺ สฺตฺถกมฺมเมว โหติ ๑ เยน เกนจฺ ปน จมฺเมน วา

*เล่มที่ ๑ เกสชชกขนุทธกถณณา หน้า ๒๑๕

วตถณ วา วตถิปิพนมปิ น กาทพพิ สพพิ เหติ วตถิกมมเมว
โหติ ฯ เอตถ จ สมพาสสุส สามนุตตา(๑) ทวงกุลลาติ อิทิ
สตุถกมมเมว สนุชชาย วุตติ ฯ วตถิกมมมปน สมพาสเชย
ปฏิกุชิตติ ฯ ตตุถ ปน ขาริ วา ทาคูเณน เกณจิรชชเคน
วา พนุชิตุ วฏฐติ ฯ ยทิ เตน นิชชติ สจฺจนินฺนํ ฯ
อนฺทวทฺธิโรเคปิ สตุถกมมํ น วฏฐติ ตสฺมา อนฺทํ ผาเลตฺวา
พีชานิ อุทฺธิตฺวา อโรคํ กริสฺสามิติ น กาทพพิ ฯ อคฺคิตาปน-
เกสชชเลปนเส ปน ปฏิกุเขโป นตฺถิ ฯ วจฺจมกฺเค เกสชชมกฺชิตา(๒)
อาทานวฏฐติ วา เวพฺพนาฬิกา วา วฏฐติ ยาย ขารกมมํ
วา กโรนฺติเตลฺลํ วา ปเวเสนฺติ ฯ

ปวตฺตมฺสนฺติ มตฺสเสว มํลํ ฯ มาฆาโตติ ตํ ทิวสํ น
ลพฺภา เกณจิ กิณฺจิ ชีวิตา โวโรเปตฺตุ ฯ โปตฺถนิกนฺติ
มํสจฺเจทนสตุถกํ วุจฺจติ ฯ กิมฺปิมายาติ กิมฺปิ อิมาย ฯ น
ภควา อุสฺสหตีติ น ภควา สกโกติ ฯ ยตฺร หิ นามาคิ
ยสฺมา นาม ฯ ปฏฺธิเวกฺชิติ วิมฺลสิ ปฏฺธิปฺจฺจิติ วุตติ โหติ ฯ
อปฺปฏฺธิเวกฺชิตฺวาติ อปฺปฏฺธิปฺจฺจิตฺวา ฯ สเจ ปน อสฺกมฺสนฺติ
ชานาคิ ปฏฺธิปฺจฺจนิกิจฺจํ นตฺถิ อชานนฺเตน ปน ปฺจฺจิตฺวา ว
ขาทิตพฺพิ ฯ สุนขมฺสนฺติ เอตถ อรณฺณโกกา นาม สุนขสฺทิสฺสา
โหนติ เตลฺลํ มํลํ วฏฐติ ฯโย ปน คามสฺนฺชียา วา
๑. สมนตาทิปิ อตฺถิ ฯ

โกเคน โกกสุนขिया วา คามสุนเขน ลั โยเคน อุปนโน ตสส
มัส น วญญติ ฯ โส หิ อุภย ภาชตีติ ฯ อหิมสนติ ยสส
กสสจि อปาทกสส ที่มชาตีกสส มัส น วญญติ ฯ สีมัสสาทีนิ
ปากฎาเนว ฯ เอตถ จ มนุสสมัส สชาตีกตาย ปฏิกุจิต्त
หตฺถิสสมัส ราชกตาย สุนขมัสถจ อหิมสถจ ปฏิกุฏตาย
سیمสาทีนิ ปถจ อตฺตโนอนุปททวตฺถายาติ ฯ อิติ อิมัส
มนุสสาทีนิ ทสนน มสมปิ อญจิปิ โลहितมปิ จมมมปิ โลมมปิ
สพพิ น วญญติ ฯ ยงฺกิลจि ญตฺวา วา อถตฺวา วา ขาทนตสส
อาปตฺติเยว ฯ ยทา ชานาติ ตทา เทเสตพฺพา ฯ อปฺจนิตฺวา
ขาทิสฺสามิตติ คณฺหโต ปฏิกุคหณฺเปี ทุกกฺกั ฯ ปฺจนิตฺวา
ขาทิสฺสามิตติ คณฺหโต อนาปตฺติ ฯ อุทฺทิสฺส กตมฺปน ชานิตฺวา
ขาทนตสฺเสว อาปตฺติ ปฺจญา ชานนฺโต อาปตฺติยาน
กาเรตพฺโพ ฯ

เอกโกติ นตฺถิ เม ทฺติโยติ อตฺโต ฯ ปฺहुตฺติ ยาคุญจ
มธฺโคพิทญจ ปฏฺยทาเปตฺวาติ โส กิร สตสฺสสฺส วยิ กตฺวา
ปฏฺยทาเปสิ ฯ อนุโมทนกาถาย ปรีโยसाने ปตฺถยตฺติ อิจฺจตฺนติ
ปทานิ อลเมว ทาตฺนติ อิมินา สมฺพนฺโธ ฯ สเจ ปน
ปตฺถยตา อิจฺจตาติ ปาโจ อตฺถิ โสเยว คเหตุพฺโพ ฯ
โกชฺชยาตฺนติ ยา ปวารณิ ชเนติ ฯ ยทฺคเณนาติ ยิ อาทิ
กตฺวา ฯ สกฺกา เต อารทฺธาติ สกฺกนิพฺพตฺตนกั ปฺลญฺญิ อฺปจิตฺนติ

*เล่มที่ ๓ เกสชชกขนุทธกถณณา หน้า ๒๑๗

อตฺโต ๑ ยถาธมฺโม การตพฺโพติ ปรมฺปรโกชเนน การตพฺโพ
โกชชยาคุยา หิ ปวารณา โหตีติ ๑ นาหนุตฺ กจฺจนาติ ตสฺมี
กิริ อวสิฏฺฐคุเพ เทวตา สฺวโมชฺ ปกฺขิปีสฺ ๑ โส อณฺเณสํ
ปริณามํ น กจฺจติ ตสฺมา เอวมาห ๑ คิลานสฺส กุพฺนติ
ตถารูเปณ พฺยาธินา คิลานสฺสปจฺจนาทตฺตํ กุพฺ อานุชานามิติ
อตฺโต ๑ สพฺพสนฺนถรินฺติ ยถา สพฺพตฺถ สนฺนตฺ โหติ เอว
สนฺนถรินฺตฺวา ๑

สฺนึชวสฺสการาติ สฺนึช ๑ วสฺสกาโร ๑ เทว พฺราหมณา
มคฺชรลฺโล มหามจฺจา ๑ วชฺชินํ ปฏฺฐิพาหยาติ วชฺชึรราชกุลานํ
อายมุชานํ ปจฺฉินฺทนตฺถาย ๑ วตฺถุนีติ ฌรวตฺถุนิ ๑ จิตฺตานิ
นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตฺนติ ตา กิริ เทวตา วตฺถุวิชา-
ปาสกานํ สรีเร อธิมุจฺจิตฺวา เอว จิตฺตานิ นามนฺติ ๑
กสฺมา ๑ อมฺหากํ ยถานรูปี สกฺการํ กริสฺสนฺตีติ อตฺโต ๑
ตาวตีเสหิติ โลเก กิริ สกฺกํ เทวราชานํ วิสฺสุกมฺมณฺจ
อุปาทาย ตาวตีสา ปณฺหิตาติ สทฺโท อพฺกุกฺโต เตเนวาท
ตาวตีเสหิติ ๑ ตาวตีเสหิ สทฺธีมนฺตฺวา วิย มาเปนฺตีติ อตฺโต ๑
ยวตา อริยานํ อายตฺนนฺตฺยตฺตํ อริยมนฺสฺसानํ โอสฺรณฺญจานํ
นาม อตฺถิ ๑ ยวตา วณฺชชปฺโถติ ยตฺตํ วณฺชชานํ อากฺข-
ภณฺทสฺส ราสีวเสเนว กยวิกุกยฺญจานํ นาม อตฺถิติ อตฺโต ๑
อิทํ อกฺคนฺครนฺติ เตสํ อริยายตฺนํ วณฺชชญฺจานํ อิทํ อกฺคนฺคร

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๑๘

ภวิสฺสติ ฯ ปุณฺณนฺนติ ภูณฺทปฺภูณฺทภูจฺจัน ภูณฺทคณฺทิกานํ
โมจฺนภูจฺจันนติ วุตฺตํ โหติ ฯ อคฺคิโต วาติอาทิสฺส สมฺภูจฺจตฺเถ
วาสทฺโท ฯ ตตฺร หิ เอกสฺส โภจฺจาสสฺส อคฺคิโต เอกสฺส
อฺทกโต เอกสฺส อพฺภนฺตรโต อณฺณมณฺณสฺส เกทา อนฺตรราโย
ภวิสฺสติ ฯ อุพฺพปฺนติ ปาริ คมนฺตถาย อาณิโย อาโกญฺเจตฺวา
กตํ ฯ กุลฺลนฺติ วลฺลิตฺวาทฺทํ พนฺธิตฺวา กตํ ฯ อณฺณวณฺติ
สพฺพพฺนติเมน ปริจฺเจเทน โยชนมตฺตํ คมฺภีรฺสฺส จ ปฺลุตฺส
จ อฺทกภูจฺจันสฺเสตํ อธิวจฺจํ ฯ สรณฺติ อธิ นทฺติ อธิปฺเปตา ฯ
อิทํ วุตฺตํ โหติ เย คมฺภีรฺวิตฺตตํ ตณฺหาสรฺ ทรณฺติ เต อริย-
มคฺคสงฺฆาตํ เสตฺถํ กตฺวาน วิสฺสชฺช ปฺลุตฺตานิ อนามสฺสิตฺวา
อฺทกภริตฺตานิ นินฺนภูจฺจันนานิ อยมฺปน อิมํ อปฺปมตฺตกํ อฺทกํ
อฺตฺตริตฺตกาโมปี กุลฺลํ หิ ชโน ปพฺพนฺติ พุทฺธา ปน พุทฺธ-
สาวกา จ วินา เอว กุลฺเลน ตินฺณา เมธาวิโน ชนาติ ฯ
อนนฺุโพธาติ อพฺพชฺชเนน ฯ สนฺธาวิตฺนติ ภาวโต ภาวฺจคฺมนวเสน
สนฺธาวิตํ ฯ สฺสริตฺนติ ปฺนปฺปฺนํ คมนวเสน สฺสริตํ ฯ มมฺญเจว
ตฺมฺหากญฺจาติ มยา จ ตฺมฺเหหิ จ ฯ อถวา สนฺธาวิตํ สฺสริตฺนติ
สนฺธาวิตํ สฺสริตํ มมฺญเจว ตฺมฺหากญฺจ อโหสฺสิตฺติ เอวเมตฺถ
อตฺถโต ทญฺจพฺโพ ฯ สฺสิตฺนติ สฺสริตํ ฯ ภาวเนตฺตี สมฺภูตฺตาติ
ภาวโต คมนา สนฺธาวนา ตณฺหารชฺช สฺสฺสฺส หตา ฉินฺนา
อปฺปวตฺติ กตา ฯ

*เล่มที่ ๓ เกสชชกขนุทธกถณณา หน้า ๒๑๕

นีลนติ อิทํ สพพสงคาหิกํ ๑ นีลวณณาติอาทิ ตสเสว
วิภาคทสฺสนตฺถํ ๑ ตตฺถ น เตสํ ปกตฺวณณา นีลา นีลวิเล-
ปนानํวิจิตตดาวเสนตํ วุตฺตํ ๑ ปฏฺวภูฏเสตีติ ปหารเสตี ๑ สาหาริ
ทชฺเชยยาถาติ สชนปทํ ทเทยยาถ ๑ องฺคุลี โปเถสนฺนติ องฺคุลี
จาลตฺถํ ๑ อมฺพภายาติ อิตฺถิกาย ๑ โอโลเถถาติ ปสฺสถ ๑
อปโลเถถาติ ปฺนปฺนํ ปสฺสถ ๑ อุปสฺสฺหระถาติ อุปเนถ อิมํ
ลิจฺฉวิปริสํ ตุมฺหากํ จิตฺเตน ตาวตีสสฺส ปริสํ ھرถ ตาวตีสสฺส
สมกํ กตฺวา ปสฺสถาติ อตฺโถ ๑

ธมฺมสฺส จ อนฺนธมฺมํ พฺยากรโรรนฺตีติ ภควโต วุตฺตการณสฺส
อนฺนการณํ กเถนฺติ ๑ สหธมฺมิโก วาทานฺวาโทติ อปรเหตี
วุตฺตการโรรนฺตฺวา ตุมฺหากํ วาโท หี วิญญฺครหิตพฺพการณํ
โกจิ อปฺปมคฺตโกปิ กิ น อากจฺฉติ ๑ อิทํ วุตฺตํ โหตี กิ
สพฺพการณนปี ตุมฺหากํ ปวาโท คารยฺหํ การณํ นตฺถิติ ๑
อนพฺภกฺขาตฺถกามาติ อภิกฺวิทฺวา อจฺฉิขิตฺถกามา ๑ อนฺนวิจฺจการณฺติ(๑)
อนฺนวิทฺวา จินฺเตตฺวา ตฺถยิตฺวา กาดพฺพิ กโรหิตี วุตฺตํ
โหตี ๑ ฌาตมฺนุสฺसानฺนติ โลเก ปากฺฏานํ ๑ สาธฺว โหตีติ
สนฺนทฺร โหตี ๑ ปฏฺวากํ ปรีหเรยฺยฺนฺติ ปฏฺวากํ อุกฺขิปิตฺวา นถเร
โฆสนฺตา อาหิณฺนเทยฺยํ ๑ กสฺมา ๑ เอวํ อุมฺหากํ มหนฺตภาโว
ภวิสฺสตีติ ๑ โอปานภฺตฺนฺติ ปฏฺยิตฺตํ อฺทปาโน วิย ปตีตํ ๑
๑. อนฺนวิจฺจการณฺติ ๑

*เล่มที่ ๓ เกสชชกขนุทธกถณณา หน้า ๒๒๑

กาตพพา โย ฌมณัน วา อุปริ ภิตติปาเท วา นิกขนิตฺวา
วิหาโร กยิริติ ตสฺส เหฏฺฐา ฌมภปฏิจฺจนกา ปาสาณา
ภูมิตฺติกาเอว ๑ ปจฺมฌมภมฺปน ปจฺมภิตฺติปาทำ วา ปติฏฺฐาเปนฺเตหิ
พฺหูหิ สมฺปริวารेतฺวา กปฺปียกฺขี กโรมาติ วาจํ นิจฺจนาเรนฺเตหิ
มนุสฺเสสฺส อุกฺขิปีตฺวา ปติฏฺฐาเปนฺเตสฺส อามสฺติตฺวา วา สยํ
อุกฺขิปีตฺวา วา ฌมฺโภ วา ภิตฺติปาโท วา ปติฏฺฐาเปตฺตพฺโพ ๑
กฺรุณฺทีมหปาจฺจริสฺส ปน กปฺปียกฺขี กปฺปียกฺขีติ วตฺวา ปติฏฺฐา-
เปตฺตพฺพนฺติ วุตฺตํ ๑ อนุชกฺกฺจกถายํ สงฺฆสฺส กปฺปียกฺขี
อิฏฺฐจามิตี วุตฺตํ ๑ ตมฺปน อวตฺวาปี อฏฺฐกถาสฺ วุตฺตนเยเนว
วุตฺเต โทโส นตฺถิ ๑ อิํ ปเนตฺถ สาธารณฺตกฺขณํ
ฌมภปติฏฺฐานญจ วจนฺปริโยसानญจ สมกถํ วฏฺฐติ ๑ สเจ
หิ อนิฏฺฐิตฺเต วจนฺ ฌมฺโภ ปติฏฺฐาติ อปฺปติฏฺฐิตฺเต วา ตสฺมี
วจนํ นิฏฺฐาติ อกตา โหติ กปฺปียกฺขี ๑ เตเนว มหปาจฺจริย
วุตฺตํ พฺหูหิ สมฺปริวารेतฺวา วตฺตพฺพํ อวสฺสํ หิ เอกสฺสปี
วจนํ นิฏฺฐานญจ ฌมภปติฏฺฐานญจ เอกโต ภวิสฺสตีติ ๑
อิฏฺฐกสฺสิตามตฺตีกกฺกฺกาสุ ปน กฺขีสุ เหฏฺฐา จยํ พนฺธิตฺวา
วา อพนฺธิตฺวา วา กโรนฺตุ ยโต ปฏฺฐาย ภิตฺตี
อุฏฺฐาเปตฺตกา มา โหนฺติ ตสฺพพปจฺมํ อิฏฺฐกํ วา สิลํ
วา มตฺตีกาปีณฺทํ วา คเหตุวา วุตฺตนเยเนว กปฺปียกฺขี
กาตพฺพา ๑ อิฏฺฐกาทโย หิ ภิตฺติยา ปจฺมิมฺภจกาทีนํ เหฏฺฐา น

*เล่มที่ ๓ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๒๒๒

วฏฺฏนฺติ ฯ ฌมฺภา ปน อฺปริ อุกฺคจฺจนฺติ ตสฺมา วฏฺฏนฺติ ฯ
อนฺธกฏฺจกถายํ ฌมฺเภ หิ กยิรฺมานเณ จตุสฺส โโกณฺเณสฺส จตฺตาวโร
ฌมฺภา อិฏฺฐกาทิกฺขุเท จตุสฺส โโกณฺเณสฺส เทวตีสฺโส อិฏฺฐกา
อธิฏฺฐาตพฺพชาติ วุตฺตํ ฯ ตถา ปน อกตฺตายปีโทโส นตฺถิ ฯ
อฏฺฐกถาสฺส หิ วุตฺตเมว ปมฺาณํ ฯ โคนิสาทิกา ทฺวริธา
อารามคฺอนิสาทิกา วิหารคฺอนิสาทิกาทิ ฯ ตาสฺส ยตฺถ เนว
อาราโม น เสนาสนานิ ปริกฺขิตฺตานิ โหนฺติ อยํ อาราม-
คฺอนิสาทิกา นาม ยตฺถ เสนาสนานิ สพฺพานิ วา
เอกจฺจานิ วา ปริกฺขิตฺตานิ อาราโม อปริกฺขิตฺโต อยํ วิหาร-
คฺอนิสาทิกา นาม ฯ อิติ อุกฺยตฺตราปี อารามสฺส อปริกฺขิตฺต-
ภาโวเยว ปมฺาณํ ฯ อาราโม ปน อฺปทฺตปริกฺขิตฺโตปี พหุตฺร-
ปริกฺขิตฺโตปี ปริกฺขิตฺโตเยว นามาทิ กฺรฺุณฺทิมหาปจฺจรีสฺส วุตฺตํ ฯ
เอตฺถ กปฺปิยฺกฺฎฺฐิ ลทฺฐธ วฏฺฏนฺติ ฯ คหปตฺตีติ มนฺุสฺสา อวาสํ
กตฺวา กปฺปิยฺกฺฎฺฐิ เทม ปริกฺขณฺชถาติ วทฺนฺติ เอสา
คหปติ นาม ฯ กปฺปิยฺกฺฎฺฐิ กาคฺุ เทมาติ วุตฺเตปี วฏฺฏนฺติเยว ฯ
อนฺธกฏฺจกถายมฺฺปน ยสฺมา ภิกฺขุํ จเปตฺวาเสสสทฺธมฺมิกานํ
สพฺพเพสยจฺ เทวมนฺุสฺसानํ หตฺถโต ปฏฺิกคฺโห จ สนฺุณฺธิ จ
อนฺุโตวตฺถถยจฺ เตสํ สนฺุตกํ ภิกฺขุสฺส วฏฺฏนฺติ ตสฺมา เตสํ
เลหานิ เตหิ ทินฺนา กปฺปิยฺกฺฎฺฐิ วา คหปตฺตีติ วุจฺจตีติ วุตฺตํ ฯ
ปฺนปี วุตฺตํ ภิกฺขุสฺงฺฆสฺส วิหารํ จเปตฺวา ภิกฺขุณฺินํ อฺปสฺสโย

*เล่มที่ ๓ เกสชฺชกฺขนฺธกถา หน้าที่ ๒๒๓

อารามิกานํ वा तिष्ठियानं वा เทวदानं वा नाकानं वा
อปี พุรหุमानं वा विमानं กप्पियग्ghi โหตีตี ตํ สุวุตฺตํ
สงฺฆสมฺตกเมว हि गिग्ghुसฺนत्तํ वा केहि कल्पतिग्ghi न โหति ५
สมฺมตिका नाम कमฺวาจาย साเวตฺวา กตาคี ५ ยํ อิมาสฺ
จตุสฺ กप्पियग्ghिसฺ วุตฺตํ อามิสํ ตํ สप्พํ อนฺโตวุตฺตสงฺขํ
न कञ्चित् गिग्ghुनन्वज गिग्ghुनीन्वज अनฺโตवุตฺตอนฺโตपक्कमोजन्त्तํ
हि कप्पियग्ghियो अनฺलुत्ता ५ यम्पन ओक्पियग्ghियि सह
เสयฺยาปโหนके केहे वุตฺतํ สงฺฆिकं वा ปุक्कलिकं वा गिग्ghुसฺ
गिग्ghुनिया वा सन्त्तํ ऐकरत्तम्पि ज्पित्तं ตं अनฺโตवุตฺतํ
त्तत्त पक्कणฺจ अनฺโตपक्कं नाम โหति ऐत्तं न कप्पति ५
सत्ताहाकालिकम्पन ยาวชีวิกणฺज वग्ghुत्ति ५त्तरायं विनिज्घयो
सामन्नेโร गिग्ghुसฺस तन्नुत्तातिकं อามิสं आहरित्वा कप्पियग्ghियि
नิกฺขिपित्त्वा पुनत्तिवเส पจित्त्वा เทति अनฺโตवุตฺतं न โหति ५
त्तत्त ओक्पियग्ghियि นิกฺขित्तत्तत्तปिआทिसु यงฺกियจि पक्कิपित्त्वा
เทति मुखसन्निधि नाम โหति ५ महापจ्जरियि पन अनฺโตवุตฺतं
โหตีตี वุตฺतं ५ तत्त नामมत्तमेव नानाकरणं ५ गिग्ghु
ओक्पियग्ghियि ज्पित्तत्तत्तियจ यาวชีวิกपणฺณणฺจ ऐกโต पจित्त्वा
परिणฺชत्ति सत्ताहां निरामิสं वग्ghुत्ति ५ सजे อามิสत्तํ
กत्त्वा परिणฺชत्ति अनฺโตวุตฺตणฺजेव सामपक्कणฺจ โหति ५
ऐเตนฺปาเยน สप्พत्तํสคฺคา เวทิต्त्वा ५ อिमा पन कप्पियग्ghियो

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๒๔

กทา ชหิตวตฺตกา โหนฺตฺติ ๑ อุสฺสาวนฺตฺติกา ตาว ยา
ถมฺภานํ อุปฺริ ภิตฺติปาเท วา นิกฺขนฺตฺวา กตา สฺวา สพฺเพสฺส
ถมฺเภสฺส จ ภิตฺติปาเทสฺส จ อปฺนฺเตสฺส ชหิตวตฺตกา โหติ ๑
สเจ ปน ถมฺเภา วา ภิตฺติปาเท วา ปฺริวตฺตฺนฺติ โย โย จิโต
ตตฺถ ตตฺถ ปตฺติภูจฺจติ สพฺเพสฺสปี ปฺริวตฺตฺเตสฺส ชหิตวตฺตกา ว
โหติ ๑ อิกฺกุจฺจาทิหิ กตา จยสฺส อุปฺริภิตฺติอตฺถาย จปิตํ อิกฺกุจฺจํ
วา สิลฺลํ วา มตฺตฺติกาปฺณํ วา อาทึ กตฺวา วินาสิตกาเล
ชหิตวตฺตกา โหติ ๑ เยหิ ปน อิกฺกุจฺจาทิหิ อธิภูจฺจิตา เตสฺส
อปฺนฺเตสฺสปี ตทญฺเฒสฺส ปตฺติภูจฺจเตสฺส อชหิตวตฺตกา ว โหติ ๑
โคณิสาทิกา ปาการาทิหิ ปฺริกฺเขเป กเต ชหิตวตฺตกา โหติ ๑
ปฺนุ ตสฺมึ อารามे กปฺปิยภฺภูมึ ลทฺธว ฏญฺญติ ๑ สเจ ปน
ปฺนุปี ปาการาทโย ตตฺถ ตตฺถ ขณฺหา โหนฺติ ตโต
ตโต คาโว ปวิสฺนฺติ ปฺนุ กปฺปิยภฺภูมึ โหติ ๑ อิตฺรา ปน
เทวโคปานสิมฺมตฺตํ จเปตฺวา สพฺพสฺสมี จทเน วินญฺเจ ชหิต-
วตฺตกาโหนฺติ ๑ สเจ โคปานสินํ อุปฺริ เอกมฺปิ ปกฺขปาสก-
มญฺจลํ อตฺถิ รกฺขติ ๑ ยตฺร ปนฺนิมา จตฺสฺโสปี กปฺปิยภฺภูมึโย
นตฺถิ ตตฺถ กิ กาทพฺพนฺติ ๑ อนุปฺสมปฺนฺนสฺส ทตฺวา ตสฺส
สนฺตํ กตฺวา ปฺริภฺยชิตพฺพํ ๑ ตตฺริทํ วตฺถุ กรวิกตฺติสฺสตฺเถโร
กิริ วินยฺชฺรปาโมกฺโข มหาสิวตฺเตรฺสฺส สนฺตํ อคฺมาสิ ๑ โส
ทึปาโลเกน สปฺปิภฺภูมํ ปสฺสิตฺวา ฆนฺเต กิเมตฺนฺติ ปุจฺฉิ ๑

*เล่มที่ ๓ เกสชชกขนุทธกถณณา หน้า ๒๒๕

เถโร อาวุโส คามโต สปปิกุมโก อากโต ลูขทิวเส สปปินา
 ภูณชนตถายาติ อาห ๑ ตโต นํ ติสฺสตุเถโร น วญฺญติ
 ภนฺเตติ อาห ๑ เถโร ปุนทิวเส ปมุเข นิกฺขิปาเปสิ ๑ ติสฺสตุเถโร
 ปุน เอกทิวสํ อากโต ตํ ทิสฺวา ตเถว ปุจฺฉิตฺวา ภนฺเต
 สหเสยฺยาปโหนกฺกุจฺจเน จเปตฺตุน วญฺญตฺติติ อาห ๑ เถโร
 ปุนทิวเส พหิ นีหฺราเปตฺวา นิกฺขิปาเปสิ ๑ ตํ โจรา หรีสุ ๑
 โส ปุน เอกทิวสํ อากตํ ติสฺสตุเถรมาห อาวุโส คยา น
 วญฺญตฺติติ วุตเต โส กุมฺโก พหิ นิกฺขิตฺโต โจเรหิ อวหฺนฺนฺติ ๑
 ตโต นํ ติสฺสตุเถโร อาห นนฺ ภนฺเต อนุปสมฺปนฺนสฺส
 ทาทพฺโพ อสฺส อนุปสมฺปนฺนสฺส หิ ทตฺวาตสฺส สนฺตํ
 กตฺวา ปริภุชฺชิตฺวญฺญตฺติติ ๑

เมณฑกาวตฺถุ อุตฺตานเมว ๑ อปีเจตฺถ อนฺชานามิ ภิกฺขเว
 ปญฺจ โครเสติ อิมํ ปญฺจ โครเส วิสฺสุ ปริโณเคน ปริภุชฺชิตฺมปิ
 อนฺชานามิติ อตฺถโธ ๑ ปาถะยฺยํ ปริเยสฺสิตฺนฺติ เอตฺถ สเจ
 เกจิ สยเมว ฅตฺวา เทนฺติ อิจฺเจตํ กุสฺลํ โน เจ เทนฺติ
 ฅาติปวาริตฺกฺกุจฺจเนติ ภิกฺขาจารวตฺเตน วา ปริเยสฺสิตพฺพํ ตถา
 อลภนฺเตน อนฺชานาติกอปฺปวาริตฺกฺกุจฺจเนติ ยาจิตฺวาปิ คเหตุพฺพํ
 เอกทิวเสนคมนีเย มคฺเค เอกภตฺตตถาย ปริเยสฺสิตพฺพํ ๑ ทีเม
 อทฺธานเน ยตฺตเคน กนฺตาริ นิตฺถรติ ตตฺตํ ปริเยสฺสิตพฺพํ ๑

กาเชหิ คาหาเปตฺวาติ ปญฺจหิ กาชเสเตหิ สฺสขฺยตสฺส

พทรปานสุส กุณสหสุสึ กหาหาเปตฺวา ฯ เอตฺสฺมี นิทานเ เอตฺสฺมี
ปฺกรณเ ฐมฺมี กถึ กตฺวาติ สาธุ ภิกฺขเว ปานึ อปฺวินฺตา
สมณฺสุสโกตมฺสุส สวากา ปจฺจยพาหุลฺลิกาติ วาทำ น
อุปฺปาทยิตฺถ มยิ จการวํ อกตฺถ มม จ ตุมฺเห
สุการวํ ษนยิตฺถ อิติ โว อหํ อิมินา การณเณ สฺกุญฺ
ปสนฺโนติอาทิณา นเณ ฐมฺมี กถึกตฺวา อนุชานามิ ภิกฺขเว
อภูจ ปานานีติอาทิมาห ฯ ตตฺถ อมฺพปानนฺติ อามเหิ วา
ปฺกฺเกहि วา อมฺเพहि กตฺปานึ ฯ

ตตฺถ อามเหิ กโรนฺเตน อมฺพตฺรณานิ ภินฺทิตฺวา อุตฺเท
ปฺกฺจิปิตฺวา อาตเป อาทิจฺปาเกน ปจิตฺวา ปฺริสฺสาเวตฺวา
ตทหฺปฏิคฺคหิตฺติมธฺตฺกกรกปฺปฺราทีหิ โยเชตฺวา กาทพฺพิ ฯ เอวํ
กถึ ปฺเรกตฺตเมว กปฺปติ ฯ อนุปสฺมปฺนเนหิ กถึ ลภิตฺวา ปน
ปฺเรกตฺติ ปฺฏิคฺคหิตฺติ ปฺเรกตฺติ สามิสปฺริโกเคนาปี วญฺญติ
ปจฺจจาทตฺติ นีรามิสปฺริโกเคน ยาว อรฺกฺกคฺคมนา วญฺญติ ฯ
เอส นโย สพฺพปาเนสุ ฯ เตสุ ปน ษมฺพปานนฺติ ษมฺพผลฺเลหิ
กตฺปานึ ฯ โจปฺานนฺติ อญฺจิกฺเกहि กทลฺลผลฺเลหิ กตฺปานึ ฯ
โมจปฺานนฺติ อนญฺจิกฺเกहि กทลฺลผลฺเลหิ กตฺปานึ ฯ มธฺกปฺานนฺติ
มธฺกานึ ชาตฺริเสน กตฺปานึ ฯ ตํ ปน อุตฺกสฺมภินฺนํ วญฺญติ
สุทฺธึ น วญฺญติ ฯ มุทฺทิกปฺานนฺติ มุทฺทิกา อุตฺเท มุทฺทิตฺวา

*เล่มที่ ๓ เกสชชกขนุทธกถณณา หน้า ๒๒๗

อมุพปานิ วิย กตปานิ ฯ สาธุกปानนุติ รตตูปปลนีนูปปลาทีน

สาธุเก มหุทิตฺวา กตปานิ ฯ ฆารุสกปानนุติ ฆารุสเกหิ

อมุพปานิวิย กตปานิ ฯ อิมานิ อญฺจปानานิ สีตานปี

อาทิจฺจปาگانปี วญฺญนุติ อคฺคิปากานิ น วญฺญนุติ ฯ

 ธณฺณผลรสนุติ สตฺตุนฺนํ ธณฺณานิ ผลรลํ ฯ ทาการสนุติ

ปกฺกทาการลํ ฯ ยาวกาลิกปตฺตานณฺหิ ปุเรกตฺตเมว รโส

กปฺปติ ฯ ยาวชีวิกานํ ปฏิกฺคเหตฺวา จปิตสปีอาทีหิ สทฺธิ

ปกฺกานํ สตฺตาหํ กปฺปติ ฯ สเจ ปน สฺทฺโททเคน ปจฺจติ

ยาวชีวมปี วญฺญติ ฯ จีราทีหิ สทฺธิ ปจฺจิตฺ น วญฺญติ ฯ อณฺเณหิ

ปกฺกมปี ทาการสสงฺขเมว คจฺฉติ ฯ กุรฺนุทิมฺปน ยาวกาลิก-

ปตฺตานมปี สีโตทเก มหุทิตฺวา กตรโส วา อาทิจฺจปาโก วา

วญฺญตีติ วุตฺตํ ฯ เจตฺตวา มชฺชกปฺปฺพรสนุติ เอตฺถ มชฺชกปฺปฺพรโส

อคฺคิปาโก วา โหตุ อาทิจฺจปาโก วา ปจฺฉนาคตฺตํ น

วญฺญติ ฯ ปุเรกตฺตมปี ยํ ปากํ คเหตฺวา มชฺชํ กโรนฺติ โส

อาทิตฺโต ปญฺจาย น วญฺญติ ฯ มชฺชกปฺปฺพมฺปน อลฺลํ วา

สูกฺขํ วา ภาชฺชิตฺตํ วา เตน กตฺตมานิตฺตํ วา ยโต ปญฺจาย

มชฺชํ น กโรตี ตํ สพฺพํ ปุเรกตฺตํ วญฺญติ ฯ อจฺจจฺจโรส

นิกฺกสโฏ ปจฺฉนาคตฺตํ วญฺญติ ฯ อิติ ปานานิ อานุชานนฺเตน

อิมปี จตฺตาโร รสา อณฺเณตาติ ฯ

 โรชวตฺถุ อุตฺตานเมว ฯ ตตฺถ สพฺพณฺจ ทากนฺติ สปีอาทีหิ

*เล่มที่ ๑ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๒๒๘

ปกฺกั วา อปกฺกั วา ยงฺกิลฺลิจิ ทากั ๑ ปิฏฺฐขาทณีนฺนติ
ปิฏฺฐมยฺ ขาทนียฺ ๑ โรโซ กิร อิทํ อุกฺขมฺปิ สตสฺสสุ
วยฺ กตฺวา ปฏฺฐิยาทาเปสิ ๑ สงฺคริ อํกัสมฺมิตฺติ กตฺกั อํกัสมฺ ๑
อุพาริ โข เต อิทนฺนติ สุนฺนทริ โข เต อิทํ ๑ นานํ
ภนฺนเต อานนฺทพหุโกตฺติ นานํ พุทฺธาทิลคตฺปฺปสาทพหุมาเนน
อิธาคโคตฺติ ทสฺเสตฺติ ๑

มณฺชุกาติ มชฺฐรวจนา ๑ ปฏฺฐิภาณเยยฺยกาติ สเก สิปฺเป
ปฏฺฐิภาณสมฺปนฺนา ๑ ทกฺขาติ เจกา อนลสา วา ๑ ปรีโยทาท-
สิปฺปาติ นิทฺโทสสิปฺปา ๑ นาฬิยาวาปเกนาติ นาฬิยา จ
อาวาปเกน จ ๑ อาวาปโก จ นาม ยตฺถ ลทฺธิ ลทฺธิ
อาวาปนฺนติ ปกฺกัชฺปนฺนิตฺติวตฺตํ โหติ ๑ น ภิกฺขเว นหาปิต-
ปฺพุเพน ชุรณฺนทนฺนติ เอตฺถ กเหตุวา ปรีหริตฺตเมว น วณฺณุตฺติ
อณฺณสฺส สนฺตเกน ปน เกเส เจตฺตํ วณฺณุตฺติ ๑ สเจ เวตนํ
กเหตุวา ฉินฺนทติ น วณฺณุตฺติ ๑โย อนหาปิตปฺพุโพ ตสฺส
ปรีหริตฺตปี วณฺณุตฺติ ตํ วา อณฺณํ วา กเหตุวา เกเส เจตฺตํปี
วณฺณุตฺติ ๑ ภาคํ ทตฺวาติ ทสมํ ภาคํ ทตฺวา ๑ อิทํ กิร
ชมฺพุทฺธิเป โปราณกจาริตฺตํ ตสฺมา ทส โโกณฺจาเส กตฺวา
เอโก โโกณฺจาโส ภูมิตามิกานํ ทาทพุโพ ๑

ยิ ภิกฺขเว มยา อิทํ น กปฺปตีติ อิมเ จตฺตาโร
มหาปเทเส ภควา ภิกฺขุณฺ นยคฺคหณฺตถาย อาห ๑ ตตฺถ

*เล่มที่ ๓ เกสชชกขนุชกวรรณนา หน้า ๒๒๕

ธมมสงคาหคตเถรา สุตตัม คเหตุวา ปริมททนต์ อิท
อททลัสสุ ๑ จเปตวา ธณผล รสนติ สุตต ธณยานิ ปจณาภตต
น กปฺปนตีติ ปฏิภุชิตฺตานิ ๑ ตาลนาพิเกรปนสลพุชอลา
กมฺภณทปฺสผลตีปฺสเอลาลูกาติ นว มหาผลานิ สพฺพผล
อปรณณิ ธณคตติกเมว ๑ ตํ กิณฺจาปี น ปฏิภุชิตฺตํ อถโ
อภฺปิยํ อนุโลเมติ ตสฺมา ปจณาภตตํ น กปฺปตีติ ๑ อฏฺฐ
ปานานิ อนุณฺวตานิ อวเสทานิ เวตตตินฺนินิกมาตุลฺลกปิฏฺฐ-
โกสมฺพกรรมนทาติชฺททกผลปานานิ อฏฺฐปานคตติกาเนว ๑ ตานิ
กิณฺจาปี น อนุณฺวตานิ อถโ อภฺปิยํ อนุโลเมเนติ
ตสฺมา กปฺปนตี ๑ จเปตวา หี สานฺุโลมํ ธณผลรลลํ อณฺณ
ผลปานํ นาม อภฺปิยํ นตฺถิ สพฺพํ ยามกาลิกิเยวาติ
กฺรฺรณฺทึยํ วุตตํ ๑ ภควตา ฉ จีวรานิ อนุณฺวตานิ ธมฺม สงคาห-
คตฺเถเรหิ เตลลํ อนุโลมานิ ทุกฺลํ ปตฺตุนนํ จินปฺภุํ โสमारปฺภุํ
อิทฺธิมยิกํ เทวทตฺติยนฺติ อปรานิ ฉ อนุณฺวตานิ ๑ ตตฺถ
ปตฺตุนนนฺติ ปตฺตุนนเทเส ปาณเกหิ สลฺลชาตวตฺถํ ๑ เทว ปฏฺฐา
เทสนาเมเนว วุตฺตา ๑ ตานิ ตีณิ โกเสยฺยสุสานฺุโลมานิ ทุกฺลํ
สาณฺสส อิตฺรานิ เทว กปฺปาสิกฺสฺส วา สพฺเพลลํ วา ๑
ภควตา เอกาทสฺปตฺเต ปฏิภุชิตฺตวา เทว ปตฺตา อนุณฺวตานิ
โลหปตฺโตเจว มตฺตติกาปตฺโต จ ๑ โลหถาลกํ มตฺตติกาถาลกํ
ตมฺพโลหถาลกนฺติ เตลลํเยว อนุโลมานิ ๑ ภควตา ตโย ตมฺพวา

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๓๐

อนุลลวตา โลหตุมุโพ กฏฐตุมุโพ ผลตุมุโพติ ฯ กุณฐิกกา
กณจนโก อุกตตุมุโพติ เตสฺสเยว อนุลโลมานิ ฯ กุรฺนุทियมฺปน
ปานียสงฺขปานียสรวากานิ เอเตสฺ อนุลโลมานีติ วุตฺตํ ฯ ปญฺญิกกา
สฺวกรนฺตกนฺติ เทว กายพนฺธนนานิ อนุลลวตานิ ทุสฺสปญฺญเณ
รชชฺชเคน จ กตกายพนฺธนนานิ เตสฺ อนุลโลมานิ ฯ เสตจฺจตฺตํ
กิลลชจฺจตฺตํ ปณฺณจฺจตฺตนฺติ ตีณิ จตฺตานิ อนุลลวตานิ
เอกปณฺณจฺจตฺตํ เตสฺเยว อนุลโลมนฺติ อิมินา นเยน ปาลีณจ
อญฺจกถจฺจ อนฺนเปกฺขิตฺวา อลฺลวณิปี กปฺปิยา กปฺปิยานํ
อนุลโลมานิ เวทิตพฺพานิ ฯ

ตทหฺปฏฺฐิกฺกหิตฺติ กาลเ กปฺปตีติอาทิ สพฺพํ สมฺภินฺนรตฺติ
สนฺธาย วุตฺตํ ฯ สเจ หิ จลฺลิมฺปิ อนปนฺตวา สกเลเนว
นาพิเกรผเลน สทฺฐี ปานกํ ปฏฺฐิกฺกหิตฺติ โหติ นาพิเกร
อปเนตฺวาตฺติ วิกาเลปี วญฺญติ ฯ อฺปริ สปฺปิปีณฺทํ จเปตฺวา
สีตลปาयाสํ เทนฺติ ยํ ปายาเสน อสฺสญฺจํ สปฺปิ ตํ
อปเนตฺวา สตฺตาหฺปริญฺจชิตฺตุ วญฺญติ ฯ ถทฺธมฺมฐฺผาณิตาทีสุปี
เอเสว นโย ฯ ตกฺโกลชาติผลาทีหิปี อลงฺกริตฺวา ปิณฺทปาตํ
เทนฺติ ตานิ อฺทฺฐริตฺวา โธวิทฺวา ยาวชิวํ ปริญฺจชิตพฺพานิ ฯ
ยาคุยํ ปกฺขิปิตฺวา ทินฺนสิงฺคิ เวราทีสุ เตลาทีสุปี ปกฺขิปิตฺวา
ทินฺนลฺกฺขิมฺมฐฺกาทีสุปี เอเสว นโย ฯ เอวํ ยํ ยํ อสมฺภินฺนรตฺติ
โหติ ตํ ตํ เอกโต ปฏฺฐิกฺกหิตมฺปิ ยถา สทฺฐี โหติ ตถา

*เล่มที่ ๓ เกสชชกขนุทธกถณณา หน้า ๒๓๑

โธวิตฺวา วา ตจฺเจตฺวา วา ตสฺส ตสฺส กาลวเสน
ปริภุชิตฺว วุญฺจติ ฯ สเจ ปน สมฺภินฺนรลํ โหติ สํสฺสจฺจํ
น วุญฺจติ ฯ ยาวกาลิกํ หิ อตฺตนา สทฺธี สมฺภินฺนรสาณิ
ตีณิปี ยามกาลิกาทีณิ อตฺตโน สภาวํ อุปเนติ ยามกาลิกมฺปี
เทวปี สตฺตาทกาลิกาทีณิ อตฺตโน สภาวํ อุปเนติ สตฺตาท-
กาลิกมฺปี อตฺตนา สทฺธี สํสฺสจฺจํ ยาวชีวิกํ อตฺตโน สภาวํเยว
อุปเนติ ตสฺมา เตน ตทหุปฺปฏิคฺคหิเตน สทฺธี ตทหุปฺปฏิคฺคหิตํ
วา ปฺเร ปฺปฏิคฺคหิตํ วา ยาวชีวิกํ สตฺตาทํ กปฺปติ ทวีห-
ปฺปฏิคฺคหิเตน ฉาหํ ตีหปฺปฏิคฺคหิเตน ปญฺจาหํ สตฺตาทปฺปฏิคฺคหิเตน
ตทเหว กปฺปตีติ เวทิตพฺพํ ฯ ตสฺมาเยว หิ สตฺตาทกาลิเกน
ภิกฺขเว ยาวชีวิกํตทหุปฺปฏิคฺคหิตนฺติ อวตฺวา ปฺปฏิคฺคหิตํ สตฺตาทํ
กปฺปตีติ วุคฺคํ ฯ กาลยามสตฺตาทาทิกฺกเมสฺสุ เจตฺถ วิกาลโกชน-
สนฺนิธิเกสชชสิกฺขาปทานํ วเสน อาปตฺติโย เวทิตพฺพา ฯ อิเมสฺ
จ ปน จตฺตสฺส กาลิเกสฺส ยาวกาลิกํ ยามกาลิกนฺติ อิทเมว
ทฺวํยํ อนุโตวคฺคกถเจวสนฺนิธิการกถจ โหติ สตฺตาทกาลกถจ
ยาวชีวิกถจ อกปฺปิยภุชิตฺถํ นิกฺขิปิตฺตมฺปี วุญฺจติ สนฺนิธิมฺปี
น ชเนตีติ ฯ เสลํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

เกสชชกขนุทธกถณณา นิฏฺจิตา ฯ

กฉนภษนุชกวนณนา

กฉนภษนุชเก ๑ ปาเจยยกาคิ ปาเจยรภูจวาสิโน ๑
ปาเจยยั นาม โกสเลสุ ปจฉนภษนุชกาเก รภูจ คตถ
วาสิโนติ วุตตโหติ ๑ โกสตรณโย เอกปีตุภาตุนั ภทท-
วคคยตุเถรานั เอตโธวฉนั ๑ เตสุ สพพเชภูจโก อนาคามิ
สพพปจฉนภษนุชโก โสตาปนโนเอโกปี อรหา วา ปุถุชชโน วา
นคตติ ๑ อารณณกาคิ ชุตงคสมาทานวเสน อารณณกา น
อรณณวาสมตเตน ๑ ปฉนภษนุชกาทิกาเวปี เตสั เอเสว นโย ๑
สิสวเสน เจต วุตต ๑ อิมปน เตรสापปี ชุตงคานิ สมาทายเขว
วตตุนติ ๑ อุทกสงคเหติ อุทเกน สงคหิตেন ฆฎิเต สัสมุเจ
ถเล จ นินเน จ เอโกทกั ภูเตติ อตุโถ ๑ อุทกจิกขลลลล
อกุกนตกุกนตภูจानเ อุทกจิกขลลลล อุภูจหิตวา ยาว อานิสทา
ปหริติ อีทิสเ จิกขลลลลลลล ๑ โอกปฉนภษนุชหิติ อุทก-
ปฉนภษนุชหิ ๑ เตสั กิร จีวรานิ ฆนนานิ เตสุ ปตติ อุทกั
น ปคฆมริติ ฆนตตา ปุภพทฐั วีย คิภูจติ เตน วุตต
โอกปฉนภษนุชหิ จีวเรหิติ ๑ โอกปฉนภษนุชหิติปี ปาโจ ๑ อวิวทมานา
วสุสั วสิมหาคิ เอตถ อากนตคภูจानเ เสนาสนผาสุตาย
อกาเวน จ ภควโต ทสุสนาลาเกน อุกุกณฉิตตายน จ เต
ภิกขุ ผาสุน วสิสุ ตสุมา อวิวทมานา ผาสุกั วสุสั

*เล่มที่ ๓ กฉินกษนุชกวนณนา หน้า ๒๓๓

วสิมหาคี นาโวจฺ ๑ ฐมฺมี กถํ กตฺวาตี ภควา เตสํ ภิกฺขุณฺ
อนมตคฺคิยถํ กเถสิ ๑ เต สพฺเพว กถาปริโยसानเ อรหตฺตํ
ปาปฺปณฺติตฺวา นิสินฺนุญฺจานโตเยว อากาเส อุปฺปตฺติตฺวา อคมฺสฺ ๑
ตํ สนฺธาย วุคฺตํ ฐมฺมี กถํ กตฺวาตี ๑ ตโต ภควา
สเจ กฉินตฺถาโร ปญฺญตฺโต อภวิสฺส เอเต ภิกฺขุ เอกํ
จีวรํ จเปตฺวา สนฺตรุคฺตเรน อากจฺฉนฺตา น เอวํ กิลนฺตา
อสฺสฺ กฉินตฺถาโรจ นามเส สพฺพพฺพุเชหิ อนฺนุญฺจาโตติ
ฉินฺเตตฺวา กฉินตฺถารํ อนฺุชานิตฺถกาโม ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
อามนฺเตตฺวา จ ปน อนฺุชานามิภิกฺขเวตีอาทิมาย ๑

ตตฺถ อตฺถตฺถกฉินานํ โวติ เอตฺถ นิปาตมตฺตํ โวกาโร
อตฺถตฺถกฉินานนฺติ อตฺถโถ ๑ เอวญฺหิ สติ ปฺรโต โส เนสํ
ภวิสฺสตีติ ชุชฺชติ ๑ อถวา โวติ สามิวจนเมเวตํ ๑ โส เนสนฺติ
เอตฺถ ปน โส จีวรฺรูปาโทเยว อตฺถตฺถกฉินา เนสํ ภวิสฺสตีติ
อตฺถโถ ๑ตตฺถ อนามนฺตจาโรติ ยาว กฉินํ น อุทฺธรียติ
ตาว อนามนฺเตตฺวา จรณํ กปฺปิสฺสตีติ จาริตฺตสิกฺขาปเท
อนาปตฺติ ภวิสฺสตีติ อตฺถโถ ๑ อสมาทานจาโรติ ติจีวรํ อสมาทาย
จรณํ จีวรฺวิปฺวาโส กปฺปิสฺสตีติ อตฺถโถ ๑ คณโกชนนฺติ
คณโกชนมฺปิ กปฺปิสฺสตีติ ๑ ยาวทตฺถจีวรนฺติ ยาวตเกน จีวเรน
อตฺถโถ ตาวตกอนธิญฺจิตํ อวิกปฺปิตํ กปฺปิสฺสตีติ อตฺถโถ ๑
โย จ ตตฺถ จีวรฺรูปาโทติ ตตฺถ กฉินตฺถตฺติมายํ มตฺกจีวรํ

*เล่มที่ ๓ มหาวิงควณณา หน้า ๒๓๔

วา โหตุ สงฆ์ อุทิสฺส ทินฺนํ วา สงฺมิเกน ตตรูปาเทน
อาภตฺติ วา เยนเกนจิ อากาเรน ยํ สงฺมิกํ จีวรํ
อุปปชฺชติ ตํ เตสํ ภวิสฺสตีติ อตุโถ ๑

เอวณฺจ ปน ภิกฺขเว กจฺฉินฺ อตุตฺติตฺตพฺพนฺติ เอตฺถ
กจฺฉินฺตถารุํ เก ลภฺนฺติ เก น ลภฺนฺตีติ ๑ คณฺนวเสน ตาว
ปจฺฉิมโกฏฺฐิยา ปณฺจ ชนา ลภฺนฺติ อุทฺธํ สตฺสทฺสสมฺปิ ๑
ปณฺจจฺฉนฺนํ เหฏฺฐา น ลภฺนฺติ ๑ วุตฺถวสฺสวเสน ปุริมิกาย วสฺสํ
อุปกฺนตฺวา ปจฺมปวารณาย ปวาริตาลภฺนฺติ ฉินฺนวสฺสา
วา ปจฺฉิมิกาย อุปกฺตา วา น ลภฺนฺติอณฺณสฺมี วิหารเ
วุตฺถวสฺสาปิ น ลภฺนฺตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ๑ ปุริมิกาย
อุปกฺตานมฺปน สพฺเพ ปจฺฉิมิกา คณฺปุรกา โหนฺติ อานิสฺสํ
น ลภฺนฺติ อานิสฺสํ อิตเรสฺสเยว โหติ ๑ สเจ ปุริมิกาย
อุปกฺตา จตฺตารุํ วา โหนฺติ ตโย วา เทว วา เอโก
วา อิตเร คณฺปุรเก กตฺวา กจฺฉินฺ อตุตฺติตฺตพฺพํ ๑ อถ จตฺตารุํ
ภิกฺขุ อุปกฺตา เอโก ปริปฺญฺณวสฺสํ สามเณโร โส เจ
ปจฺฉิมิกาย อุปสมฺปชฺชติ คณฺปุรโก เจว โหติ อานิสฺสณฺจ
ลภฺติ ๑ ตโย ภิกฺขุ เทว สามเณรา เทว ภิกฺขุ ตโย
สามเณรา เอโก ภิกฺขุ จตฺตารุํ สามเณราติ เอตฺถาปิ
เอเสว นโย ๑ สเจ ปุริมิกาย อุปกฺตา กจฺฉินฺตถารุสฺสา
น โหนฺติ อตุตฺตารุสฺสา ขนฺธกฺภาณกตฺเถรา ปริเยสฺสิตฺวา

*เล่มที่ ๓ กฉินกษนุทธกถณนา หน้า ๒๓๕

อาเนตพพา กम्मวาจ สเวตวา กฉิน อตุตราเปตวา ทานญจ
ภุชิตวา คมิสฺสนติ ฯ อานิสฺโส ปน อิตเรสฺยเว โหติ ฯ
กฉิน เกน ทินฺน วฏฺฏติ ฯ เยนเกนจิ เทเวเน วา
มนุสฺเสน วา ปญฺจนฺน วา สหธมฺมิกานํ อญฺจตเรน ทินฺน
วฏฺฏติ ฯ กฉินทายกสฺส วตฺตํ อตุถิ สเจ โส ตํ อชานนฺโต
ปฺจุจฺจติ ฆนฺเต กถํ กฉิน ทาทพฺพนฺติ ตสฺส เอว
อาจิกขิตพฺพํ ตินฺณํ จีวรานํ อญฺจตฺรปโหนกํ สุริยฺกคฺคณสมเย
วตฺถํ กฉินจิวรี เทมาติ ทาทฺ วฏฺฏติ ตสฺส ปริกมฺมตถํ
เอตตกา นาม สฺวจิโย เอตตกํ สุตฺตํ เอตตกํ รชนํ
ปริกมฺมํ กโรนฺตานํ เอตตกานํ ภิกฺขุณฺณํ ยาคฺคตฺตลฺลจ ทาทฺ
วฏฺฏตีติ ฯ กฉินตฺถารเกนาปี ฐมฺเมน สเมน อฺปฺปนฺนํ กฉิน
อตุถริตพฺพํ ฯ อตุถรนฺเตน วตฺตํ ชานิตพฺพํ ตนฺตวายเคหโต
หิ อาภตฺสฺนตฺตานเนว ขลิมกขิตสาฎโกปี น วฏฺฏติ มลिन-
สาฎโกปี น วฏฺฏติ ตสฺมาภฉินตฺถารสาฎกํ ลภิตฺวา สฺวฏฺฐ
โรวิทฺวา สฺวจิอาทีนํ จีวรกมฺมฺป ภารณานิ สชฺเชตฺวา พหุหิ ภิกฺขุหิ
สทฺฐี ตทเหว สัพฺเพตฺวา นิฏฺฐิตฺสฺวจิกมฺมํ รชิตฺวา กปฺปพินฺนท
ทตฺวา กฉิน อตุถริตพฺพํ ฯ สเจ ตสฺมี อนตุถเตเยว อญฺโถ
กฉินสาฎกํ อหารติ อญฺญานิ จ พหุณิ กฉินานิสฺสวตฺถานิ
เทติ โย อานิสฺสํ พหุ เทติ ตสฺส สนฺตเกเนว อตุถริ-
ตพฺพํ ฯ อิตโร ยถา ตถา โววิทฺวา สญฺญาเปตพฺโพ ฯ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๓๖

กจินมฺปน เกน อตฺถริตพฺพํ ฯ ยสฺส สงฺโฆ กจินจิวโร
เทติ ฯ สงฺเขน ปน กสฺส ทาทพฺพํ ฯ โย ชินฺณจิวโร โหติ ฯ
สเจ พหุ ชินฺณจิวรา วุฑฺฒสฺส ทาทพฺพํ ฯ วุฑฺฒสฺสปี โย
มหาปฺริโส ตทเหว จิวโร กตฺวา อตฺถริตฺตํ สกฺโกติ ตสฺส
ทาทพฺพํ ฯ สเจ วุฑฺโฒ น สกฺโกติ นวกตโร สกฺโกติ
ตสฺส ทาทพฺพํ ฯ อปีจ สงฺเขน มหาเถรสฺส สงฺคหํ กาคู
วภูตฺติ ตสฺมาตฺมเห ฆนฺเต คณฺหถ มยํ กตฺวา
ทสฺสามาติ วตฺตพฺพํ ฯ ตีสุ จิวเรสุ ยํ ชินฺณํ โหติ ตทตฺถาย
ทาทพฺพํ ฯ ปกฺติยา ทฺพภูฏ จิวรสฺส ทฺพภูฏตฺถายเยว ทาทพฺพํ ฯ
สเจปิสฺส เอกปฺภูฏจิวโร ฆนํ โหติ กจินสาฎกา จ เปลฺวา
सारูปตฺถาย ทฺพภูฏปโหนกเมว ทาทพฺพํ ฯ อหํ อลภฺนโต
เอกปฺภูฏํ ปารุปามีติ วทฺนตฺสสาปฺทฺพภูฏํ ทาคู วภูตฺติ ฯ โ
ย ปน โลกปฺกตฺติโก โหติ ตสฺส น ทาทพฺพํ ฯ เตนาปี
กจินํ อตฺถริตฺตฺวา ปจฺฉา วิสิพฺเพตฺตฺวา เทว จิวรานิ กริสฺสามีติ
น คเหตุพฺพํ ฯ

ยสฺส ปน ทียติ ตสฺส เยน วิธินา ทาทพฺพํ ตํ
ทสฺเสตฺตํ เอวญจ ปน ภิกฺขเว กจินํ อตฺถริตฺตพฺพนฺติ อารภิตฺวา
สุณฺตฺว เม ฆนฺเตติอาทิกา ทานกมฺมวจา ตาว วุตฺตา ฯ
เอวํ ทินฺเนน ปน กจินเณ สเจ ตํ กจินทสฺสํ นิฏฺฐิตปฺริกมฺมเมว
โหติ อิจฺเจตํ กุสฺลํ โน เจ นิฏฺฐิตปฺริกมฺมํ โหติ อหํ

*เล่มที่ ๓ กฉินกษนุชกวนณนา หน้า ๒๓๗

เถโรติ วา พหุสุโตติ วา เอเกนาปี อกาตุํ น ลพฺภติ
สพฺเพเหว สนฺนิปตฺติวา โชวนสฺยพฺพนรชนานิ นิฏฺฐเปตพฺพานิ ฯ
อิทํ หิ กฉินวตฺตํ นาม พุทฺธปฺปสคฺถํ อตีเต ปทฺมุตฺตโร
หิ ภควา กฉินวตฺตํ อกาสิ ฯ ตสฺส กิร อคฺคสาวโก
สุชาตตฺเถโร นาม กฉินํ คณฺหิ ฯ ตํ สตฺถา อฏฺฐสฏฺฐิจฺยา
ภิกฺขุสตสฺสสฺเสหิ สทฺธิํ นิสฺสีทิตฺวา อกาสิ ฯ

กตปรีโยสฺสิตํ ปน กฉินํ กเหตุวา อตฺถารเกน ภิกฺขุณา
สเจ สงฆาญฺชียา กฉินํ อตฺถริตฺตกาโม โหติ โปราณิกา
สงฆาญฺชิ ปจฺจุทฺธริตฺตพฺพา นวา สงฆาญฺชิ อธิฏฺฐาตพฺพา อิมาย
สงฆาญฺชียา กฉินํ อตฺถรามิตฺติ วาจา ภินฺนิตฺตพฺพาติอาทินา
ปรีวารे วุตฺตวิธานเนน กฉินํ อตฺถริตฺตพฺพิ ฯ อตฺถริตฺตวา จ ปน
เตน กฉินตฺถารเกน ภิกฺขุณา สงฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ
อฺตุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา อญฺชลิ ปคฺคเหตุวา เอวมสฺส วจฺนีโย
อตฺถตํ ภนฺเต สงฆสฺส กฉินํ ฆมฺมิโก กฉินตฺถาโร อนฺุโมทถาติ
เตหิ อนฺุโมทเกหิ ภิกฺขุหิ เอกํสํ อฺตุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา อญฺชลิ
ปคฺคเหตุวา เอวมสฺส วจฺนีโย อตฺถตํ อาวุโส สงฆสฺส
กฉินํ ฆมฺมิโก กฉินตฺถาโร อนฺุโมทาทมาติเอวมาทินา ปรีวารे
วุตฺตวิธานเนน อนฺุโมทาทเปตพฺพิ อิตฺเรหิ จ อนฺุโมทิตพฺพิ ฯ
เอวํ สพฺเพสํ อตฺถตํ โหติ กฉินํ ฯ วุตฺตํ เหตุํ ปรีวารे
ทฺวินฺนํ ปคฺคกลานํ อตฺถตํ โหติ กฉินํ อตฺถารกสฺส จ

อนฺุโมทกสฺส จาติ ๑ ปฺนปี วุคฺตํ น สงฺโฆ กจฺนํ อตฺถรติ
น คโณกจฺนํ อตฺถรติ ปุคฺคโล กจฺนํ อตฺถรติ สงฺฆสฺส
อนฺุโมทนาย คณฺสฺส อนฺุโมทนาย ปุคฺคลสฺส อตฺถารา สงฺฆสฺส
อตฺถตํ โหติ กจฺนํ คณฺสฺส อตฺถตํ โหติ กจฺนํ ปุคฺคลสฺส
อตฺถตํ โหติ กจฺนินฺนติ ๑ เอวํ อตฺถเต ปน กจฺนเ สเจ
ปน กจฺนจิวเรณ สทฺธิ อภทํ อานิสฺสํ ทายกา เยน
อมฺหากํ กจฺนํ คหิตํ ตสฺเสว เทมาติ เทนฺติ ภิกฺขุสงฺโฆ
อนิสฺสโร ๑ อถ อวิจาเรตฺวา วทฺวา กจฺนินฺนติ ภิกฺขุสงฺโฆ
อิสฺสโร ตสฺมา สเจ กจฺนิตฺถารกสฺส เสสจิวรานปี ทุพฺพลานี
โหนติ สงฺฆเณ อปโลเกตฺวา เตสํปี อตฺถาย วตฺถานี
ทาทพฺพานี ๑ กมฺมวจา ปน เอกาเยว วฏฺฏติ ๑ อวเสส-
กจฺนानิสฺสวตฺถานี วสฺสาวาสิกฏฺฐิติกาย ทาทพฺพานี ๑ จิตฺติกาย
อภาเวน เถราสนโต ปฏฺฐาย ทาทพฺพานี ๑ กรฺรณํทํ น
ภาเชตพฺพํ ๑ สเจ ปน เอกสึมาย พฺหุ วิหารา โหนฺติ สพฺเพ
ภิกฺขุ สนฺนิปาเตตฺวา เอกตฺถ กจฺนํ อตฺถริตพฺพํ วิสฺสุ วิสฺสุ
อตฺถริตฺตํ น วฏฺฏติ ๑

อิทานิ ยถา จ กจฺนํ อตฺถตํ โหติ ยถา จ อนตฺถตํ
ตํ วิธี วิตฺถารโต ทสฺเสตฺถุ เอวญจ ปน ภิกฺขเว อตฺถตํ
โหติ กจฺนํ เอวํ อนตฺถตฺนฺติ วตฺวา อกรณียญฺเจว มหาภูมิกญจ
อนตฺถตลกฺขณํ ตาว ทสฺเสนฺโต อุลลิจิตมตฺเตนาติอาทิกเก จตฺวีสติ

*เล่มที่ ๓ กฉินกษนุทธกถณนา หน้า ๒๓๕

อากาเร ทสฺเสตี ตโต ปริ อตฺตตลกฺขณํ ทสฺเสนฺโต อหเตน
อตฺตตฺนฺตฺติอาทิกะ สตฺตรส อากาเร ทสฺเสตี ฯ ปริวารปี หิ
จตุวิสตฺติยา อากาเรหิ อนตฺตตํ โหติ กฉินํ สตฺตรสหากาเรหิ
อตฺตตํ โหติ กฉินนฺติ อิทเมว ลกฺขณํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ
อูลฺลิจิตมตฺเตนาติ ทิมโต จ ปฺลุตโต จ ปฺมาณคหณมตฺเตน ฯ
ปฺมาณํ หิ คณฺหนฺโต ตสฺส ตสฺส ปเทสฺส สลฺยชานนตฺถํ
นขาทีหิ วา ตํ ปริจฺเฉทํ ทสฺเสนฺโต อูลฺลิจิติ นลาภาทีสุ
วา ฆํสติ ตสฺมา ตํ ปฺมาณคหณํ อูลฺลิจิตมตฺตฺนฺติ วุจฺจติ ฯ
โรวนมตฺเตนาติ กฉินทสฺสโรวนมตฺเตน ฯ จีวรวิจารณมตฺเตนาติ
ปฺลฺยจกํ วา สตฺตกํ วา นวกํ วา เอกาทสกํ วา โหตฺติ
เอวํ วิจารณมตฺเตน ฯ เณทนมตฺเตนาติ ยถาวิจาริตสฺส วตฺถสฺส
เณทนมตฺเตน ฯ พนฺธนมตฺเตนาติ โมฆสฺสตฺตกาโรปนมตฺเตน ฯ
โหวฏฺฐิยกรณมตฺเตนาติ โมฆสฺสตฺตกานุสาเรน ทิมลฺลิตฺตมตฺเตน ฯ (๑)
กณฺฑุสกรณมตฺเตนาติ มุทฺธิยปฺญพฺนฺธนมตฺเตน ฯ ทพฺพฺหิ กมฺมกรณ-
มตฺเตนาติ เทว จิมฺลิกาโย เอกโต กตฺวา ลฺลิตฺตมตฺเตน ฯ
อถวา ปฺรมจิมฺลิกา ฆณฺเฑตฺวา จปีตา โหติ กฉินสาฎกํ ตสฺสา
กฺวจฺฉิมฺมี จิมฺลิกํ กตฺวา ลฺลิตฺตมตฺเตนาติปิ อตฺถโธ ฯ มหาปฺจฺจริยํ
ปฺกตฺติจิวรสฺส อฺปฺสฺสยทานเนนาติ วุตฺตํ ฯ กุรฺนฺทิมฺปน ปฺกตฺติ-
ปฺญพฺทพฺทจิวริ ทฺพฺญํ กาคฺตุ กฺวจฺฉิมฺลิกอูลฺลิตฺยาปนมตฺเตนาติ

วุดตัม ๑ อนุวาทกรรมมตเตนาคี ปิฎฐิอนุวาทาโรปนมตเตน ๑
ปริกษฏกรรมมตเตนาคี กุฎฐิอนุวาทาโรปนมตเตน ๑ โอวภูญเยย-
กรรมมตเตนาคี อากนุตูกปฎาโรปนมตเตน ๑ กฉินฉีวรโต วา
ปฎั คเหตุวา อณุลสมิ กฉินฉีเว ปฎาโรปนมตเตน ๑ กมพล-
มททน มตเตนาคี เอกวาริเยว รชเน ปกฉิตเตน ทนุตวณเณน
ปณทุปลาตวณเณน วา ๑ สเจ ปน สกี วา ทูวิกษตตุ
วา รตตมปิ สารูปปี โหติ วกุฎฐิ ๑ นิमितตกเตนาคี อิมินา
ทุสเสน กฉิน อตถริสสามิติ เอว นิमितตกเตน ๑ เอตตกเมว
หิ ปริวาเร วุดตัม ๑ อฎจกถาสูปน อัย สาฎโก สุนทโร
สฎกา อิมินา กฉิน อตถริตุนติ เอว นิमितตกมัม กตวา
ลทุเชนาคี วุดตัม ๑ ปริกถากเตนาคี กฉิน นาม ทาคู วกุฎฐิ
กฉินทายโก พหุ ปุณณัม ปสวตีติเอว ปริกถาย อูปาปาหิเตน ๑
กฉิน นาม อติอูกกฏฉิ วกุฎฐิ มาตรมปี วิญญาเปตุ น
วกุฎฐิ อากาสโต โอตินณสทิสเมว วกุฎฐิ ๑ กุกุกเตนาคี
ตาวกาลิเกน ๑ สนนธิกเตนาคี เอตถทวิโร สนนธิ กรณสนนธิ
จ นิจยสนนธิ จ ๑ ตตถ ตทเหว อกตวา จเปตวา กรณ
กรณสนนธิ นาม ๑ สงโฆ อชช กฉินทุสส ลภิตวา ปุนทิวเส
เทติ อัย นิจยสนนธิ นาม ๑ นิสสคคิเยนาคี รตตินิสสคคิเยน ๑
ปริวาเรปี วุดตัม นิสสคคิย นาม กยิรมาเน อรุโณ อุทริยตีติ ๑
อกปุกเตนาคี อนาทินน-กปุปินทุนา ๑ อณุลตร สงฆาฎิยาติ-
อาทิส จเปตวา สงฆาฎิ อุตตราสงกอนตราวาสเก อณเณน

*เล่มที่ ๓ กฉินกษนุทธกถณณา หน้า ๒๔๑

ปจจตุธรรณาทีณา อตถตัม อนตถตัม โหตีติ ฯ อญญตฺร ปญจเกน
วา อติเรกปญจเกน วาติ ปญจกานี วา อติเรกปญจกานี วา
ขณฺฑทานี กตฺวา มหามณฺฑลอทฺถม มณฺฑลทานี ทสฺเสตฺวา กเตเนว
วฏฺฐติ ฯ เอวญฺหิ สมณฺฑลิกตัม โหติ ตัม จเปตฺวา อญฺเณน
อจฺฉินฺนเกน วา ทฺวิตฺติ จตฺกขณฺฑเกน วา น วฏฺฐติ ฯ อญฺญตฺร
ปฺกคฺคตฺส อตฺถาราทิ ปฺกคฺคตฺส อตฺถารํ จเปตฺวา น อญฺเณน
สงฺฆตฺส วา คณฺตฺส วา อตฺถาเรน อตถตัม โหติ ฯ นิสฺสีมญฺโฆ
อนฺุโมทตีติ พหิอุปจาร สีมาย จิโต อนฺุโมทติ ฯ อหเตนาติ
อปริกฺตฺเตน ฯ อหตคปฺเปนาติ อหตสทิสฺเสน เอกวารํ วา ทฺวิกฺขตฺตํ
วา โชเตน ฯ ปีโลติกาयाติ คตฺวตฺถกสาฎกเกน ฯ ปฺสฺสุญฺเณนาติ
เตวีสตีया เขตฺเตสฺ อุปฺปนฺนปฺสฺสุญฺเณน ฯ ปฺสฺสุญฺเณนทิกฺกขฺนา โจลก-
ทิกฺกขํ อาหิณฺฑิตฺวา ลทฺธโจลกเกหิ กตฺจิวเรนาติ กฺรุณฺฑิมหา-
ปจฺจวีสุ วุตฺตํ ฯ อาปณฺเณนาติ อาปณฺฑวาทเร ปตฺติปปีโลติกํ
คเหตฺวา กฉินฺตถาย เทติ เตนาปี วฏฺฐตีติ อตฺโถ ฯ เสถํ
วุตฺตวิปฺลลาเสน เวทิตพฺพํ ฯ อิมสฺมี ปน จาเน สห กฉินฺตฺส
อตฺถารา กตี ฐมฺมา ชายนฺตีติอาทิ พหุสฺสูญฺจกถาสฺ วุตฺตํ
ตํ สพฺพํ ปรีวาทเร ปาลี อารุพฺพหเมว ตสฺมา ตตฺถ
อากตฺนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ น หิ เตน อีธ อวฺจฺจมานเนน
กฉินฺตถารตฺส กิณฺจि ปรีหายติ ฯ

เอวํ กฉินฺตถารํ ทสฺเสตฺวา อิทานี อุพฺพารํ ทสฺเสตฺตํ
กถณฺจ ทิกฺกขเว อุพฺพกตัม โหติ กฉินฺนติ อาทิมาท ฯ ตตฺถ

*เล่มที่ ๓ มหาวิงกุณณา หน้า ๒๔๒

มาตีกาติ มาตโร ชเนตติโยติ อตุโถ ฯ กจิญญุภการิ หิ
เอตา อญฺจ ชเนตติโย ฯ ตาสุ ปกุกมนิ อนุโต อสฺสาติ
ปกุกมนนฺตีกา ฯ เอวํ เสสาปิ เวทิตพฺพา ฯ น ปจฺเจสฺสนฺติ
น ปฺน อากมิสฺสํ ฯ เอตสฺมี ปน ปกุกมนนฺตีกเ กจิญฺจฺฐาเร
ปรํมํ จีวรปฺลิโพโธ นิชฺชติ ปจฺฉา อาวาสปฺลิโพโธ เอวํ
ปกุกมโต หิ จีวรปฺลิโพโธ อนุโตสีมายเมว นิชฺชติ อาวาส-
ปฺลิโพโธ สีมาตีกุกเม ฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ ปรีวารเ

ปกุกมนนฺตีกเ กจิญฺจฺฐาโร วุตฺโต อาทิจฺจพฺนฺธฺนา
เอตญฺจาหํ วิสฺสชฺชิสฺสํ จีวรปฺลิโพโธ ปรํมํ นิชฺชติ
ปจฺฉา อาวาสปฺลิโพโธ นิชฺชตีติ ฯ

จีวรํ อาทายาติ อกตจีวรํ อาทาย ฯ พหิสีมากตสฺสาติ
อญฺฉํสามนฺตํ วิหาริ กตสฺส ฯ เอวํ โหตีติ ตสฺมี วิหารเ
เสนาสนผาสูกํ วา สหายสมฺปตฺตี วา ทิสฺวา เอวํ โหติ ฯ
เอตสฺมี ปนนิฏฺฏานนฺตีกเ กจิญฺจฺฐาเร อาวาสปฺลิโพโธ ปรํมํ
นิชฺชติ โส หิ น ปจฺเจสฺสนฺติ จิตฺเต อุปฺปนฺนตฺเตว
นิชฺชติ ฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ

นิฏฺฏานนฺตีกเ กจิญฺจฺฐาโร วุตฺโต อาทิจฺจพฺนฺธฺนา
เอตญฺจาหํ วิสฺสชฺชิสฺสํ อาวาสปฺลิโพโธ ปรํมํ นิชฺชติ
จีวเร นิฏฺฏิตเ จีวรปฺลิโพโธ นิชฺชตีติ ฯ

*เล่มที่ ๓ กฉินกษนุชกวรรณนา หน้า ๒๔๓

เอเตน นเยน เสสมาคิกาวิภชเนปี อตุโถ เวทิตพุโพ ฯ
อัย ปเนตถ วิเสโส สนนุญจानนุติเก เทวปี ปลิโพธา เนวิม
จีวรึ การเสตุสึ น ปจเจสฺสนุติ จิตฺเต อุปฺปนฺนตฺเตเยว
เอกโต ฉิษฺชนุติ ฯ วุตฺตถฺยเหตฺ

สนนุญจานนุติโก กฉินุทฺธาโร วุตฺโต อาทิจฺจพฺนฺธุนา
เอตถฺยจําหํ วิสฺสชฺชิสฺสํ เทว ปลิโพธา อปุพฺพํ อจฺริมํ ฉิษฺชนุติติ ฯ

เอวํ สพฺพกฉินุทฺธาเรสุ ปลิโพธฺรฺูปจฺเจโท เวทิตพุโพ ฯ โส
ปนฺน ยสฺมา อิมินา จ วุตฺตนเยน ปริวเร จ อากตฺถาเวน
สกฺกา ชานิตฺตุํ ตสฺมา วิตฺถารโต น วุตฺโต ฯ อยมฺปนเนตฺถ
สงฺเขไป นาสนฺนุติเก อาวาสปลิโพโธ ปจฺมํ ฉิษฺชติ จีวเร
นญฺเจ จีวรปลิโพโธ ฉิษฺชติ ฯ สวณฺนุติเก จีวรปลิโพโธ
ปจฺมํ ฉิษฺชติ ตสฺส สห สวเนน อาวาสปลิโพโธ ฉิษฺชติ ฯ
อาสาจฺเจทิกเก อาวาส ปลิโพโธ ปจฺมํ ฉิษฺชติ จีวรสาຍ
อุปฺจฺฉินฺนาย จีวรปลิโพโธฉิษฺชติ ฯ อยมฺปนฺน ยสฺมา อนาสาย
ลภติ อาสาย น ลภติ ตสฺส เอวํ โหติ อีเรวิมํ จีวรึ
การเสตุสึ น ปจเจสฺสนุติอาทินา นเยน อิตฺเรหิ อุทฺธาเรหิ
สทฺฐี โวมิสฺสสกเทสนาเนกุปฺเปโท โหติตสฺมา ปฺรโต วิสฺสุ
วิตฺถาเรตฺวา วุตฺโต อีช น วุตฺโต ฯ อีช ปนฺ สวณฺนุติกสฺส

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๔๔

อนนตรํ สีมาติกกนฺติโก วุตฺโต ฯ ตตฺถ จีวร ปฺลิวโฆ ปจฺม
ฉิษฺชติ ตสฺส พหิสฺสเม อาวาสปฺลิวโฆ ฉิษฺชติ ฯ สหุพฺพาร
เทว ปฺลิวโฆ อปฺพุพฺ อจฺริมฺ ฉิษฺชนฺติ ฯ เอวํ อาทายวาระ
สตฺต กฉินฺนุทฺธารเ ทสฺเสตฺวา ปฺน สฺมาทายวาระปี วิปฺปกต-
จีวรสฺสอาทายสฺมาทายวาระสุปี ยถาสฺมกฺวํ เตเยว ทสฺสิตา ฯ
ตโต ปฺริ อนฺโตสฺสิมายํ ปจฺเจตฺสํ น ปจฺเจตฺสนฺติ อิมํ
วิธี อนามสฺติวาว น ปจฺเจตฺสนฺติ อิมเมว อามสฺติวาว
อนฺธิญฺจิตฺเตนาตีอาทินา นเยน จ เย เย ยฺชฺชนฺติ เต เต
ทสฺสิตา ฯ ตโต ปฺริ จีวรสาเย ปกฺกมตีตีอาทินา นเยน
อิตฺเรหิ สทฺธี โวมิสฺสกนเยน อนฺนกขตฺตํ อาสาวจฺเณทิกํ
ทสฺเสตฺวา ปฺน ทิสฺสมิยวเสน จ ผาสฺสูวหาริกวเสน จ
นินฺญจानนฺติกาทิสฺสู ยฺชฺชมานา กฉินฺนุทฺธารา ทสฺสิตา ฯ เอวํ
ปฺเภทโต กฉินฺนุทฺธารํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ เย เย เตน เตน
กฉินฺนุทฺธารเณ ปฺลิวโฆ ฉิษฺชนฺตีติ วุตฺตา เตสํ เตสํ ปฺฏิปกฺเข
ทสฺเสนฺโต เทวเม ภิกฺขเว กฉินฺนุทฺส ปฺลิวโฆชาติอาทิมายา ฯ
ตตฺถ จตฺเตนาตี เยน จตฺเตน โส อาวาโส จตฺโต โหติ
ตํ จตฺตํ นาม เตน จตฺเตน ฯ วนฺตมฺมุเตสุปี เอเสว นโย ฯ
เสสํ สพฺพตฺถ
อฺตุตฺตานเมวาทิ ฯ

กฉินฺนุทฺธารกฉินฺนุทฺธารา นินฺญจิตา ฯ

จิวรกษนุชกวรรณนา

จิวรกษนุชเก ๑ ปทกษชาติ เณกา กุสลา ๑ อภิสฐาติ
อภิศตา ๑ เกหิ อภิศตา ๑ อตฺถิเกหิ มนุสฺเสหิ ๑ กรณตฺถ
ปน สามีวจนฺ กตฺวา อตฺถิกานํ อตฺถิกานํ มนุสฺसानนฺติ
วุตฺตํ ๑ ปญฺญาสาย จ รตฺตี กจฺจตีติ ปญฺญาสกหาปณ
คเหตุวา จ รตฺตี รตฺตี กจฺจติ ๑ เนคโมติ กุญฺมุพิกคโณ ๑
ศาลวตี กุมารี คณิกํ วุฏฺฐาเปสีติ นาครา เทว สตฺสหฺสฺसानิ
ราชา ตีณิ สตฺสหฺสฺसानิ อญฺญจ อารามุขยานวาทนาทิ-
ปริจฺเจทํ ทตฺวา วุฏฺฐเปสฺสุ คณิกญฺจนาเนจเปสนฺติ อตฺโถ ๑
ปฏฺฐิตฺเตน จ รตฺตี กจฺจตีติ รตฺตี รตฺตี ปฏฺฐิตฺเตน กจฺจติ ๑
กิลานํ ปฏฺฐิเวทยฺยนฺติ คิลานภาวํ ชานาเปยฺยํ ๑ กตฺตรสฺสฺเปติ
ชินฺนฺสฺสฺเป ๑ (ทิสปาโมกฺโขติ สพฺพทิสาสฺ วิทิตฺ ปากโฏ
ปฺชาโน วาติ อตฺโถ ๑) กา เม เทว มาตาติ กสฺมา
ปฺจฺจติ ๑ ตํ กิร อญฺญเ ราชทารกา กิพฺนฺดา กลเห อญฺจิต
นิมฺมาติโก นิพฺปิตฺติโกติ วทฺนฺติ ยถา จ อญฺญเสํ ทารกานํ
จณฺาทีสุ จุพฺมาตามหามาตาทโย กิณฺจ กิณฺจ ปณฺณาการํ
เปสนฺติ ตถาสฺส น โกจ กิณฺจ เปเสสิ ๑ อติ โส
ตํ สพฺพํ จินฺเตตฺวา นิมฺมาติโก เขว นฺุโข อหฺนฺติ ชานนฺตถํ
กา เทว มาตา โก ปิตาติ ปฺจฺจติ ๑ ยนฺนฺนาหํ สิปฺปนฺติ
ยนฺนฺนาหํ เวชฺชสิปฺปี สิกฺเขยฺยนฺติ จินฺเตสิ ๑ ตสฺส กิร

เอตทโหสิ อิมานิ โข หตฺถิอฺสฺสสิปฺปาทีนึ ปรูปฺมาตปฺภี-
สฺยฺตฺตฺตานึ เวชฺชสิปฺปี เมตฺตฺตาปฺพุพฺพาคํ สฺตฺตฺตานํ หิตปฺภีสฺยฺตฺตฺตฺนฺตึ
ตฺสฺมา เวชฺช สิปฺปเมว สฺนฺชฺชา ยนฺนฺนาหํ สิปฺปี สิกฺขเยยฺยนฺตึ
จินฺตฺเตสิ ฯ อปีจายํ อีโต กปฺปสฺตตฺสทฺสฺสสฺส อฺปฺริ ปทฺมุตฺตรสฺส
ภควโต อฺปฺภุจํ พุทฺธปฺภุจํโก อยฺนฺตึ จตฺตฺปฺริสฺทพฺภนฺตฺเร
ปตฺตฺตฺคฺคณฺณ เวชฺชํ ทิสฺวา อโหวตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปาปฺญเยยฺยนฺตึ จินฺตฺเตตฺตฺวา สฺตฺตฺตาหํ พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุ-
สงฺฆสฺส ทานํ ทตฺตฺวา ภควนฺตํ วนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ตฺต
ตฺต
ภเวยฺยนฺตึ ปตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
เวชฺชสิปฺปเมว สฺนฺชฺชา ยนฺนฺนาหํ สิปฺปี สิกฺขเยยฺยนฺตึ จินฺตฺเตสิ ฯ
ตฺต
อคฺคํสฺส ฯ เต ชีวโก กุโธ ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อคฺคตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
วฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
อตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
เวชฺชสิปฺปจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
ปฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
อาม กุมาร
ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ทิสฺวา ปโมกฺโข เวชฺชํ ปภุจฺจฺจฺจ
สฺตฺตฺตฺตฺต
เตนหิ
ยทฺทจฺจฺจฺจ
มยฺหํ อโรเจยฺยตฺตฺต
อาห ฯ เต ตถา กรีสุ ฯ
โส ปิตฺรํ อนาปฺจฺจฺจ
เตหิ สทฺธี ตฺตฺต
อคฺคมาสิ ฯ
เตน วฺจฺจฺจ
อภยราชกุมารํ อนาปฺจฺจ
อิจฺฉามหํ อจฺจ
สิปฺปี สิกฺขิตฺตฺต
ตํ กิร อฺปฺสงฺกมฺนฺตํ ทิสฺวา โส เวชฺช
โกสิ ตฺวํ ตาตฺต
ปฺจฺจฺจ ฯ โส พิมฺพิสฺสารมหาราชสฺส นตฺต

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๔๗

อภยกุมารสฺส ปุตุโตมฺหิตฺติ อห ๑ กสฺมา ปนาสิ ตาต
อิธาคโตติ ๑ ตโต โส ตุมฺหากํ สนฺติเก สิปฺปํ สิกฺขิตฺตุนฺติ
วตฺวา อิจฺฉามหํ อจฺริย สิปฺปํ สิกฺขิตฺตุนฺติ อห ๑ พหุญจ
คณฺหาตีติ ยถา อณฺเณ ขตฺติยราชกุมาราทโย อจฺริยสฺส ฐนํ
ทตฺวา กิณฺจิกิ กมฺมํ อกตฺวา สิปฺปํ สิกฺขิตฺตุนฺติเยว น โส
เอวํ ๑ โส ปน กิณฺจิกิ ฐนํ อทตฺวา ฐมฺมณฺเณวาสีโกว หุตฺวา
เอกํ กาลํ อุปฺขมฺมายสฺส กมฺมํ กโรติ เอกํ กาลํ สิกฺขติ ๑ เอวํ
สนฺเตปี อภินิหารสมฺปนฺโน กุลปุตุโต อตฺตโน เมธาวิตาย
พหุญจ คณฺหาตี ลหุญจ คณฺหาตี สฺสฺสุจฺ จ อุปฺชาเรติ
กหิตฺตฺยสฺส น ปมฺสฺสตี ๑ สตฺต จ เม วสฺसानิ อธิยฺนตฺส
นยิมสฺส สิปฺปสฺส อนฺโต ปณฺณายตีติ เอตฺถ อยํ กิร
ชีวโก ยตฺตํ อจฺริโย ชานาตี ยํ อณฺเณ โสพฺสहि
วสฺเสहि อุกฺคณฺหนฺติ ตํ สพฺพิ สตฺตहि วสฺเสहि อุกฺคเหสิ ๑
สกุสฺส ปน เทวณฺโณ เอตฺทโหสิ อยํ พุทฺธานํ อุปฺภูจฺาโก
อฺคฺควิสฺสาสิโก ภวิสฺสติ หนฺท นํ ภสฺชชโยชนํ สิกฺขาเปมิตฺติ ๑
อจฺริยสฺส สรีเร อชฺฉาวาสิตฺวา ยถา จเปตฺวา กมฺมวิปากํ
อวเสสโรคํ เอเกเนว ภสฺชชโยเคน ติกิณฺจิกิ สกุโกติ ตถา
นํ ภสฺชชโยชนํ สิกฺขาเปสิ ๑ โส ปน อจฺริยสฺส สนฺติเก
สิกฺขามิตฺติ มณฺณตี ตสฺมา สมตฺโต อิทานิ ชีวโก ติกิณฺจิกิ
สกุเคน วิสฺสฺสฺสมตฺโต เอวํ จินฺเตตฺวา อจฺริยํ ปุณฺนิ ๑ อจฺริโย

*เล่มที่ ๓ มหาวิงควณณา หน้า ๒๔๘

ปน น อิมินา มมานุภาเวน อุกุหิต์ เทวตานุภาเวน
อุกุหิตนุติ ฌตฺวา ว เตนหิ ภณฺเตอาทิมาน ๑ สมฺนุตตา โยชนํ
อาหิณฺชนุโตติ ทิวเส ทิวเส เอเกเกน ทฺวารเณ นิกฺขมิตฺวา
จตฺตาริ ทิวเส อาหิณฺชนุโต ๑ ปริตฺตํ ปาถะยฺยํ อทาสีติ
อปฺปมตฺตกํ อทาสี ๑ กสฺมา ๑ ตสฺส กิรฺ เอตทโหสิ อัย
มหากุสสฺส ปฺตฺโต คตมตฺโตเยว ปิตฺตูปิตามหานํ สนฺติกา
มหาสกฺการิ ลภิสฺสตี ตโตมยฺหํ วา สิปฺปสฺส วา कुณฺ
น ชานิสฺสตี อนฺตรามกุเค ปนจिณปาถะโย สิปฺปิ
ปโยเชตฺวา อวสฺสํ มยฺหญจ สิปฺปสฺส จ कुณฺ ชานิสฺสตีติ
ปริตฺตํ ทาเปสิ ๑ ปสฺเตนาติ เอกหตฺถปฺญเณ ๑ ปิจฺจนาติ กปฺปาส-
ปฺญเลน ๑ ยตฺร หิ นามาติ ยา นาม ๑ กิมฺปิมายนฺติ กิมฺปิ
เม อัย ๑ สพฺพาลงฺการิ ตฺยฺหํ โหตฺตติ ราชาน กิรฺ สเจ
อิมิ คณฺหิสฺสตี ปมาณยฺตเต จาเน ตํ จเปสฺสามิ สเจ น
คณฺหิสฺสตี อพฺพนฺตริกํ นํ วิสฺสาสิกํ กริสฺสามิตี จินฺเตตฺวา
เอวมาห ๑ อภยราชกุมารสฺสาปี นาฏกานมฺปิ จิตฺตํ อฺปฺปชฺชิ
อโห วต น คณฺหะยฺยาติ ๑ โสปี เตสํ จิตฺตํ ฌตฺวา วิย
อิทฺเม เทว อຍ္ยิกานํ อากรณํ น ปนิตฺมํ มยฺหํ คณฺหิตฺ
ปฏฺฐิรูปฺนฺติ วตฺวา อลํ เทวตฺวาอาทิมาน ๑ ราชาน ปสนฺโน
สพฺพาลงฺการิ สมฺปนฺนํ เคหญจ อมฺพวนฺนุຍานญจ อนฺนํ สํจฺจริ

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถา หนา ๒๔๕

สทสทสอุจจกานกั คามณจ มหาสกุการณจ ทตฺวา เตนหิ
ภณตฺวาอาทิมาน ๑ อธิการั เม เทโว สรตฺตติ กตฺสส อุปการั
สรตฺตติ อตฺโต ๑ สีสจฺฉวี อุปฺปาณฺตฺวาติ สีสจฺฉมัม อปเนตฺวา ๑
สิพฺพิณี วินาเมตฺวาติ สิพฺพิณี วิวริตฺวา ๑ สกฺขสิ ปน ตฺว
คหปตฺติ กสฺมาอาห ๑ อิริยปถสมฺปวิวตฺตเนน กิร มตฺตลฺลฺก
น สณฺจติ ตสฺส จตฺติหิ สตฺตาเหหิ นิจฺจลฺลฺก นิปฺนฺนฺส
มตฺตลฺลฺก สณฺจหิสฺสตีติ ฌตฺวา อุปฺเปวนาม สตฺต สตฺต มาเส
ปฺปฺชานิตฺวา สตฺต สตฺต ทิวเสปิ นิปฺชเชยฺยาติ เอวมาห ๑
เตเนว ปฺรโต วุตฺตํ อปิจ ปฺปฺกจฺเจวาสิ มยา ฌาโตติ ๑
นาหํ อาจริย สกฺโกมิตฺติ ตสฺส กิร สรีเร มหาทาโห อุปฺปชฺช
ตสฺสา เอวมาห ๑ ตีหิ สตฺตาเหนาติตีหิ ปสฺเสหิ เอเกเกน
สตฺตาเหน ๑ ชนํ อุสฺสาเรตฺวาติ ชนํนึหฺราเปตฺวา ๑

เชจฺฉนํ เม สปฺปีติ อัย กิร ราชา วิจฺฉิกสฺส ชาโต
วิจฺฉิกวิสปฺปฺชมาตฺยา จ สปฺปี เกสชฺช โหติ วิจฺฉิกานํ
ปฺปฺกุกฺกํ ตสฺมา เอวมาห ๑ อุทฺเทกํ ทสฺสตีติ อุคฺการั
ทสฺสตี ๑ ปญฺญาสโยชนิกา โหตีติ ปญฺญาสโยชนานิ คนฺตุ
สมตฺตา โหติ ๑ น เกวลณฺจสฺส รณฺโณ หตฺถินิเยว นาพาคิริ
นาม หตฺถิ โยชนสฺตํ กจฺฉติ เวลฺลฺกณฺโณ จ มฺลชฺเชโส
จติ เทว อสฺสาวิสโยชนสฺตํ กจฺฉนฺติ กาโก นาม ทาโส
สญฺญี โยชนานิ กจฺฉติ ๑ เอกสฺส กิร กุลปฺตฺตสฺส อนุปฺปนฺเน

พทุเช เอกทิวส์ ภูณชิตุํ นิสินนสฺส ปจฺเจกพฺพุโ ทุวเร จตฺวา
อคมาสี ๑ ตสฺเสโก ปุริโ ๑ ปจฺเจกพฺพุโ อากนฺตฺวา คโตติ
อาโรเจสิ ๑ โส สุตฺวา กจฺฉ เวเคน ปตฺตํ อหาราติ
อหาราเปตฺวา อตฺตโน สขฺชิตภคฺตํ สพฺพํ ทตฺวา เปเสสิ ๑
อิตโร ตํ นีหริตฺวา ปจฺเจกพฺพุทฺสฺส หตฺเถ จเปตฺวา อหํ
ภนฺเต ตุมฺหากํ กเตน อิมินา กายเวยฺยาวฎฺฐิเกน ยตฺถ ยตฺถ
นิพฺพตฺตามิ วาหนสมฺปนฺโน โหมีติ ปตฺถนํ อกาสิ ๑ โส
อຍံ เอตฺรหิ ปชฺโชโต นาม ราชา ชาโต ตาย ปตฺถนาย
อຍံ วาหนสมฺปตฺติ ๑ นเขน เกสชฺชํ โอลุมฺเปตฺวาติ นเขน
เกสชฺชํ โอทหิตฺวา ปกฺขิปีตฺวาติ อตฺโถ ๑ สປປီ ปาเยตฺวาติ
สປປိຍจ ปาเยตฺวา ปฺริจาริกานญจ อหาราวีธี อัจฺจិតฺวา ๑
นิจฺฉาเรสีติ วิเรเจสิ ๑ สีเวยฺยกนฺนาม อุตฺตรက္ขุสฺส สีวตฺถิกံ
อวมฺจลวตฺถํ ๑ ตตฺถ กิร มนุสฺสา มตฺ เตเนว วตฺถเนน เวเจตฺวา
นิกฺขิปนฺติ ๑ ตํ มํสเปสีติ สลฺลภฺเขตฺวา หตฺถิโสณฺพสฺสกุณา
อุกฺขิปีตฺวา นีหริตฺวา หิมวณฺตฺถุญฺเ จเปตฺวา วตฺถํ อປເນຕ੍တວາ
ขาทນฺติ ๑ อถวณฺจรกา วตฺถํ ทิสฺวา รัญโธ อหารนฺติ ๑
เอวมิทํ ปชฺโชเตน ลทฺธิ โหติ ๑ สีวิรัญฺเจ กุสลา อิตฺถิโย
ตีหิ อํสุหิ สุตฺตํ กนฺตฺนฺติ เตน สุตฺเตน วายิตวตฺถํ เอตฺนฺติປ
วทນฺติ ๑

*เล่มที่ ๑ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๕๑

สินเนเหถาติ ก็ ปน ภควโต กาโย ลูโฆ น ลูโฆ ฯ
ภควโต หิ อหารเร สทา เทวตา ทิพโพชัง ปกฺกชิปนฺติ
สินเนหฺปานมฺปน สพฺพตฺถ โทเส เตเมติ สิริรา มุทฺถกา กโรติ
เตนายั เอวมาห ฯ ตีณิ อุปลฺลหตฺถานีติ เอกัง อุปลฺลหตฺถัง
โอพาริกโทสหฺรณตฺถัง เอกัง มชฺฌิมโทสหฺรณตฺถัง เอกัง สุขุมโทส-
หฺรณตฺถัง ฯ น จิรสฺเสว ปกตฺตโตอโหสีติ เอวํ ปกตฺตเต
ปน กาย นาคฺรา ทานํ สมฺปาเทสุ ฯ ชีวโก อากฺนตฺวา
ภควนฺตํ เอตทโวจ ภควา อชฺช นาคฺรา ตุมฺหากํ ทานํ
ทาตุกามา อนฺโตคามํ ปิณฺฑาย ปวิสถาติ ฯมหาโมคฺ-
คฺคฺลฺลานตฺถโร จินฺเตสิ กฺโต นฺโฆ อชฺช ภควโต
ปจฺมปิณฺฑปาโต ลทฺทชฺช วฏฺฏตีติ ฯ ตโต จินฺเตสิ โสโณ
เสฏฺฐจิปฺโต เขตฺตปริกมฺมโต ปฏฺจาย อญฺเฆหิ อสาธารณานํ
จีโรทกเสจนลั้วทฺฒานํ กนฺชสาสินํ โอทนํ ภูณฺชติ ตโต
ภควโตปิณฺฑปาตํ อหฺริสฺสามีติ อิทฺฐิยา กนฺตฺวา ตสฺส
ปาสาทเตเล อตฺตานํ ทสฺเสสิ ฯ โส เถรสฺส ปตฺตํ กเหตฺวา
ปณฺตีตํ ปิณฺฑปาตํ อทาสิเถรสฺส จ คมนาการํ ทิสฺวา
ภูณฺชถ ภูณฺเตติ อหฺ ฯ เถโร ตมตฺถัง อารโจะสิ ฯ ภูณฺชถ
ภูณฺเต อหํ อญฺญํ ภควโต ทสฺสามีติ เถรํ โภเชตฺวา กนฺเชหิ
ปตฺตํ อุพฺพตฺติตฺวา ปิณฺฑปาตํ อทาสิ ฯ ตํ เถโร อหฺริตฺวา
ภควโต อทาสิ ฯ ราชาปี โฆ พิมฺพิสาโร อชฺช ภควา

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๕๒

ก็ ภูณชิสฺสตีติ วิหาริ อากนฺตฺวา ปวิสฺมาเนว ปิณฺฑปาตคฺนฺธิ
ฌายิตฺวา ภูณชิตฺกามา โหสิ ฯ ภควโต จ ทฺวิสุเยว
ปิณฺฑปาเตสฺส ภาชนกเตสฺส เทวตา โหสิ ปกฺขิปิสู ฆณฺจ
สุชาตา อทาสี ฆณฺจ ปรีนิพฺพานกาเล จุนฺโท กมฺมารปฺตฺโต
อณฺเณสฺส กวเพ กวเพ ปกฺขิปนฺติ ตสฺมา ภควา รมฺโณ
อิจฺฉิ ฆานิตฺวา อปกฺขิตฺโตชเมว โลกํ ปิณฺฑปาตํ รมฺโณ
ทาเปสิ ฯ โส ปรีภูณชิตฺวา ปุจฺฉิ ก็ ฆนฺเต อุตฺตรกรฺโต
อาภตํ โภชนนฺติ ฯ น มหาราช อุตฺตรกรฺโต อปีจ โข
ตเวว รมฺฐวาสิโน คหปติปฺตฺตสฺส โภชนํ เอตนฺติ วตฺวา
โสณฺสส สมปฺตฺตี อาจิกฺขิ ฯ ตํ สุตฺวา ราชา โสณํ ทฏฺฐกาโม
หุตฺวา จมฺมกฺขนฺธเก วุตฺตนเยน อสีติยา กุลปฺตฺตสฺสเสหิ
สทฺฐี โสณฺสส อากมฺนํ อทาสี ฯ เต ภควโต รมฺมเทสนํ
สุตฺวา โสตาปนฺนา ชาตา ฯ โสโณ ปน ปพฺพชิตฺวา อรหตฺเต
ปติฏฺฐิตฺโต ฯ ภควาปี เอตทคฺคเมว รมฺโณ ปิณฺฑปาตํ ทาเปสิ ฯ
เอวํ กตภคฺคกิจฺजे ภควติ อถ โข ชีวโก โกมารภจฺโจ ตํ
สิเวยฺยํ ทฺสฺสยฺยํ อาทาย ฯเปฯ เอตทโวจ ฯ อติกฺกนฺตฺวราติ
เอตถ วินิจฺฉโย มหาวนฺธเก วุตฺตนเยเนวเวทิตพฺโพ ฯ ภควา
ฆนฺเต ปิสุณฺณโก ภิกฺขุสงฺโฆ จาติ ภควโตหิ พุทฺธคฺตปฺตฺติโต
ปฏฺฐาย ยาว อิทํ วตฺถุํ เอตถนฺตเร วิสตี วสฺसानิ น
โกจि ภิกฺขุ คหปติจิวริ สาทิยิ สพฺเพ ปิสุณฺณิกาว อเหตุ

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๕๓

เตนายเมวมมาห ๑ คหปติจีวรนติ คหปติหิ ทินุนจีวร ๑
ชมุเมีย กถายาติ วตถทานานิสัสปฏิสัยตตาย กถาย ๑ อิตริตเรนาปติ
อปุปกุเขนปี มหกุเขนปี เยน เกนจิตติ อตุโถ ๑ ปาวาโรติ
สโลมโก กปุปาสิกปาวาโร ๑ อนุชานามิ ภิกุขเว โทชวุนติ
เอตถ ปกติโกชวเมว วฏฐติ มหาปีฎฐิยโกชว น วฏฐติ ๑
โกชวุนติอุณณามโย ปาวารสทิสो ๑

กาสีราชาติ กาสีนั ราชชา ปเสนทิสุส เอกปิติกภาตา
เอส ๑ อทตมกาสีขุนติ เอตถ กาสีติ สหสัสสิ วุจจติ ตอกุขนโก
กาสีโย อยมปน ปญจสทานิ อकुขติ ตสุมมา อทตมกาสีโยติ
วุตโต เตเนวาท อุปทตมกาสีนั ขมมานนติ ๑ อุจจาวจันติ
สุนุทรานิ จ อสุนุทรานิ จ ๑ ภงกุนนาม โขมอาทิติ ปญจหิ
สุตเตหิ มิสุเสตวา กติ ๑ วากมยเมวาทิปิ วทนติ ๑ เอกัเยว
ภควตา จีวร อนุณณาคั น เทวติ เต กิร อิตริตเรน
จีวเรนาติเอกสุส คหปติเกน วา ปัสสุกุลเนน วาติ เอวิ อตุถั
สตุลลกุขยีสุ ๑ นากเมสุนติ ยาว เต สุตานโต อากจุนนติ
ดาว เต น อจฐีสุ ปกุกมีสุเยว ๑ นากามา ภาคั ทาตุณติ
น อนิจญาช ทาคูยทิปน อิจจุนนติ ทาทพุโพ ๑
อากเมสุนติ อุปจาเร อจฐีสุ ๑เตน ภควา อาห อนุชานามิ
ภิกุขเว อากเมนุทานัน อากามา ภาคั ทาตุณติ ๑ ยทิ ปน
มนุสุสา อีชากตาเอว คณนุตติเทนติ สณณณณ วา

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๕๔

กตฺวา คจฺจนฺตฺติ สมฺปตฺตา คณฺหนฺตฺตฺติ สมฺปตฺตํ สพฺเพสมฺปิ
ปาปฺพนฺตฺติ ฯ สเจ ฉทฺเทตฺวา กตาเยน คหิตํ โส เอว
สํมิ ฯ สทิสฺวา โอกฺกมฺมีสุตฺติ สพฺเพ โอกฺกมฺมีสุ เอกทิสาย วา
โอกฺกมฺมีสุตฺติ อตฺโต ฯ เต กตฺกํกตฺวาติ ลทฺฐปฺปฺสฺกฺกฺลํ สพฺเพลลํ
ภาเชตฺวา คณฺหิสฺสามาติ พหิเยว กตฺกํ กตฺวา ฯ

โย น ฉนฺทาคตฺตี คจฺจนฺตฺติอาทิสฺว จีวรปฺปฺกฺคาหเกสุ ปจฺฉา
อาคตํมฺปิ อตฺตโน ฌาตกาทินํ ปจฺมตฺรํ ปฺปฺกฺคณฺหนฺโต วา
เอกจฺจสฺมี เปมํ ทสฺเสตฺวา คณฺหนฺโต วา โลกฺปกตฺติตาย อตฺตโน
ปริณามนฺโต วา ฉนฺทาคตฺตี คจฺจนฺตฺติ นาม ฯ โย ปจฺมตฺรํ
อาคตฺสฺสาปิ โภชเวสน ปจฺฉา คณฺหนฺโต วา ทฺกคตมฺนุสฺเสสุ
อวณฺณํ กตฺวา คณฺหนฺโต วา กิ โว ฆเร จปิโตกาโส
นตฺติ ตฺมฺหากํ สนฺตํ กเหตุวา คจฺจนฺตฺติ เอวํ สงฺฆสฺส
ลาภนฺตฺรายํ กโรนฺโตวา โทสาคตฺตี คจฺจนฺตฺติ นาม ฯ โย
ปน มฺภูจฺจสฺสติ อสมฺปชาโน อยํ โฆหาคตฺตี คจฺจนฺตฺติ นาม ฯ
ปจฺฉา อาคตํมฺปิ อิตฺสฺสรานํ ภเยน ปจฺมตฺรํ ปฺปฺกฺคณฺหนฺโต
วา จีวรปฺปฺกฺคาหเกสุจฺจานนฺตฺรเมตฺถาริยนฺตฺติ สนฺตฺสนฺโต วา
ภยาคตฺตี คจฺจนฺตฺติ นาม ฯ มยา อิทฺถจิทฺถจ คหิตํ อิทฺถจ
น คหิตนฺตฺติ ชานนฺโต คหิตาคหิตฺถจ ชานาติ นาม ฯ ตสฺมา
โย น ฉนฺทาคตฺติอาทิวเสน คจฺจนฺตฺติ ฌาตกอนฺตฺตฺวาตกอนฺตฺต-
ทฺกคเตสุ วิเสสํ อกตฺวา อาคตปฺปฺปาญฺญา คณฺหาติ สีสฺวา-

*เล่มที่ ๓ จีวรกขนุชกถณณา หน้า ๒๕๕

จารปฏิบัติสัตยุตโต โหติ สติมา เมธาวิ พหุสสุโต สกุกโติ
ทายกานัน วิสสุทฺถาย วาจา ย ปริมณฑลเถหิ ปทพฺยณฺชเนหิ
อนฺุโมทนํกโรนฺุโต ปสาทํ ชเนตุํ เอวฺรูโป สมฺมณฺฺนิตพฺุโพติ ฯ
เอวณฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมณฺฺนิตพฺุโพติ เอตถ ปน เอตาย
ยถาวุตตาย กมฺมวาจา ยปี อปโลกเนนปี อนฺุโตวิหารเร สพฺพ-
สงฺฆมฺชเณปี ขณฺฑาสีมายปี สมฺมณฺฺนิตฺุ วญฺญุตฺติเยว ฯ เอวํ สมฺมเตน
จ วิหารปจฺจนฺเต วา ปชานมฺเร วา น อจฺฉิตพฺุฬํ ฯ ยตถ
ปน อากตา มนฺุสสา สฺุขํ ปสฺสนฺติ ตาทิเส ชฺุรวิหารญฺาน
วิชนี ปสฺเส จเปตฺวา สฺุวิตฺถเนน สฺุปารฺุเตน นิสฺสิตพฺุพนฺติ ฯ
ตตฺถเอว อฺุชฺฉิตฺวาติ ปฏฺิกุคฺคหณฺเมว อมฺุหาคํ ภารโติ วตฺวา
คหิตญฺานเยว ฉนฺุชฺเณตฺวา คจฺฉนฺฺติ ฯ จีวรปฏฺิกุคฺคาหณฺฺติ โย
คหปติเกหิ สงฺฆสฺุส ทิยมานัน จีวรํ คณฺุหาคิ ฯ จีวรนิทาหณฺฺติ
จีวรปฏฺิสามนํ กํ ฯ โย นจฺนฺุทาคณฺฺนิตฺุอาทิสฺุ เจตถ อิตฺุ ปริ
สพฺพตฺถ วุตฺตนเยเนว วินิจฺฉโย เวทิตพฺุโพ ฯ สมฺมตฺิวินิจฺฉโยปี
กถิตานฺุสारेเนว ชานิตพฺุโพ ฯ วิหารํ วาคิอาทิสฺุ โย อาราม-
มฺชเณ อารามิกสามเณราทฺิหิ อวิวิตฺุโต สพฺเพสฺุ สโมสฺรณญฺาน
วิหาโร วา อพฺุณฺโยโค วา โหติ โส น สมฺมณฺฺนิตพฺุโพ ฯ
ปจฺจนฺตเสนาสนัน ปน น สมฺมณฺฺนิตพฺุฬํ ฯ อิทํ ปน ภณฺุชาคารํ
ขณฺุชฺฉิมํ คณฺุตฺวา ขณฺุชฺฉิมายัน นิสฺสินฺเนหิ สมฺมณฺฺนิตฺุ น วญฺญุตฺติ
วิหารมฺชเณเยว สมฺมณฺฺนิตพฺุฬํ ฯ คฺุตฺตาคฺุตฺตณฺุจ ชานเยยาคิ เอตถ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๕๖

ยสฺส ตาว ฉทนาทีสุ โภจิ โทโส นตฺถิ ตํ कुตฺตํ นาม ฯ
ยสฺส ปน ฉทนตฺถิ วา ฉทนิฏฺฐกา วา ยตฺถ กตฺถจิ
ปติตา เยน โววสฺสตี วา มุสิกาทีนํ วา ปเวโส โหติ
ภิตฺติอาทีสุ วา กตฺถ ฉิทฺทํ โหติ อุปฺจิกา วา อุฏฺฐหนฺติ
ตํ สพฺพํ อकुตฺตํ นาม ฯ ตํ สลฺลภฺเขตฺวา ปฏิสงฺขริตฺตํ ฯ
สีตสมเย ทวารญฺจ วาตปानญฺจสุปีทหิตํ กาทพฺพํ สีเตน
หิ จีวรานิ กณฺณกิตานิ โหนฺติ ฯ อุณฺหสมเย อนฺตรนฺตรรา
วาตปเวสนตฺถิ วิวริตฺตํ ฯ เอวํ กโรนฺโตหิ कुตฺตาคุตฺตํ ชานาติ
นาม ฯ อิมหิ ปน จีวรปฏิคฺคาหกาทีหิ ตีหิปี อตฺตโน วตฺตํ
ชานิตพฺพํ ตตฺถ จีวรปฏิคฺคาหเกน ตาว ยํ ยํ มนุสฺสา
กาลจีวรนฺติ วา อกาลจีวรนฺติ วา อจฺเจกจีวรนฺติ วา
วสุสิกฺสาฎฺกนฺติ วา นิสีทนฺติ วา ปจฺจคุตฺตรนฺติ วา
มุขปฺลยฺฉนฺโจลนฺติ วา เทนฺติ ตํ สพฺพํ เอกราสี กตฺวา
มิสฺเสตฺวา น กณฺ्हิตพฺพํ วิสฺสุ วิสฺสุ กตฺวาว กณฺ्हิตฺวา
จีวรนฺิทาหกฺสฺส ตเถว อาจิกฺขิตฺวา ทาทพฺพํ ฯ จีวรนฺิทาหเกนาปี
ภณฺฑาทคาริกฺสฺสทมาเนน อิทํ กาลจีวริ ฯเปฯ อิทํ มุข-
ปฺลยฺฉนฺโจลนฺติ อาจิกฺขิตฺวา ว ทาทพฺพํ ฯ ภณฺฑาทคาริเกนาปี
ตเถว วิสฺสุ วิสฺสุ สยฺยณฺณํ กตฺวา จเปตพฺพํ ฯ ตโต สงฺเขน
กาลจีวริ อหฺราติ วุตฺเต กาลจีวรเมว ทาทพฺพํ ฯเปฯ
มุขปฺลยฺฉนฺโจลกํ อหฺราติ วุตฺเต ตเถว ทาทพฺพํ ฯ อิติ

*เล่มที่ ๑ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๕๗

ภควดา จีวรปฏิคคาหโก อนุณณาโต จีวรนิทาหโก อนุณณาโต
 ภาณฐาการโก อนุณณาโต น พาทุลลิกตาย น อสนตุญจिया
 อปีจ โข สงฆสสุสานุคคหาย ๑ สเจ หิ อาหญาหภูมิ กเหตุวา
 ภิกขุ ภาเชยฺยึ เนว อาหภูมิ น อนาหภูมิ น ทินฺนํ นาทินฺนํ
 น ลทฺธํ นาลทฺธํ ชานเยยฺยึ อาหญาหภูมิ เถราสเน วา
 ทเทยฺยึ ขณฺฑาขณฺฑํ วา ฉินฺทิตฺวา คณฺเหยฺยึ เอวํ สติ
 อยตุตปริโกโก จ โหติ น จ สพฺเพสํ สงฺคโห กโต ๑
 ภาณฐาการเ ปน จีวรํ จเปตฺวา อสุสนฺนกาเล เอเกกสฺส
 ภิกขุโน ติจีวรํ วา เทว เทว วา เอเกกํ วา จีวรํ
 ทสฺสนฺติ ๑ ลทฺธาลทฺธํชานิสฺสนฺติ อลทฺธภาวํ ชานิตฺวา
 สงฺคหํ กาทํ มณฺเฒิสฺสนฺตฺติ ๑

น ภิกขเว ภาณฐาการโก วุญฺจาเปตพฺโพติ เอตุถ อณฺเวยปี
 อวุญฺจาปนียา ชานิตพฺพา จตฺตาริ หิ น วุญฺจาเปตพฺพา
 วุฑฺฒตโร ภาณฐาการโก คีลาโน สงฺฆโต ลทฺธเสนาสโนติ ๑
 ตตุถ วุฑฺฒตโร อตุตโน วุฑฺฒตาย นวกตเรน น วุญฺจาเปตพฺโพ
 ภาณฐาการโก สงฺฆน สมมฺมนฺนิตฺวา ภาณฐาการสฺส ทินฺนตายน
 คีลาโน อตุตโน คีลานตายน สงฺโฆ ปน พหุสฺสตุสฺส อุตฺเทส-
 ปริปุจฺฉาทีหิ พหุปการสฺส ภาณฺนิตฺถรกสฺส ฆาสูกํ อวาสิ
 อวุญฺจาปนียํ กตฺวา เทติ ตสฺมา โส อุปการตายน จ สงฺฆโต
 ลทฺธตายน จ น วุญฺจาเปตพฺโพติ ๑

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๕๘

อุสสนัน โหตีติ พหุ ราสิกตฺ โหติ ภณฺฑาคารี
น คณฺหาติ ฯ สมมุขีภูเตนาติ อนฺโตอุปจารสีมัย จิตฺน ฯ
ภาเชตฺตุนฺติ กาลิ โฆสาเปตฺวา ปฏิปาฏิยา ภาเชตฺ ฯ โกลาหลํ
อกาสีติ อมฺหากํ อัจริยสฺส เทถ อุปชฌายสฺส เทถาติ
เอวฺมหาสทฺทมกาสี ฯ จีวรภาชกฺกุเคสุ สภากานํ ภิกฺขุณฺ
อปาปฺณนฺตฺปี มหคฺขมจิวรี เทนฺโต ฉนฺทาคตี คจฺฉติ นาม ฯ
อญฺเฒสํ วุฑฺฒตฺตรานํ ปาปฺณนฺตฺปี มหคฺขม จิวรี อทตฺวา
อปฺปคฺขมฺ เทนฺโต โทสาคตี คจฺฉติ นาม ฯ โมหมฺพฺโห
จีวรทानวตฺตํ อชานนฺโต โมหาคตี คจฺฉติ นาม ฯ มุขรานํ
นวกานํปี ภเยน อปาปฺณนฺตฺเมว มหคฺขมจิวรี เทนฺโต ภยาคตี
คจฺฉติ นาม ฯ โย เอวํ น คจฺฉติ สพฺเพสํ ตฺลาภูโต ปมาณภูโต
มชฺฉตฺโต โหติ สมฺมมฺนฺตฺพฺโ พฺ ภาชิตาภาชิตนฺติ เอตฺตกานิ
วตฺถานิ ภาชิตานิ เอตฺตกานิ อภาชิตานีติ ชานนฺโต
ภาชิตาภาชิตญจ ชานเนยฺยาติ วุจฺจติ ฯ อฺจฺฉินฺตฺวาติ อิทํ ฉฺฉํ
อิทํ สณฺหํ อิทํ ฆนฺนํ อิทํ ตนฺนํ อิทํ ปริภุตฺตํ อิทํ
อปฺริภุตฺตํ อิทํ ทิฆมฺโต เอตฺตกํ อิทํ ปฺนฺตฺโต เอตฺตกนฺติ
เอวํ วตฺถานิ วิจฺฉินฺตฺวา ฯ ตฺลยิตฺวาติ อิทํ เอตฺตกํ อคฺขมฺติ
อิทํ เอตฺตกนฺติ เอวํ อคฺขมฺปฺริจฺเจทํ กตฺวา ฯ วนฺณาวณฺณํ กตฺวาติ
สเจ สพฺเพสํ เอเกกเมว ทส ทส อคฺขมฺนํ ปาปฺณาติ อิจฺเจตํ

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๕๕

กุสลํ โน เจ ปาปฺณาติ ยํ นว วา อฏฺฐ วา อคฺฆมฺติ
ตํ อณฺเณน เอกอกุณฺนเกน จ ทฺวิอกุณฺนเกน จ สทฺธิํ พนฺธิตฺวา
เอเตเนวฺปาเยน สเม ปฏฺฐวีเส จเปตฺวาติ อตฺโถ ๑ ภิกฺขุ คณฺเฑตฺวา
วคฺคํ พนฺธิตฺวาติ สเจ เอเกกสฺส ทิยมาเน ทิวโส นปฺโปโหติ
ทส ทส ภิกฺขุ คณฺเฑตฺวา ทส ทส จีวรปฏฺฐวีเส เอเกกํ
วคฺคํ พนฺธิตฺวา เอกํ ภาณฺฑิกํ กตฺวา เอกํ จีวรปฏฺฐวีเส จเปตฺ
อนุชานามิตฺติ อตฺโถ ๑ เอกํ จปิเตสฺ จีวรปฏฺฐวีเสสฺ กุโส
ปาเตตฺพุโพ เตหิปี ภิกฺขุหิ ปฺน กุสฺปาตํ กตฺวา ภาเชตฺพุพฺ ๑
สามณฺเณรานํ อุปทฺตปฏฺฐวีสนฺติ เอตฺถ เย สามณฺเณรา อตฺติสฺสรา
ภิกฺขุสงฺฆสฺส กตฺตพฺพกมฺมํ น กโรนฺติ อุตฺเทสฺปริจฺจนาสฺ
ยุตฺตา อาริยฺปุชฺฌายานํเยว วตฺตปฏฺฐปฺตฺตี กโรนฺติ น อณฺเณสํ
กโรนฺติ เอเตสํเยว อุปทฺตภาโก ทาทพุโพ ๑ เย ปน
ปฺเรภตฺตตฺถจ ปจฺจนาภตฺตตฺถจ ภิกฺขุสงฺฆสฺสเสว กตฺตพฺพกิจฺจ
กโรนฺติ เตสํ สมโก ทาทพุโพ ๑ อิทฺถจ ปิฏฺฐิสมเย อุปฺปนฺเนน
ภณฺฑาทาการเ จปิเตนอกาลจิวเรเนว กถิตํ ๑ กาลจิวรมฺปน
สมกเมว ทาทพุพฺ ๑ ตฺตรูปฺปาทำ วสฺสาวาสิกํ สมฺมุณฺชนิ-
พนฺธนาที สงฺฆสฺส ผาติกมฺมํ กตฺวา คเหตฺพุพฺ ๑ เอเตตฺถเอตฺถ
สพฺเพสํ วตฺตํ ภาณฺฑาทาการิกจิวเรปี ๑ สเจ สามณฺเณรา อากนฺตฺวา
ภนฺเต มยฺ ยาคุํ ปจาม ภตฺตํ ปจาม ขชฺชกํ ปจาม อปฺหริตํ
กโรม ทนฺตกฏฺจํ ออาหาราม รงฺคณฺตฺลี กปฺปิยํ กตฺวา เทม

กิมปน อมฺเหหิ น กตฺนฺนามาติ อุกฺกฏฺฐี กโรนฺติ สมภาโค ว
ทาทพฺโพ ๑ เอตํ เย จ วิรชฺฌิตฺวา กโรนฺติ เยสญจ กรณภาโว
น ปญฺญาตฺติ เต สนฺชาย วุตฺตํ ๑ กุรฺนฺทึยฺ ปน สเจ
สามเณรา กสฺมา มยฺ ฆนฺเต สงฺฆกมฺมํ น กโรมฺ กริสฺสามาติ
ยาจนฺติ สมปฺภวิฺโส ทาทพฺโพติ วุตฺตํ ๑ อุตฺตริตฺตกาโมติ นที
วา กนฺตาริ วา อุตฺตริตฺตกาโม สตฺถํ ลภิตฺวา ทิสายกฺกมิ-
ตฺตกาโมติ อตฺถโ ๑ สกํ ภาคํ ทาทฺนฺติ อิทํ ฆนฺชากาโรโต
จิวรานิ นีหริตฺวา ปุญฺเช กเต คณฺชียา ปหตฺยา ภิกฺขุสงฺฆเ
สนฺนิปติเต สตฺถํ ลภิตฺวา คนฺตฺตกาโม สตฺถโต มา ปริหายีติ
เอตมตฺถํ สนฺชาย วุตฺตํ ๑ ตสฺมา อนิหเตสุ วา จิวเรสุ
อปฺปหตฺยา วา คณฺชียา อสนฺนิปติเต วา สงฺฆเ ทาทฺ น
วฏฺฐติ ๑ จิวเรสุ ปน นีหเตสุ คณฺชึ ปหริตฺวา ภิกฺขุสงฺฆเ
สนฺนิปติเต จิวรภาชเณน อิมสฺส ภิกฺขุโน โภจฺจาเสน เอตฺตเณน
ภวิตพฺพนฺติ ตกฺเกตฺวา นยคฺคาเหน จิวริ ทาทพฺพิ คฺุลา
ตฺถิตมฺวิ หิ สมสมํ ทาทฺ น สกฺโกติ ตสฺมา อุนํ วา
โหตุ อธิกํ วาเอวํ ตกฺเณน นเณ ทินฺนํ สฺทินฺนเมว เณ
อุนกํ ปฺน ทาทพฺพิ นาตฺริตฺตํ ปฺภิกฺคณฺหิตพฺพนฺติ ๑ อติเรก-
ภาเคนาติ ทส ภิกฺขุ โหณฺติ สาฎฺกาปี ทเสว เตสุ เอโก
ทฺวาทส อคฺขมฺติ เสสา ทสคฺฆนกา สพฺเพสุ ทสคฺฆนกวเสน
กุเส ปาติเต ยสฺส ภิกฺขุโน ทฺวาทสคฺฆนเก กุโส ปาติโต

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๖๑

โส เอตุตเคนน มม จีวรํ ปโหตีติ เตน อติเรกภาเคน คนตุกาโม
โหติ ภิกขุ อติเรกํ อาวุโส สงฺฆสฺส สนฺตกนฺติ วทนฺติ
ตํ สุตฺวา ภควา สงฺฆิเก จ คณฺสนฺตเก จ อปฺปํ นาม
นตฺถิ สพฺพตฺถ สํโย กาทพฺโพ คณฺหนฺเตนาปี กุกฺกจฺจาโย-
ตพฺพนฺติ ตํ ทสฺเสตฺถ อนุชานามิ ภิกฺขเว อนุกฺเขเป ทินฺเนติ
อาห ๑ ตตฺถ อนุกฺเขโป นาม ยงฺกิลฺลิจิ อนุกฺขิปปิตพฺพิ
อนุปฺปทาทพฺพิ กปฺปิยภณฺฑํ ยตฺตํ ตสฺส ปฏฺวีเส อธิกํ
ตตฺตเก อคฺขณเก ยสฺมี กิสฺมิลฺลิจิ กปฺปิยภณฺฑเ ทินฺเนติ
อตุโธ ๑ วิกลเก โตเสตฺวาติ เอตฺถ จีวรวิกลกํ ปุคฺคลวิกลกนฺติ
เทว วิกลกา ๑ จีวรวิกลกํ นาม สพฺเพสํ ปณฺจ ปณฺจ
วตฺถานิ ปตฺถานิเสสานิปี อตฺถิ เอเกกํ ปน น ปาปฺณาติ
ฉินฺทิตฺวา ทาทพฺพานิ ฉินฺทนฺเตหิ จ อจฺจตฺตมณฺฑลาทินฺ วา
อุปาหนตฺถวิกาทินฺ วา ปโหนกานิ ขณฺฑานิ กตฺวา ทาทพฺพานิ
เหฏฺฐิมปริจฺเจเทน จตฺตงฺกุลวิตฺถารมฺปิ อนุวตฺตปโหนกายามํ
ขณฺฑํ กตฺวา ทาคฺคํ วฏฺฏติ ๑ อปริโกลํ ปน น กาทพฺพนฺติ
เอวเมตฺถ จีวรสฺส อปฺปโหนกภาโว จีวรวิกลกํ ๑ ฉินฺทิตฺวา
ทินฺเน ปน ตํ โตสิตํ โหติ อถ กุสฺปาโต กาทพฺโพ
สเจปี เอกสฺส ภิกฺขุโน โกฏฺฐาเส เอกํ วา เทว วา วตฺถานิ
นปฺปโหนฺติ ตตฺถ อณฺณํ สมณปริกฺขาริ จเปตฺวา โย เตน
ตุสฺสตี ตสฺส ตํ ภาคํ ทตฺวา ปจฺฉา กุสฺปาโต กาทพฺโพ

อิทปิ จีวรวิกถกนฺติ อนุชกภูจกถายฺ วุตฺตํ ฯ ปุคฺคลวิกถกํ นาม
ทส ทส ภิกฺขุ คณฺเฑตฺวา วคฺคํ กโรนฺตานิ เอโก วคฺโค
น ปฺรติอฺภูจ วา นว วา โหติ เตสํ อฺภูจ วา นว
วา โภจฺจาสา ตุมฺเห อิม ภาเค คณฺเฑตฺวา วิสฺสุ ภาเซถาติ
ทาทพฺพา เอวมยฺ ปุคฺคถานํ อปฺปโหนกภาโว ปุคฺคลวิกถกํ ฯ
วิสฺสุ ทินฺเน ปน ตํ โตสิตฺติ โหติ เอวํ โตเสตฺวา กุสฺปาโต
กาทพฺโพติ ฯ อถวา วิกถเก โตเสตฺวาติ โย จีวรภาโค อุณโก
ตํ อณฺเณน ปริกฺขารน สมนํ กตฺวา กุสฺปาโต กาทพฺโพ ฯ

นคเนนาติ โคมเยน ฯ ปณฺฑมตฺติกายาติ ตมฺพมตฺติกาย ฯ
มฺลรชนาทิสฺสุ หลิทุทํ จเปตฺวา สพฺพิ มฺลรชนํ วญฺญติ ฯ
มณฺเชฏฺจณฺจ ตฺงฺกหารณฺจ จเปตฺวา สพฺพิ ขนฺธรชนํ วญฺญติ ฯ
ตฺงฺกหาโร นามเอโก กณฺญกรุกฺโข ตสฺส หริतालวณฺณํ
ขนฺธรชนํ โหติ ฯ โลททลฺจ กณฺฑลณฺจ จเปตฺวา สพฺพิ ตจฺรชนํ
วญฺญติ ฯ อลฺลิตฺตตฺถณฺจ นิลิตฺตตฺถณฺจ จเปตฺวา สพฺพิ ปตฺตฺรชนํ
วญฺญติ ฯ กิหิปริกฺกตฺตํ ปน อลฺลิตฺตเตน เอกวาริ รชิตฺตุํ วญฺญติ ฯ
กิสฺสกปฺปฺพลฺจ กุสฺมภปฺปฺพลฺจ จเปตฺวา สพฺพิ ปฺปฺพลฺรชนํ
วญฺญติ ฯ ผลรชเน ปน น กิลฺยจि น วญฺญติ ฯ สีตฺทกาติ
อปฺกกรชํ วุจฺจติ ฯ อุตฺตราพฺพนฺติ วญฺญาธารกํ ฯ รชนกฺมภิยา
มชฺเณ จเปตฺวา ตํ อาธารกํ ปริกฺขิปิตฺวา รชนํ ปกฺขิปิตฺตุํ

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถา หน้า ๒๖๓

อนุชานามิติ อตุโธ ๑ เอวํ หิ กเต รชนํ น อตุตฺรติ ๑
อุทเก วา นขปฏิญฺจิกาย วาติ สเจ หิ ปกุกํ โหติ อุทกปาฏิยา
ทินฺโน เถโว สหสา น วิสฺรติ นขปฏิญฺจิปิ อวิสฺรนฺโต
ติญฺจติ ๑ รชนฺลฺลฺกนฺติ รชนฺลฺลฺกํ ๑ ทณฺฑกถาลิกนฺติ ตเมว
สทณฺฑกํ ๑ รชนฺโกถมฺพนฺติ รชนฺกณฺฑํ ๑ มทฺทนฺตีติ โอมทฺทนฺติ
๑ น จ อจฺฉินฺเน เถเว ปกุกมิตฺนฺติ ยาวํ รชนฺพินฺนุทฺ คลิตํ น
นิชฺชติ ตาว อณฺณตฺร น กนฺตพฺพิ ๑ ปตฺถินฺนฺติ อติรชิตตฺตา
ถทฺธํ อติภริตฺนฺติ อตุโธ ๑ อุทเก โอสาทฺทณฺฑติ อุทเก
ปกฺกปิฏฺวา จเปตฺติ ๑ รชนฺ ปนฺ นิกฺขนฺเตตฺติ อุทกํ ฉทฺทเตตฺวา
จีวรํ มทฺทิตพฺพิ ๑ ทนฺตกสวานีติ เอกํ วา เทว วา วาเร
รชิตฺวา ทนฺตวณฺณานิ ชาเรนฺติ ๑

อจฺฉิพฺทณฺฑติ จตฺรสุสเกทารกพฺทฺธํ ๑ ปาลิพฺทณฺฑติ อายามโต
จ วิตุถารโต จ ทิมฺมรียาทพฺทฺธํ ๑ มรียาทพฺทณฺฑติ อนฺตรนฺตรธา
รสุสมรียาทาย มรียาทพฺทฺธํ ๑ สิงฺฆมาฏฺกพฺทณฺฑติ มรียาทาย
มรียาทํ วินิวิชฺฉิตฺวา คตฺถุจฺจเนน สิงฺฆมาฏฺกพฺทฺธํ จตฺกุก-
สณฺจณฺนฺติ อตุโธ ๑ อฺสุสฺหสิ ตฺวํ อานนฺทาทิ สกฺโกสิ ตฺวํ
อานนฺท ๑ สํวิทฺทิตฺนฺติ กาคฺตุ ๑ อฺสุสฺหามิ ภควาติ ตุมฺเหหิ
ทินฺนฺนเยน สกฺโกมีติ ทสฺเสติ ๑ ยตฺร หิ นามาทิ โย นาม ๑
กฺุสิมฺปิ นามาทิอาทิสฺส กฺุสิตี อายามโต จ วิตุถารโต จ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๖๔

อนฺวาทาทีนํ ทีฆปฏฺฐานเมตํ อธิวจนํ ฯ อฑฺฒกุสึตี อนฺตรนฺตรรา
 รสฺสปฏฺฐานํ นามํ ฯ มณฺฑลนฺติ ปฺลยจขณฺฑิกจีวรสฺส เอเกกสฺมี
 ขณฺฑเท มหามณฺฑลํ ฯ อฑฺฒมณฺฑลนฺติ ขุทฺทกมณฺฑลํ ฯ วิวฏฺฐนฺติ
 มณฺฑลลยจ อฑฺฒมณฺฑลลยจ เอกโต กตฺวา สิปฺพิตํ มชฺฉิม-
 ขณฺฑํ ฯ อนฺุวิวฏฺฐนฺติ ตสฺส อุโภสุ ปสฺเสสุ เทว ขณฺฑทานิ ฯ
 กีเวยฺยกนฺติ กีวฏฺฐจฺจนฺฏจฺจเน ทพฺพีกรณฺตถํ อลฺลํ สุตฺตสฺสิปฺพิตํ
 อากนฺตฺกปฏฺํ ฯ ชงฺฆเมยฺยกนฺติ ชงฺฆมปาปฺณจฺจเน ตเถว สฺสิปฺพิตํ
 ปฏฺํ ฯ กีวจฺจเน จ ชงฺฆจฺจเน จ จปีตปฏฺฐานเมตํ นามนฺติปี
 วทนฺติ ฯ พาหนฺตนฺติ อนฺุวิวฏฺฐานํ พหิ เอเกกํ ขณฺฑํ ฯ
 อิติ ปฺลยจขณฺฑิกจีวเรเนตํ วิจาริตนฺติ ฯ อถฺวา อนฺุวิวฏฺฐนฺติ
 วิวฏฺฐสฺส เอกปสฺสโต ทฺวินฺนํ เอกปสฺสโต ตินฺณํปี จคฺชนํปี
 ขณฺฑทานเมตํ นามํ ฯ พาหนฺตนฺติ สฺสฺปฺปมาณจิวริ ปารุปนฺเตน
 สฺหริตฺวา พาหาย อุปริ จปีตา อุโภ อนฺฺตา พหิมุขา ติจฺจนฺติ
 เตสํ เอตํ นามํ ฯ อยเมว หิ นโย มหาอฏฺฐกถายํ วุตฺโตติ ฯ

จีวเรหิ อุพฺภณฺฑิกเตติ จีวเรหิ อุพฺภณฺฑิกเต ยถา
 อุกฺขิตฺตภณฺฑา โหนฺติ เอวํ กเต อุกฺขิตฺตภณฺฑิกภาวํ
 อาปาทีเตติ อตฺถโธ ฯ จีวรภิสินฺติ เอตฺถ ภิสึตี เทว ตีณิ
 เอกโต กตฺวา ภิสิสฺงฺเขเปน สฺหริตจิวรานิ วุตฺตานิ ฯ เต กิร
 ภิกฺขุ ทกฺขิณาคิริโต ภควา ลหุํ ปฏฺินิวตฺตีสฺสตีติ ตตฺถ
 คจฺจนฺตา ชีวกฺวตฺตุสฺมี ลทฺธจิวรานิ จเปตฺวา อคมฺสฺสุ ฯ อิทานิ

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๖๕

ปน จีวเรน อากมิสฺสตีติ มลฺลมาณา อาทาย ปกุกมฺีสุ ฯ
อนฺตรภูจกาสูติ มาฆสฺส จ ผคฺคณฺสฺส จ อนฺตรา อฏฺฐิสฺสุ ฯ
น ภควนฺตํ สีตํ อโหสีติ ภควโต สีตํนาโหสี ฯ สีตาลูกาติ
สีตปคฺติกา เย ปคฺติยาว สีเตน กิลมฺนฺติ ฯเอตทโหสี
เยปี โข เต กุลปฺตฺตาติ น ภควา อชฺโฆกาเส อนิสฺสีติตฺวา
เอมตฺถํ น ชานาติ มหาชนสฺส สลฺลาปนตฺถํ ปน
เอวมกาสิ ฯ ทฺวิคฺคณฺ์ สงฺฆาภินฺติ ทฺวปฺภุญฺ์ สงฺฆาภี ฯ เอกจฺจियนฺติ
เอกปฺภุญฺ์ ฯ อิติ ภควา อตฺตนา จคฺคูหิ จีวเรหิ ยาเปติ
อมฺหากมฺปนฺติ จีวรํ อนฺุชานาตีติ วจนฺสฺส โโอกาถํ อฺุจฺฉินฺนฺติ
ทฺวิคฺคณฺ์ สงฺฆาภี อนฺุชานาติ เอกจฺจิกเ อิตเร เอวญฺหิ เนถิ
จตฺตาริ ภวิสฺสนฺตีติ ฯ อคฺคพฺ์ อจฺจุเปยฺยนฺติ ฉินฺนฺภูจฺจาเน
ปีโลตฺติกขณฺ์ รฺเปยฺยํ ฯ อหตฺกปฺปานนฺติ เอกวารโรตฺตานํ ฯ
อฺุตฺทฺชานนฺติ อฺุตฺโต ทิฆกาลโต อฺุทฺชานํ กตฺวตฺถกานํ
ปีโลตฺติกานนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปาปณฺิเกติ อนฺตราปณฺโต ปคฺติ-
ปีโลตฺติกจีวเร ฯ อฺุสฺสาโห กรณฺีโยติปริเยสนา กาดพฺพา ฯ
ปริจฺเจโท ปน นตฺถิ ปฏฺฐสฺตํปี วฏฺฐติ ฯ สพฺพมฺิ
สาทियนฺตสฺส ภิกฺขุโน วุตฺตํ ฯ อคฺคพฺ์ ตฺนฺนฺนฺติ เอตฺถ อฺุทฺชริตฺวา
อฺุลฺลियाปนขณฺ์ อคฺคพฺ์ สุตฺตเกน สฺสีพฺพนํ ตฺนฺนํ วิฆณฺิตฺวา
กรณฺ์ โอวฏฺฐิกํ กณฺ์ชฺสกํ วุจฺจติ มุทฺทิกา ฯ ทพฺ์หิ กมฺมฺนฺติ
อนฺุทฺชริตฺวา วุสฺสยํ กตฺวา อฺุลฺลियाปนํ วตฺถขณฺ์ ฯ

*เล่มที่ ๓ มหาวิงควณณา หน้า ๒๖๖

วิสาขาวตฺถุ อุตฺตทานตฺถุ ๑ ตโต ปรี ปุพฺเพ วินิจฺฉิตเมว ๑
โสวกุคฺคิกนฺติ สกฺกเหตุ กตฺ ๑ เตเนวาท สกฺกสํวตฺตนิกนฺติ ๑
โสกํ อปเนตฺตี โสกนฺทํ ๑ อนามยติ อโรคา ๑ สกฺกมฺหิ
กายมฺหิตี สกฺโกปปนฺนา ๑

ปฺลุชฺชนา กามสฺส วีตฺราคาติ ฌานลาภิโน ๑ สนฺทิฏฺฐโสติ
ทิฏฺฐสมตฺตกมิตฺโต ๑ สมภตฺโตติ เอกสมฺภโก โทพฺพมิตฺโต ๑
อาลปีโตติ มม สนฺตํ ยํ อิจฺฉเยยาสี ตํ คณฺเหยยาสีติ
เอวํ วุตฺโต ๑ เอเตสฺส ตีสุ อณฺฺตเรน สทฺธี ชีวติ คหิต
อตฺตมโนโหตีติ อิมหิ ตีหิ วิสฺสาโส รุหติ ๑ ปฺสฺสูกฺกิตฺโตติ
กตปฺสฺสูกฺโก ๑ กรฺโก โหตีติ ชินฺณชินฺณญฺจानเ อคฺคพาโรปน
กรฺโก โหติ ๑ สุตฺตลฺลํ กาคฺคฺนฺติ สุตฺเตเนว อคฺคพํ กาคฺคฺนฺติ
อตฺโถ ๑ วิกณฺโณติ สุตฺตํ อจฺเจตฺวา สัพฺพิตํ เอโก
สงฺฆาฏิกณฺโณ ทีฆ โหติ ๑ วิกณฺณํ อทฺทริตฺตฺนฺติ ทีฆโกณฺ
ฉินฺทิตฺตุ ๑ โอกิริยฺนฺตฺตีติ ฉินฺนโกณฺโต กลติ ๑ อนฺฺวาทํ ปรีกณฺฑนฺติ
อนฺฺวาทลฺลเจว ปรีกณฺฑลฺลจ ๑ ปตฺตา ลฺลชฺชนฺตฺตีติ มหนฺเตสฺ
ปตฺตมฺเชสฺส ทินฺนํ สุตฺตานิ กลนฺติ ตโต ปตฺตา ลฺลชฺชนฺติ ๑
อฏฺฐปทกํ กาคฺคฺนฺติ อฏฺฐปทกจฺจนฺเทน ปตฺตมฺขํ สัพฺพิตฺตุ ๑
อนฺฺวาทิกํปี อโรเปตฺตฺนฺติ อากนฺตฺกปฏฺฐิ ทาทฺตุ ๑ อิํ ปน
อปฺโปหนเก อโรเปตฺตฺพํ สเจ ปโหติ อากนฺตฺกปฏฺฐิ น วฏฺฐติ
ฉินฺทิตฺตฺพเมว ๑

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๖๗

น ภิกขเว สทฺธาเทยฺยนฺติ เอตถ เสสชาติํ เหนฺโต
 วินิปาเตติเยว มาตาปิตโร ปน สเจ รชฺเช จิตาปี ปตฺถนฺติ
 ทาทพฺพิ ๑ คีลาโนติ คีลานตาย คเหตุวา คนฺตุํ อสมตฺโต ๑
 วสฺสีกสงฺเกตนฺติ วสฺสีกเ จตฺตารो มาเส ๑นทีปารนฺติ นทียา
 ปาเร ภตฺตํ ภูณฺชิตพฺพิ โหติ ๑ อคฺคพคฺคตฺติวิหาโรติ สพฺเพเสว
 เจเตสุ คีลานวสฺสีกสงฺเกตนทีปารคฺมนอตฺตตกจिनภาเวสุ อคฺคพ-
 คฺคตฺติเยว ปมาณํ คฺคตฺเต เอว หิ วิหาเร นิกฺขิปิตฺวา พหิ คนฺตุํ
 วฏฺฐติ น อคฺคตฺเต อรณฺณกสฺส ปน วิหาโร น สฺสคฺคโต
 โหติ เตน ภูณฺชุกฺขลียํ ปกฺขิปิตฺวา ปาสาณสฺสิรรุคฺขสฺสิราทีสุ
 สฺสปฏฺิจจมนฺเนสุ จเปตฺวา คนฺตพฺพิ ๑

ตฺยฺเหว ภิกฺขุ ตานิ จีวรานิติ อณฺณตฺร คเหตุวา ภูฏานิปี
 ตฺยฺเหว น เตสํ อณฺโณ โภจि อิสฺสโรติ ๑ เอวณฺจ ปน
 วตฺวา อนาคเตปี นิกฺกุกฺกจฺจา คณฺหิสฺสนฺตีติ ทสฺเสตฺถ อึช
 ปนาติ อาทิมาห ๑ ตสฺเสว ตานิ จีวรานิ ยาว กจिनฺสฺส
 อฺพการายาติ สเจ คณฺปุรเก ภิกฺขุ ลภิตฺวา กจिनํ อตฺถตฺตํ โหติ
 ปญฺจ มาเสโน เจ อตฺถตฺตํ โหติ เอกํ จีวรมาสเมว ๑
 ยํ ยํ สงฺฆสฺส เทมาติ วา เทนฺติ สงฺฆํ อฺทฺทิสฺส
 เทมาติ วา เทนฺติ วสฺสํ วุตฺถสงฺฆสฺส เทมาติ วา เทนฺติ
 วสฺสาวาสิกํ เทมาติ วา เทนฺติ สเจปี มตฺกจิวํ อวิกฺขิตฺวา
 ตํ วิหารํ ปวิสฺนฺติ สพฺพิ ตสฺเสว ภิกฺขุโน โหติ ๑ ยํปี
 โส วสฺสาวาสตฺถาย วุทฺธึ ปโยเชตฺวา จปีตฺตฺยฺนิกฺเขปโต วา

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๖๘

ตตรูปปาโท वा वसुसावासीकं कण्ठहादि सपुष्पं सुकुकुहितमेव
โหति १ อิทธิ हि ऐतद्य लक्ष्मिं येन तेनाकारेण संखसुस
उपुपन्नवत्तं अत्युत्तकजिनसुस प्लवज मासे अनत्युत्तकजिनसुस ऐकं
जीवमासी पापुणाति १ यं पन्न इत्थं इत्थं वसुसि वुत्तसंखसुस
तेमाति वा वसुसावासीकं तेमाति वा वत्तवातिन्नं तं
अनत्युत्तकजिनसुसापि प्लवज मासे पापुणाति १ ततो परि उपुपन्नं
वसुसावासीकं पुञ्जितपुष्पं किं अतिवसुसे इत्थं वसुसावासीकं
उत्ताहु अनाकत्वसुसेति १ कसुमा १ पिण्णुजिसमे उपुपन्नत्ता १

उत्तुकालन्ति वसुसानतो अल्पं कालं १ तानि जीवरानि
आताय सावत्ती कन्तुवादि ऐतद्य तानि जीवरानि कत्तकत्तुजाने
संखिका नेव โहन्ति गिक्खुहि तिण्णुमतमेवत्तद्य पमानं तसुमा
सजे ऐजि पणिपत्तिं आकजन्ता कुहि आवुโส कज्जसीति पुञ्जित्त्वा
त्तमत्तं सुत्त्वा किं आवुโส मयं संखे न โहमाति तत्तद्य
ภาखत्त्वा कण्ठहन्ति सुकुकुहितानि १ सजेपि ऐस मक्कกา ओक्कमित्त्वा
กियจि วิหารं वा आसनसालं वा पिण्णुत्ताय जन्तो ऐकं
केहमेव वा पวิสति तत्तर ज नं गिक्खु तिสุवा त्तमत्तं
पुञ्जित्त्वा भाखत्त्वा कण्ठहन्ति सुकुकुहितानेव १ अธิण्णुจानन्ति
ऐतद्य अธิण्णुจानन्तेन वत्तं चานितपुष्पं तेन हि गिक्खुणा
कण्ठी पหริत्त्वा कालं โขसेत्त्वा โถกं आकमेत्त्वा सजे
कण्ठीसन्धाय वा कालसन्धाय वा गिक्खु आकजन्ति तेहि

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๖๕

สทฐี ภาเชตพพานิ โน เจ อากจณนติ มยหิมานิ จีวรานิ
ปาปณนตีติ อธิฏฐาตพพานิ ๑ เอวํ อธิฏฐิตเต สพพานิ ตสฺเสว
โหนติ จิติกา ปน น ติฏฐติ ๑ สเจ เอเกกํ อุทฺฐริตฺวา อัย
ปจฺมภาโค มยหํ ปาปณาติ อัย ทุตฺติยาโคติ เอวํ คณฺหาติ
คหิตานิ จ สุกฺคหิตานิ โหนติ จิติกา จ ติฏฐติ ๑ เอวํ
ปาเปตฺวา คณฺหนฺเตนาปี อธิฏฐิตเมว โหติ ๑สเจ ปน คณฺท์
ปหริตฺวา วา อปฺปหริตฺวา วา กาลंपิ โฆเสตฺวา วา
อโฆเสตฺวา วา อหเมเวตฺถ มยฺหเมว อิมานิ จีวรานิตี คณฺหาติ
ทูกคหิตานิ โหนติ ๑ อถ อณฺโณ โกจิ อิทฺ นตฺถิ มยหํ
เอตานิ ปาปณนตีติ คณฺหาติ สุกฺคหิตานิ ๑ ปาติเต กุเสตี
เอกโกฏฐาเส กุสทณฺฑเก ปาติตมตฺเต สเจปี ภิกฺขุสทสฺสํ
โหติ คหิตเมว นาม จีวรํ ๑ นากามา ภาโค ทาทพฺโพติ
สเจ ปน อตฺตโน รุจฺยา ทาทุกามา โหนติ เทนฺตุ ๑
อนฺุภาเคปีเอเสว นโย ๑ สจีวรานิตี กาลจีวรंपิ สงฺฆสฺส
อิโตว ทสฺสาม วิสฺสุ สขฺขิมานเ อติจีวรํ (๑)โหตีติ ขิปปเมว
สจีวรานิ ภคฺตานิ อํกํสุ ๑ เเธเร อากมฺม อุปฺปนฺนานิตี คมฺมุหเส
ปสาเทน ขิปปंपิ อุปฺปนฺนานิ ๑ สงฺฆสฺส เทมาตี จีวรานิ เทนฺตีติ
สกลंपิ จีวรกาลัง สณฺิกํ สณฺิกํ เทนฺติเยว ๑ ปุริเมสฺส ปน ทวีสุ
วตฺถุสฺส ปฺริจฺฉินฺนทานตฺตา อํทิสฺสติ วุตฺตํ ๑ สมฺพหฺลลา เถราตี
๑. อติจีวรํ โหตีติ ภเวยฺย ๑

วินยธรปาโมกษเถรา ฯ อิทธิ ปน วตถุ สทฐี ปุริเมน
ทวิภาติกวตถุณา ปรีนิพพุเต ภควติ อุปฺปนฺนํ อิมे จ เถรา
ทิกฺกุชฺชุปฺพา ตถาคคํ ตสฺมา ปุริเมสุ วตถุสุ ตถาคเตน
ปฺลยตฺตนเยเนว กเถสุ ฯ คามกาวาสํ อคฺมาสีติ อปฺเปวนาม
จีวรานิ ภาเชนฺตา มยฺหํปี สงฺคหํ กเรยฺยุนฺติ จีวรภาชนกาลํ
สลลฺกเขตฺตวาว อคฺมาสี ฯ สาทิยิสฺสสีติ คณฺหิสฺสสีติ ฯ เอตฺถ
จ กิณฺจาปี ตสฺส ภาโค น ปาปฺณาติ ฯ อถ โข นคร-
วาสิโก อยฺ มฺขโร ฐมฺมกถิโกติ เต ภิกฺขุ สาทิยิสฺสสีติ
อาหํสุ ฯ โย สาทิเยยฺย อาปฺตติ ทฺถกฺกฺกฺสาติ เอตฺถ ปน
กิณฺจาปี ลหฺกา อาปฺตติ อถ โข คหิตานิ คหิตญฺจเน
ทาทพฺพานิ สเจปี นญฺจานิ วา ชินฺณานิ วา โหนฺติ
ตสฺเสวคิชา ฯ เทหิติ วุตฺเต อเทนฺโต ฐฺรณิกฺเขเป ภาณฺทกฺเขน
กาเรตพฺโพ ฯ เอกาธิปฺปายนฺติ เอกํ อธิปฺปายํ เอกปฺกฺกฺล-
ปฺปฏิวีสเมว เทถาติ อตุโถ ฯ อิทานิ ยถา โส ทาทพฺโพ ตํ
ทสฺเสตฺตฺตฺนฺตี จเปนฺโต อธิ ปนาติอาทิมานฺ ฯ ตตฺถ สเจ
อมฺตฺร อุปฺทตฺมํ อมฺตฺร อุปฺทตฺมฺนฺติ เอเกกฺสฺมี เอกาหเมกาหํ
สฺตฺตฺตาหสฺตฺตาหํ วาสเจ วสติ เอเกกฺสฺมี วิหารเ ยํ เอโก
ปฺกฺกฺโล ลกฺติ ตโต ตโต อุปฺทตฺมํ อุปฺทตฺมํ ทาทพฺพํ ฯ
เอวํ เอกาธิปฺปายิ ทินฺโน นาม โหติ ฯ ยตฺถ วา ปน
พฺหุตฺรนฺติ สเจ เอเกกฺสฺมี วิหารเ วสนฺโต อิตฺรฺสฺมี สฺตฺตฺตาหฺวาเรน

*เล่มที่ ๑ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๗๑

อรุณเมว อุฎจาเปติ เอวํ ปุริมสุมี พหุตรํ วสติ นาม
ตสุมา ตโต พหุตรวสติวิหารโต ตสฺส ปฎิวีโส ทาทพุโพ
เอวมปิ เอกาธิปฺปาโย ทินฺโน โหติ ฯ อิถยจ นานาลาเกหิ
นानูปจारेหิ เอกสีมวิหารेหิ กถิตं ฯ นานาสีมวิหารे ปน
เสนาสนคาโห ปฎิปปสฺสมกฺติ ฯ ตสุมา ตตถ จีวรปฎิวีโส น
ปาปฺณาติ ฯ เสสิ ปน อามิสเกสชชชาติ สพุप् สพุพตถ
อนฺโตสีมกตสฺส ปาปฺณาติ ฯ

มจฺจเก นิปาเตสนฺติ เอวํ โชวิตฺวา อณฺณํ กาสาวํ
นิวาเสตฺวา มจฺจเก นิปชฺชาเปสิํ นิปชฺชาเปตฺวาว ปนายสุมา
อานนฺโท มุคฺตกรีสกิติญฺจํ กาสาวํ โชวิตฺวา ญมฺมियํ ปรีภณฺฑํ
อกาสิ ฯ โย ภิกฺขเว มํ อุปญฺจเหยยฺย โส กิลานํ อุปญฺจเหยยฺยติ
โย มํ โอวาทานุสาสนิกเรณฺเนน อุปญฺจเหยยฺย โส กิลานํ
อุปญฺจเหยยฺย ฯ มม โอวาทการเกน กิลานो อุปญฺจาทพุโพติ
อยเมตฺถ อตฺถโธ ฯ ภควโต จ กิลานสฺส จ อุปญฺจानํ เอกสทิสนฺติ
เอวมฺปนฺเนตฺถ อตฺถโธ น คเหตุพุโพ ฯ สงฺฆेเนน อุปญฺจาทพุโพติ (๑)
ยสฺเสเต อุปชฺฌายาทโย ตสฺมี วิหารे นคฺติ อากนฺตุโก โหติ
เอกจาริโกโส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ภาโร ตสุมา สงฺฆेเนน
อุปญฺจาทพุโพ โน เจ อุปญฺจเหยยฺย สกถสฺส สงฺฆสฺส
อาปตฺติ ฯ วาริ จเปตฺวา ชคฺคนฺเตสุ ปน โย อตฺตโน วาเร
๑. อุปญฺจาทพุโพติ ปาลิยา ทิสฺสติ ฯ

น ชกคติ ตสเสว อาปตติ ๑ สงฆตเถโรปี วารโต น
มจจติ ๑ สเจ สกโล สงโฆ เอกสส ภาริ กโรติ เอโก
วา วตตสมปนโน ภิภุ อหเมว ชกคิสสามิติ ปฏิปชชติ
สงโฆ อาปตติโต มจจติ ๑ อภิภุณตัง วา อภิภุกมตีติอาทิสู
วฑฒนตัง วา อาพาธ อิทัง นาม เม ปริภุชชตสส วฑฒติ
อิทัง นาม เม ปริภุชชตสส ปริหายติ อิทัง ปริภุชชตสส
ติภุชตีติ ยถากตัง นาวิกโรตีติ เอวมตโต ทภุชพโพ ๑ นาลนติ
นปปฏิรูปโป น ยุตโต อุปภุจาทัง ๑ เกสชชัง สัวิชาตุนติ เกสชชัง
โยเชตัง อสมตโต โหติ ๑ อามิสนตโรติ อามิส อสส อนตฺรนติ
อามิสนตโร ๑ อนตฺรนติ การณัง วุจจติ ๑ อามิสการโณ
ยาคุกตตปตตจิวรานิ ปตฺเถนโต อุปภุจาทิตี อตโต ๑ กาลกเตติ
กาลกิริยาย ๑ คิลานุปภุจากานัง ทาตุนติ เอตถ อนนตฺริ
วุดตาย กมฺมวากาย ทินนปี อปโลเกตฺวา ทินนปี ทินนเมว
โหติ วภูตติ ๑ ยํ ตตถ ลหุภุจาทัง ยํ ตตถ กรุภุจาทุนติ เอตถ
ลหุภุจาทกรุภุจาทานัง นานาการณัง ปโรโต วณฺณยิสสาม ๑

คิลานุปภุจากลาเภ ปน อัย อาทิตโต ปภุจาย วินิจฺฉโย
สเจ สกเล ภิภุสงฺฆเม อุปภุจหนตเต กาลัง กโรติ สพฺเพปี
สามิกา ๑ อถ เอกจฺเจหิ วาเร กเต เอกจฺเจหิ วาเร อกเตเยว
กาลัง กโรติ ตตถ เอกจฺเจ อาจฺริยา วทฺนติ สพฺเพปี
อตฺตโน วาเร สมฺปตฺเต กเรยฺยํ ตสฺมา สพฺเพปี สามิโนติ ๑

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๗๓

เอกจเจ วทนฺติ เยหิ ชคฺคิโต เตเยว ลภนฺติ อิตเร น
ลภนฺตีติ ฯ สเจ สามณฺเระ กาลกเตปีสุส จีวรํ อตฺถิ คิลานุ-
ปฏฺฐากานํ ทาทพฺพโน เจ อตฺถิ ยํ อตฺถิ ตํ ทาทพฺพ
อณฺณสมํ ปริกฺขารे สติ จีวรภาคํ กตฺวา ทาทพฺพํ ฯ ภิกฺขุ
จ สามณฺเโร จ สเจ สมํ อุปฏฺฐหีสฺสุ สมโก ภาค
ทาทพฺโพ ฯ อถ สามณฺเรว อุปฏฺฐหติ ภิกฺขุสุส สํวิทหน-
มตฺตเมว โหติ สามณฺเระสุส เซฏฺฐโก ภาค ทาทพฺโพ ฯ
สเจ สามณฺเโร ภิกฺขุณา อนนฺตอุทเทน ยาคุํ ปจิตฺวา
ปฏฺฐิกฺคาหาปนมตฺตเมว กโรติ ภิกฺขุ อุปฏฺฐหติ ภิกฺขุสุส
เซฏฺฐโก ภาค ทาทพฺโพ ฯ พนฺุ ภิกฺขุ สพฺเพ สมคฺคา
หุตฺวา อุปฏฺฐหนฺติ สพฺเพสํ สมโก ภาค ทาทพฺโพ ฯ
โย ปเนตฺถ วิเสเสน อุปฏฺฐหติ ตสุส วิเสโส ทาทพฺโพ ฯ
เยน ปน เอกทิวสํ คิลานุปฏฺฐากวเสน ยาคุภคฺคํ วา ปจิตฺวา
ทินฺนํ นหानํ วา ปฏฺฐียาทิตํ โสปี คิลานุปฏฺฐากอ ว ฯ
โย สมปี อนาคนฺตฺวาเกสชฺชตณฺฑลาทีนปี เปเสติ อยํ
คิลานุปฏฺฐากอ น โหติ ฯโย ปน ปรีเยสิตฺวา กหาเปตฺวา
อากจฺจติ อยํ คิลานุปฏฺฐากอเวตฺตฺสาปี ทาทพฺโพ ฯ เอโก
วตฺตสีเสน ชคฺคติ เอโก ปจฺจาสาย มตฺกाले อุภปี
ปจฺจาสีสฺนติ อุภินฺนมปี ทาทพฺพํ ฯ เอโก อุปฏฺฐหิตฺวา
คิลานสุส วา กมฺเมน อตฺตโน วา กมฺเมน กตฺถจि คโต

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๖๔

ปฺน อากนฺตฺวา ชฺคฺคิสุสํมิตฺติ เอตฺตฺสํปปี ทาทพฺพํ ฯ เอโก
จิริ อฺปฺนฺนฺจฺหิตฺวา อิทานิ น สกฺโกมิตฺติ ฐฺริ นิกฺขิปปิตฺวา
คจฺฉติ สเจปี ตํ ทิวสเมว กิลาโน กาลํ กโรติ อฺปฺนฺนฺจฺกภาโก
น ทาทพฺโपो ฯ กิลาณฺนฺปฺนฺนฺจฺกโก นาม คิหิ วา โหตุ ปพฺพชฺชิตฺโต
วา อนฺตมโส มาตุคฺคาโมปี สพฺเพ ภาคํ ลภฺนฺติ ฯ สเจ
ตฺตฺสํ ธิกฺขุโน ปตฺตจฺจิรฺมตฺตเมว โหติ อณฺณํ นตฺถิ สพฺพํ
กิลาณฺนฺปฺนฺนฺจฺกานํเยว ทาทพฺพํ สเจปี สหสฺสํ อคฺฉติ ฯ อณฺณํ
ปน พหุํปี ปริกฺขาริ เต น ลภฺนฺติ สงฺฆสฺเสว โหติ ฯ
อวเสสภณฺฑํ พหุญฺเจว มหคฺฉณฺจ ติจฺฉิรํ อปฺปคฺฉํ ตโต
กเหตุวา ติจฺฉิรฺปริกฺขาริ ทาทพฺโपो สพฺพญฺเจตํ สงฺฆิกโต ว
ลภฺนฺติ สเจ ปน โส ชิวมาโนเยว สพฺพํ อตฺตโน ปริกฺขาริ
นิตฺตชฺชิตฺวา กสฺสจฺจิ อทาสิ โภจฺจิ วา วิสฺสาสํ อคฺคเหสิ
ยสฺส ทินฺนํ เยน จกฺหิตํ ตสฺเสว โหติ ฯ ตสฺส รุจฺฉิยาเอว
กิลาณฺนฺปฺนฺนฺจฺกกา ลภฺนฺติ ฯอณฺณเณสํ อทตฺวา พุเร จปีตปริกฺขารายี
ตตฺถ ตตฺถ สงฺฆสฺเสวโหนฺติ ฯ สเจ ทฺวินฺนํ สนฺตกํ โหติ
อวิกฺคตํ เอกสฺมี กาลกเต อิตโร สามี ฯ พหุํนํปี สนฺตเก
เอเสว นโย ฯ สพฺเพสุ มเตสุ สงฺฆิกํ โหติ ฯ สเจปี อวิกฺชิตฺวา
สทฺธิวិหาริกาทินํ เทนฺติ อทินฺนเมว โหติ ฯ วิสฺสชฺชิตฺวา
ทินฺนํ ปน สฺุทินฺนํ ฯ เตสุ มเตสุปี สทฺธิวิหาริกาทินํเยว โหติ
น สงฺฆสฺส ฯ

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๗๕

กุตจีรทิสู อุกกนาลนุติ อุกกนาลมยํ ฯ โปตุถโกติ มกจิมโย
วูจติ ฯ เสธานี ปรมปาราชิกวณณนัยํ วุตตานิ ฯ เตสุ
โปตุถเกเขว ทุกุกฺกํ เสเสสุ อุลลจยยานิ ฯ อุกกทุสสทลิตุสส-
เอรททุสسانی ปน โปตุถกคตีกาเนว ฯ สพพนีลกาทีนึ รชนํ
วมตฺวา ปน รชิตฺวา ชาเรตพฺพานิ ฯ น สกกา เจ โหนฺติ
วมตฺตํ ปจฺจตุธรณานิ วา กาเรตพฺพานิ ทฺวิปญฺญจีวรสฺส
วามชฺเฒ ทาทพฺพานิ ฯ เตสํ วณฺณนानตฺตํ อูปาหนาสู
วุตฺตนยเมว ฯ อจฺฉินฺนทส ทิมทسانی ทุสسانی ทسانی ฉินฺทิตฺวา
ชาเรตพฺพานิ ฯ กณฺจุกํ ลภิตฺวา ผาเลตฺวา รชิตฺวา ปริภุญฺชิตฺตุ
วญฺญุตติ ฯ เวจเนปี เอเสว นโย ฯ ติริญฺจํ ปน รุกฺขฉลฺลิมยํ
ตํ ปาทปฺปญฺจนํ กาทฺวญฺญุตติ ฯ

ปฏฺฐิรฺูเป คาหเกติ สเจ โกจิ ภิกฺขุ อหํ ตสฺส ภิกฺขุโน
คณฺหามีติ คณฺหาติ ทาทพฺพนฺติ อตุโธ ฯ เอวเมว เตสุ
เตวีสตียา ปุคฺคเลสุ โสฬส ชนา น ลภนฺติ สตุตฺต ชนา
ลภนฺตีติ ฯ สงฺฆโม ภิชฺชตีติ ภิชฺชิตฺวา โกสมฺพิกภิกฺขุ วिय เทว
โกญฺจาสา โหนฺติ ฯ เอกสฺมี ปกฺเขติ เอกสฺมี โกญฺจาเส
ทกฺขิโณทกฺกณฺธาทีนึ จ เทนฺติ เอกสฺมี จีวรานิ ฯ
สงฺฆสฺเสเวตฺตนฺติ สกถสฺส สงฺฆสฺส ทฺวินนํปี โกญฺจาसानํ เอตํ
โหติ คณฺธี ปหริตฺวา ทฺวิหิปี ปกฺเขหิ เอกโต ภาเชตพฺพิ ฯ

ปกฺขเสเวตฺตติ เอวํ ทินฺเนน ยสฺส โภจฺจาสสฺส อุกกํ ทินฺนํ
ตสฺส อุกกเมว โหติ ยสฺส จีวรํ ทินฺนํ ตสฺเสว จีวรํ ฯ
ยตฺถ ปน ทกฺขิโณทกํ ปมาณํ โหติ ตตฺถ เอโก ปกฺโข
ทกฺขิโณทกสฺส ลทฺชตฺตา จีวรานิ ลภติ เอโก จีวรานเมว
ลทฺชตฺตาติ อุกฺโกหิ เอกโต หุตฺวา ยถาวุฑฺฒิ ภาเชตพฺพิ ฯ
อิทํ กิร ปฺรสมฺมุตฺเต ลกฺขณฺนติ มหาอญฺจกถายํ วุตฺตํ ฯ ตสฺมีเยว
ปกฺขเขตฺติ เอตฺถ ปน อิตโร ปกฺโข อนิสฺสโรเยว ฯ จีวรเปตฺน-
วตฺถุณี ปากฺฏาเนว ฯ

อิทานิ อาทิตฺโต ปฏฺจาย วุตฺตจิวฺรานิ ปฏฺฐิตาภเขตฺตํ ทสฺเสตฺถ
อญฺจิมิ ภิภฺขเว มาตिकाติอาทิมาย ฯ สีมาย เทตฺติติ-
อาทิปุคฺคลาธิญฺจานนเยน วุตฺตํ ฯ เอตฺถ จ สีมาย ทานํ
ปจฺจมาตिकाทิกาย ทานํ ทุตฺติยา ฯเปฯ ปุคฺคลสฺส ทานํ
อญฺจมา ฯ ตตฺถ สีมาย ทมฺมิตฺติ เอวํ สิมํ ปฺรามสิตฺวา เทนฺโต
سیمาย เทตฺตินาม ฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถ ฯ

سیمาย เทติ ยาวตฺติกา ภิภฺขุ อนฺโตสิมคตา เตหิ
ภาเชตพฺพนฺติอาทิมฺหิ ปน มาติกานิทฺเตเส สีมาย เทตฺติติ เอตฺถ
ตาว ขณฺฑสิมา อุปจารสิมา สมานสํวาสสิมา อวิปฺปวาส-
สิมา ลากสิมา คามสิมา นิคมสิมา นครสิมา อพฺภนฺตร-
สิมา อุกฺกุกฺเขปสิมา ชนปทสิมา รญฺจสิมา รชฺชสิมา ทิปสิมา
จกฺกวาฬสิมา อิติ ปณฺณรส สิมาย เวทิตพฺพา ฯ ตตฺถ

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๗๗

ขณทสีมา สีมากถาย วุตตาว ฯ อุปจารสีมา ปริกขิตตสสุ
วิหารสสุปริกเขเปน อปริกขิตตสสุ ปริกเขปารหุจจานน
ปริกขินุณา โหติ ฯ อปีจ ภิกขุณฺ ฐวสนฺนิปาตญฺจानโต วา
ปริญเต จิตโฆชนสาโตวา นีวทฺชวสนกอวาสโต วา ถาม-
มชฺฉิมสสุ ปุริสสสุ ทฺวินฺนํเลทฺทฺปาदानํ อนุโต อุปจาร-
สีมา เวทิตพฺพา ฯ สวา ปน อาวาเสสุ วทฺตมนฺเตสุ วทฺตติ
ปรีหายนฺเตสุ ปรีหายติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน สวา ลากวเสน
ภิกขุสฺ วทฺตมนฺเตสุ วทฺตติตี วุตฺตํ ฯ สเจ วิหารเ สนนฺิปิต-
ภิกขุหิ สทฺธิ เอภทฺธา หุตฺวา โยชนสตีปี ปุเรตฺวา นีสีทนติ
โยชนสตีปี อุปจารสีมาว โหติ สพฺเพสํ ลาโก ปาปฺณาติ ฯ
สมานสํวาสอวิปฺปวาสสีมาทฺวยํปี วุตฺตณนยเมว ฯ ลากสีมา นาม
เนว สมฺมาสมพฺพุทฺเชน อนุญญาตา น ชมฺมสงฺคาหคฺคเถเรหิ
จปีตา อปีจ โข ราชราชมฺหามตฺตา วิหารํ การาเปตฺวา
คาวุตฺตํ วา อทฺตโยชนํ วา โยชนํ วา สมนุตโต ปริกขินฺทิตฺวา
อัย อมฺหากํ วิหารสฺ ลากสีมาติ นามลิตตคฺคณฺเภา นินฺนิตฺวา
อัย เอตฺถนฺตเร อุปฺปชฺชติ สพฺพํ ตํ อมฺหากํ วิหารสฺ
เทมาติ สีมํ จเปนฺติ อัย ลากสีมา นาม ฯ คามนิกม-
นคฺรอปฺพนฺตฺรอุทฺทกฺเขปสีมาปี วุตฺตาเยว ฯ ชนปทสีมา นาม
กาสิโกสฺตรญฺจาทีนํ อนุโต พหุ ชนปทา โหนฺติ ตตฺถ
เอเกโก ชนปทปริกฺเขโต ชนปทสีมา นาม ฯ ญฺจสีมา นาม

กาสิโกสลาทิจฺฐปริจฺเฉโท ฯ รัชชสีมา นาม พลิกโกโค โฉลโกโค
เกรฐฺจโกโคติ เอวเมเกกสฺส รัชโย อาณาปวตฺติฐฺจันนํ ฯ ทีปสีมา
นาม สมฺมุตฺตเตน ปริจฺฉินฺนา มหาทีปา จ อนฺตรทีปา
จ ฯ จกฺกวาฬสีมา นาม จกฺกวาฬปฺพุตเตเนว ปริจฺฉินฺนา ฯ
เอวเมตาสฺส สีมาสฺส ขณฺฑสีมาย เคนจิ กมฺเมน สนนฺิปตฺติํ สงฺฆํ
ทิสฺวา เอตฺเถว สีมาย สงฺฆสฺส เทมาติ วุตฺเต ยาวตฺติกา
ภิกฺขุ อนฺโตขณฺฑสีมกตา เตหิ ภาเชตฺพุพฺพิ ฯ เตสฺสเยว หิ ตํ
ปาปฺณาติ ฯ อญฺเณสฺส สีมนฺตริกาย วา อุปจารสีมาย วา
จิตานมฺปิ น ปาปฺณาติ ฯ ขณฺฑสีมาย อุฏฺฐิจฺเต ปน รุกฺเข
วา ปฺพุตเต วา จิตฺตสฺส เหฐฺจาวา ปจฺวีเวมฺมกตฺตสฺส
ปาปฺณาติเยว ฯ อิมิสฺสา อุปจารสีมาย สงฺฆสฺส ทมฺมิตฺติ
ทินฺนํปน ขณฺฑสีมสีมนฺตริกาสฺส จิตานํปิ ปาปฺณาติ ฯ
สมานสฺวาสสีมาย ทมฺมิตฺติ ทินฺนํ ปน ขณฺฑสีมสีมนฺตริกาสฺส
จิตานํ น ปาปฺณาติ ฯ อวิปฺปวาสสีมาลาภสีมาสฺส ทินฺนํ ตาสฺ
สีมาสฺส อนฺโตคตฺตानํ ปาปฺณาติ ฯ कामสีมาทิสฺส ทินฺนํปน ตาสฺ
สีมานํ อพฺกนฺตเร พุทฺธสีมาย จิตานมฺปิ ปาปฺณาติ ฯ
อพฺกนฺตฺรสีม-อุทฺทกฺกฺเขปสีมาสฺส ทินฺนํ ตตฺถ อนฺโตคตฺตानํเยว
ปาปฺณาติ ฯ ชนปฺทรฐฺจรัชฺชทีปจกฺกวาฬสีมาสฺส कामสีมาทิสฺส
วุตฺตสทิสฺสเยว วินิจฺฉโย ฯ สเจ ปน ชมฺพุทีเป จิตฺโต
ตามฺพปณฺณิทีเป สงฺฆสฺส ทมฺมิตฺติ วทติ ตามฺพปณฺณิทีปโต

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๗๕

เอโกปี คนตุวา สพะเสถ์ คณหิตุ์ ลภติ ฯ สเจปี ตตุเรว เอโก
สภากภิกขุ สภากานัน ภาคั คณหาติ น วาเรตพุโพ ฯ
เอวั ตาว โย สีมั ปรามสิดวา เทติ ตสุส ทาเน วินิจฺฉโย
เวทิตพุโพ ฯ โย ปน อสุกสีมายนุติ วตตุ์ น ชานาติ เกวลั
สีมาติ วจนมตฺตเมว ชานนุโต วิหารั อาคนตุวา สีมาย ทมฺมิตี
วา สีมภูจกสงฺฆสฺส ทมฺมิตี วา ภณติ โส ปุจฺฉิตพุโพ
สีมา นาม พหุวิธา กตรสีมึ สนุชาย ภณสีติ ฯ สเจ
วทติ อหึ อสุกสีมาติ น ชานามิ สีมภูจกสงฺโฆ ภาเชตฺวา
คณหาตุติ กตรสีมาย ภาเชตพุพิ ฯ มหาสิวัตฺเตโร กิราห
อวิปฺवासสีมายาติ ฯ ตโต นึ อหึสู อวิปฺवासสีมา นาม
ติโยชนาปี โหติ เอวั สนุเต ติโยชเน จิตา ลากั คณหิสฺสนุติ
ติโยชเน จตุวา อาคนตุกวัตตุ์ ปุเรตฺวา อารามึ ปวิสิตพุพิ
ภวิสฺสติ คมิโก ติโยชนั คนตุวา เสนาสนั อานุจฺฉิตฺสติ
นิสฺสยปฏิปนฺนสฺส ติโยชนาติกฺกเม นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสมภิสฺสติ
ปาริวาสิเกน ติโยชนั อติกฺกมิตฺวา อรุณั อฺปฺภูจาเปตพุพิ
ภวิสฺสติ ภิกฺขุณิยา ติโยชเน จตุวา อารามปฺปเวสนั อานุจฺฉิตพุพิ
ภวิสฺสติ สพุพเมตฺ อฺปจารสีมาย ปรีจฺเจทวเสเนว กาคุ์
วภูฏติ ตสฺมา อฺปจารสีมายเมว ภาเชตพุพนุติ ฯ

กตติกาชาติ สมานลาภกตติกา ฯ เตเนวาท สมพฺพหุลา
อวาสา สมานลาภา โหนฺตตีติ ฯ ตตุเรวั กตติกา กาทพุพา

*เล่มที่ ๓ มหาวิงฺควณฺณา หน้า ๒๘๐

เอกสฺมี วิหารเ สนฺนิปติเตหิ ภิกฺขุหิ ยํ วิหารํ สงฺคหิตฺตุกามา
สमानลาภํ กาคฺตุํ อิจฺจนฺติ ตสฺส นามํ คเหตฺวา อสุโก นาม
วิหาโร โปราณโกติ วา พุทฺธาธิวฺตุโกติ วา อปฺปลาโกติ
วา ยงฺกิลฺลิจิ การณํ วตฺวา ตํ วิหารํ อิมินาปี วิหารเณ
สทฺฐี เอกลาภํ กาคฺตุํ สงฺฆสฺส รุจฺจตีติ ติกฺขตฺตุํ สวาเวตพุพฺ ๑
เอตฺตาวตา ตสฺมี วิหารเ นิสินฺโนปี อิท นิสินฺโนว โหติ
ตสฺมี วิหารเปี สงฺฆเณ เอวเมว กาคพุพฺ ๑ เอตฺตาวตา อิท
นิสินฺโนปี ตสฺมี นิสินฺโนว โหติ ๑ เอกสฺมี ภาชียมานเ อิตฺรสฺมี
จิตฺตสฺส ภาคํ คเหตฺวํ ฎฺฎติ ๑ เอวํ เอเกเน วิหารเณ สทฺฐี
พหูปี อาวาสา เอกลาภา กาคพุพา ๑

ภิกฺขาปญฺจตฺติยาติ อตฺตโน ปริจฺจาคนฺตฺตฺวาปนฺนุจฺจเณ ๑
เตเนวาท ยตฺถ สงฺฆสฺส ชฺวการา กรียนฺตีติ ๑ ตสฺสตฺถ
ยสฺมี วิหารเ อิมสฺส จีวรทายกสฺส สนฺตํ สงฺฆสฺส ปากวตฺตํ
วา วตฺตติ ยสฺมี วา วิหารเ ภิกฺขุ อตฺตโน ภาโร กตฺวา
สทา เคเห โภเชติ ยตฺถ วา เตน อาวาโส การิโต
สลาภตฺตฺวาทีนํ วา นิพฺพุธานิ เยน ปน สกโลปี วิหาโร
ปติจฺญาปีโต ตตฺถ วตฺตพุพฺเมว นตฺถิ อิมเ ชฺวการา นาม
ตสฺมา สเจ โส ยตฺถ มยฺหํ ชฺวการา กรียนฺติ ตตฺถ
ทมฺมีติ วา ตตฺถ เทถาติ วา ภูณฺติ พหูสุ เจปี จาเนสุ

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถา หน้า ๒๘๑

ฐวการา โหนฺติ สพุพตฺถ ทินฺนเมว โหติ ฯ สเจ ปน
เอกสฺมี วิหาเร ภิกฺขุ พหุตรา โหนฺติ เตหิ วตฺตพฺพิ ตุมหากํ
ฐวการเ เอกตฺถ ภิกฺขุ พหุ เอกตฺถ อปฺปกาติ ฯ สเจ
ภิกฺขุคณฺนาย คณฺหธาติ ภณฺติ ตถา ภาเชตฺวา คณฺหิตฺตุ
วฏฺฏติ ฯเอตฺถ จ วตฺถเกสชฺชาทิ อปฺปกํปี สฺวเนน ภาชียติ ฯ
ยทิ ปนฺมณฺโจ วา ปิจกํ วา เอกเมว โหติ ตํ ปุจฺฉิตฺวา
ยสฺส วา วิหารสฺส เอกวิหารเปี วา ยสฺส เสนาสนสฺส โส
วิจาเรติ ตตฺถ ทาทพฺพิ ฯ สเจ อสฺสกภิกฺขุ คณฺหาตฺติ วทติ
วฏฺฏติ ฯ อถมยฺหํ ฐวการเ เทธาติ วตฺวา อวิจาเรตฺวาว
คจฺฉติ สงฺฆสฺสาปิวิจาเรตฺตุ วฏฺฏติ ฯ เอวํ ปน วิจาเรตพฺพิ
สงฺฆตฺถเรสฺส วสนฺภูจฺจเนเทธาติ วตฺตพฺพิ ฯ สเจ ตตฺถ
เสนาสนํ ปริปุณฺณํ โหติ ยตฺถนปฺโปหติ ตตฺถ ทาทพฺพิ ฯ
สเจ เอโก ภิกฺขุ มยฺหํ วสนฺภูจฺจเนเสนาสนปริโกกภณฺทํ
นตฺถิติ วทติ ตตฺถ ทาทพฺพิ ฯ

สงฺฆสฺส เทตฺติ วิหารํ ปวิสิตฺวา อิมานิ จีวรานิ
สงฺฆสฺส ทมฺมิติ วทติ ฯ สมฺมุขิภูเตนาติ อุปจารสีมาย จิตฺน
สงฺเขน คณฺทํ ปหริตฺวา กาลํ โฆสาเปตฺวา ภาเชตพฺพิ ฯ
สีมฺภูจฺสฺส อสมฺปตฺตสฺสาปิ ภาคํคณฺหนฺโต น วาเรตพฺพิ ฯ
วิหาโร มหา โหติ เถราสนโต ปุจฺจาย วตฺถเส ทัยฺมานสฺสุ
อลสชาติกา มหาเถรา ปจฺฉา อากจฺฉนฺติ ภนฺเต วิสตีวสฺสานํ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๘๒

ทียติ ตุมหากัม จิติกา อติกนุตาติ น วตตพพา จิติกัม
จเปตฺวา เตสํ ทตฺวา ปจฺญา จิติกาย ทาทพฺพํ ฯ อสฺสฺสฺสฺส
กิริ พหุ จีวรํ อุปฺปนฺนฺนฺติ สฺตฺวา โยชนนฺตริกวiharโตปิ
ภิกฺขุ อากจฺจนฺติ สมฺปตฺตสมฺปตฺตํ จิตฺตฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
ทาทพฺพํ ฯ อสมฺปตฺตํปี อุปจารสํมํ ปวิจฺจฺจฺจฺจ
คณฺหนฺเตสฺ ทาทพฺพเมว ฯ พหิอุปจารสํมํ จิตานํ เทถาติ
วทฺนฺติ น ทาทพฺพํ ฯ สเจ ปน อุปจารสํมํ โอกกมฺนฺเตหิ
เอกาพทฺธา หุตฺวา อตฺตโน วิหารทฺวาเร วา อนฺโตวิหารเรเว
วา โหนฺติ ปริสวเสน วทฺตฺติตา นาม โหติ สํมา ตสฺมา
ทาทพฺพํ ฯ สงฺฆนวกสฺส ทินฺเนปี ปจฺญา อากตํ เถรานํ
ทาทพฺพเมว ฯ ทฺตฺติยาเก ปน เถราสนํ อารุพฺเห อากตํ
ปจฺมภาโก น ปาปฺณฺตฺติ ทฺตฺติยาโกโต วสฺสฺสฺสฺส ทาทพฺพํ ฯ
สเจ เอกสฺมี วิหารเร ทส ภิกฺขุ โหนฺติ ทส วตฺถานิ
สงฺฆสฺสฺสฺส เหนฺติ ปาญฺญกัม ภาเชตพฺพานิ ฯ สเจ
สพฺพานเว อมฺหากัม ปาปฺณฺตฺติ คเหตุวา คจฺจนฺติ
ทฺปฺปปีตานิ เจว ทฺคฺคฺคฺคฺคฺค จ คตคตฺตฺจฺจฺจฺจ สงฺฆิกานเว
โหนฺติ ฯ เอกํ ปน อุทฺทริตฺวา อิทํ ตุมหากัม ปาปฺณฺตฺติ
สงฺฆตฺเถรสฺส ทตฺวา เสสานิ อิมานิ อมฺหากัม ปาปฺณฺตฺติ
คเหตุ วญฺญฺติ ฯ เอกเมว วตฺถํ สงฺฆสฺสฺส เหมตฺติ อahrนฺติ
อภาเชตฺวาเว อมฺหากัม ปาปฺณฺตฺติคณฺหนฺติ ทฺปฺปปีตญฺเจว

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถณณา หน้า ๒๘๓

ทุกคหิตถจ ๗ สตุถเกน วา หลิทุทธิ อาทินา วา เลขํ กตุวา
 เอกํ โกฎุจาสํ อิทํ จานํ ตุมหากํ ปาปฺณาตีติ สงฺฆตฺเถรสฺส
 ปาเปตฺวา เสถํ อมฺหากํ ปาปฺณาตีติ คเหตุํ วฏฺฏติ ๗ ยํ
 ปน วตฺตสฺเสว ปุปฺผํ วา ผลํ วา วลฺลํ วา เตน
 ปริจฺเจทํ กาคฺตุํ น วฏฺฏติ ๗ สเจ เอกํ ตนฺตํ อุทฺธริตฺวา
 อิทํ จานํ ตุมหากํ ปาปฺณาตีติ เถรสฺส ทตฺวา เสถํ อมฺหากํ
 ปาปฺณาตีติ คณฺหนฺติ วฏฺฏติ ๗ ขณฺฑาขณฺฑํ ฉินฺทิตฺวา
 ภาชียมานํ วฏฺฏติเยว ๗ เอกภิกฺขุเก วิหารเ สงฺฆสฺส จีวเรสุ
 อุปฺปนฺเนสุ สเจ ปุพฺเพ วุตฺตนฺเยเนว โส ภิกฺขุ สพฺพานิ
 มยฺหํ ปาปฺณนฺตีติ คณฺหาติ สุกฺคหิตานิ จิตฺกา ปน
 น ติญฺจติ ๗ สเจ เอกํ อุทฺธริตฺวา อิทํ มยฺหํ ปาปฺณาตีติ
 คณฺหาติ จิตฺกา ติญฺจติ ๗ ตตฺถ อฏฺฐิตาย จิตฺกาย ปฺน
 อณฺณสฺมี จีวเร อุปฺปนฺเน สเจ เอโก ภิกฺขุ อากฺขณฺติ มหฺเม
 ฉินฺทิตฺวา ทฺวีหิปี คเหตุพฺพํ ๗ จิตฺาย จิตฺกาย ปฺน อณฺณสฺมี
 จีวเร อุปฺปนฺเน สเจ นวคฺตโรอากฺขณฺติ จิตฺกา เหฏฺฐา
 คณฺณติ สเจ วุฑฺฒเตโร อากฺขณฺติจิตฺกา อุทฺธํ อาโรหติ ๗
 อถฺยโธ นตฺถิ ปฺน อตฺตโนปาเปตฺวา คเหตุพฺพํ ๗ สงฺฆสฺส
 เทมาติ วา ภิกฺขุสงฺฆสฺส เทมาติวา เยน เกนจิ อากาเรน
 สงฺฆํ อามสฺสิตฺวา ทินฺนํ ปน ปัสฺสุถฺลิกานํ น วฏฺฏติ คหฺปติ-
 จีวรํ ปฏฺฐิกฺขิปามิ ปัสฺสุถฺลิกงฺคํ สมาทियามิตี วุตฺตตฺตา น ปน

อกปปียตุตา ภิกขุสงฺฆเณ อปโลเกตฺวา ทินฺนํปี น คเหตุพฺพํ ฯ
ยํ ปน ภิกขุ อุตฺตโน สนฺตํ เทติ ตํ ภิกขุทตฺติยํ นาม
วฏฺฏติ ปัสฺสุกฺกํ ปน น โหติ ฯ เอวํ สนฺเตปี ชฺตงฺกํ น
ภิกฺขุชฺติ ฯ ภิกขุณฺํ เทม เถรानํ เทมาติ วุตฺเต ปน ปัสฺสุกฺกานํปี
วฏฺฏติ ฯ อิํ ํ วตฺถํ สงฺฆสฺส เทม อิมินา อุปาหนตฺถวิก-
ปตฺตตฺถวิกอาโยคํสวทฺธกาทีนํ กโรนฺตฺติ ทินฺนํปี วฏฺฏติ ฯ
ปตฺตตฺถวิกาทินํ อตฺถาย ทินฺนानํ พฺหุณิ โหนฺติ จีวรตฺถายปี
ปโหนฺติ ตโต จีวรํ กตฺวา ปารุปีตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน
สงฺฆภาชิตาติริตฺตานํ วตฺถานํ ฉินฺทิตฺวา อุปาหนตฺถวิกาทินํ
อตฺถาย ภาเชติ ตโต คเหตุํ น วฏฺฏติ ฯ สามิเกหิ วิจาริตเมว
หิ วฏฺฏติ น อิตฺรํ ฯ ปัสฺสุกฺกิกสงฺฆสฺส ฆมกรกปฺภาทีนํ
อตฺถาย เทมาติ วุตฺเตปี คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ ปริกฺขาโร นาม
ปัสฺสุกฺกานํปี อิจฺฉิตพฺโพ ยํ ตตฺถ อติเรกํ โหติ ตํ
จีวเรปี อุปเนตุํ วฏฺฏติ ฯ สุตฺตํ สงฺฆสฺส เทนฺติ ปัสฺสุกฺกิกเกหิปี
คเหตุพฺพํ ฯ อยํ ตาว วิหารํ ปวิสิตฺวา อิมานํ จีวรานํ
สงฺฆสฺส ทมฺมิตํ ทินฺเนสุ วินิจฺฉโย สเจ ปน พหิอุปจารสีมาย
อทฺธานปฺปฏิปนฺเน ภิกขุทิสฺวา สงฺฆสฺส ทมฺมิตํ สงฺฆตฺถेरสฺส
วา สงฺฆนวกสฺส วาอาโรเจติ สเจปี โยชนํ ฝริตฺวา ปริสา
จิตา โหนฺติ เอกพฺพธา สพฺเพสํ ปาปฺณาติ เย ปน

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถาณณา หน้า ๒๘๕

ทวาทสหิ หตุเถหิ ปริส อสมปตฺตา เตสํ น ปาปุณาติ ฯ
อุภโตสงฆสฺส เทตฺติ เอตฺถ อุภโตสงฆสฺส ทมฺมิตฺติ
วุตฺเตปิ เทวธาสงฆสฺส ทมฺมิ ทฺวินฺนํ สงฺฆานํ ทมฺมิ ภิกฺขุ-
สงฆสฺส จ ภิกฺขุณีสงฆสฺส จ ทมฺมิตฺติ วุตฺเตปิ อุภโตสงฆสฺส
ทินฺนเมว โหติ ฯ อุปฺทฺธํ ทาทพฺพนฺติ เทว ภาเค สเม
กตฺวาเอโก ทาทพฺโพ ฯ อุภโตสงฆสฺส จ ตฺยฺหฺลฺลจ ทมฺมิตฺติ
วุตฺเต สเจทส ภิกฺขุ จ ทส ภิกฺขุณีโย จ โหนฺติ
เอกวิสฺติปฺภฺวีเส กตฺวา เอโก ปุคฺคฺลสฺส ทาทพฺโพ ทส
ภิกฺขุสงฆสฺส ทส ภิกฺขุณีสงฆสฺส เยน ปุคฺคฺลิกโ กทฺโธ
โส สงฺฆโตปิ อตฺตโน วสฺสกุเคน คเหตุลฺลภฺติ ฯ กตฺมา ฯ
อุภโตสงฆกถเณน คหิตฺตฺตา ฯ อุภโตสงฆสฺส จ เจตฺยสฺส จ
ทมฺมิตฺติ วุตฺเตปิ เอเสว นโย ฯ อธิ ปน เจตฺยสฺสสงฺฆโต
ปาปุณนโกภฺญาโส นาม นตฺถิ เอกปุคฺคฺลสฺส ปตฺต-
โกภฺญาสสโมว โภภฺญาโส โหติ ฯ อุภโตสงฆสฺส จ ตฺยฺหฺลฺลจ
เจตฺยสฺส จาติ วุตฺเต ปน ทฺวาวิสฺติโกภฺญาเส กตฺวา ทส
ภิกฺขุณํ ทส ภิกฺขุณินํ เอโก ปุคฺคฺลสฺส เอโก เจตฺยสฺส
ทาทพฺโพตฺตฺถ ปุคฺคฺลโ สงฺฆโตปิ อตฺตโน วสฺสกุเคน ปฺน
คเหตุลฺลภฺติเจตฺยสฺส เอโกเยว ฯ ภิกฺขุสงฆสฺส จ ภิกฺขุณินฺนฺลจ
ทมฺมิตฺติ วุตฺเต ปน น มชฺเฌ ภินฺทิตฺวา ทาทพฺพํ ภิกฺขุ จ
ภิกฺขุณีโย จ คเณตฺวา ทาทพฺพํ ฯ ภิกฺขุสงฆสฺส จ ภิกฺขุณินฺนฺลจ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๘๖

ตุยฺหฬจาติ วุตฺเต ปน ปุคฺคโล วิสฺสุ น ลภฺติ ปาปฺปนฺนญฺจानโต
เอกเมว ลภฺติ ฯ กสฺมา ฯ ภิกฺขุสงฺฆคหณฺน กหิตตฺตา ฯ
ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ ภิกฺขุณฺนญฺจ ตฺยฺหฬจ เจตฺยสฺส จาติ วุตฺเตปี
เจตฺยสฺส เอกปุคฺคลปฏฺิวีสํ ลพฺภติ ปุคฺคลสฺส วิสฺสุ น ลพฺภติ
ตสฺมา เอกํ เจตฺยสฺส ทตฺวา อวเสสํ ภิกฺขุ จ ภิกฺขุณฺนโย
จ คณฺเฑว ภาเชตพฺพํ ฯ ภิกฺขุณฺนญฺจ ภิกฺขุณฺนญฺจ ทมฺมิตฺติ
วุตฺเตปี มชฺเฌ ภินฺทิตฺวา น ทาทพฺพํ ปุคฺคลคณฺนายเอว
วิกฺขิตพฺพํ ฯ ภิกฺขุณฺนญฺจ ภิกฺขุณฺนญฺจ ตฺยฺหฬจ ภิกฺขุณฺนญฺจ
ภิกฺขุณฺนญฺจ เจตฺยสฺส จ ภิกฺขุณฺนญฺจ ภิกฺขุณฺนญฺจ ตฺยฺหฬจ
เจตฺยสฺส จาติ เอวํ วุตฺเตปี เจตฺยสฺส เอกปฏฺิวีสํ ลพฺภติ
ปุคฺคลสฺส วิสฺสุ นตฺถิ ภิกฺขุ จ ภิกฺขุณฺนโย จ คณฺเฑวเอว
ภาเชตพฺพํ ฯ ยถา จ ภิกฺขุสงฺฆํ อาทิ กตฺวา นโย นีโต
เอวํ ภิกฺขุณฺนสงฺฆํ อาทิ กตฺวาปี เนตพฺโพ ฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ
ตุยฺหฬจาติ วุตฺเต ปุคฺคลสฺส วิสฺสุ น ลพฺภติ วสฺสคฺคเนว
คเหตุพฺพํ ฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ เจตฺยสฺส จาติ วุตฺเต ปน
เจตฺยสฺส วิสฺสุ ปฏฺิวีสํ ลพฺภติ ฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ ตฺยฺหฬจ
เจตฺยสฺส จาติ วุตฺเตปี เจตฺยสฺสเสว ลพฺภติ น ปุคฺคลสฺส ฯ
ภิกฺขุณฺนญฺจ ตฺยฺหฬจาติ วุตฺเตปี วิสฺสุ น ลพฺภติ ฯ ภิกฺขุณฺนญฺจ
เจตฺยสฺส จาติ วุตฺเต ปน เจตฺยสฺส ลพฺภติ ฯ ภิกฺขุณฺนญฺจ
ตุยฺหฬจ เจตฺยสฺส จาติ วุตฺเตปี เจตฺยสฺสเสว วิสฺสุ ลพฺภติ น

*เล่มที่ ๓ จีวรกขนุชกถาณณา หน้า ๒๘๗

ปุกคตสฺส ฯ ภิกฺขุณีสงฺฆํ อาทิ กตุวาปี เอวเมว โยเชตพฺพํ ฯ
ปฺพเพปิ พุทฺธปฺปมุขสฺส อุภโตสงฺฆสฺส ทานํ เทนฺติ ภควา
มชฺเช นิสีทติ ทกฺขินฺโต ภิกฺขุ วามโต ภิกฺขุณีโย นิสีทฺติ
ภควา อุภินฺนํ สงฺฆตฺเถโร ตทา ภควา อตฺตนา ลทฺธปฺจฺเจ
อตฺตนาปี ปริภุชฺติ ภิกฺขุณฺปี ทาเปติ ฯ เอตฺรหิ ปน
ปณฺฑิตมฺนุสฺสา สธาตุกํ ปฏิมํ วา เจติยํ วา จเปตฺวา
พุทฺธปฺปมุขสฺส อุภโตสงฺฆสฺส ทานํ เทนฺติ ฯ ปฏิมาย วา
เจติยสฺส วา ปฺรโต อาธารเก ปตฺตํ จเปตฺวา ทกฺขินฺทกํ
ทตฺวา พุทฺธานํ เทมาติ ตตฺถ ยํ ปจฺมํ ขาทนียํ โภชนียํ
เทนฺติ วิหารํ วา อหริตฺวา อิํ เจติยสฺส เทมาติ
ปิณฺฑปาตลฺย มาลาคนฺธาทีนํ จ เทนฺติ ตตฺถ กถํ ปฏิ-
ปชฺชิตพฺพนฺติ ฯ มาลาคนฺธาทีนํ ตาว เจติเย อารोเปตพฺพานิ
วตฺถเหหิ ปฏฺฐากา เตเลน ปทีปา กาดพฺพา ปิณฺฑปาต-
มรฺุฌาณิตาทีนํ ปน โย นิพทฺธํ เจติยปฏฺชกฺคิโก โหติ ปพฺพชฺโช
วา กหฺนุโจวา ตสฺส ทาดพฺพานิ นิพทฺธชกฺคิเก อสฺติ
อาหฺนุกตฺตํ จเปตฺวาวตฺตํ กตฺวา ปริภุชฺติ วุฏฺฐติ ฯ อุปกฏฺเจ
กาลे ภุชฺติตฺวา ปจฺฉาปี วตฺตํ กาคุ วุฏฺฐติเยว ฯ มาลา-
คนฺธาทีสุ จ ยงฺกิลฺลิจิ อิํ หริตฺวา เจติยปฺปชฺชํ กโรถาติ
วตฺเต ทูเรปี หริตฺวา ปุเชตพฺพํ ฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส หราติ วตฺเตปี
หริตพฺพํ ฯ สเจ ปน อหํ ปิณฺฑาย จรามิ อาสนสาทาย

*เล่มที่ ๑ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๘๘

ภิกขุ อตฺถิ เต หริสฺสนฺตฺติ วุตฺเต ฆนฺเต ตฺยหฺเวย ทมฺมิตฺติ
วทติ ภูณฺชิตฺตุ ฆญฺญติ ฯ อถ ปน ภิกขุสงฺฆสฺส ทสฺสามิตฺติ
หรรนฺตสฺส กจฺฉนฺโต อนฺตราว กาโล อุปกฺกฺโข โหติ อตฺตโน
ปาเปตฺวา ภูณฺชิตฺตุ ฆญฺญติ ฯ

วสฺสํ วุตฺตสงฺฆสฺส เทตฺติ วิหารํ ปวิสิตฺวา อิมานิ
จีวรานิ วสฺสํ วุตฺตสงฺฆสฺส ทมฺมิตฺติ เทติ ฯ ยาวตฺติกา ภิกขุ
ตสฺมี อาวาเส วสฺสํ วุตฺตภาติ ยตฺตกา วสฺสจฺเณทํ อกตฺวา
ปุริมวสฺสํ วุตฺตา เตหิ ภาเชตพฺพํ อญฺเณสํ น ปาปุณาติ ฯ
ทิสฺวา ปกฺกนฺตสฺสาปี สติ คาหเก ยาว กจฺฉนฺตสฺส อุพฺภารา
ทาตพฺพํ ฯ อนตฺถเต ปน กจฺฉเน อนฺโตเหมนฺเต เหวณฺจ วตฺวา
ทินฺนํ ปจฺฉิมวสฺสํ วุตฺตานํปี ปาปุณาตฺติ ลกฺขณฺณญฺญ วทนฺติ ฯ
อภฺจกถาสฺ ปเนตํ น วิจาริตํ ฯ สเจ ปน พหิอุปจารสีมายํ
จฺโถ วสฺสํ วุตฺตสงฺฆสฺส ทมฺมิตฺติ วทติ สมฺปตฺตานํ สพฺเพสํ
ปาปุณาติ ฯ อถ อสุกฺวิหาเร วสฺสํวุตฺตสงฺฆสฺสาติ วทติ
ตตฺถ วสฺสํ วุตฺตานเมว ยาว กจฺฉนฺตสฺสพฺภารา ปาปุณาติ ฯ
สเจ ปน คิมฺหานํ ปจฺฉมทิวสฺโถ ปญฺจาย เหวํ วทติ ตตฺร
สมฺมุขิภูตานิ สพฺเพสํ ปาปุณาติ ฯ กสฺมา ฯปฺปฺจิสฺสมเย
อุปฺปนฺนตฺตา ฯ อนฺโตวสฺเสยว วสฺสํ วสนฺตานํ ทมฺมิตฺติ วุตฺเต
ฉินฺนวสฺสา น ลกฺนฺติ วสฺสํ วสนฺตาว ลกฺนฺติ ฯ จีวรมาเส
ปน วสฺสํ วสนฺตานํ ทมฺมิตฺติ วุตฺเต ปจฺฉิมิกาย วสฺสูปคฺตานํเยว

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุชกถา หน้า ๒๘๕

ปาปฺณาติ ปุริมิกาย วสุตฺตปคตानญจ ฉินฺน วสุสถานญจ น
ปาปฺณาติ ฯ จีวรมาสโต ปฏฺจาย ยาว เหมนุตฺตส ปจฺฉิม
ทิวโส ตาว วสุสวาสึยึ เทมาติ วุตฺเต กจฺฉิํ อตฺถตํ วา
โหตุ อนตฺถตํ วา อตีตวสุตํ วุตฺถานเมว ปาปฺณาติ ฯ คิมฺหานึ
ปจฺมทิวสโต ปฏฺจาย วุตฺเต ปน มาติกา อารोเปตพฺพา
อตีตวสุสวาสุตฺส ปญจ มาสา อติกฺกนฺตา อนาคโต
จาทุมฺ มาสจฺเจยน ภวิสฺสติ กตฺรวสุสวาสุตฺส เทสิตี ฯ สเจ
อตีตวสุตํวุตฺถานึ ทมฺมีติ วทตี ตํ อนฺโตนวสุตํ วุตฺถานเมว
ปาปฺณาติ ฯ ทิสสา ปกฺกนฺตานปี สภาวา คณฺหิตู ลกฺนฺติ ฯ
สเจ อนาคเตวสุสวาสินึ ทมฺมีติ ตํ จเปตฺวา วสุตฺตปนายิก-
ทิวเส คเหตุพฺพิ ฯ อถ อคฺคฺตโต วิหาโร โจรภยํ อตฺถิ น
สกฺกา จเปตฺว คณฺหิตฺวาวา อาหิณฺทิตฺตฺนฺติ วุตฺเต สมฺปตฺตานึ
ทมฺมีติ วทตี ภาเชตฺวา คเหตุพฺพิ ฯ สเจ วทตี อโต
เม ภนฺเต ตติเย วสุเส วสุสวาสินึ ยํ น ทินฺนํ ตํ
ทมฺมีติ ตสฺมี อนฺโตนวสุเส วุตฺถกิกฺขุณึ ปาปฺณาติ ฯ สเจ เต
ทิสสา ปกฺกนฺตา อญฺโณ วิสุสาสิโก คณฺหาติ ทาทพฺพิ ฯ
อถ เอโกเยว อวสิญฺโจะ เสสา กาลกตา สพฺพิ เอกสฺเสว
ปาปฺณาติ ฯ สเจ เอโกปี นตฺถิ สงฺฆิกํ โหติตํ สมฺมุขีญฺเตหิ
ภาเชตพฺพิ ฯ

อาทิสฺส เทสิตี อาทิสิตฺวา ปริจฺฉินฺทิตฺวา เทติ ฯ

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๒๕๐

ยาคุยาติอาทิสฺ อยมตฺโถ ยาคุยา วา ฯเปฯ เกสชฺเซ วา
อาทิสฺส เทติ ฯ ตตฺรารํ โยชนา ภิกฺขุ อชฺชตฺนายน วา
สุวตฺนายน วา ยาคุยา นิมนฺเตตฺตวา เตสํ ฌริ ปวิฏฺฐานํ
ยาคุํเทติ ยาคุํ ทตฺตวา ปิตาย ยาคุยา อิมานิ จีวรานิ
เยหิ มยฺหํยาคุ ปิตา เตสํ ทมฺมิตฺติ เทติ ฯ เยหิ นิมนฺตฺเตหิ
ยาคุ ปิตา เตสํเยว ปาปฺปณาติ ฯ เยหิ ปน ภิกฺขาจารวตฺเตน
ฌรทฺวารေန กจฺจนฺเตหิ วา ฌริ ปวิฏฺฐเจหิ วา ยาคุ ลทฺฐา
เยสํ วา อาสนสาละโต ปตฺตํ อหริตฺตวา มนุสฺเสหิ นีตา
เยสํ วา เถเรหิ เปลิตา เตสํ น ปาปฺปณาติ ฯ สเจ
ปน นิมนฺตฺตภิกฺขุหิ สทฺธิ อณฺเณปิ ภิกฺขุ พหุ อาคนฺตฺตวา
อนฺโตเคหฺลจ พหิเคหฺลจ ปุเรตฺตวา นิสินฺนา โหนฺตฺติ ทายโก
เจ เอวํ วทติ นิมนฺตฺติตา วา โหนฺตฺตอนิมนฺตฺติตา วา
เยสํ มยา ยาคุ ทินฺนา สพฺเพสํ อิมานิวตฺถานิ โหนฺตฺตฺติ
สพฺเพสํ ปาปฺปณฺตฺติ ฯ เยหิ ปน เถรานํหตฺถโต ยาคุ
ลทฺฐา เตสํ น ปาปฺปณฺตฺติ ฯ อถ โส เยหิ มยฺหํ ยาคุ
ปิตา สพฺเพสํ โหนฺตฺตฺติ วทติ สพฺเพสํ ปาปฺปณฺตฺติ ฯ
ภตฺตขาทนีเยสุปิ เอเสว นโย ฯ จีวเร วาติ ปุพฺเพปิ เยน
วสุสฺสวาเสตฺตวา ภิกฺขุณฺํ จีวรํ ทินฺนปฺพุพฺพํ โหติ โส เจ
ภิกฺขุ โภเชตฺตวา วทติ เยสํ มยา ปุพฺเพ จีวรํ ทินฺนํ
เตสํเยว อิมํ จีวรํ วา สปปิมชฺฐผาณฺตฺตาทินิ วา โหนฺตฺตฺติ

*เล่มที่ ๓ จีวรกษนุทธกถณณา หน้า ๒๕๑

สพฺพํ เตสํเยว ปาปฺพณาติ ฯ เสนาสนเน วาติ โย มยา การิตะ
วิหारे वा परिเวणे वा वसति तसुसिं होत्तुति वृत्ते तसुसेव
โหति ฯ เกสชเช วาति मयि कालेन कालं देरानं सप्रीआतिनि
गेसชชानि तेम येहि तानि लतुथानि तेसंयेवितं होत्तुति
वृत्ते तेसंयेव होति ฯ

ปुकฺกลสฺส เทตีติ อิมं जीवरी อดุถนฺนามสฺส ทมฺมิตี
เอวํ ปรมฺมุขา वा ปาทมฺมุเล จเปตฺวา อิมं ฆนฺเต ตุมฺหากํ
ทมฺมิตี เอวํ สมฺมุขา वा เทตี ฯ สजे ปน อิทํ ตุมฺหากณฺจ
ตุมฺหากํ อนฺนเตवासิกานณฺจ ทมฺมิตี เอวํ วทตี เถรสฺส จ
อนฺนเตवासิกานณฺจ ปาปฺพณาติ ฯ อุทฺเทสํ กเหตุํ อากโต กเหตุวา
กจฺจนฺโต จ อดฺธิ ตสฺสาปี ปาปฺพณาติ ฯ ตุมฺहेหิ สทฺธิ
นิตฺทจจาริกภิกฺขุณฺนํ ทมฺมิตี วृत्เต อุทฺเทสนฺนเตवासิกานํ วตฺตํ
กตฺวา อุทฺเทสปริปฺจจาทีนํ กเหตุวา วิจฺรณฺตानํ สพฺเพสํ
ปาปฺพณาติ ฯ อयं ปุกฺกลสฺส เทตีติ อิมสฺมี ปเท วินิจฺฉโย ฯ
เสสํ สพฺพคฺคฺค อุตฺตทานเมวาติ ฯ

จีวรกษนุทธกถณณา นิฎฺฐิตา ฯ

จมเปยฺยกุขนุชกาวณฺณนา

จมเปยฺยกุขนุชเก ๑ คคฺกราย โปกฺกขรณฺนิยา ตีเรติ คคฺคร-
 นามิกายอิตฺถิยา การิตาย โปกฺกขรณฺนิยา ตีเร ๑ ตนฺตฺพิทฺโทติ
 ตสฺมี อาวาเส กตฺตพฺพตฺตา ตนฺตฺปิฎฺพิทฺโท ๑ อุตฺตฺกมฺปิ อกาสิ
 ยาคฺชยาตีอาทิสฺ มนฺุสฺเสหิ อาคนฺตฺเกสฺ อากเตสฺ อาจิกฺเขยฺยาถาติ
 วุตฺตฺภูจฺจเนเขว อุตฺตฺกํ กาทฺ วภูจฺติ น อวุตฺตฺภูจฺจเน ๑
 คจฺฉ ตฺวํ ภิกฺขุติ สตฺถา ตสฺส ภิกฺขุโน ตตฺถเวว เสนาสนํ
 สปฺปายนฺติ อทฺทสฺเตเนวาท ตตฺถเวว วาสภคามํ นิवासํ
 กปฺเปหิตี ๑ อชฺมเมน วคฺคกมฺมํ กโรนฺตีตีอาทินํ ปฺรโต ปาลิยฺเขว
 นานาภณํ อากมฺิสฺสตี ๑ อลฺลตฺราปี ฐมา กมฺมํ กโรนฺตีตี
 อลฺลตฺราปี ฐมา กมฺมํ กโรนฺติ อยเมว วา ปาโง ภูเตน
 วตฺถุณา กตํ ฐเมเนน กตํ นาม โหติ ตถา น กโรนฺตีตี
 อตฺถโถ ๑ อลฺลตฺราปี วินยา กมฺมํ อลฺลตฺราปี สตฺถุสสาสนา
 กมฺมนฺติ เอเตสฺปิ เอเสว นโย ๑ เอตฺถปน วินโยติ โจทนา
 สารณา จ ๑ สตฺถุสสาสนนฺติ ฌตฺติสมฺปทา อนฺุสฺสาวนสมฺปทา
 จ ตาหิ วินา กมฺมํ กโรนฺตีตี อตฺถโถ ๑ ปฺฏิกฺกฺกฺกฺกตฺนฺติ
 ปฺฏิกฺกฺกฺกฺกฺกเจว กตฺถจ ๑ ยํ อลฺลตฺสฺ ปฺฏิกฺโกสนฺเตสฺ กตํ
 ตํ ปฺฏิกฺกฺกฺกฺกเจว โหติ กตฺถจ ตาหิสฺปี กมฺมํ กโรนฺตีตี
 อตฺถโถ ๑

ฉยิมานิ ภิกฺขเว กมฺมานิ อชฺมมกมฺมนฺตีอาทิสฺ ปน

*เล่มที่ ๓ จมฺเปยยกฺขนฺธกถณฺนา หน้า ๒๕๓

ธมฺโมติ ปาเลีย อธิวณฺ ๑ ตสฺมา ยํ ยถาวุตฺตาย ปาเลีย
น กรียติ ตํ อธมฺมกมฺมนฺติ เวทิตพฺพิ ๑ อยเมตฺถ สงฺเขโป ๑
วิตฺถาโร ปน ปาเลียเยว อาคโต ๑ โส จ โข ฌตฺติหุติยฌตฺติ-
ลจตฺตถกมฺมานฺเยว วเสน ๑ ยสฺมา ปน ฌตฺติกมฺเม ฌตฺติ-
หุติยฌตฺติจตฺตเถสุ วีย หาปนํ วา อณฺณถากรณํ วา นตฺถิ
อปโลกนกมฺมณฺจ สาเวตฺตวาว กรียติ ตสฺมา ตานิ ปาเลีย
น ทสฺสิดานิ ๑ เตสํ สพฺเพสํปี กมฺมานํ วินิจฺฉยํ ปฺรโต
วณฺณยิสฺสาม ๑ อิทานิ ยทิทํ ฌฏฺฐิ ธมฺเมน สมกฺคกมฺมํ นาม
ตํ เยหิ สงฺฆเมหิ กาทพฺพิ เตสํ ปภทฺทํ ทสฺเสตฺถุ ปณฺจ
สงฺฆาติอาทิ วุตฺตํ ๑ กมฺมปฺปตฺโตติ กมฺมํ ปตฺโต กมฺมยฺตฺโต
กมฺมารโห น กิลฺยจิ กมฺมํ กาคฺคํ นารหฺตีติ อตฺถโ ๑
จตฺตวคฺคกรณฺณเจภิกฺขเว กมฺมํ ภิกฺขุณีจตฺตโถติอาทิ ปฺริสโต
กมฺมวิปตฺติทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ๑ ตตฺถ อุกฺขิตฺตกคฺคหณฺน กมฺม-
นानาสํวาสโก คหิโต ๑ นานาสํวาสกคฺคหณฺน ลทฺธิณานาสํ-
วาสโก ๑ นานาสีมาย จิตฺตจตฺตโถติสีมนฺตริกาย วา พหิสีมาย
วา หตฺถปาเส จิตฺตนาปี สทฺธี จตฺตวคฺคโหตฺตวาติ อตฺถโ ๑
ปาริวาสิจตฺตโถติอาทิ ปฺริวาสาทิกมฺมานฺเยว ปฺริสโต วิปตฺติ-
ทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ๑ เตสํ วินิจฺฉยํ ปฺรโต วณฺณยิสฺสาม ๑
เอภจฺจสฺส ภิกฺขเว สงฺฆสฺส มชฺเณ ปฏิกฺโกสฺนารุหฺตีติ-
อาทิ ปฏิกฺกุฏฺจกตฺตกมฺมสฺส กุปฺปากุปฺปภาวทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ๑

ปกตตตฺสชาติ อวิปนฺนสีลสฺส ปาราชิกํ อนชฺฌาปนฺนสฺส ฯ
อนนฺตริกสฺสชาติ อตฺตโน อนนฺตรํ นิสินฺนสฺส ฯ เทวมา ภิกฺขเว
นิสฺสารถฺตํอาทิ วตฺถุโต กมฺมานํ กุปฺปากุปฺปภาวทสฺสณฺตํ
วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อปฺปตฺโต นิสฺสารถฺตํ ตณฺเฑ สงฺโฆ นิสฺสารถฺติ
สุนิสฺสارىโตติ อิทํ ปพฺพาชนียกมฺมํ สนฺชาย วุตฺตํ ฯ ปพฺพาชนีย-
กมฺเมน ทิ วิหารโต นิสฺสารถฺติ ตสฺมา ตํ นิสฺสารถฺตํ
วุจฺจติ ฯ ตณฺเฑส ยสฺมา กุลทฺฐโก น โหติ ตสฺมา อาเวณฺเณ
ลกฺขณฺเณ อปฺปตฺโต ยสฺมา ปนฺสฺส อากงฺขมาโน สงฺโฆ
ปพฺพาชนียกมฺมํ กเรยฺยาติ วุตฺตํ ตสฺมา สุนิสฺสارىโต โหติ ฯ

ตณฺเฑ สงฺโฆ นิสฺสารถฺตีติ สเจ สงฺโฆ ตชฺชชนียกมฺมา-
ทิวเสน นิสฺสารถฺติ โส ยสฺมา ตตฺถ ตินฺณํ ภิกฺขเว ภิกฺขุณฺ
อากงฺขมาโน สงฺโฆ ตชฺชชนียกมฺมํ กเรยฺย เอโก ภณฺจาน-
การโก โหติ กลหการโก วิวาทการโก ภสฺสการโก สงฺฆ
อธิกรณการโก เอโก พาลี โหติ อพฺยตฺโต อปฺตติพฺหุโล
อนปทาโน เอโก คิหิสฺสญฺโจ วิหฺรติ อนนฺนุโลมิเกหิ คิหิ-
สฺสกุเคหิติ เอวํ เอนปี องฺเคน นิสฺสารถฺตา อนฺนุณฺดาตา
ตสฺมา สุนิสฺสارىโต ฯ โอสารถฺตํ ปเวสนา ฯ

ตตฺถ ตณฺเฑ สงฺโฆ โอสารถฺตีติ อุปสมฺปท กมฺมวเสน
ปเวเสติ ฯ โทสارىโตติ สหสฺสกุขตฺตปี อุปสมฺปาติโต อนฺ-
ปสมฺปนฺโนว โหติ ฯ อจฺริยฺปชฺฌายา จ สาคีสารา ตถา

*เล่มที่ ๓ จมฺเปยฺยกฺขนฺธกฺวณฺณา หน้า ๒๕๕

เสโธ การกสงฺโฆ น โภจโ อปตฺตโโต มฺจฺจติ ฯ อิติ อิเม
เอกาทส อภพฺพคฺคฺลา โทสาริตาว ฯ หตฺถจฺฉินฺนาทโย ปน
ทฺวตฺตีสฺส สฺวโอสาริตา อุปสมฺปาทิตา อุปสมฺปนฺนาว โหนฺติ
น เต ลพฺภา กิณฺจจิ วตฺตํ ฯ อจฺริยฺปชฺฌายา ปน การกสงฺโฆ
จ สาทิสาราน โภจโ อปตฺตโโต มฺจฺจติ ฯ

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส น โหติ อปตฺติ
ทภูจพฺพาทิ อาทิ อญฺตวตฺตฺวเสน อชฺมมกมฺมํ ญฺตวตฺตฺวเสน
ชฺมมกมฺมลฺลจ ทสฺเสตฺถํ วตฺตํ ฯ ตตฺถ ปญฺฉินฺตฺสชฺเชตฺตาติ ปญฺฉิ-
นฺตฺสชฺชิตฺตพฺพา ฯ อุปาลิปลฺลเหตฺตฺปิ วตฺตฺวเสนว ชฺมมาชฺมมกมฺมํ
วิกตฺตํ ฯ ตตฺถ เทว นยา เอกมฺลโก จ ทฺวิมฺลโก จ ฯ
เอกมฺลโก อุตฺตนาโนเยว ฯ ทฺวิมฺลเก ยถา สติวินโย อมฺพห-
วินเยน สทฺธี เอกา ปุจฺฉา กตาเอวํ อมฺพหฺวินยาทโยปี
ตสฺส ปาปิยสีกาทิหิ ฯ อวसाने ปน อุปสมฺปทารหํ อุป-
สมฺปาเทตฺตีติ เอกเมว ปทํ โหติ ฯ ปฺรโต ภิกฺขุณฺปิ สติวินยํ
อาทึ กตฺวา เอกेเกน สทฺธี เสสปทานิ โยจิตานิ ฯ อิธ
ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ญฺนทฺนการโกตฺติอาทิ อชฺมเมน วคฺคํ อชฺมเมน
สมคฺคํ ชฺมเมน วคฺคํ ชฺมมปญฺฉิรูปเกน วคฺคํ ชฺมมปญฺฉิรูปเกน
สมคฺคนฺติ อิเมสํ วเสน จกฺกํ พนฺธิตฺวา ตชฺชนียาทีสุ สตฺตสฺสุ
กมฺเมสฺสุ สปญฺฉิปปสฺสทฺธีสุ วิปตฺติทสฺสนตฺถํ วตฺตํ ฯ ตตฺถ

อนปทานโนติ อปทานวิริหิตโต ฯ อปทานัน วุจฺจติ ปริจฺเจโท ฯ
 อาปตฺติปริจฺเจทวิริหิตโตติ อตฺโต โท ๑ ตโต ปริ ๑ ปฏิกฺกฏจกต-
 กมฺมปฺปเภทํ ทสฺเสตฺถุ สาเยว ปาติ อกตํ กมฺมนฺติอาทีหิ
 ตัสฺสนฺเตตฺวา วุตฺตา ฯ ตตฺถ น กิณฺจิ ปาติอนฺุสारेณ น
 สกฺกา เวทีตฺถุ ตสฺมา วณฺณนํ น วิตุถารยิมฺหาติ ฯ
 จมฺเปยฺยกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

โกสมพิภุขนฺธกวณฺณนา

โกสมพิภุขนฺธเก ๑ ตํ ภิกฺขุํ อาปตฺติยา อทสฺสเน
 อุกฺขิปีสฺสูติ เอตฺถ อยํ อนฺุปฺพุพิภุคฺคา เทว กิร ภิกฺขุ
 เอกสฺมี อาวาเส วสนฺติ วินยฺชโร จ สุตฺตฺนฺติโก จ ๑ เตสุ
 สุตฺตฺนฺติโก ภิกฺขุ เอกทิวสํ วจฺจกฺกฺมึ ปวิฏฺฐโ จ อจมนฺุทกาวเสสํ
 ภาชเน จเปตฺวา นิภุขมิ ๑ วินยฺชโร ปจฺจนา ปวิฏฺฐโ ตํ
 อุกฺกํ ทิสฺวา นิภุขมิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ ปุจฺฉิ อาวุโส ตยา
 อิทํ อุกฺกํ จปีตฺนฺติ ๑ อาม อาวุโสติ ๑ ตฺวํ เอตฺถ อาปตฺติ-
 ภาวํ น ชานาสีติ ๑ อาม น ชานามีติ ๑ โหติ อาวุโส
 เอตฺถ อาปตฺตีติ ๑ สเจ โหติ เทสิสฺสามีติ ๑ สเจ ปน เต
 อาวุโส อสณฺุจฺจ อสตียา กตํ นตฺถิ อาปตฺตีติ ๑ โส ตสฺสา
 อาปตฺติยา อนาปตฺติทิกฺกฺมึ อโหสิ ๑ วินยฺชโรปิ อตฺตโน
 นิสฺสูตฺกานํ อยํ สุตฺตฺนฺติโก อาปตฺตี อาปชฺชมาโนปิ น

*เล่มที่ ๓ โภสมพิภขนุชกวนณนา หน้า ๒๕๖

ชานาตีติ อาโรเจสิ ๑ เต ตสส นิสฺสิตเก ทิสฺวา ตุมหากํ
อุปชฺฌาโย อาปตฺตี อาปชฺชิตฺวาปี อาปตฺติภาวํ น ชานาตีติ
อาหํสุ ๑ เต อากนฺตฺวา อุปชฺฌายสฺส อาโรเจสิ ๑ โส เอวมมาห
อํยํ วินยธโร ปุพฺเพ อนาปตฺตีติ วตฺวา อิทานิ อาปตฺตีติ
วทติ มุสาวาทิ เอโสติ ๑ เต กนฺตฺวา ตุมหากํ อุปชฺฌาโย
มุสาวาทิติ เอวํ อญฺญมณฺณํ กลหํ วฑฺฒยีสฺสุ ๑ ตโต วินยธโร
โอกาสํ ลภิตฺวา ตสฺส อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺเขปนีย-
กมฺมํ อกาสิ ๑เตน วุตฺตํ ตํ ภิกฺขุํ อาปตฺติยา อทสฺสเน
อุกฺขิปีสฺสูติ ๑ ภินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆ ภินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆติ เอตถ
น ตาว ภินฺโน อปีจ โข ยถา เทเว วุฏฺเฐ อิทานิ
สสฺสํ นิปฺพนฺนฺนฺติ วุจฺจติ อวสฺสํ หิ ตํ นิปฺพชฺชิสฺสติ
เอวมเว อิมินา การณฺนํ आयตี อวสฺสํ ภิชฺชิสฺสติ ๑ โส
จ โข กลหวเสน น สงฺฆเภทวเสน ตสฺมา ภินฺโนติ
วุตฺตํ ๑ สมฺภวอตุถวเสน (๑)เจตถ อามณฺฑิตํ เวทิตพฺพิ ๑
เอตมตฺถํ ภาสิตฺวา อุกฺกฺชายาสนา ปกุกามิติ กสฺมา เอวํ
ภาสิตฺวา ปกุกามิ ๑ สเจ หิ ภควา อุกฺเขปเก วา อการณฺน
ตุมเหหิ โส ภิกฺขุ อุกฺขิตฺโตติ วเทยฺย อุกฺขิตฺตานวตฺตเก
วา ตุมเห อาปตฺตี อาปนฺนาติ วเทยฺย เอเตสํ ภควา
ปกฺโข เอเตสํ ภควา ปกฺโขติ วตฺวา อาฆาตํ พนฺนฺเชยฺย
๑. สมภมอตุถวเสนาติ มณฺเณ ๑

ตสฺมา ตนฺตฺติเมว จเปตฺวา เอตมตถํ ภาสิตฺวา อฏฺฐายาสนา
ปกฺกามิ ฯ อตฺตนาว อตฺตนาณฺติ เอตฺถ โย สงฺเขน อุกฺเขปนีย-
กมฺมานํ อธมฺมวาทินํ ปกฺเข นิสินฺโน ตุมฺहे ก็ ภณฺถาติ
เตสฺยจ อิตเรสฺยจ ลทฺธิ์ สุตฺวา อิเม ธมฺมวาทินอ อิตเร
ธมฺมวาทินอติ จิตฺตํอุปฺปาเทติ อัยฺ เตสํ มชฺเฌ นิสินฺโนว
เตสํ นานาสํวาสโก โหติกรมฺมํ โโกเปติ อิตเรสมฺปิ หตฺถปาสํ
อนาคตฺตฺตา โโกเปติ ฯ เอวํ อตฺตนาว อตฺตนาณํ นานาสํวาสกํ
กโรติ ฯ สมานสํวาสกนฺติเอตฺถาปิ โย ธมฺมวาทินํ ปกฺเข
นิสินฺโน ธมฺมวาทินอ อิเมอิตเร ธมฺมวาทินอติ เตสํ มชฺเฌ
ปวิสฺติ ยตฺถ วา ตตฺถ วา ปกฺเข นิสินฺโน อิเม ธมฺมวาทินอติ
คณฺหาติ อัยฺ อตฺตนาวอตฺตนาณํ สมานสํวาสกํ กโรตีติ
เวทิตฺพุโป ฯ กายกรมฺมํ วจิกกรมฺนฺติ เอตฺถ กาเยน ปหรนฺตา
กายกรมฺมํ อุปฺทํเสนฺติ ฝรุสํ วทนฺตา วจิกกรมฺมํ อุปฺทํเสนฺตีติ
เวทิตฺพุพา ฯ หตฺถปฺรามาสํ กโรนฺตีติ โกวฺชเสน หตฺถเอหิ
อณฺณมณฺณํ ปฺรามสนํ กโรนฺติ ฯ อธมฺมิมมานเติ อธมฺมิมยานิ
กิจฺจานิ กุรฺมานเ ฯ อสมฺโฆทิกาย วตฺตมานายาติ สมฺโฆทิกาย
อวตฺตมานาย ฯ อยเมว วา ปาโฐ ฯ สมฺโฆทน กถาย อวตฺต-
มานายาติ อตฺถโธ ฯ เอตฺตาวตา น อณฺณมณฺณนฺติ เอตฺถ เทว
ปนฺติโย กตฺวา อุปฺจาริ มุญฺจิตฺวา นิสีทิตฺพุพฺพิ ฯ ธมฺมิมมานเ
ปน ปกฺเข สมฺโฆทิกาย วตฺตมานาย อาสนนฺตริกาย นิสีทิตฺพุพฺพิ

*เล่มที่ ๓ โภสมพิภุขนุชกวณณนา หน้า ๒๕๕

เอเกกั อาสนั อนุตริ กตุวา นิสีทิตพุพิ ๑ มา ภณฺทนนฺติ-
อาทิสฺ อกตฺถาติ ปาจเสสํ คเหตุวา มา ภณฺทนํ อกตฺถาติ
เอวํ อตฺถโถ ทฏฺฐพุโพ ๑ อธมฺมวาทิติ อุกฺขิตฺตานวฺตฺตเกสฺ
อณฺณตโร ๑ อัย ปน ภิกฺขุ ภควโต อตฺถกาโม ๑ อัย กิรฺสฺส
อธิปฺปาโย อิเม ภิกฺขุ โภธาภิกฺขุตา สตฺถวฺจนํ น คณฺหนฺติ
มา ภควา เอเต โอวทฺนฺโต กิลมิตฺถาติ ตสฺมา เอวมาห ๑
ภควา ปน ปจฺฉาปี สลฺยํ ลภิตฺวา โอรมิสฺสนฺตฺติ เตสํ
อนุกมฺปาย อตีตวตฺถุ อหริตฺวา กเถสิ ๑ ตตฺถ อนตฺถโตติ
อนตฺถโถ อโต ๑ เอตสฺมา เม ปฺริสา อนตฺถโถติ วุตฺตํ โหติ ๑
อถวา อนตฺถโตติ อนตฺถโท ๑ เสสํ ปากฺกเมว ๑ ปฺฤสฺสทฺโทติ-
อาทิกาลาสุ ปน ปฺฤ ๑ มหา สทฺโท อสฺสาติ ปฺฤสฺสทฺโท ๑
สมชฺโนติ เอกสฺทิสฺ ชโน ๑ สพุโพ จายํ ภณฺทนการกชโน
สมนุตโต สทฺทนิจฺฉารณน ปฺฤสฺสทฺโท เจว สทิสฺ จาติ วุตฺตํ
โหติ ๑ น พาโล โภจิ มณฺณถาติ ตตฺถ โภจิ เอโกปี อหํ
พาโลติ มณฺณิตฺถ สพุเพปี ปณฺทิตมานิโนเยว ๑ นาลฺยํ ภิกฺโย
อมณฺณรฺนฺติ โภจิ เอโกปี อหํ พาโลติ จ น มณฺณิตฺถ
ภิกฺโย จ สงฺฆสฺมี ภิกฺชมาเน อณฺณปี เอกํ มยฺหิ การณา
สงฺโฆ ภิกฺชตฺติ อิทํ การณํ น มณฺณิตฺถาติ อตฺถโถ ๑ ปฺริมฺภูจาทิ
มฺภูจสฺสตีโน ๑ วาจาโคจรภาณิโนติ ราการสฺส รสฺสาเทโส กโต

วาจาโคจราน สติปฏิฐานาทีโคจราน ภาณินนติ ๑ กถ
ภาณินน ๑ ยาวิจจนนติ มุขายามนติ ยาว มุขํ ปสาเรตฺตํ อิจจนนติ
ดาว ปสาเรตฺตวา ภาณินน เอโกปี สงฺฆการเวณ มุขสงฺโกจณํ
น กโรตฺตี อุตฺโต ๑ เยน นีตาคี เยน กลเหน อิมํ นิลชฺชภาวํ
นีตาคี ๑ น ตํ วิทฺติ ตํ น ชานนฺติ เอวํ สาทินโว
อยนฺติ ๑ เย จ ตํ อุปนยหนฺตฺตี ตํ อุกฺโกจณิ อัย มนฺติอาทิกํ
อาการํ เย อุปนยหนฺติ ๑ สนนฺตโนติ โปราโณ ๑ ปเรติ ปณฺทิตะ
จเปตฺวา ตโต อญฺเณ ภาณฺทนาการกา ปเร นาม ๑ เต เอตฺถ
สงฺฆมชฺเฒ กลหํ กโรนฺตาคี มยํ ยมามฺหเส อฺปรمام นสฺสาม
สत्ตํ สมิตํ มจฺจุสนฺตํ กจฺจมาติ น ชานนฺติเยว ๑ เย
จ ตตฺถ วิชานนฺตฺตี เย จ ตตฺถ ปณฺทิตาคี มยํ มจฺจุสมิปี
กจฺจมาติ วิชานนฺติ ๑ ตโต สมฺมณฺติ เมชฺชาคี เอวํ หิ เต
ชานนฺตาคี โยนิโสมนสิการํ อฺปฺปาเทตฺวา เมชฺชานํ กลหานํ
วฺอุปสมาย ปฏิปชฺชนฺติ ๑ อญฺฺจิจฺฉิทฺทาคี อัย คาลา พุรฺหมทตฺตญจ
ทิจฺจาวุกรรมารญจ สนฺชราย วุตฺตาคี ๑ เตสํปี โหติ สงฺคฺติ กสฺมา
ตฺมฺหากํ น โหติ ๑ เยสํ โว เนวมาตาคีตฺตุนํ อญฺฺจินิ ฉินฺนํ
ปาณานิ หตฺตานิ น ควาสฺสชฺชนานิ ภาณานิ ๑ สเจ ลภเถตฺติ-
อาทิกาลา ปณฺทิตสหายสฺส จ พาลสหายสฺส จ วณฺณา-
วณฺณทีปนตฺถํ วุตฺตาคี ๑ อภิภฺยฺย สพฺพานิ ปริสฺสยานีติ
ปากฺกฺปริสฺสเย จ ปฏิจฺจนฺนปริสฺสเย จ อภิภฺวิตฺวา เตน สทฺธิ

*เล่มที่ ๓ โภสมพิภขนุชกวนณนา หน้า ๓๐๑

อตุตมโน ว สติมา จเรย ๑ ราชาว รฎจ วิชิตนุติ ยถา
อตุตโน วิชิต รฎจ มหาชนกราชา จ อรินุทมมหาราชา จ
ปฬาย เอกกา จรีสุ เอว จเรยยาติ อตุโต ๑ มาตงฺกรณเวย
นาโคติ มาตงฺโค อรณเวย นาโค ๑ มาตงฺโคติ หตุถิ วุจจติ ๑
นาโคติ มหนุตาริวจนเมตฺ ๑ ยถา หิ มาตุโปสโก มาตงฺโค
นาโค อรณเวย เอกโกว จริ น จ ปาปานิ อกาสิ ยถา
จ ปาโรลยโย เอว เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิราติ
วุตฺติ โหติ ๑

ปาโรลยโยเก วิหริ รกฺขิตวณสนฺนเทติ ปาโรลยโยกํ อูปนิสฺสาย
รกฺขิตวณสนฺนเท วิหริ ๑ หตุถินาโคติ มหาหตุถิ ๑ หตุถิกถเกหิติ
หตุถิปตเกหิ ๑ หตุถิจญาเปหิติ จีรปเกหิ ทหโรปตเกหิ ๑
ฉินฺนคฺคานีติ เตหิ ปุโรโต ปุโรโต คจฺจนเตหิ ฉินฺนคฺคานี
ขายิตาวเสซานิ ขาณฺสุทิสานิ ตินฺนนิ ขาทติ ๑ โอบคฺโคภคฺคณฺติ
เตนหตุถินาเคน อจฺจจฺจ
สาขางฺคณฺติ เอตฺสฺส สนฺตํ สาขางฺคํ เต ขาทนุติ ๑
อาวิทานีติ เตหิปรจฺมตรํ โอบริตฺวา ปิวฺนเตหิ อาลฺลิตานิ
กทฺทโมทกานิ ปิวฺติ ๑ โอบคาหติ ติตฺถโต ๑ นาคฺสฺส นาเคนาติ
หตุถินาคฺสฺส พุทฺธนาเคน ๑ อีสาทนฺตฺสฺสาติ รธอิสาสทิส-
ทนฺตฺสฺส ๑ ยเทโก รมติ วเนติยฺสฺมา พุทฺธนาโค วีย อัยปี
หตุถินาโค เอโก ปวิวิทฺโต วเน รมติ ตฺสฺมาสฺส นาคฺสฺส

*เล่มที่ ๓ มหาวิภังควณณา หน้า ๓๐๒

นาเคน จิตต์ สเมติ เอภิภาวรติยา เอกสทิสั โหตีติ อตุโถ ๑
ยถาภินนตฺ วิหริตฺวาติ เอตฺถ เตมาสิ ภควา ตตฺถ วิหาสีติ
เวทิตฺพุโพ ๑ เอตฺตาวตา โกสมฺพิเกหิ กิร อุพฺพาพุโ
ภควา เตมาสิ อรณฺณํ ปวิสิตฺวา วสตีติ สพฺพตฺถ กถา
ปตฺถกฺขา อโหสิ ๑ อถ โข โกสมฺพิกา อุปาสกาคิ อถ โข
อิมิ กถาสถลาปํ สุตฺวา โกสมฺพิวาสิโน อุปาสกา ๑

อธมฺมํ ชมฺโมติอาทีนิ อฏฺฐารส เกทกรวตฺถุณี สงฺฆ-
เกทกฺขนฺชเก วณฺณยิสฺสาม ๑ อาทายนฺติ ลทฺธิปารี ๑ วิวิตฺตฺนฺติ
สฺสณฺณํ ๑ ตํ อุกฺขิตฺตํ ภิกฺขุํ โอสารตฺตฺวาติ ตํ กเหตุวา นิสฺสีมํ
กนฺตฺวา อาปตฺตี เทสาเปตฺวา กมฺมวาชาย โอสารตฺตฺวา ๑
ตาวเทว อุโปสโถติ ตํ ทิวสเมว อุโปสถกฺขนฺชเก วุตฺตฺนฺนฺน
สามคฺคิอุโปสโถ กาทพุโพ ๑ อมฺมฺลามาถิ กนฺตฺวาติ น มฺล
มาถิ กนฺตฺวา ๑ ตํ วตฺถุํ อวินิจฺฉนฺตีติ อตุโถ ๑ อยํ วุจฺจติ
อุปาลี สงฺฆสามคฺคิ อตฺถาเปตา พุยฺยชนฺนเปตาคิ อตฺถโต อปคตา
สงฺฆสามคฺคิ อิมิ ปน พุยฺยชนมตฺตํ อุเปตา ๑

สงฺฆสฺส กิจฺเจสฺสุติ สงฺฆสฺส กรณฺเยสฺ อุปฺปนฺเนสฺ ๑
มนฺตฺนาสฺสุติ วินยมนฺตฺนาสฺ ๑ อตฺถสฺส ชาเตสฺสุติ วินยอตฺถสฺ
อุปฺปนฺเนสฺ ๑ วินิจฺฉเยสฺสุติ เตสฺสเยว อตฺถานํ วินิจฺฉเยสฺ ๑
มหตฺถิโกติ มหาอุปการโ ๑ ปคฺคหฺรโหติ ปคฺคหิตฺตํ ยุตฺโต ๑
อนานฺวชฺโซ ปจฺเมน สีสฺสโตติอาทิมฺหิยฺว ตาว สีสฺสโต น

*เล่มที่ ๓ โภสมพิภขนุชกวนณนา หน้า ๓๐๓

อุปวชฺโซ ๑ อเวกขิตาจาโรติ อเปกขิตาจาโร อาโลกิตเต วิโลกิตเต
สมุปรชานการิตีอาทีนา นเยน อุปปรักขิตาจาโร ๑ อฏฺฐกถาสู
ปน อุปปฏิจฺจนฺนาจาโรติ วุตฺตํ ๑ วิสยฺหาติ อภิภวิตฺวา ๑
อนฺนุยฺยตฺตํ ภณฺนติ อนฺนุยฺยตฺตํ อนฺนุปรคฺตํ ภณฺนโต ๑ ยสฺมา หิ
โส อนฺนุยฺยตฺตํ ภณฺนติ อฺนุสฺยฺยาย วา อคฺตฺติคฺมนวเสน วา
การณฺนา อปรคฺตํ น ภณฺนติ ตสฺมา อตฺถํ น หาเปตี ๑
อฺนุสฺยฺยาย ปน อคฺตฺติคฺมนวเสน วา ภณฺนโต อตฺถํ หาเปตี
การณฺนํ น วทตี ปริสกฺโต นมฺภตฺติ เจว เวชตี จ โย
อีทิสฺโส น โหตี อยํ ปกฺคหารโหตี ทสฺเสตี ๑ กิณฺจิจิ กิยฺโย
ตเถว ปญฺหนนฺติ กาทา ตสฺสสตฺโต ยเถวอนฺนุยฺยตฺตํ ภณฺนโต
อตฺถํ น หาเปตี ตเถว ปริสาย มชฺเฌปฺลหํ ปุจฺฉนฺโต
สฺมาโน น เจว ปชฺฌายตี น มงฺกุ โหตี ๑ โย หิ
อตฺถํ น ชานาตี โส ปชฺฌายตี โย วตฺตํ น สกฺโกตี
โส มงฺกุ โหตี ๑ โย ปน อตฺถลฺลจ ชานาตี วตฺตลฺลจ สกฺโกตี
โส น ปชฺฌายตี น มงฺกุ โหตี ๑ กาลาคตฺนฺติ กเถตพฺพยฺยตฺต-
กाल อาคตฺ ๑ พฺยาकरणารหนฺติ ปญฺหสฺส อตฺถานํ โลมตฺตาย
พฺยาकरणานฺจจฺจวีกํ ๑ วโจตี วทฺนฺโต เอวรूपํ วจัน ภณฺนโตตี
อตฺโต ๑ รณฺเชตีตี โตเสตี ๑ วิญฺญฺปริสนฺติ วิญฺญฺนํ ปริสํ ๑
อาจรกฺมฺหิ จ สเกตี อตฺตโน อจฺริยวาท ๑ อลํ ปเมตฺนฺติ
วีมฺสิตฺตํ ตํ ตํ การณฺนํ ปญฺญาตฺย ตฺลยิตฺตํ สมตฺโต ๑ ปคฺคฺโนตี

กตปริจโย ลทฺธาเสวโน ๑ กเถตเวติ กเถตพฺเพ ๑ วิรทฺธิโกวิทฺติ
วิรทฺฐจฺจานกุสโล ๑ ปจฺจตฺติกา เยน วชฺนตฺติ อัย คธา
ยาทิสเส กเถตพฺเพ ปคฺโคณํ ตํ ทสฺเสตฺถ วุตฺตา ๑ อัย เหตุถ
อตุโถ ยาทิสเสน กถิตฺเตน ปจฺจตฺติกา จ นิกฺคหํ คจฺจนฺติ
มหาชโน จสฺสณฺวาปนํ คจฺจนฺติ สฺสณฺนตฺติอวโพรณํ คจฺจนฺตฺติ
อตุโถ ๑ อยฺยจ กเถนฺโต สกํ อาทายํ อตฺตโน อจฺจริยวาทํ
น หาเปติ ๑ ยสฺมี วตฺถุสฺมี อธิกรณํ อุปฺปนํ ตทฺนรूपํ
อนุปฺพมาตกริ ปญฺหํ พุยากรมาโน ตาทิสเส กเถตพฺเพ ปคฺโคณ
วิทฺติ ๑ ทฺวเตยฺยกมฺเมสฺส อถนฺติ อฏฺฐหิ ทฺวตฺตฺเทหิ สมนฺนากตฺตฺตา
สงฺฆสฺส ทฺวเตยฺยกมฺเมสฺส สมตฺโถ ๑ ตํ สฏฺฐจฺจ อุกฺกณฺหาตฺติ
สมฺมุคฺคโห ๑ อิทํ วุตฺตํ โหติ ยถา นาม อาหุณํ อาหุติ
ปิณฺฑํ สมฺมุคฺคณฺหนฺติ เอวํ ปิตฺติโสมนสฺส ชาเตเนว เจตฺสา
สงฺฆสฺส กิจฺเจสฺส สมฺมุคฺคโห สงฺฆกิจฺเจสฺส ตสฺส กิจฺจสฺส
ปฏฺฐิกฺคาหโกติ อตุโถ ๑ กริ วโจติ วจฺนํ กโรนฺโต ๑นฺ เตน
มณฺเฑตฺติ เตน วจฺนกรณฺเนน อหํ กโรมิ สงฺฆภาริ นิคฺคธรามิติ
น มานาติมานํ ชปฺเปติ ๑ อาปฺชชติ ยาวตฺเทสฺสตียตฺตฺเทสฺส
วตฺถุสฺส อาปฺตฺติ อาปฺชชมาโน อาปฺชชติ ๑ โหติยถา จ
วฏฺฐิตฺติ ตสฺสา จ อาปฺตฺติยา ยถา วฏฺฐานํ โหติ ๑เอเต
วิงฺกาคติ เยสฺส จ วตฺถุสฺส อาปฺชชติ ยถา จ วฏฺฐานํ โหติ
อิเมสํ อตฺถานํ โชตฺกา เอเต วิงฺกคา อุกฺโข อสฺส

*เล่มที่ ๓ โกสมพิภขนฐกถณนา หน้า ๓๐๕

สาคตา สฎฐุ อาคตา ฯ อาปตฺติวฎฐานปทสฺส โกวโฑติ
อาปตฺติวฎฐานการณกุสโล ฯ ยานิ จาจรนฺติ ยานิ จ
ภณฺฑนการกาทีนึ อاجرนฺโต ตชฺชนียกมฺมาทิวเสน นิสฺสารณํ
คจฺจติ ฯ โอสารณํตํ วุสิตสฺส ชนฺตุโนติ ตํ วตฺตํ วุสิตสฺส
ชนฺตุโน ยา โอสารณา กาทพฺพาเอตมฺปิ ชานาติ ฯ
เสถํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

โกสมพิภขนฐกถณนา นิฎฐิตา ฯ

อิติ สมนตปาสาทิกาย สํวณฺณาย มหาวคฺคกถณนา
สมตฺตา ฯ

ยถา จ วณฺณนาเอสา สมตฺตา นิรุปรุทฺทวา
เอวํ สพฺเพ ชนา สนฺตี ปปฺโปนฺตุ นิรุปรุทฺทวณฺติ ฯ

จุดลวคฺควณณา

กมฺมกฺขนฺธกฺวณณา

จุดลวคฺคตฺส ปจเม กมฺมกฺขนฺธเก ตาว ๆ ปณฺทุกโลหิตกาคี
ปณฺทุกโก เจว โลหิตโก จาคี ฉพฺพคฺคิเยสุ เทว ชนา ๆ
เตสํ นิสฺสิตกาคี ปณฺทุกโลหิตกาเตวว ปณฺณายนฺติ ๆ พลว
พลวปฏิมนฺเตถาคี สุกฺกุ พลว ปฏิวทถ ๆ อลฺมตฺตตรา จาคี
สมตฺตตรา ๆ อสมฺมุขา กตฺนฺติอาทิสฺส สงฺฆธมฺมวินยปฺคฺค-
สมฺมุขานํ วินา กตฺติ จุทิตกํ อปฺปฏิปฺจฺจิตฺวา กตฺติ ตสฺเสว
อปฺปฏิญฺญาถ กตฺติ ๆ อเทสนาคามินิยาติ ปาราชิกาปตฺติยา วา
สงฺฆาติเสสาปตฺติยา วา ๆ เอตฺถ ปุริเมสุ ตีสุ ติเกสุ นวปทา
อธฺมเมณ กตฺติ วคฺเคนกตฺนฺติ อิมหิ สทฺธิ เอเกกํ กตฺวา
นวตฺติกา วุตฺตา ๆ เอวํสพฺเพปี ทฺวาทสติกา โหนติ ๆ ปฏฺิ-
ปฺกฺขวเสน สุกฺกปฺกฺเขสุปีเอเตยฺเวทฺวาทสติกา วุตฺตา ๆ
อนนฺุโลมิเกหิ คิหิสังฺกฺเคหิตฺติ ปพฺพชิตานํ อนนฺุจฺจวิเกหิ สห-
โสกิตาทิหิ คิหิสังฺกฺเคหิ ๆ น อุปสมฺปาเทตฺตพฺพนฺติ อุปชฺฌาเยน
หุตฺวา น อุปสมฺปาเทตฺตพฺพิ อาคฺนฺตฺกานํ นิสฺสโย น ทาทพฺโพ
อญฺโฆ สามเณโร น คเหตุพฺโพ ๆ อญฺญา วา ตาทิสฺสีกาคี
อาปตฺติ สภาคา ๆ ปาปฺภูจฺตราติ ครุกฺตรา ๆ กมฺมฺนฺติ ตชฺชนีย-

*เล่มที่ ๓ กम्मกขนุทธกถณณา หน้า ๓๐๗

กम्म ๑ กम्मิกาติ เยหิ ภิกขุหิ กम्म กตัม ๑ น สวจนีย
 กาทพพุนติ อหิ อายสมนุตติ อิมสุมิ วตถุสุมิ สวจนีย กโรมิ
 อิมมหา อาวาสา เอกปทปี มา ปฏิกกมิ ยาว น จ
 ตัม อธิกรณัม วุปสนุตติ โหตีติ เอว เยน โจทิตโต โส
 สวจนีย น กาทพโพ ๑ น อนูวาโทติ วิหารเชฏฐกฐจัน
 น กาทพพิ ๑ น โอกาโสติ กโรตุ เม อายสุมมา โอกาถิ
 อหนตัม วตถุกาโมมหีติเอว โอกาโส น กาทพโพ ๑ น
 โจเทตพโพติ วตถุณา วา อาปตติยา วา น โจเทตพโพ
 อยนเต โทโสติ น สาทพโพ ๑ น สมปะโยเชตพพุนติ
 อถมมถณณิ โยเชตวา กถโห น กาทพโพ ๑

ติณณัม ภิกขเว ภิกขุณนุตติอาทิ เอเกเนเกนาปี องเคน
 ตชชนียกम्मัม กาคู วฏฐตีติ ทสสนตถิ วุตติ ๑ ตชชนียสส
 หิ วิเสเสน ฆณฺฑนการกตตัม องคัม นียสสส อภินฺหาปตติกตตัม
 ปพพาชนียสส กุลทสทกตตัม วุตติ ๑ อิมสฺ ปน ตีสฺ องเคสฺ
 เยนเกนจิ สพพานิปิ กาคู วฏฐติ ๑ ยทิ เอว ยัม จมฺเปยฺยก-
 ขนุทธเก วุตติ ตชชนียกम्मมารสส นียสกम्मัม กโรติ ๑เป๑
 อุปสมุปทาทหอพเพติ ๑ เอว โข อุปาลิ อธมมกम्मัม โหติ
 อวินยกम्मมถจ ๑เอวถจ ปน สงฺโฆ สาทิสาริ โหตีติ
 อิทํ วิรุชฌตีติ เจ ๑อิทถจ น วิรุชฌติ ๑ กสฺมา ๑
 วจนตถณานตตโต ๑ ตชชนียกम्मมารสสชาติ อิมสฺส หิ วจนสฺส

กมฺมสนฺนิฏฺฐานํ อตุโถ ๑ ตินฺณํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนฺนติอาทิวจฺนสฺส
องฺคสฺสกาโว ๑ ตสฺมา ยทา สงฺเขน สนฺนิปฺติตฺวา อิํ นาม
อิมฺสฺส ภิกฺขุโน กมฺมํ กโรมาติ สนฺนิฏฺฐานํ กตฺติ โหติ
ตทา โส กมฺมารโห นาม โหติ ตสฺมา อิมินา ลกฺขณฺเณ
ตชฺชนียาทิกมฺมารหฺสฺส นียสกมฺมาทิกฺรณฺํ อชฺมมกมฺมญฺเจว
อวิญญกมฺมญฺจาติ เวทิตพฺพิ ๑ ยสฺส ปน ภณฺฑนการกาทีสุ
องฺเกสฺส อลฺลยตฺริ อกํ นตฺถิ ตสฺส กาคฺคฺ อากงฺขมาโน สงฺโฆ
ยถานุญฺญาเตสฺส องฺเกสฺส จ กมฺเมสฺส จ เยนเกนจิ องฺเคน
ยงฺกิลฺลจิ กมฺมํ ววตฺถเปตฺวา ตํ ภิกฺขุํ กมฺมารหํ กตฺวา กมฺมํ
กเรยฺย ๑ อยเมตฺถ วิญฺจโย ๑ เอวํปฺพุเพนาปรี สเมติ ๑
ตตฺถ กิลฺลจาปี ตชฺชนียกมฺเมภณฺฑนการกเวเสน กมฺมวาจา
วตฺถตา อถโข พาลสฺส อพฺยตฺตสฺส อาปตฺติพฺหุสฺส ตชฺชนียกมฺมํ
กโรนฺเตน พาลอพฺยตฺตเวเสนกมฺมวาจา กาทพฺพา ๑ เอวํ หิ
ภูเตน วตฺถนา กตฺติ กมฺมํ โหติจ อลฺลยสฺส กมฺมสฺส
วตฺถนา ๑ กสฺมา ๑ ยสฺมา อิํปีอนุญฺญาตฺนติ ๑ เอเสว
นโย สพฺพตฺถ ๑ อฏฺฐารส สมฺมาวตฺตน วตฺถนึ ปารีวาสิกกุ-
ขนฺนุเก วณฺณยิสฺสาม ๑ โลมํ ปาเตนฺตฺติ ปนฺนโลมา โหนฺติ
ภิกฺขุ อนุวตฺตนฺตฺติ อตุโถ ๑ เนตฺถารํ วตฺตนฺตฺติ นิตฺถรฺนฺตํ
เอตฺนฺติ เนตฺถารํ ๑ เยน สกฺกา นิสฺสาร์ณา นิตฺถริตฺตํ ตํ
อฏฺฐารสวธิํ สมฺมา วตฺตนฺตฺติ อตุโถ ๑ กิตฺตํ กาลํ วตฺตํ

*เล่มที่ ๓ กัมมกษนุทธกถณนา หน้า ๓๐๕

ปุเรตพพุนฺติ ฯ ทส วา วิสฺส วา ทิวสานิ ฯ อิมสฺมี หิ

กัมมกษนุทธเก เอตฺตเคน วุตฺตํ ปุเรตพพเมว โหติ ฯ

เสยฺยสทกตฺตสฺมี ฯ อปีสฺสุ ภิกฺขุ ปกตตฺตาคี อปีสฺสุ ภิกฺขุ

นิจฺจพฺยาราฎฺฐา โหนฺติ ฯ เสถฺ ตชฺชนียกมฺเม วุตฺตสทิสเมว ฯ

อสุสขิปฺนพฺพสุทฺถํ สงฺฆาติเสสวณฺณนํ วุตฺตํ ฯ

กายิเคน ทเวนาติอาทิสฺส ปเนตฺถ กายิโก ทโว นาม กายิกกัปปา

วฺจฺจติ ฯ เสสปททฺเวปี เอเสว นโย ฯ กายิโก อนาจาโร

นาม กายทฺวารे ปณฺณตฺตสิกฺขาปทวิทิกฺกโม วฺจฺจติ ฯ เสสปท-

ทฺเวปี เอเสว นโย ฯ กายิกํ อุปฆาติกํ นาม กายทฺวารे

ปณฺณตฺตสิกฺขาปทสฺส อสิกฺขน ภาเวน อุปหนนํ วฺจฺจติ ฯ นาสนํ

วินาสนนฺติ อตฺถโถ ฯ เสสปททฺเวปี เอเสว นโย ฯ กายิโก

มิจฺจาชิว นาม ปฏิกฺขิตฺตเวชฺชกมฺมาทิวเสน เตลปจฺนาริฎฺฐ-

ปจฺนาทีนํ ฯ วาจสิโก มิจฺจาชิวนาม คิหิณํ สาสน-

สมฺปฏิกฺขณฺนาโรจนาทีนํ ฯ กายิกวาจสิโกนมิจฺจาชิว นาม

ตทฺภยํ ฯ เสถฺ ตชฺชนิเย วุตฺตนยเมว ฯ

สุธมฺมวตฺตสฺมี ปน ฯ อนปฺโลเกตฺวาติ อนาปุจฺจิตฺวา ฯ

เอตทโวจาคี กิณฺเต ตํ คหปติ เถรานํ ปฏฺยตฺตนฺติ สพฺพํ

วิวราเปตฺวา ทิสฺวา เอตํ อโวจ ฯ เอกา จ โข อิท นตฺถิ

ยทิทํ ติลสฺงฺกุฬิกาคี ยา อยํ ติลสฺงฺกุฬิกา นาม วฺจฺจติ

สา นตฺถิตี อตฺถโถ ฯ ตสฺส กิร คหปติโน วิเส อาทิมฺหิ

เอกา ปุววิกตือโหสิ ฯ เตน ตํ เถโร ชาตียา จุสฺเสตฺกกาโม

เอวมาห ๑ ยเทว กิณฺจิติ เอวํ พหุพฺพุทฺทวจนฺ รตนํ ปหาย
ยงฺกิณฺจิตฺเวท ติลตฺสฺสฺกฺพิทวจนฺ ภาสิตํ ๑ กุกฺกุกฺโกโปตฺกอุทาทฺรณณ
อิทํ ทสฺเสติ ยถา โส เนว กากวสฺสิตํ น กุกฺกุกฺวสฺสิตํ
อกาสี เอวํ ตยา เนว ภิทฺทวจนฺ น คิหิวจนฺ วุตฺตฺนฺติ ๑
อสมฺมุขา กตฺนฺติอาทโย ติกา วุตฺตฺปฺปการาเยว ๑ องฺคสมฺนฺนาคโต
ปฺริเมหิ อสฺทิสฺ ๑ คิหีนํ อลาภายาติอาทิสฺ ตตฺถ ยถา ลาภํ
น ลภนฺติ เอวํปฺริสฺกฺกนฺโต ปฺรทฺกมฺนฺโต อลาภาย
ปฺริสฺกฺกติ นาม ๑ เอส นโย อนตฺถาทิสฺ ๑ ตตฺถ อนตฺโถติ
อตฺถทงฺโก ๑ อนตฺถายาติ อตฺถวินาสาย ๑ อนาวาโสติ ตสฺมี
จानเ อวสนํ ๑ คิหีนํ พุทฺทสฺสอวณฺณนฺติ คิหีนํ สนฺติเก
พุทฺทสฺส อวณฺณํ ภาสติ ๑ ฐมฺมิกํ ปฺฐิสฺสวํ น สจฺจาเปตีติ
ยถา สจฺจโจ โหติ เอวํ น กโรติ วสฺสวาทํ ปฺฐิสฺสฺสฺมิตฺวา
น คจฺฉติ อณฺณํ วา เอวรูปํ น กโรติ ๑ ปฺญจนฺนํ
ภิทฺทเวติอาทิ เอกงฺเคนปี กมฺมารทฺทวทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ๑
เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถญฺเจว ตชฺชนฺเย จ วุตฺตนยเมว ๑

ฉนฺนวตฺถุสฺมี ๑ อาวาสปฺรมฺปรณฺจ ภิทฺทเว สฺสธาคิ
สพฺพาวาเสสฺ จ อาโรเจถ ๑ ภาณฺทนาการโกติอาทิสฺ ภาณฺทนาทิ-
ปฺจฺจยาพ อาปฺนฺนํ อาปฺตฺตี อาโรเปตฺวา ตสฺสา อทสฺสเนเยว
กมฺมํ กาทพฺพิ ๑ ติกา วุตฺตฺปฺปการา เอว ๑ สมฺมา วตฺตนาถิ
ปฺเนตฺถ เตจฺจตาพีส วตฺตานิ ๑ ตตฺถ น อนฺนุทฺธเสตพฺโพติ

*เล่มที่ ๓ กมฺมกฺขนฺธกฺวณฺณนา หน้า ๓๑๑

น โจเทตพุโพ ๑ น ภิกฺขุ ภิกฺขุหีติ อญฺโฆ ภิกฺขุ อญฺเณหิ
ภิกฺขุหิ น ภินฺทิตพุโพ ๑ น คิหิธฺโชติ โอทาทวตฺถานิ
อจฺฉินฺนทสฺยานิ ปุปฺพทสฺยานิ จ น ธาเรตพุพานิ ๑ น ติตฺถิยธฺโชติ
กฺุสจฺจิราทีนินิ น ธาเรตพุพานิ ๑ น อาสาเทตพุโพติ น
อปฺสาเทตพุโพ ๑ อนฺโตะ วา พหิ วาติ วิหารสฺส อนฺโตะ
วา พหิ วา ๑ น ติตฺถิยาที ปทตฺตยํ อุตฺตฺตานเมว ๑ เสถํ
สพฺพํ ปาวิวาสิกกฺขนฺธเก วณฺณยิสฺสาม ๑ เสถํ ตชฺชนีเย
วฺตุตฺตฺนยเมว ๑ อาปฺตฺติยา อปฺปฏิกมฺเม อุกฺเขปฺนียกมฺมํ อิมินา
สทิสฺสาม ๑ อริฏฺจวตฺถํ ขุทฺทกฺวณฺณนํ วตฺถํ ๑ ฆณฺฑนการโกติ-
อาทีสุ ยํ ทิฏฺฐี นิสฺสาย ฆณฺฑนาทีนินิ กโรติ ตสฺสา อปฺปฏิ-
นีสฺสกุเคเยว กมฺมํ กาทพุพฺ ๑ เสถํ ตชฺชนีเย วฺตุตฺตฺนยเมว ๑
สมฺมา วตฺตฺนํปี หิ อธิ เตจฺจฺตาพีสเยว วตฺตฺนํตี ๑

กมฺมกฺขนฺธกฺวณฺณนา นิฏฺฐิตา ๑

ปารีวาสีกกฺขนฺธกวนฺณนา

ปารีวาสีกกฺขนฺธเก ฯ ปารีวาสีกาติ ปรีวาลํ ปรีวสนฺตนา ฯ
ตตฺถ จตฺตพฺพิโร ปรีวาโส อปฺปฏิจฺจนฺนปรีวาโส ปฏิจฺจนฺน-
ปรีวาโส สุตฺตฺนปรีวาโส สโมธานปรีวาโส จาติ ฯ เตสุ
โย ภิกฺขเว อณฺโณปี อณฺตติตฺถียปฺพุโป อิมสฺมึ ชมฺมวินเย
อากฺขติ ปพฺพชฺช อากฺขติ อุปสมฺบํทํ ตสฺส จตฺตารो
มาเส ปรีวาโส ทาทพฺโพติเอว มหาขนฺธเก วุตฺโต ติตฺถีย-
ปรีวาโส อปฺปฏิจฺจนฺนปรีวาโส นาม ฯ ตตฺถ ยํ วตฺตพฺพิ
ตํ สฺวตฺตเมว ฯ อยํ ปน อธิ อนธิปฺเปโต ฯ เสสา ตโย
เยน สงฺฆาติเสสาปฺตติโย อาปนฺนา เจว โหนฺติ ปฏิจฺฉาติตา
จ ตสฺส ทาทพฺพา ฯ เตสุ ยํ วตฺตพฺพิ ตํสมฺจฺยกฺขนฺธเก
วณฺณยิสฺสาม ฯ เอเต ปน อธิ อธิปฺเปตา ฯ ตสฺมา เอเตสุ
ยงฺกิลฺลิจิ ปรีวาลํ ปรีวสนฺตนา ปารีวาสีกาติ เวทิตพฺพา ฯ
ปกตฺตตฺตานํ ภิกฺขุณฺนฺติ จเปตฺวา นวคตฺริ ปารีวาลิกํ อวเสสานํ
อนฺตมโส มฺลยา ปฏิกฺสฺสนารหาทีนํปี ฯ อภิวาทนํ ปจฺจ-
ปฏฺจानฺนฺติ ยํ เต อภิวาทนาทิกํ กโรนฺติ ตํ สาทียนฺติ
สมฺปฏิจฺจนฺติ น ปฏิกฺขิปนฺตีติ อตฺโถ ฯ ตตฺถ สามิจิกมฺมฺนฺติ
จเปตฺวา อภิวาทนาทีนํ อณฺตสฺส อนฺจฺฉวิกสฺส วิชฺนวาท-
ทานาทิโนอภิสมฺจาริกสฺเสตํ อธิวณฺํ ฯ อาสนาภิหารนฺติ
อาสนสฺส อภิหรณฺํ อาสนํ คเหตุวา อภิกมฺนํ ปญฺญาปนเมว ฯ

*เล่มที่ ๓ ปารีวาสิกกษนุทธกถา หน้า ๓๑๓

เสยยาภิหารเปี เอเสว นโย ฯ ปาโททกนฺติ ปาทโรวณอุทกั ฯ
ปาทปีจฺนฺติ โธตปาทจปนํ ฯ ปาทกถลิกนฺติ อโธตปาทจปนํ
ปาทจฺมฺสนั วา ฯ อาปตฺติทกฺกฏสฺสชาติ สทฺธิวiharikaทีนํปี
สาทิยนตฺสฺส ทกฺกฏเมว ฯ ตสฺมา เต เตน วตฺตพฺพา อหิ
วินยกมฺมํ กโรมิ มยฺหิ วตฺตํ มา กโรธ มา มํ คามป-
ปเวสนํ อาปฺจฺจนาติ ฯ สเจ สทฺธา ปพฺพชิตา กุลปฺตฺตา
ตฺมฺเห ฆนฺเต ตฺมฺหากํ วินยกมฺมํ กโรธาติ วตฺวา วตฺตํ
กโรนฺติเยว คามปฺปเวสนํปี อาปฺจฺจนฺติเยว วาริตกาลโต ปฏฺจาย
อนาปตฺติ ฯ มิถุ ยถาวุฑฺฒนฺติ ปารีวาสิเกสุ อณฺณมณฺณ
โย โย วุฑฺโฒ เตน เตน นวกตรสฺส สาทิตฺุ ฯ ปณฺจ
ยถาวุฑฺฒนฺติ ปกตฺเตหิปี สทฺธิ วุฑฺฒปฺปฏิปาฎิยาเอว ปณฺจ
ตสฺมา ปาฎิโมกฺเข อุทฺทิสฺสมานเณ หตฺถปาเส นิสีทิตฺุ วฏฺฏติ ฯ
มหาปจฺจริยํ ปน ปาลิยา อนิสีทิตฺุวา ปาลี ปหาย หตฺถปาสั
อมุณฺจนฺเตน นิสีทิตฺุพฺพนฺติ วตฺตํ ฯ ปาริสฺสุทฺธิอุโปสเถ กยิรฺมานเณ
สงฺฆนวกฺกฺจฺจเนน นิสีทิตฺุวา ตตฺถเอว นิสินฺเนน อตฺตโน ปาลิยา
ปาริสฺสุทฺธิอุโปสโถ กาทพฺโพ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน ปาลิยา
ปาริสฺสุทฺธิ อุโปสโถ กาทพฺโพติ วตฺตํ ฯ ปวารณายปี สงฺฆ-
นวกฺกฺจฺจเนน นิสีทิตฺุวา ตตฺถเอว นิสินฺเนน อตฺตโน ปาลิยา
ปวารตฺตพฺพํ สงฺฆเณณ คณฺฑีปฺหริตฺวา ภาชียมานํ วสฺสติก-
สากฺกิปิ อตฺตโน ปตฺตณฺจฺจเนน กเหตฺุ วฏฺฏติ ฯ โอโณชนนฺติ

วิสุตชชนํ วุจจติ ฯ สเจ หิ ปาวิวาสิกสุส เทว ตีณิ
อุทเทสภตฺตาทีนึ ปาปฺพนฺติ อญฺญา ตสฺส ปุคฺคฺลิกภตฺต-
ปจฺจาสา โหติ ฯ ตานึ ปฏิปาฏิยา คเหตุวา ฆนฺเต เหญฺจ
คาเหตุ อชฺช มยฺหึ ภตฺตปจฺจาสา อตฺถิ เสว คณฺหิสฺสามีติ
วตฺวา วิสุตชฺเชตพฺพานึ ฯ เอวํ ตานึ ปฺนทิวเสสุ คณฺหิตุํ
ลพฺภติ ฯ ปฺนทิวเส สพฺพปจฺมํ เอตสฺส ทาทพฺพนฺติ คุรุณฺทึยฺ
วุตฺตํ ฯ ยถิ ปน น คณฺหติ น วิสุตชฺเชติ ปฺนทิวเส
น ลพฺภติ ฯ อิทํ โอโณชนํ นาม ปาวิวาสิกสุเสว อุทฺทิสฺส
อนฺญญาคํ ฯ กสฺมา ฯ ตสฺส หิ สงฺฆนวกฎฺจानเ นิสินฺนสฺส
ภตฺตคฺเคยาคุชฺชกาทีนึ ปาปฺพนฺติ วา น วา ตสฺมา
โส ภิกฺขาจาเรน มา กิลมิตฺถาติ อิทมฺสฺส สงฺกหกรณฺตํ
อุทฺทิสฺส อนฺญญาคํ ฯ ภตฺตฺนฺติ อากตาคเตหิ วุฑฺฒปฏิปาฏิยา
คเหตุวา คนฺตพฺพํ วิหารเ สงฺฆสฺส จตฺสาลภตฺตํ เอตํ ยถา-
วุฑฺฒํ ลภติ ฯ ปาลิยา ปนคฺนฺตุํ วา จาตุํ วา น ลภติ
ตสฺมา ปาลิโต โอสกฺกิตฺวา หตฺถปาเส จิตฺน หตฺถํ ปสาเรตฺวา
ยถา เสโน นิปตฺติววา คณฺหติ เอวํ คณฺหิตพฺพํ ฯ อารามิก-
สมณฺฑเทเสหิ อหฺราเปตฺตน ลภติ ฯ สเจ สยเมว อหฺรณฺติ
ตํ วญฺญติ ฯ รัญโธ มหาเปพฺภตฺเตปี เอเสว นโย ฯ จตฺ-
สาลภตฺเต ปน สเจ โอโณชนํ กตฺตกาโม โหติ อตฺตโน

*เล่มที่ ๓ ปารีวาสิกกษนุทธกถณณา หน้า ๓๑๕

อตุถาย อุกุขิตุเต ปิณฺเฑ อชฺช เม ภคฺคํ อตุถิ เสฺว
 คณฺหิสฺสามิตฺติ วตุตพฺพํ ปุณฺทิวเส เทว ปิณฺเฑ ลภตฺติ
 มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ อุกุเทศภคฺคตาทีนํปิ ปาลีโต โอสกุกิตฺวา ว
 คเหตุพฺพานิ ฯ ยตุถ ปน นิสฺสทาเปตฺวา ปรีวิสฺสูติ ตตุถ
 สามณฺเธรานํ เชฏฺฐเกน ภิกฺขุณฺํ สงฺฆนฺวเกน หุตฺวา นิสฺสิตฺตพฺพํ ฯ
 อิทานิ ยา อัยฺ สมฺมา วตุตฺนา วตุตฺตา ฯ ตตุถ น อุป-
 สมฺปาเทตพฺพนฺติ อุปฺชฌาเยน หุตฺวา น อุปฺสมฺปาเทตพฺพํ วตุตฺ
 นิกุขิปิตฺวา ปน อุปฺสมฺปาเทตฺว วมฺภูตฺติ ฯ อจฺริเยน หุตฺวา
 กมฺมวจาปิ น สวาตฺตพฺพา อณฺฺลสฺมี อสฺติ วตุตฺ นิกุขิปิตฺวา
 สวาตฺตฺว วมฺภูตฺติ ฯ น นิสฺสโย ทาตพฺโพติ อากฺนฺตฺกานํ นิสฺสโย
 น ทาตพฺโพ เยหิปี ปกคฺติยา นิสฺสโย คหิโต เต วตุตพฺพา
 อหํ วินยกมฺมํ กโรมิ อสุกฺตฺเถรสฺส นาม สฺนฺติเก นิสฺสยํ
 คณฺฺหต มยฺหํ วตุตฺ มา กโรถ มา มํ คามปฺปเวสนํ
 อาปฺุจฺจถาติ ฯ สเจ เอวํ วตุตฺเตปี กโรนฺฺติเยว ฯ วาริตกาลโต
 ปฺุจฺจาย กโรนฺฺเตสุปีสฺส อนาปฺตฺติ ฯ น สามณฺเระโรติ อณฺฺลโ
 สามณฺเระโร น คเหตุพฺโพ อุปฺชฌํ ทตุวา คหิตสามณฺเระราปี
 วตุตพฺพา อหํ วินยกมฺมํ กโรมิ มยฺหํ วตุตฺ มา กโรถ
 มา มํ คามปฺปเวสนํ อาปฺุจฺจถาติ ฯ สเจ เอวํ วตุตฺเตปี
 กโรนฺฺติเยว ฯ วาริตกาลโต ปฺุจฺจาย กโรนฺฺเตสุปีสฺส อนาปฺตฺติ ฯ
 ภิกฺขุโนวาทกสมฺมตฺติ นาม อธิปฺจฺจญฺจฺจานญฺจตา ปฏิกุขิตฺตา

ตสฺมา ภิกฺขุ สงฺฆสฺส วตฺตพฺพํ ฆนฺเต อหํ วินยกมฺมํ กโรมิ
ภิกฺขุโนวาทกํ ชานาถาติ ฯ ปฏฺวิพลสฺส วา ภิกฺขุโน ภาโร
กาตพฺโพ ฯ อากตา จ ภิกฺขุณฺโถ สงฺฆสฺส สนฺตํกํ คจฺฉน
สงฺโฆ โว โอวาททายกํ ชานิสฺสตีติ วา อหํ วินยกมฺมํ
กโรมิ อสฺสภิกฺขุสฺส นาม สนฺตํกํ คจฺฉน โส โว โอวาทํ
ทสฺสตีติ วา วตฺตพฺพา ฯ สวา อปตฺตีติ สุกฺกวิสสุจฺยิยา ปรีวาเส
ทินฺเน ปฺน สุกฺกวิสสุจฺยิ นามปชฺชิตพฺพา ฯ อณฺเฐ วา ตาทีสิกาติ
กายสํสคฺคาทิกฺรกาปตฺติ ฯ ตโต วา ปาปิภูจตรธาติ ปาราชิกา-
ปตฺติ สตตฺส อปตฺติสฺสพฺพภาสิตาปตฺติ ปาปิภูจา ทุกฺกญา-
ปตฺติ ปาปิภูจตรธา ทุกฺกญาปตฺติ ปาปิภูจา ปาฏฺเทสนิยาปตฺติ
ปาปิภูจตรธา ฯ เอวํ ปาจิตฺตिय-ถุลลจฺจยสงฺฆมาทิสเสสปาราชิกาปตฺติสฺส
นโย เวทิตพฺโพ ฯ ตาสํ วตฺถุสฺสปี ทฺพภาสิตวตฺถุ ปาปิภูจํ
ทูกฺกญาวตฺถุ ปาปิภูจตรนฺติ ปฺริมฺนเยเนว เกโท เวทิตพฺโพ ฯ
ปณฺณตฺติวชฺเช สิกฺขาปเท ปน วตฺถุปีอาปตฺติปี ปาปิภูจา ฯ
โลกวชฺเช ปน อุกฺกยปี ปาปิภูจตรํ ฯกมฺมฺนฺติ ปรีวาเส-
กมฺมวจา วุจฺจติ ตํ กมฺมํ อกตํ ทูกฺกญฺนฺติ อาทิหิ วา ก็
อิทํ กมฺมํ นาม กสิกมฺมํ โครกฺขกมฺมฺนฺติอาทิจฺจ วา วจเนหิ
น ครหิตพฺพํ ฯ กมฺมิกาติ เยหิ ภิกฺขุหิ กมฺมํ กตํ เต
กมฺมิกาติ วุจฺจนฺติ ฯ เต พาลาอพฺยตฺตาทิอาทิจฺจ วจเนหิ น
ครหิตพฺพา ฯ น สวจฺนียํ กาทพฺพนฺติ ปลิโพชนตฺถาย วา

*เล่มที่ ๓ ปารีวาสิกฤษนุชกวรรณนา หน้า ๓๑๗

ปกุโกสนตุถาย วา สวางนีย น กาดพัพ ฺพลิโพชนตุถาย
หิ กโรนุโต อหิ อายสมนุตํ อิมสุมี วตุตุสุมี สวางนีย
กโรมิ อิมมหา อาวาสา เอกปทปี มา ปกุกมิ ยาว น
ตํ อธิกรณํ วุปสนุตํ โหตีติ เอวํ กโรติ ปกุกโกสนตุถาย
กโรนุโต อหิ เต สวางนีย กโรมิ เอหิ มยา สทุธิ
วินยชรานํ สมมุขิภาวคจฺฉาหิตี เอวํ กโรติ ตทุภยปี
น กาดพัพ ๑ น อนุวาโทตีวิหารเชฏฺฐกฤษฺณานํ น กาดพัพ
ปาฏิมอกฺขทุเทศเคน วา ชฺมมชฺเชสเคน วา น ภวิตพัพ
เตรสสุ สมมตีสุ เอกสมมตีวเสนปีอิสฺสรियกมฺมํ น กาดพัพ ๑
น โอภาโสติ กโรตุ เม อายสมา โอภาสํ อหิ ตํ วตุตุกาโมติ
เอวํ ปกตตตฺสส โอภาโส น กาดพัพโพ วตุถนา วา อาปตฺติยา
วา น โจเตตพัพโพ อยนฺเต โทโสติ น สาเรตพัพโพ ๑
น ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ สมฺปโยเชตพัพพนฺติ อญฺญมญฺญํ ปโยเชตฺวา
กฺลโห น กาดพัพโพ ๑ ปุโรโต สงฺฆตฺเตเรน หุตฺวา ปุโรโต
น คนฺตพัพ ๑ ทฺวาทสฺหคฺคํ อุปจารี มฺลฺลจิตฺวา เอกเคน
คนฺตพัพ ๑ นิสฺสีทเนปี เอเสว นโย ๑ อาสนปริยนฺโตติ ภคฺตคฺคาทิสฺ
สงฺฆนวกาสนปริยนฺโต นาม สุวาสุส ทาดพัพโพ ๑ ตตฺถ
นีสฺสีทิตพัพ ๑ เสยฺยปริยนฺโตติ เสยฺยานํ ปริยนฺโต สพฺพทลามกํ
มญฺจปีจํ ๑ อยํ หิ วสุสคฺเคน อตฺตโน ปตฺตฤษฺณเน เสยฺย
คเหตฺวํ น ลภตี ๑ สพฺพภิกฺขุหิ วิจฺฉินฺตฺวา คหิตาวเสสา ปน

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๓๑๘

มงฺกณฺณคฺคฤตฺตา เวตฺตวาทิกาทินฺทฐา ตามกเสยฺยา อสฺส
ทาทพฺพา ฯ วิหารปริยฺนุโตติ ยถา จ เสยฺยา เอวํ วสนํ
อวาโสปี วา วสฺสคฺเคน อตฺตโน ปตฺตญฺจानเณ ตสฺส น
วญฺญติ ฯ สพฺพภิกฺขุหิ วิจินฺตฺวา คหิตาวเสสา ปน รโฆหตฺถุมิ-
ชตฺถุมฺสติกฺกริตฺตา ปณฺณสาลา อสฺส ทาทพฺพา ฯ สเจ ปกตฺตฺตา
สพฺเพ รุกฺขมฺลิกา อพฺโภกาสิกา วา โหนฺติ ฉนฺนํ น
อุเปฺนฺติ ฯ สพฺเพปี เอเตหิวิสฺสญฺจาวาสา นาม โหนฺติ ฯ
เตสุ ยํ อิจฺฉติ ตํ ลภติ ฯ วสฺสฺสูปนายิกทิวเส ปน ปจฺจยํ
เอกปฺสฺเส จตฺวา วสฺสคฺเคน คณฺหิตุํ ลภติ เสนาสนํ ปน
น ลภติ ฯ นีวทฺทวสฺสวาสิกํเสนาสนํ คณฺหิตฺตฺกามเณ วตฺตํ
นิกฺขิปีตฺวา คเหตุพฺพํ ฯ เตน จ โส สาทิตพฺโพติ ยํ อสฺส
อาสนาทีปริยฺนตํ ภิกฺขุ เทนฺติ โส เอว สาทิตพฺโพ ฯ
ปุเรสมณฺเณ วา ปจฺจาสมณฺเณ วาติ ฌาติปวาริตฺตฺจฺจานเณ
เอตฺตเก ภิกฺขุ คเหตุวา อากจฺฉณฺตาติ นิมฺนฺติเตน ฆนฺเต อสุกํ
นาม กุลํ ภิกฺขุ นิมฺนฺเตติ เอถ ตตฺถ จจฺจามาติ เอวํ
สํวิชาย ภิกฺขุ ปุเรสมณฺเณ วา ปจฺจาสมณฺเณ วา กตฺวา
น คนฺตพฺพํ ฯ ฆนฺเต อสุกสฺมี นาม คามเณ มนฺุสฺสา ภิกฺขุณํ
อาคมํ อิจฺฉนฺติ สาธุ วต สเจ เตสํ สงฺคหํ กรยฺยาถาติ
เอวญฺจ ปนปริยาเณน กเถตุํ วญฺญติ ฯ น อารญฺญิกงฺคนฺติ
อาคตาคตานิ อารโจะตุํ หรายมาเนน อารญฺญิกฐตฺงคํ น

*เล่มที่ ๓ ปารีวาสิกกษนุทธกถณนา หน้า ๓๑๕

สมาทาทพัพ ๑ เยนปี ปกตียา สมหินัน เตน ทุตยิ ภิกขุ
คเหตุวา อรณเณ อรุณิ อฏฐาเปตพัพ น จ เอกเกน คนตพัพ
ตถา ภคตคคาทีสุ อาสนปรियนเต นิสชชาย หรายมานน
ปีณทปาติกรตุงคปี น สมาทาทพัพ ๑ โย ปน ปกตียา
ปีณทปาติโก ตสส ปฏิสเโธ นตถิ ๑ น จ ตปปัจจยาตี
นิहतคโต หุตวา วิหารเเยว นิสีทิตวา ภูณชนโต รตติโย
คณิสสามิตี กจณโต คามะ ภิกขุ ทิสวา อนาโรเจนตสส
รตติจเณโท สียาตี อิมินา การณน ปีณทปาโต น
นีหราเปตพัพ ๑มา มัง ชานีสูตี มา มัง เอกภิกขุปี ชานาตุตี
อิมินา อชฎาสนเณ วิหาระ สามณเระหิ ปจาเปตวา ภูณชิตตปี
น ลภตี ๑ คามัง ปีณทายปวิสิตพพเมว ๑ คิลานสส ปน
นวกมมอาจริยพชฎายกัจจาทีสุ ปสุตสส วา วิหารเเยว อจณิตุ
วฏฐตี สเจ คามะ อนกสตา ภิกขุ วิจรณตี น สกกา
โหตี อาโรเจตุ คามกาวาสั คนตวาสภาคฏฐาเน วสิตุ
วฏฐตี ๑ อากนตุนาปี กิณจิ วิหาริ อากเตน ตตถ ภิกขุณ
อาโรเจตพัพ ๑ สเจ สพเพ เอกฏฐาเน จิตะ ปสสตีเอกฏฐาเน
จิตเนว อาโรเจตพัพ ๑ อถ รุกขมูลาทีสุ วิสุ วิสุ จิตา
โหนตี ๑ ตตถ ตตถ คนตวา อาโรเจตพัพ ๑ สญจิจ
อนาโรเจนตสส รตติจเณโท จ โหตี วตตเกเท จ ทุกกภู ๑ อถ
วิจันนโต เอกจเณ น ปสสตี รตติจเณโทว โหตี น วตตเกเท

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๑๒๐

ทุกกภู ๑ อากนตุกสสาติ อตุตโน วสนวิหาร อากตสสาปี
เอกสส วา พหุณัน วา วุตตนเยเนว อาโรเจตพัพ ๑ รตติจเจท-
วตตเกทาปีเจตถ วุตตนเยเนว เวทิตพพา ๑ สเจ อากนตุกา
มहुตตี วิสสमितวา วา อวิสสमितวา วา เอว วิหารมชเณ
น กจจนติ เตลปีอาโรเจตพัพ ๑ สเจ ตสส อชานนตสเสว
กจจนติ อัย จ ปน คตกาเล ชานาติ ๑ คนตุวา
อาโรเจตพัพ ๑ สมปาปุมิต्तุ อสกโกนตสส รตติจเจโทว โหติ
น วตตเกเท ทุกกภู ๑ เยปี อนุโตวิหารี อปวิสิตวา อุปจารสีม
โอกกमितวา กจจนติ อยญจ เนลล มตตสททำ วา อุกาสิตสททำ
วา จิปิตสททำ วา สุตวา อากนตุกภาว ชานาติ ๑ คนตุวา
อาโรเจตพัพ คตกาเล ชานนเตนปี อนุพนุชิตวา อาโรเจ-
ตพพเมว ๑ สมปาปุมิต्तุ อสกโกนตสส รตติจ เจโทว โหติ น
วตตเกเท ทุกกภู ๑ โยปี รตตี อากนตุวา รตตีเยว กจจนติ
โสปีสส รตติจเจท กโรติ ๑ อญญาตตตทา ปน วตตเกเท
ทุกกภู นตติ ๑ สเจ อชานิตวาว อพุภานัน กโรติอกตเมว
โหตีติ กรุนทिय วุตตี ๑ ตสสมา อธิกา รตติโย คณตวา
กาทพัพ ๑ อัย อปญณกปฎิปทา ๑ นทีอาทิสู นาวาย
กจจนตปีปรตีเร จิตปี อากาเส กจจนตปี ปพพตถล-
อรณญาทิสู ทูเร จิตปี ภิกขุ ทิสวา สเจ ภิกขุติ ววตถานัน
อตุติ นาวาทิหิ คนตุวา มหาสททำ กตวา วา เวเคน

*เล่มที่ ๓ ปารีวาสิกฤษนุชกวรรณนา หน้า ๓๒๑

อนุพนุชิตวา วา อาโรเจตพุพ ๑ อนาโรเจนตสส รตติจเฉโท
เจว วตตเกเท จ ทุกุกฏั โหติ ๑ สเจ วายมนโตปี สมปาปฺณิตุ
วา สเวตุ วา น สกโกติ รตติจเฉโทว โหติ น วตตเกเท
ทุกุกฏั ๑ สงฺฆเสนาภยตฺเถโร ปน วิสยาวิสยวเสน กเถติ วิสเย
กิริ อนาโรเจนตสส รตติจเฉโท เจว วตตเกเท ทุกุกฏณฺจ
โหติ อวิสเย ปน อุภยปี นตฺถิติ ๑กรวิกติสฺสตฺเถโร ปน
สมโณ อยฺนติ วตฺถานเวย ปมาณํ สเจปี อวิสโย โหติ
วตตเกเท ทุกุกฏเมว นตฺถิ รตติจเฉโท ปน โหติเยวติ อห ๑
อุโปสเถติ อุโปสถิ สมปาปฺณิสฺสามาติอาคนตฺถกา หิ ภิกฺขุ
อาคจฺจนฺติ อิทธิยา คนฺตฺวาปี อุโปสถภาวํ ฅตฺวา โอตริตฺวา
อุโปสถกมฺมํ กโรนฺติ ๑ ตสฺมา อาคนตฺถโกสฺรณตฺถิ อุโปสถทิวเส
อาโรเจตพุพ ๑ ปวารณายปี เอเสว นโย ๑ คิลาโนติ คนฺตุ
อสมตฺโถ ๑ ทฺูเตนาติ เอตฺถาปี อนุปสมฺปนฺนํ เปเสตุ น วฏฺฏติ
ภิกฺขุเปเสตฺวา อาโรจาเปตพุพ ๑ อภิกฺขุโก อวาโสติ สฺยุโธ
วิหาโร ยตฺถ เอโกปี ภิกฺขุ นตฺถิ ตตฺถ วาสตฺถาย น
คนฺตพุพ ๑ น หิ ตตฺถ วตฺถรตฺติโย คณฺนุปลาโหนฺติ ๑
ปกตฺตเตน ปน สพุธี วฏฺฏติ ๑ ทสฺวิชนฺตฺรายเ ปน สเจปี
รตฺติโย คณฺนุปลา น โหนฺติ อนุตฺรายโต ปริมฺจจนฺตฺถาย
คนฺตพุพเมว ๑ เตน วตฺถิ อญฺญตฺร อนุตฺรายาติ ๑ นานา-
ลัวาสเกหิ สพุธี วินยกมฺมํ กาคฺตุ น วฏฺฏติ ๑ เตลฺลึ อนาโรจเนปี

*เล่มที่ ๑ จุลลวคควณณา หน้า ๑๒๒

รตติจเโท นตฺถิ อภิกฺขุกาวาสสทิสเมว โหติ ฯ เตน วุตฺตํ
ยตฺถสฺส ภิกฺขุ นานาสํวาสกาติ ฯ เสสํ อุโปสถกฺขนฺธเก
วุตฺตนยเมว ฯ

เอกจฺจนฺเน อวาเสติอาทิสฺสู อวาโส นาม วสนตฺถาย
กตํ เสนาสนํ ฯ อนาวาโส นาม เจตियมฺริ โโพธิมฺริ
สมมชฺชนฺนีอฺภูโก ทารุอฺภูโก ปานียมาโพ วจฺจกฺฎี ทวาร-
โกฏฺฐโกติเอวมาทิจิ ฯ ตตฺถียปฺเทน ตทฺถุญฺญํ กหิตํ ฯ เอเตสฺส ยตฺถ
กตฺถจิจิ เอกจฺจนฺเน ฉทนโตอุทกปตฺนญฺจานปริจฺฉินฺเน โอกาเส
อุกฺขิตฺตโก วลิตฺตํ น ลภติ ปารีวาสิโก ปน อนฺโตอวาเสเยว
น ลภตฺติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯมหาอฺภูจกถายํ ปน อวิเสเสน
อุทกปาเตน วาริตฺนฺติ วุตฺตํ ฯ กฺรฺรฺนฺทียํ เอเตสฺส ปญฺจวณฺณ-
ฉทนพทฺฐญฺจานเนสฺส ปารีวาสิกสฺส จ อุกฺขิตฺตกสฺส จ ปกตฺตฺเตน
สทฺฐี วสนํ อุทกปาเตน วาริตฺนฺติ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา นานูปจาเรปี
เอกจฺจนฺเน น วญฺญตฺติ ฯ สเจ ปเนตฺถ ตทฺหุปสมฺปฺนเนปี ปกตฺตฺเต
ปจฺมํ ปวิสิตฺวา นิปฺนเนสฺสญฺจิวสฺโสปี ปารีวาสิโก ปจฺฉา
ปวิสิตฺวา ชานนฺโต นิปฺชชฺติ รตฺติจเโท เจว วตฺตเกเท
ทูกกฺฎญจ ฯ อชานนฺตสฺส รตฺติจเโทว น วตฺตเกเท ทูกกฺฎญํ ฯ
สเจ ปน ตสฺมี ปจฺมํ นิปฺนเน ปจฺฉา ปกตฺตฺโต ปวิสิตฺวา
นิปฺชชฺติ ปารีวาสิโก จ ชานาติ รตฺติจเโท เจว วตฺตเกเท
จ ทูกกฺฎญํ ฯ โน เจ ชานาติ รตฺติจเโทว น วตฺตเกเท

*เล่มที่ ๓ ปารีวาสิกกษนุทธกถณณา หน้า ๓๒๓

ทุกกภู ๑ ภูจธาตพัพพ นิมนเตตพโพติ ตทหุปสมปนนปี ทิสวา
ภูจธาตพพเมว ภูจธาวย จ อหิ อมินา สุขนินโน ภูจธาปีโตติ
ปรम्मูเชน น คนตพัพพ อิทิ อจารिय อาสนิ เอตุถ
นินิทธาติ เอว นิมนเตตพโพเยว ๑ นวเคน ปน มหาเถริ
โอพทุทธิ โกรมีติ ปารีวาสิกตเถรสส สนุติกั น คนตพัพพ ๑
เอกาสนนติ สมานวสุตีกาสนน มลเจ วา ปีเจ วา ๑ น
ณมายิ นินินนติ ปกตตุเต ภูมियิ นินินน เอิตเรณ อนนตมโส
ติณสนนเรปี อุจจเร วาติถเลปี วา น นินิทธิตพัพพ ๑
ทวาทสทตถิ ปน อุปจาริมุญจิตวา นินิทธิตุ วภูจติ ๑
น เอกจกเมติ สหาเยน วิย สทุทธิ เอกสมิ จกเม น
จกमितพัพพ ๑ ณมายิ จกมตีติ ณมายิจกมนนเต ๑ อยเมว
วา ปาโจ ๑ อัย ปนตถ อตุโถ ๑ อกตปริจเจทาย ภูมिया
จกมนนเต ปริจเจท กตุวา วาติกั อากิริตุวา อาลนพณิ
โยเชตุวา กตจกเม นีเจปี น จกमितพัพพ ๑ โก ปน วาโท
อิฏฐกเจเยน สมปนเน เวทิกปริกขิตเตปี ๑ สเจ ปน ปาการ-
ปริกขิตโต โหติ ทวารโกฏฐกยตุโต ปพพตนตรวนนต-
คุมพนตเรสุ วา สุปฺภิจจนโน ตาทิเส จกเม จกमितุ วภูจติ ๑
อุปฺภิจจนเนปี อุปจาริ มุญจิตวา วภูจติ ๑ วุฑฒตเรนาติ
เอตุถ สเจ วุฑฒตเร ปารีวาสิเก ปจมि นินินน เอิตโร
ชานนโต ปจจนา นินิขชติ รตติจเจโท จสส โหติ วตตเกเท

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๓๒๔

จ ทุกุกภู ๑ วุฑฒตรสฺส ปน รตฺติจฺเณโทว น วตฺตเกเท
ทุกุกภู ๑ อชานิตฺวา นิปชฺชติ ทฺวินฺนํปี วตฺตเกโท นตฺถิ
รตฺติจฺเณโท ปน โหติ ๑ อถ นวเก ปารีวาสิเก ปจฺมํ นิปนฺเน
วุฑฒโตร นิปชฺชติ นวโก จ ชานาติ รตฺติ จสฺส ฉิชฺชติ
วตฺตเกเท จ ทุกุกภู โหติวุฑฒตรสฺส รตฺติจฺเณโทว น
วตฺตเกโท ๑ โน เจ ชานาติ ทฺวินฺนํปี วตฺตเกโท นตฺถิ
รตฺติจฺเณโท ปน โหติ ๑ สเจเทวปี อปจฺฉา อปุริมํ นิปชฺชนฺติ
วุฑฒตรสฺส รตฺติจฺเณโทว อิตฺรสฺส วตฺตเกโทปีติ กุรฺรณฺทึ
วตฺตํ ๑ เทว ปารีวาสิกา สมวสฺสา เอโก ปจฺมํ นิปนฺโน
เอโก ชานนฺโตว ปจฺฉา นิปชฺชติ รตฺติ จ ฉิชฺชติ วตฺตเกเท
จ ทุกุกภู ๑ ปจฺมํ นิปนฺนสฺส รตฺติจฺเณโทว น วตฺตเกโท ๑
สเจ ปจฺฉา นิปชฺชนฺโตปีน ชานาติ ทฺวินฺนํปี วตฺตเกโท
นตฺถิ รตฺติจฺเณโท ปน โหติ ๑ สเจ เทวปี อปจฺฉา อปุริมํ
นิปชฺชนฺติ ทฺวินฺนํ รตฺติจฺเณโทเยว น วตฺตเกโท ๑ สเจ หิ
เทว ปารีวาสิกา เอกโต วเสยฺยูเต อณฺณมณฺณสฺส อชฺฉาจารย์
ณฺควา อการววา วิปฺปฏิสาร์โน วา หุควา ปาปีภูจฺจตรํ วา
อาปตฺตี อาปชฺเชยฺยู วิพฺภเมยฺยู วา ตสฺมา เนลฺลํ สหเสยฺยา
สพฺพปฺปการณ ปฏิกฺขิตฺตาติ ๑ เสลฺลํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพ ๑
มฺลยาปฏิกฺขสฺสนารหาทโย เจตฺถ ปารีวาสิกาทึนํ ปกตฺตตฺถฺจฺฉาเน
จิตฺตาติ เวทิตพฺพา ๑ ปารีวาสิกาจฺจตฺตฺโต เจ ภิกฺขเว ปรีวาสนฺติ

*เล่มที่ ๓ ปารีวาสิกฤษนุชกวรรณนา หน้า ๓๒๕

เอตถ ปารีวาสิกั จตุตถั กตฺวา อณฺณมณฺณสุส ปรีวาส-
ทานาทินิ กาคุํ น วฏฺฏติเยว ฯ เอเตเสววายั คณปุรโก น
โหติ เสสสงฺฆมมฺเมสุ โหติ ฯ คณฺเ ปน อปฺปโหนฺเต วตฺตํ
นิกฺขิปาเปตฺวา คณปุรโก กาทพฺโพติ ฯ

ปารีวาสิกวตฺตกถา นิฏฺฐิตา ฯ

อิมมฺปน วตฺตกถัํ สุตฺวา วินยธฺรอุปาติตฺเถรสฺส รโหคตฺส
เอวมฺปริวิตกฺโก อุทปาติ ภาควตา พหุํ ปารีวาสิกวตฺตํ ปณฺณตฺตํ
กตฺตีหิ นฺุโข เอตถ การณฺเหติ รตฺติจฺเฌโท โหตีติ ฯ โส
ภควนฺตํอุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตมตฺถํ ปุจฺฉิ ฯ ภควาปีสฺส
พฺยาภาสิ ฯ เตน วตฺตํ อถโข อายสุมา อุปาติ ฯเปฯ
รตฺติจฺเฌทาติ ฯ ตตฺถ สหฺวาโสติ ยฺวายั ปกตฺตฺเตน ภิกฺขุณา
สทฺฐี เอกจฺฉนฺเนติ อาทินา นเยน วตฺโต เอกโต วาโส ฯ
วิปฺปวาโสติ เอกกฺเสว วาโส ฯ อนาโรจนาติ อากนฺตฺกาทีนํ
อนาโรจนา ฯ เอเตสุ ตีสุ เอเกเกน การณฺน รตฺติจฺเฌโท
โหติ ฯ น สกฺโกนฺตีติ สงฺฆสฺส มหนฺตตาย ตตฺร ตตฺร กนฺตฺวา
สพฺเพสํ อารโจะตฺถุํ อสกฺโกนฺตา โสเชตฺถุํ น สกฺโกนฺติ ฯ
ปรีวาสิ นิกฺขิปามิ วตฺตํ นิกฺขิปามิติ อิมฺesu ทฺวีสุ ปเทสุ
เอเกเกนาปี นิกฺขิตฺโต โหติ ปรีวาโส ทฺวีหิปี สุนิกฺขิตฺโตเยว ฯ
สมาทานาปี เอเสว นโย ฯ เอวํ วตฺตํ สมาทียิตฺวา ปรีวฺภูจ-
ปรีวาสสฺส มานตฺตํ คณฺหโต ปุณฺ สมาทานวตฺตกิจฺจํ นตฺถิ ฯ

สมาทินนวัตโตเยว หิ เอส ตสฺมาสฺส ฉารตฺตํ มานตฺตํ
ทาทพฺพํ ฯ จิณฺณมานตฺโตว อพฺเขตฺตพฺโพ ฯ เอวํ อนาปตฺติโก
หุตฺวา สฺทฺทฺชนฺเต ปตฺติจฺจโต ติสฺโส สิกฺขา ปฺรูเรตฺวา ทฺกฺขสฺสนฺตํ
กริสฺสตีติ ฯ

ปริวาสกถา นิฎฺฐิตา ฯ

มฺลายนฺตฺตสฺส นารหา ภิกฺขุ สาทิยนฺติ ปกตฺตตฺตานนฺติ
จเปตฺวา นวคตฺรํ มฺลายนฺตฺตสฺส นารหํ อวเสสํ อนนฺตมโส
ปาริวาสิกาทินฺปี ฯ อิมฺเสตฺถ ปาริวาสิกมฺลายนฺตฺตสฺส นารหา
มานตฺตตฺตารหามนตฺตจาริกอพฺภานารหานํ ปณฺจณฺนํ จเปตฺวา
อตฺตโน อตฺตโน นวคตฺรํ เสสา สพฺเพ ปกตฺตตฺตา เอว ฯ
กสฺมา ฯ มิถุ ยถา วุฑฺฒํ อภิวาทนาทินํ อนนฺตมฺลายนฺตฺตตฺตา ฯ เตน
วตฺตํ อวเสสํ อนนฺตมโสปาริวาสิกาทินฺปีติ ฯ มฺลายนฺตฺต-
กสฺส นารหาทินํ ลกฺขณมฺปน เตสํ ปฺรโต อาวิภวิสฺสตีติ ฯ
เสสเมตฺถ อิตฺ ปเรสุปี มานตฺตตฺตารหาทิวตฺเตสุ จปาริวาสิก-
วตฺเตสุ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ มฺลายนฺตฺตสฺส นารหาจตฺตโต
เจตฺตอาทิสฺสุปี ฯ ยถา ปาริวาสิกโก เอวํ เอเตปี เอเตสุ วินย-
กมฺเมสุ น คณฺปุรกา โหนฺติ ฯ เสสสงฺฆกมฺเมสุ โหนฺติ ฯ
มานตฺตจาริกสฺส วตฺเตสุ เทวสิกํ อาโรเจตฺตพฺพนฺติ วิเสโส ฯ
รตฺติจฺเจเตสุ อุเน คณฺเติ เอตฺถ คณฺเติ จตฺตาโร วา อติเรกา
วา ฯ ตสฺมา สเจปี ตีหิ ภิกฺขุหิ สทฺธี วสตี รตฺติจฺเจโท

*เล่มที่ ๓ สมุจยกษนุชกวรรณนา หน้า ๓๒๗

โหติเยว ฯ มานตตนิกเขปสมาทาเนสุ วุตตสทิสว วินิจฺฉโย ฯ

เสถ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

ปาริวาสิกกษนุชกวรรณนา นิฎฺฉิตา ฯ

สมุจยกษนุชกวรรณนา

สมุจยกษนุชเก ฯ ฉารตฺตํ มานตฺตนฺติ เอตฺถ จตฺตพฺพิธํ
มานตฺตํ อปฺปญฺฉิณฺณมานตฺตํ ปญฺฉิณฺณมานตฺตํ ปกฺขมานตฺตํ
สโมชานมานตฺตนฺติ ฯ ตตฺถ อปฺปญฺฉิณฺณมานตฺตํ นาม ยํ
อปฺปญฺฉิณฺณาย อาปตฺติยา ปริวาสํ อทฺตวา เกวลํ อาปตฺตี
อาปนฺนภาเวเนว มานตฺตารหฺสฺส มานตฺตํ ทิยฺยติ ฯ ปญฺฉิณฺณ-
มานตฺตํ นาม ยํ ปญฺฉิณฺณาย อาปตฺติยา ปริวฺจฺจปริวาสหฺสฺส
ทิยฺยติ ฯ ปกฺขมานตฺตํ นาม ยํ ปญฺฉิณฺณาย วา อปฺปญฺฉิ-
ณฺณาย วา อาปตฺติยา อทฺตมาลํ ภิกฺขุณฺีนํ ทิยฺยติ ฯ
สโมชานมานตฺตํ นาม ยํ โอราย เอกโต กตฺวา ทิยฺยติ ฯ
เตสุ อิทํ อปฺปญฺฉิณฺณาย อาปตฺติยา ฉารตฺตํ มานตฺตนฺติ
วจนโต อปฺปญฺฉิณฺณมานตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ ตํ เทนฺเตน สเจ
เอกํ อาปตฺตี อาปนฺโน โหติ อิท วุตฺตนฺนเยเนว ทาทพฺพํ ฯ
สเจ เทว วา ติสฺสว วา ตทฺตฺตริ วา อาปนฺโน ยถา
เอกํ อาปตฺตินฺติ วุตฺตํ เอว เทว อาปตฺติโย ติสฺสว
อาปตฺติโยติ วุตฺตพฺพํ ฯ ตทฺตฺตริ ปน สเจปี สติ วา สหฺสฺสํ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคคณณนา หน้า ๓๒๘

วา โหติ ๑ สมพหุลาติ วุตตพัพ ๑ นานาวตถุกาโยปี เอกโต
กตุวา ทาตพัพ ตาสี ทานวีธี ปรีวาสทานเน กถยีสสาม ๑
เอว อापตติวเสน กมุววจัง กตุวา ทินเน มานตเต เอวเมตติ
ธารยามิติ กมุววาจาปรีโยसानเน มาพกสีมายเมว มานตติ
สมาதியามิ วุตติ สมาதியามิติ วุตตนเยเนว วุตติ สมาทาตพัพ ๑
สมาதியิตวา ตตเถว สงฆสส อารโจะตพัพ ๑ อารโจะนุเตน จ
เอว อารโจะตพัพ อหิ ฆนเต เอกิ อापตติ อापชชี สลเจตนิกั
สุกกวิสฎฐี อปปฏิจจนนุ โสหิ สงฆิ เอกิสสา อापตติยา
สลเจตนิกาย สุกกวิสฎฐิยา อปปฏิจจนนุ นาย ฆารตติ มานตติ
ยาจี ตสส เม สงโฆ เอกิสสา อापตติยา สลเจตนิกาย
สุกกวิสฎฐิยา อปปฏิจจนนุ นาย ฆารตติ มานตติ อทาสี โสหิ
มานตติ ฆรามิ เวதியามหิ ฆนเต เวதியิตติมิ สงโฆ
ธารเรตติ ๑ อิมิ จ ปน อตถิ กเหตุวา ยาย กายจิ วาจา
อารโจะตุ วฎฐติเยว ๑ อารโจะตวา สเจ นิกขิปิตุกาเมน
วุตตนเยเนว สงฆมชเณ นิกขิปิตพัพ ๑ มาพกสีมโต ภิกขุสุ
นิกขนุเตสุ เอกสส สนุติเก นิกขิปิตุ วฎฐติ ๑ มาพกสีมโต
นิกขमितวา สตี ปฎิลฆนเตน สห กจจนตสส สนุติเก
นิกขิปิตพัพ ๑ สเจ โสปี ปกุกนโต อลลสส ยสส มาพเก
นาโรจิตติ ตสส อารโจะตวา นิกขิปิตพัพ ๑ อารโจะนุเตน ปน
อวसानเน เวதியิตติ มิ อายสุมา ธารเรตติ วุตตพัพ ๑ ทวินัน

*เล่มที่ ๓ สมุจยยกขนธกวรรณนา หน้า ๓๒๕

อาโรเจนเตน อายสมนุตตา ธาเรนตุติ วตตพัพ ๑ ตินณั
อาโรเจนเตน อายสมนุตโต ธาเรนตุติ วตตพัพ ๑ นิภขิตตกาลโต
ปฏุจาย ปกตตตฏจानะ ติฏฐติ ๑ สเจ อปฺปภิกขุโก วิหาโร
โหติสภาพา กิกขุ วสนติ ๑ วตตํ อนิกขิปิตฺวา อนฺโตวิหาเรเย
รตฺติโย คณตพฺพา ๑ อถ น สกกา โสเชตฺตํ วตฺตนเยเนว
วตตํ นิภขิปิตฺวา ปจฺจุสสมเยว จตฺตฺหิ ปณฺจฺหิ วา กิกขุหิ สทฺธิ
ปริกขิตตสฺส วิหารสฺส ปริกฺเขปโต อปริกขิตตสฺส ปริกฺเขปาร-
หฏฺฐานโต เทว เตทฺทฺทฺปาเต อติภุมิตฺวา มหามคฺคโต โอบกมฺม
คฺมุเพน วาวตฺติยา วา ปฏฺิจฺจนฺนฏฺฐานะ นิสีทิตพัพ ๑
อนฺโตอรุณเยววตฺตนเยเนว วตตํ สฺมาทฺธิยิตฺวา อาโรเจตพัพ ๑
สเจ อณฺโณ โภจิกิกขุ เกนจิทเวว กรรมเยน ตํ จานํ
อากจฺฉติ สเจ เอส ตํ ปสฺสตี สทฺทํ วาสฺส สฺฆนาคี
อาโรเจตพัพ ๑ อนาโรเจนตสฺสรตฺติจฺฉเนโท เจว วตฺตเกโท
จ ๑ อถ ทฺวาทสฺสทตฺถํ อุปจาร์ โอบกมิตฺวา อชานนฺตสฺเสว
คจฺฉติ ๑ รตฺติจฺฉเนโท โหติเยววตฺตเกโท ปน นตฺถิ ๑
อาโรจิตกาลโต ปฏฺุจาย จ เอกํ กิกขุํ จเปตฺวา เสเสหิ สติ
กรรมเย คนฺตุมปี วฏฺฐติ ๑ อรุณะ อุฏฺฐิตะ ตสฺส กิกขุสฺส
สนฺติเก วตตํ นิภขิปิตพัพ ๑ สเจ โสปี เกนจि กมฺเมน
ปฺุเรอรุณเยว คจฺฉติ ๑ อณฺณํ วิหารโต นิภขนฺตํ วา อากนฺตกํ
วา ยํ ปจฺมํ ปสฺสตี ตสฺส สนฺติเก อาโรเจตฺวา วตตํ

นิกฺขิปิตพฺพํ ๑ อยญจ ยสฺมา คณฺสฺส อารโจะตฺวา ภิกฺขุณฺณจ
อตุถิภาวํ สลฺลทฺทฺเขตฺวา วลี ๑ เตนฺสฺส อุเน กณฺเ จรณฺโทโส
วา วิปฺปวาสฺโทโส วา น โหติ ๑ สเจ กณฺจि น ปสฺสติ
วิหารี คณฺตฺวา อตุตฺนา สทฺธี คตฺภิกฺขุสฺส เอกสฺส สนฺติเก
นิกฺขิปิตพฺพนฺติ มหาสุมฺตเถโร อาห ๑ มหาปทุมฺตเถโร ปน
ยํ ปจฺมํ ปสฺสติ ตสฺส อารโจะตฺวา นิกฺขิปิตพฺพํ อัย
นิกฺขิตฺตวตฺตสฺส ปรีหาโรติ อาห ๑ เอวํ ฉารตฺตํ มานตฺตํ อชณฺท์
จริตฺวา ยตฺตสฺสียา วีสฺติคฺโคณฺ ภิกฺขุสฺสงฺโฆ ตตฺถ โส ภิกฺขุ
อพฺภเกตฺพฺโพ ๑ อพฺภเนตฺเทหิ จ ปจฺมํ อพฺภานารโห กาคพฺโพ ๑
อัย หิ นิกฺขิตฺต-วตฺตตฺตา ปกตฺตตฺตฺตฺจฺจเน จิโต ๑ ปกตฺตตฺตสฺส
จ อพฺภานํ กาคฺคฺน วมฺภูติ ตสฺมา วตฺตํ สมากฺเปตพฺพํ ๑
วตฺเต สมากฺทินฺเน อพฺภานารโห โหติ ๑ เตนฺปิ วตฺตํ
สมาทิยิตฺวา อารโจะตฺวา อพฺภานํ ยาจิตพฺพํ ๑ อนิกฺขิตฺตวตฺตสฺส
ปฺน วตฺตสมาทานกิจฺจํ นตฺถิ ๑ โส หิ ฉารตฺตาทิกฺกเมเนว
อพฺภานารโห โหติ ตสฺมา โส อพฺภเกตฺพฺโพ ๑ ตตฺรํยํ เอวญจ
ปน ภิกฺขเว อพฺภเกตฺพฺโพติ ปาลิยเมว อพฺภานวธิ วุตฺโต ๑
อยญจ เอกापตฺติวเสน วุตฺโต ๑สเจ ปน เทว ติสฺโส สมพฺพฺลา
วา เอกวตฺตฺกฺกา วานานาวตฺตฺกฺกา วา อาปตฺติโย โหนฺติ
ตาสํ วเสน กมฺมวาจา กาคพฺพา ๑ เอวํ อปฺปฏิจฺจนฺนมานตฺตํ
ทาทพฺพํ ๑

*เล่มที่ ๓ สมุจยยกขนฺธกถณฺณา หน้า ๓๓๑

ปฏิจฺจนฺนมานตฺตมฺปน ยสฺมา ปฏิจฺจนฺนนาย อาปตฺติยา
ปริวฺฐุปริวาสสฺส ทาทพฺโพ โหติ ตสฺมา ตํ ปริวาสกถํ
กถยิตฺวา ว กถยิตฺสาม ฯ เตนฺหิ ภิกฺขเว สงฺฆเ อูทายิสฺส
ภิกฺขุโน เอกิสฺสา อาปตฺติยา สลฺยเจตฺนิกาย สุกฺกวิสฺฐุจฺฉิยา
เอกาหปฏิจฺจนฺนนาย เอกาหปริวาสํ เทตฺตติอาทินา นเยน ปาลิยํ
อนเเกหิ อากาเรหิ ปริวาโส จ มานตฺตตจฺจ วุตฺตํ ฯ ตสฺส
ตสฺส ยสฺมา อากตาคตฺตฺถฺจฺจเน วินิจฺฉโย วุจฺจมาโน ปาลิยํ
วียอติวิตฺถาริ อาปชฺชติ น จ สกฺกา โหติ สฺสเนน
ปริกฺกเหตุตฺตสฺมา ตํ สโมชานตฺวา อิเชว ทสฺสยิสฺสาม ฯ
อยมฺหิ อิธ อธิปฺเปโต ปริวาโส นาม ปฏิจฺจนฺนปริวาโส
สุทฺถนฺตปริวาโส สโมชานปริวาโสติ ติวิโร โหติ ฯ ตตฺถ
ปฏิจฺจนฺนปริวาโส ตาว ยถापฏิจฺจนฺนนาย อาปตฺติยา
ทาทพฺโพ ฯ กสฺสจฺจิ หิ เอกาหปฏิจฺจนฺนาอาปตฺติ โหติ ยถา
อยํ อูทายิตฺถเรสฺส กสฺสจฺจิ ทฺวิหาทิปฏิจฺจนฺนา ยถา ปฺรโต
อากตา อูทายิตฺถเรสฺเสว กสฺสจฺจิ เอกา อาปตฺติ
โหติ ยถา อयํ กสฺสจฺจิ เทว ติสฺโส ตพฺพตฺตริ วา ยถา ปฺรโต อากตา
ตสฺมา ปฏิจฺจนฺนปริวาสํ เทนฺเตน ปจฺมนฺตาว ปฏิจฺจนฺนภาโว
ชานิตพฺโพ ฯ

อยํ หิ อาปตฺติ นาม ทสฺหากาเรหิ ปฏิจฺจนฺนา โหติ ฯ
ตตฺตฺรายํ มาติกา อาปตฺติ จ โหติ อาปตฺติสฺสญฺญิ จ ปกตฺตโต

จ โหติ ปกตตตสณฺณิ จ อนนฺตรายิกโก จ โหติ อนนฺตรายิก-
สณฺณิ จ ปหุ จ โหติ ปหุตตสณฺณิ จ ฉาเหตุกาโม จ
โหติ ฉาเทติ จาติ ฯ ตตฺถ อาปตฺติ จ โหติ อาปตฺติสณฺณิ
จาติ ยํ อาปนฺโน สวา อาปตฺติเยว โหติ โสปี จ
ตตฺถ อาปตฺติสณฺณิเยว ฯ อิติ ชานนฺโต ฉาเทติ ฉนฺนา
โหติ ฯ อถ ปนํยํ ตตฺถ อนาปตฺติสณฺณิ อจฺฉนฺนา โหติ ฯ
อนาปตฺติ ปนอาปตฺติสณฺณายปี อนาปตฺติสณฺณายปี ฉาเทเนตน
อจฺฉาตาว โหติ ฯลหุํ วา กรุกาติ กรุํ วา ลหุกาติ
ฉาเทติ ฯ อลหุํปเกหิ ติจฺฉติ อาปตฺติ ปน อจฺฉนฺนา โหติ ฯ
กรุํ ลหุกาติ มลฺลมาโน เทเสติ เนว เทเสติ โหติ
นจฺฉนฺนา ฯ กรุํ กรุกาติ ฉตฺวา ฉาเทติ ฉนฺนา
โหติ ฯ กรุกลหุภาวํ น ชานาติ อาปตฺติ ฉาเทมิติ ฉาเทติ
ฉนฺนา โหติ ฯ ปกตตฺโตติ ติวริ อุกฺเขปนีย กมฺมํ อกโต ฯ
โส เจ ปกตตตสณฺณิ หุตฺวา ฉาเทติ ฉนฺนา โหติ ฯ
อถ มยฺหํ สจฺเจน กมฺมํ กตฺนฺติ อปกตตตสณฺณิ หุตฺวา
ฉาเทติ อจฺฉนฺนา โหติ ฯ อปกตตฺเตน ปกตตตสณฺณินา
วา อปกตตตสณฺณินา วา ฉาตปปี อจฺฉนฺนา โหติ ฯ
วุตฺตมฺปิ เจตํ

อาปชฺชติ กรุํ สวาเสถ

ฉาเทติ อนาทรียํ ปฏิจฺจ

*เล่มที่ ๓ สมุจยยกขนุทธกถณนา หน้า ๓๓๓

น ภิกขุณี โน จ ผุเสยย วชฺช

ปญหา เมสากุสเลหิ จินุติตาติ ฯ

อัยฺ หิ ปญหา อุกฺขิตฺตเคน กถิตา ฯ อนนฺตรายิกโกติ ยสฺส
ทสฺส อนฺตราเยสฺส เอโกปี นตฺถิ โส เจ อนนฺตรายิกสญฺญี
หุตฺวาฉาเทติ ฉนฺนาว โหติ ฯ สเจปี โส ภีรูกชาติกตฺตา
อนฺธการเ อมนฺตฺสจณฺฑมิกภเยน อนนฺตรายิกสญฺญี หุตฺวา ฉาเทติ
อจฺฉนฺนาว โหติ ฯ ยสฺส หิ ปพฺพตฺวิหาเร วสนตฺสฺส กนฺทริ
วา อฏฺวี วานฺที วา อติกฺกมิตฺวา อารโจะตฺพฺพิ โหติ ฯ
อนนฺตรามกฺเค จณฺฑวพามนฺตฺสาทิ ภยฺ อตฺถิ มกฺเค อชฺครา
นิปชฺชนฺติ นที ปุรา โหติ ฯ เอตฺสมี ปน สติเยว อนนฺตรายิก-
สญฺญี ฉาเทติ อจฺฉนฺนาวโหติ ฯ อนนฺตรายิกสฺส ปน
อนนฺตรายิกสญฺญา ย ฉาทยโต อจฺฉนฺนาว โหติ ฯ ปหฺนฺติ โย
สกฺโกติ ภิกขุโน สนฺติกํ คนฺตฺยเจว อารโจะตฺยจฺจ โส เจ
ปหฺนฺตฺสญฺญี หุตฺวา ฉาเทติ ฉนฺนาว โหติ ฯ สจฺสฺส มฺเข
อปฺปมตฺตโก กณฺโฑ วา โหติ หนฺกํ วาโต วา วิชฺฌติ
ทนฺโต วา รุชฺฌติ ภิกฺขา วา มนฺทา ลทฺธา โหติ
ตาวตฺตเคน ปน เนว วตฺตฺน สกฺโกติ น คนฺตุํ ฯ อปีจ
โฆ น สกฺโกมิตฺติ สญฺญี โหติ อัยฺ ปหฺนฺ หุตฺวา อปฺปหฺนฺตฺ-
สญฺญี นาม ฯ อิมินา ฉาทิตาปี อจฺฉนาทิตา ฯ อปฺปหฺนฺนา

ปน วตตุ วา คนตุ วา อสมตเถน ปหุตตสณณินา วา
อปฺปหุตตสณณินา วา ฉาทิตา โหติ อจฺฉาทิตาว ฯ
ฉาทตฺตกาโม จ โหติ ฉาทตฺติ จาติ อิทํ อุตฺตทานเมว ฯ สเจ
ปน ฉาทตฺตสํมิตฺติ ฐรฺณิกฺเขปํ กตฺวา ปฺปรกตฺเต วา ปจฺฉาทตฺเต
วา ปจฺฉายามาทีสุ วา ลชฺชชฺรมมํ โอกฺกมิตฺวา อนฺโตนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
อาโรเจตี อยํ ฉาทตฺตกาโม น ฉาทตฺติ นาม ฯ ยสฺส ปน
อภิกฺขุเก จาเน วสนฺตสฺส อปฺตตี อปฺชชิตฺวา สภาคสฺส
ภิกฺขุโน อากมนํ อากเมนฺตสฺส สภาคสฺสสนฺติกํ วา กจฺฉนฺตสฺส
อหฺตฺตมาโสปี มาโสปี อติกฺกมตี ฯ อยํ น ฉาทตฺตกาโมปี ฉาทตฺติ
นาม ฯ อยํปี อจฺฉนฺนฺนฺนฺนฺน โหติ ฯ โย ปน อปฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
อคฺคิอกฺกมนปฺริโส วีย สหสา อปฺกมิตฺวา สภาคจฺฉนฺน
คนฺตฺวา อาวิกโรตี อยํ น ฉาทตฺตกาโมว เนว ฉาทตฺติ
นาม ฯ สเจ ปน สภากํ ทิสฺวาปี อยํ เม อฺปฺชชฺมาโย วา
อาจริโย วาติ ลชฺชชฺราย นารฺโรเจตี ฉนฺนฺนฺนฺน โหติ อปฺตตี ฯ
อฺปฺชชฺมายาทิภาโว หิ อิทํ อปฺปมาณํ อเวริสภากมคฺตเมว
ปฺปมาณํ ตสฺมา อเวริสภากสฺส สนฺติเก อาโรเจตพฺพา ฯ โย
ปน วิสภาคโ โหติ สุตฺวา ปกาเสตฺตกาโม เอวรฺรูปสฺส
อฺปฺชชฺมายสฺสาปี สนฺติเกน อาโรเจตพฺพา ฯ ตตฺถ ปฺปรกตฺตํ
วา อปฺตตี อปฺนฺนฺนฺน โหติ ปจฺฉาทตฺตํ วา ทิวา วา
รตฺตี วา ยาว อรฺุณํ น อคฺคจฺฉนฺติตาว อาโรเจตพฺพา ฯ

*เล่มที่ ๓ สมุจยยกขนฺธกวรรณนา หน้า ๓๓๕

อุทฺทสฺส เต อรุณฺเ ปฏฺิจฺจนฺนาว โหติ ปฏฺิจฺจาทนปจฺจยา จ
 ทุกฺกภูํ อापชฺชติ ฯ สภาคสงฺฆมาทิสฺสํ อापนฺนสฺส สนฺติเก
 อาวิกาคฺคฺน วฏฺฏติ ฯ สเจ อาวิกโรติ อาปตฺติ อาวิกตา
 โหติ ทุกฺกฏาปตฺติยา ปน น มุจฺจติ ตสฺมา สุทฺทสฺส
 สนฺติเก อาวิกตพฺพา ฯ อาวิกโรนฺโต จ ตฺยหํ สนฺติเก
 เอกํ อาปตฺติอาวิกโรมีติ วา อัจฺจขามีติ วา อาโรเจมีติ
 วา มม เอกํ อาปตฺติ อापนฺนภาวํ ชานาหิติ วา วทตุ
 เอกํ กรุกาปตฺติอาวิกโรมีติอาทินา นเยน วทตุ สพฺเพหิปี
 อากาเรหิ อปฺปฏิจฺ-จนฺนาว โหติติ กรุณฺทึยฺ วุตฺตํ ฯ สเจ ปน
 ลหุกาปตฺติอาวิกโรมีติ อาทินา นเยน วทติ ปฏฺิจฺจนฺนาว
 โหติ ฯ วตฺถถปี อาโรเจติ อาปตฺติปี อาโรเจติ อุกฺขิปี อาโรเจติติ
 ติวิเชนาปี อาโรจิตาว โหติ ฯ อิติ อิมานิ ทสการณานิ
 สลฺลกฺเขตฺวา ปฏฺิจฺจนฺนปริวาสํ เทนฺเตน ปจฺมเมว ปฏฺิจฺจนฺน-
 ภาโว ชานิตฺพุโป ฯ

ตโต ปฏฺิจฺจนฺนทิวเส จ อาปตฺติโย จ สลฺลกฺเขตฺวา
 สเจ เอกาหปฏฺิจฺจนฺนาว โหติ อหํ ภาเนเต เอกํ อาปตฺติ
 อาปชฺชี สลฺเจตฺนิกํ สุกฺกวิสสุทฺธิ เอกาหปฏฺิจฺจนฺนนฺติ เอว
 ยาจาเปตฺวา อึช วุตฺตฺนเยเนว กम्मววจํ วตฺวา ปริวาโส
 ทาทพุโป ฯ อถ ทฺวิหตีหาทิปฏฺิจฺจนฺนา โหติ ฯ ทฺวิหปฏฺิจฺจนฺนํ
 ตีหปฏฺิจฺจนฺนํ จตฺตฺหปฏฺิจฺจนฺนํ ปญฺจาหปฏฺิจฺจนฺนํ ฉาหปฏฺิจฺจนฺนํ

สดตาทปฏิจจนฺนํ อฏฺฐาทปฏิจจนฺนํ นวาทปฏิจจนฺนํ ทสาห-
 ปฏิจจนฺนํ เอกาทสาหปฏิจจนฺนํ ทฺวาทสาหปฏิจจนฺนํ เตรสาห-
 ปฏิจจนฺนํ จุทฺทสาหปฏิจจนฺนํ เอวํ ยาว จุทฺทสทิวสานิ
 ทิวสคณเนน โยชนา กาทพฺพา ฯ ปณฺจทสทิวสานิ ปฏิจจนฺนายน
 ปกฺขปฏิจจนฺนนฺติ วตฺวา โยชนา กาทพฺพา ฯ ตโต ยาว
 เอกุณฺตีสโม ทิวโส ตาว อติเรกปกฺขปฏิจจนฺนนฺติ วตฺวา
 ตโต มาสปฏิจจนฺนํ อติเรกมาสปฏิจจนฺนํ ทฺวิมาสปฏิจจนฺนํ
 อติเรกทฺวิมาสปฏิจจนฺนํ เตมาสปฏิจจนฺนํ อติเรกเตมาสปฏิจจนฺนํ
 จตุมาส ปฏิจจนฺนํ อติเรกจตุมาสปฏิจจนฺนํ ปณฺจมาสปฏิจจนฺนํ
 อติเรกปณฺจมาสปฏิจจนฺนํ ฉมาส..... อติเรกฉมาส..... สดตมาส.....
 อติเรกสดตมาส..... อฏฺฐมาส..... อติเรกอฏฺฐมาส.... นวมาส....อติเรก-
 นวมาส..... ทสมาส..... อติเรกทสมาส..... เอกาทสมาส....อติเรกเอกา-
 ทสมาส ปฏิจจนฺนนฺติ เอวํ โยชนา กาทพฺพา ฯ สํวจฺจเร ปุณฺณเ
 เอกสํวจฺจเร ปฏิจจนฺนนฺติ วตฺวา ฯ ตโต ปริ อติเรกเอก-
 สํวจฺจเร..... ทฺวิสํวจฺจเร..... อติเรกทฺวิสํวจฺจเร..... ติสํวจฺจเร..... อติเรก-
 ติสํวจฺจเร..... จตุสํวจฺจเร..... อติเรกจตุสํวจฺจเร..... ปณฺจสํวจฺจเร...อติเรก-
 ปณฺจสํวจฺจเรปฏิจจนฺนนฺติ เอวํ ยาว สฏฺฐีสํวจฺจเร..... อติเรกสฏฺฐี-
 สํวจฺจเรปฏิจจนฺนนฺติ วา ตโต วา ภิกฺขุโยปี วตฺวา โยชนา
 กาทพฺพา ฯ สเจ ปน เทว ติสฺโส วา อุตฺตริ วา อาปตฺติโย
 โหนฺติ ยถา อิธ เอกํ อาปตฺตินฺติ วุตฺตํ เอวํ เทว

*เล่มที่ ๓ สมุจยยกขนฺธกถณนา หน้า ๑๓๗

อาปตฺติโย ติสฺโส อาปตฺติโยติ วตฺตพฺพํ ฯ ตโต ปริ ปน
สํ ตฺวา โหตุ สหสฺสํ วา สมฺพหฺลาคี วตฺตํ วมฺภูตฺติ ฯ
นानาวตฺตกาสุปี อหํ ฆนฺเต สมฺพหฺลาคี สงฺฆาติเสสา
อาปตฺติโย อาปชฺชํ เอกํ สุกฺกวิสฺฐจฺจํ เอกํ กายสํสฺสคฺคํ เอกํ
ทฺฐจฺจํ วาจํ เอกํ อตฺตคามปาริจรียํ เอกํ สญฺจริตฺตํ
เอกาหปฺปฺปจฺจนฺนาโยติ เอวํ คณฺนวเสน วา อหํ ฆนฺเต
สมฺพหฺลาคี สงฺฆาติเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชํ นานาวตฺตกาโย
เอกาหปฺปฺปจฺจนฺนาโยติ เอวํ วตฺตกิตฺตวเสน วา อหํ ฆนฺเต
สมฺพหฺลาคี สงฺฆาติเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชํ เอกาห-
ปฺปจฺจนฺนาโยติเอวํ นามกิตฺตวเสน วา โยชนา กาทพฺพา ฯ
ตตฺถ นามํ ทฺวิริํ สญฺชาตีสถารณญจ สพฺพสถารณญจ ฯ
ตตฺถ สงฺฆาติเสโสติ สญฺชาตีสถารณํ ฯ อาปตฺติติ สพฺพ-
สถารณํ ฯ ตสฺมา สมฺพหฺลาคี อาปตฺติโย อาปชฺชํ เอกาห-
ปฺปจฺจนฺนาโยติ เอวํ สพฺพสถารณ นามวเสนาปี วมฺภูตฺติ ฯ
อิทฺถหิ สพฺพมฺปิ ปริวาสาทิกํ วินยกมฺมํ วตฺตวเสน โคตฺตวเสน
นามวเสน อาปตฺติวเสน จ กาคฺควมฺภูตฺติเยว ฯ ตตฺถ
สुकฺกวิสฺฐจฺจํ วตฺตํ เจว โคตฺตญจ ฯ สงฺฆาติเสโสติ นามญฺเจว
อาปตฺติ จ ฯ กายสํสฺสคฺคํ วตฺตํ เจว โคตฺตญจ ฯ สงฺฆาติเสโสติ
นามญฺเจว อาปตฺติ จ ฯ ตตฺถ สุกฺกวิสฺฐจฺจํ กายสํสฺสคฺคํ อทิ-
วเสนาปี นานาวตฺตกาโยติ วจเนนาปี วตฺตํ เจว โคตฺตญจ

คหิตฺ โหติ ฯ สงฺฆาติเสโสติ วจเนนาปี อาปตฺติโยติ วจเนนาปี
นามณฺเจว อาปตฺติ จ คหิตา โหนฺติ ฯ อิธ ปน เอกํ
อาปตฺตี อาปชฺชี่ สณฺเจตนิกํ สุกฺกวิสสุจฺฉินฺติ นามปี วตฺถุ-
โคตฺตานิปี คหิตาเนว ฯ ยถา จ อิธ ปน อัย อูทायิ
ภิกฺขุติ วุตฺตํ เอว โย โย อาปนฺโน โหติ ตสฺส ตสฺส
นามํ คเหตุวา อัย อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุติ กมฺมวาจา กาทพฺพา ฯ
กมฺมวาจาปริโยसानเ เตน ภิกฺขุณา มาพกสีมายเมว ปรีวาสี
สมาธิยามิ วตฺตํ สมาธิยามิติ วุตฺตนเยเนว วตฺตํ สมาทาทพฺพํ
สมาธิยิตฺวา ตตฺถเวว สงฺฆมชฺเฌ อาโรเจตพฺพํ आरोเจเนเตน
จ เอว आरोเจตพฺพํ อหิ ฆนฺเต เอกํ อาปตฺตี อาปชฺชี่
สณฺเจตนิกํ สุกฺกวิสสุจฺฉี เอกาหปฺภิจฺฉนฺนํ โสหิ สงฺฆํ เอกิสฺสา
อาปตฺติยา สณฺเจตนิกาย สุกฺกวิสสุจฺฉิยา เอกาหปฺภิจฺฉนฺนาย
เอกาหปรีวาสี ยาจี ตสฺส เม สงฺโฆ เอกิสฺสา อาปตฺติยา
สณฺเจตนิกาย สุกฺกวิสสุจฺฉิยา เอกาหปฺภิจฺฉนฺนาย เอกาหปรีวาสี
อทาสี ฯ โสหิ ปรีวสามิ เวทियามหิ ฆนฺเต เวทियตีติ มํ
สงฺโฆ ฐาเรตฺติ ฯ อิมณฺจ ปน อตฺถํ คเหตุวา ยาย กายจิ
ภาสาย आरोเจตฺ วฏฺฏติเยว ฯ आरोเจตฺวา สเจ นิกฺขิปีตฺกาเมน
วุตฺตนเยเนว สงฺฆมชฺเฌ นิกฺขิปีตพฺพํ ฯ มาพกโต ภิกฺขุสุ
นิกฺขนฺเตสุ เอกสฺสปี สนฺติเก นิกฺขิปีตฺ วฏฺฏติ ฯ มาพกโต

*เล่มที่ ๑ สมุจยยกษนุชกวรรณนา หน้า ๑๓๕

นิกขมิตฺวา สตี ปฏิลภนฺเตน สห กจฺจนฺตสฺส สนฺตึเก
นิกฺขิปีตพฺพํ ฯ สเจ โสปี ปกฺกนฺโต อณฺณสฺส ยสฺส มาพเก
นาโรจิตฺติ ตสฺส อารโจะตฺวา นิกฺขิปีตพฺพํ ฯ อารโจะนฺเตน
จวสานเน เวทียตีติ มํ อายสฺมา ชาเรตฺตุติ วตฺตพฺพํ ฯ
ทฺวินฺนํ อารโจะนฺเตน อายสฺมนฺตา ชาเรนฺตฺตุติ วตฺตพฺพํ ฯ
ติณฺณํ วาอติเรกานํ วา อารโจะนฺเตน อายสฺมนฺโต
ชาเรนฺตฺตุติ วา สงฺโฆ ชาเรตฺตุติ วา วตฺตพฺพํ ฯ นิกฺขิตฺตกาลโต
ปฏฺจาย ปกตตฺตฎฺฐาเนตฺติฎฺฐติ ฯ สเจ อปฺปฏิกฺขุโก วิหาโร
โหติ สภาคา ภิกฺขุวสนฺติ ฯ วตฺตํ อนิกฺขิปีตฺวา วิหารเยว
รตฺติปริกฺโขโห กาทพฺโพ ฯ อถ น สกฺกา โสเชตฺตุ วตฺตนเยเนว
วตฺตํ นิกฺขิปีตฺวา ปจฺจุสสมเย เอเกน ภิกฺขุนา สทฺธี มานตฺต-
วณฺณนํ วตฺตนเยเนว อุปจารสีมํ อตฺถิกมิตฺวา มหามคฺคา
โอกมิตฺวา ปฏฺิจฺจนฺนฎฺฐาเน นิสีทิตฺวา อนฺโตอรุณเยว
วตฺตนเยน วตฺตํ สมาทิยิตฺวา ตสฺส ภิกฺขุโน ปริวาโส
อารโจะตพฺโพ ฯ อารโจะนฺเตน สเจ นวกตโร โหติ อวฺโสติ
วตฺตพฺพํ ฯ สเจ วุฑฺฒตโร ฆนฺเตติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ อญฺโฆ
โกจิ ภิกฺขุ เกนจิเทว กรณฺเยน ตํ จานํ อากจฺฉติ ฯ สเจ
เอส นํ ปสฺสตี สทฺทํ วาสฺส สฺฐณฺตี อารโจะตพฺพํ ฯ
อนาโรจะนฺตสฺส รตฺติจฺเจโท จ โหติ วตฺตเกโท จ ฯ อถ
ทฺวาทสทฺถลํ อุปจารํ โอกมิตฺวา อชานนฺตสฺเสว กจฺฉติ

รตุติจเโท โหติเยว วตุตเถโท ปน นตุติ ฯ อุกุคเต อรุณ
วตุตํ นิกุขิปิตพัพ ๑ สเจ โส ภิกุขุ เกนจิทเวว กรณิเยน
ปกุกนุโต โหติ ยํ อณฺณํ สพพปจํ ปสฺสตี ตสฺส
อาโรเจตฺวาว นิกุขิปิตพัพ สเจ น กณฺจิ ปสฺสตี วิหารํ
กนฺตฺวา อตฺตนา สทฺธิ คตภิกุขุสฺส สนฺตฺเก นิกุขิปิตพพฺนติ
มหาสุมตฺเถโร อาห ๑ มหาปทุมตฺเถโร ปน ยํ ปจํ
ปสฺสตี ตสฺส อาโรเจตฺวา นิกุขิปิตพัพ อยํ นิกุขิตตวตฺตสฺส
ปริหาโรตี อาห ๑ เอวํ ยตฺตกาณิ ทิวสานิ อาปตฺตี ปฏฺิจฺจนฺนา
โหติ ตตฺตกาณิ ตโตธิกตฺรานิ วา กุกุกุจฺจวิโนทนตฺถาย
ปริวสิตฺวา สงฺฆมฺปสงฺกมิตฺวา วตุตํ สฺมาทฺธิยิตฺวา มานตฺตํ
ยาจิตพัพ ๑ อยํ หิ วตุเต สฺมาทฺธิเนเยว มานตฺตารโห โหติ
นิกุขิตตวตฺเตน ปรีวฺฐจฺจตฺตา ๑ อนิกุขิตตวตฺตสฺส ปน ปฺน
วตฺตสฺมาทฺทานกฺิจจํ นตุติ โส หิ ปฏฺิจฺจนฺนทิวสาคิกุกเมเนว
มานตฺตารโห โหติ ตสฺมา ตสฺส มานตฺตํทาทพพเมว ๑

อิทํ ปฏฺิจฺจนฺนมานตฺตํ นาม ๑ ตํ เทนฺเตน สเจ
เอกาปตฺตี โหติ ปาลียํ วุตฺตเนเยเนว ทาทพัพ ๑ อถ เทว
วาติสฺโสวา โสทํ ปรีวฺฐจฺจปรีวาโส สงฺฆํ ทฺวินฺนํ ติสฺสนฺนํ
อาปตฺตีณํ เอกาหปฏฺิจฺจนฺนानํ ฉารตฺตํ มานตฺตํ ยาจามีติ
ปรีวาเส วุตฺตเนเยเนว อาปตฺตีโย จ ทิวเส จ สลฺลกฺเขตฺวา
โยชนา กาทพพา ๑ อปฺปฏฺิจฺจนฺนํ อาปตฺตี ปฏฺิจฺจนฺนาย

*เล่มที่ ๓ สมุจยยกขนฺธกวรรณนา หน้า ๓๔๑

อาปตติยา สโมธานตฺวาปี ทาคฺ์ ฏฺฐติ ฯ กถิ ฯ ปฏฺิจฺจนฺนาย
ปริวาสิ วสิตฺวา อหิ ฆนฺเต เอกิ อาปตฺตี อาปชฺชี่ สลฺยเจตนิกั
สุกฺกวิสฏฺฐี เอกาหฺปฏฺิจฺจนฺนํ โสหิ สงฺฆํ เอกิสฺสา อาปตฺติยา
สลฺยเจตนิกาย สุกฺกวิสฏฺฐิยา เอกาหฺปฏฺิจฺจนฺนาย เอกาหฺปริวาสิ
ยาจี่ ตสฺส เม สงฺโฆ เอกิสฺสา อาปตฺติยา สลฺยเจตนิกาย
สุกฺกวิสฏฺฐิยา เอกาหฺปฏฺิจฺจนฺนาย เอกาหฺปริวาสิ อทาสิ โสหิ
ปริวฏฺฐปริวาโส อหิ ฆนฺเต เอกิ อาปตฺตี อาปชฺชี่ สลฺยเจตนิกั
สุกฺกวิสฏฺฐี อปฺปฏฺิจฺจนฺนํ โสหิ ฆนฺเต สงฺฆํ ตาสิ อาปตฺตินิ
สลฺยเจตนิกานิ สุกฺกวิสฏฺฐินิ ปฏฺิจฺจนฺนาย จ อปฺปฏฺิจฺจนฺนาย
จ นารตฺตํ มานตฺตํ ยาจามิตี ฯ อตฺตสฺส ตทฺนฺรูปิ กมฺมวาจิ
กตฺวา มานตฺตํ ทาทพฺพิ ฯ สเจ ปฏฺิจฺจนฺนา เทว อาปตฺติโย
อปฺปฏฺิจฺจนฺนา เอกา ปฏฺิจฺจนฺนानญจ อปฺปฏฺิจฺจนฺนาย จาติ
วตฺตพฺพิ ฯ อถ ปฏฺิจฺจนฺนา เอกา อปฺปฏฺิจฺจนฺนา เทว
ปฏฺิจฺจนฺนาย จ อปฺปฏฺิจฺจนฺนानญจาติ วตฺตพฺพิ ฯ สเจ
ปฏฺิจฺจนฺนาปี เทว อปฺปฏฺิจฺจนฺนาปี เทว ปฏฺิจฺจนฺนानญจ
อปฺปฏฺิจฺจนฺนानญจาติ วตฺตพฺพิ ฯ สพฺพตฺถ อนุรูปิ กมฺมวาจิ
กตฺวา มานตฺตํ ทาทพฺพิ ฯ จิณฺณมานตฺตสฺส จ ตทฺนฺรูปเมว
กมฺมวาจิ กตฺวา อพฺภานิ กาทพฺพิ ฯ อิธ ปน เอกาปตฺติ-
วเสน วุตฺตํ ฯ อิติ ยิ ปฏฺิจฺจนฺนาย อาปตฺติยา ปริวาสาวसान
มานตฺตํ ทิยฺยติ อิทิ ปฏฺิจฺจนฺนมานตฺตํ นาม ฯ เอวเมตฺถ

เอเกเนว โยชนามูเชน ปฏิจุนนปริวาโส จ ปฏิจุนนมานตตยจ
วุตตุนติ เวทิตพพิ ฯ ปกขมานตติ สโมธานมานตตยจ
อวเสสปริวาสกถาวสานเน กถยิสสาม ฯ

สุทฺธนุตปริวาโส สโมธานปริวาโสติ เทว ปริวาสา
อวเสสา ฯ

ตตถ สุทฺธนุตปริวาโส นาม ปรีโต อหฺมมิกมานตต-
จาราวสานเน เตน โข ปน สมเยน อลฺลตโร ภิกฺขุ สมพฺพลา
สงฺฆาติเสสา อาปตฺติโย อาปนฺโน โหติ อาปตฺติปริยนฺตํ น
ชานาติ รตฺติปริยนฺตํ น ชานาติติ อิมสฺมี วตฺถสฺมี อนฺนลฺลาต-
ปริวาโส ฯ โส ทฺวิโร จุพฺสุทฺธนฺโต มหาสุทฺธนฺโตติ ฯ ทฺวิโรปิ
เจส รตฺติปริจฺเจทํ สกฺลํ วา เอกจฺจํ วา อชานนฺตสฺส จ
อสรนฺตสฺส จ ตตฺถ เวมตฺติกสฺส จ ทาทพฺโพ ฯ อาปตฺติ-
ปริยนฺตมฺปนฺน เอตฺตกา อหํ อาปตฺติโย อาปนฺโน โหมีติ
ชานาคฺ วา มา วา อการณเมตฺติ อปฺปมาณํ ฯ ตตฺถ
โย อุปสมฺปทโต ปฏฺจาย อนฺุโลมกฺกเมน วา อาโรจิตทิวสโต
ปฏฺจาย ปฏฺิโลมกฺกเมน วา อสฺกณฺจ อสฺกณฺจ ทิวสํ วา
ปกฺขํ วา มาสํ วา สํวจฺจริ วา ตว สุทฺธภาวํ ชานาสีติ
ปฺุจฺฉิยาโนปี อาม ภาเนเต ชานามิ เอตฺตกํ นาม กาลํ
อหํ สุทฺุโรติ วทติ ฯ ตสฺส ทินฺโน สุทฺธนุตปริวาโส

*เล่มที่ ๓ สมุจยยกขนฺธกถณฺนา หน้า ๓๔๓

จฺพสุทฺถนฺโตติ วุจฺจติ ฯ ตํ กเหตุวา ปริวสนฺเตน ยตฺตกํ
กาถํ อตฺตโน สุทฺถภาวํ ชานาติ ตตฺตกํ อปเนตฺวา อวเสถํ
มาถํ วา เทวมาถํ วา ปริวสิตฺพุพฺ ๑ สเจ มาสมตฺตํ
อสฺสุทฺโฆมหีติ สลฺลกฺเขตฺวา ปริวาลํ อกฺกฺเหสิ ปริวสนฺโตว
ปฺน อณฺณํ มาถํ สรติ ๑ ตมฺปิ มาถํ ปริวสิตฺพุพฺเมว ๑
ปฺน ปริวาสทานกิจฺจันตฺติ ๑ อถ เทวมาถํ อสฺสุทฺโฆมหีติ
สลฺลกฺเขตฺวา ปริวาลํ อกฺกฺเหสิ ปริวสนฺโต จ มาสมตฺตเมว
อสฺสุทฺโฆมหีติ สนนฺนิฏฺฏานํ กโรติ ๑ มาสเมว ปริวสิตฺพุพฺ ๑ ปฺน
ปริวาสทานกิจฺจํ นตฺติ ๑ อัยฺ หิ สุทฺถนฺตปริวาโส นาม อุทฺธิป
อาโรหติ เหฏฺฐาปิ โอรโรหติ ๑อิทฺมสฺส ลกฺขณํ ๑ อณฺณสฺมี
ปนฺ อาปตฺติวฺฏฺฏาเน อิทํ ลกฺขณํ ๑ โย อปฺปฏิจฺจนฺนํ อาปตฺตี
ปฺปฏิจฺจนฺนาติ วินยกมฺมํ กโรติ ตสฺสาปตฺติ วฺฏฺฏาติ ๑ โย
ปนฺ ปฺปฏิจฺจนฺนํ อาปตฺตี อปฺปฏิจฺจนฺนาติ วินยกมฺมํ กโรติ
ตสฺสาปตฺติ น วฺฏฺฏาติ ๑ อจิริปฺปฏิจฺจนฺนํ จิริปฺปฏิจฺจนฺนาติ
กโรติ ตสฺสาปิ วฺฏฺฏาติ ๑ จิริปฺปฏิจฺจนฺนํ อจิริปฺปฏิจฺจนฺนาติ
กโรติ ตสฺสาปิ น วฺฏฺฏาติ ๑ เอกมาปชฺชิตฺวา สมฺพหฺลฺลาติ
กโรติ ตสฺสาปิ วฺฏฺฏาติ เอกํ วินา สมฺพหฺลฺลานํ อภาวโต ๑
สมฺพหฺลฺลา ปนฺมอาปชฺชิตฺวา เอกํ อาปชฺชินฺติ กโรติ ตสฺสาปิ
น วฺฏฺฏาติ ๑ โย ปนฺ ยถาวตฺเตน อนุโลมปฺปฏิโลมฺนเยน
ปฺจฺฉิยมาโนปี รตฺติปริยฺนตํ น ชานาติ น สรติ เวมฺติโก

*เล่มที่ ๓ จุลลวคฺควณณา หน้า ๓๔๔

วา โหติ ตสฺส ทินฺโน สุทฺทฺชนฺตปริวาโส มหาสุทฺทฺชนฺโตติ
วฺจฺจติ ฯ ตํ ปริวาสํ คเหตฺวา คหิตทิวสโต ปญฺจาย ยาว
อุปสมปททิวโส ตาว รตฺติโย คณฺเฑวฺวา ปริวสิตพฺพํ ฯ อัย
อุทฺธํ นาโรหติ เหฏฺฐา ปน โอรฺหติ ฯ ตสฺมา สเจ ปริวสนฺโต
รตฺติปริจฺเจเท สนฺนิฏฺฐานํโรติ มาโส วา ตํวฺจฺจโร วา
มยฺหํ อาปนฺนสฺสาติ มาสํ วา ตํวฺจฺจโร วา ปริวสิตพฺพํ ฯ
ปริวาสยาจนทานลกฺขณํ ปเนตฺถปรโต ปาลิยํ อากตฺนเยเนว
เวทิตพฺพํ ฯ กมฺมวจาปริโยसानเ วตฺตสมาทานมานตฺตอพฺพานานิ
วตฺตตฺนยาเนว ฯ อัย สุทฺทฺชนฺตปริวาโสนาม ฯ

สโมธานปริวาโส นาม ติวโร โหติ โอรฺหณสโมธาน
อฺกฺขสโมธานํ มิสฺสทสโมธานนฺติ ฯ

ตตฺถ โอรฺหณสโมธานํ นาม อนฺตรา อาปตฺตี
อาปชฺชิตฺวา ปญฺจิณฺนาเทนตสฺส ปริวฺจฺจทิวเส โอรฺหณิตฺวา มกฺขเหตฺวา
ปุริมาย อาปตฺติยา มฺลทิวสปริจฺเจเท ปจฺฉา อาปนฺนาปตฺตี
สโมทหิตฺวาทาทพฺพปริวาโส วฺจฺจติ ฯ โส ปรโต เตนหิ
ภิกฺขเว สจฺโฆ อุทฺายีภิกฺขุํ อนฺตรา เอกิสฺสา อาปตฺติยา
สญฺเจตฺนิกาย สุกฺกวิสสุตฺติยา ปญฺจาหปญฺจิณฺนนาย มฺลทาย
ปญฺจิสฺสิตฺวา ปุริมาย อาปตฺติยา สโมธานปริวาสํ เทตฺติ อิตฺ
ปญฺจาย วิตฺถารโต ปาลิยเมว อากโต ฯ อัย ปเนตฺถ วินิจฺฉโย
โย ปญฺจิณฺนนาย อาปตฺติยา ปริวาสํ คเหตฺวา ปริวสนฺโต

*เล่มที่ ๓ สมุจยยกุขนุทธกถา หน้า ๓๔๕

วา มานตตารโห วา มานตตัม จรนุโต วา อพทานารโห
วา อณฺณํ อาปตฺตี อาปชฺชิตฺวา ปุริมาย อาปตฺติยา สมา
วา อุณกตรา วา รตฺติโย ปฏฺิจฺฉาเทติ ฯ ตสฺส มุลา
ปฏฺิกสฺสเนน เต ปรีวภูจทิวเส จ มานตฺตจฺฉินฺทิวเส จ
สพฺเพ โอรุณิตฺวา อทิวเส กตฺวา ปจฺฉา อาปนฺนาปตฺตี
มุลาปตฺติยํ สโมชาย ปรีวาโส ทาทพฺโพ ฯ เตนฺ สเจ
มุลาปตฺติ ปกฺขปฏฺิจฺฉนฺนา อนฺตราปตฺติ อุณปกฺขปฏฺิจฺฉนฺนา
ปฺน ปกฺขเมว ปรีวาโสปริวสิตพฺโพ ฯ อถาปี อนฺตราปตฺติ
ปกฺขปฏฺิจฺฉนฺนา ปกฺขเมว ปรีวสิตพฺพิ ฯ เอเตนฺปาเยน ยาว
สภูจิวสฺสปฏฺิจฺฉนฺนา มุลาปตฺติ ตาว วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ
สภูจิวสฺसानิ ปรีวสิตฺวา มานตฺตารโห หุตฺวาปี หิ เอกทิวสํ
อนฺตราปตฺตี ปฏฺิจฺฉาเทตฺวา ปฺน สภูจิวสฺसानิ ปรีวาसारโห
โหติ ฯ สเจ ปนฺ อนฺตราปตฺติ มุลาปตฺติโต อติเรกปฏฺิจฺฉนฺนา
โหติ ตตฺถ กิ กาทพฺพนฺติ วุตฺเต มหาสมฺตเถโร อห
อเตกฺจฺโณ อยํ ปุคฺคโล อเตกฺจฺโณ นาม อาวิการาเปตฺวา
วิสฺชเชตพฺโพติ ฯ มหาปทุมฺตเถโร ปนาห กสฺมา อเตกฺจฺโณ
นาม นนฺ อยํ สมุจยยกุขนุทโก นาม พุทฺธานํ จิตกาลสฺทิส
อาปตฺติ นาม ปฏฺิจฺฉนฺนา วา โหตุ อปฺปฏฺิจฺฉนฺนา วา
สมา วา อุณกตรา วา อติเรกปฏฺิจฺฉนฺนา วาปี วินยธฺรสฺส
กมฺมวาจํ โยชิตฺุ สมตฺถภาโวเยเวตฺถ ปฺมานํ ตสฺมา ยา

อนุตฺราปตฺติ อติเรกปฏิจฺจนฺนา โหติ ตํ มฺลุปตฺตี กตฺวา ตตฺถ
อิตรํ สโมชย ปริวาโส ทาทพฺโพติ ฯ อัย โอรานสโมชาน
นาม ฯ

อคมฺสโมชาน นาม สมฺพหฺลสา อापตฺตีสุ ยา เอกา
วา เทว วา ติสฺโส วา สมฺพหฺลา วา อापตฺติโย สพฺพจิริ-
ปฏิจฺจนฺนาโยตาถ อกฺเขน สโมชย ตาถ รัตติปริจฺเจทวเสน
อวเสสานํ อุนกตรปฏิจฺจนฺนํ อापตฺตินํ ปริวาโส ทิยฺยติ ฯ
อัย วุจฺจติ อคมฺสโมชาน นาม ฯ โส ปฺรโต เตน โข
ปน สมฺเยน อลฺลตโร ภิกฺขุ สมฺพหฺลา สงฺฆาติเสสา
อापตฺติโย อापฺนโน โหติเอกา อापตฺติ เอกาหปฏิจฺจนฺนา
เอกา อापตฺติ ทฺวีหปฏิจฺจนฺนาติ อาทินา นเยน ปาลิย
อากโตเยว ฯ ยสฺส ปน สตํ อापตฺติโย ทสาหปฏิจฺจนฺนา
อปฺราปี สตํ อापตฺติโย ทสาหปฏิจฺจนฺนาติ เอวํทสฺกฺขตฺตํ
กตฺวา อापตฺติสทฺสสํ ทิวสสตํ ปฏิจฺจนฺนํ โหติ เตน ก็
กาทพฺพนฺติ ฯ สพฺพา สโมทหิตฺวา ทสทิวเส ปฺริวสิตพฺพํ ฯ
เอวํ เอกเนว ทสาเหน ทิวสสตํปฺริวสิตพฺพเมว โหติ ฯ
วุตฺตมฺปิ เจตํ

ทสสตํ รัตติสตํ อापตฺติโย

ฉาทยิตฺวาน ทสรัตติโย

วสิตฺวาน มฺญฺเจยฺย ปาริวาสโก

ปญฺหา เมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ

*เล่มที่ ๓ สมุจยยกขนฺธกถณฺนา หน้า ๓๔๗

อัย อคฺฆสโมธาโน นาม ฯ

มิสฺสกสโมธาโน นาม โย นานาวตฺถกาโย อาปตฺติโย
เอกโต กตฺวา ทิยฺยติ ฯ ตตฺรารัํ นโย อหิ ฆนฺเต สมฺพหฺลลา
สงฺฆาติเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชี่ เอกํ สุกฺกวิสฺฐจี่ เอกํ
กายลัสมฺคํ เอกํ ทฺฐจฺจลวาชํ เอกํ อตฺตคามํ เอกํ สญฺจริตฺตํ
เอกํ กุฎฺฐิการิํ เอกํ วิหารการิํ เอกํ ทฺฐจฺจโทลัํ เอกํ อณฺณภาคิยิํ
เอกํ สงฺฆเมทกํ เอกํ เมทานวตฺตกํ เอกํ ทฺพพจํ เอกํ กุลทฺฐกํ
โสหิ ฆนฺเต สงฺฆํ ตาลัํ อาปตฺตีนํ สโมธานปริวาลัํ ยาจามิตี
ติกฺขตฺตํ ยาจาเปตฺวา ตทฺนรฺรูปาย กมฺมวาชาย ปริวาโส
ทาทพฺโพ ฯ เอตฺถ จ สงฺฆาติเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชี่
นानาวตฺถกาโยติปิ สงฺฆาติเสสา อาปตฺติโยอาปชฺชี่ อิติปิ
เอวํ ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนว วตฺถวเสนปี โกตฺตวเสนปี นามวเสนปี
อาปตฺติวเสนปี โยเชตฺวา กมฺมํ กาคู วญฺญติเยว ฯ อัย
มิสฺสกสโมธาโน นาม ฯ สพฺพปริวาสกมฺมวาชาวसाने ปน
นิกฺขิตฺตานิกฺขิตฺตวตฺตาทิกถา ปุริมฺนเยเนว เวทิตพฺพา ฯ

ปริวาสกถา นิฏฺฐิตา ฯ

อิทานิ ยิํ วุตฺตํ ปกฺขมานตฺตญจ สโมธานมานตฺตญจ
อวเสสปริวาสกถาวसाने กถยิสฺสามาติ ตสฺโสกาโส สมฺปตฺโต
ตสฺมา วุจฺจติ ฯ

ปกฺขมานตฺตนฺติ ภิกฺขุณิยา ทาทพฺพมานตฺตํ ฯ ตมฺปน
ปฏิจฺจนฺนายนปี อปฺปฏิจฺจนฺนายนปี อาปตฺติยา อพฺพมฺมาสเมว

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๓๔๘

ทาทพัพ ๗ วุตตัม เหน้ ภควตา ครุชมมัม อชฌาปนุนาย
ภิกขุณิยา อุกโตสงฆเม ปกขมานตตัม จริตพพุนติ ๗ ตัม ปน
ภิกขุณีหิ อตตโน สิม โสเชตวา วิหารสีมาย วา วิหารสีม
โสเชตุม อสกุโกนตีหิ ขณทสีมาย วา สพพุนติเมน ปริจเฉเทน
จตุวคคัม คณัม สนนิปาตาเปตวา ทาทพัพ ๗ สเจ เอกา
อาปตติ โหติ เอกิสสา วเสน สเจ เทว วา ติสโส วา
สมพพุลลา วา เอกวตตุกา วา นานาวตตุกา วา ตาสี
ตาสี วเสน วตตุโคตตนามอาปตติสุม ยัม ยัม อิจฺฉติ ตัม
ตัม อาทาย โยชณา กาทพพา ๗ ตตฺริทัม เอกापตติวเสน
มุขมตตทสสนัม ๗ ตาย อาปนุนาย ภิกขุณิยา ภิกขุณีสงฆัม
อุปสงฆमितฺวา เอกัง อุตตราสงกัม กริตฺวา วุฑฒานัม ภิกขุณินัม
ปาเท วนทิตฺวา อุกกุฏิกัม นิสิติตฺวา อณฺชลี ปคฺคเหตฺวา
เอวมสฺส วณิยา อหัม อຍး เอกัม อาปตติ อापชฺชီ
คามนฺตรัม สาน्हံ อຍး สงฆัมเอกิสสา อาปตติยา คามนฺตราย
ปกขมานตตัม ยาจามิตិ ๗ เอဝံติภขตตุม ยาจาเปตฺวา พุตฺตตาย
ภิกขุณิยา ปฏฺิพลาယ สงฺโฆ ฌาเปตพฺโพ สฺฆာตุม เม อຍး
สงฺโฆ อຍံ อิตฺถนฺนามา ภิกขุณี เอกัม อาปตติ อापชฺชီ
คามนฺตรัม สาน्हံ เอกิสสา อาปตติยา คามนฺตราย
ปกขมานตตัม ยาจติ ยทิ สงฆสฺส ปตฺตกคฺคัม สงฺโฆ
อิตฺถนฺนามาย ภิกขุณิยา เอกิสสา อาปตติยา คามนฺตราย

*เล่มที่ ๓ สมุจยภขณฐกวรรณนา หน้า ๓๔๕

ปกฺขมานตฺตํ ททยฺย เอสา ฅตฺติ สฺณาคฺ เม อยฺเย
สงฺโฆ อัยฺ ๗เปฯ ทฺตฺติมฺปิ..... ตฺตฺติมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ สฺณาคฺ
เม อยฺเย สงฺโฆ ๗เปฯ เทติ..... ทินฺนํ สงฺเขน อิตฺถนฺนามาย
ภิกฺขุณฺิยา เอกิสฺสา อาปตฺติยา คามนฺตราย ปกฺขมานตฺตํ ขมฺติ
สงฺฆสฺสตฺสฺมา ตฺถุหิ เอวเมตํ ฆารยามีติ ๗ กมฺมวาจาย
ปริโยसानเ วตฺตํสมาทฺธิยิตฺวา ภิกฺขุมาณตฺตกถาย วุตฺตนเยเนว
สงฺฆสฺส อาโรเจตฺวานิกฺขิตฺตวตฺตํ วสิตฺถกามาย ตตฺถเว
สงฺฆมฺชฺเฒ วา ปกฺกนฺตาสฺ ภิกฺขุณฺิสฺส เอกาย ภิกฺขุณฺิยา วา
ทฺตฺติยิกาย วา สนฺติเก วุตฺตนเยเนว นิกฺขิปิตพฺพํ ๗ อณฺฺณิสฺสา
ปนฺ อาคณฺฺตฺถาย สนฺติเก อาโรเจตฺวา นิกฺขิปิตพฺพํ ๗ นิกฺขิต-
กาลโต ปฏฺจาย ปกตตฺตฏฺจानเ ตฺถุจฺติ ๗ ปฺนฺ สมาทฺธิยิตฺวา
อรุณฺฺ อฏฺฐจาเปนฺติยา ปนฺ ภิกฺขุณฺินฺเวยว สนฺติเก วสิตฺถํ น
ลพฺภติ ๗ อุกฺโตสงฺเข ปกฺขมานตฺตํ จริตพฺพนฺติ หิ วุตฺตํ ๗
ตฺสฺมา อสฺสา อาจริยฺปชฺฌมายาหิ วิหารํ คนฺตฺวา สงฺคาหก-
ปกฺเข จิโต เอโก มหาเถโร วา ฆมฺมกฺถิโก วา ภิกฺขุ
วตฺตพฺพโ พ เอกิสฺสา ภิกฺขุณฺิยา วินยกมฺมํ กาทพฺพํ อตฺถิ
ตฺตร โน อยฺย จตฺตาโร ภิกฺขุ เปเสถาติ ๗ สงฺคหํ อกาตุํ
น ลพฺภติเปเสสฺสามาติ วตฺตพฺพํ ๗ จตฺถุหิ ปกตตฺตภิกฺขุณฺินฺหิ
มานตฺตจารินฺหิ ภิกฺขุณฺินฺหิ คเหตุวา อนฺฺโตอรุณฺเวยว นิกฺขมิตฺวา

คามุปจารโต เทว เลททุปาเต อติกมิตวา महामक़ा ओक़म्म
कुमुवतीआतीहि प्रीजुननुज्ञाने नीसितपुप्पं च विहारुपचारतोपि
तेव लेटुपुपादा अतिकमितपुपा जटुहि पक़त्तुत्तगिगुहिपी तत्त
कनुत्तपुप्पं च कनुत्तवा ज पन गिगुणिहि सत्थि न ऐग़ुज्ञाने
नीसितपुप्पं प्रीक़ुगमित्त्वा अवित्तरे ज्ञाने नीसितपुप्पन्ति गुरुन्थियं
वुत्तं च महापज्जिआतीसु पन गिगुणिहिपी पुत्तं ऐकं वा
तेव वा उपासिकायो गिगुहिपी ऐकं वा तेव वा उपासके
अत्तरग़नत्तया कहेत्त्वा कनुत्तपुप्पन्ति वुत्तं च गुरुन्थियेव
गिगुणिउपसस्यसु ज गिगुविहारसु ज उपचारं मुत्तं वुत्तं
वुत्तं च कामसुत्तं न वुत्तं च ऐवं नीसिनेसु गिगुसु ज
गिगुणिसु ज ताय गिगुनिया मानत्तं समाथियामि वुत्तं
समाथियामि वुत्तं समाथियिक्त्वा गिगुणिस्सग्गसु तव ऐवं
आरोजेत्तपुप्पं ओहि ओय्ये ऐकं आपत्तिं आपत्थिं कामन्तरं
साहं स्सग्गं ऐกिसुत्ता आपत्तिया कामन्तराय पग्गमानत्तं
याजित्तसुत्ता मे स्सग्गं ऐकिसुत्ता आपत्तिया कामन्तराय
पग्गमानत्तं अत्ताहि साहं पग्गमानत्तं जरामि वेथियाम्हं
ओय्ये वेथियत्तिं मं स्सग्गं चारेत्तुत्तिं च ततो गिगुस्सग्गसु
सन्तिगे कनुत्तवा ऐवं आरोजेत्तपुप्पं ओहि ओय्या ऐकं आपत्तिं
आपत्थिं कामन्तरं चपेववेथियाम्हं ओय्या वेथियत्तिं मं

*เล่มที่ ๓ สมุจยยกขนุทธกถณณา หน้า ๓๕๑

สงโฆ ธาเรตฺตฺติ ฯ อิทาปี ยาย กายจิ ภาสาย อาโรเจตฺตํ
วฏฺฏติ ฯ อาโรเจตฺวา ภิกฺขุณีสงฺฆสฺเสว สนฺตฺติเก นิสีทิตพฺพํ ฯ
อาโรจิตกาลโต ปฏฺจาย ภิกฺขุณฺโณ คนฺตํ วฏฺฏติ ฯ สเจ สาสงฺกํ
โหติ ภิกฺขุณฺโณ ตตฺถเวจฺจํ จานํ ปจฺจาสีสนฺติ จาตพฺพํ ฯ
สเจ อลฺลโณ ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา ตํ จานํ เอติ ปสฺสนฺติยา
อาโรเจตพฺพํ ฯ โน เจ อาโรเจติ รตฺตฺติจฺเฉโท จ วตฺตเกเท
ทูกกฏญฺจ ฯ สเจ อชานนฺติยา เอวํ อุปจาร์ โอกกมิตฺวา
คจฺฉติ รตฺตฺติจฺเฉโท โหติ น วตฺตเกเท ทูกกฏํ ฯ สเจ
ภิกฺขุณฺโณ อุปชฌายาทีนํ วตฺตกรณตฺถํ ปเคว วา คนฺตฺกามา
โหนติ รตฺตฺติวิปฺปวาสคณโอบายนคามนฺตราปตฺติรฺกขนตฺถํ เอกํ
ภิกฺขุณี จเปตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ ตาย อรุณฺเ อฏฺฐจิตฺเต ตสฺสา
สนฺตฺติเก วตฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ ฯ เอเตนฺอุปายเณ อชณฺทา
ปญฺจทส รตฺตฺติโย มานตฺถํ จริตพฺพํ ฯ อนิกฺขิตฺตวตฺตตาย ปน
ปริวาสกฺขนุทธเก วตฺตนเยเนว สมฺมา วตฺติตพฺพํ ฯ อยํ ปน
วิเสโส ฯ อาคนฺตฺกสฺสอาโรเจตพฺพนฺติ เอตฺถ ยตฺตกา ปุเรภตฺถํ
วา ปจฺฉภตฺถํ วา ตํคามํ ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณฺโณ วา
อาคจฺฉนฺติ สพฺเพสํ อาโรเจตพฺพํ ฯ อนาโรเจนฺติยา รตฺตฺติจฺเฉโท
เจว วตฺตเกเท ทูกกฏญฺจ ฯ สเจปี รตฺตี โกจิ ภิกฺขุ ตํ
คามูปจาร์ โอกกมิตฺวา คจฺฉติ รตฺตฺติจฺเฉโท โหติเยว ฯ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคฤคณา หน้า ๓๕๒

อชานนปจจุยา ปน วตุตเภทโต มุจจติ ฯ กรุณฺทีอาทีสุ ปน
อนิกฺขิตฺตวตฺตํ ภิกฺขุณฺํ วุตฺตนเยเนว กเถตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ ตํ
ปรีวาสวตฺตาทีนํ อุปจารสีมาย ปรีจฺฉินฺนตฺตา ยุตฺตตฺรํ ทิสฺสติ ฯ
อุโปสเถ อาโรเจตพฺพํ ฯ ปวารณาย อาโรเจตพฺพํ ฯ จตฺนุนํ
ภิกฺขุณฺญจ ภิกฺขุณฺนญจ เทวสีกํ อาโรเจตพฺพํ ฯ สเจ ภิกฺขุณฺํ
ตสฺมี กามม ภิกฺขาจาโร สมฺปชฺชติ เตหิ จตฺุหิ ภิกฺขุหิ
ตตฺถเวว คนฺตพฺพํ ฯ โน เจ สมฺปชฺชติ อลฺลยตฺร จริตฺวาปี
ตตฺร อาคนฺตฺวา อตฺตานํ ทสฺเสตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ พหิคามม วา
สงฺเกตฺตฺจฺฉานํ กาทพฺพํ อสฺสกสฺมี นามฺภฺจฺฉานม อมฺเห ปสฺสสฺสีติ ฯ
ตาย สงฺเกตฺตฺจฺฉานํคนฺตฺวา อาโรเจตพฺพํ ฯ สงฺเกตฺตฺจฺฉานม
อทิสฺวา วิหารํ คนฺตฺวาอาโรเจตพฺพํ ฯ วิหารม สพฺพภิกฺขุณฺํ
อาโรเจตพฺพํ ฯ สเจ สพฺพเพสฺน สกฺกา โหติ อาโรเจตฺุ พหิ-
อุปจารสีมาย จตฺวา ภิกฺขุณิโยเปเสตพฺพา ฯ ตาหิ อานีตฺานํ
จตฺนุนํ ภิกฺขุณฺํ อาโรเจตพฺพํ ฯ สเจ วิหาโร ฑูโร โหติ สาสงฺโก
จ อุปาสเก จ อุปาสิกาโยจ คเหตุวา คนฺตพฺพํ ฯ สเจ
ปนายํ เอกา วสติ รตฺติวิปฺปวาลํอาปชฺชติ ตสฺมา ตสฺสา
เอกา ปกตฺตฺตา ภิกฺขุณิ สมฺมมฺนฺนิตฺวา ทาทพฺพา เอกจฺฉนฺเน
วสนตฺถาย ฯ เอวํ อชฺฉนฺทํ มานตฺตํ จริตฺวา วีสติคเณ ภิกฺขุสงฺฆม
วุตฺตนเยเนว อพฺุฏานํ กาทพฺพํ ฯ สเจ มานตฺตํ จรฺมานา

*เล่มที่ ๓ สมุจยยกษนุทธกถณนา หน้า ๓๕๓

อนุตราปตตี อาปชชติ มุลา ย ปฏิกสสิตวา ตสสา อาปตติยา
มานตติ ทาทพพุนติ กุรูนุทียิ วุตติ ฯ อิทธิ ปกขมานตติ นาม ฯ
สโมธานมานตติ ปน ติวริ โหติ โอรานสโมธาน
อคม สโมธาน มิสสกสโมธานนติ ฯ ตตถ ยเทตตี ปรัต
อุทายิตเถรสพลจาหปฏิจจนุนาย อาปตติยา ปริวาส
ปริวสนตสส ปริวาเส จมานตตารหฏจानเน จ อนุตราปตตี
อาปชชิตวา มุลา ย ปฏิกสสิตสส เตนหิ ภิกขเว สงโฆ
อุทายิสส ภิกขุโน ติสสนุนิ อาปตตินิ จารตติ มานตติ
เทตติ มานตติ อนุลลตติ อิทธิ โอรานสโมธาน นาม ฯ
อิทลหิ ปนปฺปนฺ มุลา ย ปฏิกสสเนน ปริวฏจทิวเส โอรุณิตวา
ปฺริมาปตตีหิ สทฺธิ สโมชาย ทินฺนํ ตสฺมา โอราน-
สโมธานนติ วุจติ ฯ กุรูนุทียิ ปน สโมธานปริวาส วุฏจสส
ทาทพพมานตติ สโมธานมานตตุนติ วุตติ ฯ ตปี เตน
ปฺริยาเยนยฺชชติ ฯ อคมสโมธานมฺปน มิสสกสโมธานญจ
อคมสโมธาน มิสสกสโมธานปริวาสาวसानเน ทาทพพมานตตเมว
วุจติ ฯ ตํ ปริวาสกมฺวาจानุสาเรน โยเชตฺวา ทาทพพิ ฯ
เอตตาวตทา ยํ วุตติ เตนหิ ภิกขเว สงโฆ อุทายิสส
ภิกขุโน เอกิสฺสา อาปตติยา สณฺเจตนิกาย สุกกวิสฎฺฐิจยา
เอกาหปฏิจจนุนาย เอกาหปริวาสเทตติอาทินา นเยน ปาลิย
อนเเกหิ อากาเรหิ ปริวาโส จ มานตตญจ วุตติ ตสส

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๓๕๔

ยสุมา อากตาคตภูจนาเน เอว วิญญโย วุจจมาโน ปาลิย วิย
อติวิตถาริ อาปชชติ น จ สกกา โหติ สุเขน ปริคคเหตุ
ตสุมา ตั สโมชานตฺวา อิเชว ทสฺเสตฺตมาติ ตทิตฺ อตุถโต
สมฺปาทิตฺ โหติ ฯ อิทานิ ยา ตาว อัย อปฺปฏิจฺจนฺนาย
เอกิสฺสา อาปตฺติยา วเสน ปาลิ วุตฺตา सा อุตฺตานตฺถาว ฯ
ตโต ปริ ทวิทฺตีหจฺจหฺลจฺจาหฺปฏิจฺจนฺนानิ วเสนเนว ปาลิย
วตฺวา ปจฺจาหฺปฏิจฺจนฺนาย ปริวาสโต ปฏฺจาย อนฺตราปตฺติ
ทสฺสิตา ฯยสุมา ปน ตั อาปตฺติ อาปนฺโน มฺลยา-
ปฏฺิกสฺสนารโห นาม โหติ ตสุมาสฺส ตตฺถ มฺลยา ปฏฺิกสฺสน
อนฺนุถาตฺ ฯ สเจปน นิภฺจิตฺตวตฺโต อาปชชติ มฺลยา-
ปฏฺิกสฺสนารโห น โหติ ฯยสุมา ฯ ยสุมา น โส ปริวสฺนโต
อาปนฺโน ปกตตฺตภูจนาเน จิตฺ อาปนฺโน ตสุมา ตสฺสา
อาปตฺติยา วิสุ มานตฺตํ จริตพฺพิ ฯ สเจ ปฏิจฺจนฺนา โหติ
ปริวาโสปี วสิตพฺโพ ขณฺเจตฺ มฺลยาปฏฺิกสฺสนํ วุตฺตํ ตสฺมี
กเต ปริวฺภูจทิวสา มภฺจิตาว โหนฺติ ฯ อิติ ปริวาเส
อนฺตราปตฺติ ทสฺเสตฺวา ปฺน มานตฺตารทสฺส อนฺตราปตฺติ
ทสฺเสตฺวา มฺลยา ปฏฺิกสฺสนํ วุตฺตํ ฯ ตสฺมี หิ กเต ปริวฺภูจทิวสา
มภฺจิตาว โหนฺติ ฯ ตโต ปริวฺภูจปริวาสสฺส ตาสฺ ติสฺสนนฺปี
อาปตฺตินิ สโมชานมานตฺตํ ทสฺสิตํ ฯ ตโต มานตฺตจาริกสฺส
อนฺตราปตฺติ ทสฺเสตฺวา มฺลยา ปฏฺิกสฺสนํ วุตฺตํ ฯ ตสฺมี ปน

*เล่มที่ ๑ สมุจยยกขนุทธกถา หน้า ๑๕๕

ปฏิกสฺสเน กเต มานตฺตจिณฺณทิวสาปี ปริวฺภูจทิวสาปี มกฺขิตาว
โหนฺติ ฯ ตโต อพฺภานารหฺสฺส อนฺตราปฺตฺติ ทสฺเสตฺวา มุลา
ปฏิกสฺสนิ วุคฺคํ ฯ ตสฺมีปี กเต สพฺเพ เต ปริวาสมานตฺต-
จิณฺณทิวสา มกฺขิตาว โหนฺติ ฯ ตโต ปริ สพฺพา อนฺตราปฺตฺติโย
โยเชตฺวา อพฺภานกมฺมํ ทสฺสิตํ ฯ เอวํ ปฏิจฺจนฺนฺวเร เอกาห-
ปฏิจฺจนฺนาทิวเสน ปลฺลจ อนฺตราปฺตฺตินิ วเสน จตฺสฺโสติ นว
กมฺมฺวาจา ทสฺสิตา โหนฺติ ฯ ตโต ปริ ปกฺขปฏิจฺจนฺนฺาย
อาปฺตฺติยาอนฺโต ปริวาสโต ปฏฺจาย ปลฺลจาหปฏิจฺจนฺนฺาย
อนฺตราปฺตฺติยา วเสน สโมชานปริวาโส จ สโมชานมานตฺตลฺลจ
ทสฺสิตํ ฯ เอตฺถ จ มานตฺตจาริกมานตฺตารหฺกาเลปี อาปนฺนฺาย
อาปฺตฺติยา มุลา ปฏิกสฺสเน กเต มานตฺตจิณฺณทิวสาปี
ปริวาสปริวฺภูจทิวสาปี สพฺเพ มกฺขิตาว โหนฺติ ฯ กสฺมา ฯ
ยสฺมา ปฏิจฺจนฺนา อนฺตราปฺตฺติ ฯเตเนว วุคฺคํ มุลา
ปฏิกสฺสิตฺวา ปริมา ย อาปฺตฺติยา สโมชานปริวาสํ ทตฺวา ฉารตฺตํ
มานตฺตํ เทตฺติ ฯ ตโต ปริ สพฺพาอนฺตราปฺตฺติโย โยเชตฺวา
อพฺภานกมฺมํ ทสฺเสตฺวา สลฺยเจตฺนิกายสฺสกฺกวิสฺสุจฺยา วคฺคํ
นิฏฺฐาปีตํ ฯ ตโต เอกาปฺตฺติมฺลกลฺลจ อาปฺตฺติ วทฺถนกลฺลจาติ เทว
นย ทสฺเสตฺวา อคฺชสโมชานปริวาโส ทสฺสิตโต ฯ ตโต สลฺยจิจฺจ
อนาโรจิตาปฺตฺติวคฺคํ ทสฺเสตฺวา อสลฺยจิจฺจ อชานนอสฺสรณ-
เวมตฺติกาเวหิ อนาโรจิตาย อาปฺตฺติยา ปจฺจนา ลชฺชชฺรมเม วา

*เล่มที่ ๑ จุลลวคคณณนา หน้า ๑๕๖

ชานนสรณนิพเพตติกภาเวสุ วา อุปปนเนสุปี ยํ กาทพัพํ ตํ
ทสเสตุ อธิ ปน ภิกขเวตืออาทินา นเยน ปาลี จปีตา ฯ ตโต
อชานนอสรณเวมตีกปฏิจจนนํ อปปฏิจจนนภาวํ ทสเสตุ
ตเถวปาลี จปีตา ฯ ตโต ทวินนํ อาปตตีนนํ เทวมาส-
ปฏิจจนนํ เอกมาสปริวาสยาจนวตถุํ ทสเสตุวา อสณจิจจ
อชานนอสรณ เวมตีกภาเวหิ อนาโรจิตเอ อิตรสุมิ มาเส ปจจนา
ลชชิมมาทิสูปปนเนสุ ยํ กาทพัพํ ตํ ทสเสตุ อชานน-
อสรณเวมตีกปฏิจ จนนสส จ อปปฏิจจนนภาวํ ทสเสตุ ปุริม-
นเยเนว ปาลี จปีตา ฯ ตโต อาปตติปริยนตํ น ชานาติ
รตติปริยนตํ น ชานาติตืออาทินา นเยน สุตฺตฺตปริวาโส
ทสสิโต ฯ ตโต ปรี ปารีวาสิกํ อาทีกคฺวา วิพภมิตฺวา
ปน อุปสมปนนาตืออาทิสฺ ปฏิปตติทสสนตถุํ ปาลี จปีตา ฯ
ตตถ อนุตฺตรา สมพฺพหุลา สงฺฆมาทิสเสสา อาปตติโย อาปชชติ
ปริมาณาย อปปฏิจจนนายนตืออาทิสฺ อาปตติปริจเจทวเสน
ปริมาณาย เจว อปปฏิจจนนายน จาติ อตุโถ ฯ ปจจิมสุมิ
อาปตติกฺขนเชติ เอโกว โส อาปตติกฺขนุโร ฯ ปจจนา ฉาทิตตฺตา
ปน ปจจิมสุมิ อาปตติกฺขนเชติ วุตฺตํ ฯ ปุริมสุมินติ เอตฺถาปี
เอเสว นโย ฯ ววตฺถิตา สมภินนาติ สภาควิสภากานเมเวตํ
ปริยายวจัน ฯ ตโต ปรี โย ปฏิจจนาเทติ ตสุมิ ปฏิปตติทสส-
นตถุํ เทว ภิกขุตืออาทิ วุตฺตํ ฯ ตตถ มิสฺสกนฺติ อุลลจฺจยาทึหิ

*เล่มที่ ๑ สมถกขนุชกวรรณนา หน้า ๑๕๑

มิสฺสํ ๑ สฺทฺชกนฺติ สงฺฆาติเสสํ วิกฺขา ลหฺกปาตฺตติกขนุชเมว ๑
ตโต ปรี อวิสฺทฺชวิสฺทฺชภาวทสฺสนตฺถํ อธิ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมฺพหฺลลา สงฺฆาติเสสชาติอาทิ วุตฺตํ ๑ ตตฺถ พุชฺชชนโต วา
อธิปฺปายโตวา อนุตฺตานนฺนาม กิลฺลิจิ นตฺถิ ๑ ตสฺมา ตถจ
อิตฺโต ปุพฺเพ อวุตฺตตถจ สพฺพํ ปาลิยานุสारेเนว เวทิตพฺพนฺติ ๑
สมฺจจยกขนุชกวรรณนา นิฎฺฐิตา ๑

สมถกขนุชกวรรณนา

สมถกขนุชเก ๑ อชฺมมฺวาที ปุคฺคโลตฺติอาทินิ จ มาติกา-
ปทานินิกฺขิปิตฺวา อชฺมมฺวาที ปุคฺคโล ชฺมมฺวาที ปุคฺคลํ
สญฺญาเปตฺติอาทินา นเยน วิตฺถาโร วุตฺโต ๑ ตตฺถ สญฺญาเปตฺติ
การณฺปฏิรูปกานิวจฺจนา นิ วตฺวา ปรีโตเสตฺวา ชานาเปติ ๑
นิชฺฌาเปตฺติติ ยถา โส ตํ อตฺถํ นิชฺฌาเปติ โอลฺลเกติ เอว
กโรติ ๑ เปกฺเขตฺติ อนฺุเปกฺเขตฺติติ ยถา โส ตํ อตฺถํ เปกฺเขตฺติ
เจว ปุณฺปุณฺณํ จ เปกฺเขตฺติ เอว กโรติ ๑ ทสฺเสติ อนฺุทสฺเสตฺติติ
เตสญฺเฆว ปรียาชวจฺจนา ๑ อชฺมเมเน วุปฺสมตฺติติ ยสฺมา โส
อชฺมมฺเมว อยํ ชฺมโมตฺติอาทินา นเยน ตํ โมเหตฺวา ทสฺเสติ
ตสฺมา อชฺมเมเน วุปฺสมตฺติ นาม ๑ ชฺมเมเน วุปฺสมตฺติติ ยสฺมา
ชฺมมฺวาที ชฺมมฺเมว อยํ ชฺมโมตฺติอาทินา นเยน อโมเหตฺวา

*เล่มที่ ๑ จุลลวคฺควณฺณา หน้า ๑๕๘

ทสฺเสติ ตสฺมา ฌมฺเมน วุปฺสมติ นาม ฯ

ปฺลฺยจิมานิ ภิกฺขเว ฌมฺมิกานิ สติวินยสฺส ทานานิติ เอตฺถ
สุทฺทสฺส อปฺตฺติกสฺส ทานํ เอกํ อนฺวทิตสฺส ทานํ เอกํ
ยาจิตสฺส ทานํ เอกํ สงฺฆเณ ทานํ เอกํ ฌมฺเมน สมกฺเคน
ทานํ เอกนฺติ เอวํ ปฺลฺยจ ฯ เอตานิ ปนฺน เอเกกองฺควเสน
น ลพฺภนฺติ ฯ ตสฺมา เทสฺนามตฺตเมเวตี ฯ ปฺลฺยจฺจสมนฺนาคตี
ปนฺน สติวินยทานํ ฌมฺมิกนฺติ อยมตฺถ อตฺถโถ ฯ ตตฺถ จ
อนฺวทนต์ิติ โจเทนฺติ ฯ เสถํ อุตฺตฺตานเมว ฯ อยมฺปนฺน สติวินโย
ชีณาสวสฺเสว ทาทพฺโพ น อณฺณสฺส อนฺตมฺโส อนาคามิโนปิ ฯ
โส จ โข อณฺเณน โจทฺยิมาณสฺเสว น อโจทฺยิมาณสฺส ฯ
ทินฺเนน จ ปนฺน ตสฺมี โจทกสฺส กถา น รุหตี ฯ โจเทนฺโตปิ
อัย ชีณาสโว สติวินยลทฺโธ โโก ตฺยฺหํ กถํ คเหสฺสตีติ
อปฺสาเทตพฺพตํ อปฺชฺชติ ฯ

ภาสิตปริกนฺตฺนฺติ วาจาภ ภาสิตํ กาเยเนว ปริกนฺตํ
ปรกฺกมิตฺวา กตฺนฺติ อตฺถโถ ฯ สรตฺายสฺมา เอวรูปี อปฺตฺตี
อปฺชฺชิตาติ เอตถสรตฺ อายสฺมา เอวรูปี อปฺตฺตี อปฺชฺชิตา
อายสฺมา เอวรูปียาอปฺตฺติยาติ อยมตฺถโถ ฯ อปฺชฺชิตฺวาติ วา
ปาโห ฯ ตสฺสตฺถโถ ปจฺมํ อปฺชฺชิตฺวา ปจฺจฺฉา ตํ อปฺตฺตี
สรตฺ อายสฺมาติ ฯ

*เล่มที่ ๓ สมถกขนุทธกถณนา หน้า ๓๕๘

เยภุยยสีกาย วุปลเมตุนฺติ เอตฺถ ยสุสา กิริยาย
ธมฺมวาทิโน พหุตรา เอสา เยภุยยสีกา นาม ๑ อธฺมมิก-
สลาภาคาเหตุ ๑ โอรฺมตฺตกนฺติ ปริตฺตํ อปฺปมตฺตํ ภาณฺทน-
มตฺตเมว ๑ น จ คตฺติคตฺตุนฺติ เทว ตโย อวาเส น
คตฺติ ตตฺถ ตตฺถเอว วา ทฺวตฺตติกฺขตฺตํ อวินิจฺจิตํ ๑ น จ
สริตฺตสริตฺตุนฺติ ทฺวตฺตติกฺขตฺตํ เตหิ ภิกฺขุหิ สยํ สริตฺติ วา อญฺเณหิ
สริตฺติ วา น โหติ ๑ ชานาตีติ สลาภํ คาเหฺนุโต ชานาติ
อธฺมวาทิโน พหุตราติ ๑ อปฺเปวณามาติ อิมินา นีหาเรน
สลาภาย คาหิยมานาย อปฺเปวณาม อธฺมวาทิโน พหุตรา
อสุสฺสูติ อยมสฺส อชฺฌาสโย โหติ ๑ อปฺเรสุปี ทฺวิสุ ปเทสุ
เอเสว นโย ๑ อธฺมเมฺน คณฺหนฺตฺติติ อธฺมวาทิโน เอวํ มยํ
พหุตรา ภวิสฺสามาติ เทว เทว สลาภาโย คณฺหนฺติ ๑
วคฺคาคณฺหนฺตฺติติ เทว ธมฺมวาทิโน เอกํ ธมฺมวาทิ-
สลาภํ คณฺหนฺติ เอวํ ธมฺมวาทิโน น พหุตรา ภวิสฺสนฺตฺติติ
มญฺญมฺมานา ๑ น จ ยถาทิฏฺฐิยา คณฺหนฺตฺติติ ธมฺมวาทิโน
หฺตุวา พลวปฺกขํ ภวิสฺสามาติ อธฺมวาทิสลาภํ คณฺหนฺติ ๑
ธมฺมิกสลาภาคาเหตุ อยมเวตฺถโล ปรีวตฺเตตฺตวา เวทิตฺตฺตโป ๑ เอวํ
สลาภํ คเหตุวา สเจ พหุตรา ธมฺมวาทิโน โหณฺติ ยถา
เต วทฺตุนฺติ เอวํ ตํ อธิกรณํ วุปลเมตฺตพฺพิ เอวํ เยภุยยสีกาย
วุปลสนฺตํ โหติ ๑ อยมตฺถสฺสงฺเขโป ๑ วิตฺถาโร ปน ปรีโตปี
อาคมิสฺสูติ ๑

*เล่มที่ ๑ จุลลวคฺควณณา หน้า ๓๖๐

อสุจิติ อสุจึหิ กายวจิกมฺเมหิ สมฺนุณาคโต ฯ อลชฺชิตี
สณฺจิจฺจ อาปฺชชฺนาทินา อลชฺชิตกฺขณฺณ สมฺนุณาคโต ฯ
सानฺวาโทตีสอุปาโท ฯ อิติ อิมฺสณฺจ ตินฺณํ อํกานํ วเสน
ตีณฺนิ กรณานิ สงฺเขน กรณํ ฆมฺเมน สมกฺเคน กรณนฺติ
อิมานิ จ เทวติ ปณฺจ ตสฺส ปาปฺยสีกาทมฺมสฺส กรณานิ
นาม โหนฺติ ฯ เสสเมตฺถ ตชฺชนียาทีสุ วุตฺตณฺยเมว ฯ อยมฺปเนตฺถ
วจนฺตุโธ ฯ อิทฺถหิโย ปาปฺสฺสณฺนตฺย ปาปฺโย ปุคฺคโธ
ตสฺส กตฺตพฺพโต ตสฺส ปาปฺยสีกาทมฺมณฺติ วุจฺจติ ฯ

กฺกฺขพฺตฺย วาพฺตฺยาคิ กฺกฺขพฺทาวาย เจว วาพฺทาวาย
จ ฯ เกทฺยาคิ สงฺฆเกทฺย ฯ สพฺเพเหว เอกชฺฉนฺติ กสฺสจ
ณฺนํ อนาหริตฺวา ทิลานเปปี ตตฺถเวว อานตฺวา เอกโต
สนฺนํปิตตพฺพิ ฯติณฺวตฺถารเกน วุปลเมยฺยาคิ เอตฺถ อิทํ กมฺมํ
ติณฺวตฺถารกสฺทิสตฺตา ตินฺวตฺถารโกติ วุตฺตํ ฯ ยถา หิ ญฺณํ
วา มุตฺตํ วา ฆญฺญิยมาณํ ทฺกฺกฺกนฺชตฺย พาทฺติ ตินฺเนหิ
อวตฺถริตฺวา สุปฺปฺญฺจฺฉาทิตสฺส ปนฺสฺส โส กนฺโธ น พาทฺติ
เอวเมว ยํ อธิกรณํ มุลาณฺมุฏํ กนฺตฺวา วุปลมฺยิยมาณํ
กฺกฺขพฺตฺย วาพฺตฺย เกทฺย สํวตฺตติ ตํ อิมิณา กมฺเมน
วุปลนฺตํ ญฺณํ วย ตินฺวตฺถารเกน ปญฺจณฺนํ สุวุปลนฺตํ
โหตีติ อิทํ กมฺมํ ตินฺวตฺถารกสฺทิสตฺตา ตินฺวตฺถารโกติ
วุตฺตํ ฯ ญฺณฺลวชฺชนฺติ ปาราชิกญฺเจว สงฺฆาทิสเสสํ จ ฯ คิหิ-

ปฏิสยฺตฺตฺนฺติ คิหิํ หีเนน ชุสฺนวมฺภนฺธมฺมิกปฏิสฺสเวสุ อาปนฺนํ
อาปตฺตี จเปตฺวา ๑ เอวฺจ ปน ภิกฺขเว เต ภิกฺขุ ตาหิ
อาปตฺตีหิ วุฏฺฐิตา โหนฺตฺติ เอิวํ ตินฺนวตฺตารกมฺมวาทาย กตฺตาย
กมฺมวาทปริโยสานเณ ยตฺตกา ตตฺถ สนฺนิปฺติตา อนฺตมโส
สุตฺตปิ สฺมาปนฺนํปิ อญฺญาวิหิตาปิ สพฺเพ เต ภิกฺขุ ยาว
อุปสมฺปทมนฺทลโถ ปฏฺฐาย อุลลวชฺชฺชฺจ คิหิปฏิสยฺตฺตํ จ
จเปตฺวา อวเสสา อาปตฺติโย อาปนฺนา สพฺพาหิ ตาหิ อาปตฺตีหิ
วุฏฺฐิตา โหนฺติ ๑ ทิฏฺฐาวิกมฺนฺนฺติ เย ปน น เมตฺมํ ขมตีติ
อญฺณมณฺณํ ทิฏฺฐาวิกมฺมํ กโรนฺติ เตหิ วา สทฺธี อาปตฺตี
อาปชฺชิตฺวาปิ ตตฺถ อนาคตา อาคนฺตฺวา วาณํทํ ทตฺวา
ปริเวณาทีสุ นิสินฺนา เต ตาหิ อาปตฺตีหิ น วุฏฺฐิตา
โหนฺติ ๑ เตน วุตฺตํ จเปตฺวา ทิฏฺฐาวิกมฺมํ จเปตฺวา เยน
ตตฺถ โหนฺตฺติ ๑

ภิกฺขุณิํ อนุปชฺชชาติ ภิกฺขุณิํ อนุโต ปวิสิตฺวา ๑
วิวาทธกรณาทีนํ วจนฺตฺโถ ทุฏฺฐโทสสํวณฺณนํ วุตฺโตเยว ๑
วิปฺจฺจตฺตาย โวหาโรติ จิตฺตทฺกฺขตฺถํ โวหาโร ๑ ผรุสวจนฺนฺติ
อตุโถ ๑ โย ตตฺถ อนุวาโทติ โย เตสุ อนุวทฺนฺเตสุ อุปวาโท ๑
อนุวทฺนาติ อาการทสฺสนเมตฺมํ ๑ อุปวทฺนาติ อตุโถ ๑ อนุลฺลปนา
อนุภณฺนาติ อุกฺขํ อนุวทฺนํ เวจณฺมตฺตเมว ๑ อนุสมฺป-
วฏฺกตฺตาติ ปฺนปฺปฺนํ กายจิตฺตวาทาหิ ตตฺถเว สมฺปวฏฺกตฺตา

*เล่มที่ ๓ จุลลวคฺควณฺณา หน้า ๑๖๒

อนฺวฏกถาโวติ อตุโถ ๑ อพฺภูสฺสหนตาติ กสฺมา เอวํ น
อุปฺวาทิสฺสามิเยวาติ อฺสฺสาหํ กตฺวา อนฺวทฺนา ๑ อนฺพลปฺปทานนฺติ
ปฺริมวจนฺสฺส การณํ ทสฺเสตฺวา ปจฺฉิมวจนฺเนน พลปฺปทานํ ๑

กิจฺจยตา กรณียตาติ เอตฺถ กิจฺจเมว กิจฺจยํ กิจฺจยสฺส
ภาโว กิจฺจยตา ๑ กรณียสฺส ภาโว กรณียตา ๑ อุกฺขเมตฺ
สงฺฆกมฺมสฺเสว อธิวณฺํ ๑ อปฺโลกนกมฺมนฺติอาทิ ปน ตสฺเสว
ปฺเภททสฺสนตฺถํ ๑ ตตฺถ อปฺโลกนกมฺมํ นาม สีมฺภูจกสงฺฆํ
โสเชตฺวา ฉนฺทารหานํ ฉนฺทํ อahrtฺวา สมกฺคสฺส สงฺฆสฺส
อนฺุมติยา ติกฺขตฺตํ สาเวตฺวา กตฺตพฺพกมฺมํ ๑ ฅตฺติกมฺมํ นาม
วฺตุตฺตนเยเนว สมกฺคสฺส สงฺฆสฺส อนฺุมติยา เอกาย ฅตฺติยา
กตฺตพฺพกมฺมํ ๑ ฅตฺติทฺตฺติยกมฺมํ นาม วฺตุตฺตนเยเนว สมกฺคสฺส
สงฺฆสฺส อนฺุมติยา เอกาย ฅตฺติยาเอกาย จ อนฺุสวานายาติ
เอวํ ฅตฺติทฺตฺติยาย อนฺุสวานาย กตฺตพฺพกมฺมํ ๑ ฅตฺติจตฺตตฺถกมฺมํ
นาม วฺตุตฺตนเยเนว สมกฺคสฺส สงฺฆสฺส อนฺุมติยา เอกาย ฅตฺติยา
ตีหิ จ อนฺุสวานาหิตี เอวํ ฅตฺติจตฺตตฺถาหิ तीหิ อนฺุสวานาหิ
กตฺตพฺพกมฺมํ ๑

ตตฺถ อปฺโลกนกมฺมํ อปฺโลเกตฺวาว กาทพฺพํ ฅตฺติ-
กมฺมาทิวเสน น กาทพฺพํ ๑ ฅตฺติกมฺมํปี เอกํ ฅตฺตี จเปตฺวา
กาทพฺพํ อปฺโลกนกมฺมาทิวเสน น กาทพฺพํ ๑ ฅตฺติทฺตฺติยกมฺมํ
ปน อปฺโลเกตฺวา กตฺตพฺพมฺปี อตฺถิ อกตฺตพฺพมฺปี อตฺถิ ๑

ตตถ สีมัสมมตติ สีมัสมุนหนัน กจินทานัน กจินุพภาโร
กภูิวตถุเทศนา วิหารวตถุเทศนาติ อิมานิ ฉ กมฺมานิ
ครุกานิ อปฺโลเกตฺวา กาคฺฉุน วฏฺฏติ ฯ ฌตฺติทุตฺติยกมฺมวาจํ
สาเวตฺวาว กาทพฺพานิ ฯ อวเสสา เตรสสมฺมตฺติโย เสนาสน-
คาหกมตฺกจิรทานาติสมฺมตฺติโย จาติ เอวรूपานิ ลหุกกมฺมานิ
อปฺโลเกตฺวาปี กาคฺฉุ วฏฺฏติ ฯ ฌตฺติกมฺม ฌตฺติจตฺตถกมฺมวเสน
ปนฺน กาทพฺพเมว ฯ ฌตฺติจตฺตถกมฺมฌตฺติ จ ติสฺโส จ
กมฺมวจาโย สาเวตฺวาว กาทพฺพิ ฯ อปฺโลกนกมฺมาทิวเสน น
กาทพฺพนฺติ ฯ อยมตฺถ สงฺเขโป ฯ วิตฺถารโต ปนฺ อิมานิ
จตฺตาริ กมฺมานิ กตฺติหาการหิ วิปฺชฺชนฺตฺติ อาทินา นเยน
ปริวาราวसान กมฺมวคฺเค เอเตสฺ วินิจฺฉโย อากโตเยว ฯ
ยมฺปน ตตถ อนุตฺตानันฺ ตํ กมฺมวคฺเคเยว วณฺณยิสฺสาม ฯ
เอวณฺหิ สติ น อฏฺฐาเน วณฺณนา ภวิสฺสติ ฯอาทิตฺโต
ปฏฺฐาย จ ตสฺส ตสฺส กมฺมสฺส วิณฺณตตฺตฺตา สุวิณฺณเยโย
ภวิสฺสติ ฯ วิวาทาธิกรณฺสฺส กิ มฺลนฺตฺติอาทินิ ปาลิยา วเสนเว
เวทิตพฺพานิ ฯ วิวาทาธิกรณฺ สฺยา กุสฺลนฺตฺติอาทิสฺสฺสฺ เยน วิวทฺนฺติ
โส จิตฺตฺตฺตฺปาโท วิวาโท สมเถหิ จ อธิกรณฺยิตาย อธิกรณฺนฺติ-
เอวมาทินา นเยน อตฺถโถ เวทิตพฺโพ ฯ อาปตฺตฺตาธิกรณฺ สฺยา
อกุสฺล สฺยา อพฺยาคตฺ นตฺถิ อาปตฺตฺตาธิกรณฺ กุสฺลนฺติ
เอตฺถ สนฺธาย ภาสิตวเสน อตฺถโถ เวทิตพฺโพ ฯ ยสฺมี หิ

ปรวิจณนาทิกะ อปตฺตาทิกรเณ กุสลจิตฺตํ องฺคํ โหติ ตสฺมี
สติ น สกฺกา วตฺตํ นตฺถิ อปตฺตาทิกรณํ กุสลนฺตฺติ ฯ
ตสฺมา นยิทํ องฺคปโหนกจิตฺตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อิทํ ปน
สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ยนฺตาว อปตฺตาทิกรณํ โลกวชฺชํ ตํ
เอกนตฺโต อกุสลเมว ตตฺถ สฺยิยา กุสลนฺตฺติ วิกปฺโป นตฺถิ ฯ
ยมฺปน ปณฺณตฺติวชฺชํ ตํ ยสฺมา สลฺยจิจฺจ อิทํ อปตฺตี
วฺติกกมามีติ วฺติกกมฺนตฺสเสว อกุสลํ โหติ ฯ อสลฺยจิจฺจ ปน
กิลฺยจิ อชานนตฺสส สหเสยฺยาทิวเสน อปชฺชนโต อพฺยาคตํ
โหติ ฯ ตสฺมา ตตฺถ สลฺยจิจฺจาสลฺยจิจฺจวเสน อิมํ วิกปฺปภาวํ
สนฺธาย อิทํ วุตฺตํ อปตฺตาทิกรณํ สฺยิยา อกุสลํ สฺยิยา
อพฺยาคตํ นตฺถิ อปตฺตาทิกรณํ กุสลนฺตฺติ ฯ สเจ ปน ยํ
กุสลจิตฺโต อปชฺชติ อิทํ วุจฺจติ อปตฺตาทิกรณํ กุสลนฺตฺติ
วทฺथยฺ ฯ อจิตฺตกานํ เอพฺกโลมปทโสธมฺมเทสนาทิสมฺภูจานานํปี
กุสลจิตฺตํ อปชฺชชฺชย น จ ตตฺถ วิชฺชมานํปี กุสลจิตฺตํ
อปตฺตติยา องฺคํ ฯ กายวจิวฺยลตฺติวเสน ปน จลิตปวตฺตानํ
กายวาจानํอณฺยตรเมว องฺคํ ฯ ตลฺยจ รุปฺกขนฺธปรียา-
ปนฺนตฺตา อพฺยาคตฺนตฺติ ยํ ชานนโตติอาทิมฺหิ ปน อยมตฺโต ฯ
ยํ จิตฺตํ อปตฺตติยา องฺคํ โหติ เตน วตฺถุ ชานนโต อิทํ
วฺติกกมามีติ จ วฺติกกมกาเรน สทฺธิ ชานนโต สลฺยชานนโต

*เล่มที่ ๑ สมถกษณฺฐกถณฺณา หน้า ๑๖๕

วืตฺตฺกมฺเจตนาเวเสน เจเตตฺวา ปกฺปเปตฺวา อุปฺกมฺเวเสน
มทฺทนฺโต อภิวตฺตฺวา นีราสงฺกจิตฺตํ เปเสตฺวา ยํ อาปฺตฺตาริ-
กรณฺํ วืตฺตฺกมฺติ อาปฺชฺชติ ฯ ตสฺส เอวํ วืตฺตฺกมฺโต โย
วืตฺตฺกโม อิทํ วุจฺจติ อาปฺตฺตาริกรณฺํ อกฺุสลํ ฯ อพฺยาगत-
วารเปยํ ยํ จิตฺตํ อาปฺตฺตติยา องฺกํ โหติ ตสฺส อภาเว
อชานนฺโตวืตฺตฺกมฺกาเรณ จ สทฺธิ อชานนฺโต อสยชานนฺโต
อาปฺตฺตฺองฺกฺกฺตฺยา วืตฺตฺกมฺเจตนาภาเวเน อเจเตตฺวา สยฺจิจฺจ
มทฺทนฺตสฺส อภาเว อนภิวตฺตฺวา นีราสงฺกจิตฺตํ อเปเสตฺวา ยํ
อาปฺตฺตาริกรณฺํ วืตฺตฺกมฺติ อาปฺชฺชติ ฯ ตสฺส เอวํ วืตฺตฺกมฺโต
โย วืตฺตฺกโม อิทํ วุจฺจติ อาปฺตฺตาริกรณฺํ อพฺยาगतฺตฺติ ฯ
อຍံ วิวาโท โน อธิกรณฺฺติ-อาทิสฺส สมเถหิ อธิกรณฺฺยตาย
อภาวโต โน อธิกรณฺฺติ เอวมตฺโต เวทิตพฺโพ ฯ

ยวตฺติกา ภิกฺขุ กมฺมปฺปตฺตฺตาติ เอตฺถ จตฺวคฺคกรณฺเ กมฺเม
จตฺตาโร ปญฺจวคฺคกรณฺเ ปญฺจ ทสวคฺคกรณฺเ ทส วิสติ-
วคฺคกรณฺเ วิสติ ภิกฺขุ กมฺมปฺปตฺตฺตาติ เวทิตพฺพา ฯ

สุปรฺิรคฺคหิตฺตฺติ สฺฐจฺฐปรฺิรคฺคหิตฺตํ กตฺวา ปฺฏิจฺฉิตพฺพิ ฯ
ปฺฏิจฺฉิตฺวา จ ปน อชฺช ภาณฺทกํ โชวาม อชฺช ปตฺตํ
ปจาม อชฺเชโก ปลิโพโร อตฺถิติ มานนฺิรคฺคหิตฺตฺยา กติปาหํ
อติรคฺคเมตพฺพิ ฯ

อนนฺฺตานิ เจว ภสฺसानิ ชานนฺฺตฺติ อปรฺิมาณานิ อิตฺโต จิตฺโต

*เล่มที่ ๓ จุลลวคคุณณา หน้า ๑๖๖

จ วจนานิ ออุปชชนฺติ ฯ ภาสानीติปิ ปาโจ ฯ อยเมวตฺโต ฯ
อุพฺพาหิกาย สมฺมณฺณิตพุโพติ อปฺโถเกตฺวา วา สมฺมณฺณิตพุโพ
ปรโต วุตฺตตาย ฌตฺติหุตฺติยาย วา กมฺมวาทาย ฯ เอวํ สมฺมเตหิ
ปน ภิกฺขุหิ วิสฺสุ นิสฺสีทิตฺวา วา ตสฺสาเยว วา ปริสาย
อญฺเฬหิ น กิลฺลิจิ กเถตพุพนฺติ สวาเวตฺวา ตํ อธิกรณํ
วินิจฺฉิตพุพฺ ฯ

ตตฺตรสฺสชาติ ตสฺสํ ปริสตี ภเวยฺย ฯ เนว สุตฺตํ อากตฺนฺติ
น มาติกา อากตา ฯ โน สุตฺตวิภงฺโกติ วินโย น ปคุโณ ฯ
พฺยญฺชนฉายาย อตฺถํ ปฎิพาหตีติ พฺยญฺชนมตฺตเมว กเหตุวา
อตฺถํ ปฎิเสเชตี ฯ ชาตฺรฺพรชตฺเขตฺตวตฺตอุปฎิภฺคณาทีสุ วินยฺชเรหิ
ภิกฺขุหิ อาปตฺติยา การิยมาเน ทิสฺวา กิมีเม อาปตฺติยา
กาเรถ นนฺุ ชาตฺรฺพรชตฺปฎิภฺคณา ปฎิวิรตา โหนตีติ เอวํ
สฺวเต ปฎิวิรตี มตฺตเมว วุตฺตํ นตฺถิ เอตฺถ อาปตฺติตี วทตี ฯ
อปโร ฌมฺมกถิโก สุตฺตสฺส อากตฺตตา โอลมฺเพตฺวา นิวาเสนฺตานิ
อาปตฺติยาอาโรปิยมาณาย กิมีเมสฺส อโรเปถ นนฺุ ปริมณฺทลํ
นิวาเสสฺสามีติสฺสิภฺษา กรณียาติ เอวํ สิบฺขากธมฺมตฺตเมเวตฺถ
วุตฺตํ นตฺถิ เอตฺถ อาปตฺติตี วทตี ฯ

ยถา พหุตฺตรา ภิกฺขุติ เอตฺถ เอเกนปี อธิกา พหุตฺรารว ฯ
โก ปน วาทุ ทฺวีหิ ตีหิ ฯ

สฺยญฺตฺติยาตี สฺยญฺอาปนตฺถาย ฯ กุพฺหกนฺตฺติอาทีสุ
อลชฺชสฺสนฺนนาย ปริสาย กุพฺหโก สลาถกาโห กาทพุโพ ฯ

*เล่มที่ ๓ สมถกษนุทธกถณณา หน้า ๓๖๗

ลชชสุสนุนาย วิวฏโก ๑ พาลุสนุนาย สกณณชปโปโก ๑
วณณาวณณาโย กตฺวาติ ฐมฺมวาทินญจ อฐมฺมวาทินญจ
สลากาโย นิमितฺตสณฺณํ อโรเจตฺวา อณฺณมณฺณํ วิสภากา
กาตพฺพา ๑ ตโต ตา สพฺพาปิ จีวรโภเก กตฺวา วุตฺตนเยเนว
กาเหตุพฺพา ๑ ทุคฺคโหติ ปจฺจกุกกตฺติตพฺพนฺติ ทุคฺคหิตา สลากาโยติ
วตฺวา ปฺน กาเหตุวา ยาวตฺตียิ กาเหตุพฺพา ๑ สุกฺคโหติ
สาเวตพฺพนฺติ เอกสฺมีปิ ฐมฺมวาทิสฺมี อติเรเก ชาเต สุกฺคหิตา
สลากาโยติ สาเวตพฺพํ ๑ ยถา จ เต ฐมฺมวาทินो วทนฺติ
ตถา ตํ อธิกรณํ วุปรเมตพฺพนฺติ ๑อด ยาวตฺตียิปี อฐมฺม-
วาทินो พหุตราว โหนฺติ ๑ อชฺช อกาโล เสว ชานิสฺสามาติ
วุกฺกหิตฺวา อลชฺชินํ ปกฺขํ วิเกทตฺถาย ฐมฺมวาทิปกฺขํ ปริเยสิตฺวา
ปฺนทิวเส สลากคาโห กาตพฺโพ ๑ อัยฺ กุพฺพโก สลากคาโห ๑
สกณณชปฺปกเ ปน คหิตे วุตฺตพฺโพติ เอคฺถ สเจ สงฺฆมคฺเถโร
อฐมฺมวาทิสลากํ คณฺหาติโส เอวํ อวโโพเชตพฺโพ ภูนฺเต
คฺมุเห มหุลลกา วโย อนฺุปรตฺตา คฺมุหากํ เอตํ น
ยฺตุตฺตํ อัยฺ ปน อฐมฺมวาทิ สลากาติ ๑ ตสฺส อิตฺรา สลากา
ทสฺเสตพฺพา ๑ สเจ โส ตํ คณฺหาติ ทาตพฺพา ๑ อถ เนว
อวพฺพชฺฉติ ๑ ตโต มา กสฺสจฺจิ อโรเจหิติ วุตฺตพฺโพ ๑ เสสํ
วุตฺตนเยเนว ๑ วิวฏโกติ(๑) วิวฏฺตุโถเยว ๑

๑. ม. วิวฏเก ๑

ปาราชิกสามนุตฺ วาติ เอตถ เมถนชฺมเม ปาราชิกสามนุตฺ
นาม ทุกกฺกั โหติ ฯ เสเสสุ อทินฺนาทานาทิสฺ อุตฺตจฺจยฺ ฯ
นิเวเจนนุตฺติ น สรามิติ วจเนน นิพฺเพชฺยมานํ ฯ อติเวเจตฺติ
อิจฺจมาตฺตมาตฺตวจเนน อติเวชฺยติ ฯ สรามิ โข อหํ อาวฺโสติ
ปาราชิกํ ปฏฺิจฺจาทนตฺถาย เอวํ ปฏฺิจฺจานาติ ฯ ปุณฺ เตน
อติเวชฺยมาโน สรามิ โขติ ปฏฺิจฺจณํ ทตฺวา อิทานิ มํ
นาเสสฺสนฺตฺติ ภิเยน ทวาย เมตฺตาทิมาหฺ เอตฺตสฺส ตฺตสฺส-
ปาปฺยสฺติกามมํ กาทพฺพิ ฯ สเจ สึลฺวา ภวิสฺสติ วตฺตํ ปุเรตฺวา
ปฏฺิจฺจปฺตฺสทฺธิ ลภิสฺสติ ฯ โน เจ ตถา นาสิตฺโกว ภวิสฺสติ ฯ
เสถํ สพฺพตฺถ อุตฺตตานเมวาทิ ฯ

สมถกฺขนฺธกวนณา นิฏฺิจิตา ฯ

ขุทฺทกวตฺตกฺขนฺธกวนณา

ขุทฺทกวตฺตกฺขนฺธเก ฯ มลฺลสมฺภูจิกาทิ มฺภูจิมลฺลา ฯ
คามปฺปฺภาวติ จวิราคมณฺฑานานฺยตฺตทา นาคริกมฺนุสฺสา ฯ
คามโปตฺกาทิปิ ปาโจ ฯ เอเสวตฺถโถ ฯ

ถมฺภตฺติ นหानตฺติเจ นิกฺขนิตฺวา จปิตฺตถมฺภเก ฯ
กฺขทฺเทติ อิกฺกจกฺสิลาทารุกฺขทฺทานํ อณฺณตฺรสุมี ฯ
อฺกฺขจเน นหายนฺตฺติ เอตฺถ อฺกฺขจันํ นาม รุกฺขํ

*เล่มที่ ๓ ขุททกเวคคกขนุทธกเวคคณา หน้า ๓๖๕

ผลกั วีย ตจเจตวา อฏฐปทาการณ ราชโย ฉินฺทิตฺวา
นหानตฺถิเจ นิกฺขนนฺติ ฯ ตตฺถ จุณฺณานิ อากิริตฺวา มนุสฺสา
กายิ ฆมฺสนฺติ ฯ

คณฺฐพฺพหตฺถเกนาติ นหานตฺถิเจ จปิเตน ทารุํมยหตฺถเณ ฯ
เตน กิริ จุณฺณานิ คเหตุวา มนุสฺสา สรีริ ฆมฺสนฺติ ฯ

กฺรุวิญฺหทกฺสูตฺติยาติ กฺรุวิญฺหทกปาสาณจุณฺณานิ ลาขาย
มทฺทิตฺวา กตคฺพิกกลาปโก วุจฺจติ ฯ ตํ อุโภสุ อนฺเตสุ
คเหตุวา สรีริ ฆมฺสนฺติ ฯ

วิกุคฺยห ปริกมฺมํ การาเปนฺตีติ อณฺณมณฺณํ สรีเรณ สรีริ
ฆมฺสนฺติ ฯ มลฺลคณฺนาม มกรทนฺตเก ฉินฺทิตฺวา มลฺลคมฺมู-
สณฺจําเนน กตมลฺลกํ วุจฺจติ ฯ อิํ คิลานสฺสาปี น วฏฺฏติ ฯ
อกตมลฺลกํ นาม มกรทนฺเต อฉินฺทิตฺวา กตํ อิํ อคิลานสฺส
น วฏฺฏติ ฯอิฏฺฐกขณฺํ ปน กपालขณฺํ วา วฏฺฏติ ฯ

อุกฺกาสิกนฺติ วตฺถวฏฺฏี ฯ ตสฺมา นหายนฺตสฺส ยสฺส
กสฺสจि นหานสาฎกาวฏฺฏียา ปิฏฺฐิ ฆมฺสิตฺฺวฏฺฏติ ฯ

ปฺลฺลปาณิกนฺติ หตฺถปริกมฺมํ วุจฺจติ ฯ ตสฺมา สพฺเพสํ
หตฺถเณ ปฏฺฐิปริกมฺมํ กาคฺฺวฏฺฏติ ฯ

वलฺลิกาติ กณฺณโต นิกฺขนนฺตมฺตฺโตลฺมพิกาทีนํ เอตํ
อริวจฺนํ ฯ น เกวลญจ วลฺลิกาเยว ยงฺกิลฺยจि กณฺณปีลนฺธนํ
อนฺตมโส ตาลปณฺณปี น วฏฺฏติ ฯ ปามงฺกนฺติ ยงฺกิลฺยจิ

ปามงคสุตต์ ๑ กณฺฐสุตฺตกนฺติ ยงฺกิลฺลิจิ คีวฺปคฺคิ อารณฺณํ ๑
กณฺฐสุตฺตกนฺติ ยงฺกิลฺลิจิ กณฺฐิปฺปนฺนํ อนฺตมฺโส สุตฺตตฺตมฺมตฺตํปี ๑
โอมวณฺณกนฺติ วลฺลํ ๑ เกยฺรทฺธินํ ปากฺกานฺนํ ๑ ยงฺกิลฺลิจิ อารณฺณํ
น วณฺณติ ๑

ทุมาสิกํ วา ทวงฺคฺคํ วาติ เอตฺถ สเจ เกสา
อนฺโตทฺวมเส ทวงฺคฺคํ ปาปฺพนฺติ อนฺโตทฺวมเสเยว
ฉินฺนิตฺตพฺพา ๑ ทวงฺคฺคํ อติกฺกเมตฺตํ น วณฺณติ ๑ สเจปี น
ทึฆมา ทฺวิมาสโต เอกทิวตฺตํปี อติกฺกเมตฺตํ น ลกฺขิตฺเยว ๑ เอวมยฺ
อุกฺเขนาปี อุกฺกณฺฐปริจฺเจโทว วุตฺโต ๑ ตโต โอรมฺปน น
วณฺณนภาโว นาม นตฺถิ ๑

โกจฺเจเน โอสณฺเหนตฺตีติ โกจฺเจเน โอลกฺขิตฺวา สนนฺนีสิ-
ทาเปนฺติ ๑ ผณฺเณนาติ ทนฺตมยาทีสุ เยนเณจ ๑ หตฺถ-
ผณฺเณนาติ หตฺถเณว ผณฺกิจจํ กโรนฺตวา องฺคฺคฺคิโห โอสณฺเหนตฺตี ๑
สิจฺจเตลเณนาติ มชฺฐ สิจฺจกนฺนิยาสาทีสุ เยนเณจ จิกฺกเลน ๑
อุทกเตลเณนาติ อุทกมิสฺสเกน เตเลน ๑ มณฺจทนฺตถาย สพฺพตฺถ
ทูกกฺกํ ๑ อุทฺทคฺคานํ ปนโลมานํ อนฺโลมฺนํปาดนฺตํ หตฺถํ
เตเมตฺวา สีสํ ปุณฺณิตฺตพฺพํ ๑ อุณฺหาภิตฺตฺตรชฺสฺสฺสฺรานํปี อลฺลหตฺถเณ
ปุณฺณิตฺตํวณฺณติ ๑

น ภิกฺขเว อาทาเส วา อุทกปฺตฺเต วาติ เอตฺถ

*เล่มที่ ๓ ขุททกเวคคกฏขนุทธกเวคคณา หน้า ๓๗๑

กัสปตตาทินิปี เยสุ มุขนิมิตฺตํ ปณฺณายติ สพุพานิ อาทาส-
สงฺขเมว คจฺจนฺติ ฯ กณฺชิยาทีนิปี อุทกปตฺตสงฺขเมว ฯ ตสฺมา
ยตฺถ กตฺถจิ โอลเณตฺตสฺส ทุกฺกมฺ ๑

อาพาธปฺปจฺยยาติ สลฺลวิ นฺโฆ เม วโณ อุทาหุ
น ตาวาติ ชานนตฺถํ ชิณฺโณ นฺโฆมฺหิ โนติ เอวมายฺสงฺขาริ
โอลเณตฺถปิ วฏฺฐตีติ วุตฺตํ ๑

มุขํ อาลิมฺเปณฺตีติ วิปฺปสนฺนจฺจนฺวิภาวเรหิ มุขเลเปเนหิ
อาลิมฺเปณฺติ ฯ อุมฺมทฺเทณฺตีติ นานาอุมฺมทฺเทเนหิ อุมฺมทฺเทณฺติ ฯ
จฺจนฺเณณฺตีติ มุขจฺจนฺเณน มกฺเขณฺติ ฯ มโนสฺลิกาย มุขํ
ลยฺเณณฺตีติ มโนสฺลิกาย ตฺลกาทีนิ ลยฺจฺจนานิ กโรณฺติ ฯ ตานิ
หริตฺลาลาทีหิปี น วฏฺฐนฺติเยว องฺคราคาทโย ปากฺเณเยว ฯ
สพฺพตฺถ ทุกฺกมฺ ๑

น ภิกฺขเว นจฺจ วาติอาทีสุ ยงฺกิลฺลิจิ นจฺจ อนฺตมโส
โอมฺรณจฺจปี ทสฺสนาย คจฺจนฺตสฺส ทุกฺกมฺ ๑ สยฺปี นจฺจนฺตสฺส
วา นจฺจาเปณฺตสฺส วา ทุกฺกมฺเมว ฯ คีตฺถปิ ยงฺกิลฺลิจิ นฏฺฐีตํ
วา สารุคีตํ วา อนฺตมโส ทนฺตคีตฺถปิ ฯ มยฺ คายิสฺสามาติ
ปฺพุพฺพภาเค โอลฺลชฺนฺตา กโรณฺติ เอตฺถปิ น วฏฺฐติ ฯ สยฺ
คายนฺตสฺสาปีคายนฺตสฺสาปี ทุกฺกมฺเมว ฯ วาติตมฺปิ ยงฺกิลฺลิจิ
น วฏฺฐติ ฯ ยมฺปน นิฏฺฐหนฺโต วา สาสงฺเก วา จิโต

อจฺฉริ วา โปเถติ ปาณิ วา ปหฺรติ ตตฺถ อนาปตฺติ ฯ สพฺพิ
อนุตฺราราเม จิตฺตสฺส ปสฺสโต อนาปตฺติ ฯ ปสฺสิตฺตสํมิตฺติ วิหารโต
วิหาริ อจฺฉนฺตสฺส อาปตฺติเยว ฯ อาสนสาทายิ นิสินฺโน ปสฺสติ
อนาปตฺติ ฯ ปสฺสิตฺตสํมิตฺติ อฏฺฐหิตฺวา อจฺฉโต อาปตฺติ ฯ วิถิยิ
จตฺวา คีวํ ปริวตฺเตตฺวา ปสฺสโตปิ อาปตฺติเยว ฯ

สรกฺขตฺตินฺติ สรกิริยิ ฯ ภงฺโก โหตีติ อลทฺธิ สมาริ
อุปฺปาเทตฺถ น สกฺโกติ ลทฺธิ สมาสฺชชิตฺถิ ฯ ปจฺฉิมา ชนตาติ
อมฺหากํ อจฺฉริยาปิ อุปฺชฌายาปิ เอวํ คายิสูติ ปจฺฉิมา
ชนตา ทิฏฺฐจฺฉานุกฺตี อาปฺชชติ ตเถว คายติ ฯ น ภิกฺขเว
อายตฺเตนาตี เอตฺถ อายตฺโต นาม ตนฺตํ วตฺตํ ภินฺนิตฺวา
อภฺชชานิ วินาสฺเสตฺวา ปวตฺโต ฯ ฐมฺเม ปน สุตฺตฺตฺนตฺตวตฺตํ
นาม อตฺถิ ชาตฺกวตฺตํนาม อตฺถิ คาถาวตฺตํ นาม อตฺถิ
ตํ วินาสฺเสตฺวา อตีทิมฺหิ กาคฺคํ น วฏฺฏฺฐติ ฯ จตฺตฺรสุเสน วตฺเตน
ปริมณฺฑลานิ ปทพฺพยฺชชานิ ทสฺเสตฺตพฺพานิ ฯ

สรภณฺณนฺติ สเรณ ภณฺนํ ฯ สรภณฺณเว กิร ตฺรจฺจ-
วตฺตโตหกวตฺต คลิตฺวตฺตทานิ ทวตฺตีสวตฺตทานิ อตฺถิ ฯ เตสฺส ยิ
อิจฺฉติ ตํ กาคฺคํ ลภติ ฯ สพฺเพสํ ปทพฺพยฺชชานํ อวินาสฺเสตฺวา
วิการมกตฺวา สมณฺสสารูปฺเปณ จตฺตฺรสุเสน นเยน ปวตฺตฺตฺนเยว
ลภฺขณิ ฯ

*เล่มที่ ๓ ขุททกเวทฎกขบถกถณณา หน้า ๓๗๓

พาหิรโลมี อุณณินติ อุณณโลมานิ พหิ กตฺวา อุณณ-
ปาวาริ ปารุปนฺติ ฯ ตถา ชาเรนตฺตสฺส ทุกฺกัณฺฑิ ฯ โลมานิ
อนฺโต กตฺวา ปารุปีตฺวภูตฺติ ฯ

สมณกปฺปกถา ภูตคามสิกฺขาปทวณฺณนํยํ วุตฺตา ฯ

น ภิกฺขเว อตฺตโน องฺกชาตฺนฺติ องฺกชาตํ ฉินฺทนฺตฺสเสว
ถุลลจฺจยํ ฯ อณฺณํ ปน กณฺณนาสงฺคฺคฺติอาทีนํ ยงฺกิลฺลิจิ
ฉินฺทนฺตฺสฺส ตาทิสํ วา ทุกฺขํ อุปฺปาเทนตฺตสฺส ทุกฺกัณฺฑิ ฯ
อหิเกีฎฺทฎฺฐาทีสุ ปน อณฺณอาพาธปฺปจฺจยา วา โลหิตํ วา
โมเจนตฺตสฺส ฉินฺทนฺตฺสฺส อนาปตฺติ ฯ

จนฺทนคณฺจึ อุปฺปนฺนา โหตีติ จนฺทนฆฎฺฎิกา อุปฺปนฺนา
โหติ ฯ โส กิร อุทฺทฺธจฺจ อโห จ ชาลანი ปริกฺขิปาเปตฺวา
กฺงฺกาย นทียา กิพฺติ ฯ ตสฺสา นทียา โสเตน วุฑฺฒนา
จนฺทนคณฺจึ อากนฺตฺวา ชาเล ลคฺคิ ฯ ตมสฺส ปรีสา อahrtฺวา
อํสฺสุ ฯ เอวํ สา อุปฺปนฺนา โหติ ฯ อิทฺธิปาฎิหาริยนฺติ
เอตฺถ วิกุพฺพน อิทฺธิปาฎิหาริยํ ปฎิภุชิตฺตํ ฯ อธิฎฺฐานอิทฺธิ ปน
อปฺปฎิภุชิตฺตาติ เวทิตพฺพา ฯ

น ภิกฺขเว โสวณฺณมโย ปตฺโตติอาทีสุ สเจ หิ ลีหิ
ภตฺตคฺเคสุ สุวณฺณตฎฺฎกาทีสุ พุยฺยชนํ กตฺวา อุปฺนาเมนฺติ
อามสิตตปี น วฎฺฎติ ฯ ผลิกมยกาจมยํสมยาทีนํ ปน ตฎฺฎกาทีนํ
ภาชนานํ ปุคฺคฺลิกปริโภเคนว น วฎฺฎนฺติ ฯ สงฺฆิกปริโภเคน

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๓๗๔

วา คิหิวิกฺวานิ वा वृणुन्ति १ तमप्लोहमोपि प्लुतो न
वृणुति १ दालकं प्लन वृणुतीति ०त् सपुष्पं गुरुन्थियं वृत्तं १
मन्मियोति ऐतद् प्लन ०त् इत्थनीलात्तमन्मयो वृत्तो १ कंसमयोति
ऐतद् वृणुत्तोल्लोहमोपि सङ्कहितो १

लिखितुन्ति तनुकरणत्तायेत् वृत्तं १

पकत्तमन्थलन्ति मकरणत्तन्निथकमन्थलमेव १

आवत्तित्वाति ०त्त्वन्मन्थं प्थित्वा १

प्लुत्ताचारकन्ति ऐतद् तन्त्वात्त्वित्तात्ति कत्ते ण्मिआचारके

त्तो थारुआचारके त्थे प्लुत्ते ०त्प्रुत्ति ज्पेत्तु वृणुतीति

गुरुन्थियं वृत्तं १ महाण्णुत्तायं प्लन वृत्तं ण्मिआचारके

त्तन्थं प्लुत्तानं ०त्नोकात्ते त्थे ज्पेत्तु वृणुति थारुआचारक-

त्थथाचारकेत्ति सुत्थत्तेत्ते ०त्तेव न्थो ग्मोत्तित्तित्ति प्लन

थारुआचारको तीत्ति त्थत्थत्तेत्ति प्थत्ते त्थत्थत्थत्थत्ति ०

ऐकत्तेत्ति प्लुत्तेत्ते ०त्नोकात्ते त्तेत्ते ज्पेत्तुत्ति त्तेत्ते

कत्तेत्ते ०त्त्ति न्थित्तित्तित्ति ण्मिथं प्लन न्थत्तेत्तेत्तेत्ते

ज्पेत्तुत्ति १

मित्थन्त्तेत्ति आत्तिन्थत्तित्तित्ति ०त्ते १ सत्ते प्लन

प्रुत्तेत्तेत्तेत्तेत्तेत्ते प्लुत्तित्ति ०त्त्तेत्तेत्तेत्तेत्ते

मित्थियत्ते ज्पेत्तुत्ति १

*เล่มที่ ๓ ขุททกเวตถุขนุทธกถณณา หน้า ๓๖๕

ปริกษณฺทเนตติ พาทิรปสฺเส กตาย ตนุกมิตฺติกาย อนฺเต ฯ
มิถฺมียํ วุตฺตเนยฺเนว เอตฺถาปิ วินิจฺจโย เวทิตฺพุโพ ฯ

โจพกนฺติ ยํ ปตฺถริตฺวา ปตฺโต จปิยติ ตสฺมี ปน
อสติกฺกุสฺสาร์เก วา ตฺถุฏฺฐิกาย วา มตฺตติกปริกษณฺทกตาย ภูมียา
วา ยตฺถ น ทฺตฺสฺสตี ตถารูปาย วา พาลิกาย วา จเปตฺตุ
วฏฺฐติ ฯ ปัสฺสฺสชาติสฺส ปน ขรภูมียํ วา จเปนฺตฺตฺส ทฺตฺกภูมฺนี ฯ

ปตฺตมาพกนฺติ อธิจฺจกาหิ วา ทารูหิ วา กาคฺตุ
วฏฺฐติ ฯ

ปตฺตกฺกนฺโฆลิกาคิ มหามุขกฺกนฺทลสฺสจฺจนา ภาณฺทกฺกขลิกา
วฺจฺจติ ฯ

โย ลกฺเขยฺยาติ ยตฺถ กตฺถจฺจ ลกฺเคนตฺตฺส ทฺตฺกภูเมว ฯ
จิวฺรวสฺสปี พนฺธิตฺวา จเปตฺตุ น วฏฺฐติ ฯ ภาณฺทกฺกจฺปนตฺถเมว
วา กตฺติ โหตฺตุ นิสฺสึทนสฺยนตฺถํ วา ยตฺถ กตฺถจฺจ มนฺเจ
วา ปิเจ วา จเปนฺตฺตฺส ทฺตฺกภูมฺนี ฯ อณฺเณน ปน ภาณฺทเกน
สทฺธิ พนฺธิตฺวา จเปตฺตุ วฏฺฐติ ฯ อณฺเณน พนฺธิตฺวา โอลมฺเพตฺตุ
วา วฏฺฐติ ฯ พนฺธิตฺวา อฺปฺริ จเปตฺตุ น วฏฺฐติเยว ฯ สเจ
ปน มลฺลํ วา ปิจํ วา อุกฺขิปิตฺวา จิวฺรวสฺสชาติสฺส อณฺเณน
จปีตฺติ โหติ ตตฺถ จเปตฺตุ วฏฺฐติ ฯ อํสวทฺธเกน อํสฺสฺส
ลคฺเคตฺวาองฺเก จเปตฺตุ วฏฺฐติ นตฺเต ภาตฺตปฺโรปี อํสฺสฺส

*เล่มที่ ๓ จุลลวคคณณนา หน้า ๓๗๖

ลคคิตปตโตปี จเปตุ น วญญติ ฯ ฆณฺฑเกน ปน สหฺริ
พนฺธิตฺวา वा อญฺญกํ พนฺธิตฺวา จปีเต वा โยโกจิ จเปตุ
วญฺญติ ฯ

ปตฺตหตฺเตนาติ เอตฺถ น เกวลํ ยสฺส ปตฺโต หตฺเต
โสเยว ปตฺตหตฺโต น เกวลญจ กวาญฺเมว ปณาเมตฺตํ น
ลภติ ฯ อปี จ โข ปน หตฺเต वा ปญฺจิปาเท वा ยตฺถ
กตฺถจิ สรีราวเยว ปตฺตสฺมี สติ หตฺเตน वा ปญฺจิปาเทน
วา สีเสน वा เยน वा เกนจิ สรีราวเยวเณ กวาญฺํ वा
ปณาเมตฺตํ ฆญฺจิกํ वा อุกฺขิปิตฺตฺสูจํ वा กุณฺจิกาย อปาปฺริตฺตํ (๑)
น ลภติ ฯ อํสญฺเณ ปน ปตฺตํ ลกฺเขตฺวา ยถาสุํ กวาญฺํ
อปาปฺริตฺตํ ลภติเยว ฯ

ตฺวมฺพกฺกานฺหติ อลาพุกฺกานฺหํ วุจฺจติ ฯ ตํ ปฺริหฺริตฺตํ น
วญฺญติ ฯ ลภิตฺวา ปน ตาวกาลิกํ ปฺริญฺชิตฺตํ วญฺญติ ฯ
ฆญฺจิกฺกานฺหเปิ เอเสว นโย ฯ ฆญฺจิกฺกานฺหติ ฆญฺจิกปาถํ ฯ

อพฺภุมฺเมติ อุตฺตราสวณฺเมตฺตํ ฯ สพฺพปฺสฺสุกฺกิตฺเตนาติ เอตฺถ
จิรวรฺญจ มลฺลจปีจฺญจ ปฺสฺสุกฺกํ วญฺญติ ฯ อชฺโฆหรณฺนิยมฺปน
ทินฺนํกเมว กเหตุพฺพํ ฯ

จลกานีติ ฆทฺเตตฺวา วเมตฺวา อปฺปวิญฺจามิสานิ ฯ อญฺจิกานีติ
มจฺจมฺสอญฺจิกานิ ฯ อจฺจญฺโฆทกนฺติ มุขวิกฺขาลโนทกํ ฯ

*เล่มที่ ๓ ขุททกเวทฎกขบถกวรรณนา หน้า ๓๗๗

เอเตสุ ยงฺกิลฺลิจิ ปตฺเตน นีหฺรนฺตสฺส ทฺกุกฺกั ๑ ปตฺตํ ปฏิกฺคหณฺ
 กตฺวา หตฺถํ โชรฺวิตฺตมฺปิ น ลภติ ๑ หตฺถโรวณปาทโรวณ-
 อฺทกมฺปิ ปตฺเตอาภิรฺติวฺวา นีหฺริตฺตํ น วฏฺฏติ ๑ อนฺจฺฉิฏฺฐํ
 วิสฺสุทฺธปตฺตํ อฺจฺฉิฏฺฐหตฺถเณณ คณฺหิตฺตํ น วฏฺฏติ ๑ วามหตฺถเณ
 ปเนตฺถ อฺทกํ อาสิณฺจิจิตฺวา เอกํ อฺทกคณฺฑุสํ คเหตฺวา
 อฺจฺฉิฏฺฐหตฺถเณณ คณฺหิตฺตํ วฏฺฏติ ๑ เอตฺตาวตฺตปิ หิ โส
 อฺจฺฉิฏฺฐปตฺโต โหติ ๑ อฺจฺฉิฏฺฐหตฺถมฺปน พหิ อฺทเกณ วิกฺขาเลตฺวา
 คเหตฺตํ วฏฺฏติ ๑ มจฺจมํสผลาผลาทีนฺชาทนฺโต ยํ ตตฺถ อฏฺฐิ
 วา จลํกํ วา ฉฯฯเหตุกาโม โหติ ตํ ปตฺเต จเปตฺตํ น
 ลภติ ๑ ยํ ปน ปฏฺิชาทิตฺกาโม โหติ ตํ ปตฺเต จเปตฺตํ
 ลภติ ๑ อฏฺฐิกคณฺฑุกาทีนํ ตตฺถเวว กตฺวา หตฺถเณณ ลฺลฺลิจิตฺวา
 ชาทิตฺตํ วฏฺฏติ ๑ มฺขโต นีหิตํ ปน ยงฺกิลฺลิจิ ปฺน ชาทิตฺกาโม
 โหติ ตํ ปตฺเต จเปตฺตํ ลภติ ๑ สิงฺกิเวร นาพฺิเธรขณฺฑาทาทีนํ
 ทํสิตฺวา ปฺน จเปตฺตํลภติ ๑

นมตกนฺติ สตฺถกเวจฺจนกปีโลตฺติกขณฺฑํ ๑

ทณฺฑาสตฺถกนฺติ ปิปฺพลกํ วา อณฺณปี วา ยงฺกิลฺลิจิ

ทณฺฑํ โยเชตฺวา กตฺสตฺถกํ ๑

กณฺณกิตฺตโย โหณฺตีติ มลคฺคหิตฺตา โหณฺติ ๑ กิณฺณเณน

ปฺุเรตฺตํ กิณฺณจฺจณฺเณน ปฺุเรตฺตํ ๑ สตฺตฺตฺยาติ หลิฑฺฑมฺิสฺสเณน

*เล่มที่ ๓ จุลลวคฤคณณา หน้า ๓๗๘

ปีฎจจณณเณน ปุเรตุ ๑ สริตกนฺติ ปาสาณจณณณปี วุจจติ ๑
เตน ปุเรตุ อนุชานามิติ อตุโถ ๑ มฐฺสิตฺตเกน สาเรตฺตุนฺติ
มฐฺสิตฺตเกน มกฺเขตุ ๑ สริตกมฺปี ปริภิชฺชตีติ ตํ มกฺขิตมฐฺสิตฺตกํ
ภิชฺชติ ๑ สริตตีปาฎิกนฺติ มฐฺสิตฺตกปีโถติกํ สตฺถโกสกํ ๑
ตีปาฎิกา ปน สริตตีปาฎิกาย อนุโลมาติ กุรฺนุทึยฺ วุตฺตํ ๑

กจินฺนติ นิสฺเสณียปี ตตฺถ อตฺถริตพฺพํ กฏฺสารถกิลฺลชานํ
อณฺณตรมฺปี ๑ กจินฺรชฺชุนฺติ ยาย ทฺวปฺปฏฺจิวฺริ สิปฺพพฺนตา กจินเ
จิวฺริ พนฺชุนฺติ ๑ กจินํ นปฺปโหตีติ ทึมฺสส ภิกฺขุโน ปมาณน
กตํ กจินํ ตตฺถ รสฺสสฺส ภิกฺขุโน จิวฺริ อตฺถริยมาณํ นปฺปโหติ
อนุโตเยว โหติ ทณฺฑเก น ปาปฺปณฺดาตีติ อตุโถ ๑ ทณฺฑ-
กจินฺนติ ตสฺส มชฺเฒ อิตฺรสฺส ภิกฺขุโน ปมาณน อณฺณ
นิสฺเสณีย พนฺชิตฺตุ อนุชานามิติ อตุโถ ๑

วิทลกนฺติ ทณฺฑกจินปฺปมาณน กฏฺสารถสฺส ปรียนเต
ปฏฺฐิสฺหริตฺวา ทฺวคฺคณฺกรณํ ๑ สลากนฺติ ทฺวปฺปฏฺจิวฺรสฺส อนฺตเร
ปเวสนสลากํ ๑ วินฺทฺชนรชฺชุนฺติ (๑)ตตฺถ มหานิสฺเสณียา สทฺธิ
ชฺวทฺทกนิสฺเสณีย วินฺทฺชิตฺรชฺชุนฺติ (๒) ๑ วินฺทฺชนสฺตฺตกนฺติ (๓)ชฺวทฺทกนิสฺเสณียา
จิวฺริ วินฺทฺชิตฺตฺตกํ (๔) ๑ วินฺทฺชิตฺวา (๕) จิวฺริ สิปฺพเพตฺตุนฺติ เตน
สฺตฺตเกน ตตฺถ จิวฺริ วินฺทฺชิตฺวา (๕) สิปฺพเพตฺตุ ๑ วิสฺมา โหณฺตีติ
๑. วินฺทฺชนรชฺชุนฺตีติปี ๑ ๒. วินฺทฺชิตฺ รชฺชุนฺติ อิติปี ๑
๓. วินฺทฺชนสฺตฺตกนฺตีติปี ๑ ๔. วินฺทฺชิตฺ สฺตฺตกํ อิติปี ๑ ๕. วินฺทฺชิตฺวาติปี ๑

*เล่มที่ ๓ ขุททกเวทฎกขบถกถา หนา ๓๗๕

กาจิ ขุททกา โหนติ กาจิ มหนตา ฯ กพิมพกนติ ปมาณ-
สญญากรณํ ยงกิลยจิ ตาลปณณาที ฯ โมฆสุตตกนติ วฑฒกีนํ
ทารุสุ กภาพสุตเตน วีย หลิทุทิสุตเตน สญญากรณํ ฯ

องกุลิยา ปฏิกุคณหนตตี สัจิมุขํ องกุลิยา ปฏิจจนนติ ฯ
ปฏิกุคหนติ องกุลิโกสกํ ฯ อาเวสนวิตถกนนาม ยงกิลยจิ
ปาติจงโกฎกาที ฯ อุจจวตถกนติ ปัสสู อากิริตวา อุจจวตถกํ
กาตุอนุชานามิติ อตุโถ ฯ

โอกุมเพตวา อุตติตตาวลิตตํ กาคุนติ ฉทนํ โอรุณิตวา
ฉนทณทกํ กตวา อนุโต จ พหิ จ มตติกาย ลิมเปตุนติ
อตุโถ ฯ

โคมสิกาयाติ เวพพ วา รุกขทณทกํ วา อนุโต กตวา
เตน สทฐีสงฆริตุนติ อตุโถ ฯ พนฺธนรชชุนติ ตถา สงฆริตสฺส
พนฺธนรชฺชํ ฯ

กฏจฺจุปฺริสฺสาวนํ นาม ตีสฺสุ ทณฺทเกสฺสุ วินฺทิตฺวา
กตํ ฯ

โย น ทเทยยาติ อปฺริสฺสาวนกสฺเสว โย น ททาติ
ตสฺเสว อาปตฺติ ฯ โย ปน อตฺตโน หตฺเถ ปฺริสฺสาวเน
วิชฺชมานเป ยาจติ ตสฺส น อกามา ทาทพฺพิ ฯ

ทณฺทกปฺริสฺสาวนนฺติ รชกานํ ขารปฺริสฺสาวนํ วีย
จตุสฺส ปาทสฺส พนฺธนีสฺเสณิกาย สากฺกํ พนฺทิตฺวา มชฺเฌ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคคณณนา หน้า ๓๘๐

ทณฺฑเก อุทกั อาสิตฺถจิตฺตํ ๑ ตั อโภปี โภฏฺฐาเส ปุเรตฺวา
ปรีสุสาวติ ๑ โอตฺถริกั นาม ยั อุทเก โอตฺถริตฺวา ฃณฺเณ
อุทกั คณฺหนฺติ ๑ ตั หิ จตฺตฺส ทณฺฑเกสฺส วตฺถั พนฺธิตฺวา
อุทเก จตฺตาริ ขาณฺเณ นิกฺขนิตฺวา เตสฺส พนฺธิตฺวา สพฺเพ
ปรียนฺเต อุทกโต โมเจตฺวา มชฺเฌ โอตฺถริตฺวา ฃณฺเณ อุทกั
คณฺหนฺติ ๑

มกสฺสกุฎิกาทิ จีวรกุฎิกา วุจฺจติ ๑

อภิสนฺนกายาติ เสมาทาโทสากิสนฺนกายา ๑

อคฺคพวภูฏิ นาม ทวารพาหาย สมปฺปมาโณเยว

อคฺคพตฺตมโภ วุจฺจติ ยตฺถ ตีณิ จตฺตาริ นิทฺทานิ กตฺวา
สุจิโย เทนฺติ ๑ กปปีสํกั นาม ทวารพาหุ วิชฺฌิตฺวา ตตฺถ
ปเวสีโต อคฺคพปาสโกวุจฺจติ ๑ สุจิกาทิ ตตฺถ มชฺเฌ นิทฺทํ
กตฺวา ปเวสีตา ๑ ฃณฺิกาทิ อฺปรี โยชิตา ๑ มณฺฑลิกั กาคฺคฺนฺติ
นีจวตฺถกั จินิตฺุ ๑ ฐมเนตฺตฺนฺติ ฐมนิกฺขมนนิทฺทํ ๑

วาเสตฺนฺติ คนฺเหรหิ วาเสตฺุ ๑

อุทกนิธานนฺติ อุทกภูจปนฺภูจันํ ตตฺถ ฃณฺเณ อุทกั
จเปตฺวา สราวเกน วลณฺเขตฺตพฺพิ ๑

โภฏฺฐโกติ ทวารโภฏฺฐโก ๑

ติสฺโส ปฏฺิจฺฉาทิโยติ เอตฺถ ชนฺตาฆรปฏฺิจฺฉาทิ จ
อุทกปฏฺิจฺฉาทิ จ ปรีกมฺมํ กโรนฺตสฺเสว วภูฏฺติ เสเสสฺ

*เล่มที่ ๓ ขุททกเวคณกษนุทธกถณณา หน้า ๓๘๑

อภิวาทนาทีสุ น ฎฎติ ๑ วตถปฎิจจนาที สพุพกมเมสุ ฎฎติ ๑
อุทกั น โหตีติ นหानอุทกั น โหติ ๑

ตุลนุติ ปณณิกานั วิย อุทกอุพพาหนตุลั ๑ กรกฏโกติ
วุจติ โคณ วา โยเซตวา หตเถหิ วา คเหตุวา ทีฆวรรตดาหิ
อากทุฒนยนุติ ๑ จกุกวฎฎกนุติ อรฎฎกฏิกนุติ (๑) ๑ จมมขณุฑั
นาม ตุลา ย วา กรกฏเกน วา โยเซตพุพกั จมมภาชนั ๑

ปากฎา(๒) โหตีติ อปรักขิตตา โหติ ๑

อุทกปฎุณณิติ ทนุตมยาปี วิสาณมยาปี ทารุณยาปี ฎฎติ ๑
ตสุสา อสตี โจพเกน อุทกั ปจจุทุทธิตุฎฎติ ๑

อุทกมาติกนุติ อุทกสุส อากมนมาติกั ๑

นิลเลขั ชนตาฆรณนาม อาวิทุชปกุขปาสกั วุจติ ๑

โคปานสีนั อุปริมณุฑเล ปกุกขปาสเก จเปตวา กตฎฎจ-
ณทนุเสตติ นามั ๑

จาตุมาลั นิสีทเนนาติ นิสีทเนน จตุตาโร มาเส น
วิปุปวาสิตพุพนุติ อตุโถ ๑

ปุปุผากิกิณเณสุติ ปุปุผะหิ สณจิตะสุ ๑

นมตกนุติ เอพกโลเมหิ กตติ อวายิมั จมมขณุฑัปริหาเรน
ปริฎฎชิตพุพั ๑

อาสิตตุฎุปชานนุณาม ตมพโลเหน วา ราชเตน วา

๑. สี่. อรฎฎกฏิกนุติ ๑ ม. อรหตถฎฎิกนุติ ๑ ๒. สี่. อปารุตา ๑

*เล่มที่ ๓ จุลลวคฺควณณา หน้า ๑๘๒

กตาย เปลาย เอตํ อธิวณํ ฯ ปฏิภุชิตฺตตฺตา ปน ทารุมยาปี
น วฏฺฐติ ฯ

มโพริกนฺติ (๑) ทณฺฑาทารโก วุจฺจติ ฯ ยญฺฉิอาธารก-
ปตฺตาทารกปจฺฉิกปีฏฺจานิปี เอตฺถเว ปวิฏฺจานิ ฯ อาธารก-
สงฺเขปคมนโต หิ ปฏฺจาย นิทฺทํ วิทฺธปี อาวิทฺธปี วฏฺฐติเยว ฯ

เอกภษเนติ เอตถ สเจ เอโก ภิกฺขุ ภษนโต ผลํ
วา ปุวํ วา คเหตุวา กจฺจติ ตสฺมี ภิกฺขุมฺหิ อปกเต
อิตรสฺส เสสํ ภูณฺชิตฺตวฏฺฐติ ฯ อิตรสฺสาปี ตสฺมี ขณ
ปน คเหตุวฏฺฐติ ฯ

อฏฺฐหงฺเกหิติ เอตถ เอเกเณปี องฺเคน สมฺนุณาคตสฺส
อนฺโตตีมาย วา นิสฺสีมํ คนฺตฺวา นทีอาทิสฺสุ วา นิกฺกฺชฺชิตฺต-
วฏฺฐติเยว ฯ เอวํ นิกฺกฺชฺชิตฺเต ปน ปตฺเต ตสฺส เคเห โกจิ
เทยฺยธมฺโมน คเหตุพฺโพ ฯ อสุกสฺส เคเห ภิกฺขํ มา
คณฺหถาติ อณฺเณสุปีวิหาเรสุ เปเสตพฺพํ ฯ อุกฺกฺชฺชนกาเล ปน
ยาวตติยํ ขาจาเปตฺวาหตฺถปาสํ วิชหาเปตฺวา ฅตฺติทุคฺคิยกมฺเมน
อุกฺกฺชฺชิตพฺโพ ฯ

ปุรฺกฺชิตฺวาติ อคฺคโต กตฺวา ฯ สํหฺรณฺตฺติ สํหฺริยณฺตฺติ ฯ
เจพฺปฏิกนฺติ เจพฺสนฺธํ ฯ โส กิร สเจ อหํ ปุตฺตํ ลจฺฉามิ
อุกฺกมิตฺสฺสติ เม ภควา เจพฺปฏิกนฺติ อิมินา อชฺฉาสาเยน

*เล่มที่ ๓ ขุททกเวทฎกขบถกถา หนา ๓๘๓

สนุนริ ๑ อภพโพ เจส ปุตตปฏิลาภสฺส ตสฺมา ภควา
น อุกกมิ ๑ ยทิ อุกกเมยฺย ปจฺจนา ปุตฺตํ อลภนฺโต นายิ
สพฺพณฺณุตติ ทิฏฺฐิ คณฺเหยฺย อิทนฺตาว ภควโต อนุกกมเน
การณิ ๑ ยสฺมา ปน ภิกฺขุปีเย อชานนฺตา อุกกเมยฺย
เต คิหิณิ ปรีภูตา ภเวยฺย ตสฺมา ภิกฺขุ ปรีภวโต โมเจตุ
สิกฺขาปทํ ปณฺญาเปสิ ๑ อิทํ สิกฺขาปทปณฺญาปเน การณิ ๑

มจฺจลตฺถาย ยาจियมาเนนาติ อปคตคพฺภา วา โหตุ
ครุคพฺภา วา เอวรฺุเปสฺสุ จาเนสฺสุ มจฺจลตฺถาย ยาจियมาเนน
อุกกमितฺถวณฺณุตติ ๑ โชตปาทกนฺนาม ปาทโชวนภฺจฺจาเน โชเตหิ
ปาเทหิ อุกกมตฺถาย ปจฺจตฺถรณิ อตฺถตํ โหติ ตํ อุกกमितฺถ-
วณฺณุตติ ๑

กตกนฺนาม ปทุมกณฺณิกาการิ ปาทมฺสนตฺถิ กณฺณเก
อฺภูจฺจาเปตฺวา กตํ ตํ วตฺตํ วา โหตุ จตฺรสุสาทิเกทํ
วา พาหุลิกานฺนุ โยคตฺตา ปฏิกฺขิตตเมว เนว ปฏิกฺกเหตุํ น
ปรีภุชิตฺถํ วณฺณุตติ ๑

สภฺขรติ ปาสาโณ วุจฺจติ ๑ ปาสาณเพนโกปี วณฺณุตติ ๑
วิฐฺปนฺนติ วิชนิ วุจฺจติ ๑ ตาลวณฺณํ ปน ตาลปณฺณเหหิ
วา กตํ โหตุ เวพฺพทนฺตวิเวหิ วา โมรปฺปญฺเชหิ วา จมฺมวิกตีหิ
วา สพฺพิ วณฺณุตติ ๑

มกสฺวิชนิติ ทนฺตมยวิสาณมยทณฺฑทกาปี วณฺณุตติ ๑ วากมย-

*เล่มที่ ๑ จุลลวคฺควณณา หน้า ๓๘๔

วีชฌิยา เกตกปาโรหณทลปณณาทิมยาปี สจฺกหิตา ฯ

คิลานสฺส ฉตฺตนฺติ เอตฺถ ยสฺส กายทาโห วา
จิตฺตโกโป วา โหติ จกฺขุ วา ทุพฺพลํ อญฺโฆ วา โกจิ
อาพาโธ วินา ฉตฺเตน อุปฺปชฺชติ ฯ ตสฺส คามะ วา อรณฺเณ
วา ฉตฺตํ วมฺภุติ ฯ วสฺเส ปน จีวรคฺคตฺตํ วาพมิกโจรภเยสุ
จ อตฺตคฺคตฺตํปี วมฺภุติ ฯ เอกปณฺณฉตฺตมฺปน สพฺพตฺเถว
วมฺภุติ ฯ

อสิสฺสาติ อสิ อสฺส ฯ วิชฺชตฺตํ วิชฺชเตติ ฯ

ทณฺทสมฺมตฺตินฺติ เอตฺถ ปมาณยฺตุโต จตฺตฺตฺโตเยว ทณฺโฑ
สมฺมตฺตวา ทาทพฺโพ ฯ ตโต โอนาตฺริตฺโต วินาปี สมฺมตฺติยา
สพฺเพสํ วมฺภุติ ฯ

สิกฺกา ปน อคิลานสฺส น วมฺภุติ ฯ คิลานสฺสาปี
สมฺมตฺตวา ว ทาทพฺพา ฯ

โรมฺภุจกฺสฺสาติ เอตฺถ จเปตฺวา โรมฺภุจกํ เสสานํ
อฺคฺคคารํ มุเข สนฺถาเรตฺวา คิลนฺตานํ อาปฺตติ ฯ สเจ ปน
อสนฺถริตฺตเมว ปฺรคฺคํ กจฺจติ วมฺภุติ ฯ

ยํ ทิยฺมานนฺติ อิทํ โภชนวคฺเค วมฺภุติเมว ฯ

กฺุปฺปี กริสฺสามิติ สทฺทํ กริสฺสามิ ฯ นขาทีหิ นขจฺเจทเน
อาปฺตติ นตฺถิ ฯ อตฺตานุรฺกฺขนตฺถํ ปน นขจฺเจทนํ อนุญฺญาตํ ฯ

วีตติมฺภุจฺนติ วีตติปี นเข ลิจิตฺตมฺภุเจ การาเปนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑ ขุททกขุฎฎกขบรทกขณณนา หน้า ๓๘๕

มลมตตุนติ นขโต มลมตตํ อปกทตติตุนุชานามิติ อตุโถ ๑

ขุรสีปาฎิกนติ ขุรโกสกํ ๑

มสฺสํ กปฺปาเปนตีติ กตฺตริยา มสฺสํ เจทาเปนติ ๑

มสฺสํ วทฺทาเปนตีติ มสฺสํ ทีฆํ การาเปนติ ๑ โคโลมิกนติ

หนุกมฺหิ ทีฆํ กตฺวา จปีตํ เอพกมสฺสํกํ วุจฺจติ ๑ จตฺรสฺสกนติ

จตุโกณํ ๑ ปริมุขนติ อูเร โลมราชิสฺสฺหณํ ๑ อทฺตมรฺกนติ อุทเร

โลมราชิจปนํ ๑ อาปตฺติ ทุกกฏสฺสาติ มสฺสูกปฺปนาทีสุ สพฺพตฺถ

อาปตฺติ ทุกกฏสฺส ๑

อาพาธปฺปจฺจยา สมฺพาธ โลมนติ คณฺทวณฺรฺจฺจอาทิ-

อาพาธปฺปจฺจยา(๑)๑

อาพาธปฺปจฺจยา กตฺตริกายาติ คณฺทวณฺรฺจฺจีส-

โรคาพาธปฺปจฺจยา ๑

สทฺกขรทธี นาสิกโลมคาหาปเน อาปตฺติ นตฺถิ ๑

อตุตฺตานุรฺกขนตฺถมฺปน สณฺฑาโส อนฺนุณฺนาโต ๑

น ภิกฺขเว ปฺลิตํ คาหาเปตฺตพฺพนติ เอตฺถ ยํ ภมฺกายํ

วาลลาญฺญ วา ทาจิกาย วา อุกฺคนตฺวา วิภจฺจํ จิตํ

ตาทิสฺสํ โลมํ วา ปฺลิตํ วา อปฺลิตํ วา คาเหตุวณฺญติ ๑

กํสฺปตฺตริกาติ กํสภณฺฑาพณฺฑิชา ๑

พฺนฺชนมตฺตุนติ วาสิกตฺตฺรยญฺจิกาทินํ พฺนฺชนมตฺตํ ๑

๑. ...รฐิ... อิติปี ๑

*เล่มที่ ๑ จุลลวคฺควณณา หน้า ๓๘๖

น ภิกฺขเว อกายพฺนุชเนนาติ เอตฺถ อพฺนุชิตฺวา
นิกฺขมฺนฺเตนยตฺถ สรติ ตตฺถ พฺนุชิตพฺพิ ๑ อาสนสาถาย
พฺนุชิตฺสามีติ คนฺตุ วัณฺณติ ๑ สริตฺวา ยาว น พฺนุชติ น
ตาว ปิณฺฑาย จริตพฺพิ ๑

กลาพุกนฺนาม พหุรชฺชกํ ๑ เททฺตฺตฺกนฺนาม อุทก-
สปลีสสทิสํ ๑ มุรชฺชนฺนาม มุรชฺชวณฺณสณฺจัน เวเจตฺวา
กตํ ๑ มทฺทวิณฺณนาม ปามงฺกสณฺจัน ๑ อีทิสํ หิ เอกมฺปิ
น วัณฺณติ ปเคว พฺนุชิ ๑ ปญฺญิกํ สฺวกรนฺตกนฺติ เอตฺถ ปกตีวิตา
วา มจฺฉกณฺณกฺวายีมา วา ปญฺญิกา วัณฺณติ ๑ เสสา
กฺลฺยชฺรจฺฉิกาทิเกทา น วัณฺณติ ๑ สฺวกรนฺตกนฺนาม สฺวกรวณฺณิ-
กฺลฺยจิกโกสกสณฺจัน โหติ ๑ เอกรชฺชกมฺปน มุทฺทิกกาย-
พฺนุชฺชนฺจ สฺวกรนฺตกํ อนุโลเมติ ๑ อนุชานามิ ภิกฺขเว มุรชฺชํ
มทฺทวิณฺณติ อิทํ ทสาสุเยว อนุณฺวตํ ๑ ปามงฺกทสา เจตฺถ
จตฺตุนํ อุปฺริ น วัณฺณติ ๑ โสภกนฺนาม เวเจตฺวา มุช-
วณฺณิสฺสิปฺพนํ ๑ กุณฺณกนฺนาม มุทฺทิกสณฺจานเนน สฺสิปฺพนํ ๑ เอวํ
สฺสิปฺพิตา หิ อนุตา ถิรา โหนติ ๑ ปวนฺนุโตติ ปาสนฺโต
วฺจฺจติ ๑

หตฺถิสฺสณฺฑิกนฺนาม นาภีมฺลโต หตฺถิสฺสณฺฑสณฺจัน
โอลมฺพกํ กตฺวา นินฺวตฺถํ โจพฺกอติถินํ นินฺวาสนํ วย ๑
มจฺฉวาพกนฺนาม เอกโต ทสนฺตํ เอกโต ปาสนฺตํ โอลมฺพิตฺวา

*เล่มที่ ๓ ขุททกเวทฎกขบรขกถณณนา หน้า ๓๘๗

นิวตถั ๑ จตถกถณณกนนาม อุปริ เทว เทภูจโต เทวติ เอวั
จตตาโร กถณเ ทสเสตวา นีวตถั ๑ ตาลวณภูกนนาม
तालवणुाकारेण सागुकिं ओलमपेत्तवा निवासं १ सत्वलुतिकननाम
थिमसागुकिं अनेकखत्तुं ओगलुचित्ता ओवणुकिं कโรनुतेन
निवत्तुं १ वामतखचित्तसुเสसु वा निरनुत्तरं वलुतियो तसुเสत्तवा
निवत्तुं १ सजे पन खानुतो पणुजायเอका वा เทว वा
वलुतियो पलुणायนติ वणुกति ๑

ถัเวลลัขั นีวาเสนตัสติ มลลคมมกราทโย วีย กจถั
พนุชิต्ता นีวาเสนติ ๑ เอวั นีวาเสต্তু กิลานสสาปี มลลค-
ปणुิปนุสสาปี น วणुกติ ๑ ยปี มลลคั กจถนุตตา เอกั
วา เทว वा โกถเอ อุกचित्ता อนุตตราสกสส อุปริ
ลลคเณติ อนโต वा เอกั กาสาวั ตถา นีวาเสत्ตวา พหิ
อปริ นีวาเสนติ สพพั น วणุกติ ๑คิลาโน ปน อนโต
กาสาวสส โอวणุकिं ทสเสत्ตวา อปริปี อุปริ นีวาเสต্তু
ลลคติ ๑ อคิลาเนน เทว นีวาเสนเตน สลลคัปี กตวา
นีวาเสตพพานิ ๑ อิติ ยลลจ อธิ ปणुิกचित्तั ยลลจ เสขिय-
วณณนายั ตั สพพั วขุเขตตวา นีพพิการั ติมณทลั
ปणุิจจนาเทนเตน ปริมณทลั นีวาเสตพพั ๑ โส ยงกิลลจิ วิการั
กโรनुโต ทุกกถา น มจจติ ๑ น กิกขเว คิหิปารุตั
ปารูปิตพพนติ เอวั ปणุิกचित्तั คิหิปารูปัน อปารูปิตวา

อุโภ กณฺเณ สม่ กตฺวา ปารุปนํ ปริมณฑลปารุปนนาม ฯ
ตํ ปารุปีตพฺพํ ฯ ตตฺถ ยงฺกิลฺลิจิ เสตปฺญปารุปนํ ปริพฺพาชก-
ปารุตํ เอกสาฎกปารุตํ โสณฺฑปารุตํ อนฺเตปฺริกาปารุตํ
มหาเชฏฺฐกปารุตํ กุฎฺฐิปปเวสฺสกปารุตํ พุราหฺมณปารุตํ ปาลี-
การกปารุตฺตนิเวยมาทิจิ ปริมณฑลกฺขณโต อณฺณตา ปารุตํ
สพฺพเมตํ คิหิปารุตํ นาม ฯตสฺมา ยถา เสตปฺญา
อฑฺฒปาติกา นิคณฺฐา ปารุปนฺติ ยถา จ เอกจฺเจ
ปริพฺพาชกา อูริ วิวริตฺวา ทวีสุ อํสฺกุญฺเฐสุ ปารุปนํ จเปนฺติ
ยถา จ เอกสาฎกา มนุสฺสา นีวตฺตสาฎกสฺส เอเกน อนฺเตน
ปิฎฺฐิจิ ปารุปีตฺวา อุโภ กณฺเณ อุโภสุ อํสฺกุญฺเฐสุ จเปนฺติ
ยถา จสุราโสณฺฑาทาโย สาฎฺเณน คีวํ ปริกฺขิปปนฺตา อุโภ
อนฺเต อฺทเรวอ โอลมฺพนฺติ ปิฎฺฐิจิ วา จิปปนฺติ ยถา จ
อนฺเตปฺริกาทโย อกฺขิตารกมตฺตํ ทสฺเสตฺวา โอคฺคณฺจิกํ ปารุปนฺติ
ยถา จ มหาเชฏฺฐกา ทิฆฺสาฎกํ นีวาเสตฺวา ตสฺเสว เอเกน
อนฺเตน สกฺลสฺริริ ปารุปนฺติ ยถา จ กสฺกา เขตฺตกฺฎฺฐิ ปวิสฺนฺตา
สาฎกํ ปฺลิวเเจตฺวาอุปฺกจฺจเก ปกฺขิปีตฺวา ตสฺเสว เอเกน
อนฺเตน สฺริริ ปารุปนฺติ ยถา จ พุราหฺมณา อฺภินฺนํ
อุปฺกจฺจกานํ อนฺตเรน สาฎกํ ปเวเสตฺวา อํสฺกุญฺเฐสุ ปกฺขิปปนฺติ
ยถา จ ปาลีการโก ภิกฺขุ เอกํสปารุปนฺเนน ปารุตํ วามพาหุ

*เล่มที่ ๓ ขุททกเวทฎกขบถกถา หน้า ๓๘๕

วิริตฺวา จีวรํ อัสกุฏํ อาโรเปติ เอวเมว อปารูปิตฺวา สพฺเพปิ
เอเต อณฺเณ จ เอวรูปे ปารูปนโทเส วชฺเชตฺวา นิพฺพิการํ
ปริมณฺฑลํ ปารูปิตพฺพํ ฯ ตถา อปารูปิตฺวา อารามे वा
อนฺตรมฺเร वा อนาถเรน ชฺงกิลฺลิจิ วิการํ กโรนฺตสฺส ทฺกกุฏํ ฯ
มฺณทวภูฏีติ ยถา รลฺโळे กุหิลฺลิจิ คจฺฉโต ปริกฺขาร-
ภณฺทวหมนฺุสฺสาติ อธิปฺปาโย ฯ
อนฺตรากาชนฺติ มชฺเฌ ลกฺเคตฺวา ทฺวีหิ วหิตพฺพการํ ฯ
อจฺกขุสฺสนฺติ จกฺขุณฺํ หิตํ น โหติ ปรีหานิ ชเนติ ฯ
น ฉาเทตีติ น รุจฺจติ ฯ
อภฺจฺจกฺลปรมฺนฺติ มนฺุสฺसानํ ปมาณฺจฺกฺเลน อภฺจฺจกฺล-
ปรมํ ฯ
อติมนฺุทาहनฺติ อติขุทฺทกํ ฯ
ทຍံ อาเพเปนฺตีติ ตินฺวนาทีสุ อคฺคิ เทนฺติ ฯ
ปฏฺกฺคินฺติ ปฏฺิอคฺคิ ทาตุํ ฯ ปรีตฺตฺนฺติ อปฺหริตฺกฺรณฺน
วา ปริกฺขาชณฺเนน वा ปรีตฺตฺนํ ฯ เอตฺถ ปนฺ อนฺุสฺมฺปฺนฺเน
สฺติ สຍံ อคฺคิ ทาตุํ น ลภฺติ อสฺติ อคฺคิปี ทาตุํ ภูมี
ตจฺเจตฺวา ตินฺวานิปี หริตุํ ปริกฺขํปี ชณฺิต्तํ อลฺลสาชํ ภณฺชิตฺวา
อคฺคิ นิพฺพาเปตฺตฺปี ลภฺติ ฯ เสนาสนํ ปตฺตํ वा อปฺปตฺตํ
วา ตถานิพฺพาเปตฺตํ ลภฺติเยว ฯ อุตฺเทน ปนฺ กปฺปิเยเนว

ลภติ น อิตเรน ฯ

สติ กรณียะติ สุกขกฏฐาทิคคหณกิจเจ สติ ฯ โปริสียนุติ
ปฺริสปปมาณํ ฯ อาปทาสูติ วาพมิกาทโย วา ทิสฺวา มคฺค-
มุพฺโหวา ทิสฺวา โอลเกตุกาโม หุตฺวา ทวทาหิ วา อุตโกหฺม
อากจฺจนฺตํ วา ทิสฺวา เอวฺรฺปาสุ อาปทาสุ อติอฺจฺจมฺปิ รุกฺขํ
อาโรหิตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ

กลฺยาณวาทฺกฺรณณาทิ มชฺฐรสทฺทา ฯ ฉนฺทโส อาโรเปมาติ
เวทํ วิย สกฺกฏฐาสาย วาจนามคฺคํ อาโรเปม ฯ สกาย
นิรฺตฺติยาติ เอตฺถ สกา นิรฺตฺติ นาม สมฺมาสมฺพุทฺเธน
วุตฺตปฺปกโรมาคฺธิโกวหาโร ฯ โลกายตี นาม สพฺพิ อฺจฺฉิณฺจํ
สพฺพิ อนุจฺฉิณฺจํ เสโต กาโก กาโพ พโก อิมินา จ อิมินา
จ การณฺนาติ เอวมาทินิรฺตฺตการณฺปฏิสฺยฺยตฺตํ ติตฺถิยสฺตถํ ฯ

อนฺตรา อโหสิตี อนฺตริกา อโหสิ ปฏิจฺจนฺนา ฯ

อาพาธปฺปจฺจยาติ ยสฺส อาพาธสฺส ลสฺสณํ เกสชฺชํ
ตปฺปจฺจยาติ อตฺถโธ ฯ

ปสฺสาวปาทฺกนฺติ เอตฺถ ปาทฺกา อิกฺฐกาหิปี สิลาหิปี
ทารุหิปี กาคฺตุํ วฏฺฏติ ฯ วจฺจปาทฺกายปี เอเสว นโย ฯ

ปฺริเวณฺนติ วจฺจกฺฎฺธิปฺริกฺเขปฺพกนฺตฺริ ฯ

ยถาธมฺโม กาทฺเรตฺพุโพติ ทฺกฺกฏฺวตฺถมฺหิ ทฺกฺกฏฺเณ
ปาจิตฺติยวตฺถมฺหิ ปาจิตฺติเยน กาทฺเรตฺพุโพ ฯ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๓๕๑

ปหรณตถั กถั ปหรณตี วุจติ ฯ ยสส กสสจ
อาวช-สงฆาตสเสต อธิวณั ฯ ตั จเปตวา อญญั สพพิ
โลหณนุท อนุชานามีติ อตุโถ ฯ กตถญจ กุมภการิกถญาติ
เอตถ กตถั วุตตเมว ฯ กุมภการิกถา ฐนียสเสว สพพมตติ-
กามยภูฏี วุจติ ฯ เสสิ สพพตถ อุตตานเมวติ ฯ
ขุททกตถกษนุทธกถณณา นิภูจिता ฯ

เสนาสนกษนุทธกถณณา

เสนาสนกษนุทธเก ฯ อปญญตถั โหตีติ อนุญญตถั
โหตี ฯวิหาโร นาม อฑฒโยคาทิมุตตโก อวเสสวาโส ฯ
อฑฒโยโคติ สุปณณวงั เกหิ ฯ ปาสาโทติ ทิมปาสาโท ฯ
หมมियนุติอุปริอากาศตลปติภูจิตกฐาภาโร ปาสาโทเยว ฯ กุหาติ
อิฏฐกกุหาสิลาคุหา ทารุคุหา ปัสสุคุหา ฯ อากตนาถตส
จาทุททิสสสสงฆสสาติ อากตสส จ อนาคตสส จ
จาทุททิสสส สงฆสส ฯอนุโมทนกาถาสุ ฯ สีต อญญนุติ
อุตุวิสภากวเสน วุตถั ฯ สิริเร จาปี วุจติโยติ เอตถ สิริโรติ
สมมุสิตกวาโต วุจติ ฯ วุจติโยติ อุชุกเมฆวุจติโยเอว ฯ เอตานิ
สพพานิ ปฎิหนุตติ อิมินาว ปเทน โยเขตพพานิ ฯ
ปฎิหณตติ วิหารน ปฎิหณตติ ฯ เลณตถนุติ นิสัยนตถั ฯ
สุขตถนุติ สีตาทิปริสสุตยาภาเวน สุขวิหารตถั ฯ ฉายิตถญจ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๓๕๒

วิปสสิตุนฺติ อิทํ ปททวยํ สุขตฺถญจาทิ อิมินาว ปเทน
โยเชตพฺพํ ฯ อิทํ หิ วุตฺตํ โหติ สุขตฺถญจ วิหารทานํ ฯ
กตมํ สุขตฺถํ ฯ ฌายิตฺถํ วิปสสิตฺถญจ ยํ สุขํ ตทตฺถํ ฯ อถวา
ปรปเทนปี โยเชตพฺพํ ฌายิตฺถํ จ วิปสสิตฺถํ จ วิหารทานํ ฯ
อิธ ฌายิตฺถสฺส วิปสสิตฺถสฺสตีติ ททโต วิหารทานํ สงฺฆสฺส
อภฺคํ พุทฺเธหิ วณฺณิตํ ฯ วุตฺตตฺถญเหตํ ฯ

โส จ สพฺพทโท โหติ โย ททาทิ อุปสฺสยนฺติ
ยสฺมา จ อภฺคํ วณฺณิตํ ตสฺมา หิ ปณฺหิตโต โปโสติ
กาถา ฯ วาสเยตฺถ พหุสฺสฺสฺเตติ เอตฺถ วิหาเร ปริยตฺติพหุสฺสฺสฺเต
จ ปฏฺิวเฐ พหุสฺสฺสฺเต จ วาเสยฺย ฯ เตสํ อนฺนญจาทิ ยํ
เตสํ อนฺนจวิกํ อนฺนญจ ปานญจ วตฺถญจ มญฺจปีจาทินิ
เสนาสนานิ จ ตํสพฺพํ เตสฺ อชฺชฎเตสฺ อภฺคฺคิตฺติเตสฺ ฯ
ทเทยฺยชาติ นิทเทยฺย ฯ ตญฺจ โข วิปฺปสฺสนเนน เจตฺสา น
จิตฺตปฺปสฺสํ วิราเชตฺวา ฯ เอวํ วิปฺปสฺสนจิตฺตสฺส หิ เต ตสฺส
ธมฺมํ เทเสนฺติ ฯ เปฯ ปรินิพฺพาทิ อนาสโวติ ฯ อวิญฺจนฉิทฺทํ
อวิญฺจนรชฺชุนฺติ เอตฺถ รชฺชุนํ นาม สเจปี ทีปิงฺกุญฺเจน กตา
โหติ วฏฺฏฺติเยว ฯ น กาจิ น วฏฺฏฺติ ฯ

ตีณิ ตาพานีติ ติสฺโส กุญฺจิกาโย ฯ ยนฺตํ สฺวจิกนฺติ
เอตฺถ ยํ ยํ ชานาติ ตนฺตํ ยนฺตํ ตสฺส วิวรณฺํ สฺวจิกญจ
กาตุํ วฏฺฏฺติ ฯ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๓๕๓

เวทีกาวตปานนุนาม เจตียเวทีกาสทิสั ๑ ชาลวาท-
ปานนุนาม ชาลกพนุธิ ๑ สลากวาทปานนุนาม ถมุกก-
วาทปานั ๑ จกุกถิกนุติ เอตุถ โจลกปาทปญญณั พนุธิตุ
อนุชานามิติ อตุโถ ๑วาทปานภิสิกนุติ วาทปานปุปมาณน ภิสี
กตุวา พนุธิตุอนุชานามิติ อตุโถ ๑ มิถินุติ ปิจผลกั (๑) ๑
วิทลมณญนุติ เวฐจมณญั (๒) เวพูวีสเวหิ วา วีตั ๑

อาสนุทิกอติ จตุรสสุปิจั วุจจติ ๑ อุจจกัปิ อาสนุทิกนุติ
วจนโต เอกโต ภากน ทิมปิจเมว หิ อญจงกุลปาทกั วญญติ
จตุรสสุสาสนุทิกอ(๓) ปน ปมาณาติกนุโตปิ วญญติติ เวทิตพุโพ ๑
สตุตงุโถ นาม ติสุ ทิสาสุ อปสุสยั กตุวา กตมณญโจ ๑
อัยปิปมาณาติกนุโตปิ วญญติ ๑ ภททปิจนุติ สพุพเวตุตมยั
ปิจั วุจจติ ๑ ปิจกาติ ปิไลติกพทุธิ ปิจเมว ๑ เอพกปาทก-
ปิจนุนามทารุปฎิกาย อุปริปาเท จเปตุวา โภชนผลกั วिय
กตปิจั วุจจติ ๑อามลกถณญิกปิจนุนาม อามลกาการน โยชิตั
พหุปาทกปิจั ๑ อิมานิ ตาว ปาลियั อากตปิจานิ ทารุมยั
ปน สพุพปิ ปิจั วญญติติ อยเมตุถ วินิจจโย ๑ โกจจนุติ
อุสิรมยั วา มุณชมยั (๔) วา ปพุพชมยั วา ๑

อญจงกุลปรมมิ มณญปฎิปาทกนุติ เอตุถ มนุสสุสานั
๑. สี่. มีจนุติ มีจกั ๑ ๒. เวตุตมณญนุติ ภเวยย ๑ ๓. ยู. จตุรสสุสาสนุทิกอ ๑
๔. ยู. ปุณชมยั ๑

ปมาณงคฺลเมว อฏฺงคฺลํ ฯ

จิมลิกา นาม ปริกมฺมกตาย ภูมียา ฉวิตรฺกษณตฺถาย
 อตฺถธณฺ วจฺจติ ฯ รุกฺขตฺถลนฺติ สิมฺพลีรุกฺษาทีนํ เยถํ เกสฺลจฺ
 รุกฺขานํ ตฺถลํ ฯ ลตฺถตฺถลนฺติ ชีรวลฺลืออาทีนํ ยาถํ กาสฺลจฺ วิลฺลีนํ
 ตฺถลํ ฯ โปฏฺกิตฺถลนฺติ เอรตฺถินาทีนํ เยถํเกสฺลจฺ ติณฺชาตีกานํ
 อนตฺมโส อจฺจุนฺลาทีนํปี ตฺถลํ ฯ เอเตหิ ตีหิ สพฺพภูตคามา
 สงฺกหิตา โหนฺติ ฯ รุกฺขวลฺลือติณฺชาตโย หิ มฺลฺลจฺตฺวา อลฺลโ
 ภูตคามา นาม นตฺถิ ฯ ตสฺมา ยสฺส กสฺสจฺ ภูตคามสฺส
 ตฺถลํ พิมฺโพหนฺนวฏฺฏติ ฯ กิสฺสิ ปน ปาปฺณิตฺวา สพฺพเปตฺ
 อกฺปฺปิยตฺถลนฺติ วจฺจติ ฯ น เกวลลฺจ พิมฺโพหนฺน เอตํ ตฺถลเมว ฯ
 หัสโสมฺราทีนํ สพฺพสฺกณฺณานํสีหาทีนํ สพฺพจตฺตฺปทานลฺจ
 โลมนํปี วฏฺฏติ ฯ ปิยงฺคฺปฺปฺฝพฺกฺล ปฺปฺผาทีนํ ปน ยงฺกิลฺลจฺ ปฺปฺฝ
 น วฏฺฏติ ฯ ตมาลปตฺตเมว สฺสทฺธเมว น วฏฺฏติ ฯ มิสฺสํ ปน
 วฏฺฏติ ฯ กิสฺสินํ อนฺนลฺลวตํ ปณฺจวิธํ อณฺณาทิตฺถลํปี วฏฺฏติ ฯ

อทุฏฺฏกายิกานีติ อฺปทุฏฺฏกายปฺปมาณานิ เยสุ กฏฺฏิตฺ
 ปฏฺฏายยาว ลีสํ อฺปทหนฺติ ฯ ลีสปฺปมาณนฺนาม ยสฺส
 วิตฺถารโต ตีสฺส กณฺณเสสุ เอกํ จเปตฺวา ทฺวินนํ กณฺณานํ
 อนตฺธํ มินิยมานํ วิทคฺติ เจว จตฺธงฺคฺลลฺจ โหติ มชฺฌญฺจานํ
 มฺลฺลจฺริตฺนํ โหติ ฯ ทิมฺโต ปน ทิยทุฏฺฏตฺนํ วา ทฺวิตฺนํ วาติ
 กฺรฺรณฺทึยํ วุตฺตํ ฯ อยํ ลีสปฺปมาณสฺส อุกฺกฏฺฏจฺปฺริจฺเจโท ฯ อิตฺ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๓๕๕

อุทฺธ น ฏฺฐติ ฯ เหฏฺฐา ฏฺฐติ ฯ อคิตานสฺส สีสุปฺธานญจ
ปาทุปฺธานญจาทิ ทฺวยเมว ฏฺฐติ ฯ คิตานสฺส พิมฺโพหนานิ
สนฺถริตฺวา อุปริ ปจฺจตฺถรณฺ ทตฺวา นิปฺชชิตฺถุ ฏฺฐติ ฯ ยานิ
ปน ภิสีนํ อนฺนุญฺจาทานิ ปญฺจ กปฺปียตฺถุทานิ เตหิ พิมฺโพหนํ
มหนตฺตปิ ฏฺฐติตฺติ ปุสฺสเทวตฺถโร อาห ฯ วินยธฺรอุปติสฺสตฺถโร
ปนพิมฺโพหนํ ภิสีสํมาตฺติ กปฺปียตฺถุํ วา อกปฺปียตฺถุํ วา
ปกฺขิปีตฺวา กโรนฺตสฺส ปมาณเมว ฏฺฐติตฺติ อาห ฯ

ปญฺจ ภิสีโยติ ปญฺจหิ อุณฺณาทิหิ ปฺริตฺถภิสีโย ฯ
ตฺถลคณฺณาย หิ เอตาสํ คณฺณาว วุตฺตา ฯ ตตฺถ อุณฺณคหณฺณ
น เกวลํ เอพฺกโลมเมว คหิตํ จเปตฺวา ปน มนฺุสฺสโลมํ
ยงฺกิลฺลจ กปฺปิยาปกฺปิยมํสชาตินํ ปกฺขิจตฺตฺปทานํ โลมํ สพฺพํ
อิธ อุณฺณคหณฺเนว คหิตํ ฯ ตสฺมา นนฺนํ จีวรานํ นนฺนํ
อนฺุโลมจีวรานญจ อญฺตเรน ภิสีนวี กตฺวา ตํ สพฺพํ
ปกฺขิปีตฺวา ภิสี กาคฺตุ ฏฺฐติ ฯ เอพฺกโลมานิ ปน อปกฺขิปีตฺวา
กมฺพลเมว จตฺถคฺคณฺ วา ปญฺจคฺคณฺ วา ปกฺขิปีตฺวา กตฺวาปี
อุณฺณภิสีสขฺยเมว คจฺจติ ฯ โจพฺกภิสีอาทิสฺส ยงฺกิลฺลจ นวโจพฺ
วา ปุราณโจพฺ วา สํหริตฺวา วา อนฺุโต ปกฺขิปีตฺวา วา
กตา โจพฺกภิสี ฯ ยงฺกิลฺลจ วากํ ปกฺขิปีตฺวา กตา วากภิสี ฯ
ยงฺกิลฺลจ ตินฺนํ ปกฺขิปีตฺวา กตา ตินฺนภิสี ฯ อญฺตฺร
สฺสทฺตมालปตฺตา ยงฺกิลฺลจ ปณฺณํ ปกฺขิปีตฺวา กตา ปณฺณภิสีติ
เวทิตพฺพา ฯ ตมालปตฺตํ ปน อญฺเฬหิ มิสฺสเมว ฏฺฐติ ฯ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๓๕๖

สุทฺธึ น วฏฺฏติ ฯ กิสิยา ปมาณนิยโม นตฺถิ ฯ มลฺลจกิสึ ปิจกิสึ
ภุมมตฺถรณกิสึ จงฺกมนกิสึ ปาทปฺลยณณกิสึติ เอตาสึ
อนฺรูปโต สลฺลตฺถเขตฺวา อตฺตโน รุจิวเสน ปมาณํ กาทพฺพํ ฯ
ยํ ปเนตํ อุนฺณมาทึ ปลฺลยจิวริํ ตฺถลํ กิสึยํ วฏฺฏติ ตํ มสฺสรเกปี
วฏฺฏตีติ กฺรฺนุทึยํ วตฺตํ ฯ เอเตน มสฺสรกํ ปรีกฺขณชิตฺตวฏฺฏตีติ
สิทฺธิํ โหติ ฯ

มลฺลจกิสึ ปิจเ สัมมรณตีติ ปิจเ อตฺถรณตฺติ ฯ อตฺถรณตฺถาย
หฺรณตีติปี ยฺชชติ ฯ อุลโลกํ อกริตฺวาติ เหฏฺฐา จิมิลิกํ
อทตฺวา ฯ โสสิตฺถนฺตึ รชเนน วา หลิทฺทาย วา อฺปริ สฺสูตานิ
ทาตุํ ฯ กิตฺติกมฺมมฺนฺตึ กิสึนฺนวิยา อฺปริกิตฺติกมฺมํ ฯ หตฺถกิตฺตินฺตึ
ปฺลยจฺงฺกุลกิตฺตี ฯ

อิภฺกาสนฺตึ รุกฺขนิยาตํ วา สิเลตํ วา ฯ ปิฏฺฐมทฺทนฺตึ
ปิฏฺฐชลี ฯ กุณฺฑกมตฺติกนฺตึ กุณฺฑกมิสฺสกมตฺติกํ ฯ สาสปฺกนฺตึ
สาสปฺปิฏฺฐํ ฯ สิตฺถเตลกนฺตึ วิลินมรฺฐสิตฺถกํ ฯ อจฺจุสฺสนฺนํ โหตีติ
วินฺนทท หตฺวา ติฏฺฐติ ฯ ปจฺจุทฺฐริตฺถนฺตึ ปฺลยณิตฺตํ ฯ

ลณฺฑมตฺติกนฺตึ คณฺฑปฺปาทคฺคณมตฺติกํ ฯ กสาวนฺตึ อามลก-
หฺริตกานํ กสาวํ ฯ

น กิภฺขเว ปฏฺิภาณจิตฺตนฺตึ เอตฺถ น เกวลํ อิตฺถิปฺริสฺสรูปเมว
ติรจฺจณารูปํ อนฺตมโส คณฺฑปฺปาทรูปปี กิภฺขโน

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณนา หน้า ๓๕๗

สยั กาคู วา กโรหิตี วตตุ วา น วญญติ ฯ อุปาสก
ทวารपालิ กโรหิตี วตตตปิ น ลภติ ฯ ชาตกปุปกรณ-
อสทิสทานาทีนึ ปน ปสาทนีนยานิ นิพพิทาปฏิลยุตตานิ วา
วตตุณิ ปเรหิ การาเปตุ ลภติ ฯ มาลากมมาทีนึ สยปี กาคู-
ลภติ ฯ

อาพกมนุทาติ เอกงคณา มนุสสาภิกิณณา ฯ

ตโย กพภติ เอตถ สิวีกาภพโกติ จตุรสสภพโก ฯ
นาพีกาภพโกติ วิตุถารโต ทิวีกุณติคณาयाโม ที่ฆภพโก ฯ
หมมियภพโกติ อากาสตเล กุฎาการภพโก มุณทจจนทภพโก
วา ฯ

กุลงกปาทกนติ รุกขั วิชฌิตุวา ตตถ ขาณูเก
อาโกญญตฺวา กตํ อสัหาริมํ ภิตฺติปาทํ ชินฺณกฺกุฎปาทสฺส
อุปตถมกนตถํ ภูมियํ ปติญฺสเปตุ อนุชานามิติ อตุโถ ฯ
ปริตฺตามกิกฺกนฺติ วสฺส ปริตฺตามตถํ กิกฺกํ ฯ อุทฺธาสุชนฺติ
วจฺจโคมเยน จ ฉาริกาย จ สทฺธี มทฺทิตมตฺติกํ ฯ

อาลินุทํ นาม ปมุขํ วุจฺจติ ฯ ปจฺจนนนาม ยํ นิกฺขมฺนฺตา
จ ปวิสฺนฺตา จ ปาเทหิ หนนฺติ ตสฺส วิหารทฺวารे อุภโต
กฺุทฺทนีหริตฺวา กตปเทสฺสเสตํ อธิวจฺนํ ฯ ปจฺมานนฺติปิ วุจฺจติ ฯ
ปकुทฺทนฺติ มชฺเฌ กพฺภสฺส สมฺนฺตา ปรียาการุ วุจฺจติ ฯ

ปกุญฺญนฺติปิ ปาโจ ฯ โอสารกีนฺติ อนาถินฺทเถ วิหารเ วัง
ทตฺวา ตโต ทนฺทเถ โอสารตฺวา กตฺติ ฉทนปมฺขํ ฯ
สัสนนิกฺกโถ นาม จกุกถยฺตุโต กิฏฺโถ ฯ

ปานียภาชนนฺติ ปีนฺตานิ ปานียทานภานํ ฯ อุพฺงโก
จ ถาลกณฺจ ปานียสงฺขสฺส อนฺโถมานิ ฯ

อเปตีติ ทิมทารุมฺหิ ขาณฺเถ ปเวเสตฺวา กณฺฏกสาขาหิ
วินนฺธิตฺวา (๑) กตทวารตฺถกนํ ฯ ปลิโฆติ คามทฺวารเสฺว วีย
จกุกยฺตุตทวารตฺถกนํ ฯ

อสุสตรึหิ ยฺตุตา รธาติ อสุสตรึรธา ฯ อามตฺตมณฺ-
กณฺฑลาติ อามตฺตมณฺกณฺฑลานิ ฯ ปรีนฺพิพุโตติ กิเลสฺปรี-
ขนฺธฺปรีนํ อภาเวน สีตฺกฺโถ นีรฺปรีติ วุจฺจติ ฯ สพฺพา
อาสฺตฺติโย เจตฺวาติ รูปาทีสุ วา วิสเยสุ สพฺพภเวสุ วา
ปตฺถนาโย ฉินฺทิตฺวา ฯ วินฺนฺย หทยฺ ทนฺติ จิตฺเต กิเลสฺทรรถํ
วินฺตฺวา ฯ เวยฺยาถิกนฺติ วยกรณํ วุจฺจติ ฯ อาเทยฺยวาโจติ
ตสฺส วจฺนํ พหุชนฺหิ อาทาตพฺพิโสตพฺพิ มณฺเฑตีติ อตฺโถ ฯ
อาราเม อํสุติ เข สรนา เต อตฺตโน ธเนน อํสุ
เย มนฺทรนา เจว อรนา จ เตสํ ธนํ อทาสี ฯ อิติ
โส สตสฺสทสฺสทหาปณฺเ สตสฺสทสฺสคฺกมฺนิกณฺจ ภณฺฑํ ทตฺวา
ปณฺจตฺวาพีสโยชนิกเสฺว อทฺธานเสฺว โยชนเ โยชนเ วิหารปตฺติจฺจานํ
๑. วินนฺธิตฺวา ฯ

กตุวา สาวตถึ อคมาสิ ฯ โกฎิสนุถร์ สนุทธราเปสีติ กหาปณโกฎฐิยา
โกฎฐิ ปฎิปาเทตุวา สนุถริตุวา เย ตตถ รุกขา วา
โปกขรณโย วา เตสั ปริกขेषปป์มาณั คเหตุวา อณุตตรสมึ
จानเ สนุถเรตุวา อทาสิ ฯ เอวมสฺส อฎุจาสโกฎฐิกั เอกั
นิธานั ปริกขยั อคมาสิ ฯ กุมารสฺส เอตทโหสีติ คหปติโน
เอวั พหุรณั จชนุตตฺสาปี มุขสฺส วิปป์สนุนาการั ทิสฺวา
เอตั อโหสิ ฯ โกฎจกั มาเปสีติ สตตฎุมิกั ทวารโกฎฐกปาสาทั
มาเปสี ฯ อถโข อนาถปีณฺขโก คหปติ เซตวเน วิหารเ
การาเปสี ฯ ฯเปฯ มนุฑเป การาเปสีติ อปราหิปี อฎุจาสหิ โกฎิหิ
เอเต วิหาราทโย การาเปสี อฎุจกรีสปป์มาณาย ฎุมิยา ฯ
วิปป์สสิสฺส หิ ภควโต ปุนพพฺสมิตฺโต คหปติ โยชนปป์มาณั
ฎุมิ สฺวณฺณฎุจกสนุถเรน จ กิณฺติตุวา วิหารั การาเปสี ฯ
สิขิสฺส สิรวทฺโธ คหปติ ติกาวุตปป์มาณั สฺวณฺณยฎุจ-
สนุถเรน ฯ เวสฺสฏฺสฺส โสตถิโข คหปติ อฑฺฒโยชนปป์มาณั
สฺวณฺณผลาสนุถเรน ฯ กกุสนฺธสฺส อจฺจุโต คหปติ คาวุตปป์-
มาณั สฺวณฺณหตฺถิปทสนุถเรน ฯ โกนาคมนสฺส อุกฺโข คหปติ
อฑฺฒคาวุตปป์มาณั สฺวณฺณฎุจกสนุถเรน ฯ กสฺสปฺสฺส สุมงฺคโล
คหปติ วิสตีอุสภปป์มาณั สฺวณฺณกจฺจปสนุถเรน ฯ อมฺหากั
ภควโต สฺทตฺโต คหปติ อฎุจกรีสปป์มาณั ฎุมิ กหาปณสนุถเรน

กัณฐิตวา วิหาริ การาเปสีติ ฯ เอว อนุปุพเพน ปริหายนติ
สมปตติโยติ อลเมว สพพสมปตติสุ วิรัชชิตุ อลั วิมุจจิตุนติ ฯ

ขณฺฑนติ ฆินฺโนกาโส ฯ ผลุตุนติ ผลิตโตกาโส ฯ ปฏฺิ-
สงฺขริสฺสตีติ ปากติกั กริสฺสตีติ ฯ ลทฺชนวกมฺเมน ปน ภิกฺขุณา
วาสีผฺรสุนิขาทนาทีนิ คเหตุวา สยั น กาดพฺพิ กตาทกั
ชานิตพฺพนติ คุรฺนุทึยั วุตฺตึ ฯ

ปิฏฺจโิต ปิฏฺจโิต คุนฺตฺวาติ เถโร ภิร ภิลาเน ปฏฺิ-
ชคุนฺโต ชินฺณเฒ วุฑฺฒเฒ สงฺกณฺหนฺโต สพฺพปจฺจนฺโต อากจฺจนฺติ ฯ
อิทฺมสฺส จาริตฺตึ ฯ เตน วุตฺตึ ปิฏฺจโิต ปิฏฺจโิต คุนฺตฺวาติ ฯ
อคุศาสนนฺติ เถราสนั ฯ อคุโศทกนฺติ ทกฺขิโณทกั ฯ อคุกปิณฺฑนฺติ
สงฺฆตฺเถรปิณฺฑนั ฯ

ปติฏฺจาเปสีติ อฏฺจจารสโกฏฺิปริจฺจาคั กตฺวา ปติฏฺจาเปสีติ ฯ
เอว สพฺพาปิ จตฺตฺพณฺณาสโกฏฺิโย ปริจฺจชิ ฯ

วิปฺปกตโกชเนติ อนุตฺตรมฺเร วา วิหาเร วา อรณฺญเ
วา ยตฺถ กตฺถจิ ภูณฺชมาโน ภิกฺขุ อนิฏฺจิตเ โภชเน น
วฏฺฺจาเปตฺตฺพโโป ฯ อนุตฺตรมฺเร ปจฺจมา อากเตน ภิกฺขุ คเหตุวา
สภากฏฺจจัน คุนฺตฺพพิ ฯสเจ มนฺุสฺสา วา ภิกฺขุ วา ปวิสฺถาติ
วทฺนติ มยิ ปวิสฺนเตภิกฺขุ อฏฺจหิสฺสนตีติ วตฺตฺพพิ ฯ
เอตฺถ ฆนฺเต อาสนั อตฺถิติ วุตฺเตน ปวิสิตฺตฺพพิ ฯ สเจ โภจิ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถา หน้า ๔๐๑

กิลฺยจิ น วทติ อาสนสาทาย กนฺตุวา อติสมิปี อากนฺตุวา
สภาคญฺจเนน จาตพฺพํ โอกาเส กเต ปวิสถาติ วุตฺเตน
ปวิสิตพฺพํ ฯ สเจ ปน ยํ อาสนํ ตสฺส ปาปฺณาติ ตตฺถ
อภฺยชฺชนฺโต ภิกฺขุ นิสินฺโน โหติ ตํ อญฺจาเปตฺว วฏฺฏติ ฯ
ยาคุชชฺชกาทีสุ ปน ยงฺกิลฺยจิ ปิวิตฺวา वा ขาทิตฺวา वा
ยว อณฺโល อากจฺจติ ตาว นิสินฺนํ ธิตฺตหตฺถมปี อญฺจาเปตฺว
น วฏฺฏติ วิปฺปกตโกชฺชโนเยว ธิ โส โหติ ฯ สเจ วฏฺฏจาเปตีติ
สเจ สลฺยจิจฺจ อาปตฺตี อติกฺกมิตฺวาปี วฏฺฏจาเปติเยว ฯ ปวาริโต
จ โหตีติ ยํ โส วฏฺฏจาเปติ อยณฺเจ ภิกฺขุ ปวาริโต
โหติ เตนวตฺตพฺโพ กจฺจ อุทกํ อหาราติ ฯ วุฑฺฒตฺตรํ ธิ
ภิกฺขุํ อาณาเปตฺว อิทฺเมวเอกญฺจานนฺติ ฯ สเจ โส อุทกํปี
น อหารติ ตโต ยํ นวตฺเรน กตฺตพฺพํ ตํ ทสฺเสนฺโต
สาธุกํ สิตฺถานํ คิลิตฺวาติอาทิมาย ฯ

คิลานสฺส ปฏฺฐึปี เสยฺยนฺติ เอตฺถ โย กาสคณฺฑสาตี-
สाराทีหิ คิลาน โหติ เขพฺพลกวจฺจกปาลาทีนํ จเปตพฺพานิ
โหนติ ฯ กุฏฺฐี वा โหติ เสนาสนํ ทฺวเสติ เอวรฺอุปสฺส
เหญฺจาปาสาทมณฺฑปสาลาทีสุ อณฺเฑตฺรํ เอกมฺนตฺตํ เสนาสนํ
ทาทพฺพํ ฯ ยสฺมี วสนฺเต เสนาสนํ น ทฺวเสติ ตสฺส
วรเสยฺยาปี ทาทพฺพาว ฯ โยปี สีนฺหปानวิเรจฺนนตฺถกมฺมาทีสุ

ยงฺกิญฺจि เกสขุํ กโรติ สพุโพ โส คิลานเวย ๑ ตสฺสาปิ
สลลฺกเขตฺวา ปฏฺฐึเป เสนาสนํ ทาทพุํ ๑
เลสกปฺเปนาติ อปฺปกเณ สีสปาธาทิมตฺเตน ๑
ภิกฺขุ คณฺเฑวาทิ เอตฺตกา นาม ภิกฺขุติ วิหารเ ภิกฺขุณํ
ปริจฺเจทํ ฌตฺวา ๑ เสยฺยาติ มลฺลจฺญานานิ วุจฺจนฺติ ๑
เสยฺยคฺเคนาติ เสยฺยปริจฺเจเทน ๑ วสฺสูปนายิกทิวเส กาลํ
โฆเสตฺวา เอกํ มลฺลจฺญานํ เอกสฺส ภิกฺขุโน กาเหตุ
อนุชานามิติ อตฺโถ ๑ เสยฺยคฺเคน กาเหตฺวาติ เสยฺยปริจฺเจเทน
กาหิยมานา ๑ เสยฺยา อุตฺสาทิยีสฺสูติ เอวํ มลฺลจฺญานานิ
อติเรกานิ อเหตุ ๑ วิหารคฺคาทิสฺสูปิ เอเสว นโย ๑ โสปจารคพุโก
อธิปฺเปโต ๑ อนุภาคนฺติ ปฺน อปริปี ภาคํ ทาทุ อติมนฺเตสุ
หิ ภิกฺขุสุ เอกกสฺส ภิกฺขุโน เทว ตีณิ ปรีเวณานิ
ทาทพุพานิ ๑ น อกามา ทาทพุโพติ น อนิจฺฉาย ทาทพุโพ ๑
วสฺสูปนายิกทิวเส คหิตเ อนุภาเค ปจฺฉา อากตานิ น
อตฺตโน อรุจฺยา โส อนุภาโค ทาทพุโพ ๑ สเจ ปน น
เยน คหิตโต โส อตฺตโน รุจฺยา ตํ อนุภากํ วา ปจฺมภากํ
วา เทติ วฏฺฏติ ๑
นิสฺสีเม จิตฺตฺสาติ อุปจารสิมโต พหฺภูจิตฺตฺส ๑ อนฺโต
อุปจารสิมาย ปน พุเร จิตฺตฺสาปิ ลพฺภติเยว ๑
เสนาสนํ คเหตุวาทิ วสฺสูปนายิกทิวเส คเหตุวา ๑

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๐๓

สพพกาลั ปฎิพาหนตึติ จตฺมาสจฺเจน อุตฺกาเลปี ปฎิพาหนตึ ฯ

ตึสุ เสนาสนคาเหตุ ปุริมโก จ ปจฺฉิมโก จาติ อิเม
เทวถาวรา ฯ อนฺตรามุตฺตเก อัย วิญฺจโย ฯ เอกสุมี วิหารเ
มหาลาภเสนาสนั โหติ ฯ เสนาสนสามิกา วสุตฺตปคตํ ภิกฺขุ
สพพปจฺเจยหิ สกฺกจฺจํ อูปฏฺฐหิตฺวา ปวารตฺวา คมนกาเล พหุ
สมณปริกฺษาเร เทนฺติ ฯ มหาเถรา ทูโรโตปี อาคนฺตฺวา
วสุตฺตปนายิกทิวเส ตํ กเหตุวา ผาสฺสุ วสิตฺวา วุตฺตวสุตา ลาภ
คณฺหิตฺวา ปกฺกมฺนฺติ ฯ อาวาสิกา มยฺ เอตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
น ลภาม นิจฺจํ อาคนฺตฺกมฺมหาเถราว ลภนฺติ เตยฺว น
อาคนฺตฺวา ปฎิขคฺคิสฺสนตึติ ปฺลฺชชฺชนตฺมปี น โอลเณนฺติ ฯ
ภควา ตสฺส ปฎิขคฺคณตฺตํอปรชฺชคฺคตฺย มหาปวารณาย
อายตึ วสุตฺตาวาสตฺถาย อนฺตรามุตฺตโก คาเหตุพฺโพติ อาห ฯ
ตํ คาเหตุเตน สงฺฆตฺตฺเถโร วุตฺตพฺโพ ภนฺเต อนฺตรามุตฺตกํ
เสนาสนั คณฺหธาติ ฯ สเจ คณฺหธาติ ทาทพฺพํ โน เจ เอเตเนว
อูปาเยน อนฺเถเร อาทิ กตฺวา โย คณฺหธาติ ตสฺส อนฺตฺมโส
สามเณรสฺสาปี ทาทพฺพํ ฯ เตนปี ตํ เสนาสนั อฏฺฐมาเส
ปฎิขคฺคิตพฺพํ ฯ ฉทนภิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
วา โหติ ฯ สพพํ ปฎิสงฺขริตพฺพํ ฯ อุตฺเทศปฺริปฺจุฉาทีหิ
ทิวสํ เขเปตฺวา รตฺตึ ตตฺถ วสิตฺตปี วญฺญตฺติ ฯ รตฺตึ ปฺริเวณ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๔๐๔

วสิตฺวา ตตฺถ ทิวสํ เขเปตฺติ วฏฺฏติ ฯ รตฺตินฺทิวํ ตตฺถเวว วสิตฺฺปิ
 วฏฺฏติ ฯ อุตฺตกาเล อากตานิ วุฑฺฒานิ น ปฏฺิพาหิตพฺพิ ฯ
 วสฺสฺปนายิกทิวเส ปน สมฺปตฺเต สจฺจตฺเถโร มยฺหิ อิทํ
 เสนาสนํ เทถาติ วทติ ฯ น ลพฺภติ ฯ ฆนฺเต อิทํ อนฺตรามตฺตํ
 คเหตุวา อฏฺฐมาเส เอเกน ภิกฺขุณา ปฏฺิษคฺคิตนฺติ วตฺวา น
 ทาทพฺพิ ฯ อฏฺฐมาเส ปฏฺิษคฺคิตภิกฺขุสฺเสว คหิตํ โหติ ฯ ยสฺมี
 ปน เสนาสเน เอกสํวจฺจเร ทฺวิภขตฺตํ ปจฺจเย เทนฺติ ตํ
 จมาสจฺจเยน ๘ จมาสจฺจเยน อนฺตรามตฺตํ น กาเหตุพฺพิ ฯ
 ยสฺมี วา ติกฺขตฺตํเทนฺติ ตํ จตฺมาสจฺจเยน จตฺมาสจฺจเยน ฯ
 ยสฺมี วา จตฺกขตฺตํเทนฺติ ตํ เตมาสจฺจเยน เตมาสจฺจเยน
 อนฺตรามตฺตํ น กาเหตุพฺพิ ฯ ปจฺจเยเนว หิ ตํ ปฏฺิษคฺคณํ
 ลภิสฺสตี ฯ ยสฺมี ปน เอกสํวจฺจเร สกฺีเทว พฺหุ ปจฺจเย เทนฺติ
 เอตํ อนฺตรามตฺตํ กาเหตุพฺพนฺติ ฯ อยฺนตฺวา อนฺโถวสฺเส
 วสฺสฺปนายิกทิวเสน ปาลิยํ อากตเสนาสน คาหกกถา ฯ อยํ
 ปน เสนาสนคาโห นาม ทฺวิโร โหติ อุตฺตกาเล จ
 วสฺสาวาเส จ ฯ

ตตฺถ อุตฺตกาเล ตาว เกจิ อากนฺตฺกา ภิกฺขุ ปุเรภตฺตํ
 อากจฺจนฺติ เกจิ ปจฺจภตฺตํ ปจฺมยํ มชฺฌิมยํ ปจฺฉิมยํ
 วา ยะ ยทา อากจฺจนฺติ เตสํ ตทาว ภิกฺขุ อฏฺฐาเปตฺวา
 เสนาสนํ ทาทพฺพิ ฯ อกาโล นาม นตฺถิ ฯ เสนาสน-

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๐๕

ปลุณปาเคน ปน ปลุณตีเคน ภวิตพุฬิ ฯ เอกัง วา เทว วา
มณฺญจฺจานานิ จเปตพุพานิ ฯ สเจ วิกาเล เอโก วา เทว
วา มหาเถรา อากจฺจนฺติ เต วตฺตพุพา ฆนฺเต อาทิโต
ปลุจาย อฺภูจายปิยมานาสพุเพปิ ภิกฺขุ อฺพุภณฺฑิกา ภวิสฺสนฺติ
ตุมฺเห อมฺหากัง วสนฺภูจฺจเน เยว วสธาติ ฯ พหุสุ ปน อากเตสุ
วฺภูจฺจาเปตฺวา ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา ทาทพุฬิ ฯ สเจ เอเกกัํ ปริเวณฺณํ
ปโหติ เอเกกัํ ปริเวณฺณํ ทาทพุฬิ ตตฺถ อคฺคิสาลาทีฆ-
สาลามณฺฑลมาพาทโย สพุเพปิ ตสฺเสว ปาปุณฺณติ ฯ เอวํ
อปฺปโหนฺเตสุ ปาสาทกฺเคน ทาทพุฬิ ฯ ปาสาทेषु อปฺปโหนฺเตสุ
โอรกฺกเคน ทาทพุฬิ ฯ โอรกฺกเกสุ อปฺปโหนฺเตสุ เสยฺยเคน
ทาทพุฬิ ฯ มณฺญจฺจเน อปฺปโหนฺเตเอกปีจกฺจฺจานวเสน
ทาทพุฬิ ฯ ภิกฺขุโน ปน จิตฺกาสมตฺตํ น คาเหตุพุฬิ ฯ เอตฺถ
หิ เสนาสนํ นาม น โหติ ฯ ปีจกฺจฺจเน ปน อปฺปโหนฺเต
เอกัง มณฺญจฺจันํ วา ปีจกฺจฺจันํ วา วาเรน วาเรน
ฆนฺเต วิสฺสมถาติ ตินฺณํ ชนํ ทาทพุฬิ ฯ น หิ สกฺกา
สิตฺตสมเย สพุพรตฺตี อชฺโฌกาเส วสติตุํ ฯ มหาเถเรน ปจฺมยํ
วิสฺสมิตฺวา นิกฺขมิตฺวา ทุตฺติยตฺเถรสฺส วตฺตพุฬิ อาวุโส อธิ
ปวิสาหิตี ฯ สเจ มหาเถโร นินฺทาทากรโก โหติ กาลํ น
ชานาติ อุกกาสติตฺวา ทวาริ อากโณตฺวา ฆนฺเต กาลो ชาโต
สิตฺตํ อนฺุทฺทตีติ วตฺตพุฬิ ฯ เตน นิกฺขมิตฺวา โอกาโส

ทาทพุโพ ๑ อทาตุ น ลภติ ๑ ทุตยตุเถรานาปี มชฺฉิมยามิ
วิสุตมิตฺวา ปุริมนเยเนว อิตฺรสุส ทาทพุพิ ๑ นิทฺทาทรุโก
วุตฺตนเยเนว วุฏฺฐาเปตพุโพ ๑ เอวิ เอกรตุตี เอกมณฺจฏฺฐานํ
ติณฺณํ ทาทพุพิ ๑ ชมฺพุทีเป ปน เอกจฺเจ ภิกฺขุ เสนาสนํ
นาม มณฺจฏฺฐานํ วา ปิจฺฐานํ วา กิณฺจิทฺเวท กสฺสจฺจิ สປฺปายํ
โหติ กสฺสจฺจิ อสປฺปายนฺติ อาคนฺตุกา วา โหนฺตุ มา วา
เทวสิกํ เสนาสนํ คาเหนติ ๑ อยํ อตุกาเล เสนาสนคาโห
นาม ๑

วสุสวาวเส ปน อตุถิ อาคนฺตุกวัตฺตํ อตุถิ อาวาสิก-
วัตฺตํ ๑ตฺตถ อาคนฺตุเกน ตาว สกฏฺฐานํ มุณฺจิจิตฺวา อณฺตตถ
คนฺตุวา วสิตุกาเมน วสุสฺสฺปนายิกทิวสเมว ตตฺถ น คนฺตพุพิ ๑
วสนฏฺฐานํวา หิ ตตฺถ สมฺพาริ ภาเวยฺย ภิกฺขาจาโร วา
น สมฺปชฺเชยฺย ๑ เตน น ฬาสุกํ วิหเรยฺย ตสฺมา อิทานิ
มาสมตฺเตน วสุสฺสฺปนายิกอภิวสิตฺตีติ ตํ วิหาริ ปวิสิตพุพิ ๑
ตตฺถ มาสมตฺตํ วสนฺโต สเจ อฺทฺทเทสตุถิโก อฺทฺทเทสสมປฺตตี
สลลฺกเขตฺวา สเจ กมฺมฏฺฐานํโก กมฺมฏฺฐานสປฺปายํ สลลฺกเขตฺวา
สเจ ปจฺจยตุถิโก ปจฺจยลาภํสลลฺกเขตฺวา อนฺโตวสฺเส สฺขํ
วสิสฺสตี ๑ สกฏฺฐานโต จตตฺถ คจฺจนฺเตน น โคจฺรคาโม
จฺมฏฺเตพุโพ น ตตฺถ มนุสฺสา วุตฺตพุพา ตุมฺเห นิสฺสาย
สลลฺกเขตฺวาทีนํ วา ยาคฺชชฺชกาทีนํ วา วสุสวาวสิกํ วา

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถา หน้า ๔๐๗

นตฺถิ อัยฺ เจตฺยสฺส ปริกฺขาโร อัยฺ อุโปสถาคารสฺส อิทํ
तालव्जेषु सुञ्जि ज समपुञ्जिण्णत्तुम्हाङ्गं विहारण्णत्ति ५
เสนาสนมฺปน ปุญฺชคฺคิตฺวา ทารุณฺณทมตฺตีกาณฺณทานิ
ปฺภูสामตฺวา คมียวตฺตํ ปุเรตฺวา คณฺตพฺพํ ५ เอวํ คจฺจนฺเตนาปี
ทหเรหิ ปตฺตจิวรณฺณทกาทโย อุกฺขิปาเปตฺวา เตลนาพิกตฺตร-
ทณฺณาทีนํ คาหาเปตฺวา ฉตฺตํ ปกฺคยฺห อตฺตानํ ทสฺเสนฺเตน
คามทฺวาเรเนว น คณฺตพฺพํ ५ ปุญฺจณฺเนน อฏฺฐิมคฺเคน
คณฺตพฺพํ ५ อฏฺฐิมคฺเค อสฺติ คุมฺพาทีนํ มทฺทนฺเตน น
คณฺตพฺพํ ๫ คมียวตฺตํ ปน ปุเรตฺวา วิตกฺกํ ฉินฺทิตฺวา
สุทฺทจฺจิตฺเตน คมนวตฺเตเนว คณฺตพฺพํ ๫ สเจ ปน คามทฺวาเรน
มคฺโล โหติ ๫ คจฺจนฺตํ ปน สปริวารํ ทิสฺวา มนุสฺสา
อมฺहाङ्गं เถโร วียาติ อุปฺชาวิตฺวา กุหิ ฆนฺเต สพฺเพ
ปริกฺขาเร คเหตฺวา คจฺจณฺตาติ วทฺนฺติ ๫ เตสฺสุ เจ เอโก
เอวํ วทฺติ วสฺสูปนายิกกาโล นามายํ ยตฺถ อนฺโตวสฺเส
นิพฺพุทฺธิกาจาโรณฺณทปฺภูจฺจนาทนฺนจ ลพฺภติ ตตฺถ ภูคฺช
คจฺจนฺตํ ๫ ตสฺส เจ สุตฺวา เต มนุสฺสา ฆนฺเต อิมสฺมีปี
คามเม ชโน ภูณฺชติ เจวณฺีวาเสติ จ มา อณฺฺยตฺถ
คจฺจณฺตาติ วตฺวา มิตฺตามจฺเจ ปกฺโกสาเปตฺวา สพฺเพ สมนฺตยิตฺวา
วิหาเร นิพฺพุทฺธคฺคตฺถจ สลากภตฺตาทีนํ จ วสฺสวาสิคณฺจ
จเปตฺวา อิเชว ฆนฺเต วสฺธาติ ยาจนฺติ ๫ สพฺพํ สาทิตฺุ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๔๐๘

วฏฺฐติ ๑ สพฺพเปตํ กปฺปิยญฺเจว อนวชฺชณฺจ ๑ กุรฺนุทึยฺ ปน
กุหึ คจฺฉณตฺติ วุตฺเต อสฺสกุจฺฉานนฺติ วตฺวา กสฺมา ตตฺถ
คจฺฉณตฺติ วุตฺเตน การณํ อจฺฉิตฺตพฺพนฺติ วุตฺตํ ๑ อุภยํ ปเนตํ
สฺวทฺธจิตฺตตฺตาว อนวชฺชํ ๑ อิทํ อากนฺตฺกวตฺตํ นาม ๑

อิทํ ปน อวาสิกวตฺตํ ๑ ปฏฺฐิจฺเจว หิ อวาสิเกหิ
วิหาโรปฏฺฐิคฺคิตฺตพฺโพ ๑ ขณฺฑผลฺลปฏฺฐิสงฺขรณปริกฺขณานิ
กาทพฺพานิ ๑ รตฺตติฏฺฐานทิวาฏฺฐานวจฺจกุฏฺฐิปสฺสาวาฏฺฐานานิ
ปฺธานมฺรวิหารมคฺโคติ อิมานิ สพฺพานิ ปฏฺฐิคฺคิตฺตพฺพานิ
เจตฺติเย สฺวชากรมํ ชุทฺทเวทิกาย เตลมกฺขนมณฺจปฺริชคฺคณนฺติ
อิทํปี สพฺพํ กาทพฺพํ วสฺสํ วสฺสิตฺตกา มา อากนฺตฺวา อุทฺเทสปฺริ-
ปฺจุฉากมฺมฏฺฐานานุโยคาทินิ กโรนฺตา สฺขํ วสฺสิสฺสนฺตฺติ ๑
กตฺตปฺริกมฺเมหิ อาสาพฺพหฺชณฺหปฺญจมิโต ปฏฺฐาย วสฺสวาสิกํ
ปฺจุฉิตฺตพฺพํ ๑ กตฺถ ปฺจุฉิตฺตพฺพํ ๑ ยโต ปกตฺติยา ลพฺภติ ๑ เยหิ
ปน น ทินฺนปฺพพฺพํ เต ปฺจุฉิตฺตํ น วฏฺฐติ ๑ กสฺมา
ปฺจุฉิตฺตพฺพํ ๑ กทาจิ หิ มนฺุสฺสา เทนฺติ กทาจิ ทฺพุกฺขาทีหิ
อุปฺทฺทตา น เทนฺติ ตตฺถ เย น ทสฺสนฺติ เต อปฺจุฉิตฺตวา
วสฺสวาสิเก คาหิเต คหิตฺติกฺขณํ ลากนฺตราโย โหติ ตสฺมา
ปฺจุฉิตฺตวาว คาเหตุพฺพํ ๑ ปฺจุฉนฺเตน ตุมฺหากํ วสฺสวาสิก-
คหณกาโล อุปกฏฺฐโจติ วตฺตพฺพํ ๑ สเจ วทนฺติ ภาณฺเต อิมํ

ถ้วจจรรี ฉาตกาทีหิ อุปทุตุมหา น สกโกม ทาตุนติ
วา ยั ปุพเพ เทม ตโต อุนตรึ ทสสามาติ วา อิทานี
กปฺปาโส สุลโก ยั ปุพเพ เทม ตโต พหุตรึ ทสสามาติ
วา ตั สลลกเขตฺวาตทนฺรูเปน นเยน เตสึ เสนาสเน
ภิกฺขุณั วสฺสาวาสิกั กาเหตุพฺพึ ๗สเจ มนุสฺสา วทนฺติ ยสฺส
อมุหํกั วสฺสาวาสิกั ปาปฺณาติโส เตมาสิ ปานียั อุปฺภูจเปตฺ
วิหารมคฺคั ชคฺคตฺ เจตियงฺกณฺ โพธิยงฺกณานิ ชคฺคตฺ โพธิรฺกฺเข
อุทกั อาสิณฺจตฺติ ๗ ยสฺส วสฺสาวาสิกั ปาปฺณาติ ตสฺสา-
จิกฺกิตฺพฺพึ ๗ โย ปน คาโม ปฏิกฺกมฺม โยชนทฺวิโยชนนฺตเร
โหติ ๗ ตตร เจ กฺลานี อุปฺนิกฺเขเปี จเปตฺวา วิหารเ วสฺสาวาสิกั
เทนฺติเยว ๗ ตานี กฺลานี อปฺจฺฉิตฺวาปี เตสึ เสนาสเน วตฺตึ
กตฺวา วสนฺตสฺส ภิกฺขุโน วสฺสาวาสิกักาเหตุพฺพึ สเจ ปน
เตสึ เสนาสเน ปัสฺสูกฺลิโก วสติ ๗ อาคตฺถจ นั ทิสฺวา
ตฺมฺหํกั วสฺสาวาสิกั เทมาติ วทนฺติ ๗ เตนฺ สงฺฆสฺส
อาจิกฺกิตฺพฺพึ ๗ สเจ ตานี กฺลานี สงฺฆสฺส ทาตฺน อิจฺฉนฺติ
ตฺมฺหํกัเยว เทมาติ วทนฺติ ๗ สภาโก ภิกฺขุ วตฺตึ กตฺวา
คณฺหาหีติ วตฺตพฺโพ ๗ ปัสฺสูกฺลิสฺส ปเนตฺ น วฏฺฏติ ๗ อิติ
สทฺธาเทยฺยทายกมนุสฺสา ปุจฺฉิตฺพฺพา ๗ ตตรูปฺปาเท ปน
กปฺปียการกา ปุจฺฉิตฺพฺพา ๗ กถึ ปุจฺฉิตฺพฺพา ๗ กิ อาวุโส

สงฆสส ภณทปฏิจจาทนํ ภวิสสตีติ ฯ สเจ วทนุติ ภวิสสตี
ภนุเต เอเกกสส นวหตุถิ สากุกํ ทสสาม วสสาวาสิกํ
คาเหถาติ คาเหตพัพพิ ฯ สเจปี วทนุติ สากุกา นตุถิ
วตุถุํ ปน อตุถิ คาเหถภนุเตติ ฯ วตุถุมหิ สนุเตปี
คาเหตุ วฏฺฐติเยว ฯ กปฺปิยการกานํ หิ หตุเถ กปฺปิยภณฺฑํ
ปริภุชชาติ ทินฺนวตุถุโต ยํ ยํ กปฺปิยํ ตํ ตํ สพพิ
ปริภุชชิตฺตุ อนุถฺถาติ ฯ ยํ ปเนตถ ปิณฺฑปาตตถาย กิลาน-
ปจฺจยตถาย วา ภิกฺขุณฺํ อุทฺทิสฺส ทินฺนํ ตํ จีวร
อุปนาเมนเตหิสงฆสฺสุจฺจตถายอปโลเกตฺวา อุปนาเมตพพิ ฯ
เสนาสนตถาย อุทฺทิสฺส ทินฺนํ ครุภณฺฑํ โหติ ฯ จีวรเวเสเนว
ปนจตุปฺปจฺจยวเสน วา ทินฺนํ จีวเร อุปนาเมนฺตานํ
อปโลคนกมฺมกิจฺจํ นตุถิ ฯ อปโลคนกมฺมํ กโรนฺเตหิ ปน
ปฺกุกลวเสเนว กาทพพิ สงฆวเสน น กาทพพิ ฯ ชาตฺรูป-
รชตวเสนาปี อามกฺธลววเสน วา อปโลคนกมฺมํ น วฏฺฐติ ฯ
กปฺปิยภณฺฑวเสเนว จีวรตณฺฑุลาทิวเสเนว จ วฏฺฐติ ฯ ตํ
ปน เอวํ กตฺตพพิ อิทานิ สุกิกฺขํ สุลภปิณฺฑํ ภิกฺขุ
จีวเรน กิลมนฺติ เอตฺตํ นาม ตณฺฑุลาภาคํ ภิกฺขุณฺํ จีวรํ
กาตุํ รุจฺจติ กิลานปจฺจโย สุลโก คีลาโน วา นตุถิ เอตฺตํ
นาม ตณฺฑุลาภาคํ ภิกฺขุณฺํ จีวรํ กาตุํ รุจฺจตีติ ฯ เอวํ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๑๑

จีวรปปัจจยํ สลลกเขตฺวา เสนาสนสฺส กาลเ โฆสิตเต สนนิปติเต
สงฺฆเ เสนาสนคาหโก สมฺมนฺนิตฺพุโป ๑ สมฺมนฺนุนฺเตหิ จ เอกํ
สมฺมนฺนิตฺตุน วฏฺฏติ เทว สมฺมนฺนิตฺพุพาติ วุตฺตํ ๑ เอวํ
หิ นวโก วุฑฺฒสฺส วุฑฺโฒ จ นวกสฺส คาหเสตฺตีติ ๑
มหนฺเต ปน มหาวิหารสฺสเท วิหารเ ตโย จตฺตารो ชนา
สมฺมนฺนิตฺพุพา ๑ กุรฺนุทึยํ ปน อฏฺฐปี โสฬสปี ชเน สมฺมนฺนิตฺตุน
วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ๑ เตสํ สมฺมตฺติ กมฺมวาจายปี อปโลกนกมฺเมนปี
วฏฺฏตีเยว เตหิ สมฺมเตหิ ภิกฺขุหิ เสนาสนํ สลลกเขตฺพุพํ ๑
เจตฺถยมฺริ โปธิมฺริ อาสนมฺริ สมฺมุชฺชนิอฏฺฐโฏ ทารุอฏฺฐโฏ วจฺจกฺฎิ
อิฏฺฐกสาลา วุฑฺฒกีสาลา ทวารโกฏฺฐโก ปานียมาโป มคฺโค
โปกฺขรณฺตีติ เอตานิ หิ อเสนาสนานิ ๑ วิหาโร อฑฺฒโยโค
ปาสาโท หมฺมึยํ กุหา มณฺฑปโป รุกฺขมฺมูลํ เวพฺพุมฺโพติ อิมานิ
เสนาสนานิตี ตานิ คาหตฺพุพานิ ๑ คาหนฺเตน จ ปจฺมํ
ภิกฺขุ คณฺเฑตฺตุนํ ภิกฺขุ คณฺเฑตฺตวา เสยฺยา คณฺเฑตฺตุนฺติ เอตฺถ วุตฺตนฺเยน
คาหตฺพุพานิ ๑ สเจ สงฺฆมิโก จ สทฺธาเทยฺยา จาติ เทว
จีวรปปัจจยา โหนฺติ ๑ เตสฺส ยํ ภิกฺขุ ปจฺมํ คณฺหิตฺตุนํ อิจฺฉนฺติ
ตํ คหฺเตวา ตสฺสปี จิตฺติกโต ปฏฺฐาย อิตโร คาหตฺพุโป ๑
สเจ ภิกฺขุณฺํ อปฺปตฺตาย ปริเวณฺคเคน เสนาสนเ
คาหิยมาเน เอกํ ปริเวณฺมํ महाลามํ โหติ ๑ ทสฺ วา ทฺวาทส

*เล่มที่ ๓ จุลลวคฤคณา หน้า ๔๑๒

วา ติจีวรานิ ลพฺภนฺติ ฯ ตํ วิชญฺตฺวา อณฺเณสุ อลาภฺสุ
อาวาเสสุ ปกฺขิปิตฺวา อณฺเณลํปี ภิกฺขุณฺํ คาเหตุพฺพนฺติ
มหาสุมตฺเตโร อาห ฯมหาปทุมตฺเตโร ปนาห น เอิ
กาตพฺพิ มนุสฺสา หิ อตฺตโน อาวาสชกฺคนตฺถาย ปจฺจยํ
เทนฺติ ตสฺมา อณฺเณหิ ภิกฺขุหิ ตตฺถ ปวิสิตพฺพนฺติ ฯ สเจ
ปเนตฺถ มหาเถโร ปฏิกฺโกสติ มา อาวุโส เอิ คาเหตุ
ภควโต อนุสิฏฺจํ กโรถ วุตฺตํ เหตุ ภควตา อนุชานามิ
ภิกฺขเว ปรีเวณคฺเคน คาเหตุนฺติ ฯ ตสฺส ปฏิกฺโกสนาย อจฺตฺวา
ภนฺเต ภิกฺขุ พหู ปจฺจโย มนฺโท สงฺกหํ กาคู วญฺญตีติ
ตํ สลฺลาเปตฺวา คาเหตุพฺพเมว ฯ คาเหเนเตน จ สมฺมเตน
ภิกฺขุณา มหาเถรสฺส สนฺติกํ กนฺตฺวา เอิ วตฺตพฺพิ ภนฺเต
ตุมฺหากํ เสนาสนํ ปาปุณาติ ปจฺจยํว คณฺหเถติ ฯอสูกกฺลสฺส
จ ปจฺจโย อสูกเสนาสนญฺจ มยฺหํ ปาปุณาติ อาวุโสติ ฯ
ปาปุณาติ ภนฺเต คณฺหเถ นนฺติ ฯ คณฺหามิ อาวุโสติ ฯ คหิตํ
โหติ ฯ สเจ ปน คหิตํ เต ภนฺเตติ วุตฺเต คหิตํ เมติ
วา คณฺหิสฺสเถ ภนฺเตติ วุตฺเต คณฺหิสฺสามีติ वा วทติ
อคหิตํ โหตีติ มหาสุมตฺเตโร อาห ฯ มหาปทุมตฺเตโร ปนาห
อตีตานาคตฺวณฺํ वा โหตุ วตฺตมานวณฺํ वा สตฺอุปาทมตฺตํ
อालยกรณมตฺตเมว เจตฺถ ปมาณํ ตสฺมา คหิตเมว โหตีติ ฯ
โยปี ปัสฺสูกฺลิโก ภิกฺขุ เสนาสนํ คเหตุวา ปจฺจยํ วิสฺสชฺเชติ ฯ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถา หน้า ๔๑๓

อัยปี น อณฺณสุมิ อวาเส ปกฺขิปิตพุโพ ๑ ตสฺมีเยว อวาเส
นิกฺขิปิตพุโพ ๑ ตสฺมีเยว ปริเวณ อกฺคิสาลาย วา ที่มฺสาลาย
วา รุกฺขมฺเฏ วา อณฺณสฺส คาเหตุ ฎฺฎฺติ ๑ ปัสฺสูทฺติโก
วสามิตี เสนาสนํ ชฺคฺคิสฺสตี ๑ อิตโร ปจฺจยํ คณฺหามิตี ๑
เอวํ ทวีหิ การณฺเหสิ เสนาสนํ สุชฺคฺคิตตฺรํ ภวิสฺสตี ๑
มหาปจฺจริยํ ปน วุตฺตํ ปัสฺสูทฺติเก วาสตถาย เสนาสนํ
คณฺหนฺเต เสนาสนคาหาปเกน วตฺตพฺพํ อธิ ภนฺเต ปจฺจโย
อตุถิ โส ก็ กาทพุโพตี ๑ เตน เหญจฺจา อณฺณํ คาหาเปหิตี
วตฺตพุโพ ๑ สเจ ปน กิณฺจิ อวตฺวาว วสตี ตตฺถ วุตฺถวสฺสสฺส
จสฺส ปาทมฺเฏ จเปตฺวา สากฺกํ เทนฺติ ฎฺฎฺติ ๑ อถ
วสฺสาวาสิกํ เทมาตี วทนฺติ ตสฺมีเสนาสเน วสฺสํ วุตฺถภิกฺขุนํ
ปาปฺณาสีตี ๑ เยสํ ปน เสนาสนํ นตฺถิ เกวลํ ปจฺจยเมว
เทนฺติ ๑ เตสํ ปจฺจยํ อวสฺสาวาสิกเสนาสเน คาเหตุ
ฎฺฎฺติ ๑ มนฺุสฺสา ฉุปี กตฺวา วสฺสาวาสิกํ คาหาเปนฺติ ๑
ฉุโป นาม อเสนาสนํ ตสฺส สมิเป รุกฺขเข วา มณฺุฑเป
วา อฺปนฺนิพนฺุฑิตฺวา คาหาเปตพฺพํ ๑ เตน ภิกฺขุนา เจตฺยิ
ปฏฺิขคฺคิตพฺพํ ๑ โพธิรุกฺขโพธิขมรอาสนขมฺมุขชนิอณฺุฎฺทาทฺรอกฺุฎฺ
วจฺจกฺุฎฺทวาทฺรโกณฺุฎฺทปานิยฺกฺุฎฺ(๑)ปานิยมาพทนฺุฑกณฺุฎฺจมาพเกสุปี เอเสว
นโย ๑ โภชนสาลา ปน เสนาสนเมว ตสฺมา ตํ เอกสฺส
๑. ปานิยฺกฺุฎฺตี อติเรกํ มณฺุเณ ๑

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๔๑๔

วา พหุนัน วา ปริจฉินฺทิตฺวา คาเหตุ วฏฺฏติ ฯ สพฺพมิตฺ
วิตฺถาเรน มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ เสนาสนคาหาปเกน ปน
ปาฎิปทอรุณโต ปฏฺจาย ยาว ปฺน อรุณํ น ภิชฺชติ
ตาว คาเหตุพฺพํ ฯ อิทฺทํ เสนาสนคาหสฺส เขตฺตํ ฯ สเจ
ปาโตว คาหิตฺ เสนาสนเณ อญฺโฆ วิตฺถกจาริกโก ภิกฺขุ
อาคณฺตฺวา เสนาสนํ ยาจติ ฯ คหิตํ ฆนฺเต เสนาสนํ วสฺสูปคโต
สงฺฆโม รมณฺีโย วิหาโร รุกฺขมฺูลาทิสฺส ยตฺถ อิจฺฉถ ตตฺถ
วสฺสชาติ วตฺตพฺพโผ ฯ วสฺสูปคเตหิ อนฺโตวสฺเส นิตฺทชฺวตฺตํ
จเปตฺวา วสฺสูปคตา ภิกฺขุ สมฺมุชฺชนฺีโย พนฺธธาติ วตฺตพฺพา ฯ
สุลภา เจ ทณฺฑกา เจว สลากาโย จ โหนฺติ ฯ เอเกเกน
น ปญฺจ มฺุจฺฉิสมฺมุชฺชนฺีโย เทว ติสฺโส ยมฺุจฺฉิสมฺมุชฺชนฺีโย วา
พนฺธิตพฺพา ฯ ทุลลภา เจ โหนฺติ เทว ติสฺโส มฺุจฺฉิสมฺมุชฺชนฺีโย
เอกา ยมฺุจฺฉิสมฺมุชฺชนฺี วา พนฺธิตพฺพา ฯ สามณฺเระหิ น ปญฺจ
อุกฺกา โกณฺเฏตพฺพา ฯ วสนฺภูจฺจาเนสฺส กสฺวาปริภณฺฑํ กาคพฺพํ ฯ
วตฺตํ กโรนฺเตหิ จ น อุทฺทิสิตพฺพํ น อุทฺทิสิตพฺพํ น
สชฺฉาโย กาคพฺพโผ น ปพฺพาเขตพฺพํ น อุปสมฺปาเขตพฺพํ
น นิสฺสโย ทาทพฺพโผ น ฌมฺมสฺสวณฺํ กาคพฺพํ สพฺเพว
หิ เอเต สปปญฺจา นิตฺตปฺปญฺจา หุตฺวา สมณฌมฺเมว
กริสฺสามาติ วา สพฺเพ เทรสฺสรตฺตฺกานิ สมာทियนฺตุเสยฺย

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๑๕

อกปเปตวา จานจกเมหิ วิดีนาเมนตุ มุควตุคัม คณหนตุ
สตตทาหกรณเียน คตาปี ภาชนียภณฺฑํ มา ลกนตุติ วา
เอวรูปุอธมฺมิกวตุคัม น กาทพฺพิ ๑ เอว ปน กาทพฺพิ ๑
ปรียคฺติธมฺโม นาม ติวธมฺปิ สทฺธมฺมํ ปตฺติจฺจาเปติ ตสฺมา
สกกจจํ อุทฺทิสถ อุทฺทิสทาเปถ สขฺฌายํ กโรถ ปธานมเร
วสนฺตานิ สงฺฆณฺฑํ อกตฺวา อนฺโตวิหारे นิสีทิตฺวา อุทฺทิสถ
อุทฺทิสทาเปถ สขฺฌายํ กโรถ ธมฺมสฺสวณฺํ สมิทฺธํ กโรถ
ปพฺพาเชนฺตา โสเชตฺวา ปพฺพชฺชํ เทถ อุปสมฺปาเทนฺตา
โสเชตฺวา อุปสมฺปทํ เทถ นิสฺสยํ ททฺนฺตา โสเชตฺวา นิสฺสยํ
เทถ เอโกปี หิ กุลปฺคุโต ปพฺพชฺชณฺจ อุปสมฺปทณฺจ ลกิตฺวา
สกลํ สาสณฺํ ปตฺติจฺจาเปสฺสติ อตฺตโน ธาเมน ยตฺตกาณี สกโกถ
ตตฺตกาณี ชฺตงฺกาณี สฺมาทียิตฺถอนฺโตวสฺสํ นามตฺ สกทิวสํ
รตฺติยา จ ปจฺมมชฺฌิมปจฺฉิมยาเมสฺ อุปปมคฺเตหิ ภวิตพฺพิ วัริยํ
อารภิตพฺพิ โปราณกา มหาเถราปี สพฺพปฺลิโพเช ฉินฺทิตฺวา
อนฺโตวสฺเส เอกจาริยํ วตฺตํ ปุริยีสฺ ภาสฺเส มตฺตํ ชานิตฺวา
ทสวตฺถกถาทสอสุภทสาณฺสสฺสติโย อญฺจตฺตีสารมฺมณกถณฺจ กาคุ
วญฺญุติ อากนฺตฺกานํ วตฺตํ กาคุ สตฺตทาหกรณเียน คตานํ
อปฺโลเกตฺวา ทาคุ วญฺญุติติ เอวรูปุ วตฺตํ กาทพฺพิ ๑
อปฺิจ ภิกฺขุ โอวทิตพฺพา วิคฺคาหิกปฺิสฺสณฺพรฺสวณฺานิ มา วเทถ

ทิวเส ทิวเส สีถานิ อวชฺเชนุตตา จตุรารกฺขํ อหาเปนุตตา
มนสิการพหุลา วิหระถาติ ฯ หนุตตกฺกุชฺช ขาทนวตฺตํ อัจจิกฺขิตพฺพํ ฯ
อจารวตฺตํ อัจจิกฺขิตพฺพํ ฯ เจตีย์ วา โพธิ์ วา วนฺทนฺเตน
คณฺธมัลลํ วา ปุเชนฺเตน ปตฺตํ วา ถวิกาย ปกฺขิปนฺเตน
น กเถตพฺพํ ฯ ภิกฺขุขารวตฺตํ อัจจิกฺขิตพฺพํ ฯ อนฺโตะคาม
มนุสฺเสหิ สทฺธิ์ ปจฺจยสณฺณตฺตกถา วา วิสภาคกถา วา
น กเถตพฺพา ฯ รกฺขิตินฺทฺริเยหิ ภวิตพฺพํ ขนฺธกวัตตลฺลจ
เสขิยวตฺตลฺลจ ปุเรตพฺพนฺติ เอวรฺฐาปี พหุกาปี นียยานิกกถา
อัจจิกฺขิตพฺพาติ ฯ ปจฺฉิมวสฺสุปนายิกทิวเส ปน สเจ กาลํ
โฆเสตฺวา สนนฺิปตีเต สงฺฆเม โภจิ ทสฺหตฺถํ วตฺถํ อหริตฺวา
วสฺสวาลิกํ เทติ ฯ อากนฺตุโก เจ ภิกฺขุ สงฺฆตฺถเอโร โหติ
ตสฺส ทาทพฺพํ นวโก เจ โหติ สมฺมเตน ภิกฺขุณา สงฺฆตฺถเอโร
วตฺตพฺโพ สเจ ฆนฺเต อิจฺฉถ ปจฺมภากํ มุญฺจิตฺวา อิทํ
วตฺถํ คณฺหถาติ ฯ อมุญฺจนตสฺส น ทาทพฺพํ ฯ สเจ ปน
ปุพฺเพ คาหิตํ มุญฺจิตฺวา คณฺหาติ เอเตเนว อุปาเยน
ทฺุคิยตฺเถโรโต ปญฺญาเย ปรีวตฺเตตฺวา ปตฺตกฺกุชฺชานเ อากนฺตุกสฺส
ทาทพฺพํ ฯ สเจ ปจฺมวสฺสุปคตา เทว ตีณิ จตฺตาริ ปญฺจ
วา วตฺถานิ อลตฺถํ ลทฺธิ์ ลทฺธิ์ เอเตเนว อุปาเยน
วิสฺสชฺษาเปตฺวา ยาว อากนฺตุกสฺส สมกํ โหติ ตาว
ทาทพฺพํ ฯ เตน ปน สมเก ลทฺเธ อวสฺสิญฺโจะ อนฺภาโค เถราสเน

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๑๗

ทาทพุโพ ๑ ปจจุปนเน ลาเภ สติภูจติกาย คาเหตุ รุจจตีติ
กติกั กาคู ฏภูติ ๑ สเจ พุทธิกั โหติ ทุวิสุปี วสุสุปนายิเกสุ
วสุสุปกตา ภิกขุ ภิกขาย กิลมนุตตา อาวุโส อิศ วสนุตตา
หิ สพุเพว กิลมาม สาธุ วต เทว ภากา โหม เยสิ
ณตปิวาริตภูจณานิ อตติ เต ตตถ วสิตวา ปวารณาย
อากนุตวาอตตโน ปตติ วสุสาวาสิกั คณหนุตติ วทนติ ๑ เตสุ
เย ตตถ วสิตวา ปวารณาย อากจณนติ เตสิ อปโลกนกมมัม
กตวาลู วสุสาวาสิกั ทาทพุพิ ๑ สาทิยนุตตาปี หิ เต ภิกขุ
เนววสุสาวาสิกัสส สามิโน ชิยนุตตาปี จ อาวาสิกา เนว
อทาคูถนุตติ ๑ กรุนุทธิย ปน วุตติ กติกวตติ กาทพุพิ
สเจ สพุเพสิ โน อิศ ยาคุภตติ นปโปหติ สภาคภูจณเน
วสิตวา อากจณน ตุมหากั ปตติ วสุสาวาสิกั ลภิสสธาดิ ๑
ตลเย เอโก ปฎิพาหติ สุปปฎิพาหิตั ๑ โน เจ ปฎิพาหติ
กติกกา สุกตา ปจจมา เตสิตตถ วสิตวา อากตานิ อปโลกेतวา
ทาทพุพิ อปโลกนกาเล ปฎิพาหิตุ น ลภิตติ ๑ ปุนปี วุตติ
สเจ ปน วสุสุปกเตสุ เอกจจัน วสุสาวาสิกเก อปาปณนเต
ภิกขุ กติกั กโรนุตติ ฉินนวสุสานั วสุสาวาสิกญจ อิทานิ
อุปปชชนกั วสุสาวาสิกญจ อิมสิ ทาคู รุจจตีติ ๑ เอวิ กติกาย
กตาย คาหิตสทิสเมว โหติ ๑ อุปปนุปปนุญจ เตสเมว
ทาทพุพนุตติ ๑ เตมาสสิ ปานียิ อุปภูจเปตวา วิหารมคค-

*เล่มที่ ๓ จุลลวคคุณณา หน้า ๔๑๘

เจตยงคณโพธิยงคณาทีนิ ชคคิตฺวา โพธิรุกฺเข อุทกํ สิญฺจิตฺวา
 ปกฺกนฺโตปี วิพฺภมฺนฺโตปี วสฺสวาทิกํ ลภตฺติเยว ฯ ภตฺตินิวิญฺจฺ (๑)
 หิ เตน ตํ สงฺฆิกํ ปน อปฺโลกนกมฺมํ กตฺวา คาหิตํ อนฺโตวสุเส
 วิพฺภมฺนฺโตปี ลภเตว ปจฺจยวเสน คาหิตุํ ปน น ลภตฺตี
 วทนฺตี ฯ สเจ วุตฺตวสุโส ทิสํ คมิโก ภิกฺขุ อวาทิกสฺส
 หตฺถโต กิลฺลิจิเทว กปฺปิยภณฺฑํ คเหตุวา อสุกฺกุเล มยฺหํ
 วสฺสวาทิกํ ปตฺตํ ตํ คณฺหธาติ วตฺวา คตฺถุจฺฉานเ วิพฺภมฺตี
 วสฺสวาทิกํ(๒) สงฺฆิกํ โหติ ฯ สเจ ปน มนฺนฺสุเส สมฺมุขา
 สมฺปฺปฺฏิจฺฉาเปตฺวา คจฺฉติ ลภติ ฯ อิํ วสฺสวาทิกํ อมฺหากํ
 เสนาสนเ วุตฺตวสุสฺส ภิกฺขุโน เทมาติ วุตฺเต ยสุสฺ คาหิตํ
 ตสุเสว โหติ ฯ สเจ ปน เสนาสนสามิกสฺส ปิยกมฺยตาย
 ปุตฺตธิตาทโย พหุณี วตฺถานิ อahrtฺวา อมฺหากํ เสนาสนเ
 เทมาติ วทนฺตีตฺถว วสุสฺสปคตฺสฺส เอกเมว วตฺถํ ทาทพฺพํ ฯ
 เสนานิ สงฺฆิกานิ โหนฺติ ฯ วสฺสวาทิกญฺจิตฺติกาย คาเหตุพฺพานิ ฯ
 จิตฺติกาย อสฺติเถราสนโต ปญฺจาย คาเหตุพฺพานิ ฯ เสนาสนเ ว
 วสุสฺสปคตํ ภิกฺขุ นิสฺสาย อุปฺปนฺเนน จิตฺตปฺปสาเทน พหุณี
 วตฺถานิ อahrtฺวา เสนาสนสฺส เทมาติ ทินฺเนสุปี เอสเว
 นโย ฯ สเจ ปน ปาทมฺุเล จเปตฺวา เอตฺสฺส ภิกฺขุโน เทมาติ
 วทนฺตี ตสุเสว โหนฺติ ฯ เอกสฺส เคเห เทว วสฺสวาทิกานิ ฯ
 # ๑. ยฺ. อตฺตินิวิญฺจฺ ฯ ๒. ยฺ. วสฺสวาทิกํ ฯ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๑๕

ปจรมภาโค สามณेरสฺส คาหิโต โหติ ทฺติโย เถราสเน ฯ
โส เอกํ ทสหตฺถํ เอกํ อฏฺฐหตฺถํ สากฺกํ เปเสสิ วสฺสาวาสิกํ
ปตฺตํ ภิกฺขุณฺโณ เทถาติ ฯ วิจินิตฺวา วรภากํ สามณेरสฺส ทตฺวา
อนฺุภาโค เถราสเน ทาทพฺโพ ฯ สเจ ปน อฺุโกปี ฆริ เนตฺวา
โกเชตฺวา สยเมว ปาทมฺมูเล จเปสิ ยํ ยสฺส ทินฺนํ ตเทว
ตสฺส โหติ ฯ อิตฺ ปริ มหาปจฺจริยํ อาคตฺนโย โหติ ฯ
เอกสฺส ฆเร ทหฺรสามณेरสฺส วสฺสาวาสิกํ ปาปฺุณาติ ฯ โส
เจ ปุจฺจนฺติ อมฺุหากํ วสฺสาวาสิกํ กสฺส ปตฺตฺนฺติ สามณेरสฺสาติ
อวตฺวา ทานกาเล ชานิสฺสตีติ วตฺวา ทานทิวเส เอกํ
มหาเถริ เปเสตฺวา นีหฺราเปตพฺพิ ฯ สเจ ยสฺส วสฺสาวาสิกํ
ปตฺตํ โส วิพฺภมฺติ วา กาลิ วา กโรติ ฯ มนฺุสฺสา จ
ปุจฺจนฺติ กสฺส อมฺุหากํ วสฺสาวาสิกํ ปตฺตฺนฺติ ฯ เตสิ ยถาญฺติ
อจฺจิกฺขิตพฺพิ ฯ สเจ เต วทฺนฺติ ตฺมฺุหากํ เทมาติ ฯ ตสฺส
ภิกฺขุโน ปาปฺุณาติ ฯ อถ สงฺฆสฺส วา คณฺุสฺส วา เทนฺติ
สงฺฆสฺส วา คณฺุสฺส วา ปาปฺุณาติ ฯ สเจ วสฺสุปคตา
สฺุทฺธปฺุสฺสูกฺกิกายว โหนฺติ ฯ อานेतฺวา ทินฺนํ วสฺสาวาสิกํ
เสนาสนปฺริกฺขาริ วา กตฺวา จเปตพฺพิ พิมฺุโพหนาทินิ วา
กาทพฺพานีติ ฯ อิทํ เนวาสิกวตฺตํ ฯ

เสนาสนคาหวิจฺจโย นิฏฺฐิตฺโต ฯ

อุปนนทวตฺถุสฺมี ฯ ตตฺถ ตยา โมฆปฺริส คหิตฺ อีธ
มุกฺกํ อีธ คหิตฺ ตตฺร มุกฺกนฺติ เอตฺถ อยมตฺโถ ยํ ตยา
ตตฺถ เสนาสนํ คหิตฺ ตํ เต คณฺหนฺเตเนว อีธ มุกฺกํ
โหติ ฯ อีธ ทานาหํ อาวฺโส มุญฺจามิตี วทนฺเตน ปน ตํ
ตตฺราปี มุกฺกํ ฯ เอวํ ตฺวํ อุภยตฺถ ปรีพาหิโรติ ฯ อัยํ ปเนตฺถ
วินิจฺฉโย ฯ คหณฺน คหณฺํ ปฏฺธิปฺปสฺสสมฺภติ ฯ คหณฺน อาลโย
ปฏฺธิปฺปสฺสสมฺภติ ฯ อาลเยน คหณฺํ ปฏฺธิปฺปสฺสสมฺภติ ฯ อาลเยน
อาลโย ปฏฺธิปฺปสฺสสมฺภติ ฯ กถํ ฯ อิเธกจฺโจ วสฺสูปนายิกทิวเส
เอกสฺมี วิหารเ เสนาสนํคเหตุวา สามนฺตฺวิหารํ คนฺตฺวา
ตตฺราปี คณฺหติ ตสฺส อิมินา คหณฺน ปฺริมํ คหณฺํ
ปฏฺธิปฺปสฺสสมฺภติ ฯ อปโร อีธ วสฺสีสฺสามิตี อาลยมตฺตํ กตฺวา
สามนฺตฺวิหารํ คนฺตฺวา ตตฺถเว เสนาสนํ คณฺหติ ตสฺส อิมินา
คหณฺน ปฺริโม อาลโย ปฏฺธิปฺปสฺสสมฺภติ ฯ เอโก อีธ วสฺสีสฺสามิตี
เสนาสนํ วา คเหตุวา อาลยํ วา กตฺวา สามนฺตฺวิหารํ
คนฺตฺวา ตตฺถ เสนาสนํ คณฺหติ อิเธวิทานิ วสฺสีสฺสามิตี
อาลยํ วา กโรติ อิจฺจสฺส อาลเยน วา คหณฺํ อาลเยน
วา อาลโย ปฏฺธิปฺปสฺสสมฺภติ ฯ สพฺพตฺถ ปจฺฉิเม ปจฺฉิเม คหณฺ
วา อาลเยว ติจฺจติ ฯ โย ปน เอกสฺมี วิหารเ เสนาสนํ
คเหตุวา อณฺณสฺมี วิหารเ วสฺสีสฺสามิตี คจฺฉติ ตสฺส อุปจาร-

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณนา หน้า ๔๒๑

สีมาติกุกเม เสนาสนคาโห ปฏิปุตฺตสมภติ ฯ ยทิ ปน สเจ
ตตฺถ ผาสฺสุ ภวิสฺสติ วสิสฺสामी โน เจ อากมิสฺสामीติ คนฺตุวา
อผาสฺสุภาวํ ฌตฺวา ปจฺจมาคจฺจติ วฏฺฏติ ฯ

ติวสฺสสนฺตเรนาติ เอตฺถ ติวสฺสสนฺตโร นาม โย ทฺวีหิ
วสฺสเสหิ มหฺนตฺตโร วา ทหฺรตฺตโร วา โหติ ฯ โย ปน เอเกน
วสฺสเสน มหฺนตฺตโร วา ทหฺรตฺตโร วา โย วา ปน สมานวสฺสโส
ตตฺถ วตฺตพฺพเมว นตฺถิ ฯ อิมे จ สพฺเพ เอกสฺมี มญฺเจ
วา ปิเฐ วา เทว เทว หุตฺวา นิสฺสีทิตฺตุ ลภนฺติ ฯ ยํ ติณฺณนฺนํ
ปโหติ ฯ ตํ สํหาริมํ วา โหตุ อสํหาริมํ วา ฯ ตถารูเป อปี
ผลกขณฺฑเฑ อนุปสมฺปนฺเนนาปี สทฺธิ นิสฺสีทิตฺตุวฏฺฏติ ฯ

หตฺถิขนกนฺติ หตฺถินํ หตฺถิกุมฺภเ ปตฺติฏฺจิตฺติ ฯ เอวํ กตฺตส
กิเรตฺตํ นามํ ฯ สพฺพํ ปาสาทปรีโภคนฺติ สุวณฺณรชตาทิวิจิตฺตฺรานปี
กวางฺฆานี มญฺจปีจานี ตาลวณฺณานี สุวณฺณรชตมยานี
ปานียฆณฺณานี ปานียสรวากานี วา ยงฺกิลฺยจิ จิตฺตกมฺมกตฺติ สพฺพํ
วฏฺฏติ ฯ ปาสาทสฺส ทาสีทาสเขตฺตวตฺตฺตุโคมหิสฺส เทมาติ วทนฺติ ฯ
ปาณฺเฏกํกคหณฺนิจจํ นตฺถิ ฯ ปาสาทเ ปฏฺธิคฺคหิตเ ปฏฺธิคฺคหิตเมว
โหติ ฯ โคณกาทีนํ สงฺฆิกวิหารเ วา ปุคฺคคฺคิวิหารเ วา
มญฺจปีจเกสฺสอตฺตริตฺตวา ปรีภฺยชิตฺตุน วฏฺฏติ ฯ ฐมฺมาสเน ปน
คิหิวิกฺกนีหาเรน ลพฺภติ ฯ ตตฺตฺราปี นิปฺชชิตฺตุน วฏฺฏติ ฯ

ปลฺยจิมานีติ ราสีวเสน ปลฺยจ ๑ สรฺูปวเสน ปเนตานี
พหฺนุณี โหฺนฺตฺติ ๑ ตตฺถ อาราโม นาม ปุปฺพาราโม วา ผลาราโม
วา ๑ อารามวตฺถุ นาม เตสฺสฺย อารามานํ อตฺถาย
ปรฺิจฺฉินฺทิตฺวาจปีโตกาโส เตสฺสุ วา อารามेषฺสุ วินยฺญฺเจสฺสุ
เตสฺสํ ปฺโรราณญฺมิภาโค ๑ วิหาโร นาม ยงฺกิลฺยจฺจ ปาสาทาทิ-
เสนาสนํ ๑ วิหารวตฺถุ นาม ตสฺส ปตฺติญฺจาโนกาโส ๑ มลฺโย
นาม มสสารโก มุทฺทิกาทฺปะทฺโธ กุสิรปาทโก ๑ อาหจฺจปาทโกติ
อิมํสฺสํ ปุพฺเพ วุตฺตํ จตฺตุนํ มลฺยจํ อลฺลตโร ๑ ปฺจันนาม
มสสารกาทีนฺยฺว จตฺตุนํ ปฺจันอลฺลตโร ๑ กิสี นาม
อฺฉณฺณกิสีอาทีนํ ปลฺยจนํ อลฺลตฺรา ๑ พิมฺโพนํ นาม
วุตฺตปฺปการานํ พิมฺโพนานํ อลฺลตโร ๑ โลหกฺุมฺภี นาม
กาฬโลเหน วา ตมฺพโลเหน วา ยนฺเคนจฺจ โลเหน
กตา กฺุมฺภี ๑ โลหภาณกาทีสุปี เอสฺว นโย ๑ เอตฺถ ปน
ภาณกนฺตฺติ อรฺลฺขโร วุจฺจติ ๑ วารโกติ ฆโฏ ๑ กฺฎาหฺนฺตฺติ
กฺฎาหฺเมว ๑ วาสีอาทีสุ วลฺลิตฺวาทีสุ จ ทฺวิญญฺเยยฺยํ นาม
นตฺถิ ๑

เอว

ทฺวิสงฺคหานี เทว โหฺนฺตฺติ ตตฺถิ จตฺตฺสงฺคหํ
จตฺตฺถํ นวโกญฺจาตํ ปลฺยจํ อญฺจเกทนํ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๒๓

อิติ ปญจหิ ราสีหิ ปญจนิมมลโลจโน
 ปญจวีตวิธึ นาโถ คุรุณญํ ปกาตยิ ฯ
 ตตฺรารยํ วินิจฺฉยกถา ฯ อิํทํ หิ สพฺพปี คุรุณญํ อิธ
 อวิสุตฺตชนนียํ ฯ กิฏฺฐาคิริวตฺตสุมี อเวงฺกคิยนฺติ วุตฺตํ ฯ ปริวาร
 ปน

อวิสุตฺตชนนียํ อเวงฺกคิยํ ปญจ วุตฺตมา มหตฺตินา
 วิสุตฺตชนนตฺตสฺส ปรีกฺขณชนนตฺตสฺส อนาปตฺติ
 ปญฺหา เมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ

อาคตฺติ ฯ ตสฺมา มฺลลชฺชวเสน อวิสุตฺตชนนียํ อเวงฺกคิยนฺติ
 ปรีวตฺตชนนตฺตสฺส ปน วิสุตฺตชนนตฺตสฺส ปรีกฺขณชนนตฺตสฺส จ อนาปตฺติตี
 เอมตฺตอ อธิปฺปาโย เวทิตฺตพฺโพ ฯ ตตฺรารยํ อนุปฺพุทฺธิกถา
 อิทนฺตาว ปญจวิธมฺปิ จีวรปฺปนฺนทปาทเกสฺสชฺชตฺถาย อุปเนตฺตํ น
 วญฺญตฺติ ฯ ถาวเรน จ ถาวริ คุรุณญเณน จ คุรุณญํ
 ปรีวตฺตเตตฺตํ วญฺญตฺติ ฯ ถาวเร ปน เขตฺตํ เขตฺตวตฺตํ ตพากํ
 มาตีกาติ เอมวฺรปํ ภิกฺขุสงฺฆสฺส วิจาเรตฺตํ วา สมฺปญฺจิจฺฉิตฺตํ วา
 อธิวาเสตฺตํ วา น วญฺญตฺติ ฯ กปฺปียการเกเหว วิจาริตฺตํ ตโต
 กปฺปียกถณฺทํ วญฺญตฺติ ฯ อารามเนน ปน อารามํ อารามวตฺตํ
 วิหารํ วิหารวตฺตณฺตํ อิมานิจตฺตาริปิ ปรีวตฺตเตตฺตํ วญฺญตฺติ ฯ
 ตตฺรารยํ ปรีวตฺตชนนโย ฯ สงฺฆสฺส นาพิเกรราราโม ทูเร โหติ
 กปฺปียการกา วา พหุตรํ ขาทนฺตํ ฯ ยํปี น ขาทนฺตํ ตโต

*เล่มที่ ๓ จุลลวคคณณนา หน้า ๔๒๔

สกุญเวตตณั ทตฺวา อปฺปเมว อหฺรณฺติ ฯ อญฺเฐสั ปน ตสฺส
อารามสฺส อวิหฺรคามวาสีนั มนุสฺसानั วิหารสฺส สมิเป
อาราโม โหติ ฯ เต สงฺฆั อปฺตงฺกมิตฺวา สเคน อาราเมน ตั
อารามั ยาจนฺติ ฯ สงฺฆเณ รุจฺจติ สงฺฆสฺสชาติ อปฺโลเกตฺวา
สมปฺปญฺจิจฺฉิตฺพุโป ฯ สเจปิ ภิกฺขุณฺโณ รุกฺขสทฺสสั โหติ มนุสฺसानั
ปฺลยจตฺตานี ตุมฺหากั อาราโม ชุทฺทโกติ น วตฺตพฺพิ ฯ
กิลฺยจาปี หิ อัย ชุทฺทโก อถโข อิตฺโรโต พหุตรั อัย
เทติ ฯ สเจปิ สมกเมว เทติ เอวปิ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺกฺขเณ ปรีภฺยชิตฺตุ
สกุญฺจติ กเขตฺตพฺพเมว ฯ สเจ ปน มนุสฺसानั พหุตรา รุกฺขา
โหนติ นนุ ตุมฺหากั พหุตรา รุกฺขาติ วตฺตพฺพิ ฯ สเจ อติเรกั
อมฺหากั ปุญฺญั โหตุ สงฺฆสฺส เทมาติ วทนฺติ ชานาเปตฺวา
สมปฺปญฺจิจฺฉิตฺตุ วฏฺฏติ ฯ ภิกฺขุณฺโณ รุกฺขา ผลชาริโน ฯ มนุสฺसानั
รุกฺขา น ตาว ผลั คณฺหนฺติ ฯ กิลฺยจาปี น คณฺหนฺติ
น จิเรน คณฺหิสฺสณฺตีติ สมปฺปญฺจิจฺฉิตฺตพฺพเมว ฯ มนุสฺसानั รุกฺขา
ผลชาริโน ฯ ภิกฺขุณฺโณ น ตาว ผลั คณฺหนฺติ ฯ นนุ ตุมฺหากั
รุกฺขา ผลชาริโนติ วตฺตพฺพิ ฯ สเจ คณฺหนฺติ ฆนฺเต อมฺหากั
ปุญฺญั ภวิสฺสตีติ เทนฺติ ชานาเปตฺวา สมปฺปญฺจิจฺฉิตฺตุ วฏฺฏติ ฯ
เอว อาราเมน อาราโมปรีวตฺเตตฺตพฺพิ ฯ เอเตเนว นเยน
อารามวตฺถถปี วิหาโรปี วิหารวตฺถถปี อาราเมน ปรีวตฺเตตฺตพฺพิ ฯ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณนา หน้า ๔๒๕

อารามวตถุณา จ มหนุเตน วา ชุททเกน วา อารามอาราม-
วตถุวิหารวิหารวตถุนติ (๑)๑ ถลั วิหารเณ วิหาโร ปรีวตเตตพุโพ ๑
สงฆสสุส อนุโตคามเ เคหิ โหติ ๑ มนุสฺसानัน วิหารมชฺเณ
ปาสาโท ๑ อุโกปี อคฺเขน สมกา ๑ สเจ มนุสฺสา เตน
ปาสาเทน ตั เคหิ ยาจนุติ ๑ สมปฺปฏิจฺฉิตฺตํ วฏฺฐติ ๑ ภิกฺขุณเวย
มหคฺฆตฺริ เคหิ โหติ ๑ มหคฺฆตฺริ อมฺหากิ เคหนุติ วุตเต
จ กิลฺยจาปี มหคฺฆตฺริ ปพฺพชิตานัน อสารุปฺปี น สกฺกา
ตตฺถ ปพฺพชิตเหิ วสิตฺติ อิทํ ปน สารุปฺปี คณฺหถาติ
วทนฺติ ๑ เอวปี สมปฺปฏิจฺฉิตฺตํ วฏฺฐติ ๑ สเจ มนุสฺसानัน มหคฺฆ
โหติ นนุ ตุมฺหากิ เคหิ มหคฺฆนฺติ วตฺตพฺพิ ๑ โหตุ ฆนฺเต
อมฺหากิ ปุณฺณิ ฆวิสฺสติ คณฺหถาติ วุตเต ปน สมปฺปฏิจฺฉิตฺตํ
วฏฺฐติ ๑ เอว วิหารเณ วิหาโรปรีวตเตตพุโพ ๑ เอเตเนว
นเณ วิหารวตถถปี อาราโมปี อารามวตถถปี วิหารเณ
ปรีวตเตตพฺพิ ๑ วิหารวตถุณา จ มหคฺเขน วา อปฺปกฺเขน
วา วิหารวิหารวตถุอารามอารามวตถุนติ (๒)๑ เอวนฺตาว ถาวเรณ
ถาวรปรีวตฺตณัน เวทิตพฺพิ ๑ ครุภณฺเฑน ครุภณฺฑาปรีวตฺตเน ปน
มณฺจปีจฺจ มหนฺตึ วา โหตุ ชุทฺทกั วา อนฺตมโส จตฺรํกุลปาถกั
คามถารเกหิ ปัสฺวาการเกสุ กิพฺนเตหิ กตฺปี สงฆสสุส
ทินฺนกาลโต ปฏฺจาย ครุภณฺฑั โหติ ๑ สเจปี ราชราชมหา-

มตตาทโย เอกปฺปหารเนว มลฺลจสตี วา มลฺลจสทสฺสี วา
เทนตี สพฺเพ กปฺปิยมลฺลจา สมฺปฏฺฐิจฺฉิตฺตพฺพา ฯ สมฺปฏฺฐิจฺฉิตฺตวา
วฺจฺจตฺตปฏฺฐิปาฏฺฐิยา สงฺฆิกปริโกเคน ปริภุชฺชธาติ ทาทพฺพา ฯ
ปฺกฺกคฺคิกวเสน นทาทพฺพา ฯ อติเรกมลฺลเจ ภณฺฑาทคาราที่สุ
ปฺลฺลญาเปตฺวา ปตฺตจิวรี นิกฺขิปปิตตปิ วฏฺฐติ ฯ พหิสีมาย สงฺฆสฺส
เทมาติ ทินฺนมลฺลโจ สงฺฆตฺเตรสฺส วสนฺนุจฺฉาเน ทาทพฺโพ ฯ
ตตฺถ พหุ เจ มลฺลจา โหนฺติ มลฺลเจเน กมฺมํ นตฺถิ ฯ ยสฺส
วสนฺนุจฺฉาเน กมฺมํ อตฺถิ ฯ ตตฺถ สงฺฆิกปริโกเคน ปริภุชฺชชาติ
ทาทพฺโพ ฯ มหคฺคเมเน สตคฺคเมเน วา สทสฺสคฺคเมเน วา
มลฺลเจเน อณฺณํ มลฺลจสตี ลพฺภติ ปฺริวตฺเตตฺตวา คเหตุพฺพิ ฯ
น เกวลี มลฺลเจเน มลฺลโจเยว อารามอารามวตฺตฺตวิหาร-
วิหารวตฺตฺตปฺปิจฺฉิสีพฺมิโพหนานิปี ปฺริวตฺเตตฺตํ วฏฺฐติ ฯ เอส นโย
ปฺปิจฺฉิสีพฺมิโพหนเนสฺสปี ฯ เอเตสฺสปี กปฺปิยา กปฺปิยํ วตฺตฺตนยเมว ฯ
ตตฺถ อกปฺปิยํ น ปริภุชฺชิตฺตพฺพิ กปฺปิยํ สงฺฆิกปริโกเคน
ปฺริภุชฺชิตฺตพฺพิ ฯ อกปฺปิยํ วา มหคฺคเม กปฺปิยํ วา ปฺริวตฺเตตฺตวา
วตฺตฺตวตฺตฺตฺตนิ คเหตุพฺพานิ ฯ อคฺคฺคเมกฺคฺคํ ภิฉิพฺมิโพหนํ นาม
นตฺถิ ฯ โลหคฺคเม ภิฉิพฺมิโพหนํ โลหคฺคเม ภิฉิพฺมิโพหนํ อิมานิ ตีฉิ
มหนฺตานิ วา โหนฺตฺตํ ชุทฺตฺตกานิ วา อนฺตมโส ปสฺตมตฺตตฺต-
คคฺคเมกานิปี คคฺคเมกานิเยว ฯ โลหวารโก ปน กภาพโลห-
คคฺคเมกานิปี โลหคฺคเมกานิเยว วฏฺฐติ โลหคฺคเมกานิเยว กโต สีลทตีเป

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๒๗

ปาทคณหนโก ภาเชตพุโพ ๑ ปาโท นาม มคธนาพียา
ปณจนาพิมตต์ คณหติ ๑ ตโต อติเรกคณหนโก ครุณจฑ์ ๑
อิมานิ ตาว ปาลีอาคตานิ โลหภาชนานิ ๑ ปาลียมุปน
อนาคตานิปี กิงการปฏิคคหอุพุงกทพุพิกฏจจุปาติตฏฏกสรารก-
สมุคคองการกปลลฐมกฏจจุอาทีนิ ชุททกานิ วา มหนุตานิ วา
สพพานเว ครุณจฑานิ ๑ อยปโต อยถาลกั ตมพโลถาลกนติ
อิมานิ ปน ภาชนียานิ กัสโลหวฏฏโลหภาชนวิกติ สงฆิก-
ปริโกเคน วา คิหิวิกภา วา วฏฏติ ๑ ปุคคลิกปริโกเคน น
วฏฏติ ๑ กัสโลหาทิกภาชน สงฆสส ทินนั ปรีหาริยั น วฏฏติ
คิหิวิกภูนีหารเนว ปรีภุณชิตพพนติ มหาปจจริยั วุตต์ ๑
จเปตวา ปน ภาชนวิกตี อณณสมิปี กปปีโยโลหภณเฑ อณชนิ
อณชนิสลาภา กณณมลหรรณี สุจิปณณสุจิชุททกปิผลโก
ชุททกอารกณฏกกุลจิกา ตาพกตตรยภูจิเวธโก นตฤทานั
ภินุทิวาโล โลหกฏจิ โลหคุโพ โลหปณเฑ โลหจกุกลกั
อณณปี วิปปกตโลหภณฑ์ ภาชนิยั ๑ ฐมเนตตโลถาลที่ปก-
รูกขที่ปกกปลลกโอลมพกที่ปกอติดีปรีสตรจจณนคตรูปกานิ ปน
อณณานิ วา ภิตติจททกภาฐาทีสุ อุปนตพพานิ อนตมโส
โลหจิลกั อุปาทาย สพพานิ โลหภณฑานิ ครุณจฑานิเยว

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๔๒๘

โหนติ ฯ อตตนา ลทธานิปี ปริหริตฺวา ปุคฺคติกปริโกเคน
น ปริภุชิตพฺพานิ สงฺฆิกปริโกเคน วา คิหิวิกฺวานิ วา
วฏฺฏนฺติ ฯ ติปฺภนฺเตปี เอสฺว นโย ฯ ชีรปาสาณมยานิ
ตฏฺฏกสรกาทีนึ ครุภณฺทานิเยว ฯ ฆฏฺกั ปน เตลภาชนั วา
ปาทกคณฺหนกโต อติเรกเมว ครุภณฺทํ ฯ สุวณฺณรชต-
อารกฺกุชาติผลิกภานานิ (๑)คิหิวิกฺวานิปี น วฏฺฏนฺติ ปเคว
สงฺฆิกปริโกเคน วา ปุคฺคติกปริโกเคน วา ฯ เสนาสนปริโกเคน
ปน อามาสฺปี อนามาสฺปี สพฺพิ วฏฺฏนฺติ ฯ วาสีอาทีสุ ยาย
วาสียา จเปตฺวา ทนตกฏฺจเจทนั วา อุจฺจตจฺจนั วา
อณฺณั มหากมฺมึ กาคฺคฺน สกกา ฯ อัย ภานินิยา ฯ ตโต
มหตฺตริ เยนเกนจิ อากาเรน กตา วาสี ครุภณฺทํ ฯ
พรสุ ปน อนตฺมโส เวชฺชานั สิวาเวชนพรสุปี ครุภณฺทเมว ฯ
กฺุชาริยฺพรสุสทิสฺโส เอว วินิจฺฉโย ฯ ยา ปน อวฺรุชสงฺเขเปน
กตา ฯ อัย อนามาสา ฯ กุทฺทาโล อนตฺมโส จตฺรํจฺจลฺมตฺโตปี
ครุภณฺทเมว ฯ นิชาทนั จตฺรสุสฺมุขั วา โทณฺนิมุขั วา วงฺกั
วา อุชฺกั วา อนตฺมโส สมฺมุชฺชนิทฺถฺทกเวชนปี ทณฺทพฺพุทฺธิ
เจ ครุภณฺทเมว ฯ สมฺมุชฺชนิทฺถฺทกเวชนกั ปน อทณฺทกั
ผลมตฺตเมว ฯ ยั สกกา สิปาฏิกาย ปกฺุชิตฺวา ปริหริตฺตํ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๒๕

ภาชนีย ๑ สิขรปี นิชาทเนเนว สงคหิต ๑ เยหิ มนุสเสหิ
วิหารเว วาสีอาทีนิ ทินุนานิ โหนติ ๑ เต เจ ฆเร ททุเต
วา โจเรหิ วิตุเตเต วา เทถ โน ฆนเต อุปกรณเ ปุน
ปากติเก กริสสามาติ วทนติ ทาดพพา ๑ สเจ อahiranติ
น วาเรตพพา ๑ อนาหรนตาปี น โจเทตพพา ๑ กุมมาร-
ตฎฎการจุนทการนพการมณิการปตตพนุชกาน อธิกรณีมุฎจิก-
สณทาสตุลาทีนิ สพพานิ โลหมยอุปกรณานิ สงฆเม ทินุน-
กาลโต ปฎุจาย ครุณททานิ ๑ ติปุโกฎฎกสุวรรณการ-
จุมมการอุปกรณสุปี เอเสว นโย ๑ อัย ปน วิเสโส ๑
ติปุโกฎฎกอุปกรณสุปีติปุจเจทนสตุถัม สุวรรณการอุปกรณสุ
สุวรรณจเจทนสตุถัม จุมมการอุปกรณสุ กตปริกมจุมมจเจทนกัม
ชุตทกสตุถนติ อิมานิ ภาชนีย ฆณททานิ ๑ นหาปีตตุนนการ
อุปกรณสุปี จเปตวา มหากตตริมหาสณทาสัม มหาปีปผลิกถจ
สพพิ ภาชนีย ๑ มหากตตริอาทีนิ ครุณททานิ ๑ วลลืออาทีสุ ๑
เวตตवलลืออาทีกา ยากจิ อฑฒพพาหุปปมาณา วลลือ สงฆสสุ
ทินุนา วา ตตถ ชาตกา วา รกขิตโคปีดาว ครุณททำ
โหติ ๑ สวา สงฆกมเม จ เจตียกมเม จ กเต เจ อติเรกา
โหติ ปุคคติกมเมปี อุปเนตุ วฎฎติ ๑ อรกขิตา ปน
ครุณททเมว น โหติ ๑ สุตตมกจิวกานาพิเกรหีรจุมมยา
รชชุกา วา โยตุตานิ วา วาเก จ นาพิเกรหีเร จ

วฏฺเฐตุวา กตา เอกวฏฺฐา วา ทฺวิตฺติวฏฺฐา วา สงฺฆสฺส
ทินฺนกาลโต ปฏฺจาย ڪรฺภณฺทํ ฯ สุตฺตํ ปน อวฏฺเฐตุวา ทินฺนํ
มกฺจิวากนาฬิเกราหิรา จ ภาชนียา ฯ ยหิ ปเนตานิ
รชชุกโยตฺตาทินิ ทินฺนานิ โหนฺติ เต อตฺตโน ڪรณฺเณ
หฺรณฺตา น วาเรตพฺพา ฯ โยโกจि อนุตฺมโส อฏฺฐงฺคฺลิสฺสุจि-
ทณฺฑมตฺโตปิ เวพฺุ สงฺฆสฺส ทินฺโน วา ตตฺถ ชาตโก วา
รڪฺชิตโฌปิโต ڪรฺภณฺทํ ฯ โสปี สงฺฆกมฺเม จ เจตियกมฺเม จ
กเต อติเรโก ปุคฺคตฺติกมฺเม ทาคฺุ วฏฺฐติ ฯ ปาทกณฺหนกเตลนาฬิ
ปน กตฺตรยภูจิ อุปาหนทณฺโฑ นตฺตทณฺโฑ นตฺตสลากาติ
อิทเมตฺถ ภาชนียภณฺทํ ฯ ททฺฒเคหมนุสฺสา ڪณฺหิตฺวา ڪจฺณนฺตา
น วาเรตพฺพา ฯ รڪฺชิตโฌปิตเวพฺ ڪณฺหนฺเตน สมกํ วา
อติเรกํ วาถาวริ อนุตฺมโส ตํ อڪุณฺนกวาลิกายปิ ฝาดิกมฺมํ
กตฺวา ڪเหตพฺโพ ฝาดิกมฺมํ อกตฺวา ڪณฺหนฺเตน ตตฺถเว
วลฺยเชตพฺโพ ฯ กมนกาเล สงฺฆิเก อวาเส จเปตฺวา ว
คณฺตพฺพิ ฯ อสฺติยา ڪเหตฺวา ڪเตน ปหิณฺตีวา ทาดพฺโพ ฯ
เทสนฺตรํ ڪเตน สมฺปตฺตวิหาเร สงฺฆิกาวาเส จเปตพฺโพ ฯ
ติณฺนติ มฺลฺยํ จ ปพฺพชญจ จเปตฺวา อวเสสํ ยงฺกิลฺยจि
ติณฺนํ ฯ ยตฺถ ปน ติณฺนํ นตฺถิ ตตฺถ ปณฺเณหิ ฉาเทนฺติ
ตสฺมา ปณฺณํปิ ติณฺเนว สงฺคหิตํ ฯ อิติ มฺลฺยชาติสฺสุ ยงฺกิลฺยจि
มฺลฺยจิปฺปมาณํปิ ติณฺนํ ตापณฺณชาติสฺสุปิ เอกํ ปณฺณํปิ สงฺฆสฺส

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๓๑

ทินฺนํ วา ตตฺถ ชาตกํ วา พหาราเม สงฺฆสฺส ตินฺนวตฺถโต
 ชาตติณฺณํ วา รกฺขิตโศปิตํ คุรุณฺณํ โหติ ฯ ตํปี สงฺฆกมฺเม
 จ เจตียกมฺเม จ กเต อติเรกํ ปุคฺคฺลิกกมฺเม ทาคู วัฏฺฏติ ฯ
 ททฺธเคหมนุสฺสา กเหตุวา กจฺจนฺตา น วาเรตพฺพา ฯ
 อฏฺฐจฺกุลปฺปมาโณปิ ธิตฺตโปฏฺฐโก คุรุณฺณเมว ฯ มตฺติกา
 ปกติมตฺติกา วา โหตุ ปณฺจวณฺณา วา สฺวทฺธา วา สชฺชฺรส-
 กุฏฺฐสฺสเลสาทิสฺสุ วา ยงฺกิลฺลิจิ ทฺลลภฺภูจฺจเน อาเนตฺวา วา
 ทินฺนํ ตตฺถ ชาตกํ วา รกฺขิตโศปิตํ ตาลปฺกมตฺตํ
 คุรุณฺณํ โหติ ฯ ตํปี สงฺฆกมฺเม จ เจตียกมฺเม จ กเต
 นิฏฺฐิจเต อติเรกํ ปุคฺคฺลิกกมฺเม ทาคู วัฏฺฏติ ฯ หิงฺกุหิงฺกุลกหริตฺตาล-
 มโนสฺสิลายชฺชานานิ ปน ภาชนียภณฺฑานานิ ฯ ทารุณฺณเท โย
 โกจิ อฏฺฐจฺกุลสฺสจฺจิทฺตเมตฺตโตปี ทารุณฺณทโก ทารุทฺลลภฺภูจฺจเน
 สงฺฆสฺส ทินฺนโน วา ตตฺถ ชาตโก วา รกฺขิตโศปิตอ อัย
 คุรุณฺณํ โหตีติ คุรุณฺณทึยฺ วุตฺตํ ฯ มหาอฏฺฐกถายํ ปน สพฺพปี
 ทารุเวพฺพ จมฺมปาสาณาทิวิกตี ทารุณฺณเทเน สงฺคณฺหิตฺวา เตน
 โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส อาสนฺทิกโก อฺปฺปนฺโน โหตีติ อิตฺโต
 ปฏฺฐาย ทารุณฺณทวินิจฺฉโย วุตฺโต ฯ ตตฺตรายํ อตฺถทฺธาโร ฯ
 อาสนฺทิกโก สตฺตฺตฺจโค ภาทฺทปฺปิจํ ปิจิกา เอพฺกปาทปฺปิจํ อามล-
 ก-
 วนฺณกปฺปิจํ ปณฺณิกปฺปิจํ ผลกํ โกจฺฉํ ปฺลาสฺปิจฺฉนฺติ อิมฺเส ตาว

ยงกิลยจิ ชุทุทกั วา โหตุ มหนตุ วา สงฆสส ทินนั
ครุภณั โหติ ฯ ปลาตปีเจเน เจตุถ กทลปตตาทินิปี ปีจานิปี
สงคหิตานิ ฯ พุคคฆมมโอินทุธิปี วาพรูปปริกขิตตุต รตนปสิพิพิต
โกจันิ ครุภณัทเมว ฯ จงกมผลกั ทิมผลกั วา จีวรโชนผลกั
วา ฆณฺณผลกั วา ฆณฺณมคฺคโร วา ทนตกฏจเจทนทณฺทกา
ทณฺทมคฺคโร วา(๑) อมพณิ รชนโทณิ อุทกปฏิจจโก ทารุมโย
วา ทนตมโย วา เวพุมโย วา สปาทโกปี อปาทโกปี สมคฺโค
มณฺชสา ปาทคณฺหนกโต อติเรกปฺปมาโณ กรณฺโท อุทกโทณิ
อุทกกฏาหิ อุพุงโก กฏจฺจุ ปานียสรวากั ปานียสงฺโขติ เอเตสุ
ยงกิลยจิ สงฆเม ทินนั ครุภณั สงฆถาลกั ปน ภาชนียั ฯ
ตถา ทารุมโย อุทกคฺคฺโก ปาทกถลิกมณฺทลลว ทารุมยั วา
โหตุ ตาลปณฺณาทิมยั วา สพพิ ครุภณั ฯอาธารโก
ปตตปิธานั ตาลวณฺณั วิชนิ จงฺโคฏกั ปจฺฉิ ยญฺฉิสมมุชฺชนิ
มฺญฺฉิสมมุชฺชนินิ เอเตสุ ยงกิลยจิ ชุทุทกั วา มหนตุ วา
ทารุเวพุปณฺณจมาทิสฺสู เชนเคนจิ กตฺติ ครุภณัทเมว ฯ
ถมกตฺตลาโสปาณผลกาทิสฺสู ทารุมยั วา ปาสาณมยั วา ยงกิลยจิ
เคหสมภารูปกั (๒)โยโกจิ กฏสวารโก ยงกิลยจิ ภูมมตฺตรณิ
ยงกิลยจิ ออกปฺปิยจมมि สงฆเม ทินนั ครุภณั ภูมมตฺตรณิ
กาตุ วญฺญติ ฯ เอพกจมมि ปน ปจฺจตฺตรณคตีกิปี ครุภณัทเมว ฯ
๑. สี. ทณฺทมคฺคโร นาวา ฯ ๒. เคหสมภารูปิ อิติปี ฯ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๓๓

กปฺปิยจมฺมานิ ภาชนียานิ ฯ กุรุณฺหิยํ ปน สพฺพํ มลฺลจปฺปมาณํ
 จมฺมํ คุรุณฺณทฺนฺตํ วุตฺตํ ฯ อุทฺทกฺขลํ มุสฺลํ สุปฺปํ นิสํ
 นิสทโปกํ ปาสาณโทณิ ปาสาณกฺฎาหํ คุริเวมภสฺสตาหิ สพฺพํ
 เปสการาทิภณฺทํ สพฺพํ กสิภณฺทํ สพฺพํ จกฺกยฺตุตฺตกฺยานํ
 คุรุณฺณทฺเมว ฯ มลฺลจปาโท มลฺลจอฏฺฐนิ ปิจปาโท ปิจอฏฺฐนิ
 วาสีฬฺรสุอาทินํ ทณฺหา เอเตสุ ยงฺกิลฺลิจิ วิปฺปกตฺตจฺจนกมฺมํ
 อนิฏฺฐิตเมว ภาชนียํ ฯ ตจฺจนิตมฺภุจํ ปน คุรุณฺณํ โหติ ฯ
 อนุลฺลวาทวาสิยา ปน ทณฺโฆ ฉตฺตมฺภุจิปณฺณํ กตฺตรยฺภุจิ
 อุปาหนา อรณฺนิสํหิตํ ฐมฺมกรโก ปาทกณฺหนกโต อนตฺริตฺตํ
 อามลกตฺมฺพํ อามลกฆฺโฆ อลาพุกตฺมฺพํ จมฺมฆฺโฆ อลาพุมฺโฆ
 วิสาณกตฺมฺพนฺตํ สพฺพเมตํ ภาชนียํ ตโต มหนฺตตฺรํ
 คุรุณฺณํ ฯ หตฺถิทนฺโตะ วา ยงฺกิลฺลิจิ วิสาณํ วา อตฺตจฺนิตํ
 ยถากตฺเมว ภาชนียํ ฯ เตหิ กตฺมลฺลจปาทาหิสฺสํ ปุริมสฺสทิสฺสเยว
 วินิจฺจโย ฯ ตจฺจนิตนิฏฺฐิตปี หิงฺคุกรณฺทโก อลฺลชฺณีกรณฺทโก
 คณฺจโก คณฺจเวรฺโน (๑)อลฺลชฺณี อลฺลชฺณีสลาภา อุทฺทกฺปฺลฺลชฺณีติ อิทํ
 สพฺพํ ภาชนียเมว ฯ มตฺตติกาภณฺเฑ สพฺพมฺนุสฺसानํ อุปโกค-
 ปรีโกคํ ฆฏฺฐิปิธานาหิ กุลาตภาชนํ ปตฺตกฺฎาหํ องฺการกฺฎาหํ
 ฐมฺมชานกํ ทิปฺรฺกฺโข ทิปฺกปฺลฺลิกา จยนิฏฺฐิกา ฉทนิฏฺฐิกา
 ฐปฺปิกาติ สจฺจสฺส ทินฺนกาลโต ปฏฺจาย คุรุณฺณํ ฯ ปาท-
 # ๑. คณฺจโก คณฺจเวรฺโน อิติปิ?

คณฺหนกโต อนตฺริตฺตปฺปมาโณ ปน ฆฏฺโถ ปตฺตํ ถาลกํ
กณฺจฺโถ กุณฺฑิกาทิ อิทฺเมตฺถ ภาชนียกณฺฑํ ฯ ยถา จ
มตฺตีกากณฺฑเฑ เอวํ โลกฺกณฺฑเฑปี ฯ กุณฺฑิกา ภาชนีย-
โกฏฺฐาสเมว ภชตฺติ ฯ อยฺเมตฺถ อนฺุพฺพุทฺธิกา ฯ

กณฺฑิกาธานมตฺเตนาติ ทฺวารพาทานํ อุปริ กเตน กโปต-
กณฺฑิกโยชนมตฺเตน ฯ ปริกณฺฑกฺรณมตฺเตนาติ โคมยปริกณฺฑ-
กสาวปริกณฺฑกฺรณมตฺเตน ฯ ฐุมกาลีกนฺติ อิทํ ยาวสฺส จิตฺกฐโม
น ปณฺญาติ ตาว อยํ วิหารโ อेतฺสฺเสวาติ เอวํ ฐุมกाल
อปโลเกตฺวา กตฺปริโยสฺสิตํ วิหาริ เทนฺติ ฯ วิปฺปกตฺนฺติ เอตฺถ
วิปฺปกโต นาม ยาว โคปานสิโย น อาโรหนฺติ ฯ โคปานสิสุ
ปน อารุพฺพาสฺสพฺพุทฺโตนามโหติ ตสฺมา ตโต ปฏฺฐาย
น ทาทพฺโพติ ฯ กิณฺจิทเวว สมากตฺเปตฺวา กาสฺสฺสตี ฯ ชุทฺทเก
วิหารเ กมฺมํ โอลเกตฺวา ฉปฺปญฺจวสฺสีกนฺติ กมฺมํ โอลเกตฺวา
จตุหฺตฺเถ วิหารเ จตุวสฺสีกํ ปญฺจหฺตฺเถ ปญฺจวสฺสีกํ จหฺตฺเถ
ฉวสฺสีกํ ทาทพฺพํ ฯ อจฺจฺชโยโค ปน ยสฺมา สตฺตฏฺฐหฺตฺโถ
โหติ ตสฺมา เอตฺถ สตฺตฏฺฐวสฺสีกนฺติ วุตฺตํ ฯ สเจ ปน
โส นวหฺตฺโถ โหตินววสฺสีกํปี ทาทพฺพํ ฯ มหฺลลเก ปน
ทสฺหฺตฺเถ เอกาทสฺหฺตฺเถ วิหารเ วา ปาสาทเ วา ทสวสฺสีกํ
วา เอกาทสวสฺสีกํ วา ทาทพฺพํ ฯ ทฺวาทสฺหฺตฺเถ ปน ตโต

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกขนุทธกถณนา หน้า ๔๓๕

อธิเก วา โลหปาสาทสทิสปี ทวาทส วสฺสิกเมว ทาทพฺพํ น
ตโต อุตฺตรํ ๑ นวกมฺมิโก ภิกฺขุ อนฺโตวสฺเส ตํ อวาสิ ลภติ
อุตุกาเล ปฏฺิพาหิตฺุ น ลภติ ๑ สเจ โส อวาโส ชิริติ
อวาตสามิกสฺส วา ตสฺส วฺเส อุปฺปนฺนสฺส วา กสฺสจ
กเถตพฺพํ อวาโส โว นสฺสติ ชฺคฺคธ เอตํ อวาสนฺติ ๑
สเจ โส น สกฺโกติ ภิกฺขุหิ ฉาตเก วาอุปฺนฺจฺจาเก วา
สมาทเปตฺวา ชฺคฺคิตพฺโพ ๑ สเจ เตปี น สกฺโกนฺติ สงฺฆิเกน
ปจฺจเยน ชฺคฺคิตพฺโพ ๑ ตสฺมีปี อสฺติ เอกํ อวาสิ วิสฺสชฺเชตฺวา
อวเสสา ชฺคฺคิตพฺพา ๑ พฺหุ วิสฺสชฺเชตฺวา เอกํ สณฺจฺาเปตตปี
วฏฺฐติเยว ๑ พฺหุภิกฺเข ภิกฺขุสฺส ปกฺกนฺเตสฺส สพฺเพ อวาสา
นสฺสนฺติ ตสฺมา เอกํ วา เทว วา ตโย วา อวาเส
วิสฺสชฺเชตฺวา ตโต ยาคฺคตฺตจิวราทีนํ ปริภฺญชฺนฺเตหิ เสสา
อวาสา ชฺคฺคิตพฺพาเยว ๑ กฺรฺนฺทึยํ ปน วุตฺตํ สงฺฆิเก
ปจฺจเย อสฺติ เอโก ภิกฺขุ ตฺยํหํ เอกํ มณฺจฺญจฺานํ กเหตุวา
ชฺคฺคาหีติ วตฺตพฺโพ ๑ สเจ พฺหุตรํ อิจฺฉติ ติภากํ วา
อุปฺทมฺภากํ วา ทตฺวาปี ชฺคฺคาเปตพฺโพ ๑ อถ ถมฺภมตฺตเมเวตถ
อวสิญฺจํ พฺหุกมฺมํ กตฺตพฺพนฺติ น อิจฺฉติ ๑ ตฺยํหํ ปุคฺคติกเมว
กตฺวา ชฺคฺค เอวํปี หิ สงฺฆสฺส ภณฺทกฏฺฐปนฺญจฺานญจ
นวกานญจ วสนฺญจฺานํ ภวิสฺสตีติ ชฺคฺคาเปตพฺโพ ๑ เอวํ ชฺคฺคิตโต
ปน ตสฺมี ชีวฺนเต ปุคฺคติกโก โหติ ๑ มเต สงฺฆิโกเยว ๑ สเจ

สทฐิวิหริกัน ทาทุกาโม โหติ กมมํ โอลเถตุวา ตติยภากํ
วา อุปทตฺตภากํ วา ปุคฺคตฺติกํ กตฺวา ชคฺคาเปตพุโพ ๑ เอตํ
หิ สทฐิวิหริกัน ทาทุ ลภติ ๑ เอวํ ชคฺคนเก ปน อสติ
เอกํ อาวาสํ วิสฺสชฺเชตฺวาติอาทินา นเยน ชคฺคาเปตพุโพติ ๑
อิทํปี จ อณฺณํ ตตฺถเว วุคฺคตํ ๑ เทว ภิภฺชฺสงฺฆิกํ ภูมि
คเหตุวา โสเชตฺวา สงฺฆิกํ เสนาสนํ กโรนฺติ ๑ เยน สา
ภูมि ปจฺจํ กหิตา โส สามิ ๑ อุโภปิ ปุคฺคตฺติกํ กโรนฺติ
โสเยว สามิ ๑ โส สงฺฆิกํ กโรติ อิตโร ปุคฺคตฺติกํ กโรติ ๑
อณฺณํ เจ พหุ เสนาสนญฺจานํ อตฺถิ ปุคฺคตฺติกํ กโรนฺโตปิ
น วาเรตพุโพ ๑ อณฺณสฺมิ ปน ตาทีเส ปญฺจิสฺสเป จาเน อสติ
ตํ ปญฺจิสฺสวา สงฺฆิกํ กโรนฺเตเนว กาทพุพิ ๑ ยํ ปน
ตสฺส ตตฺถ วยกมฺมํกตํ ตํ ทาทพุพิ ๑ สเจ ปน กตาวาเส
วา อาวาสกรณญฺจานเน วา ฉายูปกผลูปกา รุกฺขา โหนฺติ
อุปโถเกตุวา หาเรตพุพา ๑ ปุคฺคตฺติกา เจ โหนฺติ สามิกา
อาปุจฺจิตพุพา ๑ โน เจ เทนฺตฺติยวตฺตติยํ อาปุจฺจิตฺวา รุกฺข-
อคฺชนกํ มฺลํ ทสฺสามาติ หาเรตพุพา ๑ โย ปน สงฺฆิกํ
वलฺลิมตฺตํปี อคเหตุวา อหริเมน อุปกรณน สงฺฆิกาย ภูมिया
ปุคฺคตฺติกํ วิหริ การติ ๑ อุปทตฺตํ สงฺฆิกํ โหติ อุปทตฺตํ
ปุคฺคตฺติกํ ๑ ปาสาโท เจ โหติ เหฏฺฐา ปาสาโท สงฺฆิกโก
อุปฺริ ปุคฺคตฺติโก ๑ สเจ โย เหฏฺฐา ปาสาทํ อิจฺฉติ ตสฺส

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณนา หน้า ๔๓๗

โหติ ๑ อถ เหฏฐา จ อุปริ จ อิจฉติ อุกยตุถ อุปทุตัม
ลภติ ๑ เทว เสนาสนานิ กาทเรติ เอกัง สงฆิกัง เอกัง ปุคคตีกัง
สเจ วิหารเ อฏฐิตน สงฆิกน ทพพสมภาเรน กาทเรติ
ตติยัม ลภติ ๑ สเจ อกตฏฐาเน จยัม วา ปมุขัม วา กโรติ
พหิกุฑูเต อุปทุตัม สงฆสส อุปทุตัม ตสส ๑ อถ มหนตัม
วิสम्मัม สัม ปุเรตวา อปเท ปทํ ทสเสตวา กตัม โหติ อนิสสโร
ตตุถ สจฺโฆ ๑

เอกัง วรเสยยนติ เอตุถ นวกมมทานฏฐาเน วา วสฺสคฺเคน
ปตฺตฏฐาเน วา ยัม อิจฉติ ลภติ ตัม เอกัง วรเสยยัม
อนุชานามิติ อตุโถ ๑

ปริโยสิตเต ปกกมตี ตสฺเสว ตนฺตี ปฺน อาคนตฺวา วสฺสํ
วสนตฺสส อนฺโตวสฺสํ ตสฺเสว ตัม ๑ อนาคจฺจนตฺสส ปน
สทฺธิวิหาริกาทโย คเหตุณฺ ลภนฺตี ๑

นาภิหรนฺตีตี อญฺจตุร หริตฺวา น ปริญฺชนฺตี ๑
คฺคตฺตถายาตี ยัม ตตุถ มญฺจปีจาทิกัง ตสฺส คฺคตฺตถาย ตัม
อญฺจตุถ หริตฺตุ อนุชานามิติ อตุโถ ๑ ตสฺมา อญฺจตุถ หริตฺวา
สงฆิกปริโกเคน ปริญฺชนตฺสส นฏฺฐัง สุนฏฺฐัง ชินฺณํ สฺชินฺณํ
สเจ อโรคํ ตสฺมี วิหารเ ปฏิสงฺขเต ปฺน ปากตีกัง กาทพฺพิ ๑
ปุคคตีกปริโกเคน ปริญฺชโต นฏฺฐัง วา ชินฺณํ วา คีวา

โหติ ตสฺมี ปฏิสงฺขเต ทาทพฺพเมว ฯ สเจ ตโต โคปานสิ-
อาทีนึ คเหตุวา อณฺณสฺมี สงฺฆิกาวาเส โยเชนฺติ โยชิตานึ
สุโยชิตานึ ฯ ปุคฺคติกาวาเส โยเชนฺเตหิ ปน มฺลํ วา ทาทพฺพิ
ปากติกํ วา กาทพฺพิ ฯ ฉทฺทิตฺตวิหารโต มลฺยปีจาทินึ
เถยฺยจิตฺตเตน คณฺหนฺโต อุตฺถาเรเยว ภาณฺทกฺเขน การตพฺโพ ฯ
ปฺน อวาตีกกาลे ทสฺสามิตฺติ คเหตุวา สงฺฆิกปริโภเคน
ปริภฺวชนตฺตสฺส นภฺจํ สฺนภฺจํ ชินฺณํ สฺชินฺณํ อโรคํ เจ
ปากติกํ กาทพฺพิ ฯ ปุคฺคติกปริโภเคน ปริภฺวชนตฺตสฺส นภฺจํ
คิลา โหติ ฯ ตโต ทฺวารวตปानาทินึ สงฺฆิกาวาเส วา
ปุคฺคติกาวาเส วา โยชิตานึ ปฏิทาทพฺพานิเยว ฯ

ผาตีกมฺมตฺถายาติ วุฑฺฒีกมฺมตฺถาย ฯ ผาตีกมฺมํ เจตฺถ สมกํ
วา อติเรกํ วา อกฺเขนํ มลฺยปีจาทิเสนาสนเมว วฏฺฏติ ฯ

จกฺกสิตฺติ กมฺพลาทีหิ เวเจตฺวา กตจกฺกสิกํ ฯ

อลฺลเหหิ ปาเทหิตฺติ ยะหิ อกฺกนตฺตภูจฺจเน อุตฺถํ ปญฺญาติ
เอวรฺูเปหิ ปาเทหิ ปริภฺวทกฺตา ภูมึ วา เสนาสนํ วา
อนกฺกमितพฺพิ ฯ สเจ ปน อุตฺถสิเนหฺมตฺตเมว ปญฺญาติ น
อุตฺถํ วฏฺฏติ ฯ ปาทปฺญจฺนี อปน ลฺลปาเทหิปี อกฺกमितฺตุ
วฏฺฏติเยว ฯ สอุปฺปาหเนน โธตปาเทหิ อกฺกमितพฺพภูจฺจเนเยว น
วฏฺฏติ ฯ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถา หน้า ๔๓๕

โจพเคน ปลิวเจตุนติ สุธาภูมิย วา ปริภณทภูมิย วา
สเจ ตภูฎีกา วา กฐสารโก วา นตติ โจพเคน ปาทา
เวเจตพพา ๑ ตสมิ อสติ ปณณปี อตถริตุ วภูฎติ กิณจิ
อนตถริตุวา จเปนตสส ปน ทุกุกุ ๑ ยทิ ปน ตตถ เนวาสิกา
อตถตายปี ภูมียา จเปนติ อโธตปาเทหิ วลณเชนติ ตเถว
वलณเชตุวภูฎติ ๑

น ภิกขเว ปริกมมกตา ภิตตติ เสตภิตติ วา
จิตตกมมกตา วา น เกวลณจ ภิตตียะว ทวารปี วาตปานปี
อปสเสนผลกปี ปาสาณตถมกปี รุกขตถมกปี จิวเรน วา
เคนจิ วา อปปฏิจณาเทตวา อปสสยิตุน ลภติเยว ๑

โธตปาทกาคิ โธตปาทกา หุตวา โธเตหิ ปาเทหิ
อกุกमितพพภู จาเน นิปชชิตุ กุกกุจายนติ ๑ โธตปาทเกติปี
ปาโจ ๑ โธเตหิ ปาเทหิ อุกุกमितพพภูจาสเสต อธิวงน ๑
ปจจตุตริตุวาติ ปริภณทกตภูมิ วา ภูมุตถธมเสนาสน วา
สงฆิก มณจปีจ วา อตตโน สนุตเคน ปจจตุตถเรน
ปจจตุตริตุวา นิปชชิตพพ ๑ สเจ นิททายโตปี ปจจตุตถธ
สงกุฎิเก โกจิ สรราวโย มณจวา ปีจ วา สุตติ
อาปตติเยว ๑ โลมesu ปน โลมคณนาย อาปตติโย ๑ ปริโภคสีเสน
อปสสยนตสสาปี เอเสว นโย ๑ หตถตลปาตเลหิ ปน สุตติ

วา อกุกมิตฺตํ วา วฏฺฏติ ๑ มณฺจปฺปิจฺจํ นีหฺรนฺตสฺส กาย
ปฏฺิหณฺณติ อนาปตฺติ ๑

น สกฺโกนฺติ สงฺฆภตฺตํ กาคฺคฺนฺติ สกฺกสฺส จ สงฺฆสฺส
ภตฺตํ กาคฺคฺ น สกฺโกนฺติ ๑ อิจฺฉนฺติ อุกฺเทศภตฺตฺนฺติอาทิสฺ
เอกํ วา เทว วา ๑เปฯ ทส วา ภิกฺขุ สงฺฆโต อุกฺทิสฺติว
เทธาติ เอวํ อุกฺเทศน ลทฺธภิกฺขุณฺ ภตฺตํ กาคฺคฺ อิจฺฉนฺติ ๑
อปฺเร ตเถว ภิกฺขุ ปฺริจฺฉินฺทิตฺวา นิมนฺเตตฺวา เตสํ ภตฺตํ
กาคฺคฺ อิจฺฉนฺติ ๑ อปฺเร สลากาโย ปฺริจฺฉินฺทิตฺวา ๑ อปฺเร
ปฺกฺขิกํ อุโปสฺถิกํ ปาฏฺิพฺทิกนฺติ เอวํ นิยมตฺวา เอกสฺส ว
ทฺวินฺนํ วา ๑เปฯ ทสนฺนํ วา ภิกฺขุณฺ ภตฺตํ กาคฺคฺ
อิจฺฉนฺติ ๑ อิติ เอตานิ เอตตฺกานิ ภตฺตานิ อุกฺเทศภตฺตํ
นิมนฺตฺนฺติ อิทํ โวหารํ ปตฺตานิ ๑ ยสฺมา ปน เต สเจปี
ทฺพฺภิกฺเข น สกฺโกนฺติ สฺภิกฺเข ปน ปฺน สงฺฆภตฺตํ กาคฺคฺ
สกฺกิสฺสนฺติ ตสฺมา ภควา ตํปี อนฺโต กตฺวา อนฺชานามิ
ภิกฺขเว สงฺฆภตฺตํ อุกฺเทศภตฺตฺนฺติอาทิมอาห ๑ ตตฺถ สงฺฆภตฺเต
จิตฺติกา นาม นตฺถิ ตสฺมา อมฺหากํปี อชฺช ทส ทฺวาทส
ทิวसानิ ภูณฺชนฺตานิ อิทานิ อณฺณโต ภิกฺขุ อาเนธาติ น เอวํ
ตตฺถ วตฺตพฺพํ ๑ ปฺริมทิวเสสฺ อมฺเหหิ น ลทฺธํ อิทานิ ตํ
อมฺหากํ คาเหธาติ เอวํปี วตฺตํ น ลภฺติ ๑ ตํ หิ อากตาคตานิ
ปาปฺณาติเยว ๑ อุกฺเทศภตฺตาทิสฺ ปน อัย นโย ๑ รณฺณา

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๔๑

วา ราชมหามตฺเตน วา สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา เอตฺตเก ภิกฺขุ
อาเนถาติ ปหิเต กาลํ โฆเสตฺวา จิตฺกา ปุจฺฉิตฺพุพา ฯ สเจ
อตุถิ ตโตปฏฺจาย คาเหตุพฺพิ ฯ โน เจ เถราสนโต ปฏฺจาย
คาเหตุพฺพิ ฯ อุทฺทเทสเกน ปิณฺฑปาติกานํปี น อติกกเมตพฺพิ ฯ
เต ปน ฐตฺตํ รกฺษนฺตา สยเมว อติกกเมตฺสนฺติ ฯ เอวํ
กาหิยมาเน อลสชาติกา มหาเถรา ปจฺฉา อากจฺฉนฺติ ฯ
กนฺเต วิสตีวสฺสานํ กาหิยตีคฺคฺมหาํ จิตฺกา อติกกนฺตาติ
น วตฺตพฺพา ฯ จิตฺกํ ฐเปตฺวา เตสํ คาเหตุวา ปจฺฉา จิตฺกาย
คาเหตุพฺพิ ฯ อสฺสกาวิหारे พหุํ อุทฺทเทสกตฺตํ อุปฺปนฺนฺติ สุตฺวา
โยชนนฺตริกวิหารโตปี ภิกฺขุ อากจฺฉนฺติ ฯ สมฺปตฺตสมฺปตฺตานํ
จิตฺตฺจฺจานโต ปฏฺจาย คาเหตุพฺพิ ฯ อสมฺปตฺตานํปี อุปฺจารสีมํ
ปวิฏฺจานํ อนฺตเววาสิกาทีสุ คณฺหนฺเตสุ คาเหตุพฺพเมว ฯ พหิ-
อุปฺจารสีมาย จิตานํ คาเหตุติ วทฺนฺติ น คาเหตุพฺพิ ฯ
สเจ ปน อุปฺจารสีมํ โอกกนฺเตหิ เอกาพฺพธา หุตฺวา อตฺตโน
วิหารทฺวาเร วา อนฺโตวิหารเรเวว วา โหนฺติ ฯ ปริสวเสน
วทฺตติตา นาม สีมา โหติ ตสฺมา คาเหตุพฺพิ ฯ สงฺฆนวกสฺส
ทินฺนํปี ปจฺฉา อากตฺตานํ คาเหตุพฺพเมว ฯ ทฺตฺติยภาเค ปน
เถราสนํ อารุพฺเห ปฺน อากตฺตานํ ปจฺมภาโก น ปาปฺณาติ ฯ
ทฺตฺติยภาคโต วสฺสกุเลน คเหตุพฺพิ ฯ เอกสฺมี วิหारे เอกํ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคความณณา หน้า ๔๔๒

ภคตฺตทฺเตสฺสจฺจํ ปริจฺฉินฺทิตฺวา คาวุตฺตปฺปมาณายปี อุปจาร์สีมาย
ยตฺถ กตฺถจิ อารโจะตฺถ อุตฺตเทสภคตฺถํ ตฺสุมึเยว ภคตฺตทฺเตสฺสจฺจํ
คานฺเตพฺพํ ฯ เอโก เอกสฺส ภิกฺขุโน ปหิณฺนิ เสวปี สงฺฆโต
อุทฺทิสิตฺวา ทส ภิกฺขุ ปหิณฺณาติ ฯ เตน โส อตฺถโ
ภคตฺตทฺเตสภคตฺถ อารโจะตฺตพฺโป ฯ สเจ ตํ ทิวสํ ปมุสฺสตี ฯ
ทุตฺติยทิวเส ปาโถว อารโจะตฺตพฺพํ ฯ อถ ปมุสฺสตีจฺวา ปิณฺฑทาย
ปวิสฺนุโต สรตี ยาว อุปจาร์สีมํ นาตฺถกมฺมติ ตาว ยา
โกชนสาลาย ปกติจิตฺติกาย ตฺสสาเยว วเสน คานฺเตพฺพํ ฯ สเจปี
อุปจาร์สีมํ อตฺถิกนฺตา ภิกฺขุ จ อุปจาร์สีมญฺเจเกหิ เอกาทฺททฺธา
โหนตฺติ อณฺเณมณฺเณ ทฺวาทสทฺถตฺถนฺตรํ อวิขิตฺวา กจฺฉนฺติ ฯ
ปกติจิตฺติกาย วเสน คานฺเตพฺพํ ฯ ภิกฺขุนมฺปน ตาทิสฺเส เอกาทฺททฺθε
อสตี พหิอุปจาร์สีมายยสฺมึ จานฺเน สรตี ฯ ตตฺถ นวํ จิตฺกํ
กตฺวา คานฺเตพฺพํ ฯ อนุโตคานฺเม อาสนสาลาย สรนฺเตน
อาสนสาลาย จิตฺติกาย คานฺเตพฺพํ ฯ ยตฺถกตฺถจิ สริตฺวา
คานฺเตพฺพเมว อคานฺเตนฺ วญฺญตฺติ ฯ น หิ เอตํ ทุตฺติยทิวเส
ลภตีติ ฯ สเจ สกวิหารโต อณฺเณ วิหารํ กจฺฉนฺเต ภิกฺขุ
ทิสฺวา โภจิ อุตฺตเทสภคตฺถํ อุตฺทิสฺสาเปตี ฯ ยาว อนุโตอุปจारे
วา อุปจาร์สีมญฺเจเกหิ สทฺธี วุตฺตตฺนเยเนว เอกาทฺททฺธา โหนตฺติ
ตาว สกวิหารเ จิตฺติกาย วเสนเนว คานฺเตพฺพํ ฯ พหิอุปจारे

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๔๓

จิตานัน ปน ทินัน สงฆโต ฆนเต เอตตเก นาม ภิกขุ
อุททิสถาติ วุตเต สมปตตสมปตตานัน คาเหตุพัพ ๑ ตตถ
ทวาทสทถนุตริ อวิขหิตวา เอกาพทฐนเยเนว ทูเร จิตาปี
สมปตตยาเยวาติ เวทิตพพา ๑ สเจ ยั วิหาริ กจจุนติ ๑ ตตถ
ปวิฏฐานัน อารโจะนติ ๑ ตสส วิหารสส จิติกาย วเสน
คาเหตุพัพ ๑ สเจปี คามทวาระ วา วิธิยั วา จตุกเก วา
อนุตระมเร วา ภิกขุ ทิสวา โยโกจิ สงฆทเทสิ อารโจะติ ๑
ตสมี จาเน อนโตอุปะจารกตานัน คาเหตุพัพ ๑ ฆรูปจารโ เจตถ
เอกั ฆริ เอกูปจาริ เอกั ฆริ นานูปจาริ นานาฆริ เอกูปจาริ
นานาฆริ นานูปจารุนติ อิมลั วเสน เวทิตพโพ ๑ ตตถ
ยั เอกกถสส ฆริเอกवलลขั โหติ ตั สุปปะปาตปริจเจทสส
อนโต เอกูปจาริ นาม ๑ตตถุปปะนโน อุทเทสลาโก ตสมี
อุปะจारे ภิกขาจารวคเตนปี จิตานัน สพเพสิ ปาปุณาติ ๑ เอตถ
เอกั ฆริ เอกูปจาริ นาม ๑ ยั ปน เอกั ฆริ ทวินัน
ภரியานัน สุขวิหารคถาย มชฺเฒ ภิคคิ อุปภูจเปตวา นานา-
ทวารवलลขั กตถ ตตถุปปะนโน อุทเทสลาโก ภิคคิอนตริกสส
น ปาปุณาติ ตสมี จาเน นิสินนสเสว ปาปุณาติ ๑ เอตถ
เอกั ฆริ นานูปจาริ นาม ๑ ยสมี ปน ฆเร พหุ ภิกขุ
นิมนเตตวา อนโตเคหโต ปฏจาย เอกาพทฐे กตวา ปฏิ-
วิสสกฆรานปี ปุเรตวา นิสีทาเปนติ ๑ ตตถุปปะนโน อุทเทสลาโก

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๔๔๔

สพฺเพสํ ปาปฺณาติ ฯ ยํปี นานากุลสฺส นีเวสนํ มชฺเฌ ภิกฺขุ
อกฺตฺวา เอกทฺวาเรเนว วลฺลฺยเชนฺติ ฯ ตตฺราปี เอสฺว นโย ฯ
เอตํ นานาฆริ เอญฺปจาร์ นาม ฯ โย ปน นานานิเวสเนสุ
นินฺนํ อุกฺเทศลาโก อุปฺปชฺชติ กิณฺจาปี ภิกฺขุติทฺเทน
ภิกฺขุ ทิสฺสนฺติ ตสฺมี ตสฺมี นีเวสเน นินฺนํเยว ปาปฺณาติ ฯ
เอตํ นานาฆริ นานูปจาร์ นาม ฯ โย ปน คามทฺวารวีธิ-
จตุกฺเกสุ อณฺณตฺรสฺมี จาเน อุกฺเทศภตฺตํ ลภิตฺวา อณฺณสฺมี
ภิกฺขุสฺมี อสฺติ อตฺตโน ปาเปตฺวา ทฺวยทิวเสปี ตสฺมีเยว จาเน
อณฺณํ ลภติ ฯ เตน ยํ อณฺณํ นวํ วา วุฑฺฒํ วา ภิกฺขุ
ปสฺสตี ตสฺส คาเหตุพฺพิ ฯ สเจ โภจิ นตฺถิ อตฺตโน ว
ปาเปตฺวา ภูณฺชิตพฺพิ ฯ สเจ อาสนสาลาเย นิสิตฺตฺวา กาลํ
ปฏฺิมาเนนเตสุ ภิกฺขุสุ โภจิ อากนฺตฺวา สงฺฆทฺเทศปตฺตํ เทถ
อุทฺเทศปตฺตํ เทถ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺตฺวา ปตฺตํ เทถ สงฺฆิกํ
ปตฺตํ เทถาติ วทตี ฯ อุทฺเทศปตฺตํ จิตฺตกาย คาเหตุวา
ทาทพฺพิ ฯ สงฺฆทฺเทศภิกฺขุ เทถ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺตฺวา ภิกฺขุ
เทถ สงฺฆิกํ ภิกฺขุ เทถาติ วุฑฺฒเตปี เอสฺว นโย ฯ อุทฺเทศโก
ปเนตฺถ เปสฺโล ลชฺชี่ เมธาวิ อิจฺฉิตพฺโพ ฯ เตน ติกฺขตฺตํ
จิตฺตํ ปุณฺณิตฺตฺวา สเจ โภจิ จิตฺตํ ชานนฺโต นตฺถิ เถราสเน
คาเหตุพฺพิ ฯ สเจ ปน อหํ ชานามิ ทสฺวสฺเสน ลทฺชนฺติ
โภจิ ภณฺตี ฯ อตฺถาวุโส ทสฺวสุโส ภิกฺขุติ ปุณฺณิตพฺพิ ฯ สเจ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณนา หน้า ๔๔๕

ตสฺส สุตฺวา ทสฺวสฺสมฺหา ทสฺวสฺสมฺหาติ พหุ อากฺขณฺติ ฯ
ตฺยํ ปาปฺณาติ ตฺยํ ปาปฺณาตีติ อวตฺวา ตฺมฺเห สพฺเพ
อปฺปสทฺทา โหถาติ วตฺวา ปฏิปาฏิยา จเปตฺตฺวา ฯ จเปตฺวา
กตี ภิภฺช อิจฺฉถาติ อุปาสโก ปุจฺฉิตฺตฺวา ฯ เอตฺตเก นาม
กษณฺเตติ วุตฺเต ตฺยํ ปาปฺณาติ ตฺยํ ปาปฺณาตีติ อวตฺวา
สพฺพนวกสฺส วสฺสคฺคณฺจ อุตฺ จ ทิวสฺภาโก จ ฉายา จ
ปุจฺฉิตฺตฺวา ฯ สเจ ฉายายปี ปุจฺฉิยมาณาย อณฺโณ วุฑฺฒตโร
อากฺขณฺติ ตสฺส ทาทพฺพิ ฯ อถ ฉายํ ปุจฺฉิตฺวา ตฺยํปี
ปาปฺณาตีติ วุตฺเต วุฑฺฒตโร อากฺขณฺติ น ลภฺติ ฯ กถา-
ปฺปญฺเจน หิ นิสินฺนสฺสาปี นินฺทิตฺวา นตฺสสาปี คาหิตํ สฺกาหิตํ
อติภฺกนฺตํ สฺวติภฺกนฺตํ ฯ ภาชนิยภณฺทํ หิ นามตํ สมฺปตฺตสฺเสว
ปาปฺณาติ ฯ ตตฺถ สมฺปตฺตภาโว อุปฺจาเรน ปริจฺฉินฺนิตฺตฺวา ฯ
อาสนสาลาย จ อนฺโต ปริภฺเขโป อุปฺจาโร ฯ ตสฺมี จิตฺตสฺ
ลาโก ปาปฺณาตีติ ฯ โกจิ อาสนสาลโต อญฺจ อุตฺเทศปฺตฺเต
อาหฺราเปตฺวา สตฺตปฺณิตฺตโกชนานํ เอกํ อุตฺกสฺส ปฺเรตฺวา
อาสนสาลํ ปหิณฺติ ฯ คเหตุวา อากฺตา ภิภฺช อวตฺวา ภิภฺช
หตฺถे สฺปติภฺจเปตฺวา ปกฺกมฺนฺติ ฯ เยน ยํ ลทฺธํ ตสฺเสว
ตํ โหติ ฯ เยน ปน อุตฺกํ ลทฺธํ ตสฺเสว อติภฺกนฺตํปี
จิตฺกํ จเปตฺวา อณฺณํ อุตฺเทศภฺคตํ คาเหตุพฺพิ ฯ ตถจ ลฺลํ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๔๔๖

วา ลภคฺ ปรณิตํ วา ติจีวรปริวาริ วา ตสฺเสว ตํ ฯ
อิทิสฺ หิสฺส ปุณฺณวิเสโส ฯ อุทกํ ปน ยสฺมา อามิสํ น
โหติ ตสฺมา โส อณฺเณ อุทฺเทศภคฺตํ ลภติ ฯ สเจ ปน เต
คเหตุวา อาคตา อิํทํ กิร ฆนฺเต สพฺพิ ภาเชตฺวา ภูณฺชถาติ
วตฺวา คจฺจนฺติ ฯ สพฺเพหิ ภาเชตฺวา อุทกํ ปาตพฺพิ ฯ สงฺฆโต
อุทฺทิสิตฺวา อญฺจ มหาเถเร เทถ มชฺฉิมิเม เทถ นวเก เทถ
ปริปฺนฺณวสฺเส สามเณเร เทถ มชฺฉิมิภาณกาทโย เทถ มยฺหํ
ณาคิภิกฺขุ เทถาติ วทนฺตสฺส ปน อุปาสก ตฺวํ เอวํ วทสิ
จิตฺติกา ปน เตสํ น ปาปฺณาตีติ วตฺวา จิตฺติกาย วเสเนว
ทาทพฺพา ฯ ทหรสามเณเรหิ ปน อุทฺเทศภคฺตเตสุ ลทฺเชสุ สเจ
ทายกานํ ฆเร มงฺกळิ โหติ ตุมฺหากํ อัจริยฺปุชฺฌาเย เปเสถาติ
วตฺตพฺพิ ฯ ยสฺมี ปน อุทฺเทศภคฺเต ปจฺมภาโก สามเณรานํ
ปาปฺณาติ อนฺุภาโก มหาเถรานํ ฯ ตตฺถ สามเณรา มยํ
ปจฺมภากํ ลภิมฺหาติ ปฺรโต คนฺตุํ น ลภนฺติ ฯ ยถา-
ปฺฏิปาฎิยา เอว คนฺตพฺพิ ฯ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา ตุมฺहे เอถาติ
วตฺเต มยฺหํ อณฺเณถาปิ ชานิสฺสสิ จิตฺติกา ปน เอวํ คจฺจตีติ
จิตฺติกาย วเสเนว คาคเหตุพฺพิ ฯ อถ สงฺฆุทฺเทศปฺตฺตํ เทถาติ
วตฺวา อคาหิตฺเตยว ปตฺเต ยสฺส กสฺสจि ปตฺตํ คเหตุวา ปฺุเรตฺวา
อาหฺรติ ฯ อาหฺรปฺปี จิตฺติกาเยว คาคเหตุพฺพิ ฯ เอโก สงฺฆุทฺเทศ-
ปตฺตํ อาหฺรติ เปสิโต ฆนฺเต เอกํ ปตฺตํ เทถ นิมนฺตนภคฺตํ

*เล่มที่ ๑ เสนาสนกษนุทธกถณนา หน้า ๔๔๗

อาหริสสามิติ วทติ ๗ โส เจ อุทเทสภตตมรโต อัย อากโตติ
ณตวา ภิกขุหิ นนุ ตวั อสุกมรโต อากโตติ วุตโต อาม
ภนุเต น นิมนตุนภตติ อุทเทสภตตุนติ ภณติ จิติกาย
คาเหตุพพิ ๗ โย ปน เอกัง ปตตัม อหราติ วุตโต ก็
อาหรามิติ วตวายถา เต รุจจตีติ วุตโต อากจณติ อัย
วิสสุจฺจภูโต นาม ๗ อุทเทสปตตัม วา ปฏิปาฏิปตตัม วา
ปุกฺกติกปตตัม วา ยัม อิจจณติ ตัม คสฺส ทาทพพิ ๗ เอโก
พาโล อพยตฺโต อุทเทสปตตัม อหราติ เปตีโต วตตุน น
ชานาติ ตุมฺหิภูโต ติจฺจณติ ๗ โส กสฺส สนฺติกัม อากโตตีติ
วา กสฺส ปตตัม หริสสามิติ วา น วตตพฺโพ ๗ เอวั หิ วุตโต
ปฺจุจฺจาสภาเคน ตุมฺหากัม สนฺติกัม อากโตมฺหิติ วา ตุมฺหากัม
ปตตัม หริสสามิติ วา วททย ๗ ตโต ตัม ภิกขุํ อณฺเณ
ภิกขุ ชิกฺขจฺจนฺตนา น โอลเกยฺยปี ๗ กุหิ คจฺจณตีติ ก็ กโรนฺโต
อาหิณฺทสีติ ปน วตตพฺโพ ๗ คสฺส อุทเทสปตตตถาย
อากโตมฺหิติ วทนฺตคฺสฺสคาเหตุวา ปตฺโต ทาทพฺโพ ๗ เอกา
ญฺญจฺจิติกา นาม โหติ ๗ รณฺโฆ หิ วา ราชมหามคฺตคฺสฺส วา
เกเห อติปณฺเฑานิ อญฺจอุทเทส ภตฺตานิ นิจฺจํ ทิยฺยนฺติ ตานิ
เอกวาริกภตฺตานิ กตฺวา ภิกขุ วิสุํ จิติกาย ปรีกฺขณฺตติ ๗
เอกจฺเจ ภิกขุ เสฺวทานิ อมฺหากัม ปาปฺณิสฺสสนฺตีติ อตฺตโน จิติกัม
สลลฺกฺเขตฺวา กตา ๗ เตสุ อนาคเตสุเยว อณฺเณ อากนฺตกา

ภิกขุ อากนตุวา อาสนสาถาย นิสีทนต์ ๑ ตังขณญเฆว
ราชปรีสา อากนตุวา ปณิตภตตปตเต เทถาติ วทนต์ ๑
อากนตุกา จิติกัง อชานนตุตา คาหนติ ๑ ตังขณญเฆว จิติกัง
ชานนกาปี ภิกขุ อากนตุวา ก็ คาเหถาติ วทนต์ ๑
ราชเคเห ปณิตภตตนต์ ๑ กติวสฺสโต ปฏฺจายาติ ๑ เอตตทวสฺสโต
นามาติ ๑ มา คาเหถาติ นิวาเรตฺวา จิติกาย คาเหตุพฺพ ๑
คาหิตเ อากเตหิปี ปตฺตทานกาเล อากเตหิปี ทินฺนกาเล
อากเตหิปี ราชเคหโต ปตฺเต ปุเรตฺวา อาหฏฺฏกาเล อากเตหิปี
ราชา อชฺช ภิกขุเยว อากจฺจนฺตฺติ เปเสตฺวา ภิกขุญเฆว
หตฺถे ปิณฺฑปาตํ เทติ ๑ เอวํ ทินฺนํ ปิณฺฑปาตํ คเหตุวา
อากตกาเล อากเตหิปีจิติกัง ชานนภิกขุหิ มา ภูชฺชธาติ
นิวาเรตฺวา จิติกายเมว คาเหตุพฺพ ๑ อถ เน ราชา โภเชตฺวา
ปตฺเตปี เนสํ ปุเรตฺวา เทติ ยํ อาหฏฺฏํ ตํ จิติกาย
คาเหตุพฺพ ๑ สเจ ปน มา ตฺจฺจนฺตฺตา คจฺจนฺตฺติ โถกเมว
ปตฺเตสฺส ปกฺขิตฺตํ โหติ ๑ ตํ น คาเหตุพฺพ ๑ อถ ภูชฺชิตฺวา
ตฺจฺจนฺตฺตาว อากจฺจนฺตฺติ ๑ ยํ เตหิ ภูตฺตํ ตํ เตสํ คีวา
โหตีติ มหาสุมตฺเถโร อาห ๑มหาปทุมตฺเถโร ปนาห คีวาภิจจํ
เอตถ นตฺถิ จิติกัง อชานนฺเตหิ ยาว ชานนกา อากจฺจนฺตฺติ
ตาว นิสีทิตพฺพํ สียา เอวํ สนฺเตปี ภูตฺตํ สฺสภูตฺตํ อิทานิ

ปตตภูจกถา น คานาเปตพพุนติ ฯ เอโก ติจีวรปริวาโร
สตกมณโก ปิณฑปาโต อวสุสิกสุส ภิกขุโน สมปโตติ ฯ วิหาร
จ เอวรูป ปิณฑปาโต อวสุสิกสุส สมปโตติ ลิจิตวา
จเปตุ ฯ อถ สญจิวสุสจเยน อญโล ตถารูป ปิณฑปาโต
ปุน อุปปโน อัย ก็ อวสุสิกญจติกาย คาเหตุโพ อุทาห
สญจิวสุสญจติกายาติ ฯ สญจิวสุสญจติกายาติ วุตติ ฯ อัย หิ
ภิกขุ จิติกิ คเหตุวาเยว วุฑฒิตติ ฯ เอโก อุทเทสภตติ
ภุญชิตวา สามณโร ชาโต ปุน ติ ภตติ สามณญจติกาย
ปตติ กณหิตู ลภติ ฯ อัย กิร อนตตราภุจโก นาม ฯ
โย ปน ปริปัญณวสุโส สามณโร เสว อุทเทสภตติ ลภิสสติ
อชเชว อุปสมปชชติ อติภนุตา ตสุส จิติกา ฯ เอกสุส ภิกขุโน
อุทเทสภตติ ปตติ ฯ ปโตติ จสุส น ตจุจ โหติ ฯ โส
อญลสุส สมิเป นิสินนสุส ปตติ ทาเปติ ฯ ติ เจ เต
เถยยาย หรณติ คีวา โหติ ฯ สเจ ปน โส ภิกขุ มยห
ปตติ ตยห ทมมีติ สยเมว จ เทติ ฯ อัย คีวา น โหติ ฯ
อถาปี เตน ภตเตน อนตติโก หุตวา อถ มยห ภตติ
ตเวตติ ภตติ ทมมี ปตติ เปเสตวา อาหาราเปหิติ อญล
วทติ ฯ ยิ ตโต อหริยติ ติ สพพิปตตสามิกสุส โหติ ฯ
ปตตญเจ เถยยาย หรณติ สุหโต ภตตสุส ทินนตตา
คีวา น โหติ ฯ วิหาร ทส ภิกขุ โหนติ ฯ เตสุ นว

ปิณฑปาติกา เอโก สาทิยนโก ทส อุทเทศปตเต เทถาติ
วุดเต ปิณฑปาติกา คาเหตุ น อิจฺฉนฺติ ฯ อิตโร ภิกฺขุ
สพฺพานิ มยฺหํ ปาปฺพนฺตฺติ คณฺหติ ฯ จิตฺติกา น โหติ ฯ
เอเกกํ เจปาเปตฺวา คณฺหติ จิตฺติกา ติฏฺฐติ ฯ เอวํ กเหตุวา
ทสฺหิปปตเตหิ อหาราเปตฺวา ฆนฺเต มยฺหํ สงฺคหํ กโรถาติ
นวปตเต ปิณฑปาติกาณํ เทติ ภิกฺขุทตฺตियนฺนาเมตํ คณฺหิตฺตุ
วฏฺฐติ ฯ สเจ โส อุปาสโก ฆนฺเต ฆริ คนฺตพฺพนฺติ วทติ ฯ
โส จ ภิกฺขุ เต ภิกฺขุ เอถ ฆนฺเต มยฺหํ สหaya โหถาติ
ตสฺส ฆริคจฺฉติ ฯ ยํ ตตฺถ ลภติ สพฺพํ ตสฺเสว โหติ ฯ
อิตเร เตน ทินฺนํ ลภนฺติ ฯ อถ เตสํ ฆเรเยว นิสิตาเปตฺวา
ทกฺขิโณทกฺทตฺวา ยาคฺชชฺชกาทีนํ เทนฺติ ฆนฺเต ยํ มนุสฺสา
เทนฺติ ตํ คณฺหถาติ ตสฺส ภิกฺขุโน วจเนเนว อิตเรสํ
วฏฺฐติ ฯ ฆตฺตานํ ปตเต ปุเรตฺวา คณฺหิตฺวา กมนฺตถาย
เทนฺติ ฯ สพฺพํ ตสฺเสวภิกฺขุโน โหติ ฯ เตน ทินฺนํ อิตเรสํ
วฏฺฐติ ฯ ยทิ ปน เตวิหारेเยว เตน ภิกฺขุณา ฆนฺเต
มยฺหํ ภิกฺขํ คณฺหถ มนุสฺसानญจ วจัน กาคฺตุ วฏฺฐตีติ
วุดฺดา คจฺฉนฺติ ฯ ยํ ตตฺถ ภูณฺชนฺติ เจว นีหฺรนฺติ จ
สพฺพนฺตํ เตสเมว สนฺตกํ ฯ อถาปี มยฺหํ ภิกฺขํ คณฺหถาติ
อวุดฺดา ปน มนุสฺसानํ วจัน กาคฺตุ วฏฺฐตีติ คจฺฉนฺติ ฯ
ตตร เจ เอกสฺส มฐฺเรน สเรน อนุโมทนํ กโรนฺตสฺส สุตฺวา

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๕๑

เถรานณจ อุปสเม ปสัทิตฺวา พหุ สมณปริกฺขาริ เทนฺติ ฯ
อัยเถเรสุ ปสาเทน อุปฺปนฺโน อกตภาโค นาม ตสฺมา
สพฺเพสํ ปาปุณาติ ฯ เอโก สงฺฆโต อุทฺทิสฺยาเปตฺวา จิตฺตํ
กาหิตํ ปตฺตํ หริตฺวา ปณฺธิตสฺส ขาถนียโกชนียสฺส ปตฺตํ
ปุเรตฺวา อหริตฺวา อิมํ ฆนฺเต สพฺโพ สงฺโฆ ปริภุญฺชตฺติ
เทติ ฯ สพฺเพหิ ภาเชตฺวา ภุญฺชิตพฺพิ ฯ ปตฺตสํมิกสฺส ปน
อติกกนฺตํปี จิตฺกํ จเปตฺวา อณฺณํ อุทฺทเสภตฺตํ ทาทพฺพิ ฯ
อถ ปจฺมเยว สพฺพิ สงฺฆิกปตฺตํ เทถาติ วทติ ฯ เอกสฺส
ลชฺชภิกฺขุโน สนฺตโก ปตฺโต ทาทพฺโพ ฯ อหริตฺวา จ สพฺโพ
สงฺโฆ ปริภุญฺชตฺติ วุตฺเต ภาเชตฺวา ปริภุญฺชิตพฺพิ ฯ เอโก
จ ปาติยา ภตฺตํ อหริตฺวา สงฺฆุทฺเทสํ ทมฺมิตฺติ วทติ ฯ
เอเกกํ อาโลปี อทฺตฺวา จิตฺตํ เอกสฺส ยานมมตฺตํ กตฺวา
ทาทพฺพิ ฯ อถ โส ภตฺตํอหริตฺวา กิณฺจิจิ วตฺตํ อชานนฺโต
ตฺตฺนํหิภูโต อจฺฉติ ฯ กสฺส เต อานิตฺตํ กสฺส ทาทฺกาโมสฺติ
น วตฺตพฺโพ ฯ ปุจฺฉาสภาเคน หิ ตฺมฺหากํ อานิตฺตํ ตฺมฺหากํ
ทาทฺกาโมมฺหิตฺติ วทฺเตยฺย ฯ ตโต ตํ ภิกฺขุํ อณฺเณ ภิกฺขุํ ชิกฺขุจฺจนฺตา
คิวั ปรีวตฺเตตฺวา โอลเกตพฺพิปี น มณฺเณยฺยํ ฯ สเจ ปน
กุหิ ยาสิ กิ กโรนฺโต อหิณฺทสฺสิตฺติ วุตฺเต อุทฺทเสภตฺตํ
คเหตฺวา อากโตมฺหิตฺติ วทติ ฯ เอเกน ลชฺชภิกฺขุณา จิตฺตํ
คาเหตพฺพิ ฯ สเจ อารกฺตํ พหุ โหติ สพฺเพสฺสจ ภิกฺขุณํ ปโหติ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคฺควณณา หน้า ๔๕๒

จิติกาย กิจจํ นตฺถิ ฯ เถราสนโต ปฏฺจาย ปตฺตํ ปุเรตฺวา
 ทาทพฺพิ ฯ สงฺฆทฺเทศปตฺตํ เทถาติ วุตฺเต กิ อหริยตีติ
 อวตฺวา ปกตฺถิจิติกาย เอว คาเหตุพฺพิ ฯ โย ปน ปายาโส
 วารสปีณฺทปาโต วา นิจฺจํ ลพฺภติ ฯ เอวรฺูปานํ ปณฺธิต-
 โภชนานํ อเวณิกภูจฺจิติกา กาทพฺพา ฯ ตถา สปริวาราย
 ยาคฺุยา มหคฺุฆานํ ผลานํ ปณฺธิตานนฺจ ขชชกานํ ฯ ปกตฺติ-
 ภตฺตยาคฺุผลขชชกานํ ปน เอกาว จิติกา กาทพฺพา ฯ สปฺปี
 อหริสฺสามีติ วุตฺเต สพฺพสปฺปีนํ เอกาว จิติกา วฏฺฏติ ฯ
 ตถา สพฺพเตลนํ ฯ มชฺช อหริสฺสามีติ วุตฺเต ปน มชฺุโน
 เอกาว จิติกา วฏฺฏติ ฯ ตถา ผาณิตสฺส ลภฺุจิมชฺุกาทีนนฺจ
 เกสชฺุชานํ ฯ สเจ กนฺธมालํ สงฺฆทฺเทสํ เทนฺติ ปิณฺทปาติกสฺส
 วฏฺฏติ น วฏฺฏตีติ ฯ อามิสฺสเสว ปฏฺิกขิตฺตตฺตา วฏฺฏติ ฯ
 สงฺฆํ อุกฺุทิสฺส ทินฺนตฺตา ปน น คเหตุพฺพนฺติ วทนฺติ ฯ

อุทฺเทศภตฺตกถา นิฏฺุจิตา ฯ

นิมนฺตนํ ปุคฺุคฺลิกนฺเจ สยเมว อิสฺสโร ฯ สงฺฆิกํ ปน
 อุทฺเทศภตฺเต วุตฺตนยเนว คาเหตุพฺพิ ฯ สเจ ปเนตฺถ ทูโต
 พฺยตฺโต โหติ ฆนฺเต ราชเคเห ภิกฺุขสงฺฆสฺส ภตฺตํ คณฺเถาติ
 อวตฺวา ภิกฺุขํ คณฺเถาติ วทติ ปิณฺทปาติกานํปี วฏฺฏติ ฯ
 อถ ทูโต อพฺยตฺโต ภตฺตํ คณฺเถาติ วทติ ฯ ภตฺตทฺเทศโก
 พฺยตฺโต ภตฺตนฺติ อวตฺวา ฆนฺเต ตฺมเห ยถ ตฺมเห ยถาติ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๕๓

วทติ เอวंपิ ปิณฺฑปาตีกานํ วัณฺณติ ๗ ตุมหากํ ปฏิปาฏิยา
ภตฺตํ ปาปุณฺดาตีติ วุตฺเต ปน น วัณฺณติ สเจ นิมนฺเตตุ
อาคตา มนุสฺสา อาสนสาถํ ปวิสิตฺวา อญฺจ ภิกฺขุ เทถาติ
วา อญฺจ ปตฺเต เทถาติ วา วทฺนติ เอวंपิ ปิณฺฑปาตีกานํ
วัณฺณติ ๗ ตุมฺเห จ ตุมฺเห จ กจฺจถาติ วุตฺตพฺพิ ๗ สเจ
ปน อญฺจ ภิกฺขุ เทถ ภตฺตํ คณฺหถ อญฺจ ปตฺเต เทถ
ภตฺตํ คณฺหถาติ วา วทฺนติ ปฏิปาฏิยา คาเหตุพฺพิ ๗
คาเหตุเตน จ วิจฺฉินฺทิตฺวา ภตฺตนฺติ อวทฺนเตน ตุมฺเห จ
ตุมฺเห จ กจฺจถาติ วุตฺเตปิ ปิณฺฑปาตีกานํ วัณฺณติ ๗ กนฺเต
ตุมฺหากํ ปตฺตํ เทถ ตุมฺเห เอถาติ วุตฺเต ปน สาธุ
อุปาसกาติ กนฺตพฺพิ ๗สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา ตุมฺเห เอถาติ
วุตฺเต จิตฺกาย คาเหตุพฺพิ ๗ นิมนฺตนภตฺตมฺรโต ปน ปตฺตตฺถาย
อาคตสฺส อุทฺเทสภตฺเต วุตฺตนเยเนวจิตฺกาย ปตฺโต ทาทพฺโพ ๗
เอโก สงฺฆโต ปฏิปาฏิยา ปตฺตนฺติ อวตฺวา เกวळํ เอกํ
ปตฺตํ เทถาติ วตฺวา อคาหิตฺเตยว ปตฺเต ยสฺส กสฺสจि ปตฺตํ
คเหตุวา ปุเรตฺวา อหฺรติ ตํ ปตฺตสามิกสฺเสว โหติ ๗
อุทฺเทสภตฺเต วิย จิตฺกาย น คาเหตุพฺพิ ๗ อิธาปิ โย
อาคนฺตฺวา ตุมฺหิฏฺโต ติฏฺจติ โส กสฺส สนฺติกํ อาคโตสฺตี
วา กสฺส ปตฺตํ หริสฺสสฺตี वा น วุตฺตพฺโพ ๗ ปุจฺฉาสภาเคน

หิ คุมหากัม สนุดิโก อากโตมฺหิ คุมหากัม ปตฺตํ หริสฺสามิติ
วททย ๑ ตโต โส ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ ชิกฺขุจฺฉนฺนโย อสฺส ๑ กุหิ
คจฺฉสิ กิ กโรนฺโต อาหิณฺฑสฺสีติ ปน วุตฺเต ตสฺส ปตฺตตฺถาย
อากโตมฺหิติ วทนฺตสฺส ปฏิปาฏิยา ปตฺตตฺถจฺจิกาย คเหตุวา
ปตฺโต ทาทพฺโพภตฺตาหรรณกปตฺตํ เทถาติ วุตฺเตปิ ปฏิปาฏิยา
ปตฺตตฺถจฺจิกาย เอว ทาทพฺโพ ๑ สเจ อหริตฺวา สพฺโพ
สงฺฆม ภูชฺชตฺติ วทติ ภาเชตฺวา ภูชฺชิตพฺพํ ปตฺตตฺถามิกสฺส
อติกกนฺตํปี จิตฺกํ จเปตฺวา อลฺลํ ปฏิปาฏิภตฺตํ คเหตุพฺพํ ๑
เอโก ปาติยา ภตฺตํ อหริตฺวา สงฺฆสฺส ทมฺมิติ วทติ ๑
อาโลปภตฺตตฺถจฺจิกโต ปฏฺจาย อาโลปสงฺเขเปน ภาเชตพฺพํ ๑ สเจ
ปน ตฺถนฺนํโรโต อจฺฉติ กสฺส เต อากตํ กสฺส ทาทฺกาโมสฺสีติ
น วุตฺตพฺโพ ๑ สเจ ปน กุหิ คจฺฉสิ กิโรนฺโต อาหิณฺฑสฺสีติ
วุตฺเต สงฺฆสฺส เม ภตฺตํ อากตํ เถรานํ เม ภตฺตํ อากตฺนฺติ
วทติ คเหตุวา อาโลปภตฺตตฺถจฺจิกาย ภาเชตฺวาทาทพฺพํ ๑
สเจ ปน เอวํ อากตํ พหุํ โหติ สกฺลสงฺฆสฺส ปโหติ
อภินฺนภิกฺขา นาม ปิณฺฑปาติกานํปี วฏฺฏติ ๑ จิตฺกาปฺจฺฉน-
กิจฺจํ นตฺถิ ๑ เถราสนโต ปฏฺจาย ปตฺตํ ปุเรตฺวา ทาทพฺพํ ๑
อุปาสโก สงฺฆตฺถเรตฺส วา คนฺถชฺตงฺควเสน อภินฺนตฺถเรตฺส วา
ภตฺตตฺถเทสกสฺส วา ปหิณฺติ อมฺหากัม ภตฺตํ คเหตุตฺถาย อจฺฉ
ภิกฺขุ คเหตุวา อากจฺฉตฺติ ๑ สเจปี ฌาติอุปฏฺจาทฺถิ เปสฺติ

*เล่มที่ ๑ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๕๕

โหติ ๑ อิม เตโย ชนา ปุจฺฉิตฺตํ น ลภนฺติ อารุพฺพาเยว
มาตिका สงฺฆโต อฏฺฐ ภิက္ขุ อุตฺเตสาเปตฺวา อตฺตนวเมหิ
คณฺตพฺพิ ๑ กสฺมา ๑ ภิက္ขุสงฺฆสฺส หิ เอเต ภิက္ขุ นิสฺสาย
ลาโภ อุปฺปชฺชตีติ ๑ คณฺถตฺตงฺกาทีหิ ปน อนภิญฺญาโต
อวาสิกภิက္ขุ ปุจฺฉิตฺตํ ลภติ ๑ ตสฺมา เตน กิ สงฺฆโต
คณฺหามิ อุตฺทาหุ เย ชานามิ เตหิ สทฺธี อากฺขณามิตี
มาตีกิ อาริเปตฺวา ยถา ทายกา วทนฺติ ตถา ปฏฺิ-
ปชฺชิตพฺพิ ๑ ตุมฺหากํ นิสฺสิตเก วา เย วา ชานาถ เต
กเหตุวา เอถาติ วุตฺเต ปน เย เจ อิจฺฉนฺติ (๑) เตหิ สทฺธี
คณฺตุ ลภติ ๑ สเจ อฏฺฐ ภิက္ขุ ปหิณฺถาติ เปเสนฺติ สงฺฆโต ว
เปเสตพฺพา ๑ อตฺตนา สเจ อลฺลสฺมี คามे สกฺกา โหติ
ภิက္ขํ ลภิตฺตํ อลฺโย คาโม คณฺตพฺโพ ๑ น สกฺกา เจ
โหติ ลภิตฺตํ โสเยว คาโม ปิณฺฑทาย ปวิสิตพฺโพ ๑ นิมนฺติตภิက္ขุ
อาสนสาลาเย นิสินฺนา โหนฺติ ๑ ตตฺร เจ มนุสฺสา ปตฺเต
เทถาติ อากฺขณฺติ อนิมนฺติตेหิ น ทาตพฺพา ๑ เอเต นิมนฺติตา
ภิက္ขุติ วตฺตพฺพิ ๑ ตุมฺहे เทถาติ วุตฺเต ปน ทาทํ วฏฺฏติ ๑
อุสฺสวาทิสฺส มนุสฺสา สยเมว ปรีเวณานิ จ ปธานณฺรานิ
จ คณฺตฺวา ติปิฏฺเเก จ ชมฺมกถิเก จ ภิက္ขุสเตน สทฺธี
นิมนฺเตนฺติ ๑ ตทา เตหิ เย ชานนฺติ เต กเหตุวา คณฺตุ
๑. เย อิจฺฉนฺติ อิติปี ๑

วฏฺฐติ ฯ กสฺมา ฯ น หิ มหาภิกฺขุสงฺฆเณน อตฺถิกา มนุสฺสา
ปรีเวณปฺชานฆฺรานิ คจฺจนฺติ ฯ สนนฺิปาตภูจฺจานโตว ยถาสตฺติ
ยถาพลฺลํ ภิกฺขุ คเหตุวฺวา คจฺจนฺตีติ ฯ สเจ ปน สงฺฆตฺเถโร
วา คนฺถรตฺตฺวเสณ อภินฺยวาทโก วา ภิกฺขุอุทฺเทสโก วา
อณฺเฏตฺร วา วสฺสํ วสิตฺวา กตฺถจิ วา คนฺตฺวา ปฺน
สภฺภูจฺจํ อากจฺจนฺติ ฯ มนุสฺสา อากนฺตฺกสภฺการิ กโรนฺติ
เอกวาริ ยะ ชานนฺติ เต คเหตุวฺวา คนฺตฺพพิ ฯ ปฏฺิพฺพทฺธ-
กาลโต ปฏฺุจาย ทฺุติยวาระ อารทฺุเช สงฺฆโตเยว คเหตุว
คณฺตฺพพิ ฯ อภินวอากนฺตฺกา วา หุตฺวา ฅวตฺเถว
อุปฺภูจฺจาเก วา ปสฺสิสฺสวมาติ คจฺจนฺติ ฯ ตตฺร เนสํ ฅวตฺกา
จ อุปฺภูจฺจาเก สภฺการิ กโรนฺติ ฯ ตตฺถ ปน ยะ ชานนฺติ
เต คเหตุวฺวา คณฺตฺพพิ ฯ โย ปน อติลาภิ โหติ สภฺภูจฺจํ
อากนฺตฺกภูจฺจํเอกสทิสํ สพฺพตฺถ มนุสฺสา สงฺฆภตฺตํ
สขฺเขตฺวาว นิสิตฺนฺติ ฯ เตน สงฺฆโตว คเหตุวฺวา คณฺตฺพพฺนฺติ
อัย นิมฺนตฺเน วิเสโส ฯ อวเสโส สพฺพปญฺโห อุทฺเทสภตฺเต
วฺตฺตนเยเนว เวทิตฺพฺโโป ฯ กุรฺนฺทึยํ ปน อฏฺุจ มหาเถเร เทถาติ
วฺตฺเต อฏฺุจ มหาเถราว ทาทพฺพวาทิ วฺตฺตํ ฯ เอส นโย
มชฺฌิมาทิสฺสุ ฯ สเจ ปน อวิเสเสตฺวา อฏฺุจ ภิกฺขุ เทถาติ
วทติ สงฺฆโต ทาทพฺพโพิติ ฯ

นิมนฺตนภตฺตกถา นิฏฺุจิตา ฯ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๔๕๘

ทาทพพานิ ๑ ททนต์น ปน จคฺจนฺนํ ปญจจฺจนฺนํ คจฺจนฺตานิ
สลากาโย เอกโต พนฺธิตฺวา ทาทพพา ๑ สเจ ตํ คามํ
อติกกมิตฺวา อญฺโฆ คามิ โหติ ตสฺมี จ เอกเมว สลาก-
ภตฺตํ ๑ ตมฺปน ปาโตว เทนฺติ ๑ ตํปี เตสุ ภิกฺขุสุ เอกสฺส
นิกฺคเหน ทตฺวา ปาโตว ตํ คเหตุวา ปจฺจนา โอริมคาม
อิตรานิ ภตฺตานิ คณฺหาหิตี วตฺตพฺโพ ๑ สเจ โอริมคาม
สลากภตฺเตสุ อคานิเตเสวว คานิตสณฺณาย คจฺจติ ปฺรภาคคาม
สลากภตฺตํ คเหตุวา ปฺน วิหาริ อคนฺตฺวา อิตรานิ
คเหตุวา โอริมคามิ คนฺตพฺโพ ๑ นหิ พหิสีมาย สงฺฆลภา
คเหตุํ ลพฺภิตฺติ อัย นโย กุรฺนฺทึยิ วตฺโต ๑ สเจ ปน
ภิกฺขุ พหุ โหนฺติ คามวเสน สลากา น ปาปฺจฺจนฺติ วิถิวเสน
วา วิถियิ เอกพาวาสเนน วา กุลวเสน วา คเหตุพพา ๑
วิถิอาทิสฺส จ ยตฺถ พหุณี ภตฺตานิ ตตฺถ คาม วุคฺตนเยเนว
พหุณฺนํ ภิกฺขุณฺนํ คเหตุพพานิ ๑ สลากาสฺส อสฺติ อุทฺทิสิตฺวาปี
คเหตุพพานิ ๑ สลากทายเกน ปน วตฺตํ ชานิตพฺพิ ๑ เตน
หิ กาลสฺเสว วุจฺจาย ปตฺตจิวริ คเหตุวา โภชนสาถิ คนฺตฺวา
อสมฺมชฺชจฺจฺจฺจํ สมฺมชฺชิตฺวา ปานियิ ปฺริโภชนियิ อุปฺภุจฺจาเปตฺวา
อิทานิ ภิกฺขุหิ วตฺตํ กตํ ภวิสฺสตีติ กาลิ สลฺลภฺชิตฺวา คณฺทึ
ปฺหริตฺวา ภิกฺขุสุ สนฺนิปตฺเตสุ ปจฺมเมว วารคาม สลากภตฺตํ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๕๕

คาเหตุพัพพิ ๑ ตฺยหิ อสุกสมิ นาม วารคามे สลากา ปาปุณาติ
ตตฺร กจฺจมาติ วตฺตพัพพิ ๑ สเจ อติเรกคาเวเต คาโม โหติ ๑
ตํ ทิวสํ กจฺจนฺตฺวา กิลมนฺติ ๑ เสว ตฺยหิ วารคามे ปาปุณาตีติ
อชฺเชว คาเหตุพัพพิ ๑ โย วารคามํ เปตฺติยาโน น กจฺจติ
อญฺฉํ สลากํ มคฺคตี น ทาทพฺพา ๑ สทฺธานํ หิ มนุสฺसानํ
ปฺลฺยณฺหานิ สงฺฆสฺส จ ลาภจฺเจโท โหติ ตสฺมา ตสฺส
ทฺติเยปี ตตฺติเยปี ทิวเส อญฺญา สลากาน ทาทพฺพา ๑
อตุตฺตโน ปตฺตจฺจฺจฺจํ คนฺตฺวา ภูตฺชาหิตี วตฺตพฺโพ ๑ ตีณิ ปน
ทิวसानิ อกจฺจนฺตฺสว วารคามโต โอริมตีเร คามे สลากา
คาเหตุพฺพา ๑ ตยฺजे คณฺหาตี ตโต ปญฺจาย ตสฺส อญฺฉํ
สลากํ น ทาทฺ วฏฺฏตี ๑ ทณฺฑกมฺมํ ปน กาพฺหิ กาทพฺพิ ๑
สฏฺฐิจิโต วา ปญฺญาสโต วา อุกกมฺมสฺส วา ทารุกฺลาปสฺส
วา วาลิกาย วา น ปริหาเปตพัพพิ ๑ วารคามे คาเหตุวา
วิหารวาโร คาเหตุพฺโพ ๑ ตฺยหิ วิหารวาโร ปาปุณาตีติ
วตฺตพัพพิ ๑ วิหารวาริกสฺส เทว ติสฺโส ยาคูสลากาโย ติสฺโส
วา จตฺสฺโส วา ภตฺตสลากาโย จ ทาทพฺพา นีวทฺธิ กตฺวา
ปน น ทาทพฺพา ๑ ยาคูภตฺตทายกา หิ อมฺหากํ ยาคูภตฺตํ
วิหารโคปกาว ภูตฺชนฺตีติ อญฺฉตฺตํ อาปชฺเชยฺยํ ตสฺมา
อญฺฉสฺส ภูตฺสฺส ทาทพฺพา ๑ สเจ วิหารวาริกานํ สภาคา

อาหริตฺวา เทนฺติ อิจฺเจตฺ กุสลํ โน เจ วาริ คาทฺตฺวา
เตสํ ยาคฺคฺกตฺตํ อหฺราเปตฺพุทฺ ๑ ตา จ เนสํ สลากา
ผาติกมฺมเมว ภวนฺติ ๑ วสุสคฺเคน ปตฺตญฺจฺจาเน ปน อณฺณปี
ปณฺีตภตฺตสลาภํ คณฺหิตฺุ ลภนฺติเยว ๑ อติเรกอุตฺตริภฺงคฺส
เอกวาริยภตฺตสฺส วิสฺสุ จิตฺิกํ กตฺวา สลากา ทาทฺพุพา ๑
สเจ เยน สลากา ลทฺธา โส ตํ ทิวสํ ตํ ภตฺตํ น ลภติ ๑
ปฺนทิวเส คาทฺตฺพุทฺ ๑ ภตฺตเมว ลภติ น อุตฺตริภฺงคํ ๑ เอวปี
ปฺน คาทฺตฺพุทฺ ๑ จิรภตฺตสลาภายปี เอสฺว นโย ๑ สเจ ปน
จิรเมว ลภติ น ภตฺตํ ๑ จิรลาภโต ปญฺจาย ปฺน น
คาทฺตฺพุทฺ ๑ เทว ตีณิ เอกวาริยภตฺตานิ เอกสฺเสว ปาปฺณนฺติ ๑
ทฺพุทฺภิกฺขสมเย สงฺฆนวเกน ลทฺธกาเล วิชฺเณตฺวา วิสฺสุ วิสฺสุ
คาทฺตฺพุพานิ ๑ ปากตฺิกสลาภภตฺตํ อลทฺธสฺสาปี ปฺนทิวเส
คาทฺตฺพุทฺ ๑ สเจ ชุทฺทโกวิหาโร โหติ สพฺเพ ภิกฺขุ
เอกสมฺโภกา อฺจฺจุสลาภํ คานฺนเตนยสฺสคฺสฺสจฺจิ สมฺมุจฺจิ-
ภตฺตสฺส ปาเปตฺวา มหาเถรानํ ทิวา ตจฺเจตฺวา ทาคฺุ วญฺญติ ๑
รสสลาภํ ปาเปตฺวา ปจฺจภตฺตปี ปริสฺสาเวตฺวา वा ผาณิตฺ
วา การेतฺวา ปิณฺฑปาตฺิกานํปี ทาทฺพุทฺ ๑ อาคฺนตฺुकานํ
อนาคตานาคตฺภาวํ ญตฺวา คาทฺตฺพุพา ๑ มหาอาวาเส จิตฺิกํ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถา หน้า ๔๖๑

กตฺวา คาเหตุพฺพา ฯ ตกฺกสลาภิ สภาคฺคฺชานเ ปาเปตฺวา
วา ฐฺเปตฺวา วา ปจาเปตฺวา วา เถรานํ ทาตุ วัณฺณฺติ ฯ
มหาอาวาเส วุตฺตนเยเนว ปฏิปชฺชิตพฺพิ ฯ ผลสลาภฺวสลาภ-
เภสชฺชคนฺธมาลา สลาภาทโยปี วิสฺสุ จิตฺติกาย คาเหตุพฺพา ฯ
เภสชฺชาทิสลาภาโย เจตฺถ กิลฺยาปี ปิณฺฑปาตีกานํ วัณฺณฺติ ฯ
สลาภวเสน คาหิตตฺตา ปน น สาทิตพฺพา ฯ อคฺคกิกฺขามตฺตํปี
สลาภตฺตํ เทนฺติ ฯ จิตฺกํ ปุจฺฉิตฺวา คาเหตุพฺพิ ฯ อสฺติยา
จิตฺติกาย เถราสนโต ปุณฺณาย ทาทพฺพิ ฯ สเจ ตาทิสานิ ภตฺตานิ
พฺหุณี โหนฺติ ฯเอเกกสฺส กิกฺขุโน เทว ตีณิ ทาทพฺพานิ ฯ
โน เจ เอเกกเมว ทตฺวา ปฏิปาณฺธิยา คตฺยา จิตฺติกาย ปฺน
เถราสนโต ปุณฺณาย ทาทพฺพิ ฯ อถ อนฺตราว อุปฺจฺฉิขฺชติ ฯ
จิตฺติกา สลฺลภฺเขตพฺพา ฯ ยทิ ปน ตาทิสํ ภตฺตํ นีวทฺธเมว
โหติ ฯ ยสฺส ปาปฺณาติ โสวตฺตพฺโพ ลทฺธา วา อลทฺธา
วา เสวปี คณฺเหยฺยาสีติ ฯ เอกํอนีวทฺธํ โหติ ฯ ลภฺนทิวเส
ปฺน ยาวทตฺถิ ลภฺติ ฯ อลภฺนทิวสา พฺหุตรา โหนฺติ ฯ ตํ
ยสฺส น ปาปฺณาติ ฯ โส อลภฺติววา เสวว คณฺเหยฺยาสีติ
วตฺตพฺโพ ฯ โย สลาภาสฺส คาหิตาสฺส ปุจฺฉาอาคจฺฉติ ฯ
ตสฺส อติกฺกนฺตาว สลาภา น อุปฺภูจฺเปตฺวา ทาทพฺพา ฯ
สลาภลาภํ นาม คณฺธี ปฺหฺรณโต ปุณฺณาย อาคณฺตฺวา
หตฺถิ ปฺสारेณฺโตว ลภฺติ ฯ อณฺยสฺส อาคณฺตฺวา สมิเป

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๔๖๒

จิตตสาปี อติกนุตาว โหติ ฯ สเจ ปนสฺส อญฺโฆ คณฺหนโต
อตุถิ สยฺ อนาถโตปี ลภติ ฯ สภาคญฺจानเ อสุโก อนาถโตติ
ณตฺวาอํยํ ตสฺส สลาภาติ จเปตุํ วมฺภูติ ฯ สเจ อนาถตฺสสาปี
น ทาทพฺพาทิ กตํกํ กโรนฺติ อหฺมมิกา โหติ ฯ อนฺโตอุปจारे
จิตตสฺส หิ ภาชนียภณฺฑํ ปาปฺพณาติ ฯ สเจ ปน อนาถตสฺส
เทธาติ มหาสทฺทํ กโรนฺติ ทณฺฑทกมฺมํ ปญฺจเปตพฺพํ ฯ
อาคณฺตฺวา คณฺหนตฺตฺติ วัตตพฺพํ ฯ ฉปฺปญฺจ สลาภา นญฺจา
โหนติ ฯ ภตฺตฺทฺเทศโก ทายกานํ นามํ น สรติ ฯ โส เจ
นญฺจา สลาภา มหาเถรสฺส วา อตฺตโน วา ปาเปตฺวา ภิกฺขุ
วเทยฺย มया อสุกคามे สลาภกตฺตํ มยฺหํ ปาปิตํ ตุมฺहे
ตตฺถ ลทฺธํ สลาภกตฺตํ ญฺญเขยฺยาถาติ วมฺภูติ ฯ วิหารे
อปาปิตํ ปน อาสนสาลาเย ตํ ภตฺตํ ลภิตฺวา ตตฺถเวย
ปาเปตฺวา ญฺญชิตฺตํ น วมฺภูติ ฯ อชฺชโต ปญฺจาย มยฺหํ
สลาภกตฺตํ คณฺหนธาติ วุตฺเต ตตฺตร อาสนสาลาเย คาเหตุํ น
วมฺภูติ ฯ วิหาริ อานตฺวา คาเหตุพฺพํ ฯ เสว ปญฺจายาติ
วุตฺเต ปน ภตฺตฺทฺเทศกสฺส อจิกฺขิตพฺพํ เสว ปญฺจาย อสุกกุลํ
นาม สลาภกตฺตํ เทติ สลาภคาหนกาเล สเรยฺยาสีติ ฯ
ทพฺพภิกฺขเว สลาภกตฺตํ ปจฺฉินฺนทิตฺวา สุภิกฺขเว ชาเต คณฺจิ ภิกฺขุ
ทิสฺวา อชฺชโต ปญฺจาย อมฺหากํ สลาภกตฺตํ คณฺหนธาติ
ปฺน ปญฺจเปนฺติ ฯ อนฺโตคามา อคาเหตุวา วิหาริ อานตฺวา ว

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๖๓

คาเหตุพพิ ๑ อิทฺ หิ สลากภตฺตํ นาม อุทฺเทสภตฺตสทิสํ น โหติ
วิหารเมว สนุชาย ทิยฺยติ ตสฺมา พหิอุปจาเร คาหิตฺตํ น
วภูฏติ ๑ เสว ปฏฺจายาติ วุตฺเต ปน วิหารเ คาเหตุพพิเมว ๑
คมิโก ภิกฺขุ ยํ ทิสากาคํ คนฺตุกาโม ตตฺถ อณฺเณน
วารคามे สลากา ททฺธา โหติ ตํ คเหตุวา อิตฺริ ภิกฺขุ
มยฺหํ ปตฺตสลาภํ ตวํ คณฺหาหิตี วตฺวา คนฺตุ วภูฏติ ๑
เตน ปน อุปจาเรสิมฺมํ อนตฺถิกนฺเตเยว ตสฺมี ตสฺส สลากา
คเหตุพพา ๑ ฉทฺทิตฺติวิหารเ มนฺุสฺสา วสิตฺวา โพธิเจตฺติยาทีนํ
ชกฺขิตฺวา ภูณฺชนฺตฺติ สลากภตฺตํ ปฏฺจเปนฺติ ๑ ภิกฺขุ สภาคภูจाने
วสิตฺวา กาลสฺเสว คนฺตุวา ตตฺถ วตฺตํ กริตฺวา ตํ ภตฺตํ
ภูณฺชนฺติ วภูฏติ ๑ สเจ เตสฺ สุวาทนาย อตฺตโน ปาเปตฺวา
คเตสฺ อากนฺตุโก ภิกฺขุ ฉทฺทิตฺติวิหารเ วสิตฺวา กาลสฺเสว
วตฺตํ กตฺวา คณฺธี ปหริตฺวา สลากภตฺตํ อตฺตโน ปาเปตฺวา
อาสนสาถํ คจฺจติ ๑ โสว ตสฺส ภตฺตสฺส อิสฺสโร ๑
โย ปน ภิกฺขุสฺ วตฺตํ กโรนฺเตสฺเยว ภูมฺิยํ เทว ตโย
สมฺมชฺชนิปปหารเ ทตฺวา คณฺธี ปหริตฺวา พุรคามे สลากภตฺตํ
มยฺหํ ปาปฺณาตีติ คจฺจติ ๑ ตสฺส ตํ โจริกาย คหิตฺตฺตา
น ปาปฺณาติ วตฺตํ กตฺวา ปาเปตฺวา ปจฺจาคตฺถิกฺขุณฺเเยว
โหติ ๑เอโก กาโม อตฺทิพฺุเร โหติ ภิกฺขุ นิจฺจํ คนฺตุ น

อิจจนฺติ ฯ มนุสฺสา มยฺ ปุณฺเณน ปรีพาหิรา โหมาติ วทนฺติ
เย จ ตสฺส कामสฺส อาสนนฺวิหาเร สภาคภิกฺขุ เต วตฺตพฺพา
อิเมตฺถภิกฺขุนฺ อนาคตทิวเส ตุมฺเห ภูษณฺธาติ ฯ สลากา ปน
เทวตฺถิกปาเปตพฺพา ฯ ตา จ โจ ปน เตน คณฺธิปฺปหฺรณ-
มตฺเตน วา ปจฺฉิจาลนมตฺเตน วา น ปาปีตา โหนฺติ ฯ
ปจฺฉี ปน คเหตุวา สลากาโย ปิฏฺเฐ อากิริตพฺพา ฯ ปจฺฉี
ปน มุขวภูฏฺยีน คเหตุพฺพา ฯ สเจ หิ ตตฺถ อหิ วา
วิจฺฉิโก วา ภเวยฺย ทุกฺขํ อุปฺปาเทยฺย ตสฺมา เหฏฺฐา
คเหตุวา ปจฺฉี ปรมฺมุขํ กตฺวา (ปจฺฉี ปน คเหตุวา) สลากา
อากิริตพฺพา ฯ สเจปิ สปฺโป ภวิสฺสตี เอโตว ปลายิสฺสตีตี
เอวํ สลากา อากิริตพฺพา ฯ कामาทิวเสน ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนว
คาเหตุพฺพา ฯ อปี จ เอกํ มหาเถรสฺส ปาเปตฺวา อวเสสา
มยฺหํ ปาปฺพนฺตีตี อตฺตโน ปาเปตฺวา วตฺตํ กตฺวา เจตฺย
วทฺทิตฺวา วิตฺถกฺมาพฺเฐ จิตฺเทหิ ภิกฺขุหิ ปาปีตา อาวุโส สลากาติ
วตฺเต อาม ภนฺเต ตุมฺเห คตคตคามे สลากภตฺตํ คณฺธาติ
วตฺตพฺพํ ฯ เอวํ ปาปีตาปี หิสฺสปาปีตาव โหนฺติ ฯ ภิกฺขุ
สพฺพรตฺตี ฐมฺมสฺสวณฺตลํ อณฺณํ วิหารํ คจฺจนฺตา มยฺ ตตฺถ
ทานํ อคเหตุวาว อมฺหากํ โคจรคามे ปิณฺฑาย จริตฺวา
อากมิสฺสามาติ สลากาโย อคเหตุวาว คตา ฯ วิหาเร เถรสฺส
ปตฺตสลาภตฺตํ ภูษิตฺตุํ อากจฺจนฺติ วภูฏฺติ ฯ อถ มหาเถโรปี

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๖๕

อหิ อธิ ก็ กโรมีติ เตหิเยว สทุธิ คจฺจติ ฯ เตหิ คตวิหาร
อภฺยชิตฺวา ว (๑) โคจรคามํ อนุปฺปตฺเตหิ เทถ ฆนฺเต ปตฺเต
สลากยาคูาทีนํ อหริสฺสามาติ วุตฺเต ปตฺตา น ทาทพฺพา ฯ
กสฺมา ฆนฺเต น เทธาติ ฯ วิหารภูจกํ ฆตฺตํ วิหารे วุตฺตานํ
ปาปฺณาติ มยฺ อภฺยสฺมี วิหารे วุตฺธาติ ฯ เทถ ฆนฺเต
น มยฺ วิหารสีมา ย (๒) เทม ตุมฺหากํ เทม คณฺหถ อมฺหากํ
ภิกฺขนฺติ วุตฺเต ปน วภูฏีตีติ ฯ

สลากภตฺตกถา นิฏฺฐิตา ฯ

ปภฺยิกาทิสฺส ปน ยํ อภิกภฺยิตฺส จาตุทฺทสี ปญฺจทสี ปญฺจมี
อภฺยมีติ อิมฺสฺส ปภฺยฺสฺส กมฺมปฺปสฺส เตหิ ชเนหิ อุโปสถํ
กาตุํ สติกรณฺตถาย ทิยฺยติ ตํ ปภฺยิยนฺนาม ฯ ตํ
สลากภตฺตคตฺติกเมว โหติ ฯ กาเหตุวา ภฺยชิตพฺพํ ฯ สเจ
สลากภตฺตํ ปิ ปภฺยิภตฺตํ ปิ พหุํ สพฺเพสํ วินวิชฺฉิตฺวา คจฺจติ ฯ
เทวปี ฆตฺตานํ วิสฺสุํ วิสฺสุํ กาเหตุพฺพานํ ฯ สเจ ภิกฺขุสงฺโฆ
มหา ปภฺยิกํ กาเหตุวา ตสฺสจฺติกาย สลากภตฺตํ กาเหตุพฺพํ
สลากภตฺตํ วา กาเหตุวา ตสฺสจฺติกาย ปภฺยิกํ กาเหตุพฺพํ ฯ
เยสํ น ปาปฺณาติ เต ปิณฺฑายจริสฺสนฺติ ฯ สเจปี เทวปี
ฆตฺตานํ พหุณฺติ ภิกฺขุ มนฺทา สลากภตฺตํ เทวสิกํ ลพฺภติ ฯ
ตสฺมา ตํ จเปตฺวา ปภฺยิกํ อาวโส ภฺยชธาติ ปภฺยิยเมว
๑. สී. ภฺยชิตฺวา ว ๒. วิหาร ปาลีกาย อิติปี ฯ

คาเหตุพพิ ๑ ปกขิยิ ปณิติ เทนติ ๑ วิสุ จิติกา กาทพพา ๑
เสว ปกโขติ อชช ปกขิยิ น คาเหตุพพิ ๑ สเจ ปน ทายกา
วทนติ เสว อมหากิ ฆเร ลูขภคตติ ภวิสสติ อชเชว
กขิยภคตติ อทุทิสถาติ เอว วฏฏติ ๑ อุโปสถิกิ นาม
อนวพฒมาสิ อุโปสถทิวเส อุโปสถงคานิ สมายิตฺวา ยิ
อตตนา ภูษติ ตเทว ทิยติ ๑ ปาฏิปทิกนนาม อุโปสเถ
พหู สทฐา ปสนนา ภิกขุณี สกการิ กโรนติ ปาฏิปเท
ปน ภิกขุ กิลมนติ ปาฏิปเท ทินนํ ทพภิกขทานสทิสํ มหปผลิ
โหติ อุโปสถกมเมน วา ปริสุทฺธ สีสานํ ทุตยทิวเส ทินนํ
มหปผลิ โหติติ สลลกเขตฺวา ปาฏิปเท ทิยมานกทานํ ๑ คปิ
อุภยิ สลาภคตคตติกเมว ๑ อิติ อิมานิ สตฺตปิ ภตฺตานิ
ปิณฺฑปาติกานํ น วฏฏนฺติ ฐตฺตงคเกทํ กโรนติเยว ๑ อปรานปิ
จิวรกขนฺธเก วิสาขาย วริ ยาจิตฺวา ทินฺนานิ อากนฺตภคตติ
คมิยภคตติ คิลานภคตติ คิลานุปฏฺจากภคตฺนติ จตฺตาริ ภตฺตานิ
पालิยิ อากตานิเยว ๑ ตตฺถ อากนฺตูกานํ ทินนํ ภคตติ
อากนฺตภคตติ ๑ เอเสว นโย เสเสสุ ๑ สเจ ปเนตฺถ
อากนฺตภคตฺตานิปิ อากนฺตูกาปิ พหู โหนติ ๑ สพฺเพสํ เอเกกํ
คาเหตุพพิ ๑ ภตฺเตสุ อปฺปโหนฺเตสุ จิติกาย คาเหตุพพิ ๑ เอโก
อากนฺตฺโก ปจฺมเมว อากนฺตฺวา สพฺพิ อากนฺตภคตติ อตฺตโน

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุชกวรรณนา หน้า ๔๖๗

คาเหตุวา นิสีทติ ฯ สพุพิ ตสุเสว โหติ ฯ ปจญา อากเตหิ
อากนตุเกหิ เตน ทินูนานิ ปริภุชิตพุพานิ ฯ เตนปี เอกิ
อตุตโน คเหตุวา เสทานิ ทาทพุพานิ ฯ อัย โอพารตา ฯ
สเจ ปน โส ปจมีปี อากนตุวาปี อตุตโน อคเหตุวา ตุณหิภูโต
นิสีทติ ฯ ปจญา อากเตหิ สทุธิ ปฎิปาฐิยา คณหิตพุพิ ฯ
สเจ นิจจ อากนตุกา อากจณนติ อากตทิวเสเยว ภุชิตพุพิ
อนุตรนุตรา เจ อากจณนติ เทว ตีณิ ทิวสานิ ภุชิตพุพิ ฯ
มหาปจจริยิ ปน สตุตทิวสานิ ภุชิตตุ วฎฎุติติ วุตติ ฯ
อาวาสโก กตุถจิ คนตุวา อากโตปี เตนปี อากนตุกตุตติ
ภุชิตพุพิ ฯ สเจ ปน ตั วิหาระ นิพพุธาปี(๑)โหติ วิหาระ
คาเหตุพุพิ ฯ อถ วิหาโร พุเร(๒) โหติ ฯ อาสนสาลาเย นิพพุธาปี(๑)
อาสนสาลาเย คาเหตุพุพิ ฯ สเจ ปน ทายกา อากนตุเกสุ
อสติ อาวาสโกปี ภุชิตนตุติ วทนติ วฎฎุติ อวตุเต น
วฎฎุติ ฯ คมิมภตุเตปี อยเมว กถามคโลกิ ฯ อัย ปน วิเสโส ฯ
อากนตุโก อากนตุกตุตเมว ลภติ ฯ คมิโก อากนตุกตุตตี
คมิมภตุตีปี ลภติ ฯ อาวาสโกปี ปกุกมิตุกาโม คมิโก โหติ
คมิมภตุตีลภติ ฯ ยถา ปน อากนตุกตุตตี ลพุภติ เอวมิท
เทว ตีณิ สตุต วา ทิวสานิ น ลพุภติ ฯ คมิสุสามิติ
ภุตุโต ตั ทิวสิ เกนจเทว กรณิเยน น คโต ปุนทิวเสปี
๑. นิพพุธาปีตี ฯ ๒. ม.พุโร ฯ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๔๖๘

ภุญชิตุ วภูฏติ สอุสสาหตตา ๑ คมิสสามิติ ภูตตสฺส โจรา
วา ปถิ รุณฺชนฺติ อุทกั วา เทโว วา วสฺสติ สตุโถ
วา น คจฺจติ สอุสสาเหเน ภุญชิตพฺพั ๑ เอเต อุปฺททเว
โโอลเกเนเตเน เทว ตโย ทิวเส ภุญชิตุ วภูฏตีติ มหาปจฺจริย
วุตฺตํ ๑ คมิสสามิ คมิสสามิติ ปน เลสํ โอทฺเตตฺตวา ภุญชิตุ
น ลภติ ๑ คิลานภตฺตปี สเจสพฺเพสํ คิลานานํ ปโหติ
สพฺเพสํ ทาทพฺพั ๑ โน เจ จิตฺกัถฺตวา คาเหตุพฺพั ๑
เอโก คิลานो อโรครูปํ สกโกติ อนฺโตคามํ คนฺตุ เอโก
น สกโกติ อัย มหาคิลานो นาม ๑ เอตสฺส คิลานภตฺตปี
ทาทพฺพั ๑ เทว มหาคิลานา เอโก ลาภิ อภิญญาโต พหุ
ชาทณียํ โภชนียํ ลภติ เอโก อนาโถ อปฺปลาภตาย
อนฺโตคามํ ปวิสติ เอตสฺส คิลานภตฺตํ ทาทพฺพั ๑ คิลานภตฺเต
ทิวสปริจฺเจโท นตฺถิ ๑ ยาว โรโค น วุสสมฺมติ สປປายโภชน
อภุญฺชนฺโต น ยาเปติ ตาว ภุญชิตพฺพั ๑ ยทา ปน
มิสฺสกยาคุ วา มิสฺสกภตฺตํ วา ภุญฺชนฺตสฺสาปี โรโค น
ภุปฺปติ ตโตปฺภุจาย น ภุญชิตพฺพั ๑ คิลานุปฺภุจาทภตฺตปี
สพฺเพสํ ปโหติ ตํ สพฺเพสํ ทาทพฺพั ๑ โน เจ ปโหติ จิตฺก
กตฺตวา คาเหตุพฺพั ๑ อิทฺปิ ทฺวีสุ คิลานेषु มหาคิลานุปฺภุจาทภตฺตปี
คาเหตุพฺพั ๑ ทฺวีสุ มหาคิลานेषु อนาถคิลานุปฺภุจาทภตฺตปี ยํ กุลํ
คิลานภตฺตปี เทติ คิลานุปฺภุจาทภตฺตปี ๑ ตตฺถ ยสฺส คิลานสฺส

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณนา หน้า ๔๖๕

ภตฺตํ ปาปฺณาติ ตพฺปฏฺจาจากสฺสาปี ตตฺเถว คาเหตุพฺพิ ฯ
คิลาณุปฏฺจาภตฺเตปี ทิวสปริจฺเจโท นตฺถิ ฯ ยาว คิลาโน ลภติ
ดาวสฺส อุปฏฺจาโกปี ลภตฺตีติ ฯ อิมานิ จตฺตารี ภตฺตานิ สเจ
เอวํ ทินฺนนานิ โหนฺติ อากนฺตฺกคฺมิยคิลาณคิลาณุปฏฺจากา มม
ภิกฺขํ คณฺหนตฺตฺติ ปิณฺฑปาทิกานํปี วฏฺฏฺติ ฯ สเจ ปน
อากนฺตฺกาทึนํ ภตฺตํ นีพฺพฐาเปมิ(๑) มม ภตฺตํ คณฺหนตฺตฺติ เอวํ
ทินฺนนานิ โหนฺติ ปิณฺฑปาทิกานํ น วฏฺฏฺติ ฯ

อปฺรานปี ฐรภตฺตํ (๒) กุฏฺภิภตฺตํ วารภตฺตฺนตฺติ ตีณฺนิมานิ
ภตฺตานิ ฯ ตตฺถ ฐรภตฺตฺนตฺติ นิจฺจภตฺตํ วุจฺจติ ฯ ตํ พุริชฺ
สงฺฆกถณฺจ ปุคฺคกถณฺจ ฯ ตตฺถ ยํ สงฺฆสฺส ฐรภตฺตํ เทมาติ
นีพฺพฐาปีตํ ตํ สลาภภตฺตคตฺติกเมว โหติ ฯ ตํ มม นีพฺพฐ
ภิกฺขํ คณฺหนตฺตฺติ วตฺวา ทินฺนํ ปน ปิณฺฑปาทิกานํปี วฏฺฏฺติ ฯ
ปุคฺคกถณฺเปปี ตุมฺหากํ ฐรภตฺตํ ทมฺมิตฺติ วุตฺเต ปิณฺฑปาทิกานํเยว
น วฏฺฏฺติ ฯ มม นีพฺพฐ (๓) ภิกฺขํ คณฺหนตฺติ วุตฺเต ปน วฏฺฏฺติ
สาทิตพฺพิ ฯ สเจปี ปจฺจนา กติปาเห วีตฺติวตฺเต ฐรภตฺตํ
คณฺหนตฺติ วทติ มฺุเสฏฺฐรूपฺภิจฺจิตตฺตา วฏฺฏฺติ ฯ กุฏฺภิภตฺตํ
นาม สงฺฆสฺส อวาสิ์ กาทฺเตว อมฺุหากํ เสนาสนวาสิโน
อมฺุหากํเยว ภตฺตํ คณฺหนตฺตฺติ เอวํ นีพฺพฐาปีตํ ตํ สลาภภตฺต-
๑. นีพฺพฐาเปมิ ฯ ๒. สพฺพไปตฺถเกสฺส เอวํ ทิสฺสตีติ ฯ เกสฺสยฺจ ปน มติ ฐว-อิตฺติ ฯ
๓. ย. นีพฺพฐํ ฯ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคฺควณณา หน้า ๔๗๐

คตฺติกเมว โหติ คาเหตุวา ภูยชิตพฺพํ ฯ อมฺหากํ เสนาสนวาสิโน
อมฺหากํเยว ภิกฺขํ คณฺหนฺตฺตติ วุตฺเต ปน ปิณฺฑปาติกานํปี
วฏฺฏติ ฯ ยํ ปน ปุคฺคเต ปสฺสิตฺตวา ตสฺส อวาสิํ กตฺวา
ตฺมฺหากํ เทมาติ ทินฺนํ ตํ ตสฺเสว โหติ ฯ ตสฺมี กตฺถจิ
คเต นิสฺสิตเกหิ ภูยชิตพฺพํ ฯ วารกตฺตํ นาม ทฺพภิกฺขสมเย
วารเน ภิกฺขุ ชฺคฺคิสฺสามาติ ชฺรเคหโต ปฏฺจาย ทินฺนํ ตํปี
ภิกฺขาวจเนน ทินฺนํ ปิณฺฑปาติกานํ วฏฺฏติ ฯ วารกตฺตฺนฺติ
วุตฺเต ปน สลาภกตฺตคตฺติกํ โหติ ฯ สเจ ปน ตณฺฑลาทีนํ
เปเสนฺติ สามณฺเระ ปจิตฺวา เทนฺตฺตติ ปิณฺฑปาติกานํ
วฏฺฏติ ฯ อิติ อิมานิ จ ตีณิ อากนฺตฺกตฺตฺตาทีนํ จ จตฺตารีติ
สจฺจ ตานํ สงฺฆกตฺตฺตาทีนํ สห จุทฺทสกตฺตฺตานํ โหนฺติ ฯ

อฏฺฐกถายํ ปน วิหารกตฺตํ อฏฺฐกตฺตํ จตฺกตฺตํ
กุพฺภกตฺตฺนฺติ อณฺณานํปี จตฺตารี กตฺตฺตานํ วุตฺตฺตานํ ฯ ตตฺถ
วิหารกตฺตํ นาม วิหารे ตตฺรฺรูปฺปาทกตฺตํ ฯ ตํ สงฺฆกตฺเตน
สงฺคหิตํ ฯ ตมฺปนฺนํ ติสฺสมหาวิหารจิตฺตลปฺพพฺพตฺตาทีนํ
ปฏฺฐิสฺมภิกฺขปฺปตฺเตหิ จิณฺณาสเวหิ ยถา ปิณฺฑปาติกานํปี สกฺกา
โหติ ปริภุชิตฺตํ ตถา ปฏฺฐิกคฺคหิตฺตฺตา ตาทีเสสุ จาเนสุ
ปิณฺฑปาติกานํปี วฏฺฏติ ฯ อฏฺฐจฺนฺนํ ภิกฺขจฺนฺนํ เทม จตฺนฺนํ
เทมาติ เอวํ ทินฺนํ ปน อฏฺฐกตฺตฺตณฺเจว จตฺกตฺตฺตณฺจ ฯ
ตํปี ภิกฺขาวจเนน ทินฺนํ ปิณฺฑปาติกานํ วฏฺฏติ ฯ มหาภิก-

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณณา หน้า ๔๗๑

สงขริเตน อติรสกปูเวณ ปตุตติ ถเกตฺวา ทินฺนํ กุพกภตุตติ
นาม ฯ อิมานิ ตีณิ สลากภตุตคตติกาเนว ฯ อปรปี กุพกภตุตติ
นาม อตุติ ฯ อิเชกจฺเจ มนุสฺสา มหาธมฺมสฺสวนญฺจ วิหาร-
ปฺขุนญฺจ กาทเรตฺวา สกตสงฆสฺส ทาคฺคฺน สกโกม เทว ตีณิ
ภิกฺขุสฺตานิ อมฺมากํ ภิกฺขํ คณฺหนฺตฺตฺติ ภิกฺขุณฺํ ปริจฺเฉทชานนฺตฺติ
กุพเก เทนฺติ อิํ ปิณฺฑปาติกานํปี วฏฺฏฺติ ฯ อิติ จีวรกษนุทธเก
จีวรภาชนียํ อิมสฺมี ปน เสนาสนกษนุทธเก เสนาสนภาชนียํ
เจว ปิณฺฑปาตภาชนียํ จ วุตฺติ ฯ คิลานปจฺจยภาชนียํ ปน
เอวเวทิตพฺพํ ฯ สปรปีอาทิสฺส เกสขฺเชสฺส ราชราชมฺหามตฺตา
สปรปีสฺส ตาว กุมฺภสฺตปี กุมฺภสฺสทฺสปี วิหารํ เปเสนฺติ ฯ
คณฺธี ปหริตฺวา เถราสนโต ปฏฺจาย กหิตภาชนํ ปุเรตฺวา
ทาทพฺพํ ปิณฺฑปาติกานํปีวฏฺฏฺติ ฯ สเจ อลสชาติกา มหาเถรา
ปจฺจมา อากจฺฉนฺติ ฯ ฆนฺเต วิสตีวสฺसानํ ทิยฺยติ คฺคฺมฺหากํ
จิตฺติกา อตฺติกนฺตฺตาติ น วตฺตพฺพา จิตฺติกํ จเปตฺวา เตสํ ทตฺวา
ปจฺจมา จิตฺติกาย ทาทพฺพํ ฯ อสุกฺวิหारे พหุ สปรปี อฺปฺปนฺนฺติ
สฺตฺตฺวา โยชนนฺตรวิหारेโตปี ภิกฺขุ อากจฺฉนฺติ ฯ สมฺปตฺต-
สมฺปตฺตทานํ จิตฺตฺจฺจานโต ปฏฺจาย ทาทพฺพํ ฯ อสมฺปตฺตทานํปี
อฺปจารสีมํ ปวิฏฺจานํ อนฺเตวาสิกาทิสฺส คณฺหนฺเตสฺส ทาทพฺพเมว ฯ
พหิอฺปจารสีมาย จิตานํ เทถาตีวทฺนฺติ น ทาทพฺพํ ฯ
สเจ อฺปจารสีมํ โอกฺกมฺนฺเตหิ เอกาพทฺธา หุตฺวา อตฺตโน

วิหารทวารเ วา อนุโตวิหารเเว วา โหนติ ปริสวเสน วฑุฒิตา
นาม สีมา โหติ ตสฺมา ทาทพฺพํ ฯ สงฺฆนวกสฺส ทินฺเนปิ
ปจฺฉา อากตานิ ทาทพฺพเมว ฯ ทุตฺติภาเค ปน เถราสนํ
อารุพฺเห ปฺน ปจฺฉา อากตานิ ปรมภาโค น ปาปฺณาติ
ทุตฺติภาคโต วสฺสกุเคน ทาทพฺพํ ฯ อุปจารสีมํ ปวิสิตฺวา ยตถ
กตฺตจฺจ ทินฺนํ โหติ สพฺพํ สนฺนิปาตญฺจานเวยว ภาเชตพฺพํ ฯ
ยสฺมี วิหารเ ทส ภิกฺขุ ทเสว จ สบฺปีกฺมฺภาทีนํ ทียนฺติ
เอเกกฺกมฺภวเสน ภาเชตพฺพํ ฯ เอโก สบฺปีกฺมฺโก โหติ ทส ภิกฺขุ
ภาเชตฺวา คาเหตุพฺพํ ฯ สเจ ยถาจิตฺเตยว อมฺหากํ ปาปฺณาตีติ
คณฺหนฺติ ทฺกคฺคหิตํ คตคตญฺจานเ สงฺฆิกเมว โหติ ฯ กุมภํ ปน
อาวญฺญตฺวา ฅาลเก โถกํ สบฺปี กตฺวา อิทํ มหาเถรสฺส
ปาปฺณาติ อวเสสํ อมฺหากํ ปาปฺณาตีติ วตฺวา ตํ ปฏิกฺมฺภเวยว
อาภิริตฺวา ยถิจฺฉิตํ คเหตุวา คนฺตุํ วญฺญติ ฯ สเจ ถินํ
สบฺปี โหติ เลขํ กตฺวาเลขโต ปรมภาโค มหาเถรสฺส
ปาปฺณาติ อวเสสํ อมฺหากนฺติ คหิตํปี สุกหิตํ ฯ วุตฺตปฺริจฺเจทโต
โอนาธิเกสฺสปี ภิกฺขุสฺส จ สบฺปีกฺมฺภเสฺส จ เอเตเนว อุปาเยน
ภาเชตพฺพํ ฯ สเจ ปเนโก ภิกฺขุ เอโก กุมฺภโก โหติ คณฺฑี
ปฺหริตฺวา อัย มยฺหํ ปาปฺณาตีติปี คเหตุํ วญฺญติ อัย
ปรมภาโค มยฺหํ ปาปฺณาติ อัย ทุตฺติภาโคติ เอวํ โถกํ

*เล่มที่ ๓ เสนาสนกษนุทธกถณนา หน้า ๔๗๓

โถกั ปาเปตตปิ วภูจติ ฯ เอส นโย นวนิตาทีสุปี ฯ ยสมึ
ปน วิปฺปสนฺเน ติลเตลาทิมฺหิ เตขา น สนฺติภูจติ ตํ
อุทฺธริตฺวาว ภาเชตพฺพํ ฯ สิงฺคิเวรมริจาทิเกสซฺชปี อวเสส-
ปตฺตถาลกาทิสมนฺปริกฺษาโรปี สพฺโพ วุตฺตานุรูปเนว นเยน
สุภูจฺจ สลลกฺเขตฺวา ภาเชตพฺโพติ ฯ

ปาลี อภูจกถณฺเจว โอลิเกตฺวา วิกฺขโณ
สงฺฆิกเ ปจฺเจเย เอวํ อปฺปมตฺโต วิภาชเย ฯ
อติ สพฺพากาเรน ปจฺเจยภาชนียกถา นิภูจิตา ฯ

สมฺมณฺณิตฺวา จปีตยาคุภาชกาทีหิ ภาชนียภูจันํ อากต-
มนุสฺसानํ อปฺปจฺฉิตฺวาว อปฺปทฺตภาโก ทาทพฺโพ ฯ อสมฺมเตหิ
ปน อปฺปโณเกตฺวา ทาทพฺโพ ฯ อปฺปมตฺตกวิสฺซชฺชเคน จีวรกมฺมํ
กโรนฺตสฺส สฺวึ เทหิติ วทโต เอกา ทีฆา เอกา รสฺสาติ
เทว สฺวึโย ทาทพฺพา ฯ อวิภตฺตํ สงฺฆิกํ ภาณฺทานฺติ ปฺปจฺฉิตพฺพ-
กิจฺจํ นตฺถิ ฯ ปิปปฺลิกตฺถิกสฺส เอโก ปิปปฺลิกโก ฯ กนฺตาริ
ปฺปฺปชฺฉิตฺตกาเมสฺส อุปาหนยฺกถํ ฯ กายพนฺธนตฺถิกสฺส กาย-
พนฺธนํ ฯ อสพฺพทฺธโก เม ชินฺนโณติอากตสฺส อสพฺพทฺธโก ฯ
ปริสฺสวานตฺถิกสฺส ปริสฺสวานํ ทาทพฺพํ ฯ ฐมฺมกรกตฺถิกสฺส
ฐมฺมกรโก ฯ สเจ ปฺปฺปโก น โหติ ฐมฺมกรโก ปฺปฺปเกน
สทฺธิ ทาทพฺโพ ฯ อากนฺตฺกปฺปฺปญฺญํ อโรเปสฺสามิติ ยาจนฺตสฺส

กุธียา จ อฑฒกุธียา จ ปโหนกั ทาทพัพ ๑ มณฐลั
นปโปหิตติ อากตสฺส มณฐลั เอกั ทาทพัพ ๑ อฑฒมณฐลทานิ
เทว ทาทพพานิ เทว มณฐลทานิ ยาจนุตสฺส น เทว
ทาทพพานิ ๑ อนูวาทปริภณฐตฺถิกสฺส เอกสฺส จีวรสฺส ปโหนกั
ทาทพัพ ๑ สปปินวนีตาทิอตฺถิกสฺส คิลานสฺส เอกั เกสชฺชนาพิ-
มตฺตํ กตฺวา ตโต ตตฺติยโกฏฐาโส ทาทพัพโป ๑ เอวั ตีณิ
ทิวसानิ ทตฺวา นาพียา ปริปฺปณฺณาย จตฺตตฺถทิวสโต ปฏฺฐาย
สงฺฆํ ปุจฺฉิตฺวา ทาทพัพ ๑ คุพฺปิณฺเฑปปี เอกทิวสั ตตฺติยภาโค
ทาทพัพโป ๑ เอวัตีหิ ทิวเสหิ นิฏฺฐิตฺเต ปิณฺเฑ ตโต ปรี
สงฺฆํ ปุจฺฉิตฺวา ทาทพัพ ๑ เสถั สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๑
เสนาสนกฺขนฺนคฤคณา นิฏฺฐิตา ๑

สงฆเภทกฺขนฺธกถา

สงฆเภทกฺขนฺธเก ฯ อภิญญาตา อภิญญาตาติ ปากฎา
ปากฎา สกฺยกุมารรา นาม กาทุทายิปปฎฺทโย ทสฺสูตา สทฺฐี
ปริวารเหโณญฺเวย จ พหู ชนา ฯ อมหากนฺติ อมฺเหสุ ฯ
อมฺหากํ กุลโตติวา วุตฺตํ โหติ ฯ ฆราวาสตฺถํ อนฺนุสฺสึสามิตี
ฆราวาเส ยํกตฺตพฺพํ ตํ ชานาเปสฺสามิ ฯ อติเนตพฺพนฺติ
อฺทกํ ปเวเสตพฺพํ ฯ นินฺเนตพฺพนฺติ ยถา อฺทกํ สพฺพภูจฺจเน
สมํ โหติ เอวํ กาทพฺพํ ฯ นินฺททาเปตพฺพนฺติ ติณฺณานิ
อฺทฺฐริตพฺพานิ ฯ ภูสิกา อฺทฺฐราเปตพฺพาติ สุขุมปลาลมฺิสฺสา
ธญฺญา ปลาลกาปิ อฺปนเนตพฺพา ฯ โอสฺสุนาเปตพฺพนฺติ สุขุมติณ-
ปลาลกา ปวาหนตฺถํ วาตํ คาเหตุพฺพํ ฯ เตนฺหิ ตฺวญฺเวย
ฆราวาสตฺถเน อฺปชานาหิตี ตฺวญฺเวย ฆราวาสตฺถํ ปชานาหิ ฯ
อหํ ตยา ยถาสฺขํ ปพฺพชาหิตี เอตฺถ อหํ ตยา สทฺฐี
ปพฺพชิสฺสามิตี สหายสิเนเนน สหสา วตฺตกาโม หุตฺวา ปฺน
รชฺชสิริโลเกน ปริกทฺฐิยมาเนทโย อหํ ตยาตี เอตฺตกเมว
วตฺวา เสสํ วตฺตฺนาสฺกขิตี เอวมตฺถโถ เวทิตพฺโพ ฯ นิปฺปาติตาติ
นิกฺขามิตา ฯ มานสฺสึโนติ มานสฺสึยมาเนนา ฯ มานนิสฺสึตาติ วุตฺตํ
โหติ ฯ ปฺรทตฺตวตฺตโตติ เอตฺถ ปฺรทตฺตวตฺตตฺตา ปฺรทตฺตวตฺตโต ฯ
ยสฺสนฺตรโต น สนฺติ โกปาติ ตติยมกฺเคน สมฺมุตตฺตา ยสฺส

จิตเต โภปา น สนฺติ ฯ ยสุมา ปน ภโวติ สมฺปตฺติ วิภโวติ
วิปตฺติ ตถา ภโวติ วุฑฺฒิ วิภโวติ หานิ ภโวติ สสฺสโต
วิภโวติ อฺจุเฉโท ภโวติ ปฺลฺยํ วิภโวติ ปาปี วิภโวติ จ
อภโวติ จ อตฺถโต เอกเมเวตํ ตสุมา อิติ ภวาทตฺตจ
วิตฺตฺตโตติ เอตฺถ จ ยา เอสา สมฺปตฺติวิปตฺติวุฑฺฒิหानิ-
ลสฺส
วฺจฺจติ จฺจ
ภวาทตฺตจ วิตฺตฺตโตติ เอวมตฺโต จ ทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺท
น สมฺปาปฺปณฺนติ ตสฺส ทสฺสนํ เทวานํปี ทฺลลภนฺติ
อธิปฺปาโย ฯ อหิเมขลิกายาติ อหิ กฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
องฺเกสฺส ฯ สมฺมนฺนตีติ สมฺมานตี ฯ ยํ ตฺโม กริสฺสตีติ ยํ
โส กริสฺสตี ฯ เขพาสโกติ เอตฺถ มิจฺฉาชีเวน อฺปฺปนฺนปฺจฺจยา
อริเยหิ วตฺตพฺพา เขพาสทิสฺสา ตถารูเป ปฺจฺจเย อยํ อชฺโฆรหตีติ
กตฺวา เขพาสโกติ ภควตา วฺจฺจโต ฯ ปตฺถทฺเรน กายเณนตี
ไปตฺถกสฺสทิสฺเสน นิจฺจเลน กายเณ ฯ มยํ โข ภณฺเณ ราชเณตกา
นามาติ ราชา อมฺเห ชานาตีติ ราชเณตกสฺสกาเวน อตฺตานํ
อฺก
กตฺวา ฯ ทฺก
กฺก

*เล่มที่ ๑ สงฆเภทกขนุทธกถา หน้า ๔๗๗

อสาทนี วรรกจิตเตน อุปคมนนนาม ทุกขิ ๑ นาคหตสฺสาติ
พุกุณนาคฆาตกสฺส ๑ ปฏิกุญฺโติ ปฏิสกฺกิติ ตถาคตาภิมุโขเยว
ปจฺเมหิ ปาเทหิ อวสฺสเก ๑ อลฺกฺขิโกติ เอตฺถ น ลกฺขเตีติ
อลฺกฺขิโก น ชานาตีติ อตุโธ ๑ อหํ ปาปกมฺมํ กโรมีติ
น ชานาติ ๑ น สลฺลกฺขเขตฺตฺวโปกฺติ อลฺกฺขิโก น ปสฺสิตฺตฺวโปกฺติ
อตุโธ ๑ ติกโกชนนฺติ เอตฺถ ตีหิ ชเนหิ ภูตฺตฺวโปกฺชนํ ๑
ตํ ปญฺญาเปสฺสามีติ ตํ อนุชานิสฺสามิ ๑ คณโกชเน ปน
ยถาธมฺโม การตฺตฺวโปกฺ ๑ กปฺปนฺติ อายุกปฺปํ ๑ พุทฺทมฺปญฺญนฺติ
เสฏฺฐปฺปญฺญํ ๑ กปฺปํ สกฺกมฺหีติ อายุกปฺปเมว ๑ อถโข เทวตฺตฺวโปกฺ
สงฺฆํ ภินฺทิตฺวาติ โส กิร เอวํ สลาภํ กาเหตุวาทตฺตฺว
อาเวณิกํ อุโปสถํ กตฺวา กโต เตเนตํ วุตฺตํ ๑ ปิฏฺฐิ เม
อาคิลาเยตีติ จิรํ นิสฺซชฺชาย เวทนาติกฺขตฺตา พาทติ ๑ ตมํ
อายมิสฺสามีติ ตํ อหํ ปสฺวาริสฺสามิ ๑ อาเทสนาปาฏฺฐิหาริ-
ยานุสฺสาสนี นาม เอวํปี เต มโน ตถาปี เต มโนติ เอวํ
นรสฺส จิตฺตํ ชานิตฺวา ตทนฺรูปา ฐมฺมเทสนา ๑ มมานุกฺกพฺพนฺติ
มมานุกิริยํ กุรฺมาโน ๑ กปฺปโณติ ทุกฺขิโติ ๑ มหาวราหสฺสาติ
มหานาคสฺส ๑ มหี วิกุพฺพโติติ ปจฺวี ปทาเลนตฺสส ๑ ภีสิ
ฆสฺสานสฺสาติ ภีสิ ขาทนตฺสส ๑ นทีสุ ชกฺคโตติ เอตฺถ โส
กิร หตฺถินาโค สายนฺนสมยํ ตํ นทีนามิกํ โปกฺกขรณิ

โอคาเหตฺวา กิพนฺโต สพฺพรตฺตี วิตินาเมสิ ชาคริกํ กโรติ ฯ

เตน วุตฺตํ นทีสุ ชคฺคโตติ ฯ

สุตฺตาติ โสตา ฯ อสนฺทิตฺโธ จ อกฺขาตฺติติ นิสนฺทเทโห หุตฺวา

อกฺขาตา อนฺสนฺทริวเสน โยเชตฺวา ฯ อปาเย นิพฺพตฺติสฺสตีติ

อาปาโยโก ฯ เอวํ เนรโยโก ฯ กปฺปํ จสฺสตีติ กปฺปญฺโญ ฯ

อิทานิ พุทฺธสทฺสเสนาปี ติกิจฺฉิตฺตํ น สกฺกาติ อเตกิจฺฉโธ ฯ

มา ชาตุ โกจิ โลกสฺมินฺติ มา กทาจิปี โกจิ สตฺโต

โลกสฺมี ฯอุปฺปชฺชตฺติ อุปฺปชฺชตฺติ ฯ ชลฺว ยสฺสา อญฺจติ

ยสฺสา ชลนฺโต วิยฺญูจฺฉโธ ฯ เทวทฺตฺโตติ เม สุตฺนฺติ อีทิสฺ

เทวทฺตฺโตติ ภควตฺตาสฺตฺตีปี อตฺถิ ตเทว กเหตฺวา อิํ

วุตฺตํ ฯ โส ปมาทํ อนฺจิจฺฉนฺติ เอตฺถ ปมาทํ จินาตีติ

อนฺจิจฺฉนฺติ ฯ ปมาโท อปฺปหีนฺติ อตฺถโธ ฯอาสชฺช นนฺติ

ปาปเกน จิตฺเตน ปตฺวา วิเหเจตฺวาติ วา อตฺถโธ ฯอวีจฺฉินฺริยํ

ปตฺโตติ อิํ ปน อาสีสายํ อตีตฺวจฺฉนํ ฯ เกสฺมาติ ภยานโก ฯ

เอกโต อุปาสิ เอโกติ ฐมฺมวาทิปกฺขเ เอโก ฯ เอกโต

เทวติ อฐมฺมวาทิปกฺขเ เทว ฯ จตฺตฺโธ อนฺสาเวติ สลากํ

คาหตีติ สงฺฆํ ภินฺทิสฺสามีติ อฐมฺมวาทิจตฺตฺโธ หุตฺวา ฯ

อนฺสาเวตีติ อนฺนยฺนฺโต สวเวติ ฯ น ตุมฺหากํเยว นรกกฺยํ

อตฺถิ อมฺหากํปี อตฺถิ น อมฺหากํปี อวีจฺฉคฺโค ปีทหิตฺโต น

*เล่มที่ ๓ สงฆเภทกขนุทธกถณณา หน้า ๔๗๕

มย อกุสลาณํ ภายาม ยทิ หิ อัย อธมโม อัย อวินโย
อิทํ อสตุตฺตสาสนํ วา ภเวยฺย น มยฺ คณฺเหยฺยามาติอาทินา
นเยน อธมฺมํ ธมฺโมติ เอวํ อฏฺฐารส เกทกรวตฺถุณี สาเวตีติ
อตฺถโ ๑ สลากํ คาเหตุตีติ เอวํ อนฺุสาเวตฺวา ปน อิทํ คณฺหถ
อิทํ โรเจถาคิวทฺนฺโต สลากํ คาเหตุ ๑ เอกโต อุปาถิ เทว
โหนตฺตีติอาทิสฺปิเอเสว นโย ๑ เอวํ โข อุปาถิ สงฆราชา
เจว โหติ สงฆเกโท จาติ เอวํ โหติ น ปน เอตฺตาวตา
สงฺโฆ ภินฺุโน โหติ ๑ ภิกฺขุ โข อุปาถิ ปกตฺตฺโต สมานสํวาสโก
สมานสีมายํ จิตฺตํ สงฺฆํ ภินฺุทตีติ เอตฺถ สียา เอวํ เทวทฺตฺโต
กถํ ปกตฺตฺโตติ กถํ ตาว น ปกตฺตฺโต รณฺโโล ฆาตาปิตฺตฺตา
รฺุหิรฺุปาทสฺส จ กตฺตฺตฺตาติ ๑ เอตฺถ วทาม อาณตฺติยา ตาว
วิรฺุทฺตฺตา รณฺโโล ฆาตาปนํ นตฺถิ เตนฺหิ ตฺวํ กุมาร
ปิตฺรํ หนฺุตฺวา ราชา โหหิอิหํ ภควนฺุตํ หนฺุตฺวา พุทฺุ
ภวิสฺสามีติ เอวํ หิ ตสฺส อาณตฺติ กุมารो ปน ราชา
หนฺุตฺวา ปจฺจมา ปิตฺรํ มาเรสิ เอวํ ตาว อาณตฺติยา วิรฺุทฺตฺตา
रणฺโโล ฆาตาปนํ นตฺถิ รฺุหิรฺุปาเท ปน กตฺมตฺเตเยว
รฺุหิรฺุปาทปฺปจฺจยา ภควตา อภพฺพตา น วุตฺตา ๑ น จ
สกุทา ภควโต วจฺนํ วินาเยว ตสฺส อภพฺพตา อาโรเปตฺุ ๑
รฺุหิรฺุปาทโก ภิกฺขเว อนฺุปสมฺปนฺุโน น อุปสมฺปาเทตฺพุโพ
อุปสมฺปนฺุโน นาเสตฺพุโพติ อิทํ ปน ภควตา สงฆเกทโต

ปจฺจมา วุตฺตํ ตสฺมา ปกตตฺเตน เทวทตฺเตน สงฺโฆ ภินฺโนติ ฯ

อธมฺมํ ฐมฺโหมติ ทีเปนฺตฺติอาทิสฺส อฏฺฐารสฺส เกทกร-
วตฺถุสฺส ฯ สุตฺตฺนตฺตปริยาเยน ตาว ทส กุสลกมฺมปฺปถา ฐมฺโหม
อกุสลกมฺมปฺปถา อธมฺโหม ฯ ตถา จตฺตารโ สติปฏฺฐานา จตฺตารโ
สมฺมปฺปชานา จตฺตารโ อิทฺธิปาทา ปญฺจินฺนทฺริยานิ ปญฺจ
พลานิ สตฺต โขชฺฌงฺกา อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโคติ สตฺตตฺตฺตีส-
โทธิปฺกขิยธมฺมา ฐมฺโหม นาม ฯ ตโย สติปฏฺฐานา ตโย
สมฺมปฺปชานา ตโย อิทฺธิปาทา ฉ อินฺนทฺริยานิ ฉ พลานิ
อฏฺฐ โขชฺฌงฺกา นวงฺกโก มคฺโคติ อัย อธมฺโหม นาม ฯ
จตฺตารโ อุปาทานา ปญฺจ นีวรณา สตฺตอนุสฺสยา อฏฺฐ
มิจฺจตฺตาทิ จ อัย ฐมฺโหม ฯ ตโย อุปาทานา จตฺตารโ นีวรณา
ฉ อนุสฺสยา สตฺต มิจฺจตฺตาทิ อัย อธมฺโหม ฯ ตตฺถ ยงฺกิลฺลิจิ
เอกํ อธมฺมโกฏฺฐาสฺส คเหตุวา อิมํ อธมฺมํ ฐมฺโหมติ กริสฺสาม
เอวํ อมฺหากํ อางริยกุลํ นิชฺยานิกํ ภวิสฺสตี มยญฺจ โลก
ปากฺกฺวา ภวิสฺสามาติ ตํ อธมฺมํ ฐมฺโหม อยฺนฺติ กถยฺนฺตา
อธมฺมํ ฐมฺโหมติ ทีเปนฺติ นาม ฯ ตถาว ฐมฺมโกฏฺฐาสฺส เอกํ
คเหตุวา อัย อธมฺโหมติ กถยฺนฺตา ฐมฺมํ อธมฺโหมติ ทีเปนฺติ
นาม ฯ วินยฺปริยาเยน ปน ภูเตน วตฺถุณา โจเทตฺวา สาเรตฺวา
ยถาปฏฺธิณฺยาย กาทพฺพกมฺมํ ฐมฺโหม นาม ฯ อภูเตน วตฺถุณา
อโจเทตฺวา อสาเรตฺวา อปฺปฏฺธิณฺยาย กาทพฺพกมฺมํ อธมฺโหม

นาม ๑ สุตตุนุตปริยาเยน รากวินโย โทสวินโย โมหวินโย
สัวโร ปหานัน ปฏิสงฺขาติ อัย วินโย นาม ๑ รากาทินัน
อวินโย อสัวโร อปฺปหานัน อปฺปฏิสงฺขาติ อัย อวินโย นาม ๑
วินยปริยาเยน วตฺตสมฺปตฺติ ถตฺตสมฺปตฺติ อนฺุตาวนสมฺปตฺติ
สีมาสฺมปตฺติ ปริสสมฺปตฺตีติ อัย วินโย นาม ๑ วตฺต-
วิปตฺติ ๑ป ๑ ปริสสวิปตฺตีติ อัย อวินโย นาม ๑ สุตตุนุตปริยาเยน
จตฺตารโอสติปฺภูจานา ๑เป ๑ อฏฺจงฺกโก มกฺโขคติ อิทํ ภาสิตํ
ลปิเต ตถาคเตน ๑ ตโย สติปฺภูจานา ตโย สมฺมปฺปชานา ตโย
อิทฺธิปาธา จ อินฺทฺริยานิ จ พลานิ อฏฺจ โพชฺฌมฺจกา นวฺงฺกโก
มกฺโขคติ อิทํ อภาสิตํ อลปิเต ตถาคเตน ๑ วินยปริยาเยน
จตฺตารโ ปาราชิกา เทรส สงฺฆาติเสสา เทว อนฺิยตา तीส
นิสฺสคฺคฺคิยา ปาจิตฺติยาติ อิทํ ภาสิตํ ลปิเต ตถาคเตน ๑ ตโย
ปาราชิกาจฺทุทส สงฺฆาติเสสา ตโย อนฺิยตา เอกคฺคฺคิสี
นิสฺสคฺคฺคิยา ปาจิตฺติยาติ อิทํ อภาสิตํ อลปิเต ตถาคเตน ๑
สุตตุนุตปริยาเยน เทวสิกกฺกผลสมฺปตฺติสมฺปชฺชนํ มหากรฺรณา-
สมฺปตฺติสมฺปชฺชนํ พุทฺธจกฺขุนา โลกํ โวโลกนํ อตฺตฺตฺต-
วเสน สุตตุนุตเทสนา ชาตกถาติ อิทํ อจฺฉินฺณํ ๑ น
เทวสิกกฺก ผลสมฺปตฺติสมฺปชฺชนํ ๑เป ๑ น ชาตกถาติ อิทํ
อนาจฺฉินฺณํ ๑ วินยปริยาเยน นิมนฺนิตฺตฺตฺส วสฺสาวาสํ วสฺติวา
อปฺปโลเกตฺวา จาริยปฺกฺกมฺนํ ปวาเรตฺวา จาริยปฺกฺกมฺนํ อาคนฺนฺตฺเกหิ

*เล่มที่ ๓ จุลลวคฺควณณา หน้า ๔๘๒

สตฺหิ ปจฺมํ ปฏฺฐิสฺสนฺถารกรณฺนติ อิทํ อาจิณฺณํ ฯ ตสฺเสว
อกรณฺ อนาจิณฺณํ นาม ฯ สุตฺตฺนฺตฺปฺริยาเยน จตฺตฺวาริ สติ-
ปฏฺฐานา ฯเปฯ อฏฺฐจฺกฺโก มคฺโคติ อิทํ ปณฺณตฺตํ นาม ฯ
ตโย สติปฏฺฐานา ฯเปฯ นวฺจฺกฺโก มคฺโคติ อิทํ อปณฺณตฺตํ
นาม ฯ วินยฺปฺริยาเยน จตฺตฺวาริ ปาราชิกา ฯเปฯ ตีส นิสฺสคฺคฺยา
ปาจิตฺติยาติ อิทํ ปณฺณตฺตํ นาม ฯ ตโย ปาราชิกา ฯเปฯ
เอกตฺตีสนิสฺสคฺคฺยา ปาจิตฺติยาติ อิทํ อปณฺณตฺตํ นาม ฯ
อนาปตฺตี อชานนตฺสฺส อถฺยยจิตฺตฺสฺส น มรณฺธาธิปฺปายสฺส
อนุลฺลปนาธิปฺปายสฺส น โมนฺธาธิปฺปายสฺสาติ ตตฺถ ตตฺถ
วุตฺตา อนาปตฺติ อนาปตฺติ นาม ฯ ชานนตฺสฺส อถฺยยจิตฺตฺสฺสาติ-
อาทินา นเยน วุตฺตา อาปตฺติ อาปตฺติ นาม ฯ ปณฺจ
อาปตฺติภฺขนฺธา ลหุกาปตฺติ นาม ฯ เทว อาปตฺติภฺขนฺธา
ครุกาปตฺติ นาม ฯ ฉ อาปตฺติภฺขนฺธา สวเสสาปตฺติ นาม ฯ
เอโก ปาราชิกาปตฺติภฺขนฺโธ อนวเสสาปตฺติ นาม ฯ เทว
อาปตฺติภฺขนฺธา ทฏฺฐลฺลาปตฺติ นาม ฯ ปณฺจ อาปตฺติภฺขนฺธา
อฏฺฐลฺลาปตฺติ นาม ฯ ปุริมฺนเยเนว ปเนตฺถ วุตฺตปฺปการิ ฐมฺมํ
อฐมฺโม อยฺนฺติ กถฺยนฺตา ฐมฺมํ อฐมฺโมติ ทิเปฺนฺติ นาม ฯ
อวินยํ วินโย อยฺนฺติ ฯเปฯ อฏฺฐลฺลํ อาปตฺตี ทฏฺฐลฺลาปตฺติ
อยฺนฺติ กถฺยนฺตา อฏฺฐลฺลาปตฺตี ทฏฺฐลฺลาปตฺตีติ ทิเปฺนฺติ
นาม ฯ เอวํ อฐมฺมํ ฐมฺโมติ วา ฯเปฯ อฏฺฐลฺลาปตฺตี

*เล่มที่ ๓ สงฆเภทกฺขนฺธกถา หน้าที่ ๔๘๓

ทฺฐุจฺจลาปตฺตีติ วา ทีเปตฺวา ปกฺขํ ลภิตฺวา จตฺตุนํ สงฆกมฺมานํ
อณฺตริํ สงฆกมฺมํ เอกสีมายํ วิสฺสุ กโรนฺเตหิ สงฺโฆ ภินฺโน
นาม โหติ ฯ เตน วุตฺตํ เต ภิกฺขุ อิเมหิ อฏฺฐารสฺหิ
เภทกรวตฺตฺหิ อปกฺสฺสนฺตีติ อาทิ ฯ ตตฺถ อปกฺสฺสนฺตีติ ปริสฺ
อากทฺตฺนฺติ วิชฺเฌนฺติ เอกมฺนตฺ อุตฺสาเทนฺติ ฯ อวปกาสฺนฺตีติ
อติวिय ปกาสฺนฺติ ยถา วิสฺสฏฺฐา โหนฺติ เอวํ กโรนฺติ ฯ
อาเวณฺิกนฺติ วิสฺสุ ฯ เอตฺตาวตฺตา โข อูปาติ สงฺโฆ ภินฺโน
โหตีติ เอวํ อฏฺฐารสฺสุ เภทกรวตฺตฺสุ ยงฺกิลฺลิจิ เอกํปี วตฺตํ
ทีเปตฺวา เตน เตน การเณน อิมํ คณฺหถ อิมํ โรเจถาติ
สยฺญาเปตฺวา สลาภํ กาเหตุวา วิสฺสุ สงฆกมฺเม กเต สงฺโฆ
ภินฺโน โหติ ฯ ปริวเร ปน ปญฺจหุปาติ อากาเรหิ สงฺโฆ
ภิกฺษตีติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตสฺส อิมินา อิธ วุตฺเตน สงฆเภทลฺกฺขเณน
อตุลโต นานาการณํ นตฺถิ ฯ ตํ ปนสฺส นานาการณาภาวํ
ตตฺถเอวํ ปกาสฺยิสฺสาม ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ
สงฆเภทกฺขนฺธกถา นิฏฺฐิตา ฯ

วตฺตกฺขนฺธกวณฺณนา

วตฺตกฺขนฺธเก ฯ อิทานิ อารามํ ปวิสฺสสามิตฺติ อิมินา
อุปจารสํมสัมปปี ทสฺเสติ ตสฺมา อุปจารสํมํ ปตฺวา อุปาหน-
โอมุญฺจนาทึ สพฺพํ กตฺตพฺพํ ฯ คเหตุวาทึ อุปาหนา กตฺตร-
ทณฺเฑน คเหตุวา ฯ ปฏิกฺกมฺนตฺตึตฺติ สนนฺิปตฺนตฺติ ฯ อุปาหน-
ปฺมุญฺจนโฉพฺกํ ปฺมุญฺจิตฺวา อุปาหนา ปฺมุญฺจิตฺตพฺพาทึ กตฺตรสฺมึ จาเน
อุปาหนา ปฺมุญฺจนโฉพฺกนฺตึ อาวาสึเก ภิกฺขุ ปฺมุญฺจิตฺวา ฯ
วิสฺสชฺเชตฺตพฺพนตฺติ อตฺตถริตฺตพฺพํ ฯ โคจโร ปฺมุญฺจิตฺตพฺพโหติ โคจรรคาโม
อาสนนฺเน อุทาทุ ทูเร กาลสฺเสว ปิณฺฑทาย จริตฺตพฺพํ อุทาทุ
ทิวาทึ เอวํ ภิกฺขาจาโร ปฺมุญฺจิตฺตพฺพโห ฯ อโคจโร นาม
มิจฺจนาทึฏฺฐจิกานํ วา คาโม ปริจฺจินฺนภิกฺโข วา คาโม ฯ ยตฺถ
เอกสฺส วา ทฺวินฺนํ วา ภิกฺขา ทิยฺยติ โสปี ปฺมุญฺจิตฺตพฺพโห ฯ
ปานีเย ปฺมุญฺจิตฺตพฺพํ ปริโฆชนีเย ปฺมุญฺจิตฺตพฺพนตฺติ กึ อิมิสฺสา
โปกฺขรณฺธิยา ปานีเยว ปิวนฺตึ นหานาทิปริโภคํปี กโรนฺตึตฺติ
เอวํ ปานีเยญฺเจว ปริโฆชนีเยญฺจ ปฺมุญฺจิตฺตพฺพํ ฯ เกสฺสุจึ จาเนสฺสุ
วามฺพิคา วา อมฺนุสฺสา วา โหณฺตึ ตสฺมา กํ กาลํ
ปวิสฺสิตฺตพฺพํ กํ กาลํ นิกฺขมิตฺตพฺพนตฺติ ปฺมุญฺจิตฺตพฺพํ ฯ พหึ จิตฺเตนาตึ
นิกฺขมฺนตฺตสฺส อหิโน วา อมฺนุสฺสสฺส วา มคฺคํ ทิสฺวา จิตฺเตน
โอบโลเกตฺตพฺพโห ฯ สเจ อุตฺตสฺสทติ โสเชตฺตพฺพโหติ ยทึ สกฺโกติ สพฺพโห
วิหาโร โสเชตฺตพฺพโห อตฺตโกนฺเตน อตฺตโน วสโนกาโส

*เล่มที่ ๓ วัตถุขณนุทธกถา หน้า ๔๘๕

ชคฺคิตพุโพ ๑ สพุพฺ โสเชตุํ สกโกนุตตฺส ปน ทสฺสิตเต วิหาร-
โธชนวตฺเต วินิจฺฉโย มหาขณนุทธเก วุตฺตเนเยเนว เวทิตพุโพ ๑

อวาตีกวตฺเต ๑ อาสนํ ปญฺญาเปตพุพฺพุติ เอวมาทึ สพุพฺ
วุฑฺฒตฺเตเร อากเต จีวรกมฺมํ วา นวกมฺมํ วา จเปตฺวาปี
กาทพุพฺ ๑ เจตียงฺกณฺณํ สมฺมุขชฺชนฺเตน สมฺมุขชฺชนี นิกฺขิปปิตฺวา
ตฺสส วตฺตํ กาคฺคํ อารภิตพุพฺ ๑ ปณฺฑิตฺโต เจ โหติ อากนฺตุโก
สมฺมุขชฺชาหิ ตาว อาวุโส เจตียงฺกณฺณนฺติ วกฺขติ ๑ กิลานเกสชฺชํ
กโรนฺเตน ปน สเจ นาทิอาตุโร กิลานโน โหติ เกสชฺชํ
อกตฺวา วตฺตเมว กาทพุพฺ มหากิลานตฺส ปน เกสชฺชเมว
กาทพุพฺ ๑ ปณฺฑิตฺโต เจ โหติ อากนฺตุโก กโรหิ ตาว
เกสชฺชชฺชนฺติ วกฺขติ ๑ ปานีเยน ปุจฺฉนฺเตน สเจ สกึ อานีตํ
ปานีเย สพุพฺ ปิวติ ปุณฺ อานนฺตฺสามีติ ปุจฺฉิตพุโพเยว ๑
อปัจจ วิชเนน วิชิตพุโพ ๑ วิชนฺเตน สกึ ปาทปฏฺฐิจฺย วิชิตฺวา
สกึ มชฺฉเ สกึ สีเส วิชิตพุพฺ ๑ อลํ โหตุติ วุตฺเตน มนฺทตรํ
วิชิตพุพฺ ๑ ปุณฺ อลนฺติ วุตฺเตน ตโต มนฺทตรํ วิชิตพุพฺ ๑
ตติยวารี วุตฺเตน วิชนี จเปตพุพา ๑ ปาทาปีสฺส โธวิทพุพา ๑
โธวิทฺวา สเจ อตฺตโน เตลํ อตฺถิ เตน มกฺขเขตพุพา ๑ โน
เจ อตฺถิ ตฺสส สนฺตเกน มกฺขเขตพุพา ๑ อุปาหนปุณฺณํ ปน
อตฺตโน รุจิวเสน กาทพุพฺ ๑ เตเนว สเจ อุตฺสหตีติ วุตฺตํ ๑

ตสฺมา อูปาหนา อปฺยณนุตสฺสาปิ อนาปตฺติ ฯ กตฺถ มยฺหิ
เสนาสนํ ปาปุณาตฺติ ปุจฺฉิตฺน เสนาสนํ ปณฺญาเปตฺพุํ ฯ
เอตํ ตุมฺหากํ เสนาสนํ ปาปุณาตฺติ เอวํ อัจฺฉิตฺพุพนฺติ
อตุโถ ฯ ปปฺโฆฏฺตฺวา ปตฺถริตฺฺปน ฎฏฺติเยว ฯ

นวกสฺส วัตเต ฯ ปานียํ อัจฺฉิตฺพุพนฺติ เอตํ ปานียํ
คเหตุวา ปิวาหิตฺติ อัจฺฉิตฺพุํ ฯ ปริโกชนิเยปิ เอเสว นโย ฯ
เสถํ ปริมสทิสเมว ฯ มหาอวาเสปิ หิ อตฺตโน สนฺติํ
สมปตฺตสฺส อากนฺตฺกสฺส วัตตํ อกาตฺน ลภติ ฯ

กมิกวัตเต ฯ ทารุณจฺหนฺติ เสนาสนกฺขนฺธเก วัตตํ
มณฺจปฺิจาติ ฯ มตฺติกาภณฺฑํปิ ราชนภาชนาทิ สพุํ ตตฺถ
วัตตปฺุเปทเมว ฯ ตํ สพุํ อคฺคิสาลาย วา อณฺณสฺมี วา
กตฺตญฺจानฺ ปฏฺิสามตฺตฺวา กนฺตพุํ ฯ อโนวสฺสเก ปพุภาเรปิ
จเปตฺุ ฎฏฺติ ฯ เสนาสนํ อปัจฺฉิตฺพุพนฺติ เอตฺถ ยํ
ปาสาณปฺิฏฺจियํ วา ปาสาณตฺถมฺเถสุ วา กตฺเสนาสนํ ยตฺถ
อุปฺิจกา นาโรหนฺติ ตํ อนาปุจฺฉนฺตฺสฺสาปิ อนาปตฺติ ฯ จตฺตฺ
ปาสาณเกสฺสูทิวาทิ อุปฺิจกานํ อุปฺตฺติญฺจानฺ ปณฺณสาลาทิ-
เสนาสเน กตฺตพุพาการทสฺสนตฺถํ วัตตํ ฯ อปฺเปว นาม
องฺคานิปิ เสยฺยุนฺติ อยํ อชฺโฆกาเส จปิตฺมहि อานิสฺโส ฯ
โอวสฺสกเคเห ปนฺ ติณฺณสุ จ มตฺติกาปฺิณฺฑเตสุ จ อุปฺริปตฺนฺเตสุ
มณฺจปฺิจานํ องฺคานิปิ วินสฺสนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๓ วัตถุประสงค์กถา หน้า ๔๘๗

อนุโมทนวตฺถุสฺมี ฯ อิหุ อโหสีติ สมปนฺนํ อโหสี ฯ
จตุหิ ปญฺจหีติ สงฺฆตฺเถเร อนุโมทนตฺถาย นิสินฺเน เหฏฺฐา
ปฏฺฐิปาฐิยา จตุหิ นิสีทิตพฺพํ ฯ อนุเถเร นิสินฺเน มหาเถเรน
เหฏฺฐา จ ตีหิ นิสีทิตพฺพํ ฯ ปญฺจเม นิสินฺเน อุปริ จตุหิ
นิสียทิตพฺพํ ฯ สงฺฆตฺเถเรน เหฏฺฐา ทหฺรภิกฺขุสฺมี อชฺฉณฺญเจปิ
สงฺฆตฺเถโรโต ปฏฺฐาย จตุหิ นิสียทิตพฺพเมว ฯ สเจ ปน อนุโมทโก
ภิกฺขุ กจฺจถ ฆนฺเต อากเมตพฺพกิจฺจํ นตฺถีติ วทติ กนฺตุ
วฏฺฐติ ฯ มหาเถเรน กจฺจาม อาวุโส กจฺจามาติ วุตเต
กจฺจถาติ วทติ เอวํปิ วฏฺฐติ ฯ พหิกามे อากมิตฺสามาติ
อาโภกํ กตฺวาปิ พหิกามํ กนฺตุวา อตฺตโน นิสฺสิตเก
ตฺมฺहे ตสฺสาคมนํ อากเมถาติ วตฺวาปิ กนฺตุ วฏฺฐติเยว ฯ
สเจ ปน มนุสฺสา อตฺตนา รุจฺเตน เอเกน อนุโมทนํ
กาเรนฺติ เนว ตสฺส อนุโมทโต อาปฺตติ น มหาเถรสฺส
ภาโร โหติ ฯ อุปนินฺนถายเมว หิ มนุสฺเสสฺส กถาเปเนเตสฺส
เถโร อาปฺจฺฉิตพฺโพ ฯ มหาเถเรน จ อนุโมทนาย อชฺฉณฺญโจ
อากเมตพฺโพติ อิทเมตฺถ ลกฺขณํ ฯ วจฺจิตฺติ สยฺชาตวจฺโจ
วจฺจปีพิโตติ อธิปฺปาโย ฯ

ภตฺตคฺควตฺเต ฯ อนุโตคามे वा โหตุ विहारे वा
मनुसฺसानํ ปรีเวสนญฺ्ञานํ กจฺจนฺเตน จิวํ ปารุปีตฺวา

*เล่มที่ ๓ จุลลวคฤคณณา หน้า ๔๘๘

กายพนฺชนเมว วฏฺฐิตีติ อฏฺฐกถาสฺ วุตฺตํ ๑ น เถเร ภิกฺขุ
อนฺุปชฺชชาติ เถเร ภิกฺขุ อติอฺลลียิตฺวา น นิสิตฺตพฺพํ ๑ สเจ
มหาเถรสฺส นิสินฺนาสเนน สมกํ อาสนํ โหติ พหุสฺส อาสเนสฺส
สตี เอกํ เทว อาสนานิ จเปตฺวา นิสิตฺตพฺพํ ๑ ภิกฺขุ คณฺเฑตฺวา
ปฺลยฺตตฺวาอาสเนสฺส อนิสิตฺตฺวา มหาเถเรน นิสิตฺทาหิตี วุตฺเตน
นิสิตฺตพฺพํ ๑ โน เจ มหาเถโร วทติ อิทํ ภนฺเต อาสนํ
อฺจฺจนฺติ วตฺตพฺพํ ๑ นิสิตฺทาหิตี วุตฺเต นิสิตฺตพฺพํ ๑ สเจ ปน
เอวํ อปฺปจฺฉิตฺเตปี น วทติ นิสิตฺทนฺตสฺส อนापฺตฺติ ๑
มหาเถรสฺสเสว อปฺตฺติ ๑ นวโก หิ เอวรฺูเป อาสเน อนापฺจฺฉมา
นิสิตฺทนฺโต อปฺชฺชติ ยถา เถโร อปฺปจฺฉิตฺโต อนนฺุชานนฺโต ๑ น
สงฺฆาญฺญี โอตฺถริตฺวาติ น สงฺฆาญฺญี อวตฺถริตฺวา นิสิตฺตพฺพํ ๑
อุโภหิ หตฺถเหตีติ ปตฺตชฺโรวนอฺุทกํ สนฺุชาย วุตฺตํ ๑ ทกฺขิโณทกํ
ปน ปฺุโรโต อาธารเก ปตฺตํ จเปตฺวา คเหตุพฺพํ ๑ สาธุกนฺติ
อฺุทกสทฺทํ อกโรนฺเตน ๑ สฺุปฺสส โอกาโสติ ยถา สฺุปฺสส โอกาโส
โหติ เอวํ มตฺตาย โอทโน คเหตุพฺพโหติ อตฺถโ ๑ สมกํ
สมฺปาเทหิตี อิทํ น เกวลํ สปฺปิอาทิสฺส โอทเนปิก วตฺตพฺพํ ๑
สปฺปิอาทิสฺส ปน ยํ อปฺปํ โหติ เอกสฺส วา ทฺวินนํ วา
อนฺุรูปํ ตํ สพฺเพสํ สมกํ สมฺปาเทหิตี วุตฺเต มนฺุสฺसानํ
วิหเสา โหติ ตสฺมา ตาทิสํ สกึ วา ทฺวิกฺขตฺตํ วา
คเหตุวาเสสํ น คเหตุพฺพํ ๑ น ตาว เถเรน ญฺุชิตพฺพนฺติ

*เล่มที่ ๓ วัตถุประสงค์กษณฺวณฺณนา หน้า ๔๘๕

อิทํ ยํ ปริจฺจนนฺนภิภูกํ ภตฺตคฺคํ ยตฺถ มนุสฺสา สพฺเพสํ
ปาเปตฺวา วนฺทิตฺตกา มา โหนฺติ ตํ สนฺชาย วุตฺตํ ฯ ยํ
ปน มหาภตฺตคฺคํ โหติ ยตฺถ เอกสฺมี ปเทเส ภูณฺชนฺติ
เอกสฺมี ปเทเส อุกํทียฺยติ ตตฺถ ยถาสฺมि ภูณฺชิตพฺพิ ฯ น
ตาว เถเรน อุกทฺนฺติ อิทํ หตฺถโชนฺนอฺทกํ สนฺชาย วุตฺตํ ฯ
อนฺตรา ปิปาสิตฺเตน ปนฺคเเล วิลคฺคามิเสน วา ปานียํ
ปิวิตฺวา หตฺถา น โชนฺนิตพฺพา ฯสเจ มนุสฺสา โชนฺน
ภนฺเต ปตฺตตฺถจ หตฺถเ จาติ วทฺนฺติ ภิภูวฺวา ตฺมฺเห
อฺทกํ คณฺหธาติ วทฺนฺติ วภูณฺติ ฯ นีวตฺตฺนฺเตนาติ ภตฺตคฺคโต
อฺกฺจาย นีวตฺตฺนฺเตน สงฺฆเณ เหวํ นีวตฺติตพฺพนฺติ ทสฺเสติ ฯ
กถํ ฯ นวเกหิตี สพฺพิ ทภฺจพฺพิ ฯ สมฺพาเชสุ หิ ฆเรสุ
มหาเถรानํ นิภฺขมฺนฺโตกาโส น โหติ ตสฺมา เหวํ วุตฺตํ ฯ
เอวํ นีวตฺตฺนฺเตหิ ปน นวเกหิ เกหฺทฺวาเร จตฺวา เถเรสุ
นิภฺขมฺนฺเตสุ ปฏฺธิปาฏฺฐิยา คนฺตพฺพิ ฯ สเจ ปน มหาเถรา พุเร
นินฺนฺนา โหนฺติ นวกา อนฺโตเคเห เถราสนฺโต ปฏฺจาย ปาลียา
เอว นิภฺขมิตพฺพิ ฯ กาเยน กายํ อฆฺณฺนฺเตหิ ยถา อนฺตเร
มนุสฺสา คนฺตฺสโกณฺติ เหวํ วิรลาเย ปาลียา คนฺตพฺพิ ฯ
 ปีณฺทจาริกวตฺเต ฯ กมฺมํ วา นิภฺขิปนฺตีติ กปฺปาสํ วา
สฺวปฺปี วา มุสฺลํ วา ยํ คเหตุวา กมฺมํ กโรณฺติ จิตฺตา
วา นินฺนฺนา วา โหนฺติ ตํ นิภฺขิปนฺติ ฯ น จ

ภิกขาทายิกายาติ อิตถิ วา โหตุ ปุริโส วา ภิกขาทานสมเย
มุขํ น โอลเอดพุพิ ฯ

อารณณกวดเต ฯ เสนาสนา โอลตริตพุพนติ วสนนุจนาโต
นิกขमितพุพิ ฯ ปตตํ ถวิกาย ปกขิปิตวาติ เอตุถ สเจ พหิกาม
อุทกํ นตถิ อนุโตคามเยว ภตตถิกจจํ กตฺวา อถ พหิกาม
อตุถิ พหิกาม ภตตถิกจจํ กตฺวา ปตฺโต โหวิตุวา นิโรทกํ
กตฺวา ถวิกาย ปกขิปิตพุโพ ฯ ปริโกษนียํ อุปนุจนาเปตพุพนติ
สเจ ภาชนานิ นปฺโปโหนติ ปานียเมว ปริโกษนียํปี กตฺวา
อุปนุจนาเปตพุพิ ฯ ภาชนํ อลภนฺเตน เวพฺพนาพิกายปี
อุปนุจนาเปตพุพิ ฯ ตํปี อลภนฺตสฺส ยถา สมิเป อุทกอาวาโต
โหติ เอวํ กาดพุพิ ฯ อรณฺิสหิตเต สติ อคฺคิ อกาดตปี
วณฺุฎติ ฯ ยถา จ อารณฺณกสฺส เอวํ กนฺตาริ ปฏฺิปนฺนสฺสาปี
อรณฺิสหิตํ อิจฺฉิตพุพิ ฯ คณวาสิโน ปนฺเตน วินาปี
วณฺุฎติ ฯ นกขตฺตนาเนว นกขตฺตปทานิ ฯ

เสนาสนาวตเต ฯ ทวาริ นาม ยสฺมา มหาวลลขํ ตสฺมา
ตตฺถ อาปฺุจฉนิกจจํ นตถิ ฯ เสธานี ปนฺ อุทเทสทานาทินิ
อาปฺุจฉิตฺวาว กาดพุพานิ เทวสิกํ อาปฺุจฉิตฺุ วณฺุฎติ ฯ อถาปี
ภนฺเต อาปฺุจฉิตพุพเมว โหตุติ วุตเต วุฑฺฒตโร สาธฺุติ
สมปฏฺิฉฉติ ฯ สยเมว วา ตฺวํ ยถาสฺจํ วิหฺราหิติ วทติ
เอวํปี วณฺุฎติ ฯ สภากสฺส วิสฺสาเสนาปี วณฺุฎติเยว ฯ เยน

*เล่มที่ ๓ วัตถุประสงค์กษณรควณณนา หน้า ๔๕๑

วทุโธ เตน ปวิตติตพพนติ วทุตตาทิมุขเนน ปวิตติตพพํ ฯ

โกชนสาลาทีสุปี เอวเมว ปฏิปชชิตพพํ ฯ

ชนุตตมรเวตเต ฯ ปริภณทนต์ติ พหิ ชคคคิ ฯ

อามนวัตตตุสมิ ฯ สติ อุทเกติ เอตถ สเจ อุทกํ อตถิ
ปฏิจจนนุญจันํ ปน นตถิ ภาชเนน อุทกํ นีหริตวา

อามิตพพํ ฯ ภาชเนน อสติ ปตเตน นีหริตพพํ ฯ ปตเตปิ

อสติ อสนุตํ นาม โหติ ฯ อิํ อติวิวิฏํ ปุโรโต อณณํ อุทกํ

ภวิสสตีติ คตสส อุทกํ อลภนตสเสว ภิกขจารเวลา โหติ

กฏเจเน วา เกนจิ วา ปุณณิตวา กนตพพํ ฯ กุณชิตตปี

อนุโมทนปี กาคุ วฏฏติ ฯ อากตปฏิปาฎิยาติ วจจกฏิย

ปสสาวกฏจเนน นหानติฏเจติ ตีสุปี อากตปฏิปาฎิเยว ปมาณํ ฯ

วจจกฏิวตเต ฯ น ทนตกฏจํ ขาทนเตนาติ อัย

วจจกฏิยาปี อวจจกฏิยาปี สพพตเถว ปฏิกขเโป ฯ น ผรุเสน

กฏเจนาติผาลิตกฏเจเนน วา ขเรเนน วา คณจิกเนน วา

กณญเกเนน วา สุตีเรเนน วา ปุตินา วา น อวเลชิตพพํ ฯ

อวเลชชกฏจํ ปน อคเหตุวา ปวิจจสส อापตติ นตถิ ฯ น

อามนสรวเกติ สพพสาธาธณญจันํ สนธาเยตํ วุตตํ ฯ ตตร

หิ อณณเ อณณเ อากจณนติ ตสมาอุทกํ น เสสิตพพํ ฯ

ย ปน สงฺฆิเกปี วิหารเ เอกเทเส นิวทุทธมนตถาย กตญฺจานัน
โหติ ปุคฺคกสิญฺจานัน วา ตสฺมี วญฺญติ ฯ วิเรจัน ปิวิตฺวา
ปฺนปฺนํ ปวิสนุตฺตสาปี วญฺญติเยว ฯ อุหตฺตติ โอิหนิตา
พหิ วจฺจมกฺขิตฺตติ อตฺโต ฯ โชรวิตฺพุพฺพติ อุทกํ อหริตฺวา
โชรวิตฺพุพฺพา ฯ อุทกํ อตฺติ ภาชนํ นตฺติ อสนุตฺตํ นาม โหติ ฯ
ภาชนํ อตฺติ อุทกํ นตฺติ เอตฺปี อสนุตฺตํ ฯ อุภเย อสตี
อสนุตฺตเมว ฯ กญฺเจเน วา เกนจิ วา ปุณฺณิตฺวา กนฺตพฺพํ ฯ เสตํ
สพฺพตฺต อุตฺตทานเมวตี ฯ

วตฺตกฺขนฺธกฺวณณา นิญฺจิตฺตา ฯ

ปาฎิโมกฺขญฺจปนกฺขนฺธกฺวณณา

ปาฎิโมกฺขญฺจปนกฺขนฺธเก ฯ นนฺทิมุขียา รตฺติยาตี อรุณฺญจิต-
กาเล ปิติมุขยา วิย รตฺติ ขายตี ฯ เตนาห นนฺทิมุขียา
รตฺติยาตี ฯ อนฺโตปฺตฺตินฺติ อนฺโตจิตฺตสนฺตฺตานเ กิเลสฺปฺตฺติสกาเวเน
อนฺโตปฺตฺติ ฯ อวสฺสฺตฺตฺนติ กิเลสวสฺสฺตฺตฺนเวเน อวสฺสฺตฺตํ ฯ กสมฺพฺพชาตฺนติ
อากิณฺณโทสตาเย สงฺกสิญฺจชาตํ ฯ ยาว พาทฺทคฺคหณฺปิ นามตี
อปริสฺสุทฺธา อานนฺทฺท ปริสฺตตี วจัน สุตฺวาเยว หิ เตน
ปฺกุกมิตฺพฺพํ สียา เอวํ อปฺกุกมิตฺวา ยาว พาทฺทคฺคหณฺปิ
นาม โส โมฆปฺริโส อากมิสฺสตี อจฺจริยมิทฺนติ ทสฺเสตี ฯ น

*เล่มที่ ๓ ปาฏิโมกฺขญฺจนกฺขนฺชกฺวณฺณนา หน้า ๔๕๓

อายตเกเนว ปปาโต โหตีติ น ปจฺมเมว คมฺภีโร อนุปฺพุเพน
คมฺภีโรติ อตุโธ ฯ จิตฺตมฺโม เวลฺลํ นาทิวตฺตตีติ วิจัน
โอสกุกนวฑฺฒนมรียาทเวลฺลํ นาทิกุกมฺติ ฯ ตีริ วาเหตีติ ตีริ
อปฺเปติ อุตฺตาทะตีติ อตุโธ ฯ อญฺญาปฺปฏิเวโรติ อรหตฺต-
ปฺปฏิเวโร ฯ ฉนฺนํนํติวสฺสตีติ อาปตฺตี อาปชฺชิตฺวา ปฺปฏิจฺฉาเทนฺโต
อญฺณํ นํว อาปตฺตี อาปชฺชิตฺตี อิทเมตฺตํ สนฺชาย วุตฺตํ ฯ
วิวํภุํ นาทิวสฺสตีติ อาปตฺตี อาปชฺชิตฺวา วิวรนฺโต อญฺณํ
อาปตฺตี อาปชฺชิตฺตี อิทเมตฺตํ สนฺชาย วุตฺตํ ฯ

จปีติ โหติ ปาฏิโมกฺขนฺติ เอตถ ปุเร วา ปจฺฉา วา
จปีติปิ อจปีติปิ โหติ เขตฺเตจ จปีตเมว ปน จปีติ โหติ ตสฺมา
สฺสณฺณํ เม ฆนฺเต สจฺโฆ อชฺช อุโปสฺสโธ ปณฺณโรโส ยทิ
สจฺฆสฺส ปตฺตกถลฺลํ สจฺโฆ อุโปสฺสํ กเรยฺยติ เอตถ ยาว
เรการี ฆณฺติ ตาว จเปตฺตพฺพิ อิทํ หิ เขตฺตํ ฯ ยกาเร
ปน วุตฺเตจ เจปนฺเตน ปจฺฉา จปีติ นาม โหติ ฯ สฺสณฺณํ
เมติ อนารทฺเชว เจปนฺเตน ปุเร จปีติ โหติ ฯ อมฺฤติกาย
ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาฏิโมกฺขํ จเปติ อกตฺยาติ เตน ปุคฺคเลน
สา วิปตฺติ กตา วา โหตุ อกตา วา ปาฏิโมกฺขญฺจนกฺสฺส
สญฺญา อมฺฤทฺทวเสน อมฺฤทฺทา โหติ ฯ กตฺยากตฺยาติ กตฺถจ
อกตฺถจ อุกฺขํ กเหตฺวา วุตฺตํ ฯ ฐมฺมิกํ สามคฺคี น อฺุเปตีติ

กम्म โภเปตูกามตาย สงฆกมเม กยิรมาเน เนว อากจจติ
 น จนุทำ เทติ สมมุชชีภูโต จ ปฏิกโกสติ เตน ทุกุกฏ
 อาปชชติ ฯ อิจจสส สาปตติกสเสว ปาฏิโมกข์ จปีต โหติ ฯ
 ปจจาतीयตีติ ปุณ กาทพัพ กมมนติ ปจจาतीयติ ฯ เตน
 อุกโกฏนเกน ปาจิตติย อาปชชติ ฯ อิจจสสาปี สาปตติกสเสว
 ปาฏิโมกข์ จปีต โหติ ฯ เยหิ อากาเรหิ เยหิ ลิงเคหิ เยหิ
 นิमितเตหิตี เอตถ มกเคน มกคปฏีปาหนาทิสู อาการาทิสณณ
 เวทิตพพา ฯ เตน ทิฏฐเณ เตน สุตเน ตาย ปริสงกายาติ
 เอตถ ทิฏฐณจ สุตณจ ปาลิย อากตเมว ฯ สเจ ปน เตหิ
 ทิฏฐสเสหิ ปริสงกั อูปปาเทยย ตั สนธาย วุตต ตาย
 ปริสงกายาติ ฯ

อตตาทาน อาทาตุกามาเนติ เอตถ สาสัน โสเชตูกาโม
 ภิกขุ ย อธิกรณ อตตนา อาทิตติ ตั อตตาทานนติ
 วุจติ ฯ อกาโล อิม อตตาทาน อาทาตุนติ เอตถ ราชภย
 โจรภย ทพภิกขภย วสสารตโตติ อัย อกาโล วิปริโต
 กาลอ ฯ อฏต อิท อตตาทานนติ อสนตมัท มยา อธมโม
 วา ธมโมติ ธมโม วา อธมโมติ อวินโย วา วินโยติ
 วินโย วา อวินโยติ ทุสสีโล วา ปุคคโลลีสลวติ สีสลว
 ปุคคโล ทุสสีโลติ คหิตโตติ อตโต ฯ วิปริยาเยน ฏต
 เวทิตพัพ ฯ อนตถสณหิต อิท อตตาทานนติ เอตถ ย

*เล่มที่ ๓ ปาฐโหมกฤษณปนกฤษณกถา หน้า ๔๕๕

ชีวิตนุตรายาย วา พรหมจรรย์นุตรายาย วา ส้วตตติ อิท
อนตตสยหิต อตตาทาน วิปริต อตตสยหิต นาม ๑ น
ลภิสสามิ สนุทธิเจ สมภตเต ภิกขุติ อปเปกทา หิ
ราชภยาทีสุ เอวรูปา อตตโน ปกขสส อุปตตมภกา ภิกขุ
ลทุช น สกกา โหนติ ตั สนุชาย วุตตัม น ลภิสสามิติ ๑
อปเปกทา ปนเขมสุภิกขาทีสุ ลทุช สกกา โหนติ ตั
สนุชาย ลภิสสามิติ วุตตัม ๑ ภวิสสติ สงฆสส ตโตนิทาน
ภณฺฑนฺนติ โกสมุพิทาน วิย ภณฺฑนํ กลโห วิคคโห วิวาโท
สงฆเมโท จ ภวิสสติ ๑ ปจฺฉาปี อวิปฺปฏิสารกริ ภวิสสตีติ
สุภททวฺพพชิตํ นิคฺคเหตุวา ปณฺจสติกสงฺคีตี กโรนฺตสส
มหากสฺสปตฺเตรสฺเสว ทสวตฺตเก อธิกรณฺ ทส ภิกขุสหฺสทานิ
นิคฺคเหตุวา สตฺตสติกสงฺคีตี กโรนฺตสส อายสฺมโต ยสฺเสว
สญฺญิภิกขุสหฺสทานิ นิคฺคเหตุวา สหฺสทกสงฺคีตี กโรนฺตสส
โมคฺคลีปฺตตติสฺสตฺเตรสฺเสว จ ปจฺฉา สมฺนุสฺสรณํ อวิปฺปฏิ-
สารกริ โหติ สาสนฺสส จ วิคฺคปฺกภิเลสจฺนุทิมสุริยสฺสสิริกตฺย
ส้วตตติ ๑

อจฺฉิทฺเทน อปฺปฏิมฺเสนาตีอาทีสุ เยน คหฺภูจปฺพชิตฺสุ
โยโกจิ ปหโต วา โหติ คีหิณํ คณฺฑพาลนาทีนิ เวชชกมฺมานิ
วา กตานิ ตสฺส กายสมาจาโร อุปฺจิกฺกาหิ ขาทิตตฺตาล-
ปณฺณมิว นิทฺโท จ ปฏิมาสิตุํ ยตฺถ กตฺถจิ คเหตุวา

*เล่มที่ ๓ จุลลวคคณณนา หน้า ๔๕๖

อากทุตติคฺ สกุกุณเยยตาย สปปฎิมฺโส จ โหติ วิปริโต อจฺฉิทฺโท
 อปฺปฎิมฺโสติ เวทิตฺพุโพ ฯ วจิสมาจาโร ปน มุสาวาทโอมสวาท-
 เปสฺสณณอมุลกานุทฺธสนาทีหิ ฉิทฺโท จ สปปฎิมฺโส จ โหติ
 วิปริโต อจฺฉิทฺโท จ อปฺปฎิมฺโส จ ฯ เมตฺตํ นฺโฆ เม
 จิตฺตุนฺติปฺลิโพเช ฉินฺทิตฺวา กมฺมฏฺฐานภาวานานฺโโยเคน อธิคฺตํ
 เมตฺตํ จิตฺตํ ฯ อนาฆาตุนฺติ อาฆาตวิรหิตํ วิกฺขมฺภนฺวเสน
 วิคฺตาฆาตุนฺติ อตฺโถ ฯ อิทํ ปน อาวุโส กตฺถ วุตฺตํ ภควตาติ
 อิทํ ลิกฺขาปทํ กตฺรสุมี นฺคเร วุตฺตุนฺติ อตฺโถ ฯ

กาเลน วกฺขามิตฺถาทีสุ เอโก ภิกฺขุ เอกํ โอภาสํ กาทเรตฺวา
 โจเทนฺโต กาเลน วทติ นาม สงฺฆมฺมชฺฉกณฺมชฺฉสลากกุก-
 ยาคุคฺควิตฺตกฺมาพภิกฺขาจารมคฺคอาสนสาธาทีสุ อุปฺปฏฺจาเกหิ
 ปรีวาริตกฺขณฺเ วา โจเทนฺโต อกาเลน วทติ นาม ฯ ตจฺเจน
 วทฺนฺโต ภูเตน วทติ นาม ฯ อมฺโภ มหฺลลก ปรีสาวจร
 ปฺสฺสูกฺกิลก ฐมฺมกถิก ปฏฺฐูปํ ตว อิทฺนฺติ วทฺนฺโต ฆรฺุเสน
 วทติ นาม ฯ การณฺนิสฺสิตํ ปน กตฺวา ภูเต มหฺลลกคฺค
 ปรีสาวจรา ปฺสฺสูกฺกิลกา ฐมฺมกถิกคฺค ปฏฺฐูปํ ตุมฺหากํ อิทฺนฺติ
 วทฺนฺโต สณฺเหน วทติ นาม ฯ การณฺนิสฺสิตํ กตฺวา วทฺนฺโต
 อตฺถสณฺหิตฺเตน วทติ นาม ฯ เมตฺตจฺจิตฺโต วกฺขามิ โน
 โทสนฺตโรติ เมตฺตจฺจิตฺตํ อุปฺปฏฺจเปตฺวา วกฺขามิ น ทฺวญฺจจฺจิตฺโต
 หุตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๓ ปาฏิโมกฺขภูจปนกฺขนชกวนณนา หน้า ๔๕๗

อชฺฌตฺตํ มนสิกริตฺวาติ อตตโน จิตฺตํ อุปฺปาเทตฺวา ฯ
การุญฺลตฺตาติ กรุณาภาโว ฯ อิมินา กรุณฺณจ กรุณาปฺพุพ-
ภาคณฺจ ทสฺเสติ ฯ หิตฺเตสิตฺตาติ หิตฺตเวสนตา ฯ อนุกมฺปิตาติ
เตน หิตฺเตนสํโยชนา ฯ ทฺวีหิปี เมตฺตณฺจ เมตฺตาปฺพุพภาคณฺจ
ทสฺเสติ ฯ อาปตฺติวฺภูจฺจานตาติ อาปตฺติโต วฺภูจฺจาเปตฺวา สฺทฺทฺชนฺเต
ปตฺติภูจฺจาปนํ ฯ วตฺถุํ โจเทตฺวา สารเตตฺวา ปฏฺิณฺณํ อาโรเปตฺวา
ยถापฏฺิณฺณาย กมฺมกรณฺํ วินยฺปุเรกฺขารตา นาม ฯ อิเม ปณฺจ
ชฺมเมติ เย เอเต การุญฺลตฺตาติอาทินา นเยน วุตฺตา อิเม
ปณฺจ ชฺมเม อชฺฌตฺตํ มนสิกริตฺวา ปโร โจเทตฺพุโพติ ฯ

สจฺเจ จ อกฺุปฺเป จาติ วจิสฺสจฺเจ จ อกฺุปฺปนตฺาย จ
จฺุทิตฺเกน หิ สจฺจณฺจ วตฺตพฺพิ โโกโป จ น กาคพฺโพ
เนว อตฺตนา กุชฺฌิตพฺพิ น ปโร ชฺฌเฏตฺพุโพติ อตฺโต ฯ
เสสฺสํ สพฺพตฺถ อุตฺตตานเมวาทิ ฯ

ปาฏิโมกฺขภูจปนกฺขนชกวนณนา นิฏฺุจิตฺตา ฯ

ภิกขุณีกขนุชกาวณณนา

ภิกขุณีกขนุชเก ๑ อลั โคตมิ มา เต รุจิติ กสุมา
ปฏิกขิปติ นนุ สพเพสปี พุทธานัน จตสโส ปริสา
โหนตตีติ ๑ กามิ โหนติ กิลเมตวา ปน อนกกขตตุ ยาจิเตน
อนุลลวต ปพพชช ทุกขิ ลทฐา อัย อมเหหิติ สมมา
ปรีปาเลตสนตตีติ ครุกิ กตวา อนุชานิตุกาโม ปฏิกขิปติ ๑
อฏฐครฐมมกถา มหาวิกงเคเยว กถิตา ๑ กุมภเถนเกหิติ กุมภ
ทีปี ชาเลตวา เตน อาโลเกน ปรมเร ภณนั วิจินิตวา
เถนโกโจเรหิ ๑ เสตฏจิกา นาม โรชชาติติ เอโก ปาณโก
นาม ๑ โส นาพิมชฺเฒ คติ กณนั วิชฺฌติ เยน วิทฐตฺตา
นิกขนุตปี สาลิสีสี จิรี กเหตุ น สกโกติ ๑ มลฺลเชฏจิกา
นาม โรชชาติติ อจฺจุนัน อนโตรตตภาโว ๑ มหโต ตพากสฺส
ปฏิกจฺเจว ปาลินฺติ อิมินา ปน เอตมตถิ ทสฺเสติยถา
มหโต ตพากสฺส ปาลิยา อพทฺชายปี กิลฺลิจิ อุกกั คิฏฺฐเจยฺย
ปรมเมว พทฺชาย ปน ยิ อุกกั อพทฺชปจฺจยา น คิฏฺฐเจยฺย
ตมปี พทฺชาย คิฏฺฐเจยฺย เอวเมว เย อิเม อนุปฺปนเน
วตฺถุสฺมี ปฏิกจฺเจว อวีตีกกมนตฺถาย ครฐมมา ปณฺณตฺตา
ภกฺวตา เตสฺส อปณฺณตฺเตสฺสปี มาตฺคามสฺส ปพพชิตตฺตา
ปณฺจ วสฺสสตานิ สทฺฐมโม คิฏฺฐเจยฺย ปฏิกจฺเจว ปณฺณตฺตตฺตา

*เล่มที่ ๓ ภิกขุณีกขนุชกวรรณนา หน้า ๔๕๕

ปน อปรานีปี ปณจ วสุสทานิ จสุสตีติ เอวั ปจมี
วุดดี วสุสทหุสเมว จสุสตีติ ฯ วสุสทหุสนุติ เจต ปฏี-
สมุภิตปุปเกทปตตชีณาสวเสเนว วุดดี ฯ ตโต ปน อุตตรีปี
สุกขวิปสุสกีณาสวเสเน วสุสทหุส อุนาคามิวเสเน วสุสทหุส
สททาคามิวเสเน วสุสทหุส โสตาปนุนวเสเน วสุสทหุสนุติ เอวั
ปณจ วสุสทหุสทานิ ปฏีเวธสทหุสมโอม จสุสตีติ ฯ ปริยตติชมโอมปี
ตานีเยว ฯ น หิ ปริยตติยา อสตี ปฏีเวโร อตถิ นานปี
ปริญตติยา สตี ปฏีเวโร น โหตี ฯ ลิงคัม ปน ปริยตติยา
อนตรหิตายปี จิรี ปวตติสสุสตีติ ฯ

อนุชานามิ ภิกขเว ภิกขุหิ ภิกขุณีโย อุปสมปาเทตุนติ
อิมาย อนุลตติยา ภิกขุ ปณจสตา สากิยานิโย มหาปชาปติยา
สทธี วิหารินิโย กตุวา อุปสมปาเทสุ ฯ อิติ ตา สพพานิ
เอกโต อุปสมปนา นาม อหุสุ ฯ เย โข ตวั โคตมิตติ
อิมินา โอวาเทน โคตมิตติ อรหตุต ปตตทา ฯ กมมัม น กรียตีติ
ตชชณียาหิ สตุตวิธิปี กมมัม น กรียตีติ ฯ ขมาเปนุตีติ น
ปุน เอวรูปุ กริสสามาติ ขมาเปนุติ ฯ อนุชานามิ ภิกขเว
ภิกขุหิ ภิกขุณีนัม กมมัม อารोเปตวา ภิกขุณีนัม นิยยาเทตุนติ
เอตถ ตชชณียาหิสู อิทัม นาม กมมัม เอติสสา กาทพพุนติ
เอวั อารोเปตวา ตังทานิ ตุมเหว กโรถาติ นิยยาเทตพพัม ฯ

สเจ ปน อณฺณสุมิ อารโหปีเต อณฺณํ กโรนฺติ ตชฺชนีย-
กมฺมารหสฺส นียสกมฺมํ กโรนฺตีติ เอตฺถ วุตฺตนเยเนว กาทเรตพฺพตี
อาปชฺชนฺติ ฯ

กทฺทโมทเกนาติ เอตฺถ น เกวลํ กทฺทโมทเกน
วิปฺสฺนุนนุทฺตรชนกทฺทมาทีสุปี เยน เกนจิ โอสฺถจฺจนฺตสฺส
ทฺถกฺกเมว ฯ อวฺนุทีโย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภิกฺขุณีสงฺฆเณ
กาทพฺโพติ ภิกฺขุณีอุปฺสฺสเย สนนฺิปตฺติวา อสุโก นาม อຍ္ဗိ
ภิกฺขุณีํ อปาสาทนียํ ทสฺเสติ เอตฺสฺส อຍ္ဗိสงฺฆํ
รฺจฺจตีติ เอวํ ติกฺขตฺตํ สาทเวตพฺพิ ฯ เอตฺတာวตา อวฺนุทีโย
กโต โหติ ฯ ตโต ปฏฺจาย ยถา สามဇဉ် တိဒ္ဓါ ဟ
ဘုတုတိ အေမေ တိဒ္ဓါပိ ဟ ဘုတိတပုပ္ဖိ ဟ တေ ဂိက္ခုနာ
ဓမ္မာ ဘုတုတေ ဂိက္ခုနိူပုပ္ဖိယံ ဝကနုတုာ ဝါဟာရေယေ န္ဓဉ်
ဘာ အေပုပ္ဖိယံ ဘာ ဝုပ္ပဓမ္မိတုာ ဝုပ္ပဓမ္မိကံ နိဒ္ဓိတုာ အဗ္ဗဗ္ဗိ
ပုပ္ဖိယံ ဂိက္ခုနိူပုပ္ဖိယံ မယုဟံ ဗမ္မဗ္ဗိ ဗမ္မာပေတပုပ္ဖိ ဟ တေ
ဂိက္ခုနာ ဂိက္ခုနိူပုပ္ဖိယံ နန္ဒိကံ ဝကနုတုာ အေ ဂိက္ခု တုမ္မာ
ဗမ္မာပေတိတိ ဘုတုပုပ္ဖိ ဟ တတိ ပုပ္ဖိယံ ဘာ ဘုတိတပုပ္ဖိ ဟ အယမေတု
ဓမ္မာပေတိ ဝိတုတံ ပန ဂမ္မာဝိဂ္ဂဗ္ဗေ ဝဂ္ဂဗ္ဗာမ ဟ အိပ္ပာဓမ္မာပေတိ
ဝေတုဗ္ဗမ္မာ အိပ္ပာဓမ္မာပေတိ ဟ ဂိက္ခုနိူပုပ္ဖိယံ နန္ဒိ ဓမ္မာပေတိ
ဂိက္ခုနိူပုပ္ဖိယံ နန္ဒိ ပုပ္ဖိယံ ဝေတုဗ္ဗမ္မာ ဓမ္မာပေတိ ဟ အယမေ-

*เล่มที่ ๑ ภิกขุณีกษณฐกถณนา หน้า ๕๐๑

กรณั วุตตนยเมว ฯ อวารณนุติ วิหารปุปเวสนนิवारณตาทิกั
อวารณั ฯ น อาทียนุตตีติ น สมมา สมปฏิจฺจนุติ ฯ โอวาทำ
จเปตฺตุนุติ เอตถ น ภิกขุณีอุปสฺสยั คนฺตฺวา จเปตฺตพฺโพ
โอวาทนตฺถาย ปนาคตา ภิกขุณีโย วตฺตพฺพา อสุกา นาม
ภิกขุณี สุปตฺติกา อสุสา โอวาทำ จเปมิ มาตฺยา
สทฺธี อุโปสถั กริตฺถาติ ฯ กายวิวรณาทีสุปี ทณฺฑกมฺมัม
วุตตนยเมว ฯ น ภิกฺขเว ภิกขุณียา โอวาโท น คนฺตพฺโพติ-
อาที ภิกขุณีวิภงฺกถณณายั วุตฺตเมว ฯ

ผาสฺสเก นเมนุตตีติ กิหิตาริกาโย วีย ถนปฏฺเณน
กายพนฺธเนน ผาสฺสเก นมนตฺถาย พนฺธนุติ ฯ เอกปริยายกตฺนุติ
เอกวารั ปริกฺขิปนํ กั ฯ วิลีเวน ปฏฺเณนาติ สณฺเหหิ เวพฺวิลีเวหิ
กตปฏฺเณน ฯ ทฺสสฺสปฏฺเณนาติ เสตวคฺคปฏฺเณน ฯ ทฺสสฺสเวณียาติ
ทฺสสฺเสน กตเวณียา ฯ ทฺสสฺสวณฺเณนียาติ ทฺสสฺเสน กตวณฺเณนียา ฯ
โจพปฏฺเณนาทีสุ โจพกาสาวั โจพนุติ เวทิตพฺพั ฯ อณฺเณจิลฺเลนาติ
โคชงฺฆณฺเณน ฯ ชมนนุติ กฏฺิปปเทโส วุจฺจติ ฯ หตฺถั
โกณฺเณนาเปนุตตีติ อคฺคพาหั โกณฺเณนาเปตฺวา โมรปตฺตาทีหิ จิตฺตํ
กโรนุติ ฯ หตฺถโกจฺจนุติ ปิฏฺฐิหตฺถั ฯ ปาทนุติ ชงฺงั ฯ
ปาทโกจฺจนุติ ปิฏฺฐิปาทำ ฯ มุขลิมปนาทีนิ วุตฺตนยาเนว ฯ อวํกั

*เล่มที่ ๓ จุลลวคควณณา หน้า ๕๐๒

กโรนุตีติ อุกุขิณชุนิโย อวงคเทเส อโหมง์ เลง์ กโรนุติ ฯ
 วิเสตกนุติ คณทปฺปเทเส วิจิตรสณฺจานํ วิเสตกํ กโรนุติ ฯ
 โอลอกนเกนาติ วาตปานํ วิวริตฺวา วีถิ โอลอกนุติ ฯ สาลอก
 ติกฺขณฺตีติ ทวารํ วิวริตฺวา อุปทฺตคายํ ทสฺเสนฺติโย ติกฺขณฺติ ฯ
 สนจฺจนฺติ นฏฺสมชฺชํ การฺนุติ ฯ เวสี วุฏฺจาเปฺนฺตีติ คณิกํ
 วุฏฺจาเปฺนฺติ ฯ ปานาคารํ จเปฺนฺตีติ สุริ วิกฺกิณฺนุติ ฯ สุน
 จเปฺนฺตีติ มํลํ วิกฺกิณฺนุติ ฯ อาปณฺนุติ นานาภณฺทานํ อนนกวธิ
 อาปณฺ ปสาเรณฺติ ฯ ทาลํ อุปฺภูจจาเปฺนฺตีติ ทาลํ กเหตุวา เตน
 อตฺตโน เวยฺยาวจํ การฺนุติ ฯ ทาลีอาทีสุปี เอเสว นโย ฯ
 หริตกปฺตฺติกํ (๑) ปกิณฺนฺตีติ หริตคณฺเจว ปกฺกณฺจ ปกิณฺนุติ ฯ
 ปกิณฺณกาปณฺ ปสาเรณฺตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ สพฺพนึลกาทิกถา
 กถิตาเยว ฯ

ภิกฺขุณี เจ ภิกฺขเว กาลิ กโรนุตีติอาทีสุ อยํ
 ปาลิมุตฺตกวินิจฺจโย ฯ สเจ หิ ปญฺจสุ สหฺมมฺมิเกสุ โย โกจิ
 กาลิ กโรนุโต มมจฺจเยน มยฺหํ ปริกฺขารो อุปชฺฌายสฺส
 โหตุ อารยิสฺส โหตุ สทฺธิวิหาริกสฺส โหตุ อนฺเตวาสิกสฺส
 โหตุ มาตุ โหตุ ปิตุ โหตุ อณฺณสฺส วา กสฺสจि โหตุติ
 วทติ ฯ เตสํ น โหติ สงฺฆสฺเสว โหติ ฯ น หิ ปญฺจนนํ
 สหฺมมฺมิگانํ อจฺจยทานํ รุหติ คิหิณํ ปน รุหติ ฯ ภิกฺขุ
 # ๑. ปตฺตติกณฺจ อิติปี ฯ

*เล่มที่ ๓ ภิกขุณีกขนุชกถณณา หน้า ๕๐๓

ภิกขุณีวิหารเ กาลั กโรติ ตสฺส ปริกขารโ ภิกขุณีเยว
โหติ ฯ ภิกขุณี ภิกขุวิหารเ กาลั กโรติ ตสฺสา ปริกขารโ
ภิกขุณีนัเยว โหติ ฯ ปุราณมถลัตี ปุราณเ คิหิกาเล มลลตส
ภริยา ฯ ปุริสพยลชนนุติ ปุริสนิมิตตัม ฉินนัม วา โหตุ อจฉินนัม
วา ปฏิจฉนนัม วา อปปฏิจฉนนัม วา ฯ สเจ เอตสฺมี จาเน
ปุริสพยลชนนุติ จิตตัม อูปปาเทตวา อุนิขฌายติ ทุกกัม ฯ

อตุตโณ ปริกโกตถาย ทินนัม นาม ยัม ตุมเห เอว
ปริกฤษถาติ วตวา ทินนัม ตัม อลลตสฺส ททโต ทุกกัม ฯ
อคุคัม กเหตุวา ปน ทาทุ วฏฐติ ฯ สเจ อสปปายัม สพพิ
อปเนตุม วฏฐติ ฯ จิวริ เอกาหัม วา ทวิหัม วา ปริกฤษชิตวา
ทาทุ วฏฐติ ฯ ปตตาทิสฺสปี เอเสว นโย ฯ

ภิกขุณี ภิกขุณีหิ ปริกฤษหาเปตวาติ หियโย ปริกฤษเหตุวา
จปิตามิสฺ อชช อลลตสฺมี อนุปสมปนเน อสติ ภิกขุณี
ปริกฤษหาเปตวา ภิกขุณีหิ ปริกฤษชิตพพิ ฯ ภิกขุณี ปริกฤษหิต
หิ ภิกขุณีนัม อปริกฤษหิตฐจาเน ติกฺขุจติ ฯ ภิกขุณีปี ภิกขุณีสุ
เอเสว นโย ฯ

อาสนัน สกคาชนุติโยติ อาสนัน สกคาหนุติโย ฯ กาลัม
วีตินาเมสนุติ อลลตัมปี วฏฐาเปตวา อลลตัม นิสีทาเปนุติโย
โกชนกาลัม อติกกาเมสุ ฯ อฏฐนณัม ภิกขุณีนัม ยถาวุฏฐนุติ เอตถ
สเจ ชุเร อฏฐสฺ นิสินนาสุ ตาสัม อพุกนตริมา อลลตา

*เล่มที่ ๓ จุลลวคคณณนา หน้า ๕๐๔

อากจณติ สว อตุตโน นวคตริ อุกุจาเปตวา นิสิติตุ ลภติ ฯ
ยา ปน อุกุหิปี นวคตรา สว สเจปี สกุจิวสุสา โหติ
อากตปฎิปาฎิยาว นิสิติตุ ลภติ ฯ อณฺณตุถ ยถาวุฑฒํ น
ปฎิพาหิตพพุนติ จเปตวา ภตฺตคฺคํ อณฺณสุมี จตุปจฺจย-
ภานนิยฺญจानเ อหํ ปุพเพ อากตาคิ วุฑฒํ ปฎิพาหิตวา
กิลฺลิจิ น คเหตุพพํ ฯ ยถาวุฑฒเมว วฏฺฏติ ฯ ปวารณากถา
กถิตายเว ฯ อิตฺถียุตฺตุนฺติอาทีหิ สพพยานานิ อณฺณมาตานิ ฯ
ปาฏฺงกนิติ ปฏฺโปกฺกิลฺกํ ฯ

ทฺูเตน อุปสมฺปทา ทสนนํ อนฺตรายานํ เยน เกนจि
วฏฺฏติ ฯ กมฺมวจาปริโยसानเ สว ภิกฺขุณี ภิกฺขุณีอุปฺสฺสเย
จิตา วา โหตุ นิสินฺนา วา ชาครา วา นิตุํ โอภกนฺตา
วา อุปสมฺปนฺนาว โหติ ฯ ตาวเทว ฉายาคิ อาทีนํ อากตาย
ทฺูตภิกฺขุณิยา อาจิกฺขิตพพานิ ฯ อุทฺโทสิโตติ ภณฺฑสาลา ฯ น
สมฺมตีติ นปฺปโหติ ฯ อุปฺสฺสยฺนฺติ ฆริ ฯ นวกมฺมฺนฺติ สงฺฆสฺสตุถาย
ภิกฺขุณิยา นวกมฺมํ กาคฺคํ อณฺชานามิติ อตุโถ ฯ ตสฺสา
ปพฺพชิตายาคิ ตสฺสา ปพฺพชิตกาเล ฯ ยาว โส ทารโก
วิญญุตํ ปาปฺณาตีติ ยาว ขาทิตุํ ภูลฺลชิตุํ นหายิตุํ จ อตุตโน
ธมฺมตฺย สกฺโกตีติ อตุโถ ฯ จเปตวา สาการนฺติ สหาคารเสยฺย-
มตฺตํ จเปตวา ฯ ยถา อณฺณสุมี ปฺริเส เอิวํ ทฺูตฺยิกาย
ภิกฺขุณิยา ตสฺมี ทารเก ปฎิปฺชชิตพพุนติ ทสฺเสติ ฯ ตํ มาตา

*เล่มที่ ๑ ภิกขุณีกขนุทธกถณนา หน้า ๕๐๕

นหาเปตุ ปาเยตุ โภเชตุ มณฺหิตุ อูเร กตฺวา สยิตฺจ
ลภติ ฯ

ยเทว สทา วิพฺภนฺตาคี ยสฺมา สทา วิพฺภนฺตา อตฺตโน
รฺจียา ขนฺติยา โอทาทานิ วตฺถานิ นิวาเสติ ตสฺมาเยว
สทา อภิกฺขุณี น สิกฺขาปจฺจกฺขาเนนาติ ทสฺเสติ ฯ สทา ปฺน
อุปสมฺปทํ น ลภติ ฯ สทา อากตา น อุปสมฺปาเทตพฺพาคี
น เกวลลฺจ น อุปสมฺปาเทตพฺพา ปพฺพชฺหปี น ลภติ ฯ
โอทาทานิ กเหตุวา วิพฺภนฺตา ปน ปพฺพชฺชามตฺตํ ลภติ ฯ

อภิวาทนฺตฺวาทีสุ ปฺริสทา ปาเท สมฺพาหนฺตา วนฺทนฺติ
เกเส ฉินฺทนฺติ นเข ฉินฺทนฺติ วณฺปฏิกมฺมํ กโรนฺติ ตํ
สพฺพิ กุกฺกจฺจายนฺตา น สาทิยนฺตีติ อตฺโถ ฯ ตตฺร เกจิ
อาจรียา สเจ เอกโต วา อุกโต วา อวสฺสุตา โหนฺติ
सारตฺตา ขถาวตฺถกเมว ฯ เอเก อาจรียา นตฺถิ เอตฺถ
อาปตฺตีติ วทนฺติ ฯ เอวํ อาจรียวาทํ ทสฺเสตฺวา อิทํ อุกฺทิสฺส
อนฺนลฺลาตํ วณฺฏีตีติ อณฺุจกถาสฺ วุตฺตํ ฯ ตํ ปมาณํ ฯ อนฺุชานามิ
ภิกฺขเว สาทิยิตฺตฺวา นี วจเนเนว ตํ กปฺปิยํ ฯ ปลฺลงฺเคน
นีสิตฺตฺวา ปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา นีสิตฺตฺวา ฯ อทฺตมปลฺลงฺกนฺติ
เอกํ ปาทํ อากฺขิตฺวา กตปลฺลงฺกํ ฯ เหฏฺฐาวิวญฺเฐ อุปฺริ-
ปฏิจฺจนฺเตติ เอตฺถ สเจ กฺวโป ขณฺโติ (๑)อุปฺริ ปน ปทรมตฺตเมว
๑. ขโต ฯ

สพพทิสาสู ปณณายติ เอวรูเปปี วฏฺฏติ ฯ กุกุกุสั มตฺติกนฺติ
กุกฺกทกณฺเจว มตฺติกณฺจ ฯ เสสั สพพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ
ภิกฺขุณีกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปณฺจสตฺติกกฺขนฺธกวณฺณนา

ปณฺจสตฺติกกฺขนฺธเก ฯ ปณฺจนิกาเย ปุจฺฉนฺติ ทิฆนิกายั
มชฺฉิมนิกายั องฺคุตฺตรนิกายั สัยฺยตฺตนิกาเย ชุทฺตกนิกายนฺติ ฯ
จตฺตารี ปาราชิกานิ จเปตฺวา อวเสสานิ ชุทฺตานุชุตฺตทานนฺติ-
เอวมาทิ เอกั สิขยาปทํปี อปริจฺจชิตฺวา สพฺเพสั สงฺกเหตุพพ-
ภาวทสฺสนตฺถั ปรียาเยน วุตฺตํ ฯ อิทํ โว สมณานนฺติ อิทํ
สมณานั ฯ ปทปฺปฺรณฺมตฺเตโวกาโร ฯ ชุมกาลีกนฺติ ยาว สมณฺสฺส
ปรีนินฺพพานจิตฺกฐโม ปณฺณายติ ตาว กาลิตฺติ ฯ อิทํปี เต
อาวุโส อานนฺท ทุกฺกณฺนฺติ อิทํ ตยา ทุกฺกฺช กตฺนฺติ เกวลั
ครนฺนฺเตติ เถเรหิ วุตฺตํ น อาปตฺตี สนฺธาย วุตฺตํ ฯ
น หิ เต อาปตฺตทานापตฺตี น ชานนฺติ ฯ อิทาเนว เหน้
อนฺุสาวิตั สงฺโฆ อปณฺณตฺตํ ปณฺณายเปติ ปณฺณตฺตํ น
สมฺภูจฺฉินฺทตฺตี ฯ เทเสหิ ตั อาวุโส ทุกฺกณฺนฺติ อิทํปี จ อาม
ภนฺเต ทุกฺกฺช มยา กตฺนฺติ เอวํ ปฏฺิขานาหิ ตั ทุกฺกณฺนฺติ
อิทํ สนฺธาย วุตฺตํ น อาปตฺตีเทสนั ฯ เถโร ปน ยสฺมา
อสตฺยาน น ปุจฺฉิ น อนาถเรณ ตสฺมา ตตฺถ ตตฺถ

*เล่มที่ ๑ ปญจสตติกกุขนุชกวณณนา หน้า ๕๐๗

ทฎฐกตภาวปี อสตุลลกุเขนโต นาหนุตํ ทุกุกุํ ปสฺสามิติ
วตุวา เถเรสุ การวํ ทสฺเสนโต อปีจายสมนุตานํ สนุชาย
เทเสมิ ตํ ทุกุกุณฺติ อหา ฯ ยถา ตุมฺเห วทถ ตถา
ปฎิจานามิติ วุตฺตํ โหติ ฯ เอเสว นโย อวเสเสสุปี จตุสุ
จानesu ฯ มา ยีมา วิกาเล อหฺเสนฺติ มา อิมาสํ วิกาเล
คมนานิ อหฺเสนฺติ อธิปฺปาเยนาห ฯ รโฆหรณํ กริสฺสามาติ
อุทเคน เตเมตฺวา ปีเพตฺวา ปริกมฺมกตฺถุมิ ปุณฺณิสฺสาม ฯ น
กุลวํ คเมนฺตีติ น โกฏฺจเก โคเปนฺตีติ อธิปฺปาโย ฯ ยทฺถเคน
ตยาติ ยที (๑) อคฺคกาลเมว ตยาติ (๑) ฯ เสสเมตฺถ ยํ วตฺตพฺพิ
ลียา ตํ นีทานวณฺณนายเมว วุตฺตํ ฯ

ปญจสตติกกุขนุชกวณณนา นิฎฺฐิตา ฯ

๑ ยํ ทิวสํ อคฺคํ กตฺวา ตยาติ อิติปิ ฯ

สตตตติกกฤษนุชกาวณณา

สตตตติกกฤษนุชเก ๑ ภิกษุคุเคนาติ ภิกษุออกุเคน ภิกษุ
คณตวา ตตตเก ปฏิวิเส จเปสนุติ อตุโถ ๑ มหิกาติ หิมปาต-
สมเย หิมวลาหกา ๑ อวิชชานีวูตาติ อวิชชาปฏิจจนุณา ๑
โปสาติ ปุริสา ๑ ปิยรูป อภินนุทนต์ ปิทยนต์ ปฏิเจนุตีติ
ปิยรูปาภินนุทีโน ๑ อวิททสูติ อชานนุตา ๑ ราครเซหิ สรชา ๑
มิกสทิสาติ มิกา ๑ สห เนตติกายาติ สเนตติกา ๑ วฑฒเนติ
กภูสี โฆรนต์ ปุณปุณั กเพวรนิกขิปมานภูมี วฑฒเนติ ๑
เอว วฑฒเนตา จ โฆริ ปุณ อาทियนต์ ปุณพทวนติ ๑
ปาปิกั โน อาวุโส กตนต์ อาวุโส อมุเหหิ ปาปกมัม กตนต์
อตุโถ ๑ กตเมน ตวั ภูมิมิ วิหารเนาติ เอตถ ภูมิมิ
ปิยวจนเมต ๑ ปิย วตตุกาโม กิร आयसुमा सपुपगामि नवके
ภิกษุ เอว อามนุเตสิ ๑ กุลลทวิหารเนาติ อุตตानวิหารเนน ๑

สาวตติยา สุตตวิภงเกติ กถ สุตตวิภงเก ปฏิกขิตต
โหติ ๑ ตตฺร หิ สนนุธิ นาม อชช ปฏิคคหิต อปรชช
วภูตตีติ วตวา ปุณ สนนุธิการเก อสนนุธิการสญญิ ขาทนีย
วา โภชนีย วา ขาทติ วา ภูณชติ วา อาปตติ ปาจิตติยสุสาติ
อาปตตี วทนุเตน ปฏิกขิตต โหติ ๑ ตตฺเรเก มณฺณนุติ โย
ปน ภิกษุ สนนุธิการกั ขาทนีย วา โภชนีย วาติ หิ
วุตต อิทญจ โลณกนฺนาม ยาวชีวิกตฺตา สนนุธิกาวั นาปชชติ

ยปี (เตน) อโธณกั อามิสั ปฏิกุคเหตฺวา เตน สทุธี ปริภุชฺชติ
ตํ ตทหุปฏิกุคหิตเมว ตสฺมา ยาวกาลิเกน ภิกฺขเว ยาวชีวิกั
ตทหุปฏิกุคหิตํ กाले กปฺปติ วิกาเล น กปฺปตีติ วจนโต
ทุกฺกณฺเณ ปเนตฺถ ภวิตพฺพนฺติ ฯ เต วตฺตพฺพา ตุมฺหากั มติยา
ทุกฺกณฺเณปิ น ภวิตพฺพํ น หิ เอตฺถ ยาวชีวิกั ตทหุปฏิกุคหิตํ
ยาวกาลิกเมว ตทหุปฏิกุคหิตํ ตํ น จ วิกาเล ปริภุชฺชติ
ยถิ वा วิกาเล น กปฺปตีติ วจเนน ตุมฺहे ทุกฺกณฺ्หิ มณฺเณถ
ยาวชีวิกมิสฺสํ ยาวกาลิกั วิกาเล ปริภุชฺชนตฺสฺส วิกาลโกชน-
ปาจิตฺติยปี น ภเวยฺย ตสฺมา น พฺยณฺชนมตฺตํ กเหตพฺพํ
อตฺโถ อุปฺปริกฺขิตพฺโพติ ฯ อयํ เหตุถ อตฺโถ ยาวกาลิเกน
ยาวชีวิกั ตทหุปฏิกุคหิตํ ยถิ สมฺภินฺนรลํ โหติ ยาวกาลิก-
คตฺติกเมว โหติ ฯ ตสฺมา โย ปน ภิกฺขุ วิกาเล ชาทนีย
วา โภชนีย วาติ อิมินา สิกฺขาปเทน กाले กปฺปติ วิกาเล
น กปฺปตีติ น อธิ ปน น กปฺปตีติ วจนมตฺเตเนตฺถ ทุกฺกณฺ्หิ
โหติ ฯ ยถเว ยาวชีวิกั ตทหุปฏิกุคหิตํ ยาวกาลิเกน สมฺภินฺนรลํ
วิกाले น กปฺปติ วิกาลโกชนปาจิตฺติยวาทํ โหติ ฯ เอว
อชฺช ปฏิกุคหิตปี อปรชฺช ยาวกาลิเกน สมฺภินฺนรลํ น
กปฺปติ สนนฺธิโกชนปาจิตฺติยวาทํ โหติ ฯ ตํ สนนฺธิกตํ
อิทฺนติ อชานนฺโตปี น มุจฺจติ ฯ วุตฺตํ हेตํ สนนฺธิการเก
อสนนฺธิการกสฺสณฺธิ ชาทนีย वा โภชนีย वा ชาทติ

วา ภูษติ वा आपत्ति पाजित्तियसुसात्ति ५ तसुमा कत्त
पुण्णित्तुत्तुत्ति อิมิสुसा पुञ्जาย सुप्रित्तुत्तुत्ति พุยากรณ
สาวत्तिया सुत्तुत्तिวักเกत्ति ५

ราชคเห อุโปสถสัยुत्เตत्ติ อิทํ न गिक्खवे ऐकस्सुमी
आवास तेव उโปस्ताकारानि समुन्नित्तुत्तुत्ति โย समुन्नयेय
आपत्ति तुक्कणुत्तुत्ति ऐत्तं सन्ธाय वुत्तुत्ति ५ विनयात्तिสาเร
तुक्कणुत्ति न गिक्खवे ऐकस्सुमी आवास तेव उโปस्ताकारानि
समुन्नित्तुत्तुत्ति ऐत्तसुत्तेว विनयसुत्तुत्ति อत्तिสาเร तुक्कणुत्ति ५
जम्पेय्येगे विनयवत्तुत्तुत्ति อิทं อत्तमेत्तुत्ति जे गिक्खवे वत्तुत्तुत्ति
อत्तमेत्तुत्ति न ज อกกัณ्हิต्तुत्ति ऐวมาत्ति กत्तวา จम्पेย्येกขนุत्तुत्ति อากत्त
विनयवत्तुत्ति สन्ธाय वุत्तुत्ติ ५ ऐกจโจ กत्तत्ति อิทं อกกัณ्हित्तुत्ति
आजिण्हित्तुत्ति สन्ธाय वุत्तुत्ติ ५ ऐत्तเนเก पाजित्तियत्तुत्ति सुत्तुत्तिวักเก
हि นิสित्तुत्ति नाम สत्तुत्ति วุत्तुत्ति อากत्त ५ तसुमा तुत्ति
सुकत्तुत्ति उप्पิต्तुत्ति ทสาเวว วิत्तुत्ति ตत्ता लत्तुत्ति ५ ทสาย
विना ตं ปमानं กโรत्तुत्ति อิทं อากत्तमेव โหत्ति ตं
อत्ติกัณ्हิต्तुत्ติ ऐत्तเนก पाจित्तियत्तुत्ติ तसुमा กิ आपत्तुत्ति
ปुण्णित्तुत्ति ऐत्तเนเก पाจित्तियत्तुत्ติ อาก ५ ऐत्तเนก สิกขาปเท वุत्तुत्ติ
पाजित्तिय आपत्तुत्ति อत्तो ५ สत्तुत्ति สत्तुत्ति อุตตानमेวาत्ति ५

สมนุตปาสาทิกาย สัวณณาย

สत्तुत्ติกขนุत्तुत्ติวักเกत्ति นิกุत्ติ ๕

*เล่มที่ ๑ สุตตสติกกุขนุทกถา หน้าที่ ๕๑๑

ทิวคฺคสงฺคหา วุตฺตา	พาวิสติปฺปเภทกา
ขฺนุทกา สาสเน ปฺลยฺก -	ขฺนุททฺกขปฺปหาโยนาฯ
ยา เตสํ วัฒนฺนา เอสา	อนฺตรายํ วิตฺตา ยถา
สิทฺธา สิขฺณนฺตุ กฺลฺยาณา	เอวํ อาสาปฺปี ปาณินฺนฺติ ฯ
กมฺมกฺขฺนุทปริวาสา	สมฺมจฺยสมถกา
ขุทฺทกเวตฺตฺกขฺนุทลฺย	เสนาสนลฺย ขฺนุทกํ ฯ
สงฺฆเภทเวตฺตฺกขฺนุทธา	ปาฎิโมกฺขลฺย ขฺนุทกํ
ภิกฺขุณี ปฺลยฺสติกา	สุตฺตสติกกฺขฺนุทกํ ฯ

ปริวารวณณา

วิสุทฺฐปริวารสฺส ปริวารโธติ สาสเน
ธมฺมกฺขนุสสรฺส ขนฺธกานํ อนนฺตราย
สงฺคหํ โย สมารุพฺโห ตสฺส ปุพฺพาคตํ นยํ
หิตฺวาทานิ กริสฺสามิ อนฺตฺตานตฺถวณฺณนํ ฯ

อุกฺโขวิภงฺเก โสฬสมหาวารวณฺณา

ตตฺถ ขนฺเตน ภควตา ฯเปฯ ปญฺจตฺตฺนตฺติอาทินยปฺปวตฺตตาย
ดาว ปุจฺฉาย อยํ สงฺเขปฺตฺโต โย โส ภควา สาสนสฺส
จิรญฺจติกตฺถํ ธมฺมเสนาปตฺตินา สทฺธธมฺมการวพฺพหฺมานเวคสมฺมุสฺสิตํ
อณฺชลิํ สิริสิ ปตฺติญฺจเปตฺวา ยาจิโต ทส อตฺถวเส ปญฺจิจ
วินยปญฺจตฺติํ ปญฺจเปสิ ฯ เตน ภควตา ตสฺส ตสฺส
สิกฺขาปทสฺส ปญฺจตฺติกาถํ ชานตา ตสฺสา ตสฺสา สิกฺขาปท-
ปญฺจตฺติยา ทส อตฺถวเส ปสฺสตา อปิจ ปุพฺพเพนิวาสาทิหิ
ชานตา ทิพฺเพน จกฺขุณา ปสฺสตาตีหิ วิชฺชาหิ จหิ
วาปน อภิญญาหิ ชานตา สพฺพตฺถ อปฺปญฺหิตฺเตน สมนฺต-
จกฺขุณา ปสฺสตา สพฺพธมฺมชานนสมตฺถาย ปญฺญาช ชานตา
สพฺพสตฺตฺตานํ จกฺขุวิสยาตีตานิ ติโรกฺขทฺทาหิตฺตานิ จาปิ รูปานิ

*เล่มที่ ๑ อุกโตวิภังเก โสฬสมหาวารวณณา หน้า ๕๑๑

อติวิสุทฺเธน มังสจกฺขุณา ปสฺสตา อตฺตหิตสาธิกาย สมาริ-
ปทฺฐจฺานาย ปฏฺิวเรปฺลยาย ชานตา ปรีหิตสาธิกาย กรุณา-
ปทฺฐจฺานาย เทสนาปฺลยาย ปสฺสตา อรหตา สมนฺมาสมฺพุทฺเธน
ยํ ปจฺมํ ปาราชิกํ ปฺลยตฺตํ ตํ กตฺถ ปฺลยตฺตํ กํ
อารพฺภ ปฺลยตฺตํ กิสฺมํ วตฺถุสฺมํ ปฺลยตฺตํ อตฺถิ ตตฺถ
ปฺลยตฺติ ฯเปฯ เกนาภฺภูนฺติ ฯ

ปฺจุฉาวิสุทฺชฺเน ปน ынฺเตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา
อรหตา สมนฺมาสมฺพุทฺเธน ปจฺมํ ปาราชิกนฺติ อิทํ เกวลํ ปฺจุฉาย
อาคตฺสฺส อาทิปทฺสฺส ปฺจุทฺุชรณมตฺตเมว ฯ กตฺถ ปฺลยตฺตนฺติ
เวสาลียา ปฺลยตฺตํ กํ อารพฺภาคิ สฺทินนํ กลนฺทปฺตฺตํ
อารพฺภาคิ เอวมาทินา ปน นเยน ปฺนปี เอตฺถ เอเกกํ ปทํ
ปฺจุฉิตฺวาว วิสุทฺชฺชิตํ ฯ เอกา ปฺลยตฺตฺติ โย ปน ภิกฺขุ
เมถุนํ รมฺมํ ปฏฺิวเสเวยฺย ปาราชิกโก โหติ อสฺวาโสติ อยํ
ปฺลยตฺติ เอกา ปฺลยตฺติ ฯ เทว อนุปฺปฺลยตฺติโยติ อนุตฺมโส
ติรจฺฉานคตฺตายปีติ จ สิกฺขํ อปฺจุจกฺขายาติ จ มกฺกภูวฺชชี-
ปฺตฺตคทวตฺถุนํ วเสน วตฺถุตา อีมา เทว อนุปฺปฺลยตฺติโย ฯ
เอตฺตาวตา อตฺถิ ตตฺถ ปฺลยตฺติ อนุปฺปฺลยตฺติ อนุปฺปนฺน-
ปฺลยตฺตฺติ อิมิสฺสา ปฺจุฉาย เทว โภจฺจาสา วิสุทฺชฺชิตา
โหนติ ฯ ตติยํ วิสุทฺชฺเชตฺถํ ปน อนุปฺปนฺนปฺลยตฺติ ตสฺมํ นตฺถิ
วตฺตํ ฯ อยํ หิ อนุปฺปนฺนปฺลยตฺติ นาม อนุปฺปนฺเน โทเส

ปลยตดา ๑ สว อฏฐครุทธมวเสณ ภิกขุณีนเวยว อากตา
อณุตตร นตฺถิ ตสฺมา วุตฺตํ อุนุปรนุณปลยตฺติ ตสฺมี
นตฺถิตี ๑ สพฺพตฺถ ปลยตฺตตีติ มชฺฉิมเทเส เจว ปจฺจนตฺติม-
ชนปเทศุ จ สพฺพตฺถ ปลยตฺติ ๑ วินยธรรปลยจเมณ คณ
อุปรสมปทา คณจกณฺปาหนา ชฺวณหานํ จมฺมตฺถรณนฺติ อิมานิ
หิ จตฺตารี สิกขาปทานิ มชฺฉิมเทเสเยว ปลยตฺตานิ ๑ เอตฺถ
เอเตหิ อาปตฺติ โหติ น ปจฺจนตฺติมชนปเทศุ ๑ เสสานิ
สพฺพานเวยว สพฺพตฺถ ปลยตฺติ นาม ๑ สาธารณปลยตฺตตีติ
ภิกขุณญเจว ภิกขุณีนญจ สาธารณปลยตฺติ ๑ สุทฺธภิกขุณเวย
หิ สุทฺธภิกขุณีนํ วา ปลยตฺตตสิกขาปทํ อสาธารณปลยตฺติ
นาม โหติ ๑ อิทฺปน ภิกขุ อารพฺภ อุปรนุเน วตฺตสฺมี
ยา ปน ภิกขุณี นนฺทโส เมณฺณ ชมฺมํ ปฏฺิเสเวยฺย อนฺตมโส
ตฺริจฺฉานคเตปิ ปาราชิกาโหติ อสฺวาสาติ ภิกขุณีนํปี
ปลยตฺตํ ๑ วินีตกถามตฺตเมว หิ ตาสํ นตฺถิ ๑ สิกขาปทํ
ปน อตฺถิ ๑ เตน วุตฺตํ สาธารณปลยตฺตตีติ ๑ อุกโต
ปลยตฺตติยมฺปี เอเสว นโย ๑ พุชฺชนมตฺตเมว หิ เอตฺถ
นानํ ๑ ภิกขุณํปี ภิกขุณีนํปี สาธารณตฺตา สาธารณปลยตฺติ
อุภินํปี ปลยตฺตตฺตา อุกโต ปลยตฺตตีติ ๑ อตฺถ ปน เกโท
นตฺถิ ๑ นิทานนคณฺนติ ยสฺส สฺยา อาปตฺติ โส อาวิกเรยฺยาติ

*เล่มที่ ๑ อุกโตวิภงฺเก โสฬสมหาวารวณฺณา หน้า ๕๑๕

เอตถ สพุพาปตฺตีนํ อนุปวิฏฺฐตฺตา นิทานนคฺชํ นิทาน
อนุปวิฏฺฐนฺติ อตุโถ ฯ ทฺติเยน อุทฺเทเสนาติ นิทานนคฺชํ
นิทานปริยาปนฺนํปี สมนํ ตตฺริเม จตฺตาโร ปาราชิกา
ธมฺมาติอาทินา ทฺติเยน เนว อุทฺเทเสน อุทฺเทสํ อากจฺฉติ ฯ
จตฺนํ วิปตฺตีนนฺติ สลวิปตฺติอาทินํ ฯ ปจฺมา หิ เทว
อาปตฺติภฺขนฺธา สลวิปตฺติ นาม ฯ อวเสสา ปณฺจ อาจารวิปตฺติ
นาม มิจฺฉาทิฏฺฐิ จ อนตฺคาหิกทิฏฺฐิ จ ทิฏฺฐิวิปตฺติ นาม
อาชีวเหตุ ปณฺณตฺตานิ ฉ สิกฺขาปทานิ อาชีววิปตฺติ นาม ฯ
อิติ อิมํ จตฺนํ วิปตฺตีนํ อิํ ปาราชิกํ สลวิปตฺติ นาม
โหติ ฯ เอเกน สมฺภูจฺจเนนาติทฺวงฺกิเกน เอเกน สมฺภูจฺจเนน ฯ
เอตถ หิ จิตฺตํ องฺกํ โหติ กาเยน ปน อาปตฺตี อาปชฺชติ ฯ
เตน วุตฺตํ กายโต จ จิตฺตโต จ สมฺภูจฺจตีติ ฯ
ทฺวิหิ สมเถหิตี อาปนฺโนสตีติ สมฺมุขา ปุจฺฉิยมาโน อาม
อาปนฺโนมฺหีตี ปฏฺฐานาติ ฯ ตาวเทว ภาณฺทนกลหฺวิคฺคหา
วฺปสนฺตา โหติ สกฺกา จ โหติ ตํ ปุคฺคํ อปเนตฺวา
อุโปสโลวา ปวารณา วา กาคฺตุํ อิติ สมฺมุขาวินฺเยน จ
ปฏฺฐิตฺวาตฺถกรณฺน จาติ ทฺวิหิ สมเถหิ สมฺมตี ฯ น จ
ตปฺปจฺจยา โกจิ อุปทฺทโว โหติ ฯ ยํ ปน อุปฺริ ปณฺณตฺติวคฺเค
กตฺเมน สมเถน สมฺมตีติ วุตฺตํ ตํ สมถํ โอตารตฺวา อนาปตฺติ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๑๖

กาตุํ น สกุกาติ อิมมตุถํ สนุชาย วุตตุํ ฯ ปญญตุติ วินโยติ
โย ปน ภิกขุติอาทินา นเยน วุตตมาติกา ปญญตุติ วินโยติ
อตฺโต ฯ วิภตุตฺติ ปทภาชนํ วุจฺจติ ฯ วิภตุตฺติ วิภงฺกสฺเสตํ
นามํ ฯ อสฺวโรติ วิติกกโม ฯ สฺวโรติ อวิติกกโม ฯ เยสํ วุตตฺติติ
เยสํ วินยปีฎกํ จ อฎฺจกถา จ สพฺพา ปคฺคณาติ อตฺโต ฯ
เต ชาเรณฺตีติ เต เอตํ ปจฺมปาราชิกํ ปาลีโต จ อตฺถโต
จ ชาเรณฺติ ฯ น หิ สกุกา สพฺพํ วินยปีฎกํ อชานนฺเตน
เอตสฺส อตฺโต ชานิตฺตุนฺติ ฯ เกนาภญฺจติ อิทํ ปจฺมํ ปาราชิกํ
पालิวเสน จ อตฺถวเสน จ ยาวอชฺชตฺนกาลํ เกน อานิตํ ฯ
ปรมฺปฺราภญฺจติ ปรมฺปฺราย อานิตํ ฯ อิทานิ ยาย ปรมฺปฺราย
อานิตํ ตํ ทสฺเสตฺตุ อูปาลิทาสโก เจวาทิอาทินา นเยน
โปราณฺเกหิ มหาเถเรหิ คาถาโย จปีตา ฯ ตตฺถ ยํ วุตตพฺพํ
ตํ นีทานวณฺณนายเมว วุตตุํ ฯ อิมินา นเยน ทฺตฺติยปาราชิกาทิสฺ
ปฺจุจฺจาวิสฺสชฺชเนสฺสปี วินิจฺจโย เวทิตพฺโพติ ฯ

มหาวิภงฺเก ปญญตุติวารวณฺณา นิฎฺจิตา ฯ

อิโต ปรี เมณฺณํ ฌมฺมํ ปฏฺฐิสฺวานฺโต กติ อาปตฺติโย อาปชฺชตฺติ
อาทิปฺปเกโท กตาปตฺติวาโร เมณฺณํ ฌมฺมํ ปฏฺฐิ-
เสวนฺตสฺส อาปตฺติโย จตฺตุนฺนํ วิปตฺตีนํ กติ วิปตฺติโย
ภชฺชตฺติอาทิปฺปเกโท วิปตฺติวาโร เมณฺณํ ฌมฺมํ ปฏฺฐิสฺวานฺตสฺส

*เล่มที่ ๑ อุกโตวิงฺเก โสฬสมหาวารวณฺณา หน้า ๕๑๗

อาปตฺติโย สตุตฺตุนฺนํ อาปตฺติกฺขนฺธานํ กตฺตีหิ อาปตฺติกฺขนฺธเหหิ
สงฺคหิตาติอาทิปฺปเกโท สงฺคหฺวาโร เมถุนํ ฌมฺมํ ปฏฺิเสวนตฺตส
อาปตฺติโย ฉนฺนํ อาปตฺติสมฺภูจฺจานานํ กตฺตีหิ สมฺภูจฺจานเหหิ
สมฺภูจฺจหนฺตฺติอาทิปฺปเกโท สมฺภูจฺจานวโร เมถุนํ ฌมฺมํ ปฏฺิ-
เสวนตฺตส อาปตฺติโย จตฺตุนฺนํ อธิกรณานํ กตฺมํ อธิกรณนฺติ-
อาทิปฺปเกโท อธิกรณวโร เมถุนํ ฌมฺมํ ปฏฺิเสวนตฺตส
อาปตฺติโย สตุตฺตุนฺนํ สมถานํ กตฺตีหิ สมถเหหิ สมฺมหนฺตฺติ-
อาทิปฺปเกโท สมถวโร ตทหนฺตโร สมฺจฺจยวโร จาติ อิเม
สตุตฺต วารา อุตฺตทานตฺถา เอว ๑ ตโต ปรี เมถุนํ ฌมฺมํ
ปฏฺิเสวนปจฺจยา ปาราชิกํ กตฺถ ปณฺณตฺตุนฺติอาทินา นเยน
ปฺน ปจฺจยวเสน เอโก ปณฺณตฺติวโร ตฺตส วเสน ปฺริม-
สทิสฺสาเอว กตาปตฺติวาราทโย สตุตฺต วาราติ เอว อปเรปี
อภฺจ วารา วุตฺตา ๑ เตปี อุตฺตทานตฺถา เอว ๑ อิติ ปฺริมา
อภฺจ อิเม อภฺจจาติ มหาวิงฺเก โสฬส วารา ทสฺสิตา ๑
ตโต ปรี เตเนว นเยน ภิกฺขุณีวิงฺเกปี โสฬส วารา อากตาติ
เอวมิเม อุกโตวิงฺเกทวตฺตีส วารา ปาลินเยเนว เวทิตพฺพา ๑
น เหตุถ กิลฺยจิ ปุพฺเพ อวินิจฺฉิตฺตุนฺนาม อตฺถิ ๑

มหาวิงฺเก จ ภิกฺขุณีวิงฺเก จ

โสฬสมหาวารวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

สมุฏฐานสี่สวณณา

ตทนนุตราย ปน สมุฏฐานกถาย ฯ อนตฺตา อิติ นิจุฉยาติ
อนตฺตา อิติ วนิจฺฉิตา ฯ สภาคธมฺมานนฺติ อนิจฺจาการาทีหิ
สภากานํ สงฺขตธมฺมานํ ฯ นามมตฺตํ น ฅายตีติ นามมตฺตํปี
น ปญฺญาติ ฯ ทุกฺขหานินฺนฺติ ทุกฺขฆาตกํ (๑) ฯ ขนฺธกา ยจ (๒)
มาติกาติ ขนฺธกา ยจ มาติกาติ อตฺโถ ฯ อยเมว วา
ปาโจ ฯ สมุฏฐานนียโต กตฺนฺติ สมุฏฐานํ นียโต กตํ นียตกตํ
นียตสมุฏฐานนฺติ อตฺโถ ฯ เอเตน ภูตาโรจนโจริวุฏฺฐาปน-
อนนฺตฺตสติกฺขาปทตฺตยสฺส สงฺคโหปฺจเจตพฺโพ ฯ เอตาเนว
หิ ตีณิ สิกฺขาปทานิ นียตสมุฏฐานานิ อญฺเฬหิ สทฺธี
อสมฺภินฺนสมุฏฐานานิ ฯ สมฺภทนิทานญจญฺณนฺติ อญฺณํปี
สมฺภทญจ นิตานญจ ตตฺถ สมฺภทวจนฺน สมุฏฐานสมฺภทสฺส
คหณํ ปฺจเจตพฺพํ ฯ ตานิ หิ ตีณิ สิกฺขาปทานิ จเปตฺวา
เสสานิ สมฺภินฺนสมุฏฐานานิ ฯ นิตานวจนฺน สิกฺขาปทานํ
ปญฺจตฺตปฺปเทสสงฺขาตํ (๓) นิตานํ ปฺจเจตพฺพํ ฯ สุตฺเต ทิสฺสนฺติ
อุปรีติ สิกฺขาปทานํ สมุฏฐานนียโม สมฺภทโท นิตานนฺติ
อิมานิ ตีณิ สุตฺตมฺหิ เอว ทิสฺสนฺติ ปญฺญาชนฺตีติ อตฺโถ ฯ ตตฺถ เอเกน สมุฏฺฐาเนน สมุฏ-
ฐาติ กายโต จ จิตฺตโต จาติอาทิมฺหิ
ดาว ปุริมฺนเย สมุฏฐานนียโม จ สมฺภทโท จ ทิสฺสติ ฯ
๑. ทุกฺขฆาฏนฺนฺตีปี ฯ ๒. ยา จาติ ปาลี ฯ ๓. ม. ปญฺจตฺตปฺปเทสสงฺขาตํ ฯ

*เล่มที่ ๓ สมุฏจานสี่สวณณา หน้า ๕๑๕

อิตร ปน นิตานํ นาม

เวสาลียา ราชคเห สวตฺถียา จ อาพวียา

โกสมุพิยา จ สกฺเกสุ ภคฺเคสุ จ ปญฺจตฺตาคิ

เอวํ อุปริ ทิสฺสตี ๑ ปฺรโต อากเต สุตฺเต ทิสฺสตีติ เวทิตพฺพํ ๑

วิภงฺเก ทฺวีสุติ คากาย อยมตฺโต ยํ สิกฺขาปทํ ทฺวีสุ วิภงฺเกสุ

ปญฺจตฺตํ อุโปสถทิวเส ภิกฺขุ จ ภิกฺขุณีโย จ อุทฺทิสฺนติ

ตสฺส ขถาณายํ สมุฏจานํ ปวกฺขามิ ตํ เม สฺมณาคาติ ๑

สณฺจริตฺตานุ ภาสณฺจาติ สณฺจริตฺตณฺจ สมฺนุภาสณฺจ ๑ อติเรกณฺจ

จิวฺรณฺติ อติเรกจิวฺร กจฺฉินฺนติ อตฺโต ๑ โลมานิ ปทโส ฌมฺโมติ

เอพฺกโลมานิเจว ปทโส ฌมฺโม จ ๑ ภูตลํวิธานน จาติ

ภูตาโรจนณฺจ ลํวิทฺทิตฺวา อทฺธานปฏฺธิปฺชชนณฺจ ๑ เถยฺยเทสน-

โจริณฺจาติ เถยฺยสตฺโต จ ฉตฺตปาณิสฺส อคิลานสฺส ฌมฺมเทสนา

จ โจริวฺฏจฺจาปนณฺจ ๑ อนนฺนุณฺดาตฺย เทรสาคิ มาตาปิตุสสามิเกหิ

อนนฺนุณฺดาตฺย สทฺธิ อิมานิ เทรส สมุฏจานานิ โหณฺติ ๑

สทิสฺสา อิทฺ ทิสฺสเรติ อิทฺ อุภโตวิภงฺเก เอเตสุ เทรสสุ

สมุฏจานนฺสุ เอเกกสมฺมึ อณฺณานิปี สทิสฺซานิ สมุฏจานานิ

ทิสฺสนฺติ ๑

อิทานิ ตานิ ทสฺเสตฺตํ เมณฺนํ สุกฺกสํสคฺโคติอาทิ วุตฺตํ ๑

ตตฺถ เมณฺนนฺติ อิทฺนฺตาว ปจฺมปาราชิกํ นาม เอกํ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๒๐

สมุฏฺจานสีลํ ๑ เสทานิ เตน สทิสานิ ๑ ตตฺถ สุกฺกสํสฺสฺสโคติ
 สุกฺกวิสสุจฺจิ เจว กายสํสฺสฺสโค จ ๑ อนิยตา ปรมิกาทิ ปรมํ
 อนิยตสิกฺขาปทํ ๑ ปุพฺพูปปรีปาจิตาติ ชานํ ปุพฺพูปคตํ ภิกฺขุณฺณติ
 สิกฺขาปทญฺจ ภิกฺขุณฺณิปรีปาจิตปิณฺฑปาตสิกฺขาปทญฺจ ๑ รโห
 ภิกฺขุณฺณิยา สหาติ ภิกฺขุณฺณิยา สทฺธิ รโห นิสฺชชฺชสิกฺขาปทญฺจ ๑
 สโภชเน รโห เทว จาติ สโภชเน กุเล อนุปชชช
 นิสฺชชฺชสิกฺขาปทญฺจ เทว รโห นิสฺชชฺชสิกฺขาปทานิ จ ๑
 องฺคฺคฺลิตฺทเก หสนฺติ องฺคฺคฺลิตฺปิฏฺทกญฺจ อฺทเก หสฺสชฺชมมสิกฺขา-
 ปทญฺจ ๑ ปหารเ อฺคฺคฺคิเร เจวาติ ปหารทานสิกฺขาปทญฺจ
 ตลสฺสตฺติกอฺคฺคฺคิรณสิกฺขาปทญฺจ ๑ เตปฺลณฺสา จ เสขิยาติ
 ปรีมณฺฑลนินฺวาสนาทีนํ ชุทฺทกวนฺณณาวสานเ วุตฺตานํ

ปรีมณฺฑลกา เทวปี สฺส
 สฺส
 อฺค
 พาหุปฺปจาลิกา เทว จ เทว จ สีสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ขมฺภยา เทว วุตฺตา จ เทว จ โอคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 อฺค
 สมฺส
 ภูณฺชิสฺส
 ภูณฺชิสฺส

*เล่มที่ ๓ สมุฏฐานสี่สวณณา หน้า ๕๒๑

ภูณชิสฺส สมสุปกิ ภูปีกโต พุณณานานิ จ
 น จ อุชฺฌาน กวฬิ มณฺฑลณฺจ อนาหติ ฯ
 สพุพหตุถอุกฺเขปณฺจ อวฺจเฑทาวคณฺฑกิ
 นิฐนํ สิตฺถการณฺจ นิจฺจารณฺจ จปฺจปฺช
 สุรฺรณฺจ หตุถนิลฺเลหํ ปตุถนิลฺเลหโฏฏจกํ
 สามิสฺเสน สสิตฺถเณน จิโต จ หริเตปิ จ
 อุทเท จาปี นิสิตฺทิตฺวา ตโย ปณฺณาสกา อิเม
 อิติ อิมานิ เตปณฺณาส เสจฺยสิกฺขาปทานิ จ ฯ

อธกฺขคามาวสฺสุตฺตาทิ ภิกฺขุณินํ อธกฺขกสิกฺขาปทํ
 กามนฺตรกมณํ อวสฺสุตฺตาย อวสฺสุตฺตสฺส หตุถโต ขาทนียคหณ-
 สิกฺขาปทณฺจ ฯ ตลมตุถณฺจ สุทฺธิกาติ ตลมาฏฺกํ ชตุมตุถกํ
 อุทกสุทฺธิกา สาทियนณฺจ ฯ วสุสํ วุตฺถา จ โอวาทนฺติ วสุสํ
 วุตฺถา ฉ ปณฺจ โยชนานินฺติ สิกฺขาปทณฺจ โอวาทาย อคมน-
 สิกฺขาปทณฺจ ฯ นานุพนฺเช ปวตฺตินินฺติ วุฏฺฐาปิตปวตฺตนนานุ-
 พนฺธสิกฺขาปเทน สห ฉสตุตฺติ โหนฺติ ฯ อิเม สิกฺขาติ อีมา
 สิกฺขาโย ฯ ลิงฺควิปริยาโย กโต ฯ กายมานสิกา กตฺตาทิ กาย-
 จิตฺตสมุฏฺฐานิกา กตา ฯ

อทินฺนุนฺติ อิทํ ตาว อทินฺนาทานนฺติ วา ทุตฺติย-
 ปาราชิกนฺติ วา เอกํ สมุฏฺฐานสี่สํ ฯ เสสานิ เตน สทิสานิ ฯ
 ตตุถ วิคฺคหตุถตฺรินฺติ มนุสฺสสวิคฺคหตุถตฺริมนุสฺสธมฺมสิกฺขาปทานิ ฯ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๒๒

ทฎฐุตถา อุตตคามินนติ ทฎฐุตถวาจอุตตคามปารีจริยสิกขา-
ปทานิ ฯ อมูตา อณฺณภาคียาติ เทว ทฎฐุโทสสิกขาปทานิ ฯ
อนียตา ทุตฺติกาติ ทุตฺติย อนียตสิกขาปทํ ฯ อจฺฉินฺนเท ปริณามเนติ
สามํ จีวรํ ทตฺวา อจฺฉินฺนทนฺนจฺ สงฺฆมิกถากสฺส อุตฺตโน
ปริณามนฺนจฺ ฯ มุสาโอมสเปสฺสณาติ มุสวาวิทอ จ โอมสวาวิทอ
จ ภิกฺขุเปสฺสณฺนจฺ ฯ ทฎฐุตถา ปจฺวีขณฺเนติ ทฎฐุตถापตฺติ-
อาโรจนฺนจฺ ปจฺวีขณฺนจฺ ฯ ภูตํ อณฺณาย อุชฺฉนฺเปติ ภูตคาม-
อณฺณวาทกอุชฺฉนฺปนภสิกขาปทานิ ฯ นิกฺกทฺฒนํ สิลฺลจฺนณฺจาติ
วิหารโต นิกฺกทฺฒนฺนจฺ อุทเกน ตินฺนาทิสิลฺลจฺนณฺจฺ ฯ อามิสเหตุ
ภุตฺตาวีติ อามิสเหตุ ภิกฺขุณฺโณ โอวทฺตตีติ สิกขาปทณฺจ
ภุตฺตาวี อนตฺริตฺเตน ขาทนฺิยาทินา ปวารณฺสิกขาปทณฺจ ฯ
เอหิ อนาทรि ภีสาติ เอหาวุโส คามํ วาติ สิกขาปทณฺจ
อนาทรियณฺจ ภิกฺขุภีสาปณฺจ ฯ อปฺนิเช จ ชีวิตนฺติ ปตฺตาทินํ
อปฺนิชาน สิกขาปทณฺจ สลฺลจฺจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรปณฺจ ฯ
ชานํ สปฺปาณกํ กมฺมุนฺติ ชานํ สปฺปาณกอุทกสิกขาปทณฺจ ปฺน
กมฺมาย อุกฺโกฏฺนณฺจ ฯ อุนสํวาสนาสนาติ อุนวีสตีวสฺสสิกขา-
ปทณฺจ อุกฺขิตฺตเกน สทฺธี สํวาสสิกขาปทณฺจ นาสิตกสามณฺเร-
สมฺโภคสิกขาปทณฺจ ฯ สทฺธมฺมิกวิเลขาติ สทฺธมฺมิกํ วุจฺจมาน-
สิกขาปทณฺจ วิเลขา สํวตฺตุนฺตีติ อากตฺตสิกขาปทณฺจ ฯ โมนโ
อมฺลเกน จาติ โมนเก ปาจิตฺตिय สิกขาปทณฺจ อมฺลเกน

*เล่มที่ ๓ สมุฏฐานสี่สวณณา หน้า ๕๒๓

สงฆาทีเสเสน อนุทฺธฺสนสิกขาปทญจ ๑ กุกกุจฺจํ จีวรํ ทตฺวาติ
กุกกุจฺจอุปฺปาทนญจ ฆมฺมิกานํ กมฺมานํ ฌนฺทํ ทตฺวา จิยฺยนญจ
จีวรํ ทตฺวา จิยฺยนญจ ๑ ปริณามเมยฺย ปุคฺคเตติ สงฺฆิกํ ลาภํ
ปุคฺคตสฺส ปริณามสิกขาปทญจ ๑ กิณฺเต อกาลอจฺฉินฺเตติ กิณฺเต
อຍฺเย เอโส ปุริสปุคฺคโถ กริสฺสตีติ อากตฺตสิกขาปทญจ อกาล-
จีวรํ กาลจีวรนฺติ อธิฏฺฐหิตฺวา ภาษาปนสิกขาปทญจ ภิกฺขุณฺنيا
สทฺฐี จีวรํ ปวิวตฺเตตฺวา อจฺฉินฺทนสิกขาปทญจ ๑ ทฺถกฺกหิ
นิริเยน จาติ ทฺถกฺกหิเตน ทฺถปฺปชาริเตน ปริ อฺชฺฌาปนสิกขา-
ปทญจ นิริเยน วา พุรฺหมจฺริเยน วา อภิสฺปนสิกขาปทญจ ๑
คณฺํ วิภงฺกํ ทฺถพฺพลนฺติ คณฺสฺส จีวรลาภนฺตรายํ กรเยยฺยาติ
จ ฆมฺมิกจีวรวิภงฺกํ ปฏฺฐิพาหะຍฺยาติ จ ทฺถพฺพลจีวรปจฺจาสาຍ
จีวรกาลสมຍํ อติกฺกเมຍฺยาติ จ วุตฺตสิกขาปทานิ ๑ กจินฺหาสาสุ-
ปฺสฺสยฺนฺติ ฆมฺมิกํ กจินฺทฺถาริ ปฏฺฐิพาหะຍฺย ภิกฺขุณฺنيا สลฺยจิจฺจ
อสาสุกํ กรเยຍ ภิกฺขุณฺنيا อฺปฺสฺสຍํ ทตฺวา กุปีตา อนตฺตมฺนา
นิกฺกทฺထะຍฺย วาติ วุตฺตสิกขาปทานิ ๑ อกฺโกสจฺฉนฺที มจฺฉริตี
ภิกฺขุํ อกฺโกสะຍฺย วา ปรีภาสะຍฺย วา จฉฺชทิกฺတာ คณฺํ
ปรีภาสะຍฺย กุลมจฺฉรินี อສฺສາติ วุตฺตสิกขาปทานิ ๑ คพฺภินී
จ ปายนฺติยฺยาติ คพฺภินී วฺภูจฺจาเปຍฺย ปายนฺตี วฺภูจฺจาเปຍฺยาติ
วุตฺตสิกขาปทานิ ๑ เทว วສฺສา สิกฺขา สงฺฆေနฺนาติ เทว
วສฺສานิ ฌສฺ ฆมฺเมສฺ อສฺกฺกิตฺตສฺกฺกํ สิกฺขมฺานํ วฺภูจฺจาเปຍฺย

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๒๔

สิกขิตสิกข์ สิกขมานัน สงฺเขน อสมมตํ วุฏฺฐาเปยฺยาติ
 วุตฺตสิกขาปทานิ ฯ ตโย เจว คิหิคตาติ อุทฺทวาทสวสฺสํ คิหิคตํ
 ปรีปฺณณทฺวาทสวสฺสํ คิหิคตํ เทว วสฺसानิ ฉสุ ฆมฺเมสุ
 อสิกขิตสิกข์ เทว วสฺसानิ สิกขิตสิกข์ สงฺเขน อสมมตฺนติ
 วุตฺตสิกขาปทานิ ฯ กุมาริฏฺฐา ติสฺโส จาติ อุทฺทวาทสวสฺสํ กุมาริ-
 ฏฺฐนฺติอาทินา นเยน วุตฺตา ติสฺโส ฯ อุทฺทวาทสสมฺมตาติ
 อุทฺทวาทสวสฺสา วุฏฺฐาเปยฺย ปรีปฺณณทฺวาทสวสฺสา สงฺเขน
 อสมมตา วุฏฺฐาเปยฺยาติ วุตฺตสิกขาปททฺวยํ ฯ อลนฺดาว โสกา-
 วสฺสนฺติ อลนฺดาว เต อยฺเย วุฏฺฐาปีเตนาติ จ จณฺห์
 โสกาทวสฺสํ สิกขมานัน วุฏฺฐาเปยฺยาติ จ วุตฺตสิกขาปททฺวยํ ฯ
 ฉนฺทา อนฺวสฺสา จ เทวติ ปารีวาสียฉนฺททานน สิกขมานัน
 วุฏฺฐาเปยฺย อนฺวสฺสํ วุฏฺฐาเปยฺย เอกวสฺสํ เทว วุฏฺฐาเปยฺยาติ
 วุตฺตสิกขาปททฺวยํ ฯ สมฺภูจฺจนา ติกา กตาติ ติกสมฺภูจฺจนา
 กตา ฯ

สณฺจริ กุฏฺฐิ วิหาโรติ สณฺจริตฺตํ สณฺญาจิกาย
 กุฏฺฐิกรณฺม มหฺลลกวิหารกรณฺณจ ฯ โชรฺวนณฺจ ปฏฺฐิคุคโหติ
 อณฺญาติกาย ภิกฺขุณียา ปุราณจิวริ โชรฺวาปนณฺจ จิวร-
 ปฏฺฐิคุคหณฺณจ ฯ วิณฺยตฺตฺตฺตฺตริ อภิหฺญจฺจุนฺติ อณฺญาตกํ คหปตี
 จิวรวิณฺญาปนํ ตทฺตฺตฺตฺตริสาทียน สิกขาปทณฺจ ฯ อุกฺกิณฺนํ ทฺตเกน

*เล่มที่ ๓ สมุฏฐานสี่สวณณา หน้า ๕๒๕

จาดิ จีวรเจตาปนํ อุปกุขภูํ โหตีติ อากตสิกขาปททวยณจ
ทฺเตน จีวรเจตาปนปหิตสิกขาปทณจ ๑ โกลียา สุทฺธเทวภาคา
ฉพฺพสุธานี นิสีทนนฺติ โกลียมิสฺสํ สนนฺตนาทีนํ ปณจ
สิกขาปทานิ ๑ ริณฺจนฺติ รูปีกา เจวาติ วิภฺงเค ริณฺจนฺติ
อุทฺเทสนฺติ อากตํ เอภกโถมโรววาปนํ รูปียปฏิคฺคหณสิกขา-
ปทณจ ๑ อุโภ นานปฺปการกาติ รูปียสํโหวหารกยวิกุกยสิกขาปท-
ทวยณจ ๑ อุณพฺพนวสุสีกาติ อุณปณจพฺพนปตฺตสิกขาปทณจ
วสุสีกสาฎกสิกขาปทณจ ๑ สุตฺตํ วิกปฺปนเนน จาดิ สุตฺตํ
วิณฺญาเปตฺวา จีวรวายาปนณจ ตนฺตวาเย อุปสงกมิตฺวา จีวเร
วิกปฺปาปชฺชนณจ ๑ ทวารทานสิพฺพินิ จาดิ ยาว ทวารโกสา
อคฺคลภูจฺปนาย อณฺดาติกาย ภิกฺขุณิยา จีวรํ ทเทยฺย จีวรํ
สิพฺเพยยาติ วุตฺตสิกขา ปทคฺตยํ ๑ ปฺวปจฺจยไซฺติ จาดิ ปฺวเวหิ วา
มนฺเถหิ วา อภิหฺนฺจฺจ ปวารณํ สิกขาปทํ จาตุมฺมาสปฺปจฺจย-
ปวารณไซฺติสมาทหนสิกขาปทานิ จ ๑ รตนํ สุจิ มณฺโใจ จ
ตุลล์ นิสีทนณฺฑุ จ วสุสีกา จ สุกเตนาติ รตนสิกขา-
ปทณเจว สุจิฆรสิกขาปทาทีนํ จ สคฺต สิกขาปทานิ ๑ วิณฺณคฺติ
อณฺณเจตาปนา เทว สงฺฆิกา มหาชนิกา เทว ปุคฺคลา
ลหฺกา ครฺุติ ยา ปน ภิกฺขุณี อณฺณํ วิณฺญาเปตฺวา อณฺณํ
วิณฺญาเปยฺยาติอาทีนํ นว สิกขาปทานิ ๑ เทว วิฆาสา
สาฎกิกา จาดิ อุจฺจาริ วา ปสฺสาวิ วา สงฺการิ วา

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๒๖

วิมาลั วาติโรกุกุเท วา ตีโรปาการะ วา ฉกุกุเทยย
วา ฉกุกุทาเปยย วา หริเต ฉกุกุเทยย วา ฉกุกุทาเปยย
วาติ เอวั วุตตานิ เทว วิมาลสิกขาปทานิ จ อุกกสาฎกสิก-
ขาปทญจ ฯ สมณจิวเรน จาติ สมณจิวรั ทเทยยาติ อิทเมตัง
สนุชาย วุตตัง ฯ

เกทานวุตตทพพจทุสทฎจลลทฎจิจิ จาติ สงงมเกทานุ-
วุตตทพพจกุกทุสทฎจลลปตติปฎิจฉาทนทฎจิจิอปปฎินิสสชชน
สิกขาปทานิ ฯ ฉนุทัง อุชชคัมมิกา เทว จาติ ฉนุทัง อทตวา
กมนสิกขาปทัง อชชคัมมิกาย อนุตระมเร กมนนีสีทนสิกขา-
ปททวยัง จ ฯ เทวปัสททาทิ อปัสททโท อนุตระมเร กมิสสามิ
นีสีทิสสามีติ สิกขาปททวยัง จ ฯ น พยาหเรติ น สกเวปน
มุเชน พยาหริสสามีติ สิกขาปทัง ฯ ฉมา นิจาสเน จานัง
ปจจโต อุปเปถน จาติ ฉมายัง นีสีทิตวานีเจ อาสเน
นีสีทิตวา จิตเน นีสินุสส ปจจโต กจจนุเตน ปุริโต
กจจนุตสส อุปเปถน กจจนุเตน ปเถน กจจนุตสส ฐมม-
เทสนสิกขาปทานิ ฯ วชชานวุตติ คหณาคิ วชชปฎิจฉาทน-
อุกกิตตทานวุตตนหตุคคหณาทิสงฆาตานิ ตีณิ ปาราชิกานิ ฯ
โอสาระ ปจจาจิกขนาติ อนปโตเกตุวา การกสงงัม อนญญา
คณสส ฉนุทัง โอสาระยยาติ จ พุทุฑัง ปจจาจิกขามีติ จ

*เล่มที่ ๓ สมุฏจานสี่สวณณนา หน้า ๕๒๗

วุตตสิกขาปททวย ๑ กสุมิ สัมภูจาทเว วรตี กิสุมิณจิทเว
อธิกรณ ปจจกตาคติ จ ภิกขุณีโย ปเนว สัมภูจาท วิหรนุตีติ
จ ยา ปน ภิกขุณี เอว วเทยย สัมภูจาท อยเย ตุมเห
วิหรธาคติ จ อตตทานัน วรตีวา วรตีวา โรเทยยาคติ จ
วุตตสิกขาปทานิ ๑ วิสิพเพ ทุกุจิตาย จาคติ ภิกขุณียา จีวร
วิสิพเพตวา วา วิสิพพาเปตวา วาติ จ ทุกุจิต สหชีวินินติ
จ วุตตสิกขาปททวย ๑ ปุน สัมภูจาท น วุสเมติ สัมภูจาท
วิหเรยย คหปตินา วา คหปติปุตเตน วาติ เอว ปุน วุตต
สัมภูจสิกขาปทญจ เอหยเย อิมิ อธิกรณัน วุสเมหิติ วุจจมานา
สาธูติ ปฏิสสุณิตวา सा पज्जा अननुरायिणि नेव
วุสเมยยาคติ วุตตสิกขาปทญจ ๑ อารามญจ ปวารณาคติ ชานัน
สภิกขุกัม อารามัน อนาปจจมา ปวิเสยยาคติ จ อุกโตสงฆเม ตีหิ
จानะหิ น ปวาระยยาคติ จ วุตตสิกขาปททวย ๑ อนนุทตมาล
สหชีวินิ เทวติ อนนุทตมาล ภิกขุณียา ภิกขุสงฆโต เทว
ธมมา ปจจาสีลิตพพาคติ วุตตสิกขาปทญจ สหชีวินิ วุฏจาทเปตวา
เทว วสุธานี เนว อนนุกุคเหยย สหชีวินิ วุฏจาทเปตวา เนว
วุปกาสะยยาคติ วุตตสิกขาปททวยญจ ๑ จีวร อนนุพนุชานาคติ
สเจ เม ตวั อยเย จีวร ทสสสิ เอวาหนตัม วุฏจาทเปสสามิติ
จ สเจ มํ ตวั อยเย เทว วสุธานี อนนุพนุชิสสสิ
เอวาหนตัม วุฏจาทเปสสามิติ จ วุตตสิกขาปททวย ๑ สตตตตตีส

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๒๘

อิม ฐมมา ฯ

อุพุกตํ กจัน ตีณิตี นิภูจิตจิวรสมี ภิกขุณา อุพุกตสมี
 กจันเตติ วุตตานี อาทิโต จ ตีณิ สิกขาปทานิ ฯ ปจมี
 ปตตเกสชชุนติ ทสาหปรมี อติเรกปตโตติ วุตตปจมปตต-
 สิกขาปทลจ ปฏิสายนีนยานิ เกสชชานีติ วุตตสิกขาปทลจ ฯ
 อจเจกญจาปี สาสงกนุติ อจเจกจิวรสิกขาปทลจ ตทนนตรเมว
 สาสงกสิกขาปทลจ ฯ ปกุกมนุเตน วา ทเวติ ตํ ปกุกมนุโต
 เนว อุทธรเยยชาติ ภูตคามวคฺเค วุตตสิกขาปททวยํ ฯ อุปสฺสยํ
 ปรมฺปฺราติ ภิกขุณีอุปสฺสยํ คนฺตฺวา ภิกขุณีโย โอวเทยชาติ
 จ ปรมฺปฺโรชเน ปาจิตฺตียนฺติ จ วุตต สิกขาปททวยญจ ฯ
 อนตฺริตฺตํ นิมนฺตนาติ อนตฺริตฺตํ ขาทนียํ วา โภชนียํ วาติ
 จ นิมนฺติโต สกตฺโต สมนานติ จ วุตตสิกขาปททวยํ ฯ
 วิกปฺปํ รณฺโณ วิกาเลติ สามํ จิวริ วิกปฺเปตฺวาติ จ รณฺโณ
 ขตฺตฺยสฺสาติ จ วิกาเล คามํ ปวิเสยชาติ จ วุตตสิกขา-
 ปทตฺตยํ ฯ โวสาสารณฺณเกน จาติ โวสาสมานรูปา จิตาติ จ
 ตถารุเปสฺ อารณฺณเกสฺ เสนาสเนสฺ ปุพฺเพ อปฺปฏิสํวิทฺตฺนฺติ
 จ วุตตสิกขาปททวยํ ฯ อุตฺถยา สนนฺจยญฺจาติ อุตฺถยวาทิกาทิ จ
 ปตฺตสนนฺจยํ กเรยชาติ จ วุตตสิกขาปททวยํ ฯ ปุเร ปจฺจนา
 วิกาเล จาติ ยา ปน ภิกขุณี ปุเรกตฺตํ กุลานิ อุปสงกมิตฺวาติ
 จ ปจฺจนาทตฺตํ กุลานิ อุปสงกมิตฺวาติ จ ยา ปน ภิกขุณี

*เล่มที่ ๓ สมุฏฐานสี่สวณณา หน้า ๕๒๕

วิกาเล กุลานิ อุปสงกมิตฺวาติ จ วุตฺตสิกฺขาปทตฺตยํ ๕
ปญฺจาหิกกา สงฺกมณฺีติ ปญฺจาหิกํ สงฺฆาภูวารี อติกุกเมยฺยาติ
จ จีวรํ สงฺกมณฺีย ฐาเรยฺยาติ จ วุตฺตสิกฺขาปททวยํ ๕ เทวปี
อาวสเถน จาติ อาวสเถจิวรํ อนิสฺสชฺชิตฺวา ปริภุญฺเชยฺย อาวสเถ
อนิสฺสชฺชิตฺวา จาริกํ ปกุกเมยฺยาติ เอวํ อาวสเถน สทฺธิ
วุตฺตสิกฺขาปทานิ จ เทว ๕ ปสาเช อาสเน เจวติ ปสาเช
ชาติ คณฺฑํ วาติ จ ภิกฺขุสฺส ปฺรโต อนาปุจฺฉา อาสเน
นีสึเทยฺยาติ จ วุตฺตสิกฺขาปททวยํ ๕ ตีสเอกฺกนกา อิเม ๕

เอพฺกโลมา เทว เสยฺยาติ เอพฺกโลมสิกฺขาปทญฺเจว เทว
จ สหเสยฺยสิกฺขาปทานิ ๕ อาหจฺจปิณฺฑทโกชนนฺติ อาหจฺจปาทก-
สิกฺขาปทญฺจ อาวสเถปิณฺฑทโกชนสิกฺขาปทญฺจ ๕ คณฺวิกาล-
สนฺนินฺธิติ คณฺโกชนวิกาลโกชนสนฺนินฺธิการกสิกฺขาปทตฺตยํ ๕
ทนฺตโปณฺเนจลกาติ ทนฺตโปณฺนสิกฺขาปทญฺจ อเจลกสิกฺขาปทญฺจ ๕
อุยฺยุตฺตํ วเส อุยฺโยธิติ อุยฺยุตฺตํ เสนํ ทสฺสนาย กจฺญเยย
เสนาย วเสยฺย อุยฺโยธิกํ วา ๕ เปฯ อนิกทสฺสนํ วา กจฺญเยยติ
วุตฺตสิกฺขาปทตฺตยํ ๕ สุรา โอรเน นหายนาติ สุราปาน-
สิกฺขาปทญฺจ โอรเนทฺตมมาสํ นหานสิกฺขาปทญฺจ ๕ ทุพฺพณฺเณ
เทว เทสนิกาติ ตินฺณํ ทุพฺพณฺณกรณานนฺติ วุตฺตสิกฺขา-
ปทญฺจ วุตฺตาวเสสํ ปาฏิตฺสนียทฺวยญฺจ ๕ ลสฺสณฺตฺติฏฺเฐ นจฺจนาติ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๓๐

ลสฺสนสฺสฏฐาปทญจ ภิกฺขุสฺส ภูณฺชนตฺสส ปานีเยน วา วิธูปเนน วา
อุปติฏฺฐเยยฺยาติ วุตฺตสฺสฏฐาปทญจ นจฺจ วา คีตํ วา
วาทิตํ วา ทสฺสนาย คจฺจเยยฺยาติ วุตฺตสฺสฏฐาปทญจ ฯ อิตฺ
ปรี ปาลี วิรัชฺฉิตฺวา ลิกฺขนฺติ ฯ ยถา ปน อตฺถํ วณฺณยาม
เอวเมตฺถ อนุกฺกโม เวทิตฺพโป ฯ นหานํ อตฺถรณํ เสยฺยาติ
นคฺคา นหาเยยฺยํ เอกตฺถรณปาปฺรณา ตฺวฏฺฐเยยฺยํ เอกมณฺเจ
ตฺวฏฺฐเยยฺยนฺติ วุตฺตสฺสฏฐาปทตฺถํ ฯ อนฺโตรฏฺฐเจ ตถา พหีติ
อนฺโตรฏฺฐเจ สาสงฺกสมฺมเต ติโรรฏฺฐเจ สาสงฺกสมฺมเตติ วุตฺต-
สฺสฏฐาปททฺวํ ฯ อนฺโตนวสฺสํ จิตฺตาคารนฺติ อนฺโตนวสฺสํ จาริกํ
ปฏกเมยฺย ราชาคาริ วา จิตฺตาคาริ วา ฯเปฯ โปกฺขรณํ
วา ทสฺสนาย คจฺจเยยฺยาติ จ วุตฺตสฺสฏฐาปททฺวํ ฯ อาสนฺทํ
สฺสฏฐกนฺตนาติ อาสนฺทํ วา ปลฺลลงฺกํ วา ปรีภฺนุเชยฺย สฺสฏฐํ
กนฺเตยฺยาติ วุตฺตสฺสฏฐาปททฺวํ ฯ เวยฺยาวจฺจํ สหตฺถา จาติ
คิหิเวยฺยาวจฺจํ กเรยฺย อาคาริกสฺส วา ปรีพฺพาชกสฺส วา
ปรีพฺพาชิกาย วา สหตฺถา ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ทเพยฺยาติ
วุตฺตสฺสฏฐาปททฺวํ ฯ อภิกฺขุกาวาเสน จาติ อภิกฺขุเก อาวาเส
วสฺสํ วเสยฺยาติ อิทเมตฺถ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ฌตฺถํ ยานญจ
สงฺฆาณฺนฺติ ฌตฺถุปาหนํ ฐาเรยฺย ยานเนน ยาเยยฺย สงฺฆาณํ
ฐาเรยฺยาติ วุตฺตสฺสฏฐาปทตฺถํ ฯ อลงฺการิ คนฺธวาตฺตนฺติ
อิตฺถาลงฺการิ ฐาเรยฺย คนฺธวณฺณเกน นหาเยยฺย วาตฺตเกน

*เล่มที่ ๑ สมุฏฐานสี่สวณณา หน้า ๕๓๑

ปีณณาเคน นหาเยยยาติ วุตตสิกขาปทตตย์ ฯ ภิกขุณีติอาทินา
ภิกขุณียา อุมมททาเปยยาติอาทีนิ จตตาร สิกขาปทานิ
วุตตานิ ฯ อสงกจจิกกา อาปตตีติ อสงกจจิกกา คามิ ปวิเสยย
ปาจิตตियนฺติ เอว วุตตา อาปตติ ฯ จตตารีสา จตตตรีติ เอตานิ
สพฺพานิ จตจตตาฬีส สิกขาปทานิ ฯ กายน น วาจาจิตฺเตน
กายจิตฺเตน น วาจโตติ กายน เจว กายจิตฺเตน จ สมุฏฺฐหนฺติ
น วาจาจิตฺเตน น วาจโตติ อตฺโถ ฯ ทฺวิสุมุฏฺฐานิกา สพฺเพ
สมา เอพกโลมกาคิ อิํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

ปทลฺลตฺร อสมฺมตาคิ ปทโส ฌมฺมิ มาตฺคามสฺส อุตฺตรี
นปฺปญฺจวาจาหิ ฌมฺมิ เทเสยฺย อลฺลตฺร วิญฺญา ปฺริสฺวิคฺคเหน
อสมฺมโต ภิกขุณฺโຍ โยวเทยฺยาติ วุตตสิกขาปทตตย์ ฯ ตถา
อตฺถงฺกเตน จาติ อตฺถงฺกเต สฺริเย โยวเทยฺยาติ อิทมฺมตํ สนฺธาย
วุตฺตํ ฯ ตฺริจฺจนาวิชฺชา เทวติ ตฺริจฺจนาวิชฺหํ ปฺริยาปฺเณยฺย
ตฺริจฺจนาวิชฺหํ วาเจยฺยาติ เอว วุตตสิกขาปททฺวยํ ฯ อโนกาเส
จ ปฺจุณฺนาติ อโนกาสกตภิกขุํ ปญฺหิ ปฺจุเจยฺยาติ อิทมฺมตํ
สนฺธาย วุตฺตํ ฯ

อทฺธานนาวํ ปณฺิตนฺติ ภิกขุณฺียา สทฺธี สํวิธาย
เอกทฺธานมคฺคํ ปฺฏิปชฺเชยฺย เอกํ นาวํ อภฺริหฺเยยฺย ปณฺิตโกชนานิ
อคฺคิลาโน อตฺตโน อตฺถาย วิญฺญาเปตฺวา ภูณฺเชยฺยาติ
วุตตสิกขาปทตตย์ ฯ มาตฺคาเมน สงฺฆมฺเรติ มาตฺคาเมน สทฺธี

*เล่มที่ ๑ ปริวารวณณา หน้า ๕๓๒

ลัทธิราช คมนนจ สมุพาเช โลมัม สัหเรยชาติ วุตตสิกขา-
ปทนจ ๑ ฌณณั นิมนุตตา เจวติ ฌณณั วิญญาเปตวา วาติ
จ นิมนุตตา วา ปวาริตา วา ขาทนัยั วา โภชนัยั
วา ขาทนุยั วา ภูณเชยั วาติ วุตตสิกขาปทนจ ๑ อญจ
จาทิ ภิกขุณัณั วุตตา อญจ ปาฏิเทสนัยั ๑

เถยยสตุถั อุปสตุตตี เถยยสตุเถน สทฐี ลัทธิราช
เอกทธานมคคกมนนจ อุปสตุตตี ตัญจนนจ ๑ สุปวิญญาปนเน
จาทิ อิทั สุปโตนวิญญตตี สนุชาย วุตตั ๑ รัตติ ฌนณนจ
โอภาสนนติ รัตตนุชการเ อุปปทีเป ปญฺญิฌนเน โอภาเส
อชฺโฆกาเส ปุริเสน สทฐินนติ เอวั วุตตสิกขาปทตตยั ๑ พุญฺเหน
สตุตมาติ อิทั ตทนนุตรเมว รัตติกาย วา พุญฺเเห วา ปุริเสน
สทฐินนติ อากตสิกขาปทั สนุชาย วุตตั ๑

ธมฺมเทสนสมฺมญฺจานานั เอกาทส อุตตทานาเนว ๑ เอวั
ดาว สมภินฺนสมฺมญฺจานัน เวทิตพุพั ๑ นียตสมฺมญฺจานัน ปน ติวินั
ตัม เอเกกสเสว สิกขาปทสฺส โหติ ตัม วิสสเยว ทสฺเสตฺถุ ญฺตัม
กาเยนชยตีตืออาทิ วุตตัม ๑ ตัม อุตตทานเมว ๑ เนตฺติธมฺมา-
นุโลมิกนฺตติ วินยปาลีธมฺมสฺส อุนุโลมนนติ ๑

สมฺมญฺจานสึสวณฺณนา นิญฺจิตา ๑

กติปุจฉาวารวณณา

อิทานิ อาปตฺติอาทิกโกฏฐาเสตุ โกสลฺลชนฺนตฺถํ กติ
อาปตฺติโยติ อาทินา นเยน มาติกํ จเปตฺวา นิทุเทสปฏินิทุเทส-
วเสน วิภงฺโก วุตฺโต ฯ ตตฺถ กติ อาปตฺติโยติ มาติกาย
จ วิภงฺเกจ อากตฺตาปตฺติปุจฺฉา ฯ เอส นโย ทุติยปเทปิ ฯ
เกวลณฺเหตฺถ อาปตฺติโย เอว ราสิวเสน ขนฺธาติ วุตฺตา ฯ
วินิตฺวตฺถุนีติ ตาสํ อาปตฺตินํ วินยปุจฺฉา ฯ วินิตํ วินโย
วูปสโมติ อิทฺถุหิ อตฺถโต เอกํ ฯ วินิตานิเยว วินิตฺวตฺถุนีติ
อยเมตฺถ ปทฺตุโธ ฯ อิทานิ เยสุ สติ อาปตฺติโย โหนฺติ
อสติ น โหนฺติ เต ทสฺเสตฺถํ กติ อการวาทิ ปุจฺฉาทุขํ ฯ
วินิตฺวตฺถุนีติ อยํ ปน เตสํ อการวานํ วินยปุจฺฉา ฯ ยสฺมา
ปน ตา อาปตฺติโย วิปตฺติอปฺปตฺตา นาม นตฺถิ ตสฺมา กติ
วิปตฺติโยติ อยํ อาปตฺตินํ วิปตฺติภาวปุจฺฉา ฯ กติ อาปตฺติ-
สมฺภูจฺฉานาติ ตาสํเยว อาปตฺตินํ สมฺภูจฺฉานปุจฺฉา ฯ วิวาทมฺูลานิ
อนฺุวาทมฺูลานีติ อีมา วิวาทาธิกรณํ อนฺุวาทาธิกรณฺนติ
อากตฺตานํ วิวาทานฺุวาทานํ มฺูลปุจฺฉา ฯ สาราณียา ฐมฺมาติ
วิวาทานฺุวาทมฺูลานํ อภาวกรณฐมฺมปุจฺฉา ฯ เกทกรวตฺถุนีติ อยํ
เกทสํวตฺถุนิกํ วา อธิกรณฺนติอาทิสฺสุ วุตฺตเกทกรณปุจฺฉา ฯ
อธิกรณานีติ เกทกรวตฺถุสฺสุ สติ อุปฺปชฺชนกฐมฺมปุจฺฉา ฯ สมถาติ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๓๔

เตสัเยว วูปสมนธมมปุจจา ฯ

ปลยจ อาปตติโยติ มาติกาย อากตวเสน วุตตะตา ฯ สตตะตติ
วิภงฺเก อากตวเสน ฯ

อารกา เอเตหิ รมตีติ อารติ ฯ ภูสา วา รติ
อารติ ฯ วินา เอเตหิ รมตีติ วิตติ ฯ ปจฺเจกั ปจฺเจกั
วิตตีติ ปฏฺฐิวิตติ ฯ เวั รมณฺติ วินาเสตีติ เวมณฺณี ฯ น เอตาย
เอเต อาปตฺติกฺขนฺธา กรียนฺตีติ อกรียา ฯ ยั เอตาย อสตี
อาปตฺติกฺขนฺธกรณฺ์ อูปฺปชฺเชยฺย ตสฺส ปฏฺฐิปกฺขโต อกรณฺ์ ฯ
อาปตฺติกฺขนฺธชฺชมาปตฺติยา ปฏฺฐิปกฺขโต อนชฺชมาปตฺติ ฯ เวลนโต
เวลา จลนโต วินาสนโตติ อตฺโต ฯ นิยฺยานั สีนฺติ พนฺชติ
นิวาเรตีติ เสตฺถุ ฯ อาปตฺติกฺ ขนฺธานเมตฺติ อธิวจันฺ ฯ โส เสตฺถุ
เอตาย หลฺลตีติ เสตฺถมาโต ฯ เสสวินิตฺวตฺถุนิทฺเทเสสฺสุปีเอเสว
นโย ฯ

พุกฺเข อการโวติอาทิสฺ โย พุกฺเข ธรรมานเ อูปฺภูจัน
น กจฺจติ ปรีนิพฺพุเต เจตียฺภูจัน โปธิภูจัน น กจฺจติ
เจตียั วา โปธี วา น วนฺหติ เจตียงฺกณฺเ สจฺจโต
สอุปฺปาหโน จ จรติ นตฺถेतฺตสฺส พุกฺเข การโวติ เวทิตฺตฺตโป ฯ
โย ปน สกฺโกนฺโตเยว ธรรมสฺสวณฺ์ น กจฺจติ สรภณฺ์
น ภณฺตี ธรรมกถั น กเถติ ธรรมสฺสวณฺ์คฺคั ภินฺทิตฺวา

*เล่มที่ ๓ กติปุจฉาวารวณณา หน้า ๕๓๕

คจจติ วิกขิตโต वा अनारो वा निसीति नत्तेत्सु षमे
कारो वा वा यो ऐरनवमश्मिमेत्सु जित्तिकारि न पूजुपुष्पेति
उपोसठाकारवित्तुकुमाफातिस्सु कायपाकपुष्पि तसुसेति यदावुत्तु
न वनत्ति नत्तेत्सु सग्मे कारो वा वा तिसुत्तु सिग्गा समाथाय
असिग्गमानोयव पुन सिग्गाय अकारोत्ति वेत्तिपुपो वा प्रमाते
ज त्तिविप्पवासे त्तिग्गमानोयव अप्रमातलक्खन्नि अपुरुह्यमानो
अप्रमाते अकारोत्ति वेत्तिपुपो वा तदा आमिस्सप्पुत्तिनत्तारि
त्तम्मप्पुत्तिनत्तारि नत्ति ओम् त्तिष्णि प्पुत्तिनत्तारि अकारोत्ति
प्पुत्तिनत्तारे अकारोत्ति वेत्तिपुपो वा कारवन्नित्तेसे वुत्त-
विप्पियायेन अत्तुत्ति वेत्तिपुपो वा

विवात्तुत्ति नत्तेसे वा तत्तुत्ति अकारोत्ति आत्तिन्नु पुत्ते
अकारवात्तिस्सु वुत्तन्नेनेव अत्तुत्ति वेत्तिपुपो वा अप्पुत्तिस्सुत्ति
अत्तिज्जत्ति न तत्तुत्ति त्तेत्ति गत्तुत्ति वा वित्ति वा अत्तुत्ति
वात्ति अत्तुत्ति नत्तुत्ति वा अत्तुत्ति पक्के वा सगाय
प्पिसायत्ति अत्तुत्ति वा पत्तित्ति वात्ति पत्तुत्ति वा प्रप्पक्के
वा वा तत्तुत्ति त्तिम्मे अत्तुत्ति पत्तित्ति त्तेत्ति सप्पत्तुत्ति
वा सप्पत्ति वा वा पत्तुत्ति वात्ति त्तिम्मेत्ति
गावन्नात्ति नत्तेत्ति पत्तुत्ति वात्ति त्तिम्मेत्ति वात्ति
गावन्नात्ति नत्तेत्ति त्तिम्मेत्ति पत्तित्ति पत्तित्ति

*เล่มที่ ๑ ปริวารวณณา หน้า ๕๓๖

อนวสุสวายติ อปฺปวตฺติภาวาย ฯ สนฺทิกฺขจิปฺรามาสีติ สกเมว
ทิกฺขี ปฺรามสฺติ ยํ อตฺตนา ทิกฺขจํ ตํ อิทเมว สจฺจนฺติ
คณฺหาติ ฯ อาธานคาหีติ ทพฺพคาหี ฯ

อนฺวาทมฺลนิตฺทเทโส กิลฺยาปี วิวาทมฺลนิตฺทเทเสนว สมานโน ฯ
อถโข อฏฺฐารส เกทกรวตฺถุนิ นิสฺสาย วิวทฺนฺตานํ โกธฺ-
ปนาหาทโย วิวาทมฺลานิ ฯ ตถา วิวทฺนฺตา ปน สีสฺวิปฺตฺติ-
อาทิสฺส อณฺตฺร วิปฺตฺตี อาปฺชชิตฺวา อสุโก นาม กิกฺขุ
อสุกํ นาม วิปฺตฺตี อาปฺนฺโนติ วา ปาราชิกํ อาปฺนฺโนติ
สงฺฆาติเสสํ อาปฺนฺโนสีติ วาอนฺวทฺนฺติ ฯ เอวํ อนฺวทฺนฺตานํ
โกธฺปนาหาทโย อนฺวาทมฺลานิตฺติ อยมตฺถ วิเสโส ฯ

สाराณียชฺมมนิตฺทเทเส ฯ เมตฺตจิตฺเตน กตํ กายกมฺมํ
เมตฺตํ กายกมฺมํ นาม ฯ อาวิ เจว รโห จาติ สมนฺมุขา
จ ปรมฺมุขา จ ฯ ตตฺถ นวกานํ จีวรกมฺมาทิสฺส สหายภาวคฺคณํ
สมนฺมุขา เมตฺตํ กายกมฺมํ นาม ฯ เถรานํ ปน ปาทโรชน-
วิชนวาททานาทิเกทํปี สพฺพํ สามิจิกมฺมํ สมนฺมุขา เมตฺตํ
กายกมฺมํ นาม ฯ อุกฺเขหิปี ทฺนฺนิกฺขิตฺตานํ ทารุณฺญาทินํ
เตสฺส อวณฺณํ อกฺตฺวา อตฺตนา ทฺนฺนิกฺขิตฺตานํ วิย ปฏฺฐิสามนํ
ปรมฺมุขา เมตฺตํ กายกมฺมํ นาม ฯ อัยปี ฐมฺโฆ สาราณียติ
อัย เมตฺตาทายกมฺมสงฺฆาโต ฐมฺโฆ สริตฺพุโป ฯ สติขนโก โย

*เล่มที่ ๑ กติปุจฉาวารวณณา หน้า ๕๓๗

นํ กโรติ ตํ ปุคฺคลํ เยสํ กโต โหติ เต ปสนฺนจิตฺตา
อโห สปุริโสติ อนุสฺสรนฺตํ อธิปฺปาโย ๆ ปิยกรโณติ ตํ
ปุคฺคลํ สปุรหฺมจารินํ ปิยํ กโรติ ๆ ครุกรโณติ ตํ ปุคฺคลํ
สปุรหฺมจารินํ ครอบ กโรติ ๆ สงฺคหยาติอาทิสฺส สปุรหฺมจารีหิ
สงฺคเหตุพฺภาวาย เตหิ สทฺธิ อวิวาทนาย สมคฺคภาวาย
เอกีกภวาย ตํวตฺตติ ๆ เมตฺตํ วจิกมฺมนฺติอาทิสฺส เทวตฺเถโร
ติสฺสตฺเถโรติ เอวํ ปคฺคยห วจันํ สมมุขา เมตฺตํ วจิกมฺม
นาม ๆ วิหารเ อสนฺเต ปน ตํ ปฏฺิปุจฺจนฺตสฺส กุหิ อมฺหากํ
เทวตฺเถโร กุหิ อมฺหากํ ติสฺสตฺเถโร กทา นฺ โข อากมฺิสฺสตีติ
เอวํ มมายนวจันํ ปรมฺมุขา เมตฺตํ วจิกมฺม นาม ๆ เมตฺตา-
สิเนหฺสินิทฺธานิ ปน นยฺนานิ อุมฺมิเลตฺวา ปสนฺเนน มุขเ
โอโลกนํ สมมุขาเมตฺตํ มโนกมฺม นาม ๆ เทวตฺเถโร ติสฺสตฺเถโร
อโรโค โหตุ อปฺปาปาโรติ สมฺนฺนาหฺรณํ ปรมฺมุขา เมตฺตํ
มโนกมฺม นาม ๆ อปฺปฏิวิกตฺตโกคีติ เนว อามิสฺส ปฏฺิวิกชิตฺวา
ภฺยชฺติ น ปุคฺคลํ ๆ โย หิ เอตฺตํ ปรเสสํ ทสฺสามิ เอตฺตํ
อตฺตนา ภฺยชฺิสฺสามิ เอตฺตํ วา อสฺกสฺส จ อสฺกสฺส จ
ทสฺสามิ เอตฺตํ อตฺตนาภฺยชฺิสฺสามีติ วิกชิตฺวา ภฺยชฺติ
อัย ปฏฺิวิกตฺตโกคี นาม ๆ อัย ปน เอวํ อกตฺวา อากตํ
ปิณฺฑปาตํ เถราสนโต ปฏฺุจาย ทตฺวา คหิตาวเสสํ ภฺยชฺติ ๆ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๓๘

สีลวณเตหีติ วจนโต ทุสสีลสฺส อทาคตปี ฏญฺญติ ฯ สาราณีย-
ชมมปุรเกณ ปน สพฺเพสํ ทาทพฺพเมวาทิ วุตฺตํ ฯ คีลนคิลานุ-
ปฏฺฐากอากนฺตคคมกจีวรกมฺมาทิปฺสฺสฺสานํ วิเจยฺยทานํปี ฏญฺญติ ฯ
น หิ เอเต วิจินฺตฺวา เทนฺเตน ปุคฺคลวิภาโค กโต
โหติ ฯ อีทิสานํ หิ กิจฺจลาภตฺตา วิเสโส กาทพฺโพยฺเววาทิ
อัยกโรติ ฯ อชณฺทานีตืออาทิสฺสฺ ยสฺส สคฺคตฺสฺ อปฺตติกขณฺเชตฺส
อาทิมฺหิ วา อนฺเต วา สิกฺขาปทํ ภินฺนํ โหติ ตสฺส
สีลํ ปรียฺนเต ฉินฺนสาฎฺโโก วิย ขณฺฑํ นาม ฯ ยสฺส ปน
เวมฺขณฺเม ภินฺนํ ตสฺสมฺขณฺเม ฉิทฺทสาฎฺโโก วิย ฉิทฺทํ นาม
โหติ ฯ ยสฺส ปฏฺฐิปาฎฺฐียาทฺเว ตีณิ ภินฺนานิ ตสฺส ปิฎฺฐิจฺย
วา กุจฺฉิยํ วา อุกฺกฺจเตน วิสภากวณฺเณน กาทฺพรตฺตาทินํ
อณฺตฺรตฺรตีรฺวณฺณา คาวี วิย สพลํ นาม โหติ ฯ ยสฺส
อนฺตฺรนฺตฺรา ภินฺนานิ ตสฺส อนฺตฺรนฺตฺรา วิสภากวณฺเณนพิณฺทุ-
วิจิตฺรา คาวี วิย กมฺมาสนฺนํ นาม โหติ ฯ ยสฺส ปน สพฺเพน
สพฺพํ อภินฺนานิ สีลานิ ตสฺส ตานิ สีลานิ อชณฺทานิ
อจฺฉิทฺทานิ อสพฺลานิ อกมฺมาสฺยานิ นาม โหนฺติ ฯ ตานิ
ปเนตานิ ภูชิสฺสภาวกรณโต ภูชิสฺสฺยานิ วิญญฺหิ ปสฺสคฺคตฺตา
วิญญฺปสฺสคฺคตฺตานิ ตณฺหาทิกฺกฺจฺหิ อปฺรามญฺจคฺคตฺตา อปฺรามญฺจฺจานิ
อุปจารสมาริ วา อปฺปนาสมาริ วา สํวตฺตยฺนตีติ สมาริ-

*เล่มที่ ๑ ขนธกปฎจาวณณนา หน้า ๕๓๕

ถ้วตตนิทานิติ วุจจนติ ฯ สีสสามณณคโต วิหริตีติ เตสุ เตสุ
ทิสภาเคสุ วิหรนุเตหิ กลุยานสีเลหิ ภิกขุหิ สหุธี สมาน-
ภาวูปคตสีโล วิหริติ ฯ ยายิ ทิฎฐิติ มกคสมปยุตฺตา สมมาทิฎฐิ ฯ
อริยาติ นิทฺโทสา ฯ นิยุยาตีติ นิยุยานิกา ฯ ตกกรสุสาติ โย
ตถาการิ โหติ ฯ ทุกขกขยาติ สพฺพทุกขสุส ขยตฺถิ ฯ เสถิ
ยาว สมถเภทปริโยसानา อุตฺตานตฺถเมว ฯ

กติปฎจาวารวณณนา นิฎฐิตา ฯ

ขนธกปฎจาวณณนา

อุปสมบํทํ ปุจฺฉิสฺสนฺติ อุปสมบํทกขนฺธกํ ปุจฺฉิสฺสํ ฯ
สนิทานํ สนิทฺเทสนฺติ นิตาเนน จ นิตฺเทเสน จ สหุธี
ปุจฺฉิสฺสามิ ฯ สมุกฺกฏฺฐปทานํ กติ อาปตฺติโยติ ยานิ ตตฺถ
สมุกฺกฏฺฐานิ อุตฺตมานิ ปทานิ วุตฺตานิ เตสํ สมุกฺกฏฺฐปทานํ
อุตฺตมปทานํ สงฺเขปโต กติ อาปตฺติโย โหณฺตีติ ฯ เยน เยน
ปแทน ยา ยา อาปตฺติ ปณฺณตฺตา สา สา ตสฺส ตสฺส
ปทสฺส อาปตฺตีติ วุจฺจติ ฯเตน วุตฺตํ สมุกฺกฏฺฐปทานํ กติ
อาปตฺติโยติ ฯ เทว อาปตฺติโยติ อุนวีตฺติวสฺสํ อุปสมปาแทนตสฺส
ปาจิตฺติยํ เสเสสุ สพฺพปเทสุ ทุกฺกภูํ ฯ ติสฺโสติ นสฺสนฺเตเต (๑)
วินสฺสนฺเตเต โก เตหิ อตฺถโถติ วทโต เกทฺปฺเรกฺขารานํ
๑. นสฺสนฺตุ เอเตติ ปทจฺเฉโท ฯ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๔๐

อุโปสถกรณเณ อุลลจจยั อุกุชิตตเกณ สทฐี อุโปสถกรณเณปี
ปาจิตติยั เสเสสุ ทุกุกกณฺนติ เอวั อุโปสถก ขนฺนเก ติสฺโส
อาปตฺติโย ฯ เอกาติ วสฺสูปนายิกกขนฺนเก เอกา ทุกุกกญา-
ปตฺติเยว ฯ ติสฺโสติ เกทปฺปรุกขารสฺส ปวารยโต อุลลจจยั
อุกุชิตตเกณ สทฐี ปาจิตติยั เสเสสุ ทุกุกกณฺนติ เอวั ปวารณา-
กขนฺนเกปี ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ ติสฺโสติ วจฺจตฺรี อุกุคเหตุวา
มารณฺตานิ ปาจิตติยั รตฺเตน จิตฺเตน องฺกชาตฺตูปเน อุลลจจยั
เสเสสุ ทุกุกกณฺนติ เอวั จมฺมสํยุตฺเตปี ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ
เกสชฺชกขนฺนเกปี สมฺนตา ทวฺงกุเล อุลลจจยั โภชนยาคุยา
ปาจิตติยั เสเสสุ ทุกุกกณฺนติ เอวั ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ กจฺฉิน
เกวลั ปณฺณตฺตเมว นตฺถิ ตตฺถ อาปตฺติ ฯ จีวรสํยุตฺเต
กฺสจีรวากจีเรสุ อุลลจจยั อติเรกจีวเร นิสฺสคฺคิยั ปาจิตติยั
เสเสสุ ทุกุกกณฺนติ อีมา ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ จมฺเปยฺยเกปี
เอกา ทุกุกกญาปตฺติเยว ฯ โกสมฺพิทกมฺมกขนฺนกปาริวาสิก-
สมฺจยฺกขนฺนเกสุปี เอกา ทุกุกกญา ปตฺติเยว ฯ สมถกขนฺนเก
จฺนุททายโก จิยฺยติ จิยฺยนกํ ปาจิตติยั เสเสสุ ทุกุกกณฺนติ
อีมา เทว อาปตฺติโย ฯ ขุทฺทเก วตฺถุเก อตฺตโน องฺกชาตฺ
จฺฉินฺทติ อุลลจจยั โรมฏฺเจ ปาจิตติยั เสเสสุ ทุกุกกณฺนติ
อีมา ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ เสนาสนกขนฺนเก ครุภณฺน-
วิสฺสชฺชเน อุลลจจยั สจฺฉิมภิกฺขารวา นิกฺกทฺตเน ปาจิตติยั

*เล่มที่ ๑ เอกุตฺตริกวณฺณนา หน้า ๕๔๑

เสเสสุ ทุกกณฺนติ อีมา ติสฺโส อาปตฺติโย ๑ สงฺมเกเท
เกทานวตฺตกานํ อุตฺตจฺจํ คณโกชเน ปาจิตฺตियนฺติ อีมา เทว
อาปตฺติโย ๑ สมาจารํ ปุจฺฉิสฺสนฺติ วุตฺเต วตฺตกฺขนฺธเก เอกา
ทุกกณฺนาปตฺติเยว ๑ สา สพฺพวตฺเตสุ อนาทริเยน โหติ ๑ ตถา
ปาฏฺโหมกฺขณฺนูปเน ๑ ภิกฺขุณิกฺขนฺธเก อปวารณาย ปาจิตฺตिय
เสเสสุ ทุกกณฺนติ อีมา เทว อาปตฺติโย ๑ ปญฺจสตฺติกสตฺตสฺติเกสุ
เกวโล ฌมฺโม สงฺกหํ อาริปฺปีโต นตฺถิ ตตฺถ อาปตฺตฺติ ๑
ขนฺธกปฺจุฉาวณฺณนา นิฏฺฐิตา ๑

เอกุตฺตริกวณฺณนา

อาปตฺติกริชา ฌมฺมา ชานิตพฺพาทิอาทิมฺหิ เอกุตฺตริกนเย ๑
อาปตฺติกริชา ฌมฺมา นาม ฉ อาปตฺติสมฺภูจกถานานิ ๑ เอเตสญฺหิ
วเสน ปุคฺคโล อาปตฺตี อาปชฺชติ ๑ ตสฺมา อาปตฺติกริชาติ
วุตฺตา ๑อนาปตฺติตกริชา นาม สตฺต สมถา ๑ อาปตฺติ ชานิตพฺพาทิ
ตสฺมี ตสฺมี สิกฺขาปเท จ วิภงฺเก จ วุตฺตา อาปตฺติ
ชานิตพฺพา ๑อนาปตฺตีติ อนาปตฺติ ภิกฺขุ อสาทิยนฺตฺสฺสาติ-
อาทินา นเยน อนาปตฺติ ชานิตพฺพา ๑ ลหุภาติ ลหุเกน
วินยกมฺเมน วิสุชฺฌนโตปญฺจวิธา อาปตฺติ ๑ ครุภาติ ครุเกน
วินยกมฺเมน วิสุชฺฌนโตสงฺฆาติเสสาปตฺติ เกนจิ อากาเรน
อนาปตฺติภาวํ อูปเนตฺถุ อสฺกฺกณฺณเยยโต ปาราชิกาปตฺติ จ ๑

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๔๒

สาวเสสาติ จเปตวา ปาราชิกํ เสสา ฯ อนวเสสาติ
ปาราชิกาปตติ ฯ เทว อาปตติกขนฺธา ทฏฺฐลฺลา ฯ อวเสสา
อฏฺฐลฺลา ฯ สปฺปฏิกมฺมทกํ สาวเสฺ ทุกสทิสํ เทสนาคามินีทกํ
ลหุกทกสงฺคหิตํ ฯ อนตฺตรายิกาติ สตฺตปิ อาปตฺติโย ฯ สลฺยจิจฺจ
วิตฺติกนฺตา สกฺคนตฺตรายณฺเจว โมกฺขนตฺตรายณฺจ กโรนฺตีติ
อนตฺตรายิกา ฯ อชานนฺเตน วิตฺติกนฺตา ปน ปณฺณตฺติ-
วชฺชาปตฺติ เนว สกฺคนตฺตรายํ น โมกฺขนตฺตรายํ กโรตีติ
อนนตฺตรายิกา ฯ อนตฺตรายิกํ อาปนฺนสฺสาปี เทสนาคามินี
เทเสตฺวา วุฏฺฐานคามินีโต วุฏฺจาย สฺทฺธิปฺปตฺตสฺส สามเณรภูมียิ
จิตฺตสฺส จ อวาริโต สกฺกโมกฺขมกฺโคติ ฯ สาวชฺชปณฺณตฺตีติ
โลกวชฺชา ฯ อนวชฺชปณฺณตฺตีติ ปณฺณตฺติวชฺชา ฯ กิริยโต
สมฺภูจिता นาม ยิ กโรนฺโต อาปชฺชติ ปาราชิกาปตฺติ วिय ฯ
อกิริยโตติ ยิ อกโรนฺโต อาปชฺชติ จีวรอนธฺมฺมจฺจนาปตฺติ วिय ฯ
กิริยาภิรียโตติ ยิ กโรนฺโต จ อกโรนฺโต จ อาปชฺชติ
กฺกุฏิการาปตฺติ วिय ฯ ปุพฺพาปตฺตีติ ปจฺมํ อาปนฺนาปตฺติ ฯ
อปฺราปตฺตีติ ปารีวาสิกาทีหิ ปจฺฉา อาปนฺนา ฯ ปุพฺพาปตฺตีนํ
อนตฺตราปตฺติ นาม มฺลวิสุทฺธิยา อนตฺตราปตฺติ ฯ อปฺราปตฺตีนํ
อนตฺตราปตฺติ นาม อคฺขวิสุทฺธิยา อนตฺตราปตฺติ ฯ กฺรฺนฺนทियิ
ปนฺ ปุพฺพาปตฺติ นาม ปจฺมํ อาปนฺนา อปฺราปตฺติ
นาม มานตฺตารหฺกาเล อาปนฺนา ปุพฺพาปตฺตีนํ อนตฺตราปตฺติ

*เล่มที่ ๓ เอกุตฺตริกวณฺณนา-เอกก หน้า ๕๔๓

นาม ปริวาเส อาปนุนา อปราปตฺตึนํ อนฺตราปตฺติ นาม
มานตฺตจาเร อาปนุนาติ วุตฺตํ ฯ อิทฺปิ เอเคน ปริยาเยน
ยฺชชติ ฯ เทสิตา คณฺฐปีกา นาม ยา ชฺรฺนิกฺเขปํ กตฺวา
ปฺน น อาปชฺชิสฺสามิตฺติ เทสิตา โหติ ฯ อคณฺฐปีกา นาม
ยา ชฺรฺนิกฺเขปํ อกตฺวา สอฺสุสาเหเนว จิตฺเตน อปฺริ-
สฺทฺเชน เทสิตา โหติ ฯ อโย หิ เทสิตาปี เทสิตคณฺนํ น
อฺเปติ ฯ อญฺจเม วตฺตฺสฺมี ภิกฺขุณฺเีย ปาราชิกเมว โหติ ฯ
ปฺลฺยตฺตติ ชานิตพฺพาติ อาทิสฺ นวสฺ ปฺเทสฺ ปฺจฺมปาราชิกปฺจฺฉาย
วตฺตฺนเยเนว วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ อฺลฺลวชฺชชาติ อฺลฺลโทเส
ปฺลฺยตฺตา กรฺกปาตฺติ ฯ อฺลฺลวชฺชชาติ ลฺหฺกปาตฺติ ฯ คิหิปฺฏิ-
สฺลฺยตฺตาติ สฺชฺมมตฺเตรสฺส อาปตฺติ ยา จ ชฺมฺมิกสฺส
ปฺฏิสฺสวสฺส อสจฺจาปเน อาปตฺติ ฯ อวเสสา น คิหิปฺฏิ-
สฺลฺยตฺตา ฯ ปฺลฺยจฺานนฺตฺตริยกมฺมาปตฺติ นียตา ฯ เสสา อนฺนียตา ฯ
อาทิกโรติ สฺทฺทินฺนตฺเตรธาติ อาทิกมฺมิโก ฯ อนาทิกโรติ มกฺกฺกฺ-
สมณฺาติ อนฺุปฺลฺยตฺตการโก ฯ อนฺิจฺจาปตฺติโก นาม โย
กทาจิ กรหฺจิ อาปตฺตี อาปชฺชติ ฯ อภินฺหาปตฺติโก นาม
โย นิจฺจํ อาปชฺชติ ฯ โจทโก นาม โย วตฺตฺนา วา
อาปตฺติยา วา ปฺริ โจเทติ ฯ โย ปน เหวํ โจทิตฺโต
อโย จูทิตโก นาม ฯ ปฺลฺยจทสฺส ชฺมฺเมสฺ อปฺปตฺติญฺสฺหิตฺวา

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๔๔

อฏเตน วตถุณา โจเทนุติ อธมมโจทโก นาม ๑ เตน ตถา
โจทิตโต อธมมจुทิตโก นาม ๑ วิปริยาเยน ธมมโจทกจुทิตกา
เวทิตพพา ๑ มิจจตุตตนิยเตหิ वा समुत्तुตตनियเตหิ वा ธมमेหิ
สมนุनाคโต นียโต ๑ วิปริโต อนียโต ๑ สาวกา ภพพาปตुติกา
นาม ๑ พุทธา จ ปจुเจกพุทธา จ อภพพาปตुติกา นาม ๑
อुकุเขปนียกมมกโต อุกุचित्तโก นาม ๑ อวเสสจตุพพิชตชชनियाทิ-กมมกโต अनुकचित्तโก
นาม ๑ อัย हि ओप्तถि वा पवारณ
वा धम्मप्रीโกळि वा आमिस्प्रीโกळि वा न गोपेति ๑ เมตुติย
ภิกขुณี नाเสถ तुสโก नाเสत्तपो กณฺฐโก สมณฺฑเทโส
นาเสत्तपोติ เอवํ लिङ्कत्तम्मसํवासनाสनाहि नाสิโต
नासितโก นาม ๑ เสสา สพุเพ อนาสิตกา ๑ येन सत्थि
ओप्तथातिโก सँवास ओत्थि อयं समानसँवासโก ๑ อितโร
नानासँवासโก ๑ सो कमनानासँवासโก लथुचिनानासँवासโกति
तुविरो होति ๑ र्पन्नं चानितपुण्णति ऐकं भिक्खवे अधम्मिकं
पाणिमोक्खण्णรुपन्नतिอาतिना नयेन वुत्तं पाणिमोक्खण्णरुपन्नं
चानितपुण्णति ๑

เอกกวณณา นิฎจिता ๑

*เล่มที่ ๑ เอกุตฺตริกวณฺณนา-ทุก หน้า ๕๔๕

ทฺเกสุ ฯ สจิตฺตกา อาปตฺติ สลฺยววิโมกฺขา อจิตฺตกา
โนสลฺยววิโมกฺขา ฯ ลทฺฐสมปตฺตีกสฺส อาปตฺติ นาม ภูตา-
โรจนปตฺติ ฯ อลทฺฐสมปตฺตีกสฺส อภูตารोजनाปตฺติ ฯ
สทฺฐมฺมปฏิสลฺยตฺตนา นาม ปทโสธมฺมาทิกา ฯ อสทฺฐมฺมปฏิ-
สลฺยตฺตนา นาม ทฺฐจฺจลวจาปตฺติ ฯ สปริกฺขารปฏิสลฺยตฺตนา
นาม นิสฺสคฺคิยวตฺตโน อนิสฺสชฺชิตฺวาปริโภเก ปตฺตจิวรानฺ-
นิตฺทเน กิลิภูจจิวรานฺอโรวเน มลคฺคหิตสฺส ปตฺตสฺส อปจเนติ
เอวํ อยตฺตปริโภเก อาปตฺติ ฯ ปรปริกฺขารปฏิสลฺยตฺตนา นาม
สงฺฆิกมณฺจปฺปิจาทีนํ อชฺโฆกาเส สนฺนรณอนาปุจฺจนาคมนาทีสุ
อาปชฺชิตพฺพา อาปตฺติ ฯ สปรคฺคลปฏิสลฺยตฺตนา นาม มฺหุ-
ปฺปิกฺกสฺส ลมฺพิสฺส อรุณา องคชาตํ ปิเพนตฺตสฺสชาติอาทินา
นเยน วุตฺตปตฺติ ฯ ปรปรคฺคลปฏิสลฺยตฺตนา นาม เมณฺนมม-
กายสํสคฺค ปหารทานาทีสุ วุตฺตปตฺติ ฯ สิจิรณีสิตฺติ สจฺจ
ภณฺนโต ครุกํ อาปชฺชติ ฯ สมฺปชานมฺสาวาทเ ปาจิตฺตियนฺติ
มฺสา ภณฺนโต ลหุกํ ฯ อภูตารอจเน มฺสา ภณฺนโต ครุกํ ฯ
ภูตารอจเน สจฺจ ภณฺนโต ลหุกํ ฯ สงฺฆกมฺมํ วคฺคํ กริสฺสามีติ
อนฺโตสีมาย เอกมฺนเต นิสีทฺนโต ภูมิกโต อาปชฺชติ นาม ฯ
สเจ ปน องฺคฺลิมตฺตํปี อากาเส ติฏฺฐเจยฺย น อาปชฺชเยยฺย ฯ
เตน วุตฺติ โน เวหาสคโตติ ฯ เวหาสกุญฺญา อาหจฺจ ปาทกํ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๔๖

มณฺจํ วาปีจํ วา อภินิสฺสํ โท เวหาสกโธ อาปชฺชติ
นาม ๑ สเจ ปน ตํ ภูมียํ ปณฺญาเปตฺวา นิปชฺชเยยฺย น
อาปชฺชเยยฺย ๑ เตน วุตฺตํ โน ภูมิกโธติ ๑ คมฺมโย คมฺมยวตฺตํ
อปุเรตฺวา คจฺจนฺโต นิภฺขมนฺโต อาปชฺชติ นาม โน
ปวิสนฺโต ๑ อาคนฺตุโก อาคนฺตุกวตฺตํ อปุเรตฺวา สจฺจตฺตฺปาหโน
ปวิสนฺโต ปวิสนฺโต อาปชฺชติ นาม โน นิภฺขมนฺโต ๑
อาทียนฺโต อาปชฺชติ นาม ภิกฺขุณี อติคฺมฺภีรี อุทกสุทฺธิกํ
อาทียมานา ๑ ทุพฺพณฺณกรณฺณํ อนาทยิตฺวา จีวรํ ปรีภฺยชนฺโต
ปน อนาทียนฺโต อาปชฺชติ นาม ๑ มฺภวตฺตาทินิ ติตฺถยวตฺตานิ
สมาทียนฺโต สมาทียนฺโต อาปชฺชติ นาม ๑ ปารีวาสิกาทโย
ปน ตชฺชนียาทิกมฺภกตา วา อตฺตโน วตฺตํ อสมาทียนฺตา
อสมาทียนฺตา อาปชฺชนฺติ นาม ๑ เต สนฺธาย วตฺตํ อตฺถาปตฺติ
น สมาทียนฺโต อาปชฺชตีติ ๑ อณฺเฑติกาเย ภิกฺขุณียา จีวรํ
สิพฺเพนฺโต เวชฺชกมฺภมฺภนฺทาคาริกมฺภมฺ จิตฺตกมฺภมานิ วา กโรนฺโต
กโรนฺโต อาปชฺชติ นาม ๑ อุพฺชฌายวตฺตาทินิ อกโรนฺโต
อกโรนฺโต อาปชฺชติ นาม ๑ อณฺเฑติกาเย ภิกฺขุณียา จีวรํ
ททมาโนเทนฺโต อาปชฺชติ นาม ๑ สทฺธิวิหาริกอนฺเตวาสิกาณํ
จีวราทินิ อเทนฺโต อเทนฺโต อาปชฺชติ นาม ๑ อณฺเฑติกาเย
ภิกฺขุณียา จีวรํ คณฺหนฺโต ปฏิกุคฺคณฺหนฺโต อาปชฺชติ นาม ๑

*เล่มที่ ๑ เอกุตฺตริกวณฺณนา-ทุก หน้า ๕๔๗

น ภิกฺขเว โฉวาโท น คเหตุพฺโพติ วจนโต โฉวาทำ น
คณฺหนโต น ปฏิกุคณฺหนโต อาปชฺชติ นาม ฯ นิสฺสคฺคิยวตฺถุ
อนิสฺสชฺชิตฺวา ปริภุชฺชนโต ปริโกเคน อาปชฺชติ นาม ฯ
ปลฺลจาหิโก สงฺฆาภูวารี อติภฺกามยมาโน อปริโกเคน อาปชฺชติ
นาม ฯ สหาคารเสยฺย รตฺตี อาปชฺชติ นาม ฯ ทวาริ อสฺวาริตฺวา
ปฏิสลฺลียนฺโต ทิวา อาปชฺชติ นาม โน รตฺตี ฯ เอกรตฺต-
ฉารตฺตสฺตตาทสฺสทสาตติภฺกเมสฺส วุตฺตํ อาปตฺตี อาปชฺชนโต
อรุณฺคฺเค อาปชฺชติ นาม ฯ ปวาเรตฺวา ภุชฺชนโต น อรุณฺคฺเค
อาปชฺชติ นาม ฯ ภูตคามลฺลเจว องฺกชาตลฺลจ ฉินฺทนฺโต
ฉินฺทนฺโตอาปชฺชติ นาม ฯ เกเส จ นเข จ น ฉินฺทนฺโต
น ฉินฺทนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ อาปตฺตี ฉาเทนฺโต ฉาเทนฺโต
อาปชฺชติ นาม ฯ ติณฺเนน วา ปลฺลณฺเนน วา ปฏิจฺฉาเทตฺวา
อาคณฺตพฺพิ น เตวว นคฺเคน อาคณฺตพฺพิ โย อาคจฺเจยฺย
อาปตฺตี ทุกฺกภูสฺสาคิ อิมิ ปน อาปตฺตี น ฉาเทนฺโต อาปชฺชติ
นาม ฯ กุสฺสจฺจิราทีนํ ชาเรนฺโต ชาเรนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ
อัย เต ภิกฺขุ ปตฺโต ยาว เกทนาย ชาเรตฺพฺโพติ อิมิ
อาปตฺตี น ชาเรนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ

อตุตฺตนา วา อตุตฺตานิ นานาสฺวาสํ กโรตีติ เอกสิมฺมายิ
ทฺวิสฺส สงฺฆเมสฺส นิสฺสินฺเนสฺส เอกสฺมี ปกฺเข นิสฺสิตฺตฺวา ปฺรปฺกฺขสฺส

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๔๘

ลทฐี คณฺหนุโต ยสฺมี ปกฺเข นิสฺนุโน เตสํ อุตฺตนา วา
อุตฺตนา นานาสํวาสกํ กโรติ นาม ฯ เยสํ สนฺตฺเก นิสฺนุโน
เตสํ คณฺปุรโก หุตฺวาปี กมฺมํ โกเปติ อิตเรสํ หตฺตปาสํ
อนาคตฺตฺตา ฯ สมานสํวาสเกปี เอเสว นโย ฯ เยสํ หิ โส
ลทฐี โรเจติ เตสํ สมานสํวาสโก โหติ ฯ อิตเรสํ นานา-
สํวาสโก ฯ

สตุตฺต อาปตฺติโย สตุตฺต อาปตฺติกฺขนฺชาติ อาปชฺชิตฺตพฺพโต
อาปตฺติโย ราสตุเถน ขนฺชาติ เอวํ เทวเยว นามานิ โหนฺตฺติ
นามวเสน ทุกํ ทสฺสตีติ ฯ กมฺเมน วา สลากคาเหน วาติ เอตฺถ
อุทฺเทโส เจว กมฺมณฺจ เอกํ ฯ โวหาโร เจว อนุสฺสาวนา
จ สลากคาโห จ เอกํ ฯ โวหารานุสฺสาวนสลากคาหา
ปฺพุทฺธภาคา ฯ กมฺมณฺเจว อุทฺเทโส จ ปมาณํ ฯ

อทฺธานหิโน นาม โอนวิสตีวสุโส ฯ องฺคหิโน นาม
หตฺถจฺฉินฺนาทิกะโท ฯ วตฺถวิปฺนุโน นาม ปณฺทโก ติริจฺฉานคโต
อุภโตพฺพณฺชนโก จ ฯ อวเสสา เถยฺยสํวาสกาทโย อญฺจ อภพฺพ-
ปฺคฺคฺลา กรณฺทกฺกฏกา นาม ฯ ทกฺกฏกิริยา ทกฺกฏกมฺมา ฯ
อิมสฺมีเยว อุตฺตภาเว กเตน อุตฺตโน กมฺเมน อภพฺพญฺจานํ
ปตฺตฺตาติ อตฺถโธ ฯ อปริปุโร นาม อปริปฺณณปตฺตจิวโร ฯ โน
จ ยาจติ นาม อุปสมฺปทํ น ยาจติ ฯ อลชฺชิสฺส จ พาลสฺส

*เล่มที่ ๓ เอกุตฺตริกวณฺณนา-ทุก หน้า ๕๔๕

จาทิ อลชฺชี่ สเจปี ติปิฏฺโกล โหติ พาลโต จ สเจปี สญฺฉิวสฺโส
โหติ อุโภปี นิสฺสาย น วตฺตพฺพํ ฯ พาลสฺส จ ลชฺชิสฺส จ
ยาจตีติ เอตฺถ ฯ พาลสฺส ตฺवं นิสฺสยํ คณฺหาหีติ อาณายปี
นิสฺสโย ทาทพฺโพ ฯ ลชฺชิสฺส ปน ยาจนฺตสฺเสว ฯ สาดิสารนฺติ
สโทสํ ยํ อชฺฉาจรนฺโต อาปตฺตี อาปชฺชติ ฯ

กาเยน ปฏิกฺโกสนา นาม หตฺถวีการาทีหิ ปฏิกฺโกสนา ฯ
กาเยน วา ปฏิกฺขานาตีติ หตฺถวีการาทีหิ ปฏิกฺขานาติ ฯ อุป-
ฆาติกา นาม อุปฆาตา ฯ สิกฺขุปฆาติกา นาม สิกฺขุปฆาโต ฯ
โกกฺขุปฆาติกา นาม ปรีโกกฺขุปฆาโต ฯ ตตฺถ ติสฺโส สิกฺขา
อสิกฺขโต สิกฺขุปฆาติกา เวทิตพฺพา ฯ สงฺฆิกํ วา ปุคฺคกฺกํ
วา ทุปรีโกกํ ภูชฺชโต กอกฺขุปฆาติกา เวทิตพฺพา ฯ

เทว เวนยิกาติ เทว อตฺถา วินเย สิทฺธา ฯ ปญฺจตฺตํ
นาม สกเล วินยปิฏฺเฑ กปฺปิยาภปฺปิยวเสน ปญฺจตฺตํ ฯ
ปญฺจตฺตานุโลมณฺนาม จตฺตสฺส มหาปเทเสสฺส ทญฺจพฺพํ ฯ เสตฺถมาโตติ
ปจฺจยฆาโต ฯ येन จิตฺเตน อภปิยํ กรเยยฺย ตสฺส จิตฺตสฺสาปิ
อนฺนุปฺปาทนนฺติ อตฺโถ ฯ มตฺตกากริตาติ มตฺตาย ปมาเณน
กรณฺํ ปมาเณ จานฺนฺติ อตฺโถ ฯ

กาเยน อาปชฺชตีติ กายทฺวาริกํ กาเยน อาปชฺชติ ฯ
วจิตฺวาริกํ วาจาย ฯ กาเยน วุญฺจชาติติ ตินฺนวตฺถารกสมเเธ วินาปี

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๕๐

เทศนาย กาเยเนว วุฏฐาติ ฯ เทเสตฺวา วุฏฐหนฺโต ปน วาจา
วุฏฐาติ ฯ

อพฺกนฺตรปรีโกโค นาม อชฺโฆหรณปรีโกโค ฯ พาหิร-
ปรีโกโค นาม สีสมกฺขนาทิ ฯ

อนาคตํ ภาริ วหตีติ อเถโรว สมานิ เถเรหิ วหิตพฺพิ
วีชนคาห ชฺมมชฺเชสนาทิภาริ วหตี ตํ นิตฺถริตฺตุํ วิริยํ อารภตี ฯ
อากตํ ภาริ น วหตีติ เถโร เถรกีจฺจํ น กโรตี ฯ อนฺชานามิ
ภิกฺขเว เถเรน ภิกฺขุณา สามํ วา ชฺมมํ ภาสิตฺตุํ ปรี วา
อชฺเชสิตฺตุํ อนฺชานามิ ภิกฺขเว เถราเชยฺยํ ปาฎิโมกฺขนติเอวมาทิ
สพฺพิ ปรีหาเปตีติ อตุโถ ฯ

น กุกฺกฺจายิตพฺพิ กุกฺกฺจายิตตีติ น กุกฺกฺจายิตพฺพิ
กุกฺกฺจายิตฺวา กโรตี ฯ กุกฺกฺจายิตพฺพิ น กุกฺกฺจายิตตีติ
กุกฺกฺจายิตพฺพิ น กุกฺกฺจายิตฺวา กโรตี ฯ เอเตสํ ทฺวินนํ
ทิวา จ รตฺโต จ อาสวา วฑฺฒนตีติ อตุโถ ฯ อนนฺตรทฺเกปี
วุตฺตปฺภิปฺกฺขวเสน อตุโถ เวทิตพฺโพ ฯ เสสํ ตตฺถ ตตฺถ
วุตฺตนยตฺตา อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

ทฺกวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๑ เอกุตฺตริกวณฺณนา-ติก หน้า ๕๕๑

ติเกสุ ฯ อตฺถาปตฺติ ติฏฺฐนฺเต ภควติ อาปชฺชตีติ อตฺถิ
อาปตฺติ ยํ ติฏฺฐนฺเต ภควติ อาปชฺชตีติ อตฺโถ ฯ เอส นโย
สพฺพตฺถ ฯ ตตฺถ รุหิรูปฺปาทาปตฺตี ติฏฺฐนฺเต อาปชฺชติ ฯ เอตฺรหิ
โฆ ปนानนฺท ภิกฺขุ อณฺณมณฺณํ อาวุโสวาเทน สมฺมาจฺรณฺติ
น โวมมจฺเจยน เอวํ สมฺมาจฺริตพฺพิ นวเกน อานนฺท
ภิกฺขุณา เตโร ภิกฺขุ ภทฺนเตติ วา आयสฺมาติ วา สมฺมา-
จฺริตพฺพิวติ วจฺนโตเถโร อาวุโสวาเทน สมฺมาจฺรณฺปฺปจฺจา
อาปตฺตี ปรีนฺิพฺพุเต ภควติอาปชฺชติ โน ติฏฺฐนฺเต ฯ อีมา
เทว อาปตฺติโย จเปตฺวา อวเสสา ฐรณฺเตปี ภควติ อาปชฺชติ
ปรีนฺิพฺพุเตปี ฯ ปวาเรตฺวา อนตฺริตฺตํ ภูณฺชนฺโต อาปตฺตี กाल
อาปชฺชติ โน วิกาเล ฯ วิกาลโกชนาปตฺตี ปน วิกาเล
อาปชฺชติ โน กाले ฯ อวเสสํ กाले เจว อาปชฺชติ วิกาเล
จ ฯ สหาคารเสยฺยํ รตฺตี อาปชฺชติ ทวารํ อสํวริตฺวา
ปฏฺิสลฺลียนํ ทิวา ฯ เสสา รตฺติณฺเจว ทิวา จ ฯ ทสวสุสฺมฺหิ
อติเรกทสวสุสฺมฺหิตี พาลो อพฺยตฺโต ปรีสํ อุปฺภูจฺเปนฺโต
ทสวสุโส อาปชฺชติ น อุณทสวสุโส ฯ อหํ ปณฺฑิโต พฺยตฺโตติ
นโว วา มชฺฌิมो วา ปรีสํ อุปฺภูจฺเปนฺโต อุณทสวสุโส
อาปชฺชติ โน ทสวสุโส ฯ เสสํ ทสวสุโส เจว อาปชฺชติ
อุณทสวสุโส จ ฯ ปณฺจวสุสฺมฺหิตี พาลो อพฺยตฺโต อนิสฺสาย

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๕๒

วสนุโต ปณจวสุโต อาปชชติ ฯ อหิ ปณฺหิตโต พุยตุโตติ
นวกโ อนิสฺสาย วสนุโต อุณปณจวสุโต อาปชชติ ฯ เสสิ
ปณจวสุโต เจว อาปชชติ อุณปณจวสุโต จ ฯ อนุปสมฺปนฺนํ
ปทโธ ฌมฺมํ วาเจนุโต มาตุคามสุส ฌมฺมํ เทเสนุโตติ เอวรूपิ
อาปตฺตี กุสลจิตฺโต อาปชชติ ฯ ปาราชิก วิสฏฺฐิ กายสํสคฺค-
ทฏฺฐจฺจลลตฺตคามปาริจริยทฏฺฐโทสสงฺมเกทปหารทานตลสฺตติกาทิ-
เกทํ อกุสลจิตฺโต อาปชชติ ฯ อสณฺจิจฺจ สหาคารเสยฺยาที
อพฺยาคตจิตฺโต อาปชชติ ฯ ยํ อรหา อาปชชติ สพฺพิ อพฺยาคต-
จิตฺโตว อาปชชติ ฯ เมถุนฌมฺมาทิเกทมาปตฺตี สุขเวทนาสมฺงฺคิ
อาปชชติ ฯ ทฏฺฐโทสาทิเกทํ ทุกฺขเวทนาสมฺงฺคิ ฯ ยํ สุข-
เวทนาสมฺงฺคิ อาปชชติ ตํเยว มชฺฌตฺโต หุตฺวา อาปชชฺนุโต
อทุกฺขมสุขเวทนาสมฺงฺคิอาปชชติ ฯ ตโย ปฏฺฐิเขปาติ พุทฺธสฺส
ภควโต ตโย ปฏฺฐิเขปา จตฺตฺส ปจฺจเยสฺส มหิจฺจตา อสนฺตฺตฺตฺตฺตา
กิลสฺสลฺเลขนกปฏฺฐิปตฺติยา อโคปายนา อิเม หิ ตโย ฌมฺมา
พุทฺธเรน ภควตา ปฏฺฐิจิตฺตา ฯ อปฺปิจฺจตาทโย ปน ตโย พุทฺธเรน
ภควตา อนุญฺญาตา ฯ เตน วุตตํ ตโย อนุญฺญาตาติ ฯ
ทสวสุโตมฺหิตี ปรีสํ อุปฏฺฐเปณฺโต ปณจวสุโตมฺหิตี นิสฺสยํ
อคณฺหนุโต พาโล อาปชชติ น ปณฺหิตโต ฯ อุณทสวสุโต
พุยตุโตมฺหิตี พหุสฺสฺตตฺตา ปรีสํ อุปฏฺฐเปณฺโต อุณปณจวสุโต

จ นิสฺสยํ อคณฺหนุโต ปณฺหิโต อาปชฺชติ โน พาโล ฯ
อวเสถํ ปณฺหิโต เจว อาปชฺชติ พาโล จ ฯ วสุถํ อนุปกจฺจนฺโต
กาเพ อาปชฺชติ โน ชฺฌนฺเห ฯ มหาปวารณาย อปวารณฺโต
ชฺฌนฺเห อาปชฺชติ โน กาเพ ฯ อวเสถํ กาเพ เจว อาปชฺชติ
ชฺฌนฺเห จ ฯ วสุตฺตฺวคฺคณํ กาเพ กปฺปติ โน ชฺฌนฺเห ฯ
มหาปวารณาย ปวารณา ชฺฌนฺเห กปฺปติ โน กาเพ ฯ
เสถํ อนุถฺตํ กาเพ เจว กปฺปติ ชฺฌนฺเห จ ฯ กตฺติก-
ปฺปณฺณมาสียา ปจฺฉิเม ปาฎิปปททิวเส วิกปฺเปตฺวา จปีติ
วสุตฺติกาฎิโก นีวาเสนฺโต เหมนฺเต อาปชฺชติ ฯ กุรฺนฺทึยํ ปน
กตฺติกปฺปณฺณมีทิวเส อปจฺจุทฺตริตฺวา เหมนฺเต อาปชฺชติตี วุตฺตํ ฯ
ตํปี สุวุตฺตํ ฯ จาคฺคมาถํ อธิฎฺฐาตุํ ตโต ปรี วิกปฺเปตฺนฺติ
หิ วุตฺตํ ฯ อติเรกมาเส เสเส กิมฺหานเ ปรีเยสนฺโต อติเร-
กทฺตฺตมาเส เสเส กตฺวา นีวาเสนฺโต จ กิมฺเห อาปชฺชติ
นาม ฯ สติยา วสุตฺติกาฎิกาย นคฺโค กายํ โอวสุตฺตาเปนฺโต
วสุเส อาปชฺชติ นาม ฯ ปารีสุทฺธิอุโปสถํ วา อธิฎฺฐานฺอุโปสถํ
วา กโรนฺโต สงฺฆเ อาปชฺชติ ฯ สุตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
โปสถญจ กโรนฺโต คฺโณอาปชฺชติ ฯ เอกโก สุตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
กโรนฺโต ปุคฺคโล อาปชฺชติ ฯ ปวารณายปี เอสเว นโย ฯ
สงฺฆุโปสโถ จ สงฺฆปวารณา จ สงฺฆสฺเสว กปฺปติ ฯ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๕๔

คณุโปสโถ จ คณปวารณา จ คณสุเสว กปปติ ฯ อธิฏฺฐานุ-
โปสโถ จ อธิฏฺฐานปวารณา จ ปุคฺคฺลสุเสว กปปติ ฯ

ปาราชิกิ อาปนฺโนมฺหิตีอาทีนึ ภณฺนุโต วตฺถุ ฌาเทติ
น อาปตฺตี ฯ เมถุนิ ฌมฺมิ ปฏฺิเสวินฺตึอาทีนึ ภณฺนุโต อาปตฺตี
ฌาเทติ โน วตฺถุ ฯ โย เนว วตฺถุ น อาปตฺตี อาโรเจติ ฯ
อัย วตฺถุญฺเจว ฌาเทติ อาปตฺตี จ ฯ ปฏฺิจฺฌาเทตีติ ปฏฺิจฺฌาที ฯ
ชนฺตาฆรเมว ปฏฺิจฺฌาที ชนฺตาฆรปฏฺิจฺฌาที ฯ อิตฺราสุปี เอเสว
นโย ฯ ทวาริ ปิทหิตฺวา อนฺโตชนฺตาฆเร จิตฺน ปริกมฺมิ
กาคตฺวาฏฺฐติ ฯ อุทเก โอตินฺณเณนาปี เอตเทว วฏฺฐติ ฯ อุภยตฺถ
ขาทีคฺคฺ วา ภูชิตฺคฺ วา น วฏฺฐติ ฯ วตฺถปฏฺิจฺฌาที สพฺพตฺถ
กปฺปียา ฯ ตาย ปฏฺิจฺฌนฺเนน สพฺพิ กาคฺคฺ วฏฺฐติ ฯ วหนฺตึติ
ยฺนฺติ นียฺยฺนฺติ นินฺทํ วา ปฏฺิกุโกสํ วา น ลภฺนฺติ ฯ
จฺนฺทมนฺฑลํ อพฺภา มหิกา ฐมฺรชฺรธาหุวิมฺตํ วิวฏฺเญว วิโรจติ
น เตสุ อญฺญตฺเรณ ปฏฺิจฺฌนฺนํ ฯ ตถา สุริยมฺนฺฑลํ ฯ
ฌมฺมวินโยปี วิวริตฺวา วิภชิตฺวา เทสิยฺมาโนว วิโรจติ โน
ปฏฺิจฺฌนฺโน ฯ

อญฺเณน เกสชฺเชน กรณฺเีย อญฺลํ วิญฺญาเปนฺโต คีลาโน
อาปชฺชติ ฯ น เกสชฺเชน กรณฺเีย เกสชฺชํ วิญฺญาเปนฺโต
อคิลาโน อาปชฺชติ ฯ อวเสสํ อาปตฺตี คีลาโน เจว อาปชฺชติ

*เล่มที่ ๓ เอกุตฺตริกวณฺณนา-ติก หน้า ๕๕๕

อคิลาโน จ ฯ อนฺโต อาปชฺชติ โน พหิติ อฺนฺปชฺชชฺช เสยฺย
กปฺเปนฺโต อาปชฺชติ ฯ พหิ อาปชฺชติ โน อนฺโตติ สงฺฆิกํ
มณฺจาทิ อชฺโฆกาเส สนฺนฺตริตฺวา ปกฺกมฺนฺโต พหิ อาปชฺชติ ฯ
อวเสสํ ปนฺ อนฺโต เจว อาปชฺชติ พหิ จ ฯ อนฺโตสิมายาติ
อาคณฺตุโก อาคณฺตุกวัตฺตํ อทสฺเสตฺวา สจฺจตฺตฺปาหโน วิหาริ
ปวิสนฺโต อุปจารสิมฺม โอกฺกนฺตมตฺโตว อาปชฺชติ ฯ พหิสิมายาติ
คมิโก ทารุภณฺทปฺป
อุปจารสิมฺม อติกฺกนฺตมตฺโตว อาปชฺชติ ฯ อวเสสํ อนฺโต สิมาย
เจว อาปชฺชติ พหิ สิมาย จ ฯ

สตี วุฑฺฒเตเร อนชฺฌมฺมิญฺโจะ ฐมฺมํ ภาสฺนฺโต สงฺฆมฺมชฺฌ
อาปชฺชติ นาม ฯ คณฺมชฺฌเปปี ปุคฺคฺลสนฺติเกปี เอเสว นโย ฯ
กาเยน วุฑฺฒาตีติ ตินฺนวตฺถารกสมฺเถน วุฑฺฒาติ ฯ กายิ อจาเลตฺวา
วาจาย เทเสนฺตสฺส วาจาย วุฑฺฒาติ ฯ วจีสมฺปยุตฺตํ กายกิริยิ
กตฺวา เทเสนฺตสฺส กาเยน วาจาย วุฑฺฒาติ นาม ฯ สงฺฆมฺมชฺฌ
เทสนาคามินีปี วุฑฺฒานคามินีปี วุฑฺฒาติ ฯ คณฺปคฺคฺลมฺมชฺฌ ปน
เทสนาคามินีปีเยว วุฑฺฒาติ ฯ

อากาพฺุหาย เจเตยฺยาติ อากาพฺุหาย ทพฺุหาวย
เจเตยฺย ฯ ตชฺชชฺนียกมฺมาทิกตสฺส วตฺตํ น ปุริยโต อิจฺจมาโน
สงฺโฆ อุกฺเขปฺนียกมฺมํ กรเยยฺยาติ อตฺถโถ ฯ อลชฺชชี จ โหติ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๕๖

พาโล จ อปกตตุโต จาติ เอตุถ พาโล อัย ฐมมารมมัม
น ชานาตีติ อปกตตุโต วา อาปตฺตานาปตฺตี น ชานาตีติ
น เอตุตาวตา กมฺม กาศพุพฺ ๑ พาลภาวมุลกํ อปกตตุต-
ภาวมุลกณฺจ อาปตฺตี อาปนฺนสฺส กมฺม กาศพุพฺนฺติ อตุโถ ๑
อริสีเล สีลวิปฺนฺโน นาม เทว อาปตฺติกฺขนฺธ อาปนฺโน ๑
อาจารย์วิปฺนฺโน นาม ปณฺจ อาปตฺติกฺขนฺธ อาปนฺโน ๑
ทิกฺขิจิวิปฺนฺโน นาม อนฺตคาหิกาย ทิกฺขิจิยา สมฺนฺนาคโต ๑
เตลํ อาปตฺตี อปฺปสฺสนฺตํ อปฺปฏิกโรนฺตํ ทิกฺขี จ
อนิสฺสชฺชนฺตํเยว กมฺม กาศพุพฺ ๑ กายิกโก ทโว นาม
ปาสกาทีหิ ชฺฐกัณฺหาทิกฺเกโท อนาจาโร ๑ วาจสิโก ทโว นาม
มุขามฺพรกรรมาทิกฺเกโท อนาจาโร ๑ กายิกวาจสิโก นาม
นจฺจนคายนาทิกฺเกโท ทฺวิหิปี ทฺวารเรหิ อนาจาโร ๑ กายิกโก
อนาจาโร นาม กายทฺวารเร ปณฺยตฺตสิกฺขาปทฺวิติกฺกโม ๑
วาจสิโก อนาจาโร นาม วจิทฺวารเร ปณฺยตฺตสิกฺขาปท-
วิติกฺกโม ๑ กายิกวาจสิโก นาม ทฺวารทฺวเยปี ปณฺยตฺตสิกฺขา-
ปทฺวิติกฺกโม ๑ กายิกเณ อุปฺมาติเณนาติ กายทฺวารเร ปณฺยตฺตสฺส
สิกฺขาปทสฺส อสิกฺขนฺน ๑ โย หิ ตํ น สิกฺขติ โส นํ
อุปฺมาเตติ ๑ ตสฺมา ตสฺสา ตํ อสิกฺขนํ กายิกํ อุปฺมาติกฺนฺติ
วฺจฺจติ ๑ เสสฺปทฺทฺวเยปี เอเสว นโย ๑ กายิกเณ มิจฺฉาชีเวนาติ

ชงฺฆเปสนิกาทินา วา คณฺหุฆาพนาทินา วา เวชชกมฺเมน ๑
วาจสิเกนาติ สาสนอุคฺคณฺหนอาโรจนาทินา ๑ ตติยปฺทํ อุภย-
สมฺปโยควเสน วุตฺตํ ๑ อลฺลํ ภิกฺขุ มา ภณฺทนนฺติ อลฺลํ ภิกฺขุ
มา ภณฺทนฺ กฺริ มา กถหํ มา วิคฺคหํ มา วิวาทํ
กฺริติ อตฺถโถ ๑ น โวหริตฺตพฺโพติ น กิณฺจิ วตฺตพฺโพ ๑ วทโตปิ
หิ ตาหิสฺส น วจฺนํ โสตพฺพํ มณฺณนฺติ ๑ น กิสฺมิณฺจิ
ปฺจเจกฺกฺจฺจเนติ กิสฺมิณฺจิ วิชฺณีคาหาทิกเก เอกสฺมีปี เชฏฺฐกฺกฺจฺจเน
น จเปตฺตพฺโพติ อตฺถโถ ๑ โโอกาถํ การานเปตฺตสฺสาติ กโรตุ
อายสฺมา โโอกาถํ อหํ ตํ วตฺตกาโมติ เอวํ โโอกาถํ
การเนตฺตสฺส ๑ นาลํ โโอกาถกมฺมํ กาคฺคฺนฺติ กิ ตฺวํ กฺริสฺสสฺสีติ
โอกาโส น กาทพฺโพ ๑ สวจฺนียํ นาทาทพฺพนฺติ น อาทาทพฺพํ
วจฺนปี น โสตพฺพํ ๑ ยตฺถ กเหตุวา คนฺตฺตกาโม โหติ น
ตตฺถ คนฺตพฺพนฺติอตฺถโถ ๑ ตีหฺงฺเกหิ สมฺนฺนาคตฺตสฺส ภิกฺขุโน
วินโยติ ยํ โสชานาติ โส ตตฺส วินโย นาม โหติ
โส น ปุจฺฉิตฺตพฺโพติ อตฺถโถ ๑ อนฺนโยโค น ทาทพฺโพติ อิํ
กปฺปตีติ ปุจฺฉนฺตตฺส ปุจฺฉาย โอกาโส น ทาทพฺโพ อณฺโณ
ปุจฺฉาติ วตฺตพฺโพ โยปี ตํ ปุจฺฉติ โส อณฺณํ ปุจฺฉาติ
วตฺตพฺโพ อิติ โส เนว ปุจฺฉิตฺตพฺโพ นาสฺส ปุจฺฉา
โสตพฺพวาติ อตฺถโถ ๑ วินโย น สากจฺฉิตฺตพฺโพติ วินยปฺลฺโย

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๕๘

น สากจุนิตฟูโพ ฯ กปป์ยาภปป์ยภถา น สัสนเทตพุพา ฯ

อิทหมปฺปหายาติ เอตํ พุรหุมจาริปฺปฏิญญาตาทิกํ ลทฺฐี
อวิขหิตฺวา ฯ สฺทฺฐี พุรหุมจารินฺติ จีณาสํ ภิภุํ ฯ ปาตพฺยตํ
อาปชฺชตีติ ปาตพฺยภาวํ ปฏฺฐิเสวนํ อาปชฺชติ ฯ อิทหมปฺปหายาติ
วจนโถ ปน ตํ พุรหุมจาริปฺปฏิญญาตํ ปหาย จีณาสํ มฺสา
มยา ภณิตํ ขมถ เมติ ขมาเปตฺวา นตฺถิ กามเสฺว โทโสติ
ลทฺฐี วิขหิตฺวา คติวิโสชนํ กเรยฺย ฯ อกุสลมฺูลานีติ อกุสลานิ
เจว มฺูลานิ จ อกุสลานํ วา มฺูลานิ อกุสลมฺูลานิ ฯ กุสลมฺูเลปี
เอเสว นโย ฯ ทฺุญฺจ จริตานิ วิรูปานิ วา จริตานิ ทฺุจจริตานิ ฯ
สฺุญฺจ จริตานิ สฺุนทฺรานิ วา จริตานิ สฺุจริตานิ ฯ กายน
กธณฺญเตน กตํ ทฺุจจริตํ กายทฺุจจริตํ ฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถ ๑
เสสํ ตตฺถ ตตฺถ วุตฺตนยตฺตา อุตฺตทานเมวาติ ๑

ติกวณณณา นิฏฺฐิตา ฯ

จตุกฺเกสุ ฯ สกฺวาจาย อาปชฺชติ ปฺรวาจาย วุญฺจาตีติ
วจิตฺวาริกํ ปทโสธมฺมาทิกฺเกทํ อาปตฺตี อาปชฺชิตฺวา ตินฺนวตฺถารก-
สมถญฺจานํ คโต ปฺรสฺส กมฺมวาจาย วุญฺจาติ ฯ ปฺรวาจาย
อาปชฺชติ สกฺวาจาย วุญฺจาตีติ ปาปีกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏฺฐิ-
นิสฺสคฺเค ปฺรสฺส กมฺมวาจาย อาปชฺชติ ปุคฺคลสฺส สนฺติเก
เทเสนฺโถ สกฺวาจาย วุญฺจาติ ฯ สกฺวาจาย อาปชฺชติ สกฺวาจาย
วุญฺจาตีติ วจิตฺวาริกํ ปทโสธมฺมาทิกฺเกทํ อาปตฺตี สกฺวาจาย

*เล่มที่ ๓ เอกุตฺตริกวณณนา-จตุกก หน้า ๕๕๕

อาปชฺชติ เทเสตฺวา วุฏฺฐหนฺโตปี สกฺวาจาย วุฏฺฐาติ ฯ ปรวาจาย
อาปชฺชติ ปรวาจาย วุฏฺฐาตีติ ยาวตติยกํ สงฺฆาติเสถิ
ปรสฺส กมฺมวาจาย อาปชฺชติ วุฏฺฐหนฺโตปี ปรสฺส ปริวาส-
กมฺมวาทิหิ วุฏฺฐาติ ฯ ตโต ปรเสฺสุ ฯ กายทฺวาริกํ กายเณ
อาปชฺชติ เทเสนฺโต วาจาย วุฏฺฐาติ ฯ วจีทฺวาริกํ วาจาย
อาปชฺชติ ตินฺนวตฺถารเกณ กายเณ วุฏฺฐาติ ฯ กายทฺวาริกํ
กายเณ อาปชฺชติ ตเมว ตินฺนวตฺถารเกณ กายเณ วุฏฺฐาติ ฯ
วจีทฺวาริกํ วาจายอาปชฺชติ ตเมว เทเสนฺโต วาจาย
วุฏฺฐาติ ฯ สงฺฆิกมณฺจสฺส อตฺตโน ปจฺจตฺตรเณน อนตฺถโต
กายสฺสเน โลมกณฺนาย อาปชฺชติ ตพฺพาปตฺตี สหาคารเสยฺยา-
ปตฺติณฺจ ปสฺสุโต อาปชฺชติ ฯ ปพฺพชฺฉิตฺวา ปน อาปนฺนภาว
ณตฺวา เทเสนฺโต ปฏฺฐิพฺพุโธ วุฏฺฐาติ ฯ ชกฺคณฺโต อาปชฺชิตฺวา
ปน ตินฺนวตฺถารกสมณฺญานเณ สยณฺโต ปฏฺฐิพฺพุโธ อาปชฺชติ
ปสฺสุโต วุฏฺฐาติ นาม ฯ ปจฺฉิมปททฺวยปี วุตฺตานุสारेเนว
เวทิตพฺพิ ฯ อจิตฺตกาปตฺตี อจิตฺตโก อาปชฺชติ นาม ฯ
ปจฺฉาเทเสนฺโต สจิตฺตโก วุฏฺฐาติ ฯ สจิตฺตกาปตฺตี สจิตฺตโก
อาปชฺชติ นาม ฯ ตินฺนวตฺถารกสมณฺญานเณ สยณฺโต อจิตฺตโก
วุฏฺฐาติ ฯ เสสปททฺวยปี วุตฺตานุสारेเนว เวทิตพฺพิ ฯ โย
สภากํ อาปตฺตี เทเสติ อัย เทสนาปจฺจยา ทฺกุกฺก

*เล่มที่ ๑ ปรึวารวณณา หน้า ๕๖๐

อาปชชนุโต ปาจิตติยาทีสุ อณตริ เทเสติ ฯ ตถจ เทเสนุโต
ทุกกภู อาปชชติ ฯ ตํ ปน ทุกกภู อาปชชนุโต ปาจิตติยาทีโต
วภูจติ ฯ ปาจิตติยาทีโต วภูจหนุโต ตํ อาปชชติ ฯ อิติ
เอกสส ปุคคสส เอกเมว ปโยคํ สนุชาย อตถิ อาปชชนุโต
เทเสตีติ อิทํ จตุกํ วุตตุนติ เวทิตพัพพะ ฯ กम्मจตุกเก ฯ
ปาปีกาย ทิฏฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺคาปตฺตี กम्मเมน อาปชชติ
เทเสนุโต อกम्मเมน วภูจติ ฯ วิสฏฐิอาทิกํ อกम्मเมน อาปชชติ
ปรึวาสาทินา กम्मเมน วภูจติ ฯ สมนุภาสํ กम्मเมน
อาปชชติ กम्मเมน วภูจติ ฯ เสถ อกम्मเมน อาปชชติ อกम्मเมน
วภูจติ ฯ

ปรึกขารจตุกเก ฯ ปจโหม สกปรึกขารโ ๑ ทุติโย สงฺฆโมโก ฯ
ตติโย เจตียสนุตโก ฯ จตุตฺโถ คิหิปรึกขารโ ๑ สเจ ปน โส
ปตฺตจิวรนวกम्मเกสชฺชานํ อตถาย อาหโฏ โหติ ฯ อปาปฺรณํ
ทาตุอนุโต วสาเปตฺจ วภูจติ ฯ

สมมุขจตุกเก ฯ ปาปีกาย ทิฏฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺคาปตฺตี
สงฺฆสฺส สมมุขาเอว อาปชชติ ฯ วภูจทานกาลे ปน สงฺฆเมน
กิจจํ นตฺถีติ ปรมมุขา วภูจติ ฯ วิสฏฐิอาทิกํ ปรมมุขา
อาปชชติ สงฺฆสฺส สมมุขา วภูจติ ฯ สมนุภาสํ สงฺฆสฺส
สมมุขา เอว อาปชชติ สมมุขา วภูจติ ฯ เสถ สมฺปชาน-

*เล่มที่ ๓ เอกุตุตริกวณณนา-จตุกก หน้า ๕๖๑

มุสวาทาทีเกทำ ปรมมุขาว อาปชชติ ปรมมุขา จ วุฏฐาติ ฯ
อชานนตจตุกกั อจิตตจตุกกสทิสั ฯ

ลึงคปาตุภาเวนาติ สยิตสเสว ภิกขุสเส วา ภิกขุनिया
วา ลึงคปริวตเตเต ชาเต สหาคารเสยยาปตติ โหติ ฯ อิทเมว
ตัม ปฏิจจุตตัม ฯ อุภินันปี ปน อสาธารณาปตติ ลึงค-
ปาตุภาเวน วุฏฐาติ ฯ สห ปฏิลาภจตุกเก ฯ ยสเส ภิกขุโน
ลึงคัม ปริวตตติ โส สห ลึงคปฏิลาเกน ปจัม อุปปนุนวเสน
เสฏฐภาเวน จ ปุริมัม ปุริสลึงคัม ชหติ ปจณิเม อิตถิลึงเค
ปติฏฐาติ ฯ ปุริสกุตตปุริสการาทิวเสน ปวตตะตา กายวจี-
วิญญตติโย ปฏิปปสสมภนติ ฯ ภิกขุติ วา ปุริโสติ วา เอว
ปวตตะตา ปณณตติโย นิรุชฌนติ ฯ ยานิ หิ ภิกขุณีหิ
อสาธารณานิ ฉจตตะตาฬิส ลิกขาปทานิ เตหิ อนนาปตติเยว
โหติ ฯ ทุตติยจตุกเก ปน ยสเส ภิกขุनिया ลึงคัม ปริวตตติ सा
ปจจ्जा सम्पตติยา วา หีนภาเวน วา ปจณิมนติ สงขกตัม
อิตถิลึงคัม ชหติ วุตตปปกาเรน ปุริมนติ สงขกเต ปุริสลึงเค
ปติฏฐาติ ฯ วุตตวิปริตา วิญญตติโย ปฏิปปสสมภนติ ฯ ภิกขุณีติ
วา อิตถิติ วา เอว ปวตตะตา ปณณตติโย นิรุชฌนติ ฯ
ยานิ วา ภิกขุหิ อสาธารณานิ สตัม तीसल्लज लिकखापथानि
तेहि अनपत्तियेव होति ฯ जत्तारो सामुकुंसाति जत्तारो
महापत्था १ ते हि भक्ता अनुपपन्ने वत्तुस्मिं स्य

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๖๒

อุกุกัถิตวา อุกุกิปีตวา จปีตตตทา สามุกุกัถาติ วุจจนุติ ฯ
ปริโกถาติ อชฺโฆหรณียปริโกถา ฯ อุทกั ปน อกาลิกตตทา
อปฺปฏิคฺคหิตกั วฏฺฏนุติ ฯ ยาวกาลิกาทินิ อปฺปฏิคฺคหิตกานิ
อชฺโฆหริตฺตุ น วฏฺฏนุติ ฯ จตฺตาริ มหาวิกฺกานิ กาลอทิสฺสตตทา
ยถาวุตตกาเล วฏฺฏนุติ ฯ อุปาสโก สีลวาติ ปญจ วา ทส
วา สีลานิ โคปยมาโน ฯ

อาคนตุกาทิจตฺตูกเก ฯ สมนตฺตูปาหโน สสี่สิ ปารุปนุโต
วิหาริ ปวิสนุโต ตตฺถ วิจฺรณุโต จ อาคนตุโกว อาปชฺชติ
โน อาวาสโก ฯ อาวาสิกวตฺตํ อกรุโนโต ปน อาวาสโก
อาปชฺชติ โน อาคนตุโก ฯ เสสิ กายวจิทวาริกิ อาปตฺตี อุโกปิ
อาปชฺชนุติ ฯต อสาธารณิ อาปตฺตี เนว อาคนตุโก อาปชฺชติ
โน อาวาสโก ฯ คมียจตฺตูกเกปิ ฯ คมียวตฺตํ อปฺเรตฺวา จจฺจนุโต
คมิโก อาปชฺชติ โน อาวาสโก ฯ อาวาสิกวตฺตํ อกรุโนโต
อาวาสโก อาปชฺชติ โน คมิโก ฯ เสสิ อุโกปิ อาปชฺชนุติ ฯ
อสาธารณิ อาปตฺตี อุโกปิ นาปชฺชนุติ ฯ

วตฺตุนานตฺตตทาที่จตฺตูกเก ฯ จตฺตุนัน ปาราชิกานัน อณฺณมณฺณัน
วตฺตุนานตฺตตทา โหติ น อาปตฺตินานตฺตตทา ฯ สพฺพาปิ
หิ สา ปาราชิกापตฺตีเยว ฯ สงฺฆาติเสสาทิสฺสุปี เอเสว นโย ฯ
ภิกฺขุสฺส จภิกฺขุณิยา จ อณฺณมณฺณัน กายสิสฺสคฺเค ภิกฺขุสฺส
สงฺฆาติเสโส ภิกฺขุณิยา ปาราชิกนุติ เอว อาปตฺตินานตฺตตทา ว

*เล่มที่ ๓ เอกุตฺตริกวณฺณนา-จตุกก หน้า ๕๖๓

โหติ น วตฺถุนานตฺตตา ฯ อุภินฺนํปี กายสํสกุโคว วตฺถุ ฯ
ตถา ลสฺสขาทเน ภิกฺขุณียา ปาจิตฺตีย์ ภิกฺขุสฺส ทุกฺกณฺนติ-
เอวมาทินา เจตฺถ นเยน โยชฺนา เวทิตพฺพา ฯ จตฺถนํ
ปาราชิกานํ เตรสฺหิ สงฺฆาติเสเสหิ สทฺธิ วตฺถุนานตฺตตา เจว
อาปตฺตินานตฺตตา จ ฯ เอวํ สงฺฆาติเสสาทินํ อนียตาทีหิ ฯ
อาทิตฺโต จตฺตารี ปาราชิกานิ เอกโต อาปชฺชนตฺตานํ ภิกฺขุ-
ภิกฺขุณีนํ เนว วตฺถุนานตฺตตา โน อาปตฺตินานตฺตตา ฯ
วิลฺลํ อาปชฺชนเตสฺสปี เสสา สาธารณาปตฺติโย อาปชฺชนเตสฺสปี
เอเสว นโย ฯ วตฺถุสภากาติจตุกกเก ฯ ภิกฺขุสฺส จ ภิกฺขุณียา
จ กายสํสกุเก วตฺถุสภากตา โน อาปตฺติสภากตา ฯ จตฺถุ
ปาราชิกेषु อาปตฺติสภากตา โน วตฺถุสภากตา ฯ เอเสว
นโย สงฺฆาติเสสาทีสุ ฯ ภิกฺขุสฺส จ ภิกฺขุณียา จ จตฺถุ
ปาราชิกेषु วตฺถุสภากตา เจว อาปตฺติสภากตา จ ฯ เอส
นโย สพฺพาสฺส สาธารณาปตฺติสุ ฯ อสาธารณาปตฺติยํ เนว
วตฺถุสภากตา จ นาปตฺติสภากตา จ ฯ โย หิ ปุริมจตุกกเก
ปจฺมปญฺโห โส อธิ ทุตฺติโย ฯ โย จ ตตฺถ ทุตฺติโย โส
อธิ ปจฺโม ฯ ตตฺถจตฺตเถสฺส นานากรรมํ นตฺถิ ฯ

อุปชฺฆายจตุกกเก ฯ สทฺธิวิหาริกสฺส อุปชฺฆายเนน กตฺตพฺพ-
วตฺตสฺส อกรรมเจ จ อาปตฺติ อุปชฺฆายโย อาปชฺชติ โน

*เล่มที่ ๑ ปริวารวณณา หน้า ๕๖๔

สทุธิวิหารโก ๑ อุปชฌายสุส กตตพพวตต์ อกโรนุโต สทุธิ-
วิหารโก อาปชชติ โน อุปชฌาโย ๑ เสส อุกโปิ อาปชชนติ ๑
อสาธารณ อุกโปิ นาปชชนติ ๑ อจริยจตุกเกปิ เอเสว นโย ๑

อาทียนุตจตุกเก ๑ ปาทำ วา อติเรกปาทำ วา สหตถา
อาทียนุโต ครุกัม อาปชชติ ๑ อุนกปาทำ คณหาหิติ อาณตติยา
อลณัม ปโยเชนุโต ลหุกัม อาปชชติ ๑ เอเตน นเยน เสสปรตตติย
เวทิตพพิ ๑ อภิวัตนารหจตุกเก ๑ ภิกขุณีนัน ตาว ภตตคเค
นวมภิกขุณิโต ปฏุจาย อุปชฌายาปี อภิวัตนารหา โน
ปจจุปฏุจानารหา ๑ อวิเสเสน จ วิปปกตโกชนสุส ภิกขุสุส
โย โกจิ วุฑฒตโร ๑ สฏุจิวสุสสุสาปี ปาริวาสิกสุส สมิปี
คโต ตทหุสสมบโนปี ปจจุปฏุจानารโห โน อภิวัต-
นารโห ๑ อปปฏิภิจิตเตสุ จาเนสุ วุฑฒโฆ นวกสุส อภิวัต-
นารโห เจว ปจจุปฏุจानารโห จ ๑ นวโก ปน วุฑฒสุส
เนว อภิวัตนารโห น ปจจุปฏุจानารโห ๑ อาสนารห-
จตุกสุส ปรมปทำ ปุริมจตุกเก ทุตติยปเทน ทุตติยปทลจ
ปรมปเทน อตถโต สทิส ๑

กาลจตุกเก ๑ ปวาเรตฺวา ภูณชนุโต กाल อาปชชติ
โน วิกาเล ๑ วิกาลโกชนาปตตี วิกาเล อาปชชติ โน
กाल ๑ เสส กाल เจว วิกาเล จ ๑ อสาธารณ เนว

*เล่มที่ ๓ เอกุตุตริกวณณนา-จตุกก หน้า ๕๖๕

กาเล โน วิกาเล ฯ ปฏิคฺคหิตจตุกกเก ฯ ปุเรกตฺตํ ปฏิคฺคหิตามิสํ
กาเล กปฺปติ โน วิกาเล ฯ ปานกํ วิกาเล กปฺปติ ปฺนทิวสมฺหิ
โน กาเล ฯ สตุตฺตาทกาลิกํ ยาวสีวิกํ กาเล เจว กปฺปติ
วิกาเล จ ฯ อตุตฺตโน อตุตฺตโน กาลาตีตํ ยาวกาลิกาทิตฺตํ
อกปฺปิยํสอฺคฺคหิตก ปฏิคฺคหิตกณฺจ เนว กาเล กปฺปติ โน
วิกาเล ฯ

ปจฺจนฺติมจตุกกเก ฯ สมฺมุตฺเต สิมํ พนฺธุนฺโต ปจฺจนฺติเมสุ
ชนปฺเทศฺสู อาปฺชชฺติ โน มชฺฉิมฺเมสุ ฯ ปญฺจวคฺเคน คณฺเณ
อุปฺสมฺปาเทนฺโต คณฺจคณฺปาหนฺรฺวณฺหวนฺจมนฺมตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
มชฺฉิมฺเมสุ ชนปฺเทศฺสู อาปฺชชฺติ โน ปจฺจนฺติเมสุ ฯ อิมานิ จตฺตารี
อิธ น กปฺปนฺตีติ วทฺนฺโตปี ปจฺจนฺติเมสุ อาปฺชชฺติ ฯ อิธ
กปฺปนฺตีติ วทฺนฺโต ปน มชฺฉิมฺเมสุ อาปฺชชฺติ ฯ เสสาปฺตฺตี
อุภยตฺต
ทฺต
ปจฺจนฺติเมสุ ชนปฺเทศฺสู กปฺปติ ฯ อิํ กปฺปตีติ ทิปฺเตตฺตปี ตตฺตฺต
กปฺปติ โน มชฺฉิมฺเมสุ ฯ อิํ น กปฺปตีติ ทิปฺเต ปน
มชฺฉิมฺเมสุ ชนปฺเทศฺสู กปฺปติ โนปจฺจนฺติเมสุ ฯ เสสํ อนุชานามิ
ภิกฺขเว ปญฺจ โถณานํตีอาทิ อนุญฺจวคฺคํ ฯ ตํ อุภยตฺตฺต กปฺปติ ฯ
ยํ ปน อกปฺปิยนฺติ ปฏิคฺคฺจิตฺตํ ตํ อุภยตฺตฺต ปน กปฺปติ ฯ
อนฺโตอาทิจตุกกเก ฯ อนุปชชฺชเสยฺยาที อนฺโต อาปฺชชฺติ โน
พหิ ฯ อชฺโฆกาเส สงฺฆมิกมณฺจาทินิ นิกฺขิปิตฺวา ปกฺกมฺนฺโต

*เล่มที่ ๑ ปรึวารวณณา หน้า ๕๖๖

พหิ อาปชชติ โน อนุโต ๑ เสถิ อนุโต เจว พหิ จ ๑
อสาธารณิ เนว อนุโต น พหิ ๑ อนุโตสีมาทิจตุกเก ๑
อาคนตุโก วุตติ น ปุเรนโต อนุโต สีมาย อาปชชติ ๑
คมิโย พหิ สีมาย ๑ มุสาวาทาที อนุโต สีมาย จ พหิ
สีมาย จ อาปชชติ ๑ อสาธารณิ น กตุจจิ ๑ คามจตุกเก ๑
อนตรมรปฏิตยุตติ เสขปลณตติ คาม อาปชชติ โน
อรณเเว ๑ ภิกขุณี อรุณิ อุกุจาปยมานา อรณเเว อาปชชติ
โน คาม ๑ มุสาวาทาที คาม เจว อาปชชติ อรณเเว
จ ๑ อสาธารณิ น กตุจจิ ๑

จตุตาโร ปุพุกิจจาติ สมมุชชณี ปทีโป จ อุทกั
อาสเนน จาติ อิหิ จตุพพิชि ปุพุกरणนติ วุจจตีติ วุตติ ๑
นनुทปารีสุทธิ อตุกขานัน ภิกขुकณนา จ โอวาโทติ อิเม ปน
จตุตาโร ปุพุกิจจาติ เวทิตพพา ๑ จตุตาโร ปตุตกลุลาติ
อุโปสโถ ยาวติกา จ ภิกขู กมุมปตุตา เต อาคตา
โหนติ สภาคาปตุติโย น วิชชุนติ วชชनिया จ ปุคคลา
ตสมิ น โหนติ ปตุตกลุณติ วุจจตีติ ๑ จตุตาริ อนนฺถ-
ปาจิตฺตियานีติ เอตเทว ปจฺจยิ กริตฺวา อนนฺถิ ปาจิตฺตियนฺติ
เอว วุตตานิ อนุปชชเสยยาปฺปนสิกขาปํ เหาวุโส คามิ
วา นิคมิ วาติ สิกขาปํ สณฺจิจจ กุกุจฺจอุปทหนัน

*เล่มที่ ๓ เอกุตุตริกวณณนา-จตุกก หน้า ๕๖๗

อุปสฺสูตฺติฏฺฐนฺนฺติ อิมานิ จตฺตาริ ฯ จตฺสฺโส ภิกฺขุสมฺมตฺติโยติ
เอกรตฺตํปี เจ ภิกฺขุ ติจีวเรน วิปฺปวเสยฺย อณฺฺณตฺร
ภิกฺขุสมฺมตฺติยา อณฺฺณํ นวํ สนนฺตํ การายเยยฺย อณฺฺณตฺร
ภิกฺขุสมฺมตฺติยา ตโต เจอฺตุตฺตริ วิปฺปวเสยฺย อณฺฺณตฺร
ภิกฺขุสมฺมตฺติยา ทฺฐจฺจุลฺลํ อาปตฺตํ อนฺฺนปสมฺปนฺนสฺส อารโเจยฺย
อณฺฺณตฺร ภิกฺขุสมฺมตฺติยาติ เอวํ อากตา เตรสสมฺมตฺตีหิ วิมฺุตฺตา
อณฺฺณตฺร สมฺมตฺติโย ฯ

กิลานจตุกกเก ฯ อณฺฺณเกสฺซฺเชน กรณฺฺนียเ โลลตาย อณฺฺณํ
วิญฺญาเปนฺโต กิลานโน อาปชฺชติ ฯ อเกสฺซฺเชน กรณฺฺนีย เกสฺซฺชํ
วิญฺญาเปนฺโต อกิลานโน อาปชฺชติ ฯ มุสวาทาทิ อฺโภปี ฯ
อสาธารณฺ อฺโภปี นاپชฺชนฺติ ฯ เสสํ สพฺพพฺพตฺต อฺตุตฺตานเมวาทิ ฯ

จตุกก วณณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปฺลยฺเจสฺสุ ฯ ปฺลยฺจ ปฺลยฺคฺลา นียตฺติ อนนฺฺตรียานเมเวตฺติ
คหณฺฺนํ ฯ ปฺลยฺจ เชนกา อาปตฺติ นาม ปมาณาติกฺกนฺเต
มณฺฺจปีเจ นิสิตฺนกณฺฺนุปฏฺฐิจฺฉาทิวสฺสิกสาฎฺฐิกาสุคตจิวเร จ
เวทิตพฺพา ฯ ปฺลยฺจหากาเรหิติ อลชฺชิตา อณฺฺณตฺตา กุกฺกจฺจ-
ปกตฺตา อกปฺปิเย กปฺปิยสฺสณฺฺนิตฺตา กปฺปิเย อกปฺปิยสฺสณฺฺนิตฺตาติ
อิมหิ ปฺลยฺจหิ ฯ ปฺลยฺจาปตฺติโย มุสวาทปจฺจยาติ ปาราชิก-
ถฺลลจฺจยทุกฺกฏฺสงฺฆมาทิสฺสปาจิตฺติยา ฯ อนามนฺฺตจาโรติ สนนฺตํ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณนา หน้า ๕๖๘

ภิกขุ อนุาปุจญา ปุเรกตตํ ปจณาภตตํ กุเลสุ จาริตตํ
อาปชเชยยาติ อิมสฺส อาปุจญิตฺวา จารสฺส อภาโว ๑
อนธิฏฺฐานนฺติ คณโฆชนเ อญฺจตร สมยาติ วุตฺตํ สมยํ
อธิฏฺสหิตฺวา โฆชนํ อธิฏฺฐานํ นาม ๑ ตถา อกรณํ อนธิฏฺฐานํ ๑
อวิกปฺปนา นาม ยา ปรมุปรโฆชนเ วิกปฺปนา วุตฺตา
ตสฺสา อกรณํ ๑ อิมานิ हि ปญฺจ ปิณฺฑปาติกสฺส ชฺตงฺเคนเว
ปฏิกฺขิตฺตานิ ๑ อุตฺตงฺกิตปรีตงฺกิตฺติ ये ปสฺสนฺติ ये สฺสนฺติ
เตहि อุตฺตงฺกิตฺติ เจว ปรีตงฺกิตฺติ จ ๑ อปีจ อกุปฺปชฺมโม
จีณาสโวปี समाโน ๑ ตสฺมา อโศจรา ปรีหริตพฺพา ๑ น
हि เอเตสุ สนนฺติสฺสมาโน อยสโต वा กรहतโต वा มุจฺจติ ๑

โอสานิกนฺติ สฺसानเ ปตฺตํ ๑ อาปณฺนิกนฺติ อาปณฺนทฺวารเ
ปตฺตํ ๑ อญฺปิจวรนฺติ วมฺมิกํ ปรีกฺขิปิตฺวา พลิกมฺมกตํ ๑
อภิสฺเสกิกนฺติ นหानญฺจानเ वा รณฺโวย อภิสฺเสกญฺจानเ वा
นทฺทิตฺตีวรี ๑ กตปฏฺิยาคนฺติ สฺसानํ เนตฺวา ปฺน อานีตํ ๑
ปญฺจ มหาโจจรา อุตฺตริมนุสฺสชฺมเม วุตฺตา ๑ ปญฺจาปตฺติโย
กายโต สมฺภูจหนฺตีติ ปจเมเน อาปตฺติสมฺภูจानเนน ปญฺจาปตฺติโย
อาปชฺชติ ๑ ภิกฺขุกปฺปียสฺสณฺธิ สฺสณฺณาจิกาย กุฎฺฐิ กโรตีติ
เอวํ อนฺตรเปยฺยาเล วุตฺตาปตฺติโย ๑ ปญฺจาปตฺติโย กายโต
จ วาจโต จาติ ตติเยเน อาปตฺติสมฺภูจानเนน ปญฺจาปตฺติโย
อาปชฺชติ ๑ ภิกฺขุ กปฺปียสฺสณฺธิ สฺวิทฺทิตฺวา กุฎฺฐิ กโรตีติ เอวํ

*เล่มที่ ๓ เอกุตุตริกวณณนา-ปญจก หน้า ๕๖๕

ตตุเถว วุตตอาปตติโย ฯ เทสนาคามินีโยติ จเปตฺวา ปาราชิกญจ
สงฺฆาติเสสญจ อวเสสา ฯ ปญจ กมฺมานีติ ตชฺชนีย นียส-
ปพฺพาชนีย ปฏิสารณียานิ จตุตาริ อุกฺเขปนียญจ ติวธิปี เอกนฺติ
ปญจ ฯ ยาวตตियเก ปญจจาติ อุกฺขิตฺตานวฺตติกาย ภิภฺขุณียา
ยวตตियํ สมฺนุภาสนาย อปฺปฏินิสฺสชฺชนุตฺติยา ปาราชิกํ
ถุลลจฺจยํ ทุกกฺกนฺติ ติสฺโส ฯ เกทกานวฺตตกาติสมฺนุภาสนาสุ
สงฺฆาติเสโส ฯ ปาปีกาย ภิภฺขียาอปฺปฏินิสฺสสฺสเก ปาจิตฺตियํ ฯ
อทินฺนนฺติ อณฺเณน อทินฺนํ ฯ อวิทตฺตนิ ปฏิกุณฺณหามีติ
เจตนาย อภาเวน อวิทิตํ ฯ อกปฺปิยนฺติ ปญจหิ สมณฺณปฺเปหิ
อกปฺปิยกตํ ฯ ตํ วา ปนณฺณปี อกปฺปิยมํสํ อกปฺปิยโกชนํ ฯ
อกตาคิริตฺตนฺติ ปวาเรตฺวา อติริตฺตํ อกตํ ฯ สมชฺชทานนฺติ
นจฺจสมชฺชาทิทานํ ฯ อุตฺตาทานนฺติ โลกณฺณสฺส อนฺตเร อุต-
ทวิสฺสชฺชนํ ฯ จิตฺตกมฺมทานนฺติ อาวาสํ กาทเรตฺวา ตตฺถ
จิตฺตกมฺมํ กาทํ วฏฺฏนฺติ ฯ อิทํ ปน ปฏฺิภาณจิตฺตกมฺมทานํ
สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อิมานิ หิ ปญจ ภิณฺจาปี โลกสฺส
ปฺนุณฺณสมฺมตานิ อลฺโขปฺนุณฺณานิ อกฺุสลาณีเยว ฯ อฺุปฺปนฺนํ
ปฏฺิภาณนฺติ เอตฺถ ปฏฺิภาณนฺติ กเถตฺตกมฺยตา วุจฺจติ ฯ อิเม
ปญจ ทฺุปฺปฏฺิวิโนทียาติ น สฺุปฺปฏฺิวิโนทียา ฯ อฺุปาเยน ปน
การณฺน อนฺรูปาหิ ปจฺจเวกฺขณอนฺุสาสนาทีหิ สกฺกา ปฏฺิ-
วิโนเทตฺตนฺติ อตฺุโธ ฯ สกฺจิจฺจํ ปสฺสีทตฺติ เอตฺถ อิมานิ วตฺตฺตฺนินิ ฯ

กาพนุทกาพวาสิ ปุสฺสเทวตฺเถโร กิร เจตियงฺกณฺ์ สมฺมชฺชิตฺวา
เอกํสํ อุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา สินฺหุวารกฺกุสมฺสนฺถตฺตมิว สมฺวิป-
ปฺกิณฺณวาลิกํ เจตियงฺกณฺ์ โอลฺเกนฺโต พุทฺธารมฺมณฺ์ ปิตฺติปาโมชฺชํ
อุปฺปาเทตฺวา อฏฺฐาสิ ฯ ตสฺมี ขณฺเ มาโร ปพฺพตฺปาเท
นิพฺพตฺตกาพมกฺกโฏ วย หุตฺวา เจตियงฺกณฺเ โคมยฺ วิปฺปกริณฺโต
คโต ฯ เถโร นาสกฺขิ อรหตฺตํ ปาปฺมุณฺิถุ สมฺมชฺชิตฺวา อคฺมาสิ ฯ
ทฺติยทิวเสปฺปิ ชรคฺคโว หุตฺวา ตาทิสเมว วิปฺปการมกาสิ ฯ
ตฺติยทิวเส วฏฺกปาทำ มนฺุสฺสตฺตภาวํ นิมฺมิณฺิตฺวา ปาเทน
ปริกสฺนฺโต อคฺมาสิ ฯ เถโร เอวฺรุโป วิภจฺจปฺริโส สมฺนฺตา
โยชนปฺปมาณฺสุ โภจฺรคามฺสุ นตฺถิ สฺยา นฺุ โข มาโรติ
จินฺเตตฺวา มาโรสิ ตฺวนฺุติ อหา ฯ อาม ภาเนเต มาโรมฺหิ
นทานิ โว วณฺเจตฺตุ อสฺกฺขินฺุติ ฯ ทิฏฺฐปฺพุโพ ตยา ตถาคโตติ ฯ
อาม ทิฏฺฐปฺพุโพติ ฯ มาโร นาม มหานฺุภาโว โหติ อิงฺฆ
ตาว พุทฺธสฺส ภาวโต อตฺตภาวสทิสํ อตฺตภาวํ นิมฺมิณฺาหิตี ฯ
น สกฺกา ภาเนเต ตาทิสํ รุปํ นิมฺมิณฺิถุ อปฺปิ โข ปน
ตํ สริกฺขกปฺปฏิรูปกํ นิมฺมิณฺิสฺสามิตี สกฺภาวํ วิชฺหิตฺวา พุทฺธ-
รูปสทิสฺเสน อตฺตภาเวณ อฏฺฐาสิ ฯ เถโร มารํ โอลฺเกตฺวา
อຍံ ตาว สราคสทิสฺสโมโห เอวํ โสภติ กถํ นฺุ โข
ภควา โส หิ สพฺพโส วิตราคทิสฺสโมโหติ พุทฺธารมฺมณฺ์ ปิตฺตี

*เล่มที่ ๑ เอกุตฺตริกวณฺณนา-ปญฺจก หน้า ๕๗๑

ปฏฺฐิตฺวา วิปสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ มาโร
วณฺจิตฺมฺหิ ตยา ฆนฺเตติ อห ฯ เถโรปี กิ อตฺถิ ชรมาร
ตาทิสํ วณฺเจตฺตุนฺติอห ฯ โลกนฺตฺรวิหารีปี ทตฺโต นาม
ทหฺรภิกฺขุ เจตฺยงฺกณฺํ สมฺมชฺชิตฺวา โอลเณฺโต โอลาทกสฺสณฺํ
ปฏฺฐิตฺถิ อฏฺฐ สฺมาปตฺติโยนิพฺพตฺเตติ ฯ ตโต วิปสฺสนํ
วฑฺฒเตตฺวา ผลตฺตยํ สจฺจมากาสิ ฯ ปรจฺจิตฺตํ ปสฺสิตฺติ เอตถ
อิมานิ วตฺถุนิ ฯ ติสฺโส นาม ทหฺรภิกฺขุ ชมฺพุโกลเจตฺยงฺกณฺํ
สมฺมชฺชิตฺวา สงฺการจฺจทฺทฺหนิ หตฺถเณน กเหตุวาว อฏฺฐาสิ ฯ
ตสฺมี ขณฺเ ติสฺสทตฺตเตโร นาม นาวาโต โอรุยฺห เจตฺยงฺกณฺํ
โอลเณฺโต ภาวิตจิตฺเตน สมฺมชฺชนฏฺฐานนฺติ ฉตฺวา ปญฺหา-
สสฺสํ ปุจฺจนิ ฯ อิตโร สพฺพิ วิสฺสชฺเชสิ ฯ อณฺณตฺรสมฺมีปี วิหารเ
เถโร เจตฺยงฺกณฺํ สมฺมชฺชิตฺวา วตฺตํ ปรจฺจฺฉินฺนฺติ ฯ โยนกวิสยโต
เจตฺยิ วนฺทกา จตฺตาโร เถรา อาคนฺตฺวา เจตฺยงฺกณฺํ ทิสฺวา
อนฺโต อปฺปวิสิตฺวา ทฺวารเเชว จตฺวา เอโก เถโร อฏฺฐ
กปฺเป อนฺุสฺสริ เอโก โสพฺส กปฺเป เอโก วิสฺติ กปฺเป
เอโก ตีส กปฺเป อนฺุสฺสริ ฯ เทวตา อตฺตมฺนา โหนฺตฺติติ เอตถ
อิทํ วตฺถุ ฯ เอกสฺมี กิร วิหารเ เอโก ภิกฺขุ เจตฺยงฺกณฺณจ
โพธิยงฺกณฺณจ สมฺมชฺชิตฺวา นหายิตฺตุํ คโต ฯ เทวตา อิมสฺส
วิหารสฺส กตกาโลโต ปฏฺฐาย เหว วตฺตํ ปุเรตฺวา สมฺมชฺชปฺพุโพ

*เล่มที่ ๑ ปริวารวณณา หน้า ๕๗๒

ภิกขุ นตฺถิติ ปสฺนุนจิตฺตา อากนฺตฺวา ปุปฺพหตฺถา อฏฺฐิสฺสุ ฯ
เถโร อากนฺตฺวา กตฺรคามวาสิกตฺถาติ อาท ฯ ฆนฺเต อิชฺเว
วสาม อิมสฺส วิหารสฺส กตฺกาลโต ปฏฺจาย เอวํ วตฺตํ ปุเรตฺวา
สมฺมุชฺชปุพฺโพ ภิกขุ นตฺถิติ ตุมฺหากํ ฆนฺเต วตฺเต ปสฺสิตฺวา
ปุปฺพหตฺถา จิตฺมฺหาติ เทวตา อาทฺสฺสุ ฯ ปสาทิกสํวตฺตนิยฺนติ
เอตฺถ อิทํ วตฺถุ ฯ เอกํ กิร อมจฺจปฺตฺตํ อภยตฺถेरณฺจ อารพฺภ
อัยฺย กถา อุทฺปาติ กิณฺนุ โข อมจฺจปฺตฺโต ปาสาทิกो
อภยตฺถโรติ อุโภปี เน เอกสฺมี จาเน โอลเกสฺสามาติ ฌาตกา
อมจฺจปฺตฺตํ อลงฺกริตฺวา มหาเจตฺยิ วนฺทาเปสฺสามาติ อคมฺสฺสุ ฯ
เถรมาตาปี ปาสาทิกํ จิวริ การเตตฺวา ปฺตฺตสฺส ปหิณฺนิ ปฺตฺโต
เม เกเส ฆนฺทาเปตฺวา อิมํ จิวริ ปารุปีตฺวา ภิกขุสงฺฆ-
ปริวฺโต มหาเจตฺยิ วนฺทตฺตติ ฯ อมจฺจปฺตฺโต ฌาติปริวฺโต
ปาจันทฺวารเณ เจตฺยงฺกณฺ์ อารุพฺโห ฯ อภยตฺถโร ภิกขุสงฺฆ-
ปริวฺโต ทกฺขิณทฺวารเณ เจตฺยงฺกณฺ์ อารุหิตฺวา เจตฺยงฺกณฺ์ เตน
สทฺธิ สมากนฺตฺวา อาท กิ ตฺวํอาวฺโส มหฺลลกตฺถेरสฺส
สมฺมุชฺชนฏฺจาเน กจฺวาริ ฆทฺเทตฺวา มยา สทฺธิ ยุกคาหิ
คณฺหสฺสิติ ฯ อตฺติตฺตภาเว กิร อภยตฺถโร มหฺลลกตฺถโร นาม
หุตฺวา กาชฺรคามे เจตฺยงฺกณฺ์ สมฺมุชฺชิ ฯ อมจฺจปฺตฺโต มหาอุปาสโก
หุตฺวา สมฺมุชฺชนฏฺจาเน กจฺวาริ คเหตฺวา ฆทฺเทสฺสิ ฯ สตฺถุ

*เล่มที่ ๑ เอกุตฺตริกวณฺณนา-ปญจก หน้า ๕๗๑

สาสัน กตฺ โหตีติ อิทํ สมมชฺชนวตฺตํ นาม พุทฺเธหิ
 วณฺณิตํ ฯ ตสฺมา ตํ กโรนฺเตน สตฺถุ สาสัน กตฺ โหติ ฯ
 ตตฺรียํ วตฺถุ ฯ อายสฺมา กิร สารีปฺตฺโต หิมวณฺตํ คนฺตฺวา
 เอกสฺมี ปพฺภาเร อสมฺมชฺชิตฺวาว นิโรธํ สมาปชฺชิตฺวา นิสีหิ ฯ
 ภควา อวชฺเชนฺโต เณรสฺส อสมฺมชฺชิตฺวา นิสินฺนภาวํ ฅตฺวา
 อากาเสนาคนฺตฺวา เณรสฺส ปฺรโต อสมฺมชฺชนญฺจําเน ปทานิ
 ทสฺเสตฺวา ปจฺจาคณฺนิ ฯ เถโร สมาปตฺติโต วุญฺจิติ ภควโต
 ปทานิ ทิสฺวา พลวหิโรตฺตปฺปํ ปจฺจูปญฺจเปตฺวา ชณฺณเกหิ
 ปตฺติญฺจาย อสมฺมชฺชิตฺวา นิสินฺนภาวํ วต เม สตฺถา อณฺณาลิ
 สงฺฆมชฺเชทานิ โจทฺถํ กาสฺสํมิตฺติ ทสฺพลสฺส สนฺตํกํ คนฺตฺวา
 วณฺทิตฺวา นิสีหิ ฯ ภควา กุหิ คโตสิ สารีปฺตฺตาติ วตฺวา
 น ปญฺจิปฺทานิ เต มยฺหิ อนนฺตเร จําเน จตฺวา วิจฺรณฺตสฺส
 อสมฺมชฺชิตฺวา นิสีหิตฺตฺนฺติ อายสฺมา ฯ ตโต ปญฺจาย เถโร
 คณฺจิกปญฺจิมญฺจจําเนปตฺติญฺจนฺโตปาเทน กจฺวริ วิยฺยหิตฺวา
 ติฏฺฐจติ ฯ

อตฺตโน ภาสฺปฺริยณฺตํ น อุกฺคณฺหาตีติ อิมสฺมี วตฺถุสฺมี
 เอตฺตํ สุตฺตํ อฺปลพฺภติ เอตฺตํโก วินิจฺฉโย เอตฺตํ สุตฺตณฺจ
 วินิจฺฉยณฺจ วกฺขามิตฺติ เอวํ อตฺตโน ภาสิตฺปฺริยณฺตํ น
 อุกฺคณฺหาติ ฯ อยํ โจทฺทสฺส ปฺริมกถา อยํ ปจฺฉิมกถา อยํ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๗๔

จุกิตกสฺส ปุริมกถา อัย ปจฺฉิมกถา เอตถ เอตตํ คยฺหุปคํ
เอตตํ น คยฺหุปกนฺติ เอวํ อนุคฺคณฺหนฺโต ปน ปรสฺส
ภาสปรียนฺตํ น อุกฺคณฺหาติ นาม ฯ อาปตฺตี น ชานาตีติ
ปาราชิกํ वा สงฺฆาติเสสํ วาติ สत्ตณฺนํ อาปตฺติกฺขนฺธานํ
นानาकरणํ น ชานาติ ฯ มฺลนฺติ เทว อาปตฺติยา มฺลानิ
กาโย จ วาจา จ ตานิ น ชานาติ ฯ สมฺทยนฺติ จ
อาปตฺติสมฺภูจानานิ อาปตฺติสมฺทโย นาม ตานि น ชานาติ ฯ
ปาราชิกาทินํ วตฺถุํ น ชานาตีติปิ วุตฺตํ โหติ ฯ นิโรธนฺติ
อัย อาปตฺติ เทสนาย นิรุชฺฌติ วุปรสมฺมตติ อัย วุจฺจฺจฺจฺจฺจ
เอวํ อาปตฺตินิโรธํ น ชานาติ ฯ สत्ต สมเถ น ชานนฺโต
ปน อาปตฺตินิโรธคามินี ปฏิปทํ น ชานาติ ฯ อธิกรณ-
ปญฺจเก ฯ อธิกรณํ นาม จตฺตาริ อธิกรณานิ ฯ อธิกรณสฺส
มฺลํ นาม เตตฺตีส มฺลानิ ฯ วิวาทาธิกรณสฺส ทฺวาทส มฺลानิ ฯ
อนฺวาทาธิกรณสฺส จุทฺทส ฯ อาปตฺตาธิกรณสฺส จ ฯ กิจฺจาธิ-
กรณสฺส เอกํ ฯ ตานิ ปฺรโต อาวิภวิสฺสนฺติ ฯ อธิกรณ-
สมฺทโย นาม อธิกรณสมฺภูจानํ ฯ วิวาทาธิกรณํ อญฺจารส
เภทกรวตฺถุนินิสฺสาย อุปฺปชฺชติ อนฺวาทาธิกรณํ จตฺสฺโส
วิปตฺติโย อาปตฺตาธิกรณํ สत्ตอาปตฺติกฺขนฺเช กิจฺจาธิกรณํ
จตฺตาริ สงฺฆกิจฺจฺจฺจฺจ อิมํ วิภากํ น ชานาตีติ อตฺถโถ ฯ
อธิกรณนิโรธํ น ชานาตีติ ฐมฺเมน วินเยน สत्ตฺถุสฺสเนน

*เล่มที่ ๓ เอกุตุตริกวณณนา-ปญจก หน้า ๕๖๕

มุลามูลิ กนตุวา วินิจญิ สมถิ ปาเปตุ น สกโกติ ฯ อิหิ
อธิกรณิ ทวิหิ อิหิ จตุหิ อิหิ ตีหิ อิหิ เอเกน สมเถน
สมมตีติ เอวิ สตุต สมเถ อชานนุโต ปน อธิกรณนิโรธคามินี
ปฏิปทํ น ชานาติ นาม ฯ วตุถุ น ชานาตีติ อิหิ
ปาราชิกสสุ วตุถุ อิหิ สงฆาติเสสสุสาติ เอวิ สตุตุนนํ
อาปตติกขนุชานํ วตุถุ น ชานาติ ฯ นิตานนุติ สตุตุนนํ
นกรานํ อิหิ สิग्ขาปทํ เอตุถ ปญญตตุติ อิหิ เอตุถาติ
น ชานาติ ฯ ปญญตตุติ น ชานาตีติ ตสฺมี ตสฺมี สิग्ขาปเท
ปจฺมปญญตตุติ น ชานาติ ฯ อนุปญญตตุตินนุติ ปุณฺปุ ปุณฺ ปญญตตุติ
น ชานาติ ฯ อนุสนุชิวจนปถนุติ กถานุสนุชิวินิจญยานุ-
สนุชิวเสน วตุถุ น ชานาติ ฯ ญตฺตี น ชานาตีติ สพุเพน
สพุพิ ญตฺตี น ชานาติ ฯ ญตฺติยากรณิ น ชานาตีติ
ญตฺติกัจจํ น ชานาติ ฯ โอสารณาทีสุ นวสุ จาเนสุ
ญตฺติกมฺมํ นาม โหติ ฯ ญตฺติพุตฺติยญตฺติจตุตถกมฺเมสุ ญตฺติยา
กมฺมปฺปตฺโต หตุวา ติจฺจตีติ น ชานาติ ฯ น ปุพุทฺทสฺสโล
โหติ น อปรกฺทสฺสโลติ ปุพุเพ กเถตพุพฺพจ ปจฺจนา กเถตพุพฺพจ
น ชานาติ ญตฺติ นาม ปุพุเพ จเปตพุพา ปจฺจนา น
จเปตพุพาตีปี น ชานาติ ฯ อกาลญญ จ โหตีติ กาลิ น
ชานาติ อนชฺฉนฺนิโจ อยาจิต ภาสตี ญตฺติกาลิปี ญตฺติกฺเขตฺตฺปี
ญตฺติโอกาลิปี น ชานาติ ฯ

*เล่มที่ ๑ ปวารวณณา หน้า ๕๗๖

มนุหตุตา โมมุหตุตาติ เกวลั อณฺญาณน โมมุหภาเวน
ชฺตงฺเก อานิสฺสั น ชานาติ ฯ ปาปิจฺโณติ เตน อรณฺยวาเสน
ปจฺจยลาภํ ปตฺถยมาโน ฯ ปวิเวกนฺติ กายจิตฺตอุปฺริวิเวกั ฯ
อิทฺมฏฺฐิตนฺติ อิมาย กลฺยาณาย ปฏฺฐิปตฺติยา อตุโถ เอตฺสฺสาติ
อิทฺมฏฺฐิ อิทฺมฏฺฐิโน ภาโว อิทฺมฏฺฐิตา ตั อิทฺมฏฺฐิตฺเวย
นิสฺสาย น อณฺณํ กิณฺจิ โลกามิสฺนฺติ อตุโถ ฯ

อุโปสถํ น ชานาตีติ นววิธั อุโปสถํ น ชานาติ ฯ
อุโปสถกมฺมนฺติ อธมฺเมน วคฺคาทีเกทํ จตฺตพฺพิธั อุโปสถกมฺมํ น
ชานาติ ฯ ปาฎิโมกฺขนฺติ เทว มาติกา น ชานาติ ฯ ปาฎิโมกฺ-
ขุทฺเทสนฺติ สพฺพิปี นววิธั ปาฎิโมกฺขุทฺเทสํ น ชานาติ ฯ
ปวารณฺนฺติ นววิธั ปวารณฺ น ชานาติ ฯ ปวารณา กมฺมํ
อุโปสถกมฺมสทิสเมว ฯ

อปาสาทิกปญฺจเก ฯ อปาสาทิกนฺติ กายทฺวจฺริตาที อกุสฺล-
กมฺมํวฺจฺจติ ฯ ปาสาทิกนฺติ กายสฺวจฺริตาที กุสฺล กมฺมํ วฺจฺจติ ฯ
อติเวเลนฺติ เวลั อติกมฺม พหุตรํ กาลั กุเลสฺ อุปฺปึ วิหารติ
อตุโถ ฯ โอตฺวาโรติ กิเลสํ อนุโต โอตฺรณฺ ฯ สงฺกิลิฏฺฐนฺติ
ทฺฏฺฐุลาปตฺติกายสฺสคฺคาทีเกทํ ฯ

วิสุทฺธิปญฺจเก ฯ ปวารณคหณน นววิธาปี ปวารณา
เวทิตพฺพา ฯ เสสั สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

ปญฺจก วนฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๑ เอกุตตริกาวณณา-ฉกุก หน้า ๕๗๗

ฉกุกเสตุ ฯ ฉ สามิจโยติ โส ฉ ภิกขุ อนพุทโตะ เต
จ ภิกขุ การุหา อัย ตตถ สามิจิ ยุณชนตายุสมนุโต
สกัม มา โว สกัม วินสฺสาติ อัย ตตถ สามิจิ อัย
เต ภิกขุ ปตฺโต ยาว เกทนาย ชาเรตพุโตะ อัย ตตถ
สามิจิ ตโต นิหริตฺวา ภิกขุหิ สหฺริ สํวิภชิตพุํ อัย
ตตถ สามิจิ อลฺลาตพุํ ปริปุจฺฉิตพุํ ปริปฺลหิตพุํ อัย
ตตถ สามิจิ ยสฺส ภวิสฺสติ โส หริสฺสตีติ อัย ตตถ สามิจิ
อิตฺติ อีมา ภิกขุปาฎิโมกฺเขเยว ฉ สามิจิโย ฯ ฉ ฉทนกาติ
ปฺลจเก วุตฺตา ปฺลจ ภิกขุณินฺนุทกสาฎิกาย สหฺริ ฉ ฯ
ฉ หากาเรหิตฺติ อลฺลชฺชิตา อลฺลฉานตา กุกฺกจฺจปกตฺตา อกฺปฺปิเย
กฺปฺปิยสฺสณฺณิตา กฺปฺปิเย อกฺปฺปิยสฺสณฺณิตา สติสมฺโมสาคิ ฯ ตตถ
เอกรตฺตฉารตฺตสฺสตาหาคิกฺกมาทิสฺสุ อาปคฺตี สติสมฺโมเสน
อาปชฺชติ ฯ เสสํ วุตฺตณฺนเมว ฯ ฉ อานิสฺสา วินยชเรติ ปฺลจเก
วุตฺตา ปฺลจ คฺสฺสาเชโย อุโปสโถติ อิมินาสหฺริ ฉ ฯ
ฉ ปรมานิตฺติ ทสาหปรมํ อติเรกจิวริ ชาเรตพุํ มาสปรมนฺเตน
ภิกขุณา ตํ จิวริ นิภฺจิปิตพุํ สนฺตรุตฺตรปรมนฺเตน ภิกขุณา
ตโต จิวริ สาทิตพุํ ฉกุกตฺตปรมํ ตฺถุหิฏฺเฐน อุทฺทิสฺส
จาทพุํ นวํ ปน ภิกขุณา สนฺถตํ การาเปตฺวา ฉพุพฺพสฺसानิ
ชาเรตพุพานิ ฉพุพฺพสฺสปรมตา ชาเรตพุํ ติโยชนปรมํ
สหนฺตฺตา หาเรตพุพานิ ทสาหปรมํ อติเรกปตฺโต ชาเรตพุโ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๗๘

สตตทาหปรมฺ สนนฺธิการกํ ปรีภูจชิตพฺพานิ ฉารตตปรมนฺเตน
 ภิกฺขุณา เตน จีวเรน วิปฺปวสิตพฺพิ จตฺตกํสปรมฺ อหฺมเตยฺยํส-
 ปรมฺ ทฺวํคฺคฺลปพฺพปรมฺ อาทาตพฺพิ อฏฺจจฺคฺคฺลปรมฺ มณฺจปฺปฏิปาทกํ
 อฏฺจจฺคฺคฺลปรมฺ ทนฺตกฏฺจฺจฺนฺติ อิติ อิมานิ จุทฺทส ปรมานิ ฯ
 ตตฺถ ปจฺมานิ ฉ เอกํ ฉกํ ฯ ตโต เอกํ อปเนตฺวา เสเสสุ
 เอเกกํ ปกฺขิปิตฺวาติอาทินา นเยน อณฺณานิปี ฉกฺกานิ
 กาทพฺพานิ ฯ ฉ อาปตฺติโยติตีฉิ ฉกฺกานิ อนฺตรเปยฺยาเล
 วุตฺตานิ ฯ ฉ กมฺมานิติตฺตชฺชนิยนฺยสพฺพพฺพาชนิยปฺปฏิสารณิยานิ
 จตฺตารี อาปตฺติยา อทสฺสเน จ อปฺปฏิกมฺเม จ วุตฺตทฺวยํปี
 เอกํ ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสกุเค เอกนฺติ ฯ ฉ นหาเนติ
 โอเรนทฺตมาสํ นหาเน ฯ วิปฺปกตจิวราทิ ฉกฺกทฺวยํ กจินฺกฺขนฺชเก
 นิทฺทิฏฺฐิ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

ฉกฺก วณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

สตฺตเกสุ ฯ สตฺต สามิจิโยติ ปฺพเพ วุตฺเตสุ ฉสุ ตา
 จภิกฺขุณี อนพฺภิตา ตา จ ภิกฺขุณีโย การฺยหา อํ
 ตตฺถ สามิจิติ อิมํ ปกฺขิปิตฺวา สตฺต เวทิตพฺพา ฯ สตฺต
 อธฺมมิกา ปฺปฏิญฺญาตกรณฺชาติ ภิกฺขุ ปาราชิกํ อชฺฌาปนฺโน
 โหติ ปาราชิกเณ โจทฺยมาโน สงฺฆาติเสสํ อชฺฌาปนฺโนมฺหิติ
 ปฺปฏิชานาติ ตํ สงฺโฆ สงฺฆาติเสเสน กาทเรติ อธฺมมิกํ
 ปฺปฏิญฺญาตกรณฺนฺติ เอวํ สมถกฺขนฺชเก นิทฺทิฏฺฐา ฯ ธฺมมิกานิ

*เล่มที่ ๓ เอกุตฺตริกวณฺณนา-อฎฺฐก หน้า ๕๗๕

ตตฺเถว นิตฺทิกฺกุจฺจา ๑ สตฺตฺนํ อนุปตฺติ สตฺตฺาหกรณฺเยน
 คนฺตฺนฺติ วสฺสุปนายิกกฺขนฺชเก วุตฺตํ ๑ สตฺตฺานิสฺสา วินยชเรติ
 ตสฺสาเชยฺโย อุโปสโถ ปวารณาติ อิมฺหิ ทฺวิหิ สทฺธิ ปญฺจเก
 วุตฺตา ปญฺจ สตฺต โหนฺติ ๑ สตฺตฺ ปรมาณฺติ ฉกฺเก วุตฺตฺานิเยว
 สตฺตฺกเวสเน โยเชตฺตพฺพานิ ๑ กตฺจิวรฺนฺติอาทินิ เทว สตฺตฺกานิ
 กจฺนิกฺขนฺชเก นิตฺทิกฺกุจฺจฺจฺจฺจ ๑ กิกฺขุสฺส น โหติ อาปตฺติ
 ทฏฺฐพฺพา กิกฺขุสฺส โหติ อาปตฺติ ทฏฺฐพฺพา กิกฺขุสฺส โหติ
 อาปตฺติ ปฏฺฐิกตพฺพาติ อิมานิ ติณฺน สตฺตฺกานิ ๑ เทว อธมฺมิกานิ
 เอกํ ชมฺมิกํ ๑ ตานิ ติณฺนปิ จมฺเปยฺยกฺขนฺชเก นิตฺทิกฺกุจฺจฺจ ๑
 อสทฺชมฺมาติ อสตํ ชมฺมา อสนฺโต วา ชมฺมา อโสภณฺนา
 หีนา ลามกาทิ อตฺโถ ๑ สทฺชมฺมาติ สตํ พุทฺธาทินํ ชมฺมา
 สนฺโต วา ชมฺมา สุนฺทฺรา อุตฺตมาติ อตฺโถ ๑ เสสํ สพฺพตฺถ
 อุตฺตฺานเมวาทิ ๑

สตฺตฺกวณฺณนา นิฎฺฐิตา ๑

อฎฺฐเกสุ ๑ อฎฺฐจฺจฺจฺจฺจ สํเสติ น มยฺ อิมินา กิกฺขุณา สทฺธิ
 อุโปสถํ กริสฺสาม วินา อิมินา กิกฺขุณา อุโปสถํ กริสฺสาม
 น มยฺ อิมินา กิกฺขุณา สทฺธิ ปวาเรยฺยาม สงฺฆกมฺมํ
 กริสฺสาม อาสเน นิสฺสีทิสฺสาม ยาคฺุปาเน นิสฺสีทิสฺสาม
 ภตฺตคฺเค นิสฺสีทิสฺสาม เอกจฺจฺจฺจเน วสฺสีทิสฺสาม ยถาวุทฺถํ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๘๐

อภิวาทนํ ปจฺจุปฺภูจํ อณฺชลิกมมํ สามีจิกมมํ กริสฺสาม วินา
อิมินา ภิกฺขุณา กริสฺสามาติ เอวํ โกสมฺพิทกฺขนฺธเก วุตฺเต
อานิสฺเส ๑ ทฺตฺยอฏฺฐเกปี เอเสว นโย ๑ ตมฺปิ หิ เอวเมว
โกสมฺพิทกฺขนฺธเก วุตฺตํ ๑ อฏฺฐ ยาวตฺตฺยกาติ ภิกฺขุณํ เตรสเก
จตฺตาโร ภิกฺขุณินํ สตฺตรสเก ภิกฺขุหิ อสาธารณา จตฺตาโรติ
อฏฺฐ ๑ อฏฺฐหากาเรหิ กุลานิทฺุเสตีติ กุลานิ ทุเสตี ปฺุปฺเพน
วา ผลเนน วา จุณฺเณน วามตฺตฺยกาย วา ทนฺตกฏฺฐเณ
วา เวพฺุณา วา เวชฺชีกาย วา ชงฺฆมฺเปสนิกเนน วาติ อิมฺเห
อฏฺฐหิ ๑ อฏฺฐ มาติกา จีวรกฺขนฺธเกอปรฺวา อฏฺฐ กจिनกฺขนฺธเก
วุตฺตา ๑ อฏฺฐหิ อสทฺทฺมเมหีติ ลาเภนอลาเภน ยเสน อยเสน
สกฺกาเรณ อสกฺกาเรณ ปาปิจฺจตฺตาย ปาปมิตฺตตฺตาย ๑
โลกธมฺมา นาม ลาเภ สาราโค อลาเภ ปฏฺวิโรโร ยเส อยเส
ปัสสาย นินฺุทาย สุเข สาราโค ทฺกฺเข ปฏฺวิโรโรติ ๑ อฏฺฐจฺจฺกิก
มุสฺวาาโทติ วินิชาย สลฺยณฺุติ อิมินา สทฺธิ ปาลิยํ อากเตหิ
สตฺตฺหีติ อฏฺฐหิ องฺเคหิ อฏฺฐจฺจฺกิก ๑ อฏฺฐ อูโปสถงฺคานีติ
ปาณํ น หลฺยเณ น จาทินฺนมาทฺยเ
มุสฺวา น ภาเส น จ มชฺชโป สฺยิยา
อพฺุรหฺมจฺริยา วิรเมยฺย เมถฺุณา
รตฺตี น ภูณฺเชยฺย วิกาลโกชนํ ๑

*เล่มที่ ๓ เอกุตุตริกวณณา-อฎจก หน้า ๕๘๑

มาลี น ชาเร น จ คนุชมาจเร

มณเจ ฉมายิว สเยถ สนุถเต

เอตํ หิ อฎจงกิกมาหุโปสถํ

พทุเชน กุกุขนุคคณา ปกาสิตนุติ

เอวํ วุตตานิ อฎจ ๑ อฎจ ทูเตยุงคานีติ อิช ภิกุขเว ภิกุข

โสดา จ โหติ สวาเวตา จาติอาทินา นเยน สงฆเมทเก

วุตตานิ ๑ ติตถียวตตานิ มหาขนุชเก นินุทิกุจจา ๑ อนติริตตา

จ อติริตตา จ ปวารณสิกขาปเท นินุทิกุจา ๑ อฎจนุณํ

ปจจฎจาทพพนุติ ภคตคฤเก วุฑฒภิกุขินันํ อาสนมปิ ตาส์เยว

ทาทพพิ ๑ อุปาสิกาคิ วิสาขา ๑ อฎจจานีสัสสา วินยชเรติ ปณจเก

วุตเตสุ ปณจสุ ตสฺสาเชยโย อุโปสโถ ปวารณา สงฆกมมุนติ

อิมे ตโย ปกฺกขิปิตฺวา อฎจเวทิตพฺพา ๑ อฎจ ปริมานีติ ปุพฺเพ

วุตตปริมานเว อฎจกวเสน โยเชตฺวา เวทิตพฺพานิ ๑ อฎจสุ

ชมฺเมสุ สมฺมาวคฺคิตพพนุติ น ปกตตตสฺส ภิกุขโน อุโปสโถ

จเปตพฺโพ น ปวารณา จเปตพฺพาทิอาทินา นเยน สมถกฺขนุชเก

นินุทิกุเจสุ อฎจสุ ๑เสลํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๑

อฎจกวณณา นินุจิตา ๑

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๘๒

นวเกสุ ๑ นว อาฆาตวตฺถุนีติ อนตฺถมฺเม อจรีติอาทีนึ
นว ๑ นว อาฆาตปฏิวินยาติ อนตฺถมฺเม อจรี ตํ กุเตตฺถ
ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวินตฺตีติอาทีนึ นว ๑ นว วินิตวตฺถุนีติ
นวหิ อาฆาตวตฺถุหิ อารติ วิตติ เสตฺถมาโต ๑ นวหิ สงฺโฆ
ภิชฺชตีติ นวณฺนํ วา อูปาลิ อติเรกนวณฺนํ วา สงฺฆราชา
เจว โหติ สงฺฆเกโท จาติ ๑ นว ปริมาณิ ปุพฺเพ
วุตฺตปริมาณว นวกวเสน โยเชตฺวา เวทิตพฺพานิ ๑ ตณฺหา-
มุลกา นาม ตณฺหํ ปฏิจฺจ ปริเยสนา ๑ ปริเยสนํ ปฏิจฺจ
ลาโภ ๑ ลาภํ ปฏิจฺจ วินิจฺฉโย ๑ วินิจฺฉยํ ปฏิจฺจ ฉนฺทราโค ๑
ฉนฺทรากํ ปฏิจฺจ อชฺโฆसानํ ๑ อชฺโฆसानํ ปฏิจฺจ ปริคฺคโห ๑
ปริคฺคหํ ปฏิจฺจ มจฺฉริยํ ๑ มจฺฉริยํ ปฏิจฺจ อารกฺขา ๑
อารกฺขาธิกรณา ทณฺฑาทานสฺตฺถาทานกลหวิคฺคหวิวาทตฺถวํ-
เปสฺสณฺณมฺสาวาทา ๑ นววิธมานาติ เสยฺยสฺส เสยฺโยหมสฺสมิติ
มานาทโย ๑ นว จีวรานีติ ติจีวรนฺติ วา วสุตฺถิสาสฺสากาติ
วาติอาทีนา นเยน วุตฺตานิ ๑ น วิกปฺเปตพฺพานีติ อธิจฺจิต-
กาลโต ปฏิจฺจ น วิกปฺเปตพฺพานิ ๑ นว อธมฺมิกานิ ทานานีติ
สงฺฆสฺส ปริณตํ อณฺณสงฺฆสฺส วา เจตฺถิสฺส วา ปุคฺคตฺถสฺส
วา ปริณามติ เจตฺถิสฺส ปริณตํ อณฺณเจตฺถิสฺส วา สงฺฆสฺส
วา ปุคฺคตฺถสฺส วา ปริณามติ ปุคฺคตฺถสฺส ปริณตํ อณฺณ-

*เล่มที่ ๑ เอกุตุตริกวณณนา-ทสก หน้า ๕๘๓

ปุกุลลสุส วา สงฺฆสุส วา เจตียสุส วา ปริณามะตีติ เอว
วุตฺตานิ ๑ นว ปฏิกุคฺหา ปรีโภกาติ เอเตสํเยว ทานานํ
ปฏิกุคฺหา จปรีโภกา จ ๑ ตีณิ ฌมฺมิกานิ ทานานีติ สงฺฆสุส
ทินฺนํ สงฺฆสุเสว เทติ เจตียสุส ทินฺนํ เจตียสุเสว ปุกุลลสุส
ทินฺนํ ปุกุลลสุเสว เทตีติ อิมานิ ตีณิ ๑ ปฏิกุคฺหปรีโภกาปิ
เตสํเยว ปฏิกุคฺหา จ ปรีโภกา จ ๑ นว อฌมฺมิกา สลฺยตฺตติโยติ
อฌมฺมวาที ปุกุลโลอฌมฺมวาที สมฺพหฺลฺลา อฌมฺมวาที สงฺฆมฺมิ
เอว ตีณิ ติกานิ สมถกฺขนฺนเก นิตฺติฎฺฐานิ ๑ ฌมฺมิกา
สลฺยตฺตติโยปิ ฌมฺมวาที ปุกุลโลติอาทินา นเยน ตตฺเถว
นิตฺติฎฺฐา ๑ อฌมฺมกมฺเมเทว นวกานิ โอวาทวคฺคสุส ปจฺม-
ลิกฺขาปทนิตฺเตเส ปาจิตฺตียวเสนวุตฺตานิ ๑ ฌมฺมกมฺเม เทว
นวกานิ ตตฺเถว ทุกฺกภูวเสน วุตฺตานิ ๑ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตานเมวาทิ ๑

นวก วณณนา นิฎฺฐิตา ๑

ทสเกสุ ๑ ทส อาฆาตวตฺถุนีติ นวเก วุตฺตานิ นว
อฏฺฐาเน วา ปน อาฆาโต ชายตีติ อิมินา สทุธี ทส
โหนติ ๑ อาฆาตปฏฺวิวินยาปี ตตฺถ วุตฺตา นว อฏฺฐาเน วา
ปน อาฆาโต ชายติ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏฺวิเนตีติ
อิมินา สทุธี ทส เวทิตพฺพา ๑ ทส วินีตวตฺถุนีติ ทสहि

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๘๔

อาฆาตวตฺถุหิ วิรตีสงฺขาทานิ ทส ฯ ทสวตฺถุกา มิจฺฉาทิฏฺฐิตี
นตฺถิ ทินฺนุนฺตืออาทิวเสน เวทิตพฺพา ฯ อตฺถิ ทินฺนุนฺตืออาทิวเสน
สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ สสฺสโต โลโกตืออาทิวเสน ปน อนฺตคาหิกา ทิฏฺฐิ
เวทิตพฺพา ฯ ทส มิจฺฉตฺตา มิจฺฉาทิฏฺฐืออาทโย มิจฺฉาวิมฺตฺติ-
ปรีโยसानา ฯ วิปรีตา สมฺมตฺตา ฯ สลากกาหา สมถกฺขนฺธเก
นินฺทฺทิฏฺฐา ฯ ทสหงฺเคหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ อฺพฺพาหิกาย
สมฺมมนฺนิตพฺโพติ สีลวา โหตฺตีตืออาทินา นเยน สมถกฺขนฺธเก
วตฺเตหิ ฯ ทส อาทินฺวา ราชนฺเต ปฺรปฺปเวสเน ราชสิกฺขาปเท
นินฺทฺทิฏฺฐา ฯ ทส ทานวตฺถุณีติ อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ
มालาคนฺธํ วิเลปนํ เสยฺยวสถํ ปทีเปยฺยํ ฯ ทส รตนานีติ
มฺตฺตามณฺเฑพฺริยาทีนํ ทส ฯ

ทส ปัสฺสูกฺคานีติ โสสานิกํ ปาปณฺณิกํ อุนฺทฺรขายิตํ
อฺปฺจิกขายิตํ อคฺคิทพฺพตฺมํ โคขายิตํ อชฺชิกขายิตํ ญฺูปจิวฺรํ อภิเสกีย
คตฺปฏฺฐียาคตฺนฺตือ เอเตสุ อฺปฺสมฺปฺนฺเนน อฺสฺสูกฺกํ กาทพฺพิ ฯ ทส
จิวฺรชารณานีติ สพฺพนึลกาทิจิวฺรานิ ชาเรนตีติ วตฺถวเสน ทสชาติ
กฺรฺรณฺทึยํ วตฺถํ ฯ มหาอฏฺฐกฺคายํ ปน นวสุ กปฺปียจิวฺเรสุ
อฺทกฺสาฎฺฐิกํ วา สงฺกจฺฉิกํ วา ปกฺขิปิตฺวา ทสชาติ วตฺถํ ฯ
อวฺนฺทึยปฺกฺคลา เสนาสนกฺขนฺธเก นินฺทฺทิฏฺฐา ฯ อกฺโกสวตฺถุณี
โอมสวาเท นินฺทฺทิฏฺฐานิ ฯ ทส อการา เปสฺสญฺญสิกฺขาปเท
นินฺทฺทิฏฺฐา ฯ ทส เสนาสนานีติ มณฺโใจ ปิจํ ภิสึ พิมฺโพหนํ

*เล่มที่ ๓ เอกุตฺตริกวณฺณนา-เอกาทส หน้า ๕๘๕

จิมลิกา อุตฺตรตฺตรณํ ตฺนุฎิกกา จมฺมขณฺโฑ นิสินฺนํ ปฺจจตฺตรณํ
ติณฺสนฺดาโร ปณฺณสนฺดาโรติ ฯ ทส วรานิ ยาจีสูติ วิสาขา
อฏฺฐ สฺสทฺโธทนมหาราชา เอกํ ชีวโก เอกํ ฯ ยาคุอนิสฺสา
จ อกปฺปิยฺมฺसानิ จ เกสชฺชกฺขนฺธเก นิตฺติภูจฺจานิ ฯ เสถ์
สพฺพตฺต อุตฺตานเมวาทิ ฯ

ทสกวณฺณนา นิฎฺฐิตา ฯ

เอกาทสเกสุ ฯ เอกาทสชาติ ปณฺทกาทโย เอกาทส ฯ
เอกาทส ปาทุกาติ ทส รตนมยา เอกา กฏฺฐปาตุกา
ติณฺปาตุกา มุณฺชปาตุกา ปพฺพชปาตุกาทโย ปน กฏฺฐปาตุก-
สงฺกหเมว กจฺจนฺติ ฯ เอกาทส ปตฺตชาติ ตมฺพโลทมเยน วา
ทารุมเยน วา สทฺธิ์ ทส รตนมยา ฯ เอกาทส จีวรานิติ
สพฺพนีสกาทินิ ฯ เอกาทส ยาวตตฺตียกาติ อุกฺขิตฺตานวตฺตติกา
ภิกฺขุณี สงฺฆมาทิสเสสา อฏฺฐ อริฎฺฐโจ จณฺทกาพีติ ฯ เอกาทส
อนฺตรายิกา นาม น สีมฺนิมิตฺตชาติอาทโย ฯ เอกาทส จีวรานิ
อริฎฺฐจาทพฺพานิติ ติจีวรํ วสฺสติกสาฎฺฐิกา นิสินฺนํ ปฺจจตฺตรณํ
กณฺฑปฺปฏิจฺฉาติ มุขปฺลณฺจนโຈພໍ ปรិภฺขารโຈພໍ อุกฺทกสาฎฺฐิกา
สงฺกจฺฉิกาทิ ฯ น วิกปฺเปตฺตพฺพานิติ เอตาเนว อริฎฺฐจิตกาลโต
ปฏฺฐาย น วิกปฺเปตฺตพฺพานิ ฯ กณฺฐิกา จ วิธา จ สุตฺตมเยน
สทฺธิ์ เอกาทส โหณฺติ ฯ เต สพฺเพ ขุทฺทกกฺขนฺธเก นิตฺติภูจฺจา ฯ
ปจฺวิโย ปจฺวิสติภฺขาปเท นิตฺติภูจฺจา ฯ นิสฺสยปฺปฏิปฺสฺสทฺธิโย

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๘๖

อุปชฌายมฺหา ปณฺจ อัจฉิมฺหา จ เอวํ เอกาทส ๑ อวฺนทีย-
ปฺกฺคฺลา นคฺเคน สทฺธิ เอกาทส เต สพฺเพ เสนาสนกฺขนฺธเก-
นิตฺทิกฺกา ๑ เอกาทส ปรมานี ปฺพเพ วุตฺเตสุ จุฑทสฺสุ
เอกาทสกฺวเสน โยเชตฺวา เวทิตฺพฺพานี ๑ เอกาทส วรานีตี
มหาปชาปติยา ยาจิตฺวเรน สทฺธิ ปฺพเพ วุตฺตานี ทส ๑
เอกาทส สีมาโทสา อติชฺทูทกสํมํ สมฺมณฺณนฺตฺติอาทินา นเยน
กมฺมวคฺเค อากมฺิสฺสนฺติ ๑ อุกโกสกปรีภาสเก ปฺกฺคฺเล เอกา-
ทสาทินฺวา นาม ๑ โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุกโกสกปรีภาสโก
สพฺรหฺมจารินี อริยุปฺวาที อฏฺฏจฺานเมตํ อนวกาโส ยํ โส
เอกาทสนฺนํ พฺยสนนํ น อณฺณตฺรํ พฺยสนํ นิกจฺเฉยฺย ๑
กตเมสํ เอกาทสนฺนํ ๑ อนนฺทิตํ นาทิกจฺจฺติ อธิคฺตา ปรีหายตี
สทฺธมฺมสฺส น โวทายนฺติ สทฺธมฺเมสฺสุ วา อวฺมานโก โหตี
อนนฺทิตฺ วา พฺรหฺมจริยํ จรตี อณฺณตฺรํ วา สงฺกิลิกฺกจฺ
อาปคฺตี อาปชฺชตี สิกฺขํ วา ปจฺจกฺขาย หินายาวคฺคตี
คาพฺหํ วา โรคาตงฺกํ สฺุสตี อุมฺมาทํ วา ปาปฺณตี
จิตฺตกฺเขปํ สมฺมูพฺโห กาลํ กโรตี กายสฺส เกทา
ปรมฺมรณา อปายํ ทฺุคฺคตี วินิปาตี นริยํ อุปชฺชตีตี ๑ เอตฺถ
จ สทฺธมฺโมตี พุทฺธวณฺํ อธิปฺเปตี ๑ อาเสวิตายาตี อาทิตฺ

*เล่มที่ ๓ เอกุตฺตริกวณฺณนา-เอกาทส หน้า ๕๘๗

ปฏฺจาย เสวิตาย ๑ ภาวิตายาติ นิปฺผาทิตาย วฑฺฒิตาย วา ๑
พหุสีกตฺตายาติ ปฺนปฺปฺนํ กตฺตาย ๑ ยานีกตฺตายาติ สฺยุตฺตยาน-
สทิสาย กตฺตาย ๑ วตฺถุกตฺตายาติ ยถา ปตฺติฏฺจา โหติ เหว
กตฺตาย ๑ อนุฏฺจิตฺตายาติ อนุ อนุ ปวตฺติตฺตาย นิจฺจาทิฏฺจิตฺตายาติ
อตฺโถ ๑ ปริจิตฺตฺตายาติ สมนุตฺโต จิตฺตํ สพฺพทิสาสฺส จิตฺตํ
อจิตฺตํ อภิวฑฺฒิตฺตายาติ อตฺโถ ๑ สฺสสมารทฺชฺตายาติ สฺสฏฺจ
สมารทฺชฺชวสีกาวํ อฺปนิตฺตายาติ อตฺโถ ๑ น ปาปกํ สฺสปีนฺนติ
ปาปกเมวณ ปสฺสตี ภาทฺทกํ ปน วฑฺฒิการณญฺตํ ปสฺสตี ๑
เทวตารกฺขนฺตีติ อารกฺขเทวตา ฌมฺมิกํ รกฺขํ ปจฺจ
ปฏฺจาเปนตี ๑ ตฺวญฺจํ จิตฺตํ สมาริยตีติ จิปปํ สมาริยตี ๑
อฺตฺตฺตริ อปฺปฏฺวิชฺฌนฺโตติ เมตฺตชฺฌมานโต อฺตฺตฺตริ อรหตฺตํ
อสจฺฉิกโรนฺโต เสโฆ วา ปฺนุชฺชโน วา หุตฺวา กาลํ กโรนฺโต
พฺรหฺมโลกฺอุปโก โหติ ๑ เสสํ สพฺพตฺถ อฺตฺตฺตานเมวตี ๑

เอกาทสกวณฺณนาปริโยสานา

เอกุตฺตริกวณฺณนา นิฏฺจิตา ๑

อุโปสถาทิปุจฉาวิสัชชนวณณนา

อุโปสถกมฺมสฺส โโก อาทีติอาทีนํ ปุจฉานํ วิสัชชนเน ๑
สามคฺคี อาทีติ อุโปสถํ กริสฺสามาติ สีมํ โสเชตฺวา
ฉนฺทปาริสฺสุทฺธี อหริตฺวา สนฺนิปตฺตานํ กายสามคฺคี อาที ๑
กิริยา มชฺเฌติ ปุพฺพกิจฺจํ กตฺวา ปาฎิโมกฺขํ โอสารณฺกิริยา
มชฺเฌ ๑ นิฏฺฐานํ ปรีโยसानนฺติ ตตฺถ สพฺเพเหว สมคฺเคหิ
สมฺโมทมานเนหิ อวิวทมานเนหิ สิกฺขิตพฺพนฺติ อิทํ ปาฎิโมกฺ-
ขนิฏฺฐานํ ปรีโยसानํ ๑ ปวารณากมฺมสฺส สามคฺคี อาทีติ
ปวารณํ กริสฺสามาติ สีมํ โสเชตฺวา ฉนฺทปวารณํ อหริตฺวา
สนฺนิปตฺตานํ กายสามคฺคี อาที ๑ กิริยา มชฺเฌติ ปวารณตฺตติ
จ ปวารณกถา จ มชฺเฌ ๑ สงฺฆนวกสฺส ปสฺสนุโต ปฎิ-
กริสฺสามิติ วจนํ ปรีโยसानํ ๑ ตชฺชนียกมฺมาทิสฺสุ วตฺถุ นาม
เยน วตฺถุนากมฺมารโห โหติ ตํ วตฺถุ ๑ ปุคฺคโลติ เยน
ตํ วตฺถุ กตํ โสปุคฺคโล ๑ กมฺมวาจา ปรีโยसानนฺติ
กตํ สงฺฆน อิตฺถนฺนามสฺสภิกฺขุโน ตชฺชนียกมฺมํ ขมติ
สงฺฆสฺส ตสฺมา ตฺถุหิ เอวเมตํ ธารยามีติ เอวํ ตสฺสา
ตสฺสา กมฺมวาจาย อวसानวจนํ ปรีโยसानํ ๑ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตตานเมวาทิ ๑

อุโปสถาทิวิสัชชนวณณนา นิฏฺจिता ๑

อตุถวเสปกรณวณณา

อตุถวเส ปกรณ ๑ ทส อตุถวเสตีอาทีสุ ยั วตุตพัพพิ
ตัม ปจรมปาราชิกวณณนายเมว วตุตัม ๑ ยัม สงฆสมุญฺหุ ตัม
สงฆมหาสูตีอาทีสุ อูปริมัม อูปริมัม ปทัม เหฏฺฐิมสฺส เหฏฺฐิมสฺส
อตุถโถ ๑ อตุถสตุตัม ชมฺมสตนฺตีอาทีมฺหิ ปน ยเทตัม ทสสุ ทสสุ
เอเกกัม มฺหึ กตุวา ทสภขตุตัม โยชนาย ปทสตุตัม วตุตัม ๑ ตตุถ
ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส ปทสตุต วเสน อตุถสตุตัม ปุริมสฺส ปุริมสฺส
วเสน ชมฺมสตุต เวทิตพัพพิ ๑ อถวา เย ทส อตุถวเส ปฏิจฺจ
ตถาคเตน สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตตุตัม เย ปุพฺเพ
ปจรมปาราชิกวณณนายํ ตตุถ สงฆสมุญฺหุตา นาม สงฆสมุ
สมุญฺหุภาโว สมุญฺหุ เทวาคิ อากตญฺจानเน วिय สมุญฺหุ ฆนฺเตติ
วจนสมฺปฏิจฺจนภาโว โย จ ตถาคตสฺส วจนํ สมฺปฏิจฺจติ
ตสฺส ตัม ทีฆรตุตัม หิตาย สุขาย โหติ ตสฺมา สงฆสมุ
สมุญฺหุ ฆนฺเตติ มม วจนํ สมฺปฏิจฺจนตตุตัม ปญฺญเปสฺสามิ
อสมฺปฏิจฺจนเน จ อาทีนํว สมฺปฏิจฺจนเน จ อาณิสฺสํ ทสฺเสตฺวา
น พลภฺกการเณอภิกฺกวิตฺวาติ เอตมฺตตุตัม อาวิกโรนฺโต อาห
สงฆสมุญฺหุตา ยาคิ เอวมาทีนา นเยน วณฺณิตา ๑ เตสํ อิศ
ทสภขตุตัม อากตตุตา อตุถสตุตัม ตทตุถโชตฺกานญจ ปทานํ วเสน
ชมฺมสตุต เวทิตพัพพิ ๑ อิมานิ อตุถโชตฺกานํ นินฺรุตฺตึนํ วเสน

*เล่มที่ ๑ ปริวารวณณา หน้า ๕๕๐

นิรุตติสตัดัง ชมฺมฏฏานันํ นิรุตฺตินันํ วเสน นิรุตฺตีสตฺตุนฺติ เทว
นิรุตฺตีสตฺตานี ฯ อตฺตสฺเต ฅาณสฺตัง ชมฺมสฺเต ฅาณสฺตัง ทฺวีสุ
นิรุตฺตีสเตสุ เทว ฅาณสฺตานีติ จตฺตารี ฅาณสฺตานี จ
เวทิตพฺพานี ฯ

อตฺตสฺตัง ชมฺมสฺตัง เทว จ นิรุตฺตีสตฺตานี
จตฺตารี ฅาณสฺตานี อตฺตวเสปกรณฺเตติ
หิ ยํ วุตฺตัง อิทฺเมตัง ปฏฺิจฺจ วุตฺตุนฺติ ฯ
อตฺตวเสปกรณฺวณณา นิฎฺฐิตา ฯ
อิติ สมนุตปาสาทิกาย
วินยสํวณณาย มหาวคฺควณณา นิฎฺฐิตา ฯ

ปจฺมคทาสาขกณิกาวณณนา

เอกัถิ จีวรํ กตฺวาติ เอกสฺมี อังเส จีวรํ กตฺวา สาธุกํ
อุตฺตฺราสงฺกํ กริตฺวาติ อตฺโถ ๑ ปคฺคณฺหิตฺวาน อลฺขลฺลนฺติ
ทสนขสโมชานสมุชฺชถํ อลฺขลฺลํ อุกฺขิปิตฺวา ๑ อาสีสมานรฺูโปวาทิ
ปจฺจาसीสมานรฺูโป วิย ๑ กิสฺส ตฺวํ อธิมาคฺโตติ เกน การณน
กิมถํ ปตฺถยมาโน ตฺวํ อธิ อากฺโต ๑ โโก เอวมาห ๑
สมฺมาสมพุทฺโธ ๑ กํ เอวมาห ๑ आयสฺมนฺตํ อุปาถิ ๑ อิติ
อายุสฺมา อุปาถิกวณฺตํ อุปสงฺกमितฺวา ทฺวิสุ วินยฺสุติ
อิมํ คถํ ปุจฺฉิ ๑ อถสฺส ภควา ภทฺทโก เต อุมฺมงฺโกติ-
อาทีนํ วตฺวา ตํ วิสฺสชฺเชติ ๑ เอเสว นโย สพุพฺพถ ๑
อิติ อิมํ สพุพฺพญฺเห พุทฺธกาเล อุปาถิตฺเถโรปุจฺฉิ ๑ ภควา
พุยาภาสิ ๑ สงฺคีติกาเล ปน มหากสฺสปตฺเถโร ปุจฺฉิ ๑
อุปาถิตฺเถโร พุยาภาสิ ๑ ตตฺถ ภทฺทโก เต อุมฺมงฺโกติ ภทฺทกา
เต ปญฺญา ๑ ปญฺญา หิ อวิชฺชนฺธการโต อุมฺมุชฺชิตฺวา จิตฺตฺตา
อุมฺมงฺโกติ วุจฺจติ ๑ ตคฺฉมาติ การณฺตฺเถ นินฺปาโต ๑ ยสฺมา
มํ ปุจฺฉสิ ตสฺมา เต อหฺมกฺขิสฺสนฺติ อตฺโถ ๑สมฺปฏฺิจฺจนฺตฺเถ
วา ๑ ตคฺฉมาติ หิ อิมินา วจันํ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา อุกฺขิสฺสนฺติ
อาห ๑ สฺมาทหิตฺวา วิสิพฺพฺพนฺติ สามิสฺเสน สฺสิตฺถกนฺติ อิมานิ
ตีณฺเียว สิग्ฆาปทานิ ภกฺเคสุ ปญฺญตฺตานิ ๑ ยนฺตฺวํ อุปุจฺฉิมฺหาติ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๕๒

ยิ ตฺวํ อปฺจูณินฺมหา ฯ อกิตฺตยิตี อภาสิ ฯ โนติ อมฺหากิ ฯ
ตฺนุตฺติ พฺยาทตฺนุตฺติ ยิ ยิ ปฺจูจฺจํ ตํ ตเทว พฺยาทตฺติ ฯ
อนณฺณถาติ อนณฺณถา อทฺตฺวา พฺยาทตฺติ ฯ

เย ทฺวฺจฺจุลฺลา สว สึลวิปฺตฺตีติ เอตฺถ กิณฺจาปี สึลวิปฺตฺติ
นาม ปณฺเห นตฺติ อถ โข ทฺวฺจฺจุลฺลํ วิสฺสชฺเชตฺตฺกามตาเยตฺติ
วฺตฺตํ ฯ จตฺตฺสฺ หิ วิปฺตฺตีสุ ทฺวฺจฺจุลฺลํ เอกาย วิปฺตฺติยา
สงฺกฺหิตํ ฯ อทฺวฺจฺจุลฺลํ ตีหิ วิปฺตฺตีหิ สงฺกฺหิตํ ฯ ตสฺมา เย
ทฺวฺจฺจุลฺลา สว สึลวิปฺตฺตีติ วตฺวา ตเมว วิตฺถารโต ทสฺเสตฺตุ
ปาราชิกิ สงฺฆมาทิสฺโส สึลวิปฺตฺตีติ วฺจฺจตีติ อาห ฯ อิทานิ
ติสฺสนนฺนิ วิปฺตฺตีนิ วเสน อทฺวฺจฺจุลฺลํ ทสฺเสตฺตุ อุตฺตจฺจยฺนฺติ-
อาทิมหา ฯ ตตฺถ โย จายิ อกฺโกสฺติ หสฺสวโรปฺปาโยติ อิทํ
ทฺวฺจฺจุลฺลํ สว สึลวิปฺตฺตีติ อิทํ วิสฺสชฺเชตฺติ ตถาห
ภควตา ฌมฺมิ เทสิตฺติ อาชานามิติ วทฺนโต อทฺวฺจฺจุลฺลํ ฯ
อโย สวอาชีวิวิปฺตฺติสมฺมตฺตาติ อโย นหิ สิกฺขาปเทหิ สงฺกฺหิตา
อาชีวิวิปฺตฺติ นาม จตฺตฺถา วิปฺตฺติสมฺมตฺตาติ ฯ

เอตฺตาวตา อทฺวฺจฺจุลฺลนฺติ อิทํ วิสฺสชฺเชตฺติ โหติ ฯ อิทานิ
เย จ ยาวตฺติยกาติ ปณฺหิ วิสฺสชฺเชตฺติ เอกาทสวาทิมหา ฯ
ยสฺมา ปนฺ เย จ ยาวตฺติยกาติ อโย ปณฺโห เอกาทส
ยาวตฺติยกาติ เอวํ สงฺฆาวเสน วิสฺสชฺเชตฺติ ตสฺมา สงฺฆานุ-
สนฺธิวเสนเนว กติ เชนกานิตฺติอาทิกเ อณฺเณ อนฺตรปณฺเ

*เล่มที่ ๓ ปฐมกาลาสงคณิกวณณา หน้า ๕๕๓

ปุจฺฉิ ฯ เตสํ วิสุตฺตชนฺตถํ ฆ เณทนกานีตฺติอาทึ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ
เอกํ เภทนกํ เอกํ อุทฺทาลนํ โสรส ชานนฺตฺติ ปญฺจตฺตาทิ
อิทฺเมว อปุพฺพํ ฯ เสสํ มหาวคฺเค วิภตฺตเมว ฯ ยํ ปเนตํ
อปุพฺพํ ตตฺถ เอกํ เภทนกนฺตฺติ สฺวฉิมฺรํ ฯ เอกํ อุทฺทาลนกนฺตฺติ
ตฺวโลนทฺมณฺจปฺปิจํ ฯ โสรสาทิ โสฬส ฯ ชานนฺตฺติ ปญฺจตฺตาทิ
ชานนฺตฺติ เอวํ วตฺวา ปญฺจตฺตาทิ ฯ เต เอวํ เวทิตฺตพฺพา ชานํ
สงฺฆิกํ ลากํ ปริณตํ อตฺตโน ปริณามเยยฺย ชานํ ปุพฺพูปคํ
ภิกฺขุํ อนุปฺจชฺช นิสชฺชํ กปฺเปยฺย ชานํ สปฺปาณกํ อุทกํ
ติณฺณํ วา มตฺติกํ วา สิญฺเจยฺย วา สิญฺจาเปยฺย วา ชานํ
ภิกฺขุณฺีปฺริปาจิตํ ปิณฺทปาตํ ภูณฺเชยฺย ชานํ อาสาทนาเปกฺโข
ภุตฺตสฺมี ปาจิตฺตฺติยํ ชานํ สปฺปาณกํ อุทกํ ปฺริภุณฺเชยฺย
ชานํ ยถาธมฺมํ นีหตาทิกรณฺ์ ชานํ ทฺวญฺจุลฺลํ อาปตฺตี
ปฺริจฺฉนาเทยฺย ชานํ อุนฺวิสตีวสฺสํ ปุคฺคํ อฺปสมฺปาเทยฺย ชานํ
เอยฺยสฺตฺเถน สทฺธี ชานํ ตถาวาทินา ภิกฺขุณา อกฺฎานฺ-
ธมฺเมน ชานํ ตถานาสิตํ สมนฺทเทสํ ชานํ สงฺฆิกํ ลากํ
ปริณตํ ปุคฺคลสฺส ปริณามเยยฺย ชานํ ปาราชิกํ ธมฺมํ
อชฺฉนาปนฺนํ ภิกฺขุณฺี เนว อตฺตนา โจเทยฺย ชานํ โจรี
วชฺฉวิทิตํ อนปฺโลเกตฺวา ชานํ สภิกฺขุํ อารามํ อนาปุจฺฉนา
ปฺริเวยฺยยติ ฯ

อิทานิ สาธารณฺ์ อสาธารณฺฺนฺติ อิมํ ปุริมํ ปญฺหํ

วิสขชเชนโต วิส เทว สตานีติอาทิมหา ฯ

ตตถ ภิกขุณีหิ อสาธารณสุ ฯ ฉ สงฆาติเสสชาติ วิสภูจ
กายัสสกุโ ทฏฐลล อตตคามัม กุฎี วิหาโรติ ฯ เทวอนิยเตหิ
อภูจิเมติ ทวีหิ อนิยเตหิ สทฐี อภูจ อิเม ฯ นิสฺสคฺคิยา
ทฺวาทสชาติ โชรณัม จ ปฏิกุคฺโห โกเสยฺยํ สฺทฐี เทว ภาคา
ฉพฺพสฺसानิ นิสฺสทณฺ เทว โลมา ปจโม ปตฺโต วสฺสิกา
อารณฺณเกน วาติ อิเม ทฺวาทส ฯ ทฺวาวิสติ ชุทฺทกาติ สกโล
ภิกขุณีวคฺโค ปรมฺปฺรา จ โภชนํ อนตฺริตฺตํ อภิหฺภูจจ ปณฺีตณฺจ
อเจตถํ โอนํ ทฏฐลลจฺฉาพณฺ มาตฺคามเนน สทฐี ยา จ
อนิกฺขนฺตฺราเช สนฺตํ ภิกขุํ อนาปฺจฺฉา วิกาเล คามปฺปเวสนํ
นิสฺสทเน จ ยา สิกฺขา วสฺสิกา ยา จ สานฺนิกา ทฺวาวิสติ
อิม่า สิกฺขา ชุทฺทเกสุ ปกาสิตาคิ ฯ

ภิกขุหิ อสาธารณสุปี ฯ สงฆมฺมหา ทส นิสฺสเรติ สงฆมฺมหา
ทส นิสฺสอาริยตีติ เอวํ วิภงฺเก วุตฺตา ฯ มาติกาຍฺ ปน
นิสฺสสารณฺิยํ สงฆาติเสสนฺติ เอวํ อาคตา ทส ฯ นิสฺสคฺคิยานิ
ทฺวาทสชาติ ภิกขุณีวิภงฺเก วิภตฺตานิ นิสฺสคฺคิยาเนว ฯ ชุทฺทกาปี
ตตถ วิภตฺตชุทฺทกา เอว ฯ ตถา อภูจ ปาฎิเทสนิยา อิติ
สตณฺเจว ตีสณฺจ สิกฺขา ภิกขุณีนํ ภิกขุหิ อสาธารณา ฯ

*เล่มที่ ๑ ปฐมคถาสงคณิกวณณา หน้า ๕๕๕

เสถ อิมสมิ สาธารณวิสซชเน อุตตทานเมว ฯ

อิทานิ วิภคตโย จ เยหิ สมเถหิ สมมนตตีติ อิมิ ปณฺหํ
วิสซชเนโต อญฺเจว ปาราชิกาติอาทิมานุ ๑ ตตฺถ ทูราสทาติ
อิมินา เตสํ สปปญฺญิตํ ทสฺเสติ ๑ กณฺหสปปาทโย วिय หิ
เอเตทูราสทา ทูรปคมนา ทูราสชชนา อาปชฺชियมานา
มุลจฺเจทาย สํวตฺตุนฺติ ๑ ตาลวตฺตสมฺปมาติ สพฺพิ ตาลํ
อุทฺทริตฺวา ตาลสฺส วตฺตุมตฺตกรณฺน สมฺปมา ๑ ยถา
วตฺตุมตฺตกโต ตาโล น ปฺน ปากติโก โหติ เอวํ น
ปฺน ปากติกา โหนฺติ ๑ เอวํ สาธารณํ อุปฺมํ ทสฺเสตฺวา
ปฺน เอเกกสฺส วตฺตอุปฺมํ ทสฺเสนโตปณฺฑุปลาโสติอาทิมานุ ๑
อวิรูพฺหิ ภวนฺติ เตติ ยถา เอเตปณฺฑุปลาสาทโย ปฺน
หริตาทิภาเวน อวิรูพฺหิธมฺมา โหนฺติ เอวํ ปาราชิกาปี ปฺน
ปกตีสีลภาเวน อวิรูพฺหิธมฺมา โหนฺตีติ อตฺถโถ ๑ เอตฺตาวตฺตา
วิภคตโย จ เยหิ สมเถหิ สมมนตตีติ เอตฺถ อิมานาว
อญฺจ ปาราชิกวิภคตโย เกหิจิ สมเถหิ น สมมนตตีติ เอวํ
ทสฺสิตํ โหติ ๑

ยา ปน วิภคตโย สมมนฺติ ตา ทสฺเสตฺ-เตวีลํ
สงฺฆาติเสสาติอาทิ วตฺตํ ๑ ตตฺถ ตีหิ สมเถหิตี สพฺพสงฺคาหิก-
วจนเมตฺ ๑สงฺฆาติเสสา หิ ทฺวีหเว สมเถหิ วูปสมมนฺติ น
ติณฺวตฺถารเกน ๑ เสสาตีหิปี สมมนฺติ ๑

เทว อุโปสธา เทว ปวารณาติ อิํ ภิกฺขุณฺ จ ภิกฺขุณฺนํ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๕๖

จ วเสน วุคตํ วิภคติมคตทสฺสนวเสนเนว เจตํ วุคตํ น
สมเถหิ วุปสมนนวเสน ฯ ภิกฺขุอุโปสโถ ภิกฺขุณีอุโปสโถ ภิกฺขุ-
ปวารณา ภิกฺขุณีปวารณาติ อีมาปี หิ จตฺสโส วิภคฺติโย
วิภขณานีติ อตฺโถ ฯ จตฺตารี กมฺมานีติ อธมฺเมน วคฺคาทีนํ
อุโปสถกมฺมานิ ฯ ปญฺเจว อุทฺทเสสา จตุโร ภวนฺติ อนนฺยถาติ
ภิกฺขุณํ ปญฺจ อุทฺทเสสา ภิกฺขุณีนํ จตุโร ภวนฺติ อนนฺยถา
น ภวนฺติ ฯ อีมา อปฺราปี วิภคฺติโย อาปตฺติกฺขนฺธา จ
ภวนฺติ สตฺต อธิกรณานิ จตฺตารีติ อีมา ปน วิภคฺติโย
สมเถหิ สมฺมนฺติ ตสฺมา สตฺตหิ สมเถหีติ อาทิมานฺท ฯ อถวา
เทว อุโปสถา เทว ปวารณา จตฺตารี กมฺมานิ จ ปญฺเจว
อุทฺทเสสา จตุโร ภวนฺติ อนนฺยถาติ อีมาปีหิ หิ วิภคฺติโย
นีสฺสาย นสฺสนฺเตเต วินสฺสนฺเตเตตฺถิอาทินา นเยน ยา
อาปตฺติโย อุปฺปชฺชนฺติ ตา ยสฺมา วุคฺตปฺปกาเรหฺว สมเถหิ
สมฺมนฺติ ตสฺมา ตมฺมุติกานํ อาปตฺตีนํ สมถทสฺสนตฺถิปิ ตา
วิภคฺติโย วุคฺตาคี เวทิตพฺพา ฯ กิจฺจํ เอเกนาติ กิจฺจาธิกรณํ
เอเกน สมเถน สมฺมตฺติ ฯ

เอวํ ปุจฺฉานุกฺกเมน สพฺพปญฺเห วิสฺสชฺเชตฺวา อิทานิ
อาปตฺติกฺขนฺธา จ ภวนฺติ สตฺตาคี เอตฺถ สงฺคหิตอาปตฺติกฺ-
ขนฺธานํ ปจฺเจกํ นิพฺพจนมคฺตํ ทสฺเสนฺโต ปาราชิกนฺติอาทิมานฺท ฯ

*เล่มที่ ๓ ปฐมคถาสงคณิกวณณา หน้า ๕๕๗

ตตถ ปาราชิกนฺติ ปจฺมคถาย อยมตฺโต ๑ ยทิทํ ปุคฺคลาปตฺติ-
สิกฺขาปทปาราชิกเส อापตฺติปาราชิกํ นาม วุคฺคตํ ตํ
อาปชฺชนฺโต ปุคฺคโล ยสฺมา ปาราชิกโก ปราชยมาปฺนโน
สทฺทรมฺมา จุโตปรทฺโธ ภูจฺโจะ นิรฺงกโต จ โหติ ๑ อนฺนิหฺนฺ
ตสฺมี ปุคฺคเล ปฺน อฺโปสถ-ปวารณาทีเกโท สํวาโส นตฺถิ ๑
เตเนตํ อิติวฺจจฺจตีติ เตน การณฺเนนเอตํ อापตฺติปาราชิกํ
ปาราชิกนฺติ วุจฺจติ ๑ อัยฺ เหตุถ สงฺเขปตฺโต ยสฺมา ปาราชิกโก
โหติ เอเตน ตสฺมา เอตํ ปาราชิกนฺติ วุจฺจติ ๑ ทฺติยคถายปี
พฺยณฺชนํ อนาถิยิตฺวา อตฺถมตฺตเมว ทสฺเสตฺถุ สงฺโฆว เทติ
ปริวาสนฺติอาถิ วุคฺคตํ ๑ อัยฺ ปเนตฺถ อตฺโต ๑ อิมํ อापตฺตี
อาปชฺชิตฺวา วุจฺจาทูกามสฺส ยนฺตํ อापตฺติวฺจฺจจฺนํ อาถิมฺหิ
เจว ปริวาสทานตฺถาย อาถิโต เสเส จ มชฺเฌ มานตฺต-
ทานตฺถาย มฺลยาช ปฏิกสฺสเนน วา สห มานตฺตทานตฺถาย
อวसानเ อพฺภานตฺถาย จ สงฺโฆ อิจฺฉิตฺพุโป ๑ น เหตุถ
เอกํปี กมฺมํ วินา สงฺฆเนนสฺกฺกา กาคฺคฺนฺติ ๑ สงฺโฆ
อาถิมฺหิ เจว เสเส จ อิจฺฉิตฺพุโปอสฺสาติ สงฺฆาถิเสโส ๑
ตฺติยคถาย ๑

อนิยโต น นิยโตติ ยสฺมา น นิยโต ตสฺมา

อนิยโต อยมมาปตฺติกฺขนฺโรติ อตฺโต ๑ กิจฺการณา น นิยโตติ ๑

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๕๕๘

อนกัถิกถมิท (๑)ยสุมา อิท สิกขาปท อนกัเสน กตุนติ
อตุโถ ๑ กถิ อนกัเสน ๑ ตินณมมณตริ จานัน ๑ ตินณัน
ธมมานัน อณตเรน การตพุโพติ หิ ตตถ วุตตัม ๑ ตสุมา
อนิยโตติ ปววจติ โส อาปตติกขนุโร อนิยโตติ วุจติ ๑
ยถา จ ตินณัน อณตริ จานัน เอวั ทวินัน (๒) อณตริ
จานัน ยตถ วุตตัม โสปี อนิยโตเยว ๑ จตตถกาถาย ๑ อจจโย
เตน สโม นตติติ เทสนาคามีสุ อจเจสุ เตน สโม ฐโถ
อจจโย นตติ เตเนตติ อิติ วุจติ ฐตตถา อจเจสุส เอตติ
ถลลจจยนติ วุจติติ อตุโถ ๑ ปณจกถาย ๑ นิสสชชิตวา
ยั เทเสติ เตเนตติ นิสสชชิตวา เทเสตพโพติ นิสสชชิตวา
วุจติติ อตุโถ ๑ นญจกาถาย ๑ ปาเตติ กุสลั ธมมนติ สณจิจจ
อาปชชนตสสุ กุสลธมมสงฆาต กุสลจิตตัม ปาเตติ ตสุมา
ปาเตติ จิตตุนติ ปาจิตติยั ๑ ยั ปน จิตตัม ปาเตติ ตัม ยสุมา
อริยมคคัม อปรชฉติ จิตตสมโมหการณัน จ โหติ ๑ ตสุมา
อริยมคคัม อปรชฉติจิตตสมโมहनญจानนติ จ วุตตัม ๑
ปาฎิเทสนียคาถาสู การยหิ อาวุโส ธมมัม อาปชชิตุนติ
วุตตการยหาวกรณทสสนตถเมว ภิกขุ อณตถาโก สนุโตติ-
อาทิ วุตตัม ๑ ปฎิเทเสตพโพติ ปน สวา อาปตติ ปาฎิเทสนียาติ
วุจติ ๑ ทุกกถกาถาย อปรทุธิ วิรทุธิ ขลิตนติ สพพเมตติ
๑. อนกัถิกถ ปทนติ ปาติ ๑ ๒. ย. เอตถนตเร ธมมานนติ
ทิสสติ ๑

*เล่มที่ ๓ ปฐมคาถาสงคณิกวณณา หน้า ๕๕๕

ยัม จ ทุกกภูณฺติ เอตถ วุตตสฺส ทุกกภูสฺส ปรียาจจณฺ์ ฯ
ยณฺ्हี ทุกฺกุ กตฺติ วิรูปี วา กตฺติ ตํ ทุกกภูํ ตํ ปเนตฺติ
ยถา สตุถารวา วุตฺตํ เอวมสฺส อกตตุตา อปรทุํ กุสลํ
วิรัชฌิตฺวา ปวตฺตตุตา วิรัชฺ อริยมคฺคปฏิปทมนารุพฺหตุตา
ขลิตฺติ ฯ ยัม มนุสฺโส กเรติ อิทํ ปเนตฺถ โอปมฺมนิทฺสสนฺ์ ฯ
ตสฺสตุโถ ยถา ยัม โลกมฺนุสฺโส อาวี วา ยทิ วา รโห
ปาปํ กโรติ ตํ ทุกกภูณฺติ ปเวเทนฺติ ฯ เอวมิทํปี พุทฺธปฏิ-
กุกฺกุเจน ลามกภาเวน ปาปํ ตสฺมา ทุกกภูณฺติ เวทิตพฺพิ ฯ
ทูปฺภาสิตคถาย ทูปฺภาสิตํ ทูราภฺภูณฺติ ทุกฺกุ อภฺภูจํ
ภาสิตํ ลปีตฺตฺติ ทูราภฺภูจํ ฯ ยัม ทูราภฺภูจํ ตํ ทูปฺภาสิตตฺตฺติ
อตฺถโถ ฯ กิลฺยจิ กิลฺยโย สงฺกิลฺยจํ จ ยัม ปทํ สงฺกิลฺยจํ
ยสฺมา ตํ ปทํ โหตีติ อตฺถโถ ฯ ตถา ยัม จ วิญฺญู ครอบฺตฺติ
ยสฺมา จ นํ วิญฺญู ครอบฺตฺตีติ อตฺถโถ ฯ เตเนตฺติ อิติ วุจฺจตีติ
เตน สงฺกิลฺยจฺภาเวน จ วิญฺญูครอบฺตฺตีติ จ เอตํ อิติ วุจฺจตี
ทูปฺภาสิตตฺตฺติ เอตํ วุจฺจตีติ อตฺถโถ ฯ เสขิยคถาย อาทิ เจตฺติ
จรณฺณจาทิอาทินา นเยน เสขสฺส สนฺตภาวํ ทีเปติ ตสฺมา
เสขสฺส อิทํ เสขิยตฺตฺติ อยเมตฺถ สงฺเขปตฺถโถ ฯ อิทํ ครุกฺลหุ-
กญฺจาปีติอาทิปญฺเหหิ อสงฺคหิตสฺส หนฺท วากุยฺ สฺโณมฺ เตติ
อิมินา ปน อายาจฺนจเนน สงฺคหิตสฺส อตฺถสฺส ทีปนตฺถํ

อธิกรณเภทวณณา

อธิกรณเภท ๑ อิม ทส อุกโกภาติ อธิกรณานัน
อุกโกภุตวา ปุน อธิกรณอุกโกภณ สมถานัน อุกโกภุ ทสเสตุ
วิวาทาธิกรณัน อุกโกภณโต กติ สมเถ อุกโกภุตีติอาทิมหา ๑
ตตต วิวาทาธิกรณัน อุกโกภณโต เทว สมเถ อุกโกภุตีติ
สมมุขาวินย จ เขภุยสิกขจ อิม เทว อุกโกภุติ ปฏิเสเชติ
ปฏิโกเสตีติ อตโต ๑ อนุวาทาธิกรณัน อุกโกภณโต จตตาริ
สมมุขาวินย สติวินย อมูพหวินย ตสส ปาปิยสิกขติ อิม
จตตาริ สมเถ อุกโกภุติ ๑ อาปตตาริกรณัน อุกโกภณโต ตโยติ
สมมุขาวินย ปฏิญญาตกรณัน ตินวตถารกนติ อิม ตโย สมเถ
อุกโกภุติ ๑ กิจจาธิกรณัน อุกโกภณโต เอกนติ สมมุขาวินย
อิม เอก สมถ อุกโกภุติ ๑

กติ อุกโกภาติอาทิจุจจัน วิสสชชเน ๑ ทวาทสสุ
อุกโกภุส อกต กมฺมนติอาทโย ตาว ตโย อุกโกภา วิเสสโต
ทติเย อนุวาทาธิกรณเน ลพฺภนติ ๑ อนินฺตติอาทโย ตโย ปจเม
วิวาทาธิกรณเน ลพฺภนติ ๑ อวินิจฺจิตนติอาทโย ตโย ตติเย
อาปตตาริกรณเน ลพฺภนติ ๑ อวฺปสนฺตติอาทโย ตโย จตตเถ
กิจจาธิกรณเน ลพฺภนติ ๑ อปิจ ทวาทสาปี เอเกกสฺมี อธิกรณ
ลพฺภนติเยว ๑ ตตถชาตก อธิกรณัน อุกโกภุตีติ ยสฺมี วิหาร
มยฺห อิมินา ปตโต คหิตโต จิวริ คหิตนติอาทินา นเยน

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๐๒

ปตฺตจิวราทีนํ อตฺถาย อธิกรณํ อุปฺปนฺนํ โหติ ตสฺมึเยว วิหารเ
อาวาสิกา สนนฺิปตฺตฺวา อลํ อาวุโสติ อตฺตปจฺจตฺถิกเ
สญฺญาเปตฺวา ปาลิมุตฺตกวินิจฺจนเยเนว วุปฺสเมตฺติ ฯ อิํ
ตตฺถชาตกํ อธิกรณํ นาม ฯ เยนาปี วินิจฺจนเยเนว สมีตํ โสปี
เอโก สมโถเยว ฯ อิมํ อุกฺโกณฺเณตฺตฺสาปี ปาจิตฺตฺยํ ฯ ตตฺถชาตกํ
วุปฺสนตฺตฺนฺติ สเจ ปน ตํ อธิกรณํ เนวาสิกา วุปฺสเมตฺตํ น
สกุโกนฺติ ฯ อถญฺโฬ วินยธโร เถโร อากนฺตฺวา ก็ อาวุโส
อิมสฺมึ วิหารเ อุปฺสโถ วา ปวารณา วา จิตฺตํ ปุจฺจติ ฯ
เตหิ จ ตสฺมึ อธิกรณเ กถิตเ ตํ อธิกรณํ ขนฺธกโถ จ
ปรีวารโถ จ สุตฺเตน วินิจฺจนิตฺตฺวา วุปฺสเมตฺติ ฯ อิํ ตตฺถ-
ชาตกํ วุปฺสนตฺตํ นาม อธิกรณํ เอตํ อุกฺโกณฺเณตฺตฺสาปี
ปาจิตฺตฺยเมว ฯ อนฺตรามกฺเคติ เต เจอตฺตปจฺจตฺถิกา น
มยํ เอตสฺส วินิจฺจนเย ติฏฺฐาม นามฺยํ วินยเ กุสโล อสฺสกสฺมึ
นาม คามเ วินยธรา เถรา วสนฺติ ตตฺถ กนฺตฺวา
วินิจฺจนิตฺตฺสาปมาติ คจฺจนฺตา อนฺตรามกฺเคเยว การณํ สลฺลกฺเขตฺวา
อญฺญมญฺญํ วา สญฺญาเปนฺติ อญฺญเ วา เต ภิกฺขุ นิชฺฌาเปนฺติ
อิํปี วุปฺสนตฺตฺเมว โหติ ฯ เอวํ วุปฺสนตฺตํ อนฺตรามกฺเค
อธิกรณํ อุกฺโกณฺเติ โย ตสฺสาปี ปาจิตฺตฺยํ เอว ฯ อนฺตรามกฺเค
วุปฺสนตฺตฺนฺติ นเหว โข ปน อญฺญมญฺญํ สญฺญตฺตฺติยา วา

*เล่มที่ ๓ อธิกรณเภทวณณา หน้า ๖๐๓

สภาคภิกขุณีชฎาปนเนน วา วุปลสนุตฺโต โหติ ฯ อปีจ โข ปฏิปลํ
อากจฺจนฺโต เอโก วินยธโร ทิสฺวา กตฺถาวุโส จจฺจนฺตติ
ปฺจุจฺจิตฺวา อสฺสูกนฺนาม คามํ อิมินา นาม การณฺนาติ วุคฺเต
อลํ อาวุโส ก็ ตตฺถ คเตนาติ ตตฺถเวว ฐมฺเมน วินยเณ
ตํ อธิกรณํ วุปลเมตติ อิทํ อนุตฺตรามกฺเค วุปลสนุตฺโต นาม ฯ
เอตํ อุกฺโกฏฺเณตฺตฺสาปปี ปาจิตฺตियเมว ฯ ตตฺถ คตฺตฺนฺติ สเจ ปน
อลํ อาวุโส กิณฺตตฺถ คเตนาติ วุจฺจมานาปี มยํ ตตฺถเวว
กนฺตฺวา วินิจฺฉยํ ปาเปสฺสสามาติ วินยธรสฺส วจันํ อนาถียิตฺวา
จจฺจนฺตติเยว กนฺตฺวา สภาคภิกขุณี เอตมตฺถํ อารโจะนฺติ ฯ
สภาคภิกขุ อลํ อาวุโส สงฺฆสนฺนิปาตํ นาม กรฺกนฺติ
ตตฺถเวว นิสีทาเปตฺวา วินิจฺฉินฺตฺวา สลฺยณฺาเปนฺติ ฯ อิทํปี
วุปลสนุตฺตเมว โหติ ฯ เอวํ วุปลสนุตฺโต ตตฺถ คตํ อธิกรณํ
อุกฺโกฏฺเณติ โย ตฺตฺสาปปี ปาจิตฺตियเมว ฯ ตตฺถ คตํ วุปลสนุตฺตฺนฺติ
นเหว โข ปน สภาคภิกขุณี สลฺยณฺตฺตฺติยา วุปลสนุตฺโต โหติ ฯ
อปี จ โข สงฺฆํ สนฺนิปาเตตฺวา อารโจะตํ สงฺฆมชฺเณ
วินยธรา วุปลเมนฺติ ฯ อิทํ ตตฺถ คตํ วุปลสนุตฺโต นาม ฯ
เอตํ อุกฺโกฏฺเณตฺตฺสาปปี ปาจิตฺตियเมว ฯ สติวินยนฺติ จีณาสวสฺส
ทินฺนํ สติวินยํ อุกฺโกฏฺเณติ ปาจิตฺตियเมว ฯ อุมฺมตฺตกสฺส ทินฺเน
อมฺพฺหวินยเณ ปาปฺสฺสนนฺตฺส ทินฺนายนฺ ตสฺส ปาปฺยสีกายปี เอสฺวา
นโย ฯ ตินฺนวตฺถารกํ อุกฺโกฏฺเณตฺติ สงฺฆเณ ตินฺนวตฺถารกสมฺเณ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๐๔

วูปสมิเต อธิกรณ อาปตติ นาม เอกํ ภิกขุ อุปสงกมิตวา
อุกกุฏิกํ นิสิติตวา อณชลี ปคฺคเหตฺวา เทสียมานา วุฏฺฐาติ ฯ
ยํ ปเนตํ นิทฺทายนุตฺตสาปี อาปตฺติวุฏฺฐานํ นาม เอตํ
มยฺหํ น ขมตีติ เอวํ วทนฺโตปี ตินฺนวตฺถารกํ อุกฺโกฏฺเฐติ
นาม ฯ ตฺตฺสาปี ปาจิตฺตियเมว ฯ

ฉนฺทาคตี ฯเปฯ คจฺฉนฺโต อธิกรณํ อุกฺโกฏฺเฐตีติ วินยธโร
หุตฺวา อตฺตโน อุปฺชฌายาทีนํ อตฺถาย อธมฺมํ ฐมฺโหมติอาทีนิ
ทีเปตฺวา ปุพฺเพ วินิจฺฉิตํ อธิกรณํ ทฺวาทสฺสุ อุกฺโกฏฺเฐสุ เยน
เกนจิ อุกฺโกฏฺเฐนฺโต ฉนฺทาคตี คจฺฉนฺโต อธิกรณํ อุกฺโกฏฺเฐติ
นาม ฯ ทฺวีสุ ปน อตฺตปจฺจตฺถิเกสุ เอกสฺมี อนตฺถมฺเม อจฺริติ-
อาทีนา นเยน สมฺปฺปนฺนามาโต ตฺตฺส ปราชยํ อาโรปนตฺถํ
อธมฺมํ ฐมฺโหมติอาทีนิ ทีเปตฺวา ปุพฺเพ วินิจฺฉิตํ อธิกรณํ
ทฺวาทสฺสุ อุกฺโกฏฺเฐสุ เยนเกนจิ อุกฺโกฏฺเฐนฺโต โทสาคตี
คจฺฉนฺโต อธิกรณํ อุกฺโกฏฺเฐติ นาม ฯ มนฺโท ปน โมฆุโห
โฆฆุหตฺตาเอว อธมฺมํ ฐมฺโหมติอาทีนิ ทีเปตฺวา วุตฺตนเยนว
อุกฺโกฏฺเฐนฺโต โมหาคตี คจฺฉนฺโต อธิกรณํ อุกฺโกฏฺเฐติ นาม ฯ
สเจ ปน ทฺวีสุ อตฺตปจฺจตฺถิเกสุ เอโก วิสฺมานิ กายกมฺมาทีนิ
คหณมิจฺฉาทิฏฺฐี พฺลวณฺเต จ ปกฺขนฺตฺริเย อภิญฺญาเต ภิกฺขุ
นิสฺสิตตฺตา วิสฺมนิสฺสิตโต คหณนิสฺสิตโต พฺลวณิสฺสิตโต จ โหติ ฯ
ตฺตฺส ภเยน อยฺมเม ชีวิตฺนฺตฺราयํ วา พฺรหฺมจฺริยณฺตฺราयํ

*เล่มที่ ๓ อธิกรณเภทพณณา หน้า ๖๐๕

วา กรยยาติ อธมมัม ธมฺโมติอาทีนิ ทีเปตฺวา วุตฺตนเยเนว
อุกฺโกฏฺเณโต ภายาคี คจฺจนฺโต อธิกรณํ อุกฺโกฏฺเณติ นาม ฯ
ตทหุสฺมปฺนโนติ เอโก สามเณโร พฺยตฺโต โหติ
พหุสฺสุโต โส วินิจฺฉเย ปราชย์ ปตฺวา มงฺกุฏเต ภิกฺขุ
ทิสฺวา ปุจฺฉติ กสฺมา มงฺกุฏตฺตถาติ ฯ เต ตสฺส ตํ การณํ
อาโรเจนฺติ ฯ โส เต เอวํ วเทติ โหตุ ฆนฺเต มํ อุปสมฺปาเทถ
อหนตํ อธิกรณํ วุสฺสเมสฺสามิตี ฯ เต ตํ อุปสมฺปาเทนฺติ ฯ
โส ทฺถิตฺยทิวเส เภรี ปหริตฺวา สงฺฆํ สนฺนิปาเตติ ฯ ตโต
ภิกฺขุหิ เกน สงฺโฆ สนฺนิปาตีโตติ วุตฺโต มยาติ วทติ ฯ
กสฺมา สนฺนิปาตีโตติ ฯ หิยฺโย อธิกรณํ ทฺพฺพินิจฺฉิต्तํ ตมฺหํ
อชฺช วินิจฺฉินิสฺสามิตี ฯ ตวํ ปน หิยฺโย กุหิ กโตติ ฯ
อนฺอุปสมฺปฺนโนสฺมิ ฆนฺเต อชฺช ปน อุปสมฺปฺนโนมฺหิตี ฯ โส
วตฺตพฺโพ อิทํ อาวุโส ตฺมฺมหาทิสานํ ภควตา สิกฺขาปทํ
ปญฺจตฺตํ ตทหุสฺมปฺนโน อุกฺโกฏฺเณติ อุกฺโกฏฺเณกํ ปาจิตฺตियนฺติ
คจฺฉ อาปตฺตี เทเสหิตี ฯ อาคฺนฺตฺเกปี เอสฺว นโย ฯ การโกติ
เอวํ สงฺฆเณ สทฺธี อธิกรณํ วินิจฺฉินิตฺวา ปริเวณคตํ ปราชิตา
ภิกฺขุ วทนฺติ กิสฺส ฆนฺเต ตฺมฺเหหิ เอวํ วินิจฺฉิต्तํ อธิกรณํ
นนฺ เอวํ วินิจฺฉินิตฺพฺพนฺติ ฯ โส กสฺมา ปจฺมํเยว เอวํ
น วเทถาติ ตํ อธิกรณํ อุกฺโกฏฺเณติ ฯ โย เอวํ การโก

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๐๖

อุกโกฏเทติ ตสสาปี อุกโกฏนัง ปาจิตติยํ ๑ ฉนุททายโกติ เอโก
 อธิกรณวินิจฺเจเย ฉนุทํ ทตฺวา สภาเค ภิกฺขุ ปราชยํ ปตฺวา
 อาคเต มงฺกุฏเต ทิสฺวา เสฺวทานิ อหํ วินิจฺฉินิสฺสามิตฺติ สงฺฆํ
 สนฺนิปาตาเปตฺวา กสฺมา สนฺนิปาตาเปสีติ วุตฺโต หิโยโย
 อธิกรณํ ทุพฺพินิจฺฉิตํ ตํ อหํ อชฺช วินิจฺฉินิสฺสามิตฺติ ๑ หิโยโย
 ปน ตฺวํ กตฺถ คโตติ ๑ ฉนุทํ ทตฺวา นิสินฺโนมฺหิตฺติ ๑ โส
 วตฺตพฺโพ อิทํ อาวุโส ตุมฺหาทิสานํ ภควตา สิग्ฺขาปทํ ปญฺจตฺตํ
 ฉนุททายโก อุกโกฏเทติ อุกโกฏนัง ปาจิตฺติยนฺติ คจฺฉ อาปตฺตี
 เทเสหิตฺติ ๑

วิวาทาธิกรณํ กีนินทานนฺติอาทิสฺสุ ๑ กีนินทานมสฺสาติ
 กีนินทานํ ๑ โโก สมฺทโย อสฺสาติ กีสฺมทฺยํ ๑ กา ชาติ
 อสฺสาติ กีสฺชาติกํ ๑ โโก ปภโว โโก สมฺภาโร กีสฺมฏฺจานํ
 อสฺสาติ กีสฺมฏฺจานํ ๑ สพฺพานตานิ การณเววจนานิเยว ๑
 วิวาทนินทานนฺติอาทิสฺสุปี ๑ อฏฺฐารสภทกรวตฺตอุสงฺขาโต วิวาโท
 นินทานเมตฺสฺสาติ วิวาทนินทานํ ๑ วิวาทํ นิสฺสาย อุปฺปชฺชนก-
 วิวาทวเสเนตฺตํ วุตฺตํ ๑ อนฺนฺวาโท นินทานํ อสฺสาติ อนฺนฺวาท-
 นินทานํ ๑ อิทํปี อนฺนฺวาทํ นิสฺสาย อุปฺปชฺชนกอนฺนฺวาทวเสน
 วุตฺตํ ๑ อาปตฺติ นินทานํ อสฺสาติ อาปตฺตินินทานํ ๑ อาปตฺตาทิ-
 กรณปจฺจยา จตฺสฺโส อาปตฺติโย อาปชฺชตีติ เอวํ อาปตฺตี

*เล่มที่ ๓ อธิกรณเภทวณณา หน้า ๖๐๗

นิสฺสาย อุปฺปชฺชนกอาปตฺติวเสเนตฺติ วุตฺตํ ฯ กิจฺจยํ นิทาน-
มสฺสชาติ กิจฺจยนิทานํ ฯ จตฺตพฺพิธิ สงฺฆมกมฺมํ การณมสฺสชาติ
อตุโถ ฯ อุกฺขิตฺตานุวตฺติกาย วิกฺขุณฺนิยา ยาวตฺติยํ สมฺมุ-
ภาสนาทีนํ กิจฺจํ นิสฺสาย อุปฺปชฺชนกกิจฺจานํ วเสเนตฺติ
วุตฺตํ ฯ อยํ จตฺตุนฺนํปี อธิกรณานํ วิสฺสชฺชนปกฺเข เอกปท-
โยชนา ฯ เอเตนानุสारेณ สพฺพปทานิ โยเชตพฺพานิ ฯ ทุตฺติย-
ปฺจญา ย เหตุนิทานนฺติอาทิเมหิ วิสฺสชฺชนเน นวนฺนํ กุสลากุสลา-
พฺยากตเหตุณฺนํ วเสน เหตุนิทานาทีตา เวทิตพฺพา ฯ ตตฺติยปฺจญา
วิสฺสชฺชนเน พุณฺณชนมตฺตํ นานํ ฯ เหตุเยว หิ เอตถ ปฺจจโยติ
วุตฺโต ฯ

มุลปฺจญา วิสฺสชฺชนเน ฯ ทฺวาทส มุลานีติ โภชอุปนาห-
ยฺคพกาทีนํ ฉ วิวาทมุลานิ โลกโทสโมหา ตโย อโลภา-
โทสาโมหา ตโยติ อิมานิ อชฺฉตฺตสนฺदानปฺปวตฺตานิ ทฺวาทส
มุลานิ ฯ จุทฺทส มุลานีติ ตาเนว ทฺวาทส กายวาจาหิ
สทฺธี จุทฺทส โหเนติ ฯ ฉ มุลานีติ กายาทีนํ ฉ สมฺมูจฺจาน-
ปฺจญา วิสฺสชฺชนเน อฏฺฐารส เภทกรวตฺถุณี สมฺมูจฺจานานิ ฯ
ตถฺหิ เอเตสุ อฏฺฐารสสุ เภทกรวตฺถุสุ สมฺมูจฺจาทิ เอเตหิ वा
การณญฺเตหิ สมฺมูจฺจาทิ เตนสฺเสตฺตานิ สมฺมูจฺจานานีติ วุจฺจนฺติ ฯ
เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๐๘

วิวาทาธิกรณั อปาตตีตืออาทิกเทเท เอเกน อธิกรณน
กัจจาธิกรณนาติ อิทั อธิกรณเสสุ เยน อธิกรณน สมมุนติ
ตัม ทสเสตุ วุตตัม ฯ น ปเนตานี เอกัสโต กัจจาธิกรณเนว
สมมุนติ ฯ น หิ ปุคฺคผลสฺส สนฺติเก เทเสนุตสฺส กัจจาธิ-
กรณนนาม อตฺถิ ฯ น กตเมน สมเถนาติ สาวเสสาปตฺติ
วिय น สมมฺติ ฯ น หิ สกฺกา สาเทเสตุ น ตโต
ปฏฺจาย สุตฺตฺนเต ปตฺติฏฺจาคุฯ

วิวาทาธิกรณั โหติ อนุวาทาธิกรณนฺตืออาทินโย
อตุตฺตานเวย ฯ

ตโต ปรี ยตฺถ สติวินโยตืออาทิกา สมมุขาวินยั
อมฺลจิตฺวา นยมกปฺจฺจนา วุตฺตา ตาสี วิสฺสชฺชเนเนว อตฺโถ
ปกาสีโต ฯ

สัสมฺญาทูปฺจฺจนาณั วิสฺสชฺชเน ฯ สัสมฺญาติ สติวินยกมฺม-
วาจาขณฺสมึเวย ทฺวินนฺปี สมถานั สิทฺตฺตฺตา สมมุขาวินโยติ
วา สติวินโยติ วา อิเม ชฺมมา สัสมฺญา โน วิสัสมฺญา ฯ
ยสฺมา ปนทลิกฺขนฺเช ปตฺตวทฺธนั วिय น สกฺกา เตสั
วินิพฺภุชิตฺวา นานากรณั ทสเสตุ ฯ เตน วุตตัม น จ
ลพฺภา อิเมสั ชฺมมานั วินิพฺภุชิตฺวา วินิพฺภุชิตฺวา นานากรณั
ปญฺญาเปตฺตุนฺติ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ

*เล่มที่ ๓ อธิกรณเภทพจนนา หน้า ๖๐๕

กีนินทาโนติ ปุจฺจนัน วิสฺสชฺชเน ฯ นินทานํ นินทานมฺสฺสาติ
นินทานนินทาโน ฯ ตตฺถ สงฺฆสมฺมุขตา ฐมฺมสมฺมุขตา วินย-
สมฺมุขตา ปุคฺคฺลสมฺมุขตาติ อิทํ สมฺมุขาวินยสฺส นินทานํ ฯ
สตีเวปฺลุลปฺปโตติ ชีณาสโว ลทฺฐปฺวาโท สตีวินยสฺส นินทานํ
อุมฺมตฺตโก ภิกฺขุ อุมฺพหฺวินยสฺส นินทานํ โย จ เทเสตี
ยสฺส จ เทเสตี อุกินฺนํ สมฺมุขีภาโว ปฏฺิณฺณตกรณสฺส นินทานํ
ภณฺฑนชาตानํ อธิกรณํ วุปฺสเมตฺถํ อสกฺกุณฺณยฺยตา เขภฺยฺยสีกาย
นินทานํ ปาปฺสฺสนฺโน ปุคฺคฺโล ตสฺส ปาปฺยสีกาย นินทานํ
ภณฺฑนชาตानํ พหุอฺสฺสามณฺกอชฺฌมาจาโร ตินฺนตฺถารกสฺส
นินทานํ ฯ เหตุปฺจจยวารา วุตฺตนยา เอว ฯ

มุลปุจฺจนาย วิสฺสชฺชนํ อุตฺตานเมว ฯ สมฺภูจฺจนาย
ภิกฺขจาปี สตฺตนฺนํ สมถานํ กตฺเม นตฺตีสฺ สมฺภูจฺจนาติ วุตฺตํ
สมฺมุขาวินยสฺส ปน กมฺมสงฺกหาภาเวน สมฺภูจฺจนาภาวโต
นฺนฺนฺยว สมถานํ น สมฺภูจฺจนาณิ วิภตฺตานิ ฯ ตตฺถ กมฺมสฺส
ภิกฺขยาติ ฌตฺติ เวทิตพฺพา ฯ ภณฺฑนฺติ ตสฺสาเยว ฌตฺติยา
จเปตพฺพกาเล จปฺนํ ฯ อฺปคฺมนฺนฺติ สยํ อฺปคฺมนํ อตฺตนาเยว
ตสฺส กมฺมสฺส ภณฺฑนฺติ อตฺถโธ ฯ อชฺฌปคฺมนฺนฺติ อชฺฌเมสนฺนฺปคฺมนํ
อญฺญํ สทฺธิวិหาริกาทิกํ อิมํ กมฺมํ กโรหีติ อชฺฌเมสนฺนฺติ
อตฺถโธ ฯ อธิวาสนาติ วุจฺจติ เม เอตํ กโรตฺถุ สงฺโฆติ เอว

*เล่มที่ ๑ ปริวารวณณา หน้า ๖๑๐

อธิวาสนา ฉนุททานนุติ อตุโถ ๑ อปปฏิโกโกสนาติ น เม
ตัม ขมติ มา เอวํ กโรธาติ อปปฏิเสธนา ๑ อติ ฉนุ
ฉกุกานํ วเสน ฉตตีศ สมภูจानา เวทิตพพา ๑

นानตถปจจุฉาวิสุสซชนํ อุตตานเมว ๑

อธิกรณปจจุฉาวิสุสซชนเน ๑ อัย วิวาโท โน อธิกรณนุติ
อัย มาตาปุตตาทินํ วิวาโท วิรุทรวาทตตทา วิวาโท นาม
โหติ ๑ สมเถหิ ปน อธิกรณียตยาภาวโต อธิกรณํ น โหติ ๑
อนูวาทาทิสูปี เอเสว นโย ๑ เสถํ สพพตถ อุตตานเมว ๑

อธิกรณเภทวณณา นิฎจिता ๑

ทุคฺยคาลาสงฺกณิกวณณา

ทุคฺยคาลาสงฺกณิกายํ ๑ โจทนาติ วตถุญจ อาปคฺติญจ
ทสฺเสตฺวา โจทนา ๑ สารณาติ โทสสารณา ๑ สงฺโฆ กิมตฺถายาติ
สงฺฆสนฺนิปาโต กิมตฺถาย ๑ มติกรมํ ปน กิสฺส การณาติ
มติกรมํ วุจฺจติ มนฺตคหณํ ๑ ตํ กิสฺส การณาติ อตุโถ ๑ โจทนา
สารณตฺถายาติ วุตฺตปฺปการา โจทนา เตน จุทิตถปฺปคฺคเลน
กตฺโทสสารณตฺถาย ๑ นิคฺคหตฺถาย สารณาติ โทสสารณา ปน
ตสฺส ปฺปคฺคตสฺส นิคฺคหตฺถาย ๑ สงฺโฆ ปรีคฺคหตฺถายาติ ตตถ
สนฺนิปติโต สงฺโฆ วินิจฺจนฺยปรีคฺคหตฺถาย ๑ ฐมฺมาฐมฺมตฺถนตฺถาย
สุวินิจฺจิตฺ ทุพฺพิณิจฺจิตฺชานนตฺถายาติ อตุโถ ๑ มติกรมํ ปน

*เล่มที่ ๓ ทุติยคาถาสงคณิกวณณา หน้า ๖๑๑

ปาฎิเยกุนติ สุตตุนตียตุเถรานนจ วินยธตเถรานนจ มนตคหณั
ปาฎุยกั ปาฎุยกั วินิจจยสนนินุจาปนตถั ฯ มา โข ปฎิฆนติ
จุกิตเก วา โจทเก วา โกปี มา ชนยิ ฯ สเจ อนูวิชชโก
ตุวนติ สเจ ตวั สงฆมชเฒ โอตินณั อธิกรณั วินิจจินิตุ
นินินโน วินยธโร ฯ วิคคาหิยนติ(๑)น ตวั อิมั ชมมวินยั
อาชานาสีตืออาทินนปปวตถั ฯ อนตถสยหิตนติ ยา(๒) อนตถั ชนยติ
ปริสงโขเกตวา อุกุสเปติ เอวรूपิ กถั มา อภณิ ฯ สุตเต
วินยธืออาทิสู สุตถั นาม อุกโตวิวงโก วินโย นาม ขนุชโก
อนุลโหม นาม ปรีวาโร ปณตถั นาม สกถั วินยปีฎักั
อนุลอมิกั นาม จตตะวาโร มหาปเทศา ฯ อนุโยควตถั นิสามเถติ(๓)
อนุยุลชนวตถั นิสามเถ ฯ กุสเลน พุทฐิมตา กตุนติ เณเณ
ปณตเทเน ฌาณปารมิปปตเตนภควตา นีหริตวา จปีถั ฯ
สุวตุนติ สุปณตปิถั ฯ สิกขา ปทานุโลมิกนติ สิกขาปทานั
อนุลอมั ฯ อัย ตาว ปทตโถ ฯ อัย ปเนตถ สาทิปุปาย-
สงเขปวณณา สเจ ตวั อนูวิชชโก มา สหสา ภณิ
มา อนตถสยหิตั วิคคาหิกกถั ภณิ ยั ปน กุสเลน พุทฐิมตา
โลกนาเถเน เอเตสุ สุตตะาทิสู อนุโยควตถั กถั สุปณตถั
สพฐสิกขาปทานั อนุลอมั ตั นิสามย ตั อุปธาระหิติ ฯ
คตึ น นาสเนโต สมุปรายิกนติ อตตโน สมุปรายesu คตึ
๑. วิคคาหิกนติ ปาถิ ฯ ๒. ม. ยาย ฯ ๓. นิสามยาคีติปิ ฯ

*เล่มที่ ๓ ปรีวารวณณา หน้า ๖๑๒

นิปฺผตฺตี อนาเสนฺโต อนุโยควตฺตํ นิสามย โย หิ ตํ
อนิสามตฺวา อนุยฺยชติ โส สมฺปรายิกํ อตฺตโน คตี นาสติ
ตฺสฺมา ตํ อนาเสนฺโต นิสามยติ อตฺโต ๑ อิทานิ ตํ
อนุโยควตฺตํ ทสฺเสตต หิตฺเตตีอาทิมาห ๑ ตตฺถ หิตฺเตตี หิตํ
เอสนฺโต ควสนฺโต เมตฺติยจ เมตฺติปฺพุพฺภาคณฺจ อฺปฺภูจเปตฺวาติ
อตฺโต ๑ กาลติ ยุตฺตปฺปตฺตกาเล อชฺฌเมตีตกาเลเยว ตว ภาเร
กเต อนุยฺยชติ อตฺโต ๑ สหสา โวหาริ มา ปฺชารेतฺตี
โย เอเตสฺ สหสา โวหาริ โหติ สหสา ภาสีตี ตํ มา
อฺปฺชารेतฺตี มา คณฺหิตฺถ ๑ ปฺฏิยฺยานุสนฺธิเตน การเยติ เอตฺถ
อนุสนฺธิตฺนติ กถานุสนฺธิ วุจฺจติ ตฺสฺมา ปฺฏิยฺยานุสนฺธินา
การเย กถานุสนฺธิ สลฺลทฺเขตฺวา ปฺฏิยฺยาย การเยติ อตฺโต ๑
อถวา ๑ ปฺฏิยฺยาย จ อนุสนฺธิเตน จ การเย ลชฺชิปฺฏิยฺยาย
การเย อลชฺชิวตฺตานุสนฺธินาติ อตฺโต ๑ ตฺสฺมา เอวํ ปฺฏิยฺยา
ลชฺชิสูติ คาทมาห ๑ ตตฺถ วตฺตานุสนฺธิเตน การเยติ วตฺตานุ-
สนฺธินา การเย ยา อสฺส วตฺเตน สทฺธิ ปฺฏิยฺยา สนฺธิยติ
ตาย ปฺฏิยฺยาย การเยติ อตฺโต ๑ สลฺยจฺจจติ ชานนฺโต
อาปฺชชติ ๑ ปรีถุหตีตี นิกฺุหติ น เทเสติ น วุฏฺฐาติ ๑
สจฺจํ อหํปี ชานามิตี ยํ ตุมฺเหหิ วุตฺตํ ตํ สจฺจํ อหํปี
นํ เอวเมว ชานามิ ๑ อณฺณณฺจ ตาหฺนฺติ อณฺณํ จ ตํ อหํ
ปฺจฺฉามิ ๑ ปฺพุพฺปาปรี น ชานาตีตี ปฺเร กถิตฺถจ ปฺจฺฉา
กถิตฺถจ น ชานาติ ๑ อโกวิทฺติ ตฺสฺมี ปฺพุพฺปาปเร อกฺุสโล ๑

*เล่มที่ ๑ โจทนาถกฏทกถณณนา หน้า ๖๑๓

อนุสนธิวจนปถิ น ชานาตีติ ถถานุสนธิวจน วิญญยานุ-
สนธิวจน จ น ชานาติ ฯ สีสวิปตติยา โจเทตีติ ทวิหิ
อาปตติกขนุเชหิ โจเทติ ฯ อถารทิกุธิยาติ อถารวิปตติยา เจว
ทิกุธิวิปตติยา จ ฯ อถารวิปตติยา โจเทนุโต ปถจหาปตติก-
ขนุเชหิ โจเทติ ทิกุธิวิปตติยา โจเทนุโต มิจฉาทิกุธิยา
เจว อนตถากาหิกทิกุธิยา จ โจเทติ ฯ อาชีเวนปี โจเทตีติ
อาชีวเหตุ ปถถตเตหิ ฉหิ สิกุขาปเทหิ โจเทติ ฯ เสลสิ สพพถถ
อตุตถานเมวาทิ ฯ

ทศยคถาสงคณิกถณณนา นิฎจติตา ฯ

โจทนาถกฏทกถณณนา

อิทานิ เอวิ อูปปนาย โจทนาย วินยชเรณ กตุตพทกัจจ
ทสเสตุ อนุวิชชเกนาคอิทิมารทุธิ ฯ ตตุถ ทิกุธิ ทิกุเจนาติ
คถาย อยมตุถิ ฯ เอเกเนโก มาตุคถาเมณ สทุธิ เอกถุจถานโต
นิกุขมनुโต วา ปวิสनुโต วา ทิกุธิ ฯ โส ตัม ปาราชิกเณ
โจเทติ อิตโร ตสส ทสสนัน อนุชานาติ ตัม ปน ทสสนัน
ปฏิจจ ปาราชิกัน น อูเปติ น ปฏิจชานาติ ฯ เอวเมตุถ ยนุเตน
ทิกุธิ ตนตสส ทิกุธิ มยาคิ อิมินา ทิกุธิจวเจเนน สเมติ ฯ
ยสฺมา ปน อิตโร ตัม ทสสนัน ปฏิจจ โทสิ น ปฏิจชานาติ
ตสฺมา อสุทฺทปรัสกิติโต โหติ อมุลกปรัสกิติตติ อตุถิ ฯ
ตสฺส ปุคฺคตสฺส สฺทฺโร อหนฺติ ปฏิจฺฉาย เตน สทุธิ อูโปสโก

*เล่มที่ ๓ ปริวารวณณา หน้า ๖๑๔

กาดพุโพ ๑ เสสกาถาทวยเอ เสว นโย ๑ เสส สพุพุด
อุตุตตานเมวาทิ ๑

อนุวิชชกกิจจ วณณา นิภูจिता ๑

โจทนาย โก อาทีติอาทีปุจจัน วิสสชชเน ๑ สจเจ
จ อกุเป จาติ สจเจ จ ปติภูจาทพุ อกุเป จ ๑
ยี่ กติ วาน กติ วา ตเทว วตุตพุ ๑ น จ โจทเก
วา อนุวิชชเก วา สจเม วา โกโป อุปาเทตพุ ๑
โอติณณานอนติณณิ ชานิตพุพนติ โอติณณญจ อนติณณญจ
วจัน ชานิตพุ ๑ ตจรายิ ชานนา วิธิ เอตุตกา โจทกสส
ปุพุพกถา เอตุตกา ปจนิมกถา เอตุตกา จุทิตกสส ปุพุพกถา
เอตุตกา ปจนิมกถาติ ชานิตพุพา ๑ โจทกสส ปมาณิ
กณหิตพุ จุทิตกสส ปมาณิ กณหิตพุ อนุวิชชกสส ปมาณิ
กณหิตพุ ๑ อนุวิชชโก อปมตตกปี หาเปนโต อาวุโส
สมนุนาหริตวา อชุกิ กควา อาหาราติ วตุตพุโพ ๑ สจเมเน เอวั
ปฏิบัติชชิตพุ ๑ เชน ฐมเมเน เชน วินเชน เชน สตุตสาสเนน
ติ อธิกรณิ รูปสมมติติ เอตุถ ฐมโมติ ภูตวตุ ๑ วินโยติ
โจทนา เจว สารณา จ ๑ สตุตสาสนนติ ฌตติสมปทา เจว
อนุสาวนสมปทา จ ๑ เอเตน หิ ฐมเมเน จ วินเชน จ
สตุตสาสเนน จ อธิกรณิ รูปสมมติ ตสุมา อนุวิชชเกน
ภูเตน วตุตนา โจเทตวา อาปตติ สาระตวา ฌตติสมปทาย

*เล่มที่ ๓ โจทนาภณทกถาณณา หน้า ๖๑๕

จ อนุสสาวนสมปทาย จ ตํ อธิกรณํ รูปสมตพัพพิ ฯ
อนุวิชชเคน เอวํ ปฏิปชชิตพัพพิ ฯ เสสเมตถ อุตตทานเมว ฯ
อุโปสโถ กิมตถายาติอาทิปฺจุฉาวิสฺสชฺชนปี อุตตทานเมวาติ ฯ
อวสานคาถาสฺ เถเร จ ปริภาสตีติ อวมณฺณํ กโรนฺโต ก็
อิเม ชานนฺตีติ ปริภาสตี ฯ ขโต อุปฺหตินฺทฺริโยติ ตาย ฉนฺทาทิ-
คามิตาย เตน จ ปริภาสเนน อุตตนา จ อุตตโน ขตตฺตา
ขโต สทฺธาทีนญจ อินฺทฺริยานํ อุปฺหตตฺตา อุปฺหตินฺทฺริโย ฯ
นिरยํ คจฺฉติ ทุมฺเมโช น จ สิกฺขาย การโวติ โส ขโต
อุปฺหตินฺทฺริโย ปณฺณาย อภาวโต ทุมฺเมโช ตีสุ สิกฺขาสฺ
อสิกฺขนโต น จ สิกฺขาย การโว ภายสฺส เกทา นiryํ
อุปคจฺฉติ ฯ ตสฺมา น จามิสฺปี นิสฺสาย ฯเปฯ ยถา ฐมฺโม
ตถา กเรติ ฯ ตสฺสตุโถ ฯ น จ อามิสฺ นิสฺสาย กเร
จฺจทิตกโจทเกสุ หิ อณฺตเรน ทินฺนํ จีวราทิอามิสฺ คณฺหนฺโต
อามิสฺ นิสฺสาย กโรติ เอวํ น กเรยฺย ฯ น จ นิสฺสาย
ปฺกุกฺคณฺติ อยมฺเม อุปฺชฺฌาโย वा อจฺริโย วาติอาทินา นเยน
ฉนฺทาทีหิ คจฺฉนฺโต ปฺกุกฺคํ นิสฺสาย กโรติ เอวํ น
กเรยฺย ฯ อถ โข อุโปเปเต วิวชฺเชตฺวา ยถา ฐมฺโม จิตฺ
ตเถว กเรยฺยาติ ฯ อุปกณฺณกํ ชปฺเปตีติ เอวํ กเถหิ มา
เอวํ กถยิตฺถาติ กณฺณมฺเถ มนฺเตติ ฯ ชิมฺหํ เปกฺขตีติ โทสเมว

*เล่มที่ ๑ ปรวารวณณา หน้า ๖๖๖

คเวสตี ๑ วิติหรีตี วินิจญ์ หาเปตี ๑ กุมมคัคค์ ปฏิเสวตีตี
อาปคตี ทีเปตี ๑ อกาเลน จ โจเทตีตี อโนกาเส อนชฎิกุโจ
จ โจเทตี ๑ ปุพพาปรี น ชานาตีตี ปุริมกถ์ จ ปจฉิมกถ์
จ น ชานาตี ๑ อนุสนธิวจนกถ์ น ชานาตีตี กถานุสนธิ-
วินิจญยานุสนธิวเสน วจน์ น ชานาตี ๑ เสถ์ สพพตถ
อตุตตานเมวาตี ๑

โจทนาถกฏทกถณณา นิฎจिता ๑

จพสงคามวณณา

จพสงคาม ๑ สงคามาวจเรณ ภิกขุณาตี สงคาโม วุจจตี
อธิกรณวินิจญยตุถาย สงฆสนธิปาโต ๑ ตตร หี อตุตปจจตุติกา
เจว สาสนปจจตุติกา จ อุทฐมม์ อุพพิณย์ สตุถุสาสน์ ทีเปนตา
สโมสรนุติ เวสาลีกา วชชีปุตตกา วิย ๑ โย ภิกขุ เนลล์
ปจจตุติกาน์ ลทฐี มททิตวา สกวาททีปนตุถาย ตตุถ อวจเรตี
อชฎิกาเหตวา วินิจญ์ ปวตุเตตี โส สงคามาวจโร นาม
ยสตุเถโร วิย ๑ เตน สงคามาวจเรณ ภิกขุณา สงฆ์
อุปสงกมนุเตน นิจจิตเตน สงฆโม อุปสงกमितพุโพ ๑ นิจจิตเตนาตี
มานทฐ์ นีปาเตตวา นีหตมานจิตเตน ๑ รโฆหณสเมนาตี
ปาทปญญนสเมน ยถา รโฆหณสสุต สงกิติฎเจ วา อสงกิติฎเจ
วา ปาเท ปญญนิยมาเน เนว ราโค น โทโส เอวั

*เล่มที่ ๑ ปรึวารวณณา หน้า ๖๑๘

ชาติ น ปุจฺฉิตพุพา ๑ น อากโมติ ที่ฆภาณโก ตฺว
มชฺฉิมภาณโกติ เอว อากโม น ปุจฺฉิตพุโพ ๑ กุลปเทโส
ขตฺตียกุลาทิวเสน เวทิตพุโพ ๑ อตฺรสุส เปมฺ วา โทโส วาติ
อตฺร ปุคฺคเล เอเตสํ การณานํ อณฺตรวเสน เปมฺ วา
ภเวยฺย โทโส วา ๑ โน ปรึสทปฺปิเยนาติ ปรึสทปฺปิเณ
ปรึसानุวิชาเยเนน น ภวิตพุพํ ๑ ยํ ปรึสทาย รุจฺจติ ตเทว
เจเตตฺวา กปฺเปตฺวา น กเถตพุพนฺติ อตฺโถ ๑ น หตฺถมฺมุทฺธา
ทสฺเสตพุพาติ กเถตพุเพ จ อกเถตพุเพ จ สณฺณวชนนตฺถํ
หตฺถวิกาโร น กาทพุโพ ๑ อตฺถํ อนฺนุวิธียนฺเตนาติ วินิจฺฉน-
ปฺปฏิเวชเมว สลลทฺถนฺเตน อิทํ สุตฺตํ อุลลทฺถนฺติ อิมสฺมึ วินิจฺฉน-
อิทํ วกฺขามิติ เอว ปรึตฺถนฺเตน นิสิตฺตพุพนฺติ อตฺโถ ๑ น
จ อาสนา รุจฺจาทพุพนฺติ น อาสนา รุจฺจาย สนนฺิปาต-
มณฺฑาเล วิจฺจิตพุพํ ๑ วินยชเร รุจฺจิตฺเต สพุพา ปรึสา รุจฺจหติ ๑
น วิตฺติหตฺตพุพนฺติ น วินิจฺฉนโย หาเปตพุโพ ๑ น กุมฺมคฺโค
เสวิตพุโพติ น อาปตฺติ ทีเปตพุพา ๑ อสาหสิเณน ภวิตพุพนฺติ
น สหสา การินา ภวิตพุพํ ๑ สหสา ทฺรุตฺตวจันํ น
กเถตพุพนฺติ อตฺโถ ๑ วจนทฺถนฺเตนาติ ทฺรุตฺตววจํ ขมนสิเณน ๑
หิตปรึสทกฺกนาติ หิตฺเตสนา หิตฺทเวสนา ๑ กรุณา จ กรุณา-
ปฺพุพภาโค จ อุลลทฺถนฺเตนาติ อยํ ปททฺถนฺเตนาติ อธิปฺปาโย ๑

*เล่มที่ ๓ จุฬสงคามวณณนา หน้า ๖๑๕

อนสุรุตเตนาติ น อสุรุตเตน ฯ อสุรุตต์ วุจติ วิกคาหิกกถา-
สงขาค์ อสุนุทรวจัน์ ตั น กถตพพุนติ อตุโถ ฯ อตุตา
ปริคคเหตุพโพติ วินิจฉิต्तุ วุปลเมตฺตํ สกขิสฺสามิ นุ โข โนติ
เอวํ อตุตา ปริคคเหตุพโพ ฯ อตุตโน ปมาณํ ชานิตพพุนติ
อตุโถ ฯ ปโร ปริคคเหตุพโพติ ลชฺชียา นุ โข อัยํ ปริสา
สกกกา สณฺณวาเปตฺตํ อุทาหุ โนติ เอวํ ปโร ปริคคเหตุพโพ ฯ
โจทโก ปริคคเหตุพโพติ ฌมฺมโจทโก นุ โข โนติ เอวํ
โจทโก ปริคคเหตุพโพ ฯ จุทิตโก ปริคคเหตุพโพติ ฌมฺม-
จุทิตโก นุ โข โนติ เอวํ จุทิตโก ปริคคเหตุพโพ ฯ
อฌมฺมโจทโก ปริคคเหตุพโพติ ตสฺส ปมาณํ ชานิตพพํ ฯ
เสเสสุปี เอสเว นโย ฯ วุตตํ อหาเปนฺเตนาติ โจทกจุทิตเกหิ
วุตตวจัน์ อหาเปนฺเตน ฯ อวุตตํ อปฺปกาสเนนฺเตนาติ อนิสฺสํ
วตฺถุํ อปฺปกาสเนนฺเตน ฯ เวโป (๑) ปหาเสตพโพติ มนุโท โมมฺมุโห
ปคฺคณฺหิตพโพ ฯ นนุ ตวํ กุลปฺตฺโตติ อตุเตเชตฺวา อนฺนโยควตฺตํ
กถาเปตฺวา ตสฺส อนฺนโยโค คณฺหิตพโพ ฯ ภีรु อสฺสาเสตพโพติ
ยสฺส สงฺฆมฺมชฺฉํ วา คณฺมชฺฉํ วา อนิสฺสํปฺพุพฺพตฺตา สารชฺชํ
อุปฺปชฺชติ ตาทิสฺมา ภายิ วิสฺสุจฺโจ กเถหิ มยฺนเต อุปฺตถมฺภา
ภวิสฺสามาติ วตฺวาปี อนฺนโยควตฺตํ กถาเปตพโพ ฯ จณฺโฆ
นิเสเชตพโพติ อปฺปาสาทพโพ ตชฺเชตพโพ ฯ อสุจิ วิภาเวตพโพติ
๑. อิทํ ปาลิยานุวตฺตณฺวเสเนว โสธิตฺตฺนฺติ เวทิตพพํ ฯ ปุราณํ โปตฺถเกสุ
ปน เวโรติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๓ ปริวารวณณา หน้า ๖๒๐

อลชชี ปกาเสตุวา อาปตตี เทสาปตพุโพ ๑ อุชฺฐ มทฺทเวนาติ
โย ภิกฺขุ อุชฺฐ สีลวา กายวงฺกาทิริหิตโต โส มทฺทเวเนว
อุปจริตพุโพ ๑ ฌมฺเมสุ จ ปุคฺคเสสุ จาติ เอตฺถ โย ฌมฺมครุโก
โหติ น ปุคฺคตครุโก อยมเว ฌมฺเมสุ จ ปุคฺคเสสุ จ
มชฺฌตฺโตติ เวทิตพุโพ ๑

สุตฺตํ ตัสนฺทนตฺถายาติอาทิสฺสุ ๑ เตน จ ปน เอิว
สพฺรหฺมจารินิํ ปิยมนนาปครุภาวนิเยน อนฺวิชฺชเคน สมฺมทาหณฺเณสุ
สุตฺตาทิสฺสุ สุตฺตํ ตัสนฺทนตฺถาย อาปตฺตานาปตฺตินิํ ตัสนฺท-
นตฺถายาติ เวทิตพุพิ ๑ โอปมฺมํ นิทสฺสนตฺถายาติ อุปมํ อตฺถ-
ทสฺสนตฺถาย ๑ อตฺถโถ วิญญาปนตฺถายาติ อตฺถโถ ชานาปนตฺถาย ๑
ปฏฺธิปฺจฺจมา จปนตฺถายาติ ปฺจฺจมา ปุคฺคตสฺส จปนตฺถาย ๑
โองาสกมฺมํ โจทฺทนตฺถายาติ วตฺถุณา วา อาปตฺตติยา วา
โจทฺทนตฺถาย ๑ โจทฺทนา สารณตฺถายาติ โทสาโทสํ สารา-
ปนตฺถาย ๑ สารณา สวจนียตฺถายาติ โทสาโทสสารณา สวจนีย-
กรรมตฺถาย ๑ สวจนียํ ปฺลิตฺโพรตฺถายาติ สวจนียํ อิมฺมฺหา
อาวาสา เอกปทฺมปิ มา ปกฺกมิตฺติเอวํ ปฺลิตฺโพรตฺถาย ๑ ปฺลิตฺโพร
วินิจฺจยตฺถายาติ วินิจฺจยจापนตฺถาย ๑ วินิจฺจโย สนฺตีรณตฺถายาติ
โทสาโทสํ สนฺตีรณตฺถาย ตฺถนตฺถาย ๑ สนฺตีรณํ จานาจาน-
คมนตฺถายาติ อาปตฺตี อนาปตฺตี ครุกลหฺกุปตฺตี ชานนตฺถาย ๑
สจฺจโฆ สมฺปรีคฺคหสมฺปฏฺธิจฺจนตฺถายาติ วินิจฺจย สมฺปฏฺธิคฺคหตฺถาย

จ สุวินิจฉิตพุพพิณิจฉิตภาวชานนตถาย จาติ อตุโถ ๑
ปจเจกภูจายโน อวิสัวาทกภูจายโนติ อิตฺตริยาธิปจเจกภูจกภูจายเน
อวิสัวาทกภูจายเน จ จิตา น เต อปฺสาเทตพุพชาติ อตุโถ ๑
อิทานิ เย มนุพุพุธิโน เอว วเทยฺยุ วินโย นาม กิมตถายาติ
เตสํ วจโนกาสปีทหนตฺถํ อตฺถํ ทสฺเสตฺถํ วินโย สัวรตถายาติ-
อาทิมาย ๑

ตตฺถ วินโย สัวรตถายาติ สกลาปี วินยปฺลยตฺถติ
กายวชิทวารสัวรตถาย อาชีวปาริสุพุธิปริโยसानสฺส สีสสฺส
อุปฺนิสฺสโย โหติ ปจฺจโย โหติติ อตุโถ ๑ เอเสว นโย
สพุพตฺถ ๑ อปิเจตฺถ อวิปฺปฏิสโรติ ปาปปฺลยณํ กตาคต-
วเสน จิตฺตวิปฺปฏิสราภาโว ๑ ปามุขฺชนติ พุพฺพลา ตฺรณปีติ ๑
ปีติติ พลวา พหฺลปีติ ๑ ปสฺสทฺธิติ กายจิตฺตทฺรณปฺฏิปฺปสฺสทฺธิ ๑
สุขนฺติ กายิกเจตฺตสิกฺขํ ๑ ตํ หิ ทฺวริชฺปี สมาริสฺส อุปฺนิสฺสย-
ปจฺจโย โหติ ๑ สมารีติ จิตฺเตกคฺคตา ๑ ยถาภูตถาณทสฺสนนฺติ
ตฺรณวิปฺสฺสนา ๑ อุทฺยพุพฺพถาณสฺเสตฺถํ อธิวจฺนํ ๑ จิตฺเตกคฺคตา
หิ ตฺรณวิปฺสฺสนาย อุปฺนิสฺสยปจฺจโย โหติ ๑ นิพุพิทชาติ สิขาปฺปตฺตา
วภูจายคามินี พลววิปฺสฺสนา ๑ วิราโคติ อริยมคฺโค ๑ วิมุตฺติติ
อรหตฺตผลํ ๑ จตฺพุพิโรปี หิ อริยมคฺโค อรหตฺตสฺส อุปฺนิสฺสยปจฺจโย
โหติ ๑ วิมุตฺติถาณทสฺสนนฺติ ปจฺจเวกฺขณถาณํ ๑ วิมุตฺติถาณ-
ทสฺสนํ อนุปาทาปฺรินิพุพานตถายาติ อปจฺจยปฺรินิพุพานตถาย ๑
อปจฺจยปฺรินิพุพานสฺส หิ ตํ ปจฺจโย โหติ ตสฺมี อนุปฺปตฺเต

*เล่มที่ ๓ ปรีวารวณณา หน้า ๖๒๒

อวสุสิ ปรีนิพพายิตพุทโตติ ฯ เอตทตถา กถาติ อัย วินยกถา
นาม เอตทตถา ฯ มนุตนาติ วินยมนุตนา เอว ฯ อุปนีสาคิ อัย
วินโย สัวรตถายาติอาทิกา ปรมุปรปจจยตาปี เอตทตถาย ฯ
โสดาวธานนุติ อิมิสสา ปรมุปรปจจยกถาย โสดาวธานัน ฯ อิมิ
อตุถิ สุตวา ยั อุปปชชติ ฉาณัน ตัปี เอตทตถาย ฯ ยทิติ
อนุปาทา จิตตสส วิโมกโขติ โย อัย จตุหิ อุปาทาเนหิ
อนุปาทิยิตวา จิตตสส อรหตตผลสงขาโต วิโมกโข โสปี
เอตทตถาย อปจจย ปรีนิพพานตถายเอวาติ อตุโถ ฯ

อนูโยควตตคากาสุ ปจวมกถา วุตตตถา เอว ฯ วตุถุ
วิปตุตี อาปตุตี นีทานัน อาการอโกวิทอ ปุพพาปรี น
ชานาตีติ วตุถุนุติอาทินัน น ชานาตีปเทน สมพนุโธ ฯ
อโกวิทอติ ปทสส สเวตาทิสโกติ อิมินา สมพนุโธ ฯ
ตสฺมา อยเมตถ โยชนา ฯ โย ภิกขุ ปาราชิกาทินัน วตุถุ
น ชานาติ จตุพพิชั วิปตุตี น ชานาติ สตุตวิธั อาปตุตี
น ชานาติ อิมิ สิกขาปทัง อมุกสฺมี นาม นกเร ปญญตตฺนุติ
เอว นีทานัน น ชานาติ ฯ อิทัง ปุริมวจนัน อิทัง ปจฺจิมวจนนุติ
ปุพพาปรี น ชานาติ ฯ อิทัง กตัง อิทัง อกตฺนุติ กตากตัง
น ชานาติ ฯ สเมน จาติ เตเนว ปุพพาปรี อชานนุตสส
สเมน อญญาณน กตากตัง น ชานาตีติ วตุถุ โหติ ฯ

เอวี่ ตาว น ชานาติปเทน สทฐี สมพนุโร เวทิตพุโพ ๑
ยี่ ปเนตฺ อาการอโกวิโทติ วุตฺตํ ๑ ตตฺถ อาการอโกวิโทติ
การณาการณ อโกวิโท ๑ อิติ ยวายํ วตฺตอุอาทีนึ จ น
ชานาติ อาการสฺส จ อโกวิโท สเว ตาทิสโก ภิกฺขุ
อปฺปฏิกฺโขติ วุจฺจติ ๑ กมฺมณฺจ อธิกรณณฺจติ อิมสํปี ปทานํ
น ชานาติปเทเนว สมพนุโร ๑ อัย ปเนตฺถ โยชนา ๑ ตเถว
ยวายํ กมฺมณฺจ น ชานาติ อธิกรณณฺจ น ชานาติ ๑
สตุตฺตปฺปการเ สมเถ จาปี อโกวิโท รากาทีนึ ปน รตฺโต
ทฺฐโจ จ มฺพุโห จ ภเยน ภยา คจฺจนฺติ สมฺโมเหน โมหา
คจฺจนฺติ รตฺตตฺตฺตา ปน ทฺฐจฺจตฺตา จ ฉนฺทา โทสา คจฺจนฺติ ๑
ปรี สลฺลญาเปตฺตุ อสมตฺถตฺตาย น จ สลฺลยตฺตฺติกฺุสโล ๑
การณาการณทสฺสเน อสมตฺถตฺตาย นิชฺฌตฺตฺติยา จ อโกวิโท ๑
อตุตฺตโน สทิสาย ปรีสาย ลทฺฐตฺตฺตา ลทฺฐปฺกฺโข หิริยา
ปรีพาหิรตฺตฺตา อหิริโก กาทฺเพหิ กมฺเมหิ สมฺนฺนาคตฺตฺตา
กณฺ्हกมฺโม ฌมฺมาทริยปฺกฺุคฺลาทริยานํ อภาวโต อนาทโร ๑
สเว ตาทิสโก ภิกฺขุ อปฺปฏิกฺโขติ วุจฺจติ ๑ นปฺปฏิกฺโขติพุโพ
น โอลเกตฺพุโพ ๑ น สมฺมณฺณิตฺวา อีสฺสรียาธิปฺจจฺเชฏฺจกฺุจฺจาเน
จเปตฺพุโพติ อตุโล ๑ สุกฺกปฺกฺุขคากานํปี โยชนานโย วุตฺตนเยเนว
เวทิตฺพุโพติ ๑

จุฬสงคามวณณนา นิฎฺฐิตา ๑

มหาสงคามวณณา

มหาสงคาม ๑ วตฺตโต วา วตฺตํ สงฺกมตีติ ปจฺม-
ปาราชิกวตฺต มยา ทิฏฺฐํ วา สุตํ วาติ วตฺวา ปฺน ปฺจฺฉินฺยมาโน
นิฆฺมสฺยมาโน น มยา ปจฺมปาราชิกสฺส วตฺต ทิฏฺฐํ น สุตํ
ทฺหิตฺยปาราชิกสฺส วตฺต ทิฏฺฐํ วา สุตํ วาติ วทตี ๑ เอเตเนว
นยฺน เสสวตฺตฺตฺตฺตฺตฺต วิปตฺติโต วิปตฺติตฺตฺตฺตฺต อปตฺติโต
อปตฺติตฺตฺตฺตฺต จ เวทิตพฺพํ ๑ โย ปน เนว มยา ทิฏฺฐํ
น สุตฺนฺติ วตฺวา ปจฺฉา มยาเปตํ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วาติ
วทตี ทิฏฺฐํ วา สุตํ วาติ วตฺวา ปจฺฉา น ทิฏฺฐํ น
สุตฺนฺติ วทตี อํ อวชานิตฺวา ปฏฺชีชานาติ ปฏฺชีชานิตฺวา
อวชานาตีติ เวทิตพฺพํ ๑ เอเสว อญฺเณนญฺฉํ ปฏฺชีจฺรตี นาม ๑

วณฺโณ อวณฺโณติ นีลาทิวณฺณาวณฺณวเสน สุกฺกวิสสุจฺจิ-
สิกฺขาปทํ วุตฺตํ ๑ วณฺณมนุสฺสปาทนฺติ สยฺจฺริตฺตํ วุตฺตํ ๑
กายสํสฺสกาทิตฺตยํ สรฺูปเนว วุตฺตํ ๑ อิติ อิมานิ ปญฺจ
เมถุนธมฺมสฺส ปุพฺพภาโค ปุพฺพปโยโคติ เวทิตพฺพานิ ๑

จตฺตารี อปโลกนกมฺมานีติ อธมฺเมน วคฺคาทีนํ ๑ เสเสสุปี
เอเสว นโย ๑ อิติ จตฺตารี จตฺตฺกานํ โสฬส โหนฺติ ๑

พฺพุชฺชนอหิตาย ปฏฺชีปฺนโน โหตีติ วินยฺชเรณ หิ เอว
ฉนฺทาคตฺติยา อธิกรณฺเณ วินยฺฉิตฺเต ตสฺมี วิหารเ สงฺฆโม ทฺวิธา

*เล่มที่ ๓ มหาสงคามวณณา หน้า ๖๒๕

ภิชฺชติ ฯ โอวาทูปชีวินโย ภิกฺขุณีโยปี เทวภาคา โหนฺติ ฯ
อุปาสภาปี อุปาสิกาโยปี ทารกาปี ทาริกาโยปี เทวภาคา
โหนฺติ ฯ เตสํ อารกฺขกา เทวตาปี ตเถว เทววิชา ภิชฺชนฺติ ฯ
ตโต ภูมฺมเทวตาอาที กตุวา ยาว อกฺนิฏฺฐพฺรหฺมาโน
ทฺวิชาว โหนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ พหุชนอหิตาย ปฏฺิปนฺโน
โหนฺติ ฯเปฯ ทุกฺขาย เทวมนุสฺसानฺติ ฯ

วิสมนฺิสฺสฺสฺสฺสฺสฺส วิสมานิ กายกมฺมาทีนิ นิสฺสฺสฺสฺสฺส ฯ คหณ-
นฺิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส มิจฺฉาทีฏฺฐิอนฺตคาหิกทีฏฺฐิสงฺขาตํ คหณํ นิสฺสฺสฺสฺสฺส ฯ
พลวณฺิสฺสฺสฺสฺสฺส พลวณฺเต อภินฺณตภิกฺขุ นิสฺสฺสฺสฺสฺส ฯ

ตสฺส อวชานนฺโตติ ตสฺส วจัน อวชานนฺโต ฯ อุปโยคตฺเถ
วา สามิวจัน ฯ ตํ อวชานนฺโตติ อตฺโถ ฯ

ยํ อตฺถายาติ ยทตฺถาย ฯ ตํ อตฺถนฺติ โส อตฺโถ ฯ
เสสํ สพฺพตฺถ อตฺถานเมวาติ ฯ

มหาสงคามวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

กจินเภทวณณา

กจินเ ๑ อฏฐ มาตีกาติ ขนุชเก วุตตะตา ปกุกมณุตีกาทีกา
อฏฐ ๑ ปติโพธานิสสาปี ปุพเพ วุตตะตาเอว ๑
ปโยคสุสชาติ จีวรโชนาทีโน สตตวิธสุส ปุพเพภรณสุส
อตุถาย โย อุกกาหรณาทีโก ปโยโค กยิริติ ตสุส ปโยคสุส ๑
กตเม ชมมา อนนุตตรปจฺเจเนน ปจฺเจโยติ อนาคตวเสน อนนุตตรา
หุตฺวา กตเม ชมมา ปจฺเจया โหนุตฺติติ อตุโถ ๑ สมนนุตตร-
ปจฺเจเยนาติ สฺกุฏฺฐ อนนุตตรปจฺเจเนน อนนุตตรปจฺเจยเมว อาสนนุตตร
กตุวา ปุจฺจติ ๑ นิสฺสยปจฺเจเยนาติ อูปฺปชฺชมานสุส ปโยคสุส
นิสฺสย อารทภาวํ อูปคตา วิย หุตฺวา กตเม ชมมา
ปจฺเจया โหนุตฺติติ อตุโถ ๑ อูปนิสฺสยปจฺเจเยนาติ อูปเตน นิสฺสย-
ปจฺเจเนน นิสฺสยปจฺเจยเมว อูปคตตฺร กตุวา ปุจฺจติ ๑ ปุเรชาติ-
ปจฺเจเยนาติ อิมินา ปจฺจํ อูปฺปนฺนสุส ปจฺเจยภาวํ ปุจฺจติ ๑
ปจฺจชาติปจฺเจเยนาติ อิมินา ปจฺจมา อูปฺปชฺชมานสุส ปจฺเจย-
ภาวํ ปุจฺจติ ๑ สหชาติปจฺเจเยนาติ อิมินา อูปฺพุพฺ อจฺริม
อูปฺปชฺชมานานํ ปจฺเจยภาวํ ปุจฺจติ ๑ ปุพเพภรณสุสชาติ โชนาทีโน
ปุพเพภรณสุส จ ๑ ปจฺจุทฺถารสุสชาติ ปุราณสงฺฆาภูทิติน
ปจฺจุทฺถารสุส ๑ อธิฏฺฐานสุสชาติ กจินจีวรอาธิฏฺฐานสุส ๑ อตุถา-
รสุสชาติ กจินตุถารสุส ๑ มาตีกานญจ ปติโพธานญจาทิ อฏฺฐนฺ
มาตีกานํ ทฺวินนํ จ ปติโพธานํ ๑ วตฺตุสุสชาติ สงฺฆาภูทิติน

กจินวตตุสสุ ๑ เสถ วุตตนยเมว ๑

เอว ยิ จ ลพุกติ ยิ จ น ลพุกติ สพุพิ ปุจุนิตวา
 อิทานิ ยิ ยสสุ ลพุกติ ตเทว ทสฺเสนุโต ปุพุกกรณิ
 ปโยคสุตาทินานเณ วิสฺสชฺชนมาห ๑ ตสฺสตุโถ ยิ
 วุตติ ปโยคสุส กตเม ฌมฺมาติอาทิ ตตถ วุจฺเจเต ปุพุกกรณิ
 ปโยคสุส อนนฺตรปจฺเจเนน ปจฺจโย สมนฺตรนิสฺสยอุปนินิสฺสย-
 ปจฺเจเนน ปจฺจโย ๑ ปโยคสุส หิ สตฺตวิธิปิ ปุพุกกรณิ ยสฺมา
 เตน ปโยเคน นิปฺพาทตพฺพสุส ปุพุกกรณฺสฺสตุถาย โส ปโยโค
 กยิริติ ตสฺมา อิมหิ จตุหิ ปจฺเจยหิ ปจฺจโย โหติ ๑
 ปุเรชาตปจฺเจเย ปเนส อุทฺทิกฺกจฺจมฺเมสฺสเอกมฺมปิ น ลกฺติ ๑
 อณฺณทตฺถุ ปุพุกกรณฺสฺส สยิ ปุเรชาตปจฺจโย โหติ ปโยเค
 สติ ปุพุกกรณฺสฺส นิปฺพชฺชนโต ๑ เตน วุตติ ปโยโค
 ปุพุกกรณฺสฺส ปุเรชาตปจฺเจเนน ปจฺจโยติ ๑ ปจฺจนาชาตปจฺจยิ
 ปน ลกฺติ ๑ เตน วุตติ ปุพุกกรณิ ปโยคสุส ปจฺจนาชาตปจฺเจเนน
 ปจฺจโยติ ๑ ปจฺจนา อุปฺปชฺชนกฺสุส หิ ปุพุกกรณฺสฺส อตฺถาย
 โส ปโยโค กยิริติ ๑ สหชาตปจฺจยิ ปน มาติกาปฺลิโพธานิสฺส-
 สจฺจาทเต ปณฺณรส ฌมฺเม จเปตฺวา อณฺโณ ปโยคาทิสฺส เอโกปิ
 ฌมฺโม น ลกฺติ ๑ เต เอว หิ ปณฺณรส ฌมฺมา สห กจินฺตฺถาเรน
 เอกโต นิปฺพชฺชนตีติ อณฺณมณฺณิ สหชาตปจฺจยา โหนฺติ ๑

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๒๘

เตน วุตติ ปณฺณรศ ฐมฺมา สหชาตปจฺเจยน ปจฺจโยติ ฯ

เอเตนฺปาเยน สพฺพปทวิสฺสชฺชนานิ เวทิตพฺพานิ ฯ

ปฺพุพฺพกรณฺ์ กีนฺิทานนฺติอาทิปฺจุฉาวิสฺสชฺชนํ อุตฺตทานเมว ฯ

ปโยโค กีนฺิทาโนติอาทิปฺจุฉาทุวยวิสฺสชฺชนนฺสุ ฯ เหตุณฺิทาโน

ปจฺจยณฺิทาโนติ เอตฺถ ฉ จีวรานิ เหตุ เจว ปจฺจโย จาติ

เวทิตพฺพานิ ฯ ปฺพุพฺพโยคาทินํ หิ สพฺเพสํ ตานฺนิเยว เหตุ

ตานิ ปจฺจโย ฯ น หิ ฉพฺพิเช จีวเร อสฺติ ปโยโค อตฺถิ

น ปฺพุพฺพกรณานฺิณิ ตสฺมา ปโยโค เหตุณฺิทาโนติอาทิปฺ จุตฺติ ฯ

สงฺคหฺวาร ๑ วจฺิเกเทนาติ อิมาย สงฺฆาฎฺิยา อิมินา

อฺุตฺตรา สงฺเคน อิมินา อนฺตราวาสเคน กจฺินํ อตฺถรามิติ เอเตน

วจฺิเกเทน ๑

กตฺิมฺลทาทิปฺจุฉาย วิสฺสชฺชน ๑ กิริยา มชฺเฌติ ปจฺจทฺฐาโร

เจว อธิฎฺฐานณฺจ ๑

วตฺถุวิปฺนฺนณฺจ โหติติ อกฺปฺปิยทฺฐสฺสํ โหติ ๑ กาลวิปฺนฺนํ

นาม อชฺช ทายเกหิ ทินฺนํ เสว สงฺโฆ กจฺินตถารกสฺส

เทติ ๑ กรณฺวิปฺนฺนํ นาม ตทเหว จินฺนิตฺตฺวา อกตํ ๑

กจฺินํ ชานิตพฺพนฺติอาทิปฺจุฉาย วิสฺสชฺชน ๑ เตสฺสเยว

ฐมฺมานนฺติ เยสุ รุปาทีสุ ฐมฺเมสุ สติ กจฺินํ นาม โหติ

เตสฺส สโมธานมิสฺสึภาโว ๑ นามํ นามกมฺมณฺติอาทินา ปน

กจฺินนฺติ อิทํ พหุสุ ฐมฺเมสุ นามมตฺตํ น ปรมตฺถโต เอโก

*เล่มที่ ๓ กจินเภทวณณนา หน้า ๖๒๕

ธมโม อตุถิติ ทสเสติ ฯ จตุวีสติยา อากาเรหิติ น อตุถิจิต-
มตเตนาติอาทีหิ ปุพเพ วุตตการณหิ ฯ สตุตตรสหิ อากาเรหิติ
อาหเตน อตุถตํ โหติ กจินนุตติอาทีหิ ปุพเพ วุตตการณหิ ฯ
นิमितตกมมาทีสุ ยํ วุตตพพิ ตํ สพพิ กจินกขนุชกวณณนาย
วตุตํ ฯ

เอกุปปาทา เอกนิโรธาติ อุปุปชชमानาปี เอกโต
อุปุปชชนติ นิรุชชमानาปี เอกโต นิรุชชนติ ฯ เอกุปปาทา
นानานิโรธาติ อุปุปชชมานา เอกโต อุปุปชชนติ นิรุชชमानา
นानา นิรุชชนติ ฯ กิ วตุตํ โหติ ฯ สพเพปี อตุถาเรน
สทฐี เอกโต อุปุปชชนติ ฯ อตุถาเร หิ สติ อุทฐาโร นาม
โหติ ฯ นิรุชชमानา ปเนตถ ปุริมา เทว อตุถาเรน สทฐี
เอกโต นิรุชชนติ อุทฐารภาวํ ปาปฺณนติ ฯ อตุถารสฺส หิ
นิโรโธ เอเตสญจ อุทฐารภาโว เอกกฺขณเ โหติ ฯ อิตเร นานา
นิรุชชนติ ฯ เตสุปี อุทฐารภาवं ปตุเตสุ อตุถาโร ติฏฺฐติเยว ฯ
เสสิ สพพตฺถ อตุถานเมวาติ ฯ

กจินเภทวณณนา นิฏฺฐิตา ฯ

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณณนาย

ปญฺญตฺติวคฺควณณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อุปาลิปยจกถา

อุปาลิปยเหตุ ๑ กตีหิ นุ โข ภนุเตติ ปุจนาย อัย
 สมพนุโร ๑ เถโร กิร รโห คโต สพพานิ อิมานิ ปยจกานิ
 อวชชิตวา ภควนุตทานิ ปุจณิตวา อิมลั นิสสาย วสนกาทีน
 อตถาย ตนตี จปาเปสสามิติ ภควนุต อุปสงกมิตวา กตีหิ
 นุ โข ภนุเตติอาทีนา นเยน ปยเห ปุจณิ ๑ เตลั วิสสชชเน
 อุโปสถั น ชานาตีติ นววิธั อุโปสถั น ชานาติ ๑ อุโปสถกมัม
 น ชานาตีติ อธมเมเน วคคาทีเกทั จตุพพิธั อุโปสถกมัม น
 ชานาติ ๑ ปาฎิโมกขั น ชานาตีติ เทว มาติกา น
 ชานาติ ๑ ปาฎิโมกขุทเทสั น ชานาตีติ ภิกขุณั ปยจวิธั
 ภิกขุณินั จตุพพิธนติ นววิธั ปาฎิโมกขุทเทสั น ชานาติ ๑
 ปวารณั น ชานาตีติ นววิธั ปวารณั น ชานาติ ๑
 ปวารณากมัม น ชานาตีติ อธมเมเน วคคาทีเกทั จตุพพิธั
 ปวารณากมัม น ชานาติ ๑ อาปตตานาปตตี น ชานาตีติ
 ตสมี ตสมี สิกขาปเท นิตุทิจุจ อาปตติลจ อนาปตติลจ
 น ชานาติ ๑

อาปนุโน กมมกโตติ อาปตตี อาปนุโน ตปปัจจยา
 สงเขเน กมัม กตั โหติ ๑

กมัม น ปฏิปุตสมเกตพพนติ อัย ยสมา อนุโลมวคเคน
 วตตติ ตสมา นาสส กมัม ปฏิปุตสมเกตพพิ ๑ สรชชโกว

*เล่มที่ ๓ อุปาลิปญจกถา หน้า ๖๓๑

วิสุตฺตชฺเชตฺตพฺโพติ อตุโถ ฯ

สเจ อุปาลิ สงฺโฆ สมคฺคกรณียานิ กมฺมานิ กโรตฺติ
สเจ สมคฺคเคหิ กรณียานิ อุโปสถาทินิ กมฺมานิ กโรติ
อุโปสถปวารณาทีสุ หิ จิตาสู อุปตฺถมฺโภ น ทาทพฺโพ ฯ
สเจ หิ สงฺโฆ อจฺจยฺ เตสาเปตฺวา สงฺฆสามคฺคิ กโรติ
ติณฺวตฺถารกสมถํ วา กตฺวา อุโปสถปวารณํ กโรติ ฯ เอวรูปํ
สมคฺคกรณียํ นาม กมฺมํ โหติ ฯ ตตฺร เจติ สเจ ตาทิสเก
กมฺเม ภิกฺขุโน นกฺขมติ ทิฏฺฐาวิกมฺมํปี กตฺวา ตถารูปา
สามคฺคิ อุปฺภูจเปตฺตพฺพา ฯ เอวํ วิโลมกาโห น คณฺหิตพฺโพ ฯ
ยตฺร ปน อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยฺ สาสนํ ทีเปนฺติ ตตฺถ ทิฏฺฐาวิกมฺมํ
น วญฺญตฺติติ ปฏฺิพาหิตฺวา ปกฺกมิตฺตพฺพิ ฯ

อุสฺสิตมฺนฺตี จาติ อุสฺสทมฺนฺตี โลกโทสมานุสฺสสนฺนํ วาจํ
ภาสิตา กณฺหฺวาโจ อนตฺถกทีปโน ฯ นิสฺสิตชปฺปีติ อตฺตโน
ธมฺมตฺยา อุสฺสทยฺตฺตํ ภาสิตํ น สกฺโกติ ฯ อถโฆ มยา
สทฺฐีราชา เอวํ กเถสิ อสฺสกมฺหามตฺโต เอวํ กเถสิ อสฺสโก
นาม มยฺหํ อจฺริโย วา อุปฺชฺฆมาโย วา ติปฺปีฏโก มยา
สทฺฐี เอวํ กเถสิติ เอวํ อถฺถํ นิสฺสาย ชปฺปีติ ฯ น จ
ภาसानุสฺสนฺธิกฺุสโลติ กถานุสฺสนฺธิวเจเน วินิจฺจนฺยานุสฺสนฺธิวเจเน จ
อกฺุสโล โหติ ฯ น ยถาธมฺเม ยถาวิเนยฺติ น ภูเตน วตฺถุณา

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๓๒

อาปตตี สารตฺวา โจเตตา โหติ ฯ อุตฺสาเทตา โหตีติ อมหากั
อาจริโย มหาตีปฏโก ปรมมฺมกถโกตีอาทีนา นเยน เอกจฺจ
อุตฺสาเทติ ฯ ทุตฺยปเท กิ โส ชานาตีติอาทีนา เอกจฺจ
อปฺสาเทติ ฯ อหฺมมํ คณฺหาตีติ อนิยุยานิกปฺกขํ คณฺหติ ฯ
หฺมมํ ปฏฺวิพาหตีติ นิยุยานิกปฺกขํ ปฏฺวิพาหติ ฯ สมฺผลฺจ พหุ
ภาสตีติ พหุ นีรตฺถกถํ กเถติ ฯ ปสฺยห ปวตฺตา โหตีติ
อนชฺฉมิฏฺโฐ ภาเร อนาโรปีเต เกวลํ มานํ นิสฺสาย
อชฺโฆตฺถจริตฺวา อนธิกาเร กเถตา โหติ ฯ อนโณกาสมฺม
การาเปตฺวาติ โธกาสมฺม อการตฺวา ปวตฺตา โหติ ฯ น
ยธาทีฏฺฐิยา พฺยากตา โหตีติ ยสฺส อตฺตโน ทีฏฺฐิ ตํ ปฺรภจิตฺวา
น พฺยากตา ลทฺฐิ นิกฺขิปิตฺวา อยถาภฺจํ อหฺมมาทีสุ
หฺมมาทิลทฺฐิโก หุตฺวา กถยิตา โหตีติ อตฺโถ ฯ

อาปตฺติยา ปโยคํ น ชานาตีติ อัย อาปตฺติ
กายปฺปโยคา อัย วจีปโยคาติ น ชานาติ ฯ อาปตฺติยา วฺปสฺม
น ชานาตีติ อัย อาปตฺติ เทสฺนาย วฺปสฺมมฺติ อัย วฺภูจฺจานน
อัย เนว เทสฺนาย น วฺภูจฺจานนาติ น ชานาติ ฯ น
อาปตฺติยา วินิจฺจยภฺสโล โหตีติ อิมสฺมี วตฺถสฺมี อัย อาปตฺติ
น ชานาติ โทसानุรูปํ อาปตฺติ อุทฺธริตฺวา ปตฺติภฺสเปตฺ
น สกฺโกติ ฯ อธิกรณสมฺภูจฺจานํ น ชานาตีติ อิทํ อธิกรณํ

*เล่มที่ ๓ อุปาลิปญจกถา หน้า ๖๓๓

อฏฺฐารส เกทกรวตฺถุณี นิสฺสาย สมฺภูจาทิ อิทํ จตฺสฺโส
วิปตฺติโย อิทํ ปญจ วา สตฺต วา อาปตฺติกฺขนฺเช อิทํ
จตฺตารี สฺงฺฆกิจฺจานิ นิสฺสาย สมฺภูจาทิตฺติ น ชานาติ ๑
ปโยคํ น ชานาตฺติ อิทํ อธิกรณํ ทฺวาทสมฺมูลปฺโยคํ อิทํ
จฺทฺทสมฺมูลปฺโยคํ อิทํ จมฺมูลปฺโยคํ อิทฺ เอกมฺมูลปฺโยคนฺติ
น ชานาติ ๑ อธิกรณานํ หิ ยถาสกมฺมูลเมว ปโยคา นาม
โหนตฺติ ตํ สพฺพปี น ชานาตฺติ อตฺโถ ๑ วฺรูปสมํ น
ชานาตฺติ อิทํ อธิกรณํ ทฺวีหิ สมเถหิ วฺรูปสมมฺติ อิทํ จตฺุหิ
อิทํ ตีหิ อิทํ เอเกน สมเถน วฺรูปสมมฺตฺติ น ชานาติ ๑
น อธิกรณสฺส วินิจฺจยกฺุสโล โหตฺติ อธิกรณํ วินิจฺจนิตฺวา
สมถํ ปาเปตฺุ น ชานาติ ๑ กมฺมํ น ชานาตฺติ ตชฺชนียาหิ
สตฺตวฺริ กมฺมํ น ชานาติ ๑ กมฺมสฺส กรณํ น ชานาตฺติ
อิทํ กมฺมํ อิมินา นีหาเรน กาทพฺพนฺติ น ชานาติ ๑ กมฺมสฺส
วตฺถุ น ชานาตฺติ อิทํ ตชฺชนียสฺส วตฺถุ อิทํ นียสาหีนนฺติ
น ชานาติ ๑ กมฺมสฺส วตฺถุ น ชานาตฺติ สตฺตสฺส กมฺเมสฺ
เหฏฺฐา จตฺนุํ กมฺมานํ อฏฺฐารสวฺริ ตฺวิธสฺส จ อุกฺเขปนฺนีย-
กมฺมสฺส เตจตฺตาฬีสวฺริ วตฺถุ น ชานาติ ๑ กมฺมสฺส วฺรูปสมํ
น ชานาตฺติ โย ภิกฺขุ วตฺเต วตฺติตฺวา ยาจติ ตสฺส กมฺมํ
ปฏฺิปปสฺสสมเถตพฺพิ อจฺจโย เทสาเปตพฺโพติ น ชานาติ ๑

*เล่มที่ ๓ ปรึวารวณณา หน้า ๖๓๔

วตถุ น ชานาตีติ สตตุนนํ อापตติกขนุชานํ วตถุ น
ชานาติ ๑ นิทานํ น ชานาตีติ อิํ สิกขาปํ อิมสฺมี นคร
ปลยลตฺตี อิํ อิมสฺมินฺติ น ชานาติ ๑ ปลยลตฺตี น
ชานาตีติ ปลยลตฺติ อนุปลยลตฺติ อนุปฺปนฺนปลยลตฺติวเสน ติวริปิ
ปลยลตฺตี น ชานาติ ๑ ปทปจฺฉาภฏฺจํ น ชานาตีติ สมฺมุขา
กาตพฺพิ ปํ น ชานาติ ๑ พุทฺโธ ภควาติ วตฺตพฺเพ ภควา
พุทฺโธติ เหฏฺฐปรियํ กตฺวา ปํ ปโยเชติ ๑ อกฺสโล จ โหติ
วินยติ วินยปาลียํ จ อฏฺฐกถายํ จ อกฺสโล โหติ ๑ ลตฺตี
น ชานาตีติ สจฺเขปโต หิ ทฺวิธา ลตฺติ เอสา ลตฺตีติ
เอวํ นิทฺทิกฺขจฺจา จ อนิทฺทิกฺขจฺจา จ ๑ ตตฺถ ยา เอวํ
อนิทฺทิกฺขจฺจา สา กมฺมลตฺติ นาม โหติ ๑ ยา นิทฺทิกฺขจฺจา
สา กมฺมปาทลตฺติ นาม โหติ ตํ สพฺเพน สพฺพิ ลตฺตี
น ชานาติ ๑ ลตฺติยา กรณํ น ชานาตีติ นวสุ จาเนสุ
กมฺมลตฺติยา กรณํ น ชานาติ ทฺวิสุ จาเนสุ กมฺมปาท-
ลตฺติยา ๑ ลตฺติยา อนุสฺสาวนฺนติ อิมิสฺสา ลตฺติยา เอกา
อนุสฺสาวนา อิมิสฺสา ติสฺโสติ น ชานาติ ๑ ลตฺติยา สมถํ
น ชานาตีติ ยฺวายํ สติวินโย อมฺพฺหวินโย ตสฺส ปาปิยสิกา
ติณฺวตฺถารโกติ จตฺตพฺพิโร สมโถ ลตฺติยา วินา น โหติ
ตํ ลตฺติยา สมโถติ น ชานาติ ๑ ลตฺติยา วุปฺสมํ น
ชานาตีติ ยํ อธิกรณํ อิมินา จตฺตพฺพิเรน ลตฺติสมถน

*เล่มที่ ๓ อุปาลิปยจกถา หน้าที่ ๖๓๕

รูปสมมติ ตสฺส ตํ รูปสมํ อัย ญตฺติยา รูปสโม กโตติ
น ชานาติ ๑ สุตฺตํ น ชานาตีติ อุกโตวิงฺกํ น ชานาติ ๑
สุตฺตานุโลมํ น ชานาตีติ จตฺตารो มหาปเทเส น ชานาติ ๑
วินยํ น ชานาตีติ ขนฺธกปรिवารํ น ชานาติ ๑ วินยานุโลมํ
น ชานาตีติ มหาปเทเสยว น ชานาติ ๑ น จ จานาจान-
กฺสโลติ การณการณกฺสโล น โหติ ๑ ฆมฺมํ น ชานาตีติ
จเปตฺวา วินยปิฏกํ อวเสสํ ปิฏกทฺวยํ น ชานาติ ๑
ฆมฺมานุโลมํ น ชานาตีติ สุตฺตฺนฺติเก จตฺตารो มหาปเทเส
น ชานาติ ๑ วินยํ น ชานาตีติ ขนฺธกปรिवารเมว น
ชานาติ ๑ วินยานุโลมํ น ชานาตีติ จตฺตารो มหาปเทเส
น ชานาติ ๑ อุกโตวิงฺกกา ปเนตฺถ อสงฺกหิตา โหนฺติ ๑
ตสฺมา ยํ กฺรฺนฺนฺทึยํ วุตฺตํ วินยฺนฺติ สกฺลํ วินยปิฏกํ น
ชานาตีติ ตํ กเหตุพฺพิ ๑ น จ ปุพฺพาปรกฺสโล โหตีติ
ปุเรกถาย จ ปจฺจกถาย จ อกฺสโล โหติ ๑ เสสํ สพฺพตฺถ
วุตฺตปฺฏิปกฺขวเสน วิญฺญेยฺยตฺตา ปุพฺเพ ปกาสิตฺตฺตา จ
อุตฺตฺตานเมวาทิ ๑

อนิสฺสิตวคฺคณปฺฏิปฺปสฺสมกฺกนวคฺคโวหารวคฺคณณนา

นิกฺขิตา ๑

*เล่มที่ ๓ ปริวารวณณา หน้า ๖๓๖

ทัญญาวิกรมมวคฺเค ฯ ทัญญาวิกรมมาติ ทัญญินฺ อวิกรมมานิ
ลทฺธิปกาสนานิ อาปตฺติเทสนาสงฺขาทานํ วินยกรมมานเมตฺ
อริวจฺนํ ฯ อนาปตฺติยา ทัญญี อวิกรโธตฺติ อนาปตฺติเมวาปตฺติ
เทเสตฺติ อตุโธ ฯ อเทสนาคามินิยาติ ครุกาปตฺติยา ทัญญี
อวิกรโธติ ฯ สงฺฆาภิเสสํ จ ปาราชิกํ จ เทเสตฺติ อตุโธ ฯ
เทเสตฺติยาติ ลหุกาปตฺติยาปิ เทเสตฺตยา ทัญญี อวิกรโธติ ฯ เทเสตฺ
ปนฺน เทเสตฺติ อตุโธ ฯ จตฺตฺติ ปรญฺจหีติ ยถา จตฺตฺติ ปรญฺจหิ
ทัญญิ อวิกรตา โหติ เอวํ อวิกรโธติ จตฺตฺตาโร ปรญฺจ ชนา
เอกโต อาปตฺติ เทเสตฺติ อตุโธ ฯ มโนมานเสนาติ มนสงฺขาเตน
มานเสน ทัญญี อวิกรโธติ วจิเกทํ อกตฺวา จิตฺเตเนว
อาปตฺติ เทเสตฺติ อตุโธ ฯ นานาสํวาสกสฺสาติ ลทฺธินानา
สํวาสกสฺส วา กรมมนานาสํวาสกสฺส วา สนฺติเก ทัญญี
อวิกรโธติ อาปตฺติ เทเสตฺติ อตุโธ ฯ นานาสีมายาติ สมาน-
สํวาสกสฺสาปิ นานาสีมาย จิตฺตฺส สนฺติเก อวิกรโธติ
มาพกสีมาย หิ จิตฺเตน สีมฺนตฺตริกาย จิตฺตฺส วา สีมฺนตฺตริกาย
วา จิตฺเตน อวิปฺปวาสสีมาย จิตฺตฺสาปิ อาปตฺติ เทเสตฺตฺน
วฏฺฏติ ฯ อปทตฺตฺสวาสกสฺสาติ อุกฺขิตฺตฺกสฺส วายสฺส วา อูโปสถ-
ปวารณา จปีตา โหนฺติ ตสฺส สนฺติเก เทเสตฺติ อตุโธ ฯ

นาลิ โอกาสกรมมํ กาทฺตฺตฺนฺนํ ปรียตฺตํ กาทฺตฺนํ กาทพฺพนฺติ

*เล่มที่ ๓ อุปาลิปญจกถา หน้า ๖๓๗

อตุโธ ๑ อิธาปี อปกตตุโธ อุกุชิตุโก เจว จปีต-
อุโปสถปวารโณ จ ๑ จาวนาธิปปาโยติ สาสนโต จาวตุกาโม ๑
มนุทตฺตา โมมุหตฺตาคิ มนุทภาเวน โมมุหภาเวน
วิสซชชิตตปี ชานิตตปี อสมตฺโธ เกวลํ อตฺตโน โมมุหภาวํ
ปกาสเนโตเยว ปุจฺฉติ อุมมตฺตโก วีย ๑ ปาปีจฺโณติ เอวํ มํ
ชโน สมภาเวสฺสตีติ ปาปีกาย อิจฺฉาย ปุจฺฉติ ๑
ปริทวติ ปริทวํ อารเปตุกาโม หุตฺวา ปุจฺฉติ ๑ อณฺณ-
พฺยากรณฺสฺสปี เอสฺว นโย ๑ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๑
ทิจฺฉาวิกมฺมวคฺค วนฺณนา นิฏฺฐิตา ๑
อตุตาทานวคฺเค จ ชฺตงฺกวคฺเค จ ยํ วตฺตพฺพิ ลียา
ตํ สพฺพิ เหนฺจฺจา วุตฺตเมว ๑
มุสฺสาวาทวคฺเค ๑ ปาราชิกํ คจฺฉตีติ ปาราชิกคามิ ๑
ปาราชิกาปตฺติภาวํ ปาปฺณาตีติ อตุโธ ๑ อิตเรสฺสปี เอสฺว
นโย ๑ ตตฺถ อสนตฺตอตุตฺตริมนุสฺสชฺรมาโรจนมุสฺสาวาโท ปาราชิก-
คามิ อมฺลเกน ปาราชิกเกน อนุทฺธฺสนมุสฺสาวาโท สงฺฆาติเสส-
คามิ โย เต วิหาเร วสตีติอาทินา ปรียาเยน ชานนฺตสฺส
วุตฺตมุสฺสาวาโท อุลลจฺยคามิ อชานนฺตสฺส ทุกฺกฏคามิ สมฺปชาน-
มุสฺสาวาทे ปาจิตฺตियนฺติ อาคโต ปาจิตฺตियคามิตี เวทิตฺตพฺโพ ๑
อทสฺสเนนาติ วินยชฺรสฺส อทสฺสเนน ๑ กปฺปิยาภฺกปฺปิเยสฺสุ

หิ กุกุกุเจ อุปฺปนฺเน วินยธฺรึ ทิสฺวา กปฺปิยา กปฺปิยา ว
ปฺปฺญจฺจิตฺวา อกปฺปิยํ ปหา ย กปฺปิยํ กเรยฺย ตํ อปฺสฺสนฺโต
ปนฺ อกปฺปิยํ กปฺปิยนฺติ กโรนฺโต อาปฺชฺชติ ฯ เอว
อาปฺชฺชิตพฺพํ อาปฺตฺตี วินยธฺรฺสฺส ทสฺสเนน นาปฺชฺชติ
อทสฺสเนเนว อาปฺชฺชติ ฯ เตน วุคฺคํ อทสฺสเนนาติ ฯ
อสฺสวเนนาติ เอกวิหาเรปิ วสนฺโต ปนฺ วินยธฺรฺสฺส อุปฺภูจฺจัน
คนฺตฺวา กปฺปิยา กปฺปิยํ อปฺจฺจิตฺวา วา อณฺเณลํ วา วุจฺจมานํ
อสฺสนฺโต อาปฺชฺชติ เอว ฯ เตน วุคฺคํ อสฺสวเนนาติ ฯ ปสฺสฺตฺตฺตาติ
ปสฺสฺตฺตฺกตฺยา ฯ สหาการเสยฺยํ หิ ปสฺสฺตฺตฺกทฺวาเนปิ อาปฺชฺชติ ฯ
อกปฺปิเย กปฺปิยสฺสณฺณิตฺยา อาปฺชฺชนฺโต ปนฺ ตถาสณฺณิ
อาปฺชฺชติ ฯ สติสมฺโมสา เอกเรตฺตฺตาติ กุกมาทิวเสน อาปฺชฺชิตพฺพํ
อาปฺชฺชติ ฯ เสลํ สพฺพคฺคฺคฺ อุตฺตฺตานเมวาทิ ฯ

มุสฺวาทวทฺทวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ภิกฺขุณีวคฺเค ฯ อลาภายาติ จคฺคฺนํ ปจฺจยฺนํ อลาภคฺคฺถาย
ยถา ปจฺจเย น ลภนฺติ ตถา ปรีสฺกุกฺติ วายมตีติ อคฺคฺโถ ฯ
อนคฺคฺถายาติ อนคฺคฺถํ กสิสฺสํ อาโรเจนฺโต ปรีสฺกุกฺติ ฯ
อนาวาสายาติ อนาวาสคฺคฺถาย ยสฺมี คามเขตฺเต วสนฺติ ตโต
นีหฺรณคฺคฺถาย ฯ

สมฺปโยเชตีติ อสทฺทมฺมปฺปฏิเสวณคฺคฺถาย สมฺปโยเชตี ฯ กตีหิ

*เล่มที่ ๓ อุปาลิปญจกถา หนา ๖๓๕

นุ โข ฆนเต อุงเคหิ สมนุณาคตาย ภิกขุณิยา กम्मํ กาทพฺพนฺติ
สตุตฺตุนํ กมฺมานํ อลฺลตฺรํ สนฺชาย ปุจฺจติ ฯ

น สากจฺจนาตพฺโพติกปฺปิยาภปฺปิยนามรูปปริจฺเจทสมถ-
วิปฺสฺสนาทีเกโท กถามคฺโค น กเถตพฺโพ ฯ ยสฺมา ปน
จีณาสโว ภิกขุ น วิสฺวาเทติ ตถารูปสฺส กถามคฺคสฺส สามิ
หุตฺวา กเถติ น อิตเร ตสฺมา ปจฺมปญฺจเก นาสฺสเกขนาติ
ปฺปฺภิกฺขิปปิตฺวา ทฺตฺติยปญฺจเก อสฺสเกขนาติอาทิ วุตฺตํ ฯ น
อตุตฺตปฺปฺภิสฺมฺภิทปฺปตฺโตติ อญฺจกถาย ปฺปฺภิสฺมฺภิทปฺปตฺโต ปเกทกต-
ถาณปฺปตฺโต น โหติ ฯ น ฐมฺมปฺปฺภิสฺมฺภิทปฺปตฺโตติ ปาติฐมฺเม
ปฺปฺภิสฺมฺภิทปฺปตฺโต น โหติ ฯ น นิรุตฺติปฺปฺภิสฺมฺภิทปฺปตฺโตติ
โวหารนิรุตฺติยํ ปฺปฺภิสฺมฺภิทปฺปตฺโต น โหติ ฯ น ปฺปฺภิกฺภาณ-
ปฺปฺภิสฺมฺภิทปฺปตฺโตติ ยานิ ยานิ ปฺปฺภิกฺภาณสงฺฆาตานิ อตุตฺตปฺปฺ-
ภิสฺมฺภิทาทีนํ ถาณานิ เตสุ ปฺปฺภิสฺมฺภิทปฺปตฺโต น โหติ ฯ
ยถาวิมุตฺตํ น ปจฺจเวกฺขตีติ จตฺตุนํ ผลวิมุตฺตีนํ วเสน ยถา-
วิมุตฺตํ จิตฺตํ เอกฺกนวิสฺติเกทาย ปจฺจเวกฺขณาย น ปจฺจเวกฺขิตา
โหติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตทานเมวาติ ฯ

ภิกขุณีวคฺคกถา นิฏฺฐิตา ฯ

*เล่มที่ ๓ ปริวารวณณา หน้า ๖๔๐

อุพพาหิกวกุเค ๑ น อตฺถกุสโลติ น อฏฺฐกถากุสโล
อตฺถทุชาร เณโก น โหติ ๑ น ฌมฺมกุสโลติ อจฺริยมุขโต
อนุกหิตตฺตา ปาลิยฺ น กุสโล น ปาลิสฺสูโร ๑ น นิสฺสูติกุสโลติ
ภาสนฺตรโวหารเ น กุสโล ๑ น พุยฺยชนกุสโลติ สิจฺฉิ-
ชฺนิตาทิวเสน ปริมณฺทลพฺยฺยชนาโรปนเ กุสโล น โหติ น
อกฺขรปริจฺเจเท นิปฺโปติ อตฺโถ ๑ น ปุพฺพปาปรกุสโลติ
อตฺถปฺพปาปเร ฌมฺมปฺพปาปเร นิสฺสูติปฺพปาปเร พุยฺยชน-
ปฺพปาปเร ปุเรกถาปจฺจกถาสฺ จ น กุสโล โหติ ๑
โกชฺโชนฺติอาทีนฺิ ยสฺมา โกธาทีนฺิ อภิภูโต การณการณ
น ชานาติ วินิจฺฉินฺตี น สกฺโกติ ตสฺมา วุตฺตานี ๑
อปฺสเรตา(๑) โหติ โน สาระตาติ โมเหตา โหติ น สตี
อุปฺปาเทตา โจทกฺกุตฺตกาณํ กถํ โมเหติ ปิทฺติ น สาระตีติ
อตฺโถ ๑ เสสเมตฺถ อุพฺพาหิกวกุเค อุตฺตานเมว ๑

อุพฺพาหิกวกุควณณา นิฏฺฐิตา ๑

อธิกรณฺวปฺสมวกุเค ๑ ปุคฺคกฺครุ โหตีติ อัย เม อุปฺชฺมาโย
อัย อจฺริโยติอาทีนฺิ จินฺเตตฺวา ตสฺส ชยฺ อากงฺขมาโน อฌมฺมํ
ฌมฺโมติ ทีเปติ ๑ สงฺฆกฺครุ โหตีติ ฌมฺมํ จ วินยฺ จ อมฺฤจฺติวา
วินิจฺฉินฺนฺโต สงฺฆกฺครุ นาม โหติ ๑ จิวราทีนฺิ กเหตุวา
วินิจฺฉินฺนฺโต อามิสฺกฺครุ นาม โหติ ๑ ตานี อคเหตุวา ยถาฌมฺมํ
๑. ปฺสเรตาติ ปาลิ ๑

*เล่มที่ ๓ อุปาลิปญจกถา หน้า ๖๔๑

วินิจลินฺโต สทฺทมฺมฺครุ นาม โหติ ฯ

ปฺลฺยฺหิ อุปาลิ อากาเรหิตี ปฺลฺยฺหิ การณฺหิ สงฺโฆ
ภิชฺชติ ฯ กมฺเมเน อุทฺเทเสน โวหรนฺโต อนุสาวเนน สลาก-
คาหนาติ เอตฺถ กมฺเมนาติ อปฺโลกนาทิสฺสุ จตฺตฺสฺส กมฺเมสฺสุ
อณฺตเรณ กมฺเมเน ฯ อุทฺเทเสนาติ ปฺลฺยฺสฺส ปาฎิโมกฺขทฺเทเสสฺสุ
อณฺตเรณ อุทฺเทเสน ฯ โวหรนฺโตติ โวหรนฺโต กถยนฺโต ตาหิ
ตาหิ อุปฺปตฺตีหิ อธมฺมํ ชมฺโอมติอาทินิ อฏฺฐารส เกทกรวตฺถุนิ
ทีเปนฺโต ฯ อนุสาวเนนาติ นนฺ ตมฺมุเห ชานาถ มยฺหํ อฺจฺจา
กฺลา ปฺพพฺชิตถาวํ พหุสฺส
อฺพฺพินฺยํ สตฺถุสฺส
อฺปฺตฺถมฺเกตฺวา อนิวัตฺติชฺมฺเม กตฺวา คณฺหน อิมํ สลากนฺติ
สลาภาเนน ฯ เอตฺถ จ กมฺมเมว อุทฺเทโส วา ปฺมานํ ฯ
โวหารานฺุสาวนฺสลาภาหา ปน ปฺพพฺภาคา ฯ อฏฺฐารส-
วตฺถุทีปนวเสน หิ โวหรนฺเตน ตตฺถ รุจิชฺชนตฺถํ อนุสาวเวตฺวา
สลาภาเย คาหิตายปี อภินฺโนว โหติ สงฺโฆ ฯ ยทา ปน
เอวํ จตฺตาโร วา อติเรเก วา สลากํ คาเหตฺวา อาเวณิกมฺมํ
วา อุทฺเทสํ วา กโรติ ตทา สงฺโฆ ภินฺโน นาม โหติ ฯ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๔๒

อิติ ยํ สงฺฆเภทก ขนฺธกวณณายํ อโวจุมฺห เอวํ อญฺจารสฺส
วตฺถุสฺส ยงฺกิลฺลิจิ เอกํปี วตฺถุํ ทีเปตฺวา เตน เตน การณน
อิมํ คณฺหฬ อิมํ โรเจถาติ สลฺยญาเปตฺวา สลาภํ คาเหตุวา
วิสุํ สงฺฆกมฺเม กเต สงฺโฆ ภินฺโน โหติ ปรีวารे ปน
ปลฺยจฺหิ อุปาลิ อากาเรหิ สงฺโฆ ภิชฺชตีติอาทิ วุตฺตํ ตสฺส
อิมินา อิธ วุตฺเตน สงฺฆเภทลกฺขณน อตฺถโถ นานากรรม
นตฺถิ ตํ ปนสฺส นานากรรมภาวํ ตตฺถเวว ปกาสิยิสฺสามาติ
สฺวายํ ปกาสิโถ โหติ ฯ

ปลฺยตฺตเตตนฺติ ปลฺยตฺตํ เอตํ กวํ ปลฺยตฺตํ วตฺตกฺขนฺธเก ฯ
ตตฺร หิ จุฑทสฺสกขนฺธกวตฺตานิ ปลฺยตฺตานิ ฯ เตนาห
ปลฺยตฺเตตํ อุปาลิ มยา อากนฺตฺกานํ ภิกฺขุณํ อากนฺตฺก-
วตฺตนฺติอาทิ ฯ เอวํปี โข อุปาลิ สงฺฆราชา โหติ โน จ
สงฺฆเกโหติ เอตฺตาวตา หิ สงฺฆราชิมตฺตเมว โหติ น ตาว
สงฺฆเกโห อนุปฺพุเพน ปน อยํ สงฺฆราชา วฑฺฒมานา
สงฺฆเภทาย สํวตฺตตีติ อตฺถโถ ฯ ยถารตฺตนฺติ รตฺติปริมาณานฺรูปี
ยถาเถรนฺติ อตฺถโถ ฯ อาเวณิภาวํ กริตฺวาติ วิสุํ ววตฺถานํ
กริตฺวา ฯ กมฺมมากมฺมานิ กโรนฺตีติ อปฺราปฺริ สงฺฆกมฺมํ
อุปาทาย จุฑทกานิ เจว มหนฺตานิ จ กมฺมานิ กโรนฺติ ฯ
เสสเมตฺถาปี อธิกรณฺวูปสมวคฺเค อุตฺตานเมว ฯ

สงฺฆเภทวคฺคทฺวเย ฯ วินิชาย ทิฏฺฐี กมฺเมนาติ เตสฺ

*เล่มที่ ๓ อุปาลีปญจกถา หน้า ๖๔๓

อธมมาทิสฺ อธมมาทโย เอเตติ เอวํ ทิฏฺฐิโกว หุตฺวา ตํ
ทิฏฺฐี วัณิชาย เต ธมฺมาทิวเสน ทิเปตฺวา วิสุํ กมฺมํ
กโรติ ฯ อิติ ยํ วัณิชาย ทิฏฺฐิกมฺมํ กโรติ เตน เอวํ
กเตน วัณิชาย ทิฏฺฐิกมฺเมน สทฺฐี ปญฺจกานิ โหนฺติ ฯ อิเมหิ
โฆ อุปาลี ปญฺจหุจฺเจหิตี อยมกสฺมิมิ ปญฺจเก อตฺถโยชฺนา ฯ
เอเตน นเยน สพฺพปญฺจกานิ เวทิตฺพฺพานิ ฯ เอตฺถาปี จ
โวหาราทิองฺกตฺตยํ ปุพฺพภากฺวเสเนว วุตฺตํ ฯ กมฺมทฺเทสฺวเสเนว
ปนฺน อเตกัจฺจตา เวทิตฺพฺพา ฯ เสถํ สพฺพตฺถ อุตฺตทานเมว ฯ
น เหตุถ กิณฺจิจ อตฺถิ ยํ ปุพฺเพ อวุตฺตณฺยํ ฯ

อวาาสีกฺวคฺเค ฯ ยถากตํ นิกฺขิตฺโตติ ยถา อหริตฺวา
จปีโต ฯ

วินยพฺยากรณฺมาติ วินยปฺลฺยเห วิสฺสชฺชฺนา ฯ ปริณามเตตีติ
นियเมตี ทิเปตี กเถตี ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตทานเมว ฯ

กจินฺตฺถารวคฺเค ฯ โอตมสิโกตี อนุชการคโต ฯ ตํ หิ
วณฺทนฺตสฺส มลฺยจปาทาทีสุปี นลาภูํ ปฺปฏิหฺลฺลเยยฺย ฯ อสมนฺนา-
หฺรณฺโตติ กิจฺจปฺสฺตตฺตฺตา วณฺทนํ อสมนฺนาหฺรณฺโต ฯ สฺตฺโตติ
นินฺทํ โอกฺกนฺโต ฯ เอกาวตฺโตติ เอกโต อวตฺโต สปฺตฺตปฺกฺเข
จิตฺโต เวรํ วิสภากปฺกคฺโคโล วุจฺจติ อยํ อวณฺทโย ฯ อยํ หิ
วณฺทียมาโน ปาเทนปี ปหฺเรยฺย ฯ อณฺณาวีหิตฺโตติ อณฺณ

*เล่มที่ ๓ ปรีวารวณณา หน้า ๖๔๔

จันตยมาโน ๑ ขาทนุโตติ ปฎุจขชชกาทีนิ ขาทนุโต ๑ อุจจารี
จ ปสฺสาว จ กโรนุโต อนอกาสคตตฺตา อวนุทีโย ๑
อุกฺขิตฺตโกติ ติวเรนปี อุกฺเขปนียกมฺเมน อุกฺขิตฺตโก อวนุทีโย ๑
ตชฺชนียาทิกมฺมกตา ปน จตฺตารโ วนุทิตพฺพา ๑ อุโปสถ-
ปวารณาปี เตหิ สทฺธี ลพฺภนฺติ ๑ อาทีโต ปฎุจาย จ
วฺตุเตสฺ อวนุทีเยสฺ นคฺคณฺจ อุกฺขิตฺตกํ จ วนุทนฺตสฺเสว อาปฺตติ
อิตเรสํ ปน อสารุปฺตฺเถน จ อนฺตรา วฺตุตการณฺน จ
วนุทนา ปฎุจฺจิตฺตา ๑ อีโต ปรี ปจฺฉาอุปสมฺปนฺนาทโย
ทสปี อาปฺตติวฺตุฏฺภาเวนฺว อวนุทียา ๑ เต วนุทนฺตสฺส หิ
นียเมเนว อาปฺตติ ๑ อิติ อิเมสฺ ปณฺจสฺ ปณฺจเกสฺ เตรสฺ ชน
วนุทนฺตสฺส อนาปฺตติ ๑ ทฺวาทสนฺนํ วนุทนฺตสฺส อาปฺตติ ๑
อาจรีโย วนุทีโยติ ปพฺพชฺชาจรีโย อุปสมฺปทาจรีโย
นีสฺสยาจรีโย อุทฺเทสาจรีโย โอวาทาจรีโยติ อัย ปณฺจวิโรปี
อาจรีโย วนุทีโย ๑ เสสํ สพฺพคฺคฺต อุตฺตานเมวาทิ ๑

กจันตถารวคฺควณณา นิฎฺฐิตา ๑

นิฎฺฐิตา จ อุปาลิปณฺจก วณฺณนาติ ๑

สมุฏฐานวณณนา

อจิตตโก อาปชชตีติอาทิสฺ ๑ สหเสยยาธิปณฺณตฺติวชฺช
อสนฺยจิจฺจ อาปชฺชนฺโต อจิตตโก อาปชฺชติ เทเสนฺโต สจิตตโก
วฺภูจาทิ ๑ ยงฺกิลฺลิจิ สณฺยจิจฺจ อาปชฺชนฺโต สจิตตโก อาปชฺชติ ๑
ติณฺวตฺถารเกณ วฺภูจหนฺโต อจิตตโก วฺภูจาทิ ๑ ปุพฺเพ วุตฺตเมว
ติณฺวตฺถารเกณ วฺภูจหนฺโต อจิตตโก อาปชฺชติ อจิตตโก
วฺภูจาทิ ๑ อิตฺถิ เทเสนฺโต สจิตตโก อาปชฺชติ สจิตตโก
วฺภูจาทิ ๑ ฌมฺมทานํ กโรมีติ ปทโส ฌมฺมาทีนํ กโรนฺโต
กฺุสลจิตฺโต อาปชฺชติ ๑ พุทฺธานํ อนฺุสาสนํ กโรมีติ อุกฺกุคฺจิตฺโต
เทเสนฺโต กฺุสลจิตฺโต วฺภูจาทิ ๑ โทมนสฺสีโต หุตฺวา เทเสนฺโต
อกฺุสลจิตฺโต วฺภูจาทิ ๑ ตินฺวตฺถารเกณ นินฺทาทกฺโต วฺภูจหนฺโต
อพฺยาคตฺจิตฺโต วฺภูจาทิ ๑ ภีสาปนาทีนํ กตฺวา พุทฺธานํ
สาสนํ กโรมีติ โสมนสฺสีโต เทเสนฺโต อกฺุสลจิตฺโต อาปชฺชติ
กฺุสลจิตฺโต วฺภูจาทิ ๑ โทมนสฺสีโตว เทเสนฺโต อกฺุสลจิตฺโต
วฺภูจาทิ ๑ วุตฺตนเยเนว ตินฺวตฺถารเกณ วฺภูจหนฺโต อพฺยาคต-
จิตฺโต วฺภูจาทิ ๑ นินฺทโทกฺกนฺตสมฺเย สหาคารเสยฺยํ อาปชฺชนฺโต
อพฺยาคตฺจิตฺโต อาปชฺชติ ๑ วุตฺตนเยเนว ปเนตฺถ กฺุสลจิตฺโต
วฺภูจาทิตฺติอาทิ เวทิตพฺพิ ๑

ปจฺมํ ปาราชิกํ กตฺถิ สมุฏฺฐานนฺหิตฺติอาทิ ปุพฺเพ วุตฺตน-
ยตฺตา อุตฺตานเมว ๑

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๔๖

จตุตาโร ปาราชกา ตีหิ สมภูจนาเนหิตีอาทีสุ อุกกภูจ-
ปรีเจทโต ยัม ยัม สมภูจนาณัม ยสส ยสส ลพภติ ตัม สพพ
วุตตเมว โหติ ฯ

สมภูจนาณวณณา นิภูจिता ฯ

อปรัตติยคาถาสงคณิกวณณา

กตาปตติโย กายิกาคีอาทีกาถานัน วิสสชชเน ฯ ฉ อापตติโย
กายิกาคี อนตรเปยยาเล จตุตเถเน อापตติสมภูจนาเนน ฉ
อापตติโย อापชชติ ภิกขุ เมถุนัม ชมมัม ปฏีเสวติ อापตติ
ปาราชกสสาติ อาทินา นเยน วุตตา อापตติโย ฯ กายทวาร
สมภูจิตตตตา หีเอตา กายิกาคี วุจจนติ ฯ ฉ วาจสีกาติ
ตสมีเยว อนตรเปยยาเล ปญจเมเน อापตติสมภูจนาเนน ฉ
อापตติโย อापชชติ ภิกขุ ปาปีจโณ อิจฉापกโตติอาทินา
นเยน วุตตา อापตติโย ฯ ฉาเทนตสส ติสโสติ วชชปฏิจฉา-
ทิกาย ภิกขุณียา ปาราชกัม ภิกขุสส สงฆาทีเสสปฏิจฉาทเน
ปาจิตติยัม อตตโน ทฏฐลลอปตติปฏิจฉาทเน ทุกุกกัม ฯ ปญจ
สัสคคปจจยาติ ภิกขุณียา กายสัสคเค ปาราชกัม ภิกขุโน
สงฆาทีเสโส กายเนน กายปฏีพทเช อุลลจจยัม นิสสคคิเยน
กายปฏีพทเช ทุกุกกัม อังคูลิปโฏทเก ปาจิตติยนติ อีมา

*เล่มที่ ๓ อปรทุตติยคาถาสงคณิกวณณนา หน้า ๖๔๗

กายสัสคคปจจยา ปณจ อปรตติโย ฯ อรุณกุเค ติสฺโสติ
เอกรตตฉารตตตตตาท ทสาห มาสาดิกุมวเสน นิสฺสคฺคิย ปาจิตฺติย
ภิกฺขุณฺนิยา รตฺติวิปฺปวาเส สงฺฆาติเสโส ปจฺมปี ยามํ ฉาเทติ
ทุตติยมฺปี ตติยมฺปี ยามํ ฉาเทติ อุทฺธสฺเต อรุณ ฉนฺนา
โหติ อปรตฺติ โย ฉาเทติ (อปรตฺตี) โส ทุกฺกํ ทเสาเปตพฺโพติ
อิมมา อรุณกุเค ติสฺโส อปรตฺติโย อปรชฺชติ ฯ เทว ยาว-
ตติยกาติ เอกาทส ยาวตติยกา นาม ปณฺณตฺติวเสน ปน
เทว โหนฺติ ภิกฺขุณฺนํ ยาวตติยกา ภิกฺขุณฺนํ ยาวตติยกาติ ฯ
เอเกตฺถ อฏฺฐจตฺตุกาติ ภิกฺขุณฺนํเยว เอกา เอตฺถ อิมสฺมี
สาสเน อฏฺฐจตฺตุกา นาม ฯ เอเกน ลพฺพสงฺคโหติ ยสฺส
สียา อปรตฺติ โส อาวิกเรยฺยาติ อิมินา เอเกน นิตานุทฺเทเสน
สพฺพสฺลิกฺขาปทานํ จ สพฺพปาฏิโมกฺขทฺเทसानํ จ สงฺคโ
โหติ ฯ

วินยสฺส เทว มุลานํติ กาโย เจว วาจา จ ฯ

ครุกา เทว วุตฺตาติ ปาราชิกสงฺฆาติเสสา ฯ เทว ทฏฺฐจฺจ-
ฉาตนาติ วชฺชปฏฺฐิจฺฉาทิกาย ปาราชิกํ สงฺฆาติเสสปฏฺฐิจฺฉาทกฺขส
ปาจิตฺติยนฺติ อิมมา เทว ทฏฺฐจฺจฉาตนาปรตฺติโย นาม ฯ
คามนฺตเร จตฺสฺโสติ ภิกฺขุ ภิกฺขุณฺนิยา สทฺธี สํวิทฺติ ทุกฺกํ
อณฺณสฺส คามสฺส อุปจาร์ โอกุมติ ปาจิตฺติย ภิกฺขุณฺนิยา
คามนฺตรํ คจฺฉนฺติยา ปริกฺขิตฺเต คามे ปจฺมปาเท อฏฺฐจฺจ

ทุดิยปาเท สงฆมาทิสเโส อปริกขิตตสฺส ปจฺมปาเท อุปจา-
โรกฺกมเน อุตฺตจฺจยํ ทุดิยปาเท สงฆมาทิสเโสติ อีมา คามนฺตเร
ทูกกฺกปาจิตฺติยอุตฺตจฺจยสงฆมาทิสเสวเสน จตฺสฺโส อาปตฺติโย ฯ
จตฺสฺโส นทีปารปจฺจยาติ ภิกฺขุ ภิกฺขุณียา สทฺธิ สํวิทฺติ
ทูกกฺกํ นาวํ อภิรฺหติ ปาจิตฺติยํ ภิกฺขุณียา นทีปารํ กจฺจนฺตียา
อุตฺตรณกาเล ปจฺมปาเท อุตฺตจฺจยํ ทุดิยปาเท สงฆมาทิสเโสติ
อีมา จตฺสฺโส ฯ เอกมฺเส อุตฺตจฺจยนฺติ มนุสฺสสมฺเส ฯ นวมฺ-
เสสฺส ทูกกฺกนฺติ เสสอกปฺปิยมฺเสสฺส ฯ เทว วาจสิกา รตฺตินฺติ
ภิกฺขุณี รตฺตนฺตฺทการเ อปฺปทีเป ปฺริเสน สทฺธิ หตฺถปาเส
จิตฺตา สลฺลปฺติ ปาจิตฺติยํ หตฺถปาสํ วิชฺหิตฺวา จิตฺตา สลฺลปฺติ
ทูกกฺกํ ฯ เทว วาจสิกา ทิวาติ ภิกฺขุณี ทิวา ปฏฺิจฺจนฺเน
โองาเส ปฺริเสน สทฺธิ หตฺถปาเส จิตฺตา สลฺลปฺติ ปาจิตฺติยํ
หตฺถปาสํ วิชฺหิตฺวา จิตฺตา สลฺลปฺติ ทูกกฺกํ ฯ ททฺมานสฺส
ติสฺสฺโสติ มรณฺชิปฺปาโย มนุสฺสสฺส วิสํ เทติ โส เจ เตน
มรฺติ ปาราชิกํ ยกฺขเปตานิ เทติ เต จ มรฺนฺติ อุตฺตจฺจยํ
ติรจฺจานกตฺสฺส เทติ โส เจ มรฺติ ปาจิตฺติยํ อญฺญาติกาย
ภิกฺขุณียา จีวรทาเนปี ปาจิตฺติยนฺติ เอวํ ททฺมานสฺส ติสฺสฺโส
อาปตฺติโย ฯ จตฺตาโร จ ปฏฺิยฺกฺกเหติ หตฺถกาหเวณิกาเส
สงฆมาทิสเโส มุขเณ อญฺจชาตคฺคเณ ปาราชิกํ อญฺญาติกาย

*เล่มที่ ๓ อปรทุติยคาถาสงคณิกวณณนา หน้า ๖๔๕

ภิกขุณิยา จีวรปฏิคฺคหณ นิสฺสคฺคิยฺ ปาจิตฺติยฺ อวสฺสูตาย
อวสฺสูตสฺส หตฺถโต ขาถนียฺ โภชนียฺ ปฏิคฺคณฺหนฺติยา ถุลลจฺจยฺ
เอวํ ปฏิคฺคเห จตฺตารโ อปรตฺติกฺขนฺธา โหนฺติ ฯ ปญจ
เทสนาคามินิโยติ ลหฺกกา ปญจ ฯ ฉ สปรปฏิกฺกมฺมาติ ปาราชิกํ
จเปตฺวา อวเสสา ฯ เอเกตฺถ อปรปฏิกฺกมฺมาติ ปาราชิกาปตฺติ ฯ
วินยครฺกกา เทว วุตฺตาทิ ปาราชิกญฺเจว สงฺฆาติเสสญจ ฯ
กายวาจสีกานิ จาติ สพฺพพานว สิกฺขาปทานิ กายวาจสีกานิ ฯ
มโนทฺวารเ ปญฺจตฺตํ เอกสิกฺขาปทํปี นตฺถิ ฯ เอโก วิกาเล
ชฺฌนฺรโสติ โลณฺโสจิริกํ ฯ อยเมว หิ เอโก ชฺฌนฺรโส วิกาเล
วฏฺฐติ ฯ เอกา ตตฺติจตฺตฺเถน สมฺมตฺติ ภิกฺขุโนวาทกสมฺมตฺติ ฯ
อยเมว หิ เอกา ตตฺติจตฺตฺเถน กมฺเมน สมฺมตฺติ อนฺุญฺญาตา ฯ
ปาราชิกา กายิกา เทวติ ภิกฺขุณฺ เมถุนชฺชมฺปาราชิกํ
ภิกฺขุณินฺ จ กายสํสคฺคปาราชิกํ ฯ เทว สํวาสกฺกมฺมิโยติ อตฺตนา
วา อตฺตानํ สมานสํวาสกํ กโรติ สมคฺโค วา นํ สงฺโฆ
อุกฺกขิตฺตํ โอสารเถติ ฯ กุรฺนฺทึยฺ ปน สมานสํวาสกฺกมฺมิ จ
นानาสํวาสกฺกมฺมิ จาติ เอวํ เทว สํวาสกฺกมฺมิโย วุตฺตา ฯ
ทฺวินฺนญจ รตฺติจเโทติ ปารีวาสิกสฺส จ มานตฺตจาริกสฺส
จ ฯ ปญฺจตฺตา ทฺวงฺคฺลา ทฺเวติ เทว ทฺวงฺคฺลปญฺจตฺติโย
ทฺวงฺคฺลปพฺพปรมฺมิ อาทาตพฺพนฺติ อยเมกา ทฺวงฺคฺลํ วา เทวมาสิ

*เล่มที่ ๓ ปรีวารวณณา หน้า ๖๕๐

วาติ อยเมกา ฯ เทว อุตตานํ วริตฺวานาติ ภิกฺขุณี อุตตานํ
 วริตฺวา เทว อาปตฺติโย อาปชฺชติ วริติ โรหติ อาปตฺติ
 ปาจิตฺตียสฺส วริติ น โรหติ อาปตฺติ ทุกฺกภูสฺส ฯ ทฺวิหิ สงฺโฆ
 ภิชฺชตีติ กมฺเมน จ สลากคาเหน จ ฯ เทวตฺถ ปจฺมาปตฺติกาติ
 เอตฺถ สกเลปี วินเย เทว ปจฺมาปตฺติกา อุกฺกนฺนํ ปลฺลยตฺติ-
 วเสน ฯ อิตฺรธา ปน นว ภิกฺขุณฺํ นว ภิกฺขุณฺีเนญฺจาติ อฏฺฐารส
 โหนฺติ ฯ ฌตฺติยา กรณฺา ทฺเวติ เทว ฌตฺติภิกฺขุจฺานิ กมฺมา
 จ กมฺมปาทกา จ นวสุ จาเนสุ กมฺมํ โหติ ทฺวิสุ
 กมฺมปาทกาเวน ติฏฺฐติ ฯ

ปาณาติปาเต ติสฺโสติ อโนทิสฺส โอบาตํ ฆณฺติ สเจ
 มนฺุสฺโส มรติ ปาราชิกํ ยกฺขเปตานิ มรณฺเณ ฌลฺลจฺจยํ
 ติริจฺฉานกตฺสฺส มรณฺเณ ปาจิตฺตียนฺฺติ อีมา ติสฺโส โหนฺติ ฯ
 วาจา ปาราชิกา ตโยติ วชฺชปฏฺิจฺฉาทิกาย อุกฺกิตฺตานวตฺติกาย
 อฏฺฐจวตฺตฺถายาติ ฯ กฺรุณฺุทฺธิยํ ปน อาณตฺติยา อทินฺนาทานเ
 มนฺุสฺสมรณฺเณ อุตฺตริมนฺุสฺสธมฺมอูลฺลปเน จาติ เอวํ ตโย วุตฺตา ฯ
 โอบาสนา ตโยติ วจฺจมคฺคปสฺสวามคฺคํ อาทิสฺส วณฺณา-
 วณฺณภาสเน สงฺฆาทีเสโส วจฺจมคฺคํ ปสฺสวามคฺคํ จเปตฺวา
 อชฺกฺขกํ อุกฺกชานุมณฺุทลํ อาทิสฺส วณฺณาवณฺณภณฺเณ ฌลฺลจฺจยํ
 อุกฺกชกํ อโรชานุมณฺุทลํ อาทิสฺส วณฺณาवณฺณภณฺเณ ทุกฺกภูํ ฯ

*เล่มที่ ๓ อปรทุติยคาถาสงคณิกวณณา หน้า ๖๕๑

สญจริตเตน วา ตโยติ ปฏิกุคณหติ วิมัสติ ปจจาหริติ อาปตติ
สงฆาติเสสสส ปฏิกุคณหติ วิมัสติ น ปจจาหริติ อาปตติ
ถุลลจยสส ปฏิกุคณหติ น วิมัสติ น ปจจาหริติ อาปตติ
ทุกกฏสสาติ อิม สญจริตเตน การณญเตน ตโย อาปตติก-
ขนุชา โหนติ ฯ ตโย ปุคถา น อุปสมปาเทตพพาติ อทุธานฮีโน
องคฮีโน วตุวิปโน จ ฯ เตถ นานากรรม วุตตเมว ฯ
อปีเจตถ โย ปตตจิเวเรน อปริปุโร จ ปริปุโร จ น ยาจติ
อิมปี องคฮีเนเนว สงคหิตา ฯ มาตุฆาตกาทโย จ กรรม-
ทุกกฏกา ปณทกอกโตพยณชนกตริจฺฉานกตสงฆาเตน วตุ-
วิปเนเนว สงคหิตาติ เวทิตพพา ฯ เอส ฮี นโย กรุนุทีย
วตุโต ฯ ตโย กมฺมานํ สงคหาติ ถตติกปฺปนา วิปฺปกตปจฺจตุตฺ
อตีตกรรมนติ ฯ ตถถ ทเทยฺย กรเยยฺยาดิอาทิเกทา ถตติกปฺปนา
เทติ กรโตีติอาทิเกทํ วิปฺปกตปจฺจตุตฺ ทินฺนํ กตฺนติอาทิเกทํ
อตีตกรรม นามาติ อิมฮี ตีฮี กมฺมานิ สงคยฺหนติ ฯ อปรเรหิปี
ตีฮี สงคยฺหนติ วตุถนา ถตติยา อนุสฺสาวนาयाติ ฯ วตุ-
สมฺปนฺนํ ฮี ถตติสมฺปนฺนํ อนุสฺสาวนสมฺปนฺนญจ กมฺมนฺนาม
โหติ ฯ เตน วตุตํ ตโย กมฺมานํ สงคหาติ ฯ นาสิตกา ตโย
นาม เมตฺติยํ ภิกฺขุณี นาสถ ทุสโก นาสตพฺโพ ทสหงฺเคहि
สมฺนฺนาคโต สามณฺโร นาสตพฺโพ กณฺฏกํ สมณฺฑเทถ

*เล่มที่ ๓ ปรัวารวณณนา หน้า ๖๕๒

นาเสถาติ เอวํ ลิงคัสวาสหทกมมุนาสนาวเสน ตโย นาสิตกา
เวทิตพพา ฯ ตินณนนํ เอกวาจิกาทิ อนุชานามิ ภิกขเว เทว
ตโย เอกานุสสาวเน กาคุนฺติ วจนโต ตินณํ ชนํ
เอกุปชฌาเยน นานาจริเยน เอกาอนุสสาวนา วฏฺฏติ ฯ
 อทินฺนาทานे ติสฺโสติ ปาทे वा อतिเรकपाते वा
 ปाराชิกํ อतिरेกมาสเก โอนปลจฺจมาสเก ฤลฺลจฺจยํ มาสเก
 วา โอนมาสเก वा ทุกุกฺกั ॥ จตฺสฺโส เมถุนปลจฺจยาติ อุกขาเยเต
 ปाराชิกํ เขภฺยุเยน ขายิตे ฤลฺลจฺจยํ วิวฏฺกเต (๑)มฺเข ทุกุกฺกั
 ชตฺมฏฺจเก ปาจิตฺตियํ ॥ ฉนฺทนต์สฺส ติสฺโสติ (๒)วณฺปตี ฉนฺทนต์สฺส
 ปाराชิกํ (๒) ภูตคामे ปาจิตฺตियํ องฺกชาเต ฤลฺลจฺจยํ ॥ ปลจ
 ฉทฺทิตปลจฺจยาติ อนิทิสฺส วิสํ ฉทฺทเทติ สเจ เตन มนฺสฺโส
 มรติ ปाराชิกํ ยกฺขเปเต (๓) ฤลฺลจฺจยํ ตिरจฺจมานคเต ปาจิตฺตियํ
 วิสฏฺฐิจฉทฺทเน สจฺจมาทิสฺโส เสขियेสฺสุ หริเต อุจฺจารปฺสสาว-
 ฉทฺทเน ทุกุกฺกั อีมา ฉทฺทิตปลจฺจยา ปลจฺจापत्ติโย โหนฺติ ॥
 ปาจิตฺติเยน ทุกุกฺกา กตฺตาติ ภิกฺขุโนวาทกวกฺคสฺสมิ ทสฺส
 สิกฺขาปเทสฺส ปาจิตฺติเยน สทฺธี ทุกุกฺกา กตฺตาเววาทิ อตุโถ ॥
 จตุเรตฺถ นวกา วุตฺตาทิ ปจฺจมสิกฺขาปทฺทหิเยว อธมฺมกมฺเม
 เทว ธมฺมกมฺเม เทวติ เอวํ จตุตาโร นวกา วุตฺตาทิ อตุโถ ॥
 ทฺวินฺนํปี จีวเรน จาติ ภิกฺขุณํ สนฺตฺเทเก อุปสมฺปนฺนาย จีวริ
 # ๑. วตฺตคเตติปี ॥ ๒. (?) ॥ ๓. ม. ย. ยกฺขเปเตสฺส ॥

*เล่มที่ ๓ อปรทุติยคาถาสงคณิกวณณนา หน้า ๖๕๓

เทนตสฺส ปาจิตฺติยํ ภิกฺขุณีนํ สนฺตฺติเก อุปสมฺปนฺนายน เทนตสฺส
ทุกฺกณฺฺนติ เอวํ ทฺวินฺนํ ภิกฺขุณีนํ จีวรํ เทนตสฺส จีวเรน
การณฺฺนฺเตน อาปตฺติ โหตีติ อตฺโถ ๑ อญฺฺจ ปาฏฺิเทสนียา ปาลียํ
อาคตา เอว ๑ ภูณฺฺชนฺตามกฺชนฺเณน ปาจิตฺติเยน ทุกฺกณฺฺญา กตาคี
อามกฺชนฺลํ วิณฺฺณวาเปตฺวา ภูณฺฺชนฺฺติยา ปาจิตฺติเยน สทฺธิ
ทุกฺกณฺฺญา กตายเว ๑

คจฺจนตสฺส จตฺสฺโสตี ภิกฺขุณียา วา มาตฺคาเมน วา
สทฺธิํ สํวิชาย คจฺจนตสฺส ทุกฺกณฺฺญํ คามฺปจจาโรกฺกมเนน ปาจิตฺติยํ
ยา ภิกฺขุณี เอกา คามนฺตรํ คจฺจนตี ตสฺส คามฺปจจารี
โอกกมฺนฺติยา ปจฺมปาเท อฺลฺลจฺจยํ ทฺติยปาเท สงฺฆาทีเสโสตี
คจฺจนตสฺส อีมา จตฺสฺโส อาปตฺติโย โหนตี ๑ จิตฺสฺส วาปี
ตตฺตกาตี จิตฺสฺสาปี จตฺสฺโสเอวาตี อตฺโถ ๑ กถํ ๑ ภิกฺขุณี
อนฺฺชกาเร วา ปฏฺิจฺจนฺเนน วา โอกาเส มิตฺตสนฺถวเวสเน
ปฺริสสฺส หตฺถปาเส ติฏฺฐตี ปาจิตฺติยํ หตฺถปาสํ วิชฺหิตฺวา
ติฏฺฐตี ทุกฺกณฺฺญํ อรฺจนฺคฺกมฺนกาเล ทฺติยิกาย หตฺถปาสํ วิชฺหนฺตี
ติฏฺฐตี อฺลฺลจฺจยํ วิชฺหิตฺวา ติฏฺฐตี สงฺฆาทีเสโส ๑ นิสินฺนสฺส
จตฺสฺโส อาปตฺติโย นิปฺนฺนสฺสาปี ตตฺตกาตี สเจปี หิ ส
นีสีหตี วา นิปฺชฺชตี วา เอตฺตายเว จตฺสฺโส อาปตฺติโย
อาปฺชฺชตี ๑

*เล่มที่ ๓ ปรีวารวณณา หน้า ๖๕๔

ปลง ปาจิตฺตียนีติ ปลง เกสชฺชานี ปฏิกฺกเหตุวา
นानาภาชเนสุ वा एकभाचने वा अमित्तुसेत्त्वा जपितानि
โหนति १ สตุตฺตาหตฺติกฺกमे โส ภิกฺขุ ปลง ปาจิตฺตียนี สพุพานิ
นानาวตฺตुकานि एककुषणे आपच्छति १ อิมं ปจम् อापนฺโน
อิมं ปจฺฉาติ น วตฺตพุโพ १ นว ปาจิตฺตียนีติ โย ภิกฺขุ
नव पन्थितगोचनानि विणुणापेतुवा ऐतेहि सत्थि ऐकित्वा
ऐकं कप्पि ओमत्तुत्तुवा मुखे पक्खिपित्त्वा प्रकळं अत्तिकम्मेति
อัย นว ปาจิตฺตียนี สพุพานิ นานาวตฺตुकานि एककुषणे
आपच्छति १ อิมं ปจम् อापนฺโน อิมं ปจฺฉาติ น วตฺตพุโพ ๧
ऐकवाजाय तेस्युยาति अहि गन्ते ปลง เกสชฺชานี
ปฏิกฺกเหตุวา สตุตฺตาหิ อत्तिकम्เมตฺตวา ปลง आपत्तिโย आपนฺโน
ตา कुम्भमुले पृथित्तेสมिति ऐवं ऐकवाजाय तेस्युย तेसिताเนว
โหนति ทุวิหิ ตีหิ วาจาหิ กิจฺจํ นาม นตฺถิ ๧ ทุติย-
วิสุสชฺชเนปี อहि गन्ते नव पन्थितगोचनानि विणुणापेतुवा
गुणचित्त्वा नव आपत्तियो आपनन्ता ता कुम्भमुले पृथित्तेสมिति
वत्तुत्तु १ वत्तु गित्तेत्त्वा तेस्युयाति अहि गन्ते ปลง
ऐसชฺชานี ปฏิกฺกเหตุวา สตุตฺตาหิ อत्तिकम्เมตี ยถาวตฺตูกํ ता
कुम्भमुले पृथित्तेสมिति ऐवं वत्तु गित्तेत्त्वा तेस्य १ तेसिता व
โหนति आपत्ติโย १ आपत्तिया नाम कहेनेन กิจฺจํ นตฺถิ ๧

*เล่มที่ ๑ อปรหุติยคาถาสงคณิกวณณนา หน้า ๖๕๕

หุติยวิสุตฺตชฺชเนปี อหิ ฆนฺเต นว ปณฺธิตโกชนานิ วิญญาเปตฺวา
ภคฺโต ยถาวตฺถุํ ตา ตุมฺหฺมุเต ปฏฺเทเสมีติ วตฺตพฺพํ ฯ
ยวตฺตติยเก ติสฺโสติ อุกฺขิตฺตานวตฺตติกาย ปาราชิกํ
เกทกานวตฺตกานํ โกกาลิกาทีนํ สงฺฆาทีเสสํ ปาปีกาย ติฏฺฐิจิยา
อปรฺปฏินิสฺสคฺเค จณฺทกาฬิยา จ ภิกฺขุณิยา ปาจิตฺตियนฺติ
อิมา ยวตฺตติยเกน (๑) ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ ฉ โวหารปจฺจยาตี
ปยุตฺตวาจาปจฺจยา (๒) ฉ อาปตฺติโย อาปชฺชตีติ อตฺถโ ๑ กถิ ๑
อาชีวเหตุ อาชีวการณา ปาปีจฺโณ อิจฺฉापโกโต อสนฺตํ อญฺติ
อตุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อุลลปฺติ อาปตฺติ ปาราชิกสฺส อาชีวเหตุ
อาชีวการณา สณฺจริตฺตํ สmapชฺชติ อาปตฺติ สงฺฆาทีเสสสฺส
อาชีวเหตุ อาชีวการณา โย เต วิหารเว วสติ ฯเปฯ อาปตฺติ
อตุลฺลจฺจยสฺส อาชีวเหตุ อาชีวการณา ภิกฺขุ ปณฺธิตโกชนานิ
อตุตฺตโน อตุถาย วิญญาเปตฺวา ภูณฺชติ อาปตฺติ ปาจิตฺตियสฺส
อาชีวเหตุ อาชีวการณา ภิกฺขุณิ ปณฺธิตโกชนานิ อตุตฺตโน อตุถาย
วิญญาเปตฺวา ภูณฺชติ อาปตฺติ ปาฏฺเทสนิยสฺส อาชีวเหตุ
อาชีวการณา สุปฺปํ วา โอทนํ วา อคิลาโน อตุตฺตโน อตุถาย
วิญญาเปตฺวา ภูณฺชติ อาปตฺติ ทุกฺกภูสฺสาตี ฯ ขาทนฺตสฺส
ติสฺโสติ มนุสฺสสมฺเส อตุลฺลจฺจยํ อวเสเสสฺส อกปรฺปิยมฺเสสฺส ทุกฺกภู
ภิกฺขุณิยา ลสฺสณฺ ปาจิตฺตियํ ฯ ปญจ โภชนปจฺจยาตี อวสฺสตา

*เล่มที่ ๑ ปริวารวณณา หน้า ๖๕๖

อวสุตตสฺส ปุริสปุคฺคสฺส หตฺถโต โภชนํ คเหตุวา ตเถว
มนุสฺสมํสํ ลสฺสํ อตฺตโน อตฺถาย วิญญาเปตฺวา คหิตปณฺธิ-
โภชนานิ อวเสสํ จ อกปฺปิยมํสํ ปกฺขิปปิตฺวา โวมิสฺสํ
โอมทฺทิตฺวา อชฺโฆหฺรมานา สงฺฆาติเสสํ อุตฺตจฺจยํ ปาจิตฺติย
ปาฏฺฐิตฺตนิยํ ทุกฺกณฺธุ อีมา ปณฺจ อาปตฺติโย โภชนปจฺจยา
อาปชฺชติ ฯ

ปณฺจ จานานีติ อุกฺขิตฺตานวตฺตติกา ย กิฏฺฐุนิยา ยาวตฺติย
สมนฺภูาสนาย อปฺปฏฺฐินิสฺสชฺชนฺติยา ญตฺติยา ทุกฺกณฺฑํ ทฺวีหิ
กมฺมวาจาหิ อุตฺตจฺจยํ กมฺมวาจาปริโยसानเ อาปตฺติ
ปาราชิกสฺส สงฺฆเมทาย ปฺรกกมฺนาทิสฺส สงฺฆาติเสโส จ
ปาปิกาย ทิฏฺฐิจิยา อปฺปฏฺฐินิสฺสกฺเค ปาจิตฺติยนฺติ เอวํ สพฺพา
ยวตฺติยกา ปณฺจ จานานิ คจฺจนฺติ ฯ ปณฺจนฺนญฺเจว อาปตฺติตี
อาปตฺติ นาม ปณฺจนฺนํ สหฺชมฺมิกานํ โหติ ฯ ตตฺถ ทฺวินฺนํ
นิปฺปริยาเยน อาปตฺติเยว ฯ สิกฺขมานาสามเณรสามเณรีนํ ปน
อกปฺปิยตา น วฏฺฐตีติ อิมินา ปฺริยาเยน อาปตฺติ ฯ เต
อาปตฺตี น เทสาเปตฺพฺพา ฯ ทณฺฑกมฺมํ ปน เตสํ กาทพฺพิ ฯ
ปณฺจนฺนํ อธิกรณฺน จาติ อธิกรณฺณํ จ ปณฺจนฺนเมวาติ
อตฺถโต ฯ เอเตสํเยว หิ ปณฺจนฺนํ ปตฺตจิวฺราทีนํ อตฺถาย วินิฉฺชย-
โวหาโร อธิกรณฺนติ วุจฺจติ ฯ กิหิณํ ปน อฏฺฐกมฺมํ นาม

*เล่มที่ ๓ อปรหุติยคาถาสงคณิกวณณนา หน้า ๖๕๗

โหติ ฯ ปญจนัน วิณิจโย โหตีติ ปญจนัน สหรมมิกานันเยว
วิณิจโย นาม โหติ ฯ ปญจนัน วุปลเมน จาติ เอเตสัเยว
ปญจนัน อธิกรณัน วิณิจินิตัน วุปลนุตัน นาม โหตีติ อตุโถ ฯ
ปญจนนญเจว อนาปตตีติ เอเตสัเยว ปญจนัน อนาปตติ
นาม โหตีติ อตุโถ ฯ ตีหิ จาเนหิ โสภตีติ สงฆาทีหิ ตีหิ
การณหิ โสภติ ฯ กตวีติกกโม หิ ปุคคโล สปปฎิกมมัม
อาปตตี สงฆมชฆเณ คณมชฆเณ ปุคคลสฺส สนฺติเก วา
ปฎิกิริตฺวา อพฺภุณฺหสิโล ปฎิปากติโก โหติ ฯ ตสฺมา ตีหิ
จาเนหิ โสภตีติ วุจฺจติ ฯ

เทว กายิกา รตฺตินฺติ ภิกฺขุณี รตฺตนฺธกาเร ปุริสสฺส
หตุลปาเส จาน นิสชฺชน สยนาณี กปฺปิยมาณา ปาจิตฺติย หตุลปาสั
วิหิตฺวา จานาทีนึ กปฺปิยมาณา ทุกฺกณฺนฺติ เทว กาย-
ทวารสมฺภวา อาปตฺติโย รตฺตี อาปชฺชติ ฯ เทว กายิกา
ทิวาติ เอเตเนวฺปาเยน ทิวา ปฎิจฺจนฺเน โอกาเส เทว
อาปตฺติโย อาปชฺชติ ฯ นิชฺฉนฺตสฺส เอกา อาปตฺตีติ น
จ ภิกฺขเว สารตฺเตน มาตุคามสฺส องฺกชาตัม อุปฺนิชฺฌายิตพฺพิ
โย อุปฺนิชฺฌายเยยฺย อาปตฺติ ทุกฺกณฺนฺตสฺส นิชฺฉนฺตสฺส อยเมกา
อาปตฺติ ฯ เอกา ปิณฺฑปาตปจฺจยาติ น จ ภิกฺขเว ภิกฺขา-
ทายิกาย มุขํ โอโลเกตพฺพนฺติ เอตถ วุตฺตทุกฺกณฺนฺตปตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑ ปริวารวณณา หน้า ๖๕๘

อนุตมโธ ยาคู วา พุณฺชนํ วา เทนุตฺตสฺส สามเณรฺสฺสาปี หิ
มฺขํ โธโลกยโต ทุกฺกภูเมว ฯ กุรฺนฺทึยํ ปนฺ เอกา ปิณฺฑปาต-
ปจฺจยาตี ภิกฺขุณี ปรีปาจิตํ ปิณฺฑปาตํ ภูณฺชนุตฺตสฺส ปาจิตฺตियฺนฺติ
วฺตุตฺติ ฯ

อฏฺฐานิสฺเส สมนฺปฺสฺสนฺติ โภสมฺพิภฺขุณฺชเก วฺตุตฺตานิสฺเส ฯ
อฏฺฐิตฺตกา ตโย วฺตุตฺตาตี อาปฺตฺตฺติยา อทฺตฺสเน อปฺปฏฺิกมฺเม
ปาปีกาย จ ทิฏฺฐิยา อปฺปฏฺินิสฺสกุเคตี ฯ เตจฺจตฺตาฬิสฺ สมนฺมา-
วตฺตนาตี เตสฺสเยว อฏฺฐิตฺตกาณํ เอตฺตฺเตสฺส วตฺเตสฺส สมนฺมาวตฺตนา ฯ
ปฺลจฺจภูจฺจเน มฺสวาวาโทตี ปาราชิกสงฺฆมาตีเสฏฺฐลจฺจยปาจิตฺตฺติย-
ทุกฺกภูสงฺฆาเต ปฺลจฺจภูจฺจเน มฺสวาวาโท กจฺฉตี ฯ จุทฺทส ปรมฺนฺติ
วฺจุจฺจตีตี ทฺสาหปฺรมาทีนา นเยน เหนฺจฺจว วฺตุตฺติ ฯ ทฺวาทส
ปาฏฺิเทสฺนียาตี ภิกฺขุณฺํ จตฺตาริ ภิกฺขุณฺํ อฏฺฐ ฯ จตฺตุนฺํ เทสฺนาย
จาตี จตฺตุนฺํ อจฺจยเทสฺนายาตี อตฺตฺโต ฯ กตฺมา ปนฺ สาทิ ฯ
เทวทฺตฺเตน ปโยชิตานํ อภิมารานํ อจฺจยเทสฺนา อนฺรฺรทฺชตฺเตรฺสฺส
อฏฺฐจฺจายิกาย อจฺจยเทสฺนา วทฺตฺสฺส ลิจฺจวิโน อจฺจยเทสฺนา
วาสภคามียตฺเตรฺสฺส อฏฺฐเขปฺนียกมฺมํ กตฺวา อากตฺานํ ภิกฺขุณฺํ
อจฺจยเทสฺนาตี อัย จตฺตุนฺํ อจฺจยเทสฺนา นาม ฯ

อฏฺฐจฺจคิโก มฺสวาวาโทตี ปุพฺเพวสฺส โหตี มฺสา ภณฺิสฺสนฺติ
อาที กตฺวา วินิชาย สลฺลณฺนฺติ ปรีโยสาเนหิ อฏฺฐหิ อจฺจเกหิ

*เล่มที่ ๓ อปรทุติยคาถาสงคณิกวณณา หน้า ๖๕๕

สมนุทธาคโต อฏฺฐงฺคิโก ฯ อฏฺฐ อุโปตถฺกานิปิ ปาณํ น
หฺล
ภิกฺขุเว ภิกฺขุ โสตา จ โหติ สวาเวตา จาติอาทินา นเยน
สงฺฆเมทเก วุตฺตานิ ฯ อฏฺฐ ติตฺถียวตฺตานิ มหาขนฺธเก วุตฺตานิ ฯ
อฏฺฐวาจิกา อุปสมฺปทาติ ภิกฺขุณีนํ อุปสมฺปทํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ
อฏฺฐนํ ปจฺจุฏฺฐาตพฺพนฺติ ภูตฺตคฺเค อฏฺฐนํ ภิกฺขุณีนํ อิตฺราหิ
ปจฺจุฏฺฐาย อาสนํ ทาทพฺพิ ฯ ภิกฺขุโนวาทโก อฏฺฐหิตี อฏฺฐงฺเกหิ
สมนุทธาคโต ภิกฺขุณีโววาทโก สมฺมมฺนฺนิตพฺโพ ฯ เอกสฺส เมชฺชนฺติ
คาถาย ฯ นวสุ โย สลากํ กาเหตฺวา สงฺฆํ ภินฺทติ
ตสฺเสว เมชฺชํ โหติ เทวตฺโต วิย ปาราชิกํ อปรชฺชติ ฯ
เมทกานฺวตฺตกานํ จตฺนํ ฤตฺตจฺจยํ โกกาลิกาทีนํ วิย ฯ
ธมฺมวาทินํ จตฺนํ อนาปฺตติ ฯ อีมา ปน อปรตฺติโย จ
อนาปฺตติโย จ สพฺเพสํ เอกวตฺตกา สงฺฆเมทวตฺตกา เอว ฯ
นว อาฆาตวตฺตญฺนีติ คาถาย ฯ นวหิตี นวหิ ภิกฺขุหิ
สงฺโฆ ภิชฺชติ ฯ ฌตฺติยา การณา นวติ ฌตฺติยา กาดพฺพานิ
กมฺมานิ นวติ อตฺโถ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ ทส ปุคฺคลา
นาภิวาเทตพฺพาติ เสนาสนกฺขนฺธเก วุตฺตา ทส ชนา ฯ
อญฺชลิสามิเจน จาติ สามิจิกมฺเมน สทฺธี อญฺชลิ จ เตสํ
น กาดพฺโพ ฯ เนว ปานียปฺจุจฺจนตาลวณฺฏกหฺณาทิกฺขนฺธกฺวตฺตํ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๖๐

เตสั ทสเสตพัพพี น อณชลิ ปกุกณหิตพโพติ อตุโถ ๑ ทสนนั
ทุกุกณนุติ เตสัเยว ทสนนั เอวั กโรนุตสส ทุกุกณั โหติ ๑
ทส จีวรธารณาติ ทส ทิวธานี อติเรกจีวรสส ธารณา
อนุลลวตาติ อตุโถ ๑ ปญจนัน วสุสั วุตถานัน ทาทพัพพี อิธ
จีวรนุติ ปญจนัน สหสมมิกานัน สมมุขาว ทาทพัพพี ๑ สตุตถนัน
สนุเตติ ทิสापกนุตถุมมตตกขิตตจิตตเวทณฎฎานัน ตินณัน จ
อูกขิตตกานนุติ อิมถั สตุตถนัน สนุเต ปฎิฐูเป กาทเก
ปรम्मุขาปี ทาทพัพพี ๑ โสพสนนั น ทาทพัพพนุติ เสธานี
จีวรกขนุชเก วุตถานัน ปณทกาทินัน โสพสนนั น ทาทพัพพี ๑
กติสตั รตติสตั อาปตติ ฉาทยิตวานาติ กติสตั อาปตติโย
รตติสตั ฉาทยิตวาน ๑ ทสสตั รตติสตั อาปตติ ฉาทยิตวานาติ
ทสสตั อาปตติโย รตติสตั ฉาทยิตวาน ๑ อัย เหตุถ
สงุเขปตุโถ ๑ โย ทิวเส ทิวเส สตั สตั สงุมาทิสเสสา อาปตติโย
อาปชชิตวา ทส ทส ทิวเส ปฎิจุณาเทติ ๑ เตน รตติสตั
อาปตติสทสสั ปฎิจุณาทิตั โหติ โส สพพาว ตา อาปตติโย
ทสาหปฎิจุณนนาติ ปรีवासั ยาจิตวา ทส รตติโย วลิตวาน
มุจเจยฺย ปารีवासัโกติ ๑

ทวาทส กम्मโทสา วุตตาคติ อปโลกนกम्म อธมเมน วคัค
อธมเมน สมคัค ฐมเมน วคัค ตถา ถตติกम्मถตติทุติย-

*เล่มที่ ๓ อปรทุติยคาถาสงคณิกวณณนา หน้า ๖๖๑

กมมถตุติจตุตถกมมานิปิตี เอวํ เอเกกสุมิ กมเม ตโย ตโย
กตุวา ทุวาทส กมมโทสา วุตตา ฯ จตสุโส กมมสมปตติโยติ
อปโลกนกมมํ ชมฺเมน สมคฺคํ ตถา เสตานิปิตี เอวํ จตสุโส
กมมสมปตติโย วุตตา ฯ ฉ กมมานิปิตี อชฺมมกมมํ วคฺคกมมํ
สมคฺคกมมํ ชมฺมปฏฺฐีรูปเกน วคฺคกมมํ ชมฺมปฏฺฐีรูปเกน สมคฺคกมมํ
شمฺเมน สมคฺคกมฺมนฺติ เอวํ ฉ กมฺมานิ วุตตานิ ฯ เอเกตุถ
شمฺมิกา กตาทิ เอกํ ชมฺเมน สมคฺคกมฺเมเวตุถ ชมฺมิกํ กตฺนฺติ
อตุโถ ฯ ทุติยคาถาวิสุสซฺชเนปี เอตเทว ชมฺมิกํ ฯ ยํ เทสิตนฺติ
ยานิ เทสิตานิ วุตตานิ ปกาสิตานิ ฯ อนนฺตฺชินเนนาติอาทิสฺสุ ฯ
ปรียนตฺปริจฺเจททวารहितตฺตฺตา อนนฺตํ วุจฺจติ นิพฺพานํ ฯ ตํ
ภควตา รลฺลฺลา สปตฺตคณฺณํ อภิมทฺทิตฺวา รชฺชํ วิย กิเลสคณฺณํ
อภิมทฺทิตฺวา ชิตํ วิชิตํ อธิคตํ สมปตฺตํ ฯ ตสฺมา ภควา
อนนฺตฺชินนฺติ วุจฺจติ ฯ เสว ว อญฺ्ञานัญฺเจสฺสุ นิพฺพิการตาย
ตาทิ ฯ ตทงฺควิกฺขมฺภนสมฺมุจฺเจทปฏฺฐีปฺปสฺสทฺธฺนินิสฺสรณวิเวกสงฺขาตํ
วิเวกปญฺจกํ อทฺทสาติ วิเวกทสฺสี ฯ เตน อนนฺตฺชินเนน ตาทินา
วิเวกทสฺสีนา ยานิ อาปตฺติกฺขนฺธานิ เทสิตานิ ฯ เอเกตุถ
สมฺมตติ วินา สมเถหิตติ อยเมตุถ ปทสมฺพนฺโร ยานิ สตุถารา
สตุต อาปตฺติกฺขนฺธานิ เทสิตานิ ตตุถ เอกาปี อาปตฺติ

*เล่มที่ ๓ ปรีวารวณณา หน้า ๖๖๒

วินา สมเถหิ น สมฺมตฺติ ฯ อถโฆ ฆ สมถา จตุตตาริ
 อธิกรณานีติ สพุเพปิเม ฐมฺมา สมฺมุขาวินเยน สมฺมนฺตฺติ
 สมฺมาโยคํ กจฺจนฺตฺติ ฯ เอตฺถ ปน เอโก สมฺมุขาวินโย จ
 วินา สมเถหิ สมฺมตฺติ สมถภาวํ กจฺจนฺตฺติ ฯ น หิ ตสฺส
 อญฺเณน สมเถน วินา อนิปรฺสจฺจตี นาม อตฺถิ ฯ เตน วุคฺคํ
 เอเกตฺถ สมฺมตฺติ วินา สมเถหีติ ฯ อิมินา ตาว อธิปรฺปาเยน
 อญฺจกถาสฺ อตฺโถ วุคฺโถ ฯ มยฺ ปน วินาติ นิปาตสฺส
 ปฏฺฐิเสธมตฺตมคฺคํ กเหตุวา เอเกตฺถ สมฺมตฺติ วินา สมเถหีติ
 เอเตสฺ สตฺตสฺส อปรฺตติกฺขนฺเชสฺ เอโก ปาราชิกปรฺตติกฺขนฺโ
 วินา สมเถหิ น สมเถหิ สมฺมตฺตีติ เอตมคฺคํ โรจยาม ฯ
 วุคฺคํปี เจตฺติ ยา สา อปรฺตติ อนวเสสา สา อปรฺตติ
 น กตฺเมน อธิกรณฺเนน น กตฺมมฺหิ จาเน น กตฺเมน
 สมเถน สมฺมตฺตีติ ฯ

ฉอนฺทียทฺตสฺสตาติ อิทฺ อูปาติ ภิกฺขุ อธมฺมํ ฐมฺโมติ
 ทิเปติ ตสฺมี อธมฺมทิกฺกุจฺภิเกเท อธมฺมทิกฺกุจฺ ตสฺมี อธมฺมทิกฺกุจฺภิเกเท
 ฐมฺมทิกฺกุจฺ ตสฺมี อธมฺมทิกฺกุจฺภิเกเท เวมตฺติโก ตสฺมี ฐมฺมทิกฺกุจฺภิเกเท
 อธมฺมทิกฺกุจฺ ตสฺมี ฐมฺมทิกฺกุจฺภิเกเท เวมตฺติโก ตสฺมี เวมตฺติกฺภิเกเท
 อธมฺมทิกฺกุจฺ ตสฺมี เวมตฺติกฺภิเกเท ฐมฺมทิกฺกุจฺ ตสฺมี เวมตฺติกฺภิเกเท
 เวมตฺติโกติ เอวฺ ยานิ อญฺจารสนฺนํ เกทกรวตฺถนํ วเสน อญฺจารส
 อญฺจกานิ สจฺจมเกทกฺขนฺชเก วุคฺตานิ เตสํ วเสน ฉอนฺทียทฺตสฺส

*เล่มที่ ๓ อปรหุตยคธาสงคณิกวณณนา หน้า ๖๖๓

อาปายิกา เวทิตพพา ฯ อฏจารส นปายิกาติ อช อุปาลิ
ภิกขุ ชมมํ ชมโมติ ทีเปติ ตสฺมี ชมมทิกฺกุสิเกเท ชมมทิกฺกุสิ
อวินิชาย ทิกฺกุสิ อวินิชาย ขนฺตี อวินิชาย รุจี อนุสฺสาเวติ
สลาگํ คาเหติ อัย ชมโม อัย วินโย อิทํ สตฺตฺสาสนํ
อิมํ คณฺหน อิมํ โรเจธาติ อัยปี โช อุปาลิ สงฺฆเกทโก
น อาปายิกโก น เนรยิกโก น กปฺปญฺโจ น อเตกิกฺโขติ
เอวํ เอเกกสฺมี เอเกกํ กตฺวา สงฺฆเกทกฺขนฺธกาวิสาเน วุตฺตา
อฏจารส ชนา ฯ อฏจารส อฏจกา ฉฺฉนทียทฺฒสทวิสฺสชฺชน
วุตฺตาเยว ฯ กติ กมฺมานีติอาทีนํ สพฺพคธาณํ วิสฺสชฺชนํ
อตุตฺตานเมวาทิ ฯ

อปรหุตยคธาสงคณิกวณณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เสทโฆจนคาถาวณณา

เสทโฆจนคาถาสฺ ๑ อสฺวาโสติ อุโปสถปวารณาทีนา
ลฺวาเสน อสฺวาโส ๑ สมฺโภโค เอกจฺโจ ตหี น ลพฺภตฺติ
อกปฺปิยสมฺโภโค น ลพฺภติ ๑ นหาปนโภชนาทีปฺภิชคฺคณํ ปน
มาตราเยว กาคฺ์ ลพฺภติ ๑ อวิปฺปวาเสน อนาปตฺตฺติ
สหาการเสยฺยย อนาปตฺติ ๑ ปฺลฺหา เมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ
เอสา ปฺลฺหา กุสเลหิ ปฺลฺหิตฺเตหิ จินฺติตา ๑ อสฺสา วิสฺสชฺชนํ
ทารกมาตฺยา ภิกฺขุณฺยา เวทิตพฺพํ ๑ ตสฺสา หิ ปฺตฺตํ สนฺธายตฺ
วฺตฺตฺนฺติ ๑ อวิสฺสชฺชิตคาถา กรุณฺจํ สนฺธาย วฺตฺตา ๑ อตฺโถ
ปนสฺสา กรุณฺจวินฺจฺเจย วฺตฺโตเยว ๑ทส ปฺกฺคเล น วทามิติ
เสนาสนกฺขนฺชเก วฺตฺเต ทส น วทามิ ๑ เอกาทส วิวชฺชียาติ
เย มหาขนฺชเก เอกาทส วิวชฺชนฺยา ปฺกฺคลา วฺตฺตา เตปี
น วทามิ ๑ อยํ ปฺลฺหา นคฺคํ ภิกฺขุํ สนฺธาย วฺตฺตา ๑
กถํ นฺ สิกฺขาย อสาธารโณติ อยํ ปฺลฺหา นหาปีตปฺพพกํ
ภิกฺขุํ สนฺธาย วฺตฺตา ๑ อยํ หิ ขุรณฺจํ ปฺริหฺริตฺถํ น
ลภติ ๑ อญฺเญ ปน ลภนฺติ ตสฺมา สิกฺขาย อสาธารโณ ๑
ตํ ปฺกฺคกํ กถมํ วทนฺติ พุทฺธาติ อยํ ปฺลฺหา นิमितฺตพฺพทฺธํ
สนฺธาย วฺตฺตา ๑ อโชนาภี วิวชฺชียาติ อโชนาภี วิวชฺเชตฺวา ๑
อยํ ปฺลฺหา ยนฺตํ นสีสกํ กพฺนฺธํ ยสฺส อฺเร อกฺขิณี เจว
มฺขํ จ โหติ ตํ สนฺธาย วฺตฺตา ๑ ภิกฺขุํ สลฺยาจิกาย

*เล่มที่ ๓ เสทโฆจนคาถาวณณา หน้า ๖๖๕

กุกฺกนฺติ อัยฺ ปรุหา ตินฺจจทन्नํ กุกฺกึ สนฺธาย วุตฺตา ฯ
ทฺติยปรุหา สพุพมตฺติกามยํ กุกฺกึ สนฺธาย วุตฺตา ฯ อาปชฺเชยฺย
ครุํกํ เมชฺชวตฺตุนฺติ อัยฺ ปรุหา วชฺชปฏฺิจฺฉาทิกํ ภิกฺขุณี
สนฺธาย วุตฺตา ฯ ทฺติยปรุหา ปณฺฑทกาทโย อภพุพฺพุคฺคเล
สนฺธาย วุตฺตา ฯ เอกาทสาปี หิ เต คิหิภาเวเวว ปาราจิกํ
ปตฺตา ฯ วาจาติ วาจา ย อนาลปนฺโต ฯ คิริ โน จ ปเร
ภณฺเวยยติ อิติเม โสสฺสนฺตีติ ปรปฺคฺคเล สนฺธาย สทฺทํปี
น นิจฺฉาเรยฺย ฯ อัยฺ ปรุหา สนฺตี อาปตฺตี นาวิกเรยฺย
สมฺปชานมฺสาวาทสฺส โหตีติ อิมํ มฺสาวาทํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ
ตสฺส หิ ภิกฺขุโน อธมฺมิกาย ปฏฺิจฺฉาย ตฺตฺตฺตฺต
นินฺนสนฺส มโนทฺวารे อาปตฺติ นาม นตฺติ ยสฺมา ปน
อาวิกาทพฺพิ น อาวิกาสิ เตนสฺส วจิทฺวารे อกรियโต อัยฺ
อาปตฺติ สมฺภูจาทิตฺติ เวทิตพฺพา ฯ สงฺฆาติเสสา จตุโรติ อัยฺ
ปรุหา อรฺกฺกฺคฺค ความนฺตรปริยาปนฺนํ นทีปารี โอกฺกนฺตภิกฺขุณี
สนฺธาย วุตฺตา ฯ สา หิ สกคามโต ปจฺจฺจสสมเย นิกฺขมิตฺวา
อรฺกฺกฺคฺคมนกาเล วุตฺตปฺปการํ นทีปารี โอกฺกนฺตมตฺตา วรตฺติ-
วิปฺปวาสคามนฺตรนทีปารคณฺมหาโอหิยฺยนลกฺขณฺเ เอกปฺปหารเเนว
จตุโร สงฺฆาติเสเส อาปตฺติโย อาปชฺชติ ฯ สिया อาปตฺติโย
นानาติ อัยฺ ปรุหา เอกโต อุปสมฺปนฺนา เทว ภิกฺขุณีโย
สนฺธาย วุตฺตา ฯ ตาสฺ หิ ภิกฺขุณํ สนฺติเก เอกโต อุปสมฺปนฺนาย

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๖๖

หตุถโต คณหตุตสฺส ปาจิตฺตีย์ ฯ ภิกฺขุณีนํ สนฺตึเก เอกโต
อุปสมฺปนฺนายน หตุถโต คณหตุตสฺส ทุกฺกภูํ ฯ จตุโร ชนา
ลํวิธยาติ อจฺริโย จ ตโย จ อนฺนเตวาสิกา ฉมาสกํ ฆณฺฑํ
อวหรีสุ ฯ อจฺริยสฺส สาหตุถิกา ตโย มาสกา อาณตฺตียาปี
ตโยว ตสฺมา ถุลลจฺจยํ อาปชฺชติ ฯ อิตเรลํ สาหตุถิโก
เอเกโก อาณตฺติกา ปณฺเจติ ตสฺมา ปาราชิกํ อาปชฺชิสฺสุ ฯ
อยมตฺถ สงฺเขโป ฯ วิตุถาโร ปน อทินฺนาทานปาราชิกเ
ลํวิธวหารวณณายนํ วุตฺโต ฯ ฉิทฺทํ ตสฺมี ฆเร นตฺถิติ อัย
ปณฺหา ทุสฺสกุฏฺฐิอาทีนึ สนฺตตเปยฺยาลณฺจ สนฺชายน วุตฺตา ฯ
เตลํ มชฺช ฌาณิตนฺตึ คาถา ลิงฺคปรีวตฺตํ สนฺชายน วุตฺตา ฯ
นิสฺสกุคฺคิเยนาติ คาถา ปรีณามนํ สนฺชายน วุตฺตา ฯ โย หิ
สงฺฆสฺส ปรีณตลาภโต เอกํ จีวรํ อตฺตโน เอกํ อณฺณสฺสชาติ
เทว จีวรานิ เอกํ มยฺหํ เอกํ ตสฺส เทหีติ เอกปฺปโยเคน
ปรีณามติ ฯ โส นิสฺสกุคฺคิยปาจิตฺตियญฺเจว สฺพุทฺธิกปาจิตฺตियญฺจ
เอกโต อาปชฺชติ ฯ กมฺมณฺจ ตํ กุปฺเปยฺย วคฺคปจฺจยาติ อัย
ปณฺหา ทฺวาทสโยชนปฺปมาณฺสุ พาราณสีอาทีสุ นคเรสุ
คามสีมํ สนฺชายน วุตฺตา ฯ ปทวீติหαρมตฺเตนาติ คาถา สณฺจริตฺตํ
สนฺชายน วุตฺตา ฯ อตฺถโลปี จสฺสา สณฺจริตฺตวณณายนเมว
วุตฺโต ฯ สพุพานิ ตานึ นิสฺสกุคฺคิยานีติ อัย ปณฺหา อณฺณาติกา
ภิกฺขุณิยา ໂໜวปนํ สนฺชายน วุตฺตา ฯ สเจปี หิ ตินฺณํ จีวรานํ

*เล่มที่ ๓ เสทโฆจนคาถาวณณา หน้า ๖๖๗

กากโอินน์ วา กทุทम्मกขิต্তิ วา กณณั คเหตุวา ภิกขุณี
 อุทเคน โชวติ ภิกขุสฺส กายคตาเนว นิสฺสคฺคิยานิ โหนติ ฯ
 สรรณคมนมุปี น จ ตสฺส อตฺถิติ สรรณคมนอุปสมฺปทาปี
 นตฺถิ ฯ อัยฺย ปญฺหามหาปชาปติยา(๑) อุปสมฺปทํ สนฺชาย
 วุตฺตา ฯ หนฺนยฺย อนริยํ มนุโทติ ตํปี อิตฺถิ วา ปุริสํ วา
 อนริยํ หนฺนยฺย ฯ อัยฺย ปญฺหา ลิงฺคปริวตฺตเนน อิตฺถิภูตํ ปิตริ
 ปุริสภูตํ จ มาตริ สนฺชาย วุตฺตา ฯ น เตนนนฺตรํ สฺเสติ
 อัยฺย ปญฺหา มิคฺคิงฺคตาปสฺสีหกุมาราทินํ วิย ติริจฺฉานมาตาปิตโร
 สนฺชาย วุตฺตา ฯ อโฆทยิตฺวาติ คาถา ทูเตน อุปสมฺปทํ
 สนฺชาย วุตฺตา ฯ โฆทยิตฺวาติ คาถา ปญฺชกาทินํ อุปสมฺปทํ
 สนฺชาย วุตฺตา ฯ กุรฺนนฺทึยํ ปน ปจฺมกาถา อฏฺฐ อสมฺมุขา-
 กมฺมานิ พุติยา อนาปตฺติกสฺส กมฺมํ สนฺชาย วุตฺตาติ
 อาคตฺติ ฯ ฉินฺนทฺนตฺสฺส อาปตฺติตฺติ วนปฺปตี ฉินฺนทฺนตฺสฺส ปาราชิกํ
 ติณฺณตาทิ ฉินฺนทฺนตฺสฺส ปาจิตฺติยํ องฺกชาตํ ฉินฺนทฺนตฺสฺส
 อุลลจฺจยํ ฯ ฉินฺนทฺนตฺสฺส อนาปตฺติตฺติ เกเส จ นเข จ
 ฉินฺนทฺนตฺสฺส อนาปตฺติ ฯ ฉาเทนตฺสฺสาติ อาปตฺติ ฉาเทนตฺสฺส ฯ
 อนาปตฺติตฺติ เกหาทินิ ฉาเทนตฺสฺส อนาปตฺติ ฯ สจฺจํ ภณฺนุโตติ
 คาถาย ฯ (สฺขิรณฺนิ (๒)อุภโตพฺพญฺชนํ จ)สฺขิรณฺนิสฺสิ (๒)อุภโตพฺพญฺชนาสฺสิติ
 # ๑. ม. มหาปชาปติโคตมียา ฯ ๒. สฺขิร...อิตฺปิ ฯ อมฺหากํ ปน
 # ขนฺนติ สฺขิรณฺนิตฺติ ฯ อิทฺถฺยํ สฺขิร อิตฺติ มุลสทิตฺโต นิฏฺขนฺตํ โหติ
 สฺขิรสทฺโโท วิย ฯ

*เล่มที่ ๑ ปริวารวณณา หน้า ๖๖๘

สจจํ ภณฺนโต ฅรูกํ อปชชติ ๑ สมปชานมฺสาวาทเ ปน มฺสา
ภาสโต ลหุกาปตฺติ โหติ ๑ อภูตาโรจเน มฺสา ภณฺนโต ฅรูกํ
อปชชติ ๑ ภูตาโรจเน สจจํ ภาสโต ลหุกาปตฺติ โหติ ๑
อธิภูจิตนฺติ คาทา นิสฺสคฺคิยํ จีวรํ อนิสฺสชชิตฺวา ปริภุชชฺนตํ
สนฺชาย วุตฺตา ๑ อตฺถงฺกเต สฺริเยติ คาทา โรมตฺถกํ สนฺชาย
วุตฺตา ๑ น รตฺตจิตฺโตติ คาทาย อยมตฺโถ รตฺตจิตฺโต เมถุน-
ชมฺมปาราชิกํ อปชชติ เถยฺยจิตฺโต อทินฺนาทานปาราชิกํ
ปรมฺมรณายเจเตนฺโตมฺนุสฺสวિકฺคหปาราชิกํ ๑ สงฺฆเกทโก
ปน น รตฺตจิตฺโต น จ ปน เถยฺยจิตฺโต น จาปี โส
ปรมฺมรณาย เจตฺยิ ๑ สลาภํ ปนสฺส เทนฺตสฺส โหติ เฉชฺชํ
ปาราชิกํ โหติ ๑ สลาภํ ปฏิกฺคณฺหนตฺสฺส เกทกานฺวตฺตกสฺส
ถุลฺลจฺยนฺติ ๑ กจฺเจยฺย อทฺทโยชนฺนติ อัยํ ปณฺหา สฺปฺปติภูจิต-
นิโครชสฺสํ เอกกฺลสฺส รุกขมฺลํ สนฺชาย วุตฺตา ๑ กายิกานีติ
คาทา สมฺพหฺลนํ อิตฺถินํ เกเส วา องฺคฺลิโย วา เอกโต
คณฺหนตํ สนฺชาย วุตฺตา ๑ วาจสิกานีติ อัยํ คาทา สพฺพา
ตฺมเห สิจิรณฺนิโยติอาทินา นเยน พุฏฺฐลฺลภาณิ สนฺชาย วุตฺตา ๑
ติสฺสิตฺถิโย เมถุนํ ตํ น เสเวติ ยา ติสฺโส อิตฺถิโย วุตฺตา
ตาสฺปิ ยนฺตํ เมถุนํ นาม ตํ น เสเวติ ๑ ตโย ปฺริเสติ
ตโย ปฺริเสปี อุปกนฺตวา เมถุนํ น เสเวติ ๑ ตโย จ

*เล่มที่ ๓ เสทโฆจนคาถาวณณา หน้า ๖๖๕

อนริยปณฺทเกติ อุกโตพฺยณฺชนสงฺขาเต ตโย อนริเย ตโย จ
ปณฺทเกติ อิมเปี ฉ ชเน อุปคนฺตฺวา เมถุนํ น เสวติ ฯ
น จาจร เมถุนํ พฺยณฺชนสมฺินฺติ อนุโลมปาราชิกวเสนาปี
เมถุนํ นาจเรติ ฯ เณชฺชํ สฺยา เมถุนธมฺมปจฺจยาตี สฺยา เมถุน-
ธมฺมปจฺจยา ปาราชิกนฺติ อัยํ ปณฺหา อญฺจวตฺตฺกํ สนฺธาย
วฺตฺตา ฯ ตสฺสา หิ เมถุนธมฺมสฺส ปุพฺพภาคํ กายตฺสคฺคํ
อาปชฺชิตฺตํ วายมนฺติยา เมถุนธมฺมปจฺจยา เณชฺชํ โหติ ฯ มาตริ
จิวฺรณฺติ อัยํ คาถา ปิฏฺจิสฺมเย วสฺตฺติกสาฎฺกิกคฺคํ สตฺอุปาทกรณฺ
สนฺธาย วฺตฺตา ฯ วินิจฺฉโย ปนฺสฺสา วสฺตฺติกสาฎฺกิกสิกฺขาปท-
วณฺณนายเมว วฺตฺตํ ฯ กุทฺโธ อาราชโก โหตีตี คาถา
ตฺตฺถิยวตฺตํ สนฺธาย วฺตฺตา ฯ ตฺตฺถิโย หิ วตฺตํ ปฺรยมาโน
ตฺตฺถิยานํ วณฺเณ ฆณฺณมานเณ กุทฺโธ อาราชโก โหติ ฯ
วตฺตฺตฺตฺยสฺส วณฺเณ ฆณฺณมานเณ กุทฺโธ คารยฺโห โหตีตี
ตฺตฺถฺเววสฺส วิตฺถาโร วฺตฺโต ฯ ทฺตฺถิยคาถาปี ตเมว สนฺธาย
วฺตฺตา ฯ สงฺฆาติเสสนฺติ อาทิกถา ยา ภิกฺขุณี อวสฺสฺตา
อวสฺสฺตสฺส ปฺริสฺสฺส หตฺถโต ปิณฺทปาตํ คเหตุวา มนฺุสฺสมํส-
ลสฺสฺสณฺตีโกชนเสสอกปฺปิยมฺเสหิ สทฺธิ โอมทฺทิตฺวา อชฺโฆหฺรติ
ตํ สนฺธาย วฺตฺตา ฯ เอโก อุปสมฺปนฺโน เอโก อนุปสมฺปนฺโนติ
คาถา อากาสคตํ สนฺธาย วฺตฺตา ฯ สเจ หิ ทฺวีสุ
สามเณเรสุ เอโก อิทฺธิยาเกสคฺคฺมตฺตฺมปี ปจฺวี มฺลฺยจิตฺวา

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๗๐

นินฺโน โหติ ฯ โส อนุปสมฺปนฺโน นาม โหติ ฯ สงฺเขนาปี
อากาเส นิสีทิตฺวา ภูมิกตฺตสฺส กมฺมํ น กาทพฺพิ ฯ สเจ
กโรติ กุปฺปติ ฯ อกฺปฺปกตฺนฺติ คาธา อจฺฉินฺนจิวรํ กิกฺขุ
สนฺธาย วุตฺตา ฯ ตสฺมีเยว จสฺสา สิกฺขาปเท วิตุธารน
วินิจฺฉโยปี วุตฺโต ฯ น เทติ นปฺปฏิคฺคณฺหาตีติ นาปี อฺยุโยชิกา
เทติ น อฺยุโยชิตา ตสฺสา หตฺถโต คณฺหติ ฯ ปฏิกฺคโห
เตน น วิชฺชตีติ เตเนว การณฺน อฺยุโยชิตาย หตฺถโต
อฺยุโยชิกาย ปฏิกฺคโห น วิชฺชติ ฯ อาปฺชชติ ครุณฺติ เอว
สนฺเตปี อวตฺตตฺส หตฺถโต ปิณฺทปาตคหณฺ อฺยุโยเชนฺตี
สงฺฆาติเสสาปฺตตี อาปฺชชติ ฯ ตณฺจ ปรีโกภปฺจฺยาติ ตณฺจ
ปน อาปฺตตี อาปฺชชมานา ตสฺสา อฺยุโยชิตาย ปรีโกภ-
ปฺจฺยา อาปฺชชติ ฯ ตสฺสา หิ โภชนปรีโยसानฺ อฺยุโยชิกาย
สงฺฆาติเสโส โหติ ฯ ทฺติยคาธา ตสฺสาเยว อฺทกทฺนฺตโปณคหณฺ
อฺยุโยชนํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ น กิกฺขุณี โน จ สฺเสยฺย
วชฺชนฺติ สตฺตรสฺเสสุ หิ อณฺณตฺริ อาปฺชชิตฺวา อนาทริเยน
ฉาทยมานาปี กิกฺขุณี ฉาทนปฺจฺยา วชฺชํ น สฺสตี อณฺณํ
นํว อาปฺตตี นาปฺชชติ ฯ ปฏิจฺฉนฺนายน วา อปฺปฏิจฺฉนฺนายน
วา อาปฺตติยา ปกฺขมานตฺตเมว ลภติ ฯ อยํ ปน กิกฺขุณีปี
น โหติ สวเสสฺตณฺจ ครุํกํ อาปฺชชิตฺวา ฉาทेतฺวา วชฺชํ น

*เล่มที่ ๓ ปลยจวคฺควณณนา หน้า ๖๗๑

ผุสตี ๑ ปลฺยา เมธา กุสเลหิ จินฺติตาติ อัยฺ กิร ปลฺยา
อุกฺขิตฺตํ ภิกฺขุํ สนฺธาย วุตฺตา ๑ เตนฺ หิ สทฺธิํ วินยกมฺมํ
นตฺถิ ตสฺมา โส สงฺฆาติเสสฺสึ อปฺชชิตฺวา ฉาเทนฺโตปิ วชฺชํ
น ผุสตีติ ๑

เสทโฆจนฺคาวณณนา นิฏฺฐิตา ๑

ปลยจวคฺควณณนา

กมฺมวคฺเค ๑ จตฺนุํ กมฺมานํ นานากรรมํ สมถกฺขนฺธเก
วุตฺตเมว ๑ กิณฺจาปี วุตฺตํ อถ โข อัยฺ กมฺมวินิจฺจโย นาม
อาทิโต ปฏฺจาย วุจฺจมาโน ปากโฏ โหติ ตสฺมา อาทิโต
ปฏฺจายเวตฺถ วตฺตพฺพิ วทิสฺสาม ๑ จตฺตารีติ กมฺมานํ
คณฺนปริจฺเจทวจนฺเมตํ ๑ กมฺมานีติ ปริจฺฉินฺนกมฺมนิทฺสสนํ ๑
อปโลคนกมฺมํ นาม สีมฺภูจกสงฺฆํ โสเชตฺวา ฉนฺทารหานํ ฉนฺทํ
อาหริตฺวา สมกฺคสฺส สงฺฆสฺส อนฺมตฺติยา ติกฺขตฺตํ สาเวตฺวา
กตฺตพฺพกมฺมํ ๑ ฅตฺติกมฺมํ นาม วุตฺตนเยเนว สมกฺคสฺส สงฺฆสฺส
อนฺมตฺติยา เอกาย ฅตฺติยา กตฺตพฺพกมฺมํ ๑ ฅตฺติทุตฺติยกมฺมํ นาม
วุตฺตนเยเนว สมกฺคสฺส สงฺฆสฺส อนฺมตฺติยา เอกาย ฅตฺติยา
เอกาย จ อนฺุสฺสาวนายาติ เอวํ ฅตฺติทุตฺติยาย อนฺุสฺสาวนาย
กตฺตพฺพกมฺมํ ๑ ฅตฺติจตฺตถกมฺมํ นาม วุตฺตนเยเนว สมกฺคสฺส

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณนา หน้า ๖๗๒

สงฆสฺส อโนมติยา เอกาย ฌตฺติยา ตีหิ จ อนุสฺสาวนาหิตี
เอวํ ฌตฺติจตฺตฺถาหิ ตีหิ อนุสฺสาวนาหิ กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ ตตฺถ
อปฺโลกนกมฺมํ อปฺโลกฺตฺวาว กาทพฺพํ ฌตฺติกมฺมาทิวเสน น
กาทพฺพํ ฯ ฌตฺติกมฺมมฺปนฺน เอกํ ฌตฺตี จเปตฺวาว กาทพฺพํ
อปฺโลกนกมฺมาทิวเสน น กาทพฺพํ ฯ ฌตฺติทฺตฺติยกมฺมํ ปน
อปฺโลกฺตฺวาว กาทพฺพํปฺปี อตฺถิ อกาทพฺพํปฺปี อตฺถิ ฯ ตตฺถ
สีมามฺมตฺติ สีมามฺมหนนฺนํ กจฺจิทานํ กจฺจิทฺทฺชาโร กุฎฺฐิตฺต-
เทสนา วิหารวตฺถุ เทสนาติ อิมานิ จ กมฺมานิ กรฺกานิ
อปฺโลกฺตฺวาว กาทฺตํ น วฏฺฏฺญนฺติ ฯ ฌตฺติทฺตฺติยกมฺมวาจํ สาเวตฺวาว
กาทพฺพานิ ฯ อวเสสาเตรสฺส สมฺมตฺติโย เสนาสนคาหกมตฺตกจฺจิวร-
ทานาทิสมฺมตฺติโย จาติ เอตานิ ลหุคกมฺมานิ อปฺโลกฺตฺวาวปฺปี กาทฺตํ
วฏฺฏฺญนฺติ ฯ ฌตฺติกมฺมฌตฺติจตฺตฺถุ กมฺมวเสน ปน น กาทพฺพเมว ฯ
ฌตฺติจตฺตฺถกมฺมวเสน กยิรฺมานํ ทพฺพหตฺรํ โหติ ตสฺมา กาทพฺพนฺนฺติ
เอกจฺเจ วทนฺนฺติ ฯ เอวํ ปน สติ กมฺมสงฺกโร โหติ ตสฺมา
น กาทพฺพนฺนฺติ ปฏฺฐิภุชิตฺตเมว ฯ สเจ ปน อกฺขรปรีหิณํ วา
ปทปรีหิณํ วา ทฺรุตฺตปทํ วา โหติ ตสฺส โสธนตฺถํ ปุณฺนปฺปุณฺนํ
วตฺตํ วฏฺฏฺญนฺติ ฯ อิทํ อกฺุปฺปกมฺมสฺส ทพฺพีกมฺมํ โหติ กฺุปฺปกมฺเม
กมฺมํ หุตฺวา ติฏฺฐติ ฯ ฌตฺติจตฺตฺถุ กมฺมํ ฌตฺติญจ ติสฺโส จ
กมฺมวจาโย สาเวตฺวาว กาทพฺพํ อปฺโลกนกมฺมาทิวเสน น

*เล่มที่ ๓ ปณจวคควณณนา หน้า ๖๗๓

กาดพัพ ๑ ปณจหากาเรหิ วิปชชนตตีติ ปณจหิ การณหิ
วิปชชนติ ๑

สมมุขากรณียิ กम्मิ อสมมุขา กโรติ วตถุวิปนฺนํ อธมม-
กมฺมนติ เอตถ อตฺถิ กम्मิ สมมุขากรณียิ อตฺถิ อสมมุขา-
กรณียิ ๑ ตตฺถ อสมมุขากรณียิ นาม ทูเตน อุปสมฺปทา
ปตฺตนิกกุชชํ ปตฺตกกุชชํ อุมฺมตฺตกสฺส ภิกฺขุโน อุมฺมตฺตกสมฺมตี
เสขานํ กุลานํ เสขสมฺมตี ฉนฺนสฺส ภิกฺขุโน พรหมทณฺโฑ
เทวทตฺตสฺส ปกาสนียกम्मิ อปาสาทิยิ ทสฺเสนตฺตสฺส ภิกฺขุโน
ภิกฺขุณิสงฺเขน กาดพัพ อวณฺทียกम्मฺนติ อฏฺฐวิริํ โหติ ๑ ตํ
สพฺพิ ตตฺถ ตตฺถ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพิ ๑ อิํปี อฏฺฐวิริํ
กम्मิ อสมมุขา กตํ สุกตํ โหติ อฏฺฐปี ๑ เสสานิ สพฺพกम्मฺมานิ
สมมุขา เอว กาดพฺพานิ ๑ สงฺฆสมฺมุขตา ธมฺมสมฺมุขตา วินย-
สมฺมุขตา ปุคฺคลสมฺมุขตาติ อิมํ จตฺตพฺพิธํ สมฺมุขาวินยํ
อุปเนตฺวาว กาดพฺพานิ ๑ เอวํ กตานิ หิ สุกตานิ โหณฺติ ๑
เอวํ อกตานิ ปเนตานิ อิมํ สมฺมุขาวินยสงฺขาตํ วตฺถุํ วินา
กตตฺตา วตฺถุวิปนฺนานิ นาม โหณฺติ ๑ เตน วุตฺตํ สมฺมุขา-
กรณียิ กम्मิ อสมมุขา กโรติ วตฺถุวิปนฺนํ อธมมกम्मฺนติ ๑
ปฏฺธิปฺจณากรณียาทีสุปี ปฏฺธิปฺจณาทีกรณเมว วตฺถุ ๑ ตํ วตฺถุํ
วินา กตตฺตา เตสํปี วตฺถุวิปนฺนตา เวทิตพฺพา ๑ อิํ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๗๔

ปเนตถ วจนตุมตติ ๑ ปฏิจฺจุจากรณียิ อปฺปฏิจฺจุจนา กโรตฺติ
ปฺุจฺจิตฺวา โจเทตฺวา สารเตจฺวา กาทพฺพิ อปฺุจฺจิตฺวา อโจเทตฺวา
อสารเตจฺวาว กโรตฺติ ๑ ปฏฺิณฺณาย กรณียิ อปฺปฏฺิณฺณาย กโรตฺติ
ปฏฺิณฺณํ อโรเปตฺวา ยถาทินฺนายน ปฏฺิณฺณาย กาทพฺพิ
อปฺปฏฺิณฺณาย กนฺทนฺตสฺส (๑) วิลปนฺตสฺส พลกาเรน กโรตฺติ ๑
สตีวินยารหฺสฺสาตี ทพฺพมถลปฺุตตฺเถร สทิสฺสฺส ชีณาสวสฺส ๑
อมฺุพฺหวินยารหฺสฺสาตี ตคฺคภิกฺขุสทิสฺสฺส (๒) อุมฺมตฺตกสฺส ๑ ตสฺส-
ปาปฺยสีกามุมฺมารหฺสฺสาตี อุปฺวาฬภิกฺขุสทิสฺสฺส อฺุสฺสนนฺปาปสฺส ๑
เอเสว นโย สพฺพตฺถ ๑ อนฺุโปสเถ อุโปสถํ กโรตฺติ
อนฺุโปสถทิวเส อุโปสถํ กโรตฺติ ๑ อุโปสถทิวโส นาม จเปตฺวา
กตฺติกมาลํ อวเสเสสฺส เอกาทสฺส มาเสสฺส ภินฺนสฺส สงฺฆสฺส
สามคฺคฺตีทิวโส จ ยถาวุตฺตา จาตุทฺทสปณฺณรสา จ ๑ เอวํ (๑)
ติปฺปการฺปี อุโปสถทิวสํ จเปตฺวา อณฺุณสฺมี ทิวเส อุโปสถํ
กโรนฺุโต อนฺุโปสเถ อุโปสถํ กโรตฺติ นาม ๑ ยตฺถ หิ
ปตฺตจิวราทีนํ อตฺถาย อปฺปมตฺตเกน การเณน วิวทฺนฺตา
อุโปสถํ วา ปวารณํ วา จเปนฺติ ๑ ตตฺถ ตสฺมี อธิกรเณ
วินิจฺฉิตฺเต สมคฺคา ชาตมฺุหาตี อนฺุตรา สามคฺคฺตีอุโปสถํ กาคฺุ
น ลภนฺติ ๑ กโรนฺุเตหิ อนฺุโปสเถ อุโปสโถ กโต นาม
๑. ม. กโรนตสฺส วิปลปนฺตสฺส ๑ ย. กโรนตสฺส วิปฺปลปนฺตสฺส ๑
๒. คคฺค...อิตฺปี ๑ ๓. ม.ย. เอตํ ๑

*เล่มที่ ๓ ปณจวคคุณณนา หน้า ๖๗๕

โหติ ฯ อปวารณาย ปวาเรตีติ อปวารณาทิวเส ปวาเรติ ฯ
 ปวารณาทิวโส นาม เอกสุมี กตติกมาเส ภินฺนสฺส สงฺฆสฺส
 สามคฺคีทิวโส จ ปจฺจุกุกทฺตติตฺวา จปีตทิวโส จ เทว จ
 ปุณฺณมาลีโย ฯ เอวํ จตฺตพฺพิธิปปี ปวารณาทิวสํ จเปตฺวา
 อณฺณสุมี ทิวเส ปวาเรนฺโต อปวารณาย ปวาเรติ นาม ฯ
 อิธาปี อปฺปมตฺตกสฺส วิวาทสฺส วุปสเม สามคฺคีปวารณํ
 กาคฺคฺน ลภนฺติ ฯ กโรนฺเตหิ อปวารณาย ปวารณา กตา
 โหติ ฯ อปิจ อุนวีสตีวสฺสํ วา อนฺติมวตฺถุ อชฺฌาปนฺน-
 ปุพฺพิ วา เอกาทสฺส วา อภพฺพปฺกฺกเลสุ อณฺณตริ
 อุปสมฺปาเทนตฺตสาปี วตฺถุวิปฺนํ อชฺมมกมฺมํ โหติ ฯ เอวํ
 วตฺถุโต กมฺมานิ วิปฺชชฺนฺติ ฯ

ลตฺตติโต วิปฺตติยํ ปน วตฺถุ น ปรามสตีติ ยสฺส
 อุปสมฺปทาติกมฺมํ กโรติ ตํ น ปรามสตี ตสฺส นามํ
 น คณฺหตี สฺฐนาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อยํ ชฺมมรฺกฺขิโต
 อายสฺมโต พุทฺธรฺกฺขิตสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโขติ วตฺตพฺเพ สฺฐนาตุ
 เม ภนฺเต สงฺโฆ อายสฺมโต พุทฺธรฺกฺขิตสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโขติ
 วทติ ฯ เอวํ วตฺถุ น ปรามสตี ฯ สงฺฆํ น ปรามสตีติ
 สงฺฆสฺส นามํ น คณฺหตี สฺฐนาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ
 อยํ ชฺมมรฺกฺขิโตติ วตฺตพฺเพ สฺฐนาตุ เม ภนฺเต อยํ
 ชฺมมรฺกฺขิโตติ วทติ ฯ เอวํ สงฺฆํ น ปรามสตี ฯ ปุคฺคํ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๗๖

น ปรามสตีติ โย อุปสมปทาเปกขสฺส อุปชฺฌาโย ตํ
น ปรามสตีตสฺส นามํ น กณฺหตี สฺฐนาตุ เม
ภนฺเต สงฺโฆ อัย ชมฺมรฺกฺขิตโต อายสฺมโต พุทฺธรฺกฺขิตสฺส
อุปสมปทาเปกฺโขติ วตฺตพฺเพ สฺฐนาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อัย
ชมฺมรฺกฺขิตโต อุปสมปทาเปกฺโขติ วทตี ฯ เอวํ ปุคฺคํ น
ปรามสตี ฯ ฌตฺตี น ปรามสตีติ สพฺเพน สพฺพํ ฌตฺตี
น ปรามสตี ฌตฺตีทฺตฺติยกมฺเม ฌตฺตี อจฺเปตฺวา กมฺมวาจาย
เอว อนฺุสฺสาวนกมฺมํ กโรตี ฯ ฌตฺติจตฺตฺตฺกมฺเมปี ฌตฺตี อจฺเปตฺวา
จตฺกฺขตฺตํ กมฺมวาจาย เอว อนฺุสฺสาวนกมฺมํ กโรตี ฯ เอวํ ฌตฺตี
น ปรามสตี ฯ ปจฺฉา วา ฌตฺตี จเปตีติ ปจฺฉํ กมฺมวาจาย
อนฺุสฺสาวนกมฺมํ กตฺวา เอสา ฌตฺตีติ วตฺวา ขมตี สงฺฆสฺส
ตสฺมา ตฺถนฺหิ เอวเมตํ ฌารยามีตี วทตี ฯ เอวํ ปจฺฉา
ฌตฺตี จเปตี ฯ อิติ อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ ฌตฺติโต กมฺมานิ
วิปฺชฺชนฺติ ฯ

อนฺุสฺสาวนโต วิปฺตฺติยํ ปน วตฺตฺวาทีนํ ตาว วฺตฺตฺนเยเนว
เวทิตพฺพานิ ฯ เอวํ ปน เนลํ อปฺรามสนํ โหตี ฯ สฺฐนาตุ
เม ภนฺเต สงฺโฆติ ปจฺमानฺุสฺสาวเน วา ทฺตฺติยปี เอตมตฺถํ
วทามิ ตตฺติยปี เอตมตฺถํ วทามิ สฺฐนาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆติ
ทฺตฺติยตฺติยานฺุสฺสาวนาสุ วา อัย ชมฺมรฺกฺขิตโต อายสฺมโต พุทฺธ-

*เล่มที่ ๑ ปญจวคฺควณณา หน้า ๖๗๗

รกฺขิตฺตสฺส อฺปสมฺปทาเปกฺโขติ วตฺตพฺเพ สฺสณฺตฺตฺ เม ภนฺเต
 สงฺโฆ อายสฺมโต พุทฺธรกฺขิตฺตสฺสชาติ วทฺนฺโต วตฺถุํ น ปฺรามสฺติ
 นาม ๑ สฺสณฺตฺตฺ เม ภนฺเต สงฺโฆ อຍ် ฆมฺมรกฺขิตฺโตติ วตฺตพฺเพ
 สฺสณฺตฺตฺ เม ภนฺเต อຍ် ฆมฺมรกฺขิตฺโตติ วทฺนฺโต สงฺฆํ น
 ปฺรามสฺติ นาม ๑ สฺสณฺตฺตฺ เม ภนฺเต สงฺโฆ อຍ် ฆมฺมรกฺขิตฺโต
 อายสฺมโต พุทฺธรกฺขิตฺตสฺสชาติ วตฺตพฺเพ สฺสณฺตฺตฺ เม ภนฺเต
 สงฺโฆ อຍ် ฆมฺมรกฺขิตฺโต อฺปสมฺปทาเปกฺโขติ วทฺนฺโต ปุคฺคํ
 น ปฺรามสฺติ นาม ๑ สวานํ หาเปตีติ สพฺเพน สพฺพิ
 กมฺมวาชาย อนุสฺสวานํ น กโรติ ๑ ฅตฺติทฺตฺยกมฺเม ทฺวิกฺขตฺตุ
 ฅตฺติเมว จเปติ ฅตฺติจตฺตฺถกมฺเม จตฺกฺขตฺตุ ฅตฺติเมว จเปติ ๑
 เอวํ สวานํ หาเปติ ๑ โยปี ฅตฺติทฺตฺยกมฺเม เอกํ ฅตฺตี จเปตฺวา
 เอกํ กมฺมวาชํ อนุสฺสวาเวนฺโต อกฺขรํ วา ฉทฺเทติ ปทํ วา
 ทฺรุตฺตํ กโรติ อຍ်ปี สวานํ หาเปติเยว ๑ ฅตฺติจตฺตฺถกมฺเม
 ปน เอกํ ฅตฺตี จเปตฺวา สกฺิเมว วา ทฺวิกฺขตฺตุ วา กมฺมวาชาย
 อนุสฺสวานํ กโรนฺโตปี อกฺขรํ วา ปทํ วา ฉทฺเทนฺโตปี
 ทฺรุตฺตํ กโรนฺโตปี อนุสฺสวานํ หาเปติเยวติ เวทิตฺตฺโพ ๑
 ทฺรุตฺตํ กโรตีติ ฅตฺถ ปน อຍ် วินิจฺฉโย โย หิ อณฺณสฺมี
 อกฺขเร วตฺตพฺเพ อณฺณํ วทฺติ อຍ် ทฺรุตฺตํ กโรติ นาม ๑
 ตสฺมา กมฺมวาชํ กโรนฺเตน ภิက္ขุณา ยฺวายํ สฺติถิตฺตฺนิตํ จ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๗๘

ทีฆรสสิ คุรูกถุ ก จ นิกคหิติ สมพนุธิ ววตถิติ วิมุตติ
ทสธา พุยชชนพุทธิยา ปเกโทติ วุตโต อัย สฎฐ
อุปลกเขตพุโพติ ๑ เอตถ หิ สติถิ นาม ปญจสุ วกุเสสุ
ปจमतติย ๑ ธนิติ นาม เตเสว ทุตติยจตุตถิ ๑ ทีฆนุตติ ทีฆน
กาเลน วตตพพิ อการาติ ๑ รสสนุตติ ตโต อุปทตกาเลน
วตตพพิ อการาติ ๑ คุรูกนุตติ ทีฆเมว ยิ วา आयสมโต
พุทธรกขิตตเถรสส ยสส นกขมตีติ เอวิ สลโลคปริ กตวา
ววจติ ๑ ลहुกนุตติ รสสมเว ยิ วา आयสมโต พุทธร-
รกขิตตเถรสส ยสส น ขมตีติ เอวิ สลโลคปริ กตวา
ววจติ ๑ นิกคหิตนุตติ ยิ ฆรณานิ นิกคเหตวา อวิสสชเชตวา
อวิวณฺเณ มุขเน สานฺนาสิกิ กตวา วตตพพิ ๑ สมพนุชนุตติ
ยิ ปรปเทเน สมพนุชิตวา ตฺนุหสฺสาติ วา ตฺนุหิสฺสาติ
วา ววจติ ๑ ววตถิตนุตติ ยิ ปรปเทเน อสมพนุธิ กตวา
วิจฺฉินฺนิตฺตวา ตฺนุหิ อสฺสาติ ววจติ ๑ วิมุตฺตนุตติ ยิ ฆรณานิ
อนิกคเหตวา วิสสชเชตวา วิวณฺเณ มุขเน อนฺนาสิกิ อกตวา
ววจติ ๑ ตตถ สฺณมาตุ เม ฆนฺเตติ วตตพเพ ตการสฺส
ถการิ กตวา สฺณมาตุ เมติ วจฺนํ สติถิสฺส ธนิตกรณํ
นาม ตถา ปตฺตกถุลิ เอสา ถตฺตีติ วตตพเพ ปตฺตกถุลิ
เอสา ถตฺถีติอาหิ วจฺนํ จ ๑ ฆนฺเต สจฺจโฆติ วตตพเพ

*เล่มที่ ๓ ปณจวคควณณนา หน้า ๖๗๕

ภการฆการานํ พการรคกาเร กตฺวา พนฺเต สจฺจโมติ วจัน
ชนิตฺตสฺส ลีถิตกรณํ นาม ๑ สฺจนาคฺค เมติ วิวญฺเณ มฺเขน
วตฺตพฺเพ ปน สฺจนนฺต
เอสํ ลตฺต
เอสํ ลตฺต
วิมุตฺตสฺส นิกฺคหิตวจันํ นาม ๑ ปตฺตกถลนฺตฺตฺตฺตฺต
อนฺนนาสิกํ กตฺวา วตฺตพฺเพ ปตฺตกถลนฺตฺตฺตฺตฺต วิวญฺเณ มฺเขน
อนฺนนาสิกํ อกตฺวา วจันํ นิกฺคหิตสฺส วิมุตฺตวจันํ นาม ๑
อิตฺติ ลีถิตล กตฺตพฺเพ ชนิตํ ชนิตฺเต กตฺตพฺเพ ลีถิตํ วิมุตฺเต
กตฺตพฺเพ นิกฺคหิตํ นิกฺคหิตฺเต กตฺตพฺเพ วิมุตฺตนฺตฺตฺต
อิมานิ จตฺตาริ พุชฺชชานานิ อนฺโตะ กมฺมวจา ย กมฺมํ พุชฺชนนฺติ ๑
เอวํ วทฺนฺโต หิ อลฺลสฺสํ อกฺขเร วตฺตพฺเพ อลฺลํ วทฺติ
ทฺรุตฺตํ กโรตฺต
อิตฺเตสฺส ปน ทิฆมฺมรตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
พุชฺชชเนสฺส ทิฆมฺมจฺจานเน ทิฆมฺมเว รตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
จ รตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
เอวํ ยถาจฺจานเน ตํ ตทฺเว อกฺขรํ ภาสนฺนฺเตน อนฺนุกมฺมาคตํ
ปเวณิ อวินาเสนฺนฺเตน กมฺมวจา กาทพฺพา ๑ สจฺจ ปน เอวํ
อกตฺวา ทิฆมฺม วตฺตพฺเพ รตฺตํ รตฺเต วา วตฺตพฺเพ ทิฆมฺ
วทฺติ ตถา ครุเก วตฺตพฺเพ ลหุํ ลหุเก วา วตฺตพฺเพ
ครุํ วทฺติ สมฺพนฺเช วา ปน วตฺตพฺเพ ววตฺตํ ววตฺตํ
วา วตฺตพฺเพ สมฺพนฺธิ วทฺติ ๑ เอวํ วตฺเตปี กมฺมวจา น
กฺุปฺปติ ๑ อิมานิ หิ จ พุชฺชชานานิ กมฺมํ น โภเจนฺนฺติ ๑

*เล่มที่ ๑ ปรึวารวณณา หน้า ๖๘๐

ยั ปน สุตตุนตีกตเถรา ทกาโร ตการมาปชชติ ตกาโร
ทการมาปชชติ จกาโร ชการมาปชชติ ชกาโร จการมา-
ปชชติ ยกาโร กการมาปชชติ กกาโร ยการมาปชชติ
ตสุมา ทการาทีสุ วตตพุเพสุ ตการาทิวจัน น วิรุชฌตีติ
วทนต์ิ ฯ ตั กมฺมวำจ ปตฺวา น วฏฺฏติ ฯ ตสุมา วินยชเรน
เนว ทกาโร ตกาโร กาทพุโพ ฯเปฯ น กกาโร ยกาโร
ยถาปาลียา นีรุตตี โสเชตฺวา ทสวึชาย พุยฺยชนนีรุตติยา
วุตฺตโทเส ปรึหรนฺเตน กมฺมวำจา กาทพุพา ฯ อิตฺรธา หึ
สวานันฺ หาเปตี นาม ฯ อกาเล วา สวาเวตีติ สวานาย
อกาเล อนฺกาเส ฌตฺตี จเปตฺวา ปจฺมเวย อนฺสวานกมฺม
กตฺวา ปจฺจมา ฌตฺตี จเปตี ฯ อิติ อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ
อนฺสฺสวานโต กมฺมานิ วิปชฺชนติ ฯ

สิมโต วิปตฺติยั ปน อติชฺทุทกสิมา นาม ยา เอกวิสติ
ภิกฺขุ น ฌนฺหติ ฯ กุรฺนฺทึยั ปน ยตฺถ เอกวิสติ ภิกฺขุ
นีสึทิตฺตํ น สกโกนฺตตีติ วุตฺตํ ฯ ตสุมา ยา เอวรูปา สิมา
อัย สมฺมตาปี อสมฺมตา ความเชตฺตสทิสาว โหติ ฯ ตตฺถ กตฺ
กมฺมํ กุปฺปติ ฯ เอส นโย เสสสิมาสุปี ฯ เอตฺถ ปน อติมหตี
นาม ยา เกสฺสกมตฺเตนาปี ตึโยชนันฺ อติกฺกมิตฺวา สมฺมตา
โหติ ฯ ขณฺทนนิมิตฺตา นาม อมฺภูตนิมิตฺตา วุจฺจติ ฯ ปุรฺตถิมาย

*เล่มที่ ๓ ปณจวคคณณนา หน้า ๖๘๑

ทิสาย นิमित्तํ กิตฺเตตฺวา อนุกฺกเมเนว ทกฺขิณาย ปจฺฉิณาย
อฺตุตฺตราย จ ทิสาย กิตฺเตตฺวา ปฺน ปฺรตฺถิณาย ทิสาย
ปฺพุกิตฺติตํ นิमित्तํ ปฏฺิกิตฺเตตฺวา จเปตฺว ฏฺฏฺติ ๑ เอวํ
อฆฺณฺทนิมิตฺตา โหติ ๑ สเจ ปน อนุกฺกเมน อหริตฺวา
อฺตุตฺตรทิสาย นิमित्तํ กิตฺเตตฺวา ตตฺถเวย จเปติ ขณฺทนิมิตฺตา
โหติ ๑ อปราปี ขณฺทนิมิตฺตา นาม ยา อนิมนฺตฺวปคฺคํ
ตจสารถฺกํ วา ขาณฺกํ วา ปฺสฺวปฺนชวาลิกปฺนชานํ วา
อณฺตริ อนุตฺตรา เอกํ นิमित्तํ กตฺวา สมฺมตา โหติ ๑
ฉายนนิมิตฺตา นาม ยา ปฺพพตฉายาทินํ ยงฺกิลฺลิจิ ฉายํ
นิमित्तํ กตฺวา สมฺมตา โหติ ๑ อนิมนฺตฺตา นาม ยา สพฺเพน
สพฺพํ นิมนฺตฺตานิ อกิตฺเตตฺวา สมฺมตา โหติ ๑ พหิสีเม จิโต
สีมํ สมฺมณฺนติ นาม นิมนฺตฺตานิ กิตฺเตตฺวา นิมนฺตฺตานํ พหิ
จิโต สมฺมณฺนติ ๑ นทฺิยา สมฺมทฺเท ชาตฺสฺสเร สีมํ สมฺมณฺนตฺติ
เอเตสฺส นทฺิอาทิสฺส สมฺมณฺนติ ๑ สฺวา เอวํ สมฺมตฺวาปี สพฺพา
ภิกฺขเว นทฺิ อสีมา สพฺโพ สมฺมทฺโท อสีโม สพฺโพ
ชาตฺสฺสโร อสีมฺติ วจนโต อสมฺมตฺวา โหติ ๑ สีมาย
สีมํ สมฺภินฺทตฺติ อตฺตโน สีมาย ปเรสฺสํ สีมํ สมฺภินฺทติ ๑
อชฺโฆตฺถรตฺติ อตฺตโน สีมาย ปเรสฺสํ สีมํ อชฺโฆตฺถรติ ๑ ตตฺถ
ยถา สมฺภโท จ อชฺโฆตฺถรณฺจ โหติ ๑ ตํ สพฺพํ

*เล่มที่ ๑ ปรึวารวณณา หน้า ๖๘๒

อุโปสถกษนุชเก วุตตเมว ฯ อิติ อีมา เอกาทสปี สีมา อสีมา
คามเขตตสทิสา เอว ฯ ตาสู นิสีทิตฺวา กตํ กมฺมํ กุปฺปติ ฯ
เตน วุตฺตํ อีเมหิ เอกาทสहि อากาเรหิ สีมโต กมฺมานิ
วิปฺชชนฺตฺติ ฯ

ปริสโต กมฺมวิปฺตฺติยํ ปน กิลฺยจิ อนุตฺตानํ นาม
นตฺถิ ฯ

ขมฺปิ ตตฺถ กมฺมปฺปตฺตฉนฺนทารหลกฺขณํ วตฺตพฺพิ สียา
ตมฺปิ ปรโต จตฺตารโ ภิกฺขุ ปกตตฺตา กมฺมปฺปตฺตาทิอาทินา
นเยน วุตฺตเมว ฯ ตตฺถ ปกตตฺตา กมฺมปฺปตฺตาทิ จตฺวคฺคกรณ
กมฺเม จตฺตารโ ปกตตฺตา อนุกฺขิตฺตกา อนิสฺสาริตา ปริสฺทฺทสีลา
จตฺตารโ ภิกฺขุ กมฺมปฺปตฺตา กมฺมสฺส อรหา อนุจฺฉวิกา
สามิโน ฯ น เตหิ วินา ตํ กมฺมํ กรียติ ฯ น เตสํ ฉนฺโท
วา ปาริสฺทฺธิ วา เอติ ฯ อวเสสา ปน สเจปิ สหสฺสมตฺตา
โหนฺติ สเจ สมานสํวาสกา สพฺเพ ฉนฺทารหาว โหนฺติ ฯ
ฉนฺทปาริสฺทฺธี ทตฺวา อากฺขฉนฺตุ วา มา วา ฯ กมฺมํ
ปน ติฏฺฐติ ฯ ยสฺส ปน สงฺโฆ ปรึวาสาทิกมฺมํ กโรติ
โส เนว กมฺมปฺปตฺโต นปี ฉนฺทารโห ฯ อปิจ ยสฺมา ตํ
ปฺกคฺคํ วตฺถุํ กตฺวา สงฺโฆ กมฺมํ กโรติ ตสฺมา กมฺมารโหติ
วฺจฺจติ ฯ เสสกมฺเมสุปี เอเสว นโย ฯ

ปฺน จตฺตาริ กมฺมานีติอาทิกโ นโย ปณฺทกาทินํ อวตฺถ-

*เล่มที่ ๓ ปญจวคฺควณณา หน้า ๖๘๓

ภาวทสฺสนตฺถิ วุตฺโต ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ๑

อิทานิ เตสํ กมฺมานํ ปภททสฺสนตฺถิ อปฺโลกนกมฺมํ กติ
จानานิ คจฺจนตฺติอาทิมาห ๑

ตตฺถ อปฺโลกนกมฺมํ กตฺมานิ ปญจ จานานิ คจฺจนติ
โอสารณํ นิสฺสารณํ ฆนฺตฺตกมฺมํ พุรฺหมทณฺฑํ กมฺมลกฺขณญฺเวย
ปญจมนฺติ เอตฺถ โอสารณํ นิสฺสารณฺนฺติ ปทสิทฺธิจฺจตาเยตฺ
วุตฺติ ๑ ปจฺมํ ปน นิสฺสารณา โหติ ปจฺจนา โอสารณา ๑
ตตฺถ ยา สา กณฺฏกสามเณรสฺส ทณฺฑกมฺมนาสนา สา
นิสฺสารณาติ เวทิตฺตฺวา ๑ ตสฺมา เอตฺรหิ สเจปี สามเณโร
พุทฺธสฺส วา ฆมฺมสฺส วา สงฺฆสฺส วา อวณฺณํ ภาสติ
อกปฺปิยํ กปฺปิยนฺติ ทิเปติ มิจฺฉาทิฏฺฐิจิโก โหติ อนฺตคาหิกาย
ทิฏฺฐิยา สมฺนฺนาคโต โส ยาวตฺติยํ นิวาเรตฺวา ตํ สทฺธิ
วิสฺสชฺชาเปตฺตฺวา โน เจ วิสฺสชฺเชติ สงฺฆํ สมนฺนิปาเตตฺวา
วิสฺสชฺเชหิติ วุตฺตฺตฺวา โน เจ วิสฺสชฺเชติ พฺยตฺเตน ภิกฺขุณา
อปฺโลกนกมฺมํ กตฺวา นิสฺสारेตฺตฺวา ๑ เอวํ จ ปน กมฺมํ
กาทพฺพิ สงฺฆํ ฆนฺเต ปุจฺจามิ อํยํ อิตฺถนฺนาโม สามเณโร
พุทฺธสฺส ฆมฺมสฺส สงฺฆสฺส อวณฺณวาที มิจฺฉาทิฏฺฐิจิโก ยํ
อญฺเวย สามเณรา ลภฺนฺติ ทิรตฺตติรตฺตํ ภิกฺขุหิ สทฺธิ
สทฺเสยฺยํ ตสฺสา อลาภาย นิสฺสารณา รุจฺจติ สงฺฆสฺสาติ ๑

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๘๔

ทุติยมปี... ตติยมปี ฆนเต สงฺฆํ ปุจฺฉามิ อัย อิตฺถนฺนาโม
 สามณฺเโร ฯเปฯ รุจฺจติ สงฺฆสฺสชาติ (รุจฺจติ สงฺฆสฺส) จร ปิเร
 วินสฺสชาติ ฯ โส อปฺเรน สมเยน อหิ ฆนเต พาลตาย
 อญฺญาณตาย อลกฺขิกตาย เอวํ อกาสิ สุวาทิ สงฺฆํ
 ขมาเปมีติ ขมาเปตฺวา ยาวตติยฺยาจาเปตฺวา อปฺโลกน-
 กมฺเมเนว โอสารตฺตพฺโพ ฯ เอวญฺจ ปน โอสารตฺตพฺโพ ฯ
 สงฺฆมฺมุขเณ พยตฺเตน ภิกฺขุณา สงฺฆสฺส อนุมตฺติยา สาเวตพฺพิ
 สงฺฆมฺมฆนเต ปุจฺฉามิ อัย อิตฺถนฺนาโม สามณฺเโร พุทฺธสฺส
 ฐมฺมสฺส สงฺฆสฺส อวณฺณวาทิ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก ยิ อญฺเณ
 สามณฺเระ ลภนฺติ ภิกฺขุหิ สทฺธิ ทิรตฺตติรตฺตํ สหเสยฺยํ ตสฺสา
 อลาภาย นิสฺสาริตฺโต สุวายิ อิทานิ โสโรโต วิโรโต นีวาทวฺตฺติ
 ลหฺขุชฺชมมํ โอกฺกนฺโต หิโรตฺตปฺเป ปติฏฺฐิตฺโต กตทณฺฑกมฺโม
 อจฺจุยิ เทเสติ อิมสฺส สามณฺเรสฺส ยถาปุเร กายสมฺโภก-
 สามกฺคีทานิ รุจฺจติ สงฺฆสฺสชาติ ฯ เอวํ ติกฺขตฺตํ วตฺตพฺพิ ฯ
 เอวํค อปฺโลกนฺกมฺมิ โอสารณิ จ นิสฺสารณิ จ กจฺจติ ฯ
 ภณฺฑกมฺมิ มหาขนฺธกวณฺณนํ วตฺตเมว ฯ

พุรหฺมทณฺโฑ ปญฺจสติกฺกขนฺธเก วตฺตโตเยว ฯ น เกวลิ
 ปเนส ฉนฺนสฺเสว ปญฺจตฺโต ฯ โย อญฺโณปิ ภิกฺขุ มุขโร
 โหติ ภิกฺขุ ทฺรุตฺตวจนฺเหหิ ฆณฺเณโต จุสฺเสนโต วมฺเภเนโต วิหฺรติ

*เล่มที่ ๓ ปญจวคควณณา หน้า ๖๘๕

ตสสาปี ทาทพุโพ ๑ เอวํ จ ปน ทาทพุโพ ๑ สงฺฆมชฺเฌ
 พุยตุเตน ภิกฺขุณา สงฺฆสฺส อนฺุมติยา สาทเวตพุพฺพิ ฆนฺเต
 อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ มฺขโร ภิกฺขุ ทฺรุตฺตวจนฺเหนิ ฆณฺเณโต วิหฺรติ
 โส ภิกฺขุ ยํ อิจฺเจยฺย ตํ วเทยฺย ภิกฺขุหิ อิตฺถนฺนาโม
 ภิกฺขุ เนว วตฺตพุโพ น โววิทฺตพุโพ น อนฺุสาสิตพุโพ
 สงฺฆํ ฆนฺเต ปุจฺจามิ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน พุรหฺมทณฺฑสฺส
 ทานํ รุจฺจติ สงฺฆสฺสชาติ ทฺติยมปี ปุจฺจามิ... ตติยมปี ปุจฺจามิ
 อิตฺถนฺนามสฺส ฆนฺเต ภิกฺขุโน พุรหฺมทณฺฑสฺส ทานํ รุจฺจติ
 สงฺฆสฺสชาติ ๑ ตสฺส อปเรน สมเยน สมฺมาวตฺติตฺวา ขมาเปนตสฺส
 พุรหฺมทณฺฑโฑ ปฏฺธิปฺปสฺสสมฺเภตพุโพ ๑ เอวํ จ ปน ปฏฺธิปฺปสฺ-
 สมฺเภตพุโพ ๑ พุยตุเตน ภิกฺขุณา สงฺฆมชฺเฌ สาทเวตพุพฺพิ ฆนฺเต
 ภิกฺขุสงฺโฆ อสฺกสฺส ภิกฺขุโน พุรหฺมทณฺฑํ อทาสิ โส ภิกฺขุ
 โสโรโต นิวาตวฺตฺติ ลชฺชชฺรมํ โอกกนฺโต หิโรตฺตปฺเป ปตฺติจฺจโธ
 ปฏฺธิสงฺขา आयตฺตี สํวเร ติจฺจติ สงฺฆํ ฆนฺเต ปุจฺจามิ ตสฺส
 ภิกฺขุโน พุรหฺมทณฺฑสฺส ปฏฺธิปฺปสฺสทฺธิ รุจฺจติ สงฺฆสฺสชาติ
 เอวํ ยาวตฺติยํ วตฺวา อปฺโลกนกมฺเมเนว พุรหฺมทณฺฑโฑ
 ปฏฺธิปฺปสฺสสมฺเภตพุโพ ๑

กมฺมลกฺษณณฺเฌว ปญฺจมนฺติ ยํ ตํ ภาวตา ภิกฺขุ
 นิกฺขนฺชเก เตน โข ปน สมเยน จพฺพคฺคิยา ภิกฺขุ ภิกฺขุณีโย
 กทฺทโมทเกน โอสฺถยฺจนฺติ อปฺเปว นาม อมฺเหสุ สาทฺชเชยฺยุนฺติ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๘๖

กาบิ ววิริตฺวา ภิกฺขุณีนํ ทสฺเสนฺติ อูรร ววิริตฺวา ภิกฺขุณีนํ
ทสฺเสนฺติ องฺคชาตํ ววิริตฺวา ภิกฺขุณีนํ ทสฺเสนฺติ ภิกฺขุณิโย
โอภาเสนฺติ ภิกฺขุณีหิ สทฺธิ สมฺปโยเชนฺติ อปฺเปว นาม
อมฺहेสุ สารขฺเขยฺยุนฺติ อิมฺเส วตฺถุสุ เตสํ ภิกฺขุณํ ทุกฺกภู
ปลฺลวฺวาเปตฺวา อนฺชานามิ ภิกฺขเว ตสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑกมฺมํ
กาตฺถุนฺติ อถ โข ภิกฺขุณํ (๑) เอตทโหสิ กิณฺนุ โข ทณฺฑกมฺมํ
กาตพฺพนฺติ ภควโต เอตมตฺถํ อารโจะตุ อวฺนทฺธิโย โส
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภิกฺขุณีสงฺฆเณน กาตพฺโพติ เอวํ อวฺนทฺธิยกมฺมํ
อนฺนลฺลวฺวาตํ ฯ ตํ กมฺมลกฺขณฺณเวว ปลฺลจฺมํ อิมฺสฺส อปฺโลกน-
กมฺมสฺส จานํ โหติ ฯ ตสฺส หิ กมฺมลฺลวฺวา ลกฺขณํ น
โอसारณาทีนํ ฯ ตสฺมา กมฺมลกฺขณฺนฺติ วุจฺจติ ฯ ตสฺส กรณํ
ตตฺถเวว วุจฺจติ ฯ อปิ จ นํ ปฏฺธิปฺปสฺสทฺธิยา สทฺธิ วิตฺถารโต
ทสฺเสตฺถุ อิทาปิ วทาม ภิกฺขุณีอุปฺสฺสเย สนนฺนิปตฺตสฺส ภิกฺขุณี-
สงฺฆสฺส อนฺนมติยา พฺยตฺตตาย ภิกฺขุณิยา สาเวตพฺพิ อยฺเย
อสุโก นาม อยฺโย ภิกฺขุณีนํ อปาสาทิย (๒)ทสฺเสติ เอตสฺส
อยฺยสฺส อวฺนทฺธิยกรณํ วุจฺจตีติ ภิกฺขุณีสงฺฆํ ปุจฺจามิ อยฺเย
อสุโก นาม อยฺโย ภิกฺขุณีนํ อปาสาทิย ทสฺเสติ เอตสฺส
อยฺยสฺส อวฺนทฺธิยกรณํ วุจฺจตีติ ทฺติยมฺปิ... ตติยมฺปิ ภิกฺขุณีสงฺฆํ
ปุจฺจามิตีติ ฯ เอวํ ติกฺขตฺถุ สาเวตฺวา อปฺโลกนกมฺเมน
๑. ยฺ. ภิกฺขุณีนํ ฯ ๒. อปฺสาทิกนฺตฺติปิ ฯ

*เล่มที่ ๓ ปณจวคควณณนา หน้า ๖๘๗

อวนุทียกมมํ กาทพุฬ ๑ ตโต ปญฺจาย โส ภิกฺขุ น ภิกฺขุณีหิ
วณฺทิตพุฬ ๑ สเจ อวนุทียมาโน หิโรตฺตปฺปํ ปจฺจุปญฺจาเปตฺวา
สมฺมาวตฺตติ เตน ภิกฺขุณีโย ขมาเปตฺพุฬา ๑ ขมาเปนฺเตน
ภิกฺขุณีอุปสฺสยํ อคนฺตฺวา วิหารเวยว สงฺฆํ วา คณฺโณ วา
เอกํ ภิกฺขุํ วา อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสิตฺตฺวา อญฺชลํ
ปฺกคฺคเหตฺวา อหํ ภนฺเต ปฏฺฐิสงฺขา आयตฺถิํ สํวเร ติฏฺฐจามิ
น ปฺน อปาสาทิยํ ทสฺเสตฺตฺสจามิ ภิกฺขุณีสงฺโฆ มยฺหํ ขมตฺตติ
ขมาเปตฺพุฬ ๑ เตน สงฺฆเณน วา คณฺเณน วา เอกํ ภิกฺขุํ
เปเสตฺวา เอกภิกฺขุณา วา สยเมว คนฺตฺวา ภิกฺขุณีโย
วตฺตพุฬา อยํ ภิกฺขุ ปฏฺฐิสงฺขา आयตฺถิํ สํวเร จิโต อิมินา
อจฺจยํ ทสฺเสตฺวา ภิกฺขุณีสงฺโฆ ขมาปิโต ภิกฺขุณีสงฺโฆ อิมํ
วณฺทิตฺยํ กโรตฺตติ ๑ โส วณฺทิตฺโย กาทพุฬ ๑ เอวณฺจ ปน
กาทพุฬ ๑ ภิกฺขุณีอุปสฺสเย สนนฺนิปตฺตสฺส ภิกฺขุณีสงฺฆสฺส
อนฺนฺมตฺติยา พุยฺยตฺตาย ภิกฺขุณฺิยา สาเวตฺพุฬ อยฺเย อสุโก นาม
อยฺโย ภิกฺขุณฺินํ อปาสาทิยํ ทสฺเสตฺติ ภิกฺขุณีสงฺฆเณน อวนฺทิตฺโย
กโต โส ลชฺชชฺชมฺมํ โอกฺกมิตฺวา ปฏฺฐิสงฺขา आयตฺถิํ สํวเร
จิโต อจฺจยํ เทเสตฺวา ภิกฺขุณีสงฺฆํ ขมาเปติ ตสฺส อยฺยสฺส
วณฺทิตฺยกรณฺณํ รุจฺจตฺติติ ภิกฺขุณีสงฺฆํ ปุจฺจจามิตฺติ ติกฺขตฺตํ วตฺตพุฬ ๑
เอวํ อปโลคน กมฺเมเนว วณฺทิตฺโย กาทพุฬ ๑

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๘๘

อัย ปเนตถ ปาติมุตตโกปี กมฺมลกฺขณวินิจฺจโย ฯ อิทํ
หิ กมฺมลกฺขณํ นาม ภิกฺขุณีสงฺฆมฺมูลกํ ปญฺจตฺตํ ภิกฺขุณี-
สงฺฆสฺสสาปี ปน ลพฺภติเยว ฯ ยถฺหิ ภิกฺขุสงฺโฆ สลากคฺค-
ยาคุคฺคภตฺตคฺคอุโปสถคฺคเสสุ อปฺโลคนกมฺมํ กโรติ เอตมฺปิ
กมฺมลกฺขณเมว ฯ อจฺฉินฺนจิวฺรชินฺนจิวฺรนฏฺฐจิวฺรानํ หิ สงฺฆํ
สนฺนิปาตาเปตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุณา ยาวตฺติยํ สาเวตฺวา
อปฺโลคนกมฺมํ กตฺวา จิวฺริ ทาตุ วัฏฺฏติ ฯ อปฺปมตฺตก-
วิสฺสชฺชเกน ปน จิวฺริ กโรนฺตสฺส เสนาสนกฺขนฺธกฺวณฺณายํ
วฺตุตฺตปฺปเกทานิ สฺวจิอาทีนํ อนปฺโลเกตฺวาปี ทาทพฺพานิ ฯ เตสํ
ทานे โสเยว อิสฺสโร ฯ ตโต อติเรกํ เทนฺเตน อปฺโลเกตฺวา
ทาทพฺพํ ฯ ตโต หิ อติเรกทานे สงฺโฆ สามิ ฯ กิลานเกสฺชชฺปี
ตฺตถ วฺตุตฺตปฺปการํ สยเมว ทาทพฺพํ ฯ อติเรกํ อิจฺฉนฺตสฺส
อปฺโลเกตฺวา ทาทพฺพํ ฯ โยปีจ ทุพฺพโล วา ฉินฺนิริยาปโล
วา ปจฺฉินฺนภิกฺขาจารปโล มหาคิลาโน ตสฺส มหาวาเสสุ
ตฺตรูปฺปาทโต เทวสิกํ นาฬิ วา อุปฺพตฺตนาฬิ วา เอกทิวสฺสเยว
ปญฺจ วา ทส วา ตณฺฑุลนาฬิโย เทนฺเตน อปฺโลคน-
กมฺมํ กตฺวาว ทาทพฺพํ ฯ เปสฺสสฺส ภิกฺขุโน ตฺตรูปฺปาทโต
อिณฺปฺลิโพธิปํ พหุสฺสฺสฺส สงฺฆการนิคฺคธรรณกสฺส ภิกฺขุโน
อนุฏฺฐาปนียเสนาสนํปิ สงฺฆกิจฺจํ กโรนฺตานํ กปฺปียการกาทีนํ
ภตฺตเวตฺตณมฺปิ อปฺโลคนกมฺเมเนว ทาตุ วัฏฺฏติ ฯ จตฺตปฺจย-

*เล่มที่ ๓ ปญจวคควณณา หน้า ๖๘๕

วเสน ทินนตตฺรูปาทโต สงฺฆิกํ อาวาสํ ชคฺคาเปตฺตํ วมฺภุตฺติ ๑
อัย ภิกฺขุ อิศฺสรวตฺตย วิจาเรตฺติ กถาปจฺฉินฺทนตฺถํ ปน
สลากกฺคาทิสฺส วา อนุตฺตรสนฺนิปาเต วา สงฺฆํ ปุจฺฉิตฺตวาว
ชคฺคาเปตฺตพฺโพจิวฺรปฺปิณฺทปาตตฺถาย อุตฺทิสฺส ทินนตตฺรูป-
ปาทโตปิ อปฺโลเกตฺตวาว อาวาสํ ชคฺคาเปตฺตพฺโพ ๑ อนปฺโลเกตฺตวาวปี
วมฺภุตฺติ ๑ สฺสูโร วตฺตยํ ภิกฺขุ จิวฺรปฺปิณฺทปาตตฺถาย ทินนโต
อาวาสํ ชคฺคาเปตฺติ เอวํ อูปฺปนฺนกถาปจฺฉินฺทนตฺถํ ปน
อปฺโลกนกกมฺมเมว กตฺตวาว ชคฺคาเปตฺตพฺโพ ๑ เจตฺติเย นตฺถํ วา
เวทิกํ วา โปธิจฺฉริ วา อาสนจฺฉริ วา อกตฺตํ วา กโรนฺเตน
จฺฉินฺณํ วา ปฏฺธิสงฺขโรนฺเตน สฺสุชากกมฺมํ วา กโรนฺเตน มนฺนุสฺเส
สมาทเปตฺตวาว กาคฺคํ วมฺภุตฺติ ๑ สเจ การกา นตฺถิ ๑ เจตฺติยสฺส
อูปฺนิกฺเขปโต การเตตฺตพฺพิ ๑ อูปฺนิกฺเขเปปิ อสฺติ อปฺโลกนกกมฺมํ
กตฺตวาว ตตฺรูปาทโต การเตตฺตพฺพิ สงฺฆิกเณปิ อปฺโลเกตฺตวาว
เจตฺติยจฺฉริ กาคฺคํ วมฺภุตฺติ ๑ เจตฺติยสฺส สนฺตเณน อปฺโลเกตฺตวาวปี
สงฺฆจฺฉริ กาคฺคํ น วมฺภุตฺติ ๑ ตาวกาลิกํ ปน คเหตุวาว
ปฏฺธิปาตฺติกํ กาคฺคํ วมฺภุตฺติ ๑ เจตฺติเย สฺสุชากกมฺมาทินิ กโรนฺเตหิ
ปน ภิกฺขาจารโต วา สงฺฆโต วา ยापนฺมตฺตํ อลภฺนฺเตหิ
เจตฺติยสนฺตกโต ยापนฺมตฺตํ คเหตุวาว ปรีภฺยชฺชนฺเตหิ วตฺถํ กาคฺคํ
วมฺภุตฺติ ๑ วตฺถํ กโรมาติ มจฺฉนฺมฺสาทฺธิ สงฺฆกตฺตํ กาคฺคํ น

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๕๐

วณฺณุตติ ๑ เย วิหารเ รโปีตปิ ผลรูกษา สงฺฆเณ ปรีคหิตา
โหนติ ชคฺคนกมฺมํ ลภนฺติ ๑ เยสํ ผลานิ คณฺท์ ปหริตฺวา
ภาเชตฺวา ปรีภุชฺชนฺติ ๑ เตสุ อปฺโลกนกมฺมํ น กาดพฺพิ ๑
เย ปน อปรีคหิตา เตสุ ปน อปฺโลกนกมฺมํ กาดพฺพิ ๑
ตํ ปน สลากคฺคยาคฺคกคฺคตคฺคคฺคอนฺตรสนฺนิปาเตสุปี กาคฺตุ
วณฺณุตติ ๑ อุโปสถคฺเค ปน วณฺณุตติเยว ๑ ตตฺถ หิ อนาคตานิปี
ฉนฺทปารีสุทฺธิ อหริยติ ๑ ตสฺมา ตํ สุวิโสธิตํ โหติ ๑
เอวํ จ ปน กาดพฺพิ ๑ พฺยตฺเตน ภิกฺขุณา ภิกฺขุสงฺฆสฺส
อนุมติยา สาวตพฺพิ ภนฺเต ยํ อิมสฺมี วิหารเ อนฺโตสีมาย
สงฺฆสนฺตํ มฺลตจปตฺตองฺกรปฺปผลขาทนียาทิ อตฺถิ ตํ สพฺพิ
อากตาคตานิ ภิกฺขุณํ ยถาสุขํ ปรีภุชฺชิตุํ สงฺฆสฺส รุจฺจตีติ
สงฺฆํ ปุจฺจนามีติ ติกฺขตฺตํ ปุจฺจิตพฺพิ ๑ จตฺถิ ปญฺจหิ ภิกฺขุหิ
กตํ สุกตเมว ๑ ยสฺมีปี วิหารเ เทว ตโย ชนา วสนฺติ
เตหิ นิสีหิตฺวา กตฺปี สงฺฆเณ กตสทิสเมว ๑ ยสฺมี ปน วิหารเ
เอโกภิกฺขุ โหติ เตน ภิกฺขุณา อุโปสถทิวเส ปุพฺพกรรม-
ปุพฺพกิจฺจํ กตฺวา นิสินฺเนน กตฺปี กตฺถิวกตฺตํ สงฺฆเณ กตสทิสเมว
โหติ ๑ กโรนฺเตน ปน ผลวาทเนน กาดตปี จตฺตาโร มาเส ฉ มาเส
เอกํ สํวจฺจรณฺติ เอวํ ปรีจฺฉินฺทิตฺวาปี อปรีจฺฉินฺทิตฺวาปี
กาคฺตุ วณฺณุตติ ๑ ปรีจฺฉินฺเนน ยถापรีจฺฉินฺนํ (๑) ปรีภุชฺชิตฺวา ปฺน
๑. ม.ย. ยถापรีจฺฉินฺทํ ๑

*เล่มที่ ๓ ปณจวคควณณนา หน้า ๖๕๑

กาตพัพ ๑ อปริจฉินเน ยาว รุกขา ธรนติ ตาว วฏฺฏติ ๑
เยปี เตสํ รุกขานํ พีเชหิ อญฺเณ รุกขา โรปีตา โหนติ
เตสํปี สาเอว กติกา ๑ สเจ ปน อญฺลสมิ วิหารเ โรปีตา
โหนติ เตสํ ยตฺถ โรปีตา ตสมิเยว วิหารเ สจฺโฆ สามิ ๑
เยปี อญฺลโต พีชานิ อหริตฺวา ปุริมวิหารเ ปจฺฉา โรปีตา
เตสํ อญฺฉา กติกา กาตพฺพา ๑ กติกาย กตาย ปุคฺคฺลิกฺกุจฺฉาน
ติฏฺฐนฺติ ๑ ยถาสุํ ผลาทินิ ปริภุชฺชิตุ วฏฺฏติ ๑ สเจ ปนตถ
ตํ ตํ โอกาถํ ปริภุชฺชิตฺวา ปริเวณานิ กตฺวา ชคฺคฺนฺติ ๑
เย ชคฺคฺนฺติ เตสํ ภิกฺขุณํ ปุคฺคฺลิกฺกุจฺฉาน ติฏฺฐนฺติ ๑ อญฺเณ
ปริภุชฺชิตุ น ลภนฺติ ๑ เตหิ ปน สงฺฆสฺส ทสภาคํ
ทตฺวา ปริภุชฺชิตพฺพานิ ๑ โยปี มชฺเณ วิหารเ รุกฺขสาขาหิ
ปรีวเรตฺวา รุกฺขติ ตสฺสาปี เอเสว นโย ๑ โปราณกวิหารํ
กตสฺส สมฺภาวนียสฺส ภิกฺขุโน เถโร อากโตติ ผลาผลํ
อาหฺรณฺติ ๑ สเจ ตตฺถ มูเล สพฺพปรียตฺตฺโร พหุสฺสฺสฺสภิกฺขุ
วิหาสิ ๑ อทฺฐา เอตฺถ ทีฆา กติกา กตา ภวิสฺสตีติ
นิกฺกฺกฺจฺเจน ปริภุชฺชิตพัพ ๑ วิหารเ ผลาผลํ ปิณฺฑปาติกานํปี
วฏฺฏติ ฐตฺงคํ น โโกเปติ ๑ สามเณฺรา อตฺตโน อจฺริย-
ปชฺฌายานํ พหุณิ ผลาผลานิ เทนฺติ อญฺเณ ภิกฺขุ อลภนฺตา
จियฺนฺติ จियฺยิตมตฺตเมว ตํ โหติ ๑ สเจ ปน ทพฺภิกฺขํ โหติ

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๕๒

เอกั ปนสรุภัง นิสุสาย สฎฐีปี ชนา ชีวนุตติ ๑ ตาทิส
กาเล สพเพลั สงคหกรณตุถาย ภาเชตวา ขาทิตพัพ ๑ อัย
สามิจิ ๑ ยาว ปน กติกวตุตติ น ปฏิปุตสสมภติ ตาว เตหิ
ขาทิติ สุขาทิตเมว ๑ กทา ปน กติกวตุตติ ปฏิปุตสสมภติ ๑
ยทา สมคโค สงโฆ สนุnipติตวา อิตो ปฎุจาย ภาเชตวา
ขาทนตุตติ สาวติ ๑ เอกภิกขุเก ปน วิหารเ เอเกน สาวิตีปี
ปุมภติกา ปฏิปุตสสมภติเยว ๑ สเจ ปฏิปุตสสทุชาย กติกาย
สามเนรา เนว รุกขโต ปาเตนุตติ น ฎุมิโต คเหตุวา
ภิกขุณั เทนุตติ ปติตผลานิ ปาเทหิ ปหรนุตตา วิจรนุตติ ๑
เตลั ทสภาคโต ปฎุจาย ยาว อุปทุฒผลภาเคน ผาติกรมม
กาทพัพ ๑ อทธา ผาติกรมมลาเกน อahrิตวา ทสสนุตติ ๑ ปุน
สุภิกเข ชาเต กปปีयरเกสุ อากนุตวา สาขาปรีวาราทินิ
กตุวา รุกเข รุกขนุเตสุ สามเนรานัน ผาติกรมม น กาทพัพ
ภาเชตวา ปรีฎุชิตพัพ ๑ วิหารเ ผลาผลั อตุถิตติ สามนุต-
คามหิ มนุสสา คิลานานัน วา คพุภินันัน วา อตุถาย อากนุตวา
เอกั นาพิเกร์ เทถ อมัพ ๑ เทถ ลพุชั เทถาติ ยาจนุตติ
ทาทพัพ น ทาทพัพนุตติ ๑ ทาทพัพ ๑ อทियมานเ หิ เต
โทมนสุลิตา โหนุตติ ๑ เทนุเตน ปน สงฆัน สนุnipาเตตวา
ยวตติย สเวตวา อุปโลกนกรมม กตุวา ว ทาทพัพ กติกวตุตติ

*เล่มที่ ๓ ปณจวคคุณณนา หน้า ๖๕๓

วา กตฺวา จเปตพฺพํ ฯ เอวํ จ ปน กตพฺพํ ฯ พฺยตฺเตน
ภิกฺขุณา สงฺฆสฺส อนุมตฺติยา สาเวตพฺพํ สามนุตคามเหมิ มนุสฺสา
อาคนุตฺวา คิถานาทินํ อตฺถาย ผลาผลํ ยาจนฺติ เทว
นาพิเกรานิ เทว ตาลผลานิ เทว ปนสานิ ปณจ อมฺพานิ
ปณจ กทลีสถานิ คณฺหนฺตानํ อนิวารณํ อสฺสกรุกฺขโต จ
ผลํ คณฺหนฺตानํ อนิวารณํ รุจฺจติ ภิกฺขุสงฺฆสฺสาติ ติกฺขตฺตํ
วตฺตพฺพํ ฯ ตโต ปฏฺจาย คิถานาทินํ นามํ คเหตุวา ยาจนฺตา
คณฺหธาติ น วตฺตพฺพา ฯ วตฺตํ ปน อัจฺจิกฺขิตพฺพํ นาพิเกราทีนํ
อิมินา นาม ปริจฺเจเทน คณฺหนฺตानํ อสฺสกรุกฺขโต จ
ผลํ คณฺหนฺตानํ อนิวารณํ กตฺนฺติ ฯ อนฺุวิจฺริตฺวา ปน อัย
มรฺุรฺผล โอมฺโพ อิตฺ คณฺหธาติปี น วตฺตพฺพา ฯ ผลาชนกาเล
ปน อากตฺวานํ สมฺมเตน อฺปฺทฺตภาโค ทาทพฺโพ ฯ อสมฺมเตน
อปฺโลเกตฺวา ทาทพฺพํ ฯ ชินฺปริพฺพโย วา มคฺคคมฺมยสฺสคฺตฺวาโห
วา อณฺโณ วา อิสฺสโร อาคนุตฺวา ยาจติ อปฺโลเกตฺวา
ทาทพฺพํ ฯ พลาเรน คเหตุวา ขาทนฺโต น วาเรตพฺโพ ฯ
กฺุทฺโร หิ โส รุกฺเขปี ฉินฺนฺเทยฺย อณฺณํปี อนตฺถํ กเรยฺย ฯ
ปฺุคฺคตฺถิกปริเวณํ อาคนุตฺวา คิถานสฺส นามเนน ยาจนฺโต
อมฺเหหิ ฉายาทินมตฺถาย โรปีตํ สเจ อตฺถิ ตุมฺเห ชานาธาติ
วตฺตพฺโพ ฯ ยถิ ปน ผลภริตา จ รุกฺขา โหนฺติ ฯ กณฺณเก

*เล่มที่ ๑ ปรีวารวณณา หน้า ๖๕๔

พนุชิตฺวา ผลํ วาเรน ขาทนฺติ อปฺจจาสิสฺนฺเตน หุตฺวา
ทาทพฺพิ ๑ พลกาเรน คณฺหนฺโต น วาเรตพฺโพ ๑ ปุพฺเพ
วุตฺตเมเวตฺถ การณํ ๑ สงฺฆสฺส ผลาราโม โหติ ปฺภิชฺคณฺ
น ลภติ ๑ สเจ ตํ โกจิ วุตฺตสีเสน ชฺคคฺติ สงฺฆสฺเสว
โหติ ๑ อถาปี กสฺสจฺจ ปฺภีพลสฺส ภิกฺขุโน อิมํ สปฺปริส
ชฺคคฺติวาทฺเทหิตฺติ สงฺโฆ ภาโร กโรติ ๑ โส จ วุตฺตสีเสน
ชฺคคฺติ เอวํปี สงฺฆสฺเสว โหติ ๑ ผาติกมฺมํ ปฺจจาสิสฺนฺตสฺส
ปนฺน ตติยภาเคน วา อุปฺทตฺตภาเคน วา ผาติกมฺมํ กาทพฺพิ ๑
ภาริยํ กมฺมนฺติ วตฺวา เอตฺตเคน อนิจฺจนฺโต ปนฺน สพฺพิ
ตเวว สนฺตํ กตฺวา มฺลภาคํ ทสมภากมฺมตฺตํ ทตฺวา
ชฺคคฺกาหิตฺตีปี วุตฺตพฺโพ ๑ คุรฺกณฺทตฺตา ปนฺน มฺลจฺเจชฺชวเสน
น ทาทพฺพิ ๑ โส มฺลภาคํ ทตฺวา ขาทนฺโต อกตาวาสํ
วา กตฺวา กตาวาสํ ชฺคคฺติวาทฺ นิสฺสิตกานํ อารามํ
นินฺยยาเทติ ๑ เตหิปี มฺลภาโค ทาทพฺโพ ๑ ยथा ปนฺน ภิกฺขุ
สยํ ชฺคคฺติํ ปโหนฺติ อถ เตสํ ชฺคคฺติํ น ทาทพฺพิ ๑
ชฺคคฺตกาเล น วาเรตพฺพา ๑ ชฺคคฺนกาเลเยว วาเรตพฺพา ๑
พหุํ ตุมฺเหหิ ขายิตํ อิทานิ มา ชฺคคฺติคฺต ภิกฺขุสงฺโฆเยว
ชฺคคฺตสฺสตีติ วุตฺตพฺพิ ๑ สเจ ปนฺน เนว วุตฺตสีเสน ชฺคคฺนฺโต
อตุถิ น ผาติกมฺเมน น สงฺโฆ ชฺคคฺติํ ปโหนฺติ ๑ เอโก
อนาปุจฺฉิตฺวาว ชฺคคฺติวาทฺ ผาติกมฺมํ วทฺเตตฺตวาทฺ ปฺจจาสิสฺตีติ ๑

*เล่มที่ ๓ ปณจวคคุณณนา หน้า ๖๕๕

อปโลกนกมฺเมน ผาติกมฺมํ วฑฺฒเตตฺวา ทาทพฺพิ ฯ อิติ อิมํ
สพฺพิปี กมฺมลกฺขณเมว โหติ ฯ อปโลกนกมฺมํ อิมานิ ปณจ
จานานิ คจฺฉติ ฯ

ลตฺตติกมฺมฏฺจานเกเท ปน สฺสณาคฺคฺ เม ภนฺเต สงฺโฆ
อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส आयสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข
อนฺุสติฏฺโฐ โส มยา ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตคฺคฺลํ อิตฺถนฺนาโม
อากฺขณฺยยาติ อากฺขณฺยหิตี วตฺตพฺโพติ เอวํ อุปสมฺปทาเปกฺขสฺส
โอสารณา โอสารณา นาม ฯ สฺสณาคฺคฺ เม आयสฺมนฺตา อัย
อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ ฃมฺมกถิโก อิมสฺส เนว สฺสत्ถิ อากฺขณฺติ
โน สฺสत्ถวิภงฺโก โส อตฺถิ อสฺลลกฺเขตฺวา พฺยณฺชนนฺายาย
อตฺถิ ปฏฺิพาหติ ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตคฺคฺลํ อิตฺถนฺนามํ
ภิกฺขุํ วุฏฺฐจาเปตฺวา อวเสสา อิมํ อธิกรณํ วุสฺสเมยฺยามาติ
เอวํ อุกฺกพาหิกวินิจฺฉเย ฃมฺมกถิกสฺส ภิกฺขุโน นิสฺสารณา
นिसฺสารณา นาม ฯ สฺสณาคฺคฺ เม ภนฺเต สงฺโฆ อชฺชุปฺสโถ
ปณฺณโรโส ยถิ สงฺฆสฺส ปตฺตคฺคฺลํ สงฺโฆ อุโปสฺถํ กเรยฺยาติ
เอวํ อุโปสฺถกมฺมวเสน จปีตา ลตฺตติ อุโปสฺถโถ นาม ฯ สฺสณาคฺคฺ
เม ภนฺเต สงฺโฆ อชฺช ปวาร์ณา ปณฺณรสี ยถิ สงฺฆสฺส
ปตฺตคฺคฺลํ สงฺโฆ ปวาร์เยยาติ เอวํ ปวาร์ณากมฺมวเสน จปีตา
ลตฺตติ ปวาร์ณา นาม ฯ สฺสณาคฺคฺ เม ภนฺเต สงฺโฆ อิตฺถนฺนาโม
อิตฺถนฺนามสฺส आयสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข ยถิ สงฺฆสฺส

ปตตกลลั อหิ อิตถนุนามิ ออนุสาเสยยนติ ยถิ สงฆสฺส ปตตกลลั
อิตถนุนาโม อิตถนุนามิ ออนุสาเสยยาติ ยถิ สงฆสฺส ปตตกลลั
อหิ อิตถนุนามิ ออนุตรายิกเก ฐมฺเม ปุจฺเจยฺยติ ยถิ สงฆสฺส
ปตตกลลั อิตถนุนาโม อิตถนุนามิ ออนุตรายิกเก ฐมฺเม ปุจฺเจยฺยาติ
ยถิ สงฆสฺส ปตตกลลั อหิ อิตถนุนามิ วินยิ ปุจฺเจยฺยติ
ยถิ สงฆสฺส ปตตกลลั อิตถนุนาโม อิตถนุนามิ วินยิ
ปุจฺเจยฺยาติ ยถิ สงฆสฺส ปตตกลลั อหิ อิตถนุนาเมน วินยิ
ปุฏฺโฐ วิสฺสชฺเชยฺยติ ยถิ สงฆสฺส ปตตกลลั อิตถนุนาโม
อิตถนุนาเมน วินยิ ปุฏฺโฐ วิสฺสชฺเชยฺยาติ เอวํ อุตฺตานํ वा
ปริ वा สมฺมฺนฺนิตฺตํ จปีตา ฌตฺติ สมฺมฺติ นาม ๑ สฺสฺมาตุ
เม ภนฺเต สฺงฺโฆ อิทํ จีวรํ อิตถนุนามสฺส ภิกฺขุโน นิสฺสคฺคิย
สงฆสฺส นิสฺสคฺคฺจํ ยถิ สงฆสฺส ปตตกลลั สฺงฺโฆ อิมิ
จีวรํ อิตถนุนามสฺส ภิกฺขุโน ททฺเษยฺยาติ ยथाยสฺมฺนฺตานิ
ปตตกลลั อายสฺมฺนฺตา อิมิ จีวรํ อิตถนุนามสฺส ภิกฺขุโน
ททฺเษยฺยติ เอวํ นิสฺสคฺคฺจิวรปตฺตาทินิ ทานิ ทานิ นาม ๑
สฺสฺมาตุ เม ภนฺเต สฺงฺโฆ อิมิ อิตถนุนาโม ภิกฺขุ อาปตฺตี
สฺรติ วิวรติ อุตฺตานี กโรติ เทเสติ ยถิ สงฆสฺส ปตตกลลั
อหิ อิตถนุนามสฺส ภิกฺขุโน อาปตฺตี ปฏฺิคฺคณฺเหยฺยติ
ยथाยสฺมฺนฺตานิ ปตตกลลั อหิ อิตถนุนามสฺส ภิกฺขุโน อาปตฺตี
ปฏฺิคฺคณฺเหยฺยติ เตน วตฺตพฺุโพ ปสฺสตีติ อาม ปสฺสามิติ

*เล่มที่ ๓ ปญจวคคณณนา หน้า ๖๕๖

อายุตี สัวเรยาสีติ เอว อापตติปฏิคโคโห ปฏิคโคโห นาม ฯ
สุณนตุ เม आयสมนุตตา อาวาสिका यथायस्मनุตानं पत्तकल्लं
อิทานि मयि อุโปสถं กเรยยาม ปาฏิโมกข์ อุทฺธิเสยยาม อากเม
กาเล (๑) ปวาเรยยามาติ เต เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภณฺฑนการกา
กลหการกา วิวาทการกา สงฺฆे อธิกรณการกา ตํ กาลं
อนฺวเสยฺยํ อาวาสิกเณ ภิกฺขุณา พุยตฺเตน ปฎิพเลน อาวาสिका
ภิกฺขุ ฌาเปตพฺพา สุณนตุ เม आयสมนุตตา อาวาสिका
ยथायस्मनุตानं पत्तकल्लं इतानि उโปसठं करेययाम
पाठिमोखं उठ्ठिसेययाम अकमे षुण्हे पवारयेयामाति एव
กता पवारणा(๒) ปจฺจुकฺกทฺธนา นาม ฯ สพฺเพเหว เอกขณฺ
สนฺนิปตฺติพฺพิ ฯ สนฺนิปตฺติตฺวา พุยตฺเตน ภิกฺขุणा ปฎิพเลน
สงฺโฆ ฌาเปตพฺโพ ฯ สุณนตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อมฺหากํ
ภณฺฑนชาตानं กลहชาตानं विवथापन्नानं विหრत्तं पหूं
อสุสามณฺกํ อชฺฌมาจิณฺณํ ภาสิตปริกฺขนฺตํ สเจ มยि อิมานि
आपत्तिहि अणुममणुणं करेययाम सियापि तं अधिग्रणं कखपटाय
पालटाय (๓) गेथाय सवत्तेयय यथि संग्मसुस पत्तकल्लं संग्म
อิมํ अधิग्रณं तिณ्वตฺถารเกณ วุปลเมยฺย จเปตฺวา ฐลวชฺช
जपेत्वा किहिपठिसियुत्तनुदि एव तिण्वत्तरकसमेण कता
सपुपजमा सपुपसङ्काहिकवत्ति कममलगुणं नाम ฯ तदा ततो
๑. กสเพ อิติปี ฯ ๒. ปवारणाปจฺจुकฺกทฺธนา อิติปี ฯ ๓. พาพตาย อิติปี ฯ

*เล่มที่ ๓ ปญจวคควณณา หน้า ๖๕๕

กมฺมานํ วเสน นิสฺสารถา เตสํเยว กมฺมานํ ปฏิปฺปสฺสมภน-
วเสน โอสารถา เวทิตพฺพา ฯ ภิกฺขุโนวาทกสมฺมตฺวเสน สมฺมตฺติ
เวทิตพฺพา ฯ ปรีวาททานมานตฺตทานวเสน ทานํ เวทิตพฺพํ ฯ
มฺลยาปฏิกสฺสน กมฺมวเสน นิคฺคโห เวทิตพฺโพ ฯ อุกฺขิตฺตานวตฺตติกา
อฏฺฐ ยาวตฺตติกา อริฏฺโฐ จณฺฑาลี จ อิม เต ยาวตฺตติกาติ
อิมาสํ เอกาทสนฺนํ สมฺนุภาสนานํ วเสน สมฺนุภาสนา
เวทิตพฺพา ฯ อุปสมฺปทกมฺม อพฺพานกมฺมวเสน ปน กมฺมลกฺขณํ
เวทิตพฺพํ ฯ อิติ ฅตฺติจตฺตตฺถกมฺมํ อิมานิ สตฺต จานานิ
คจฺฉติ ฯ

อิติ กมฺมานิ จ กมฺมวิปฺตตี จ วิปฺตตีวิรหิตานํ กมฺมานํ
จानปฺปเภทกมนนฺจ ทสฺเสตฺวา อิทานิ เตสํ กมฺมานํ การกสฺส
สงฺฆสฺส ปรีจเจทํ ทสฺเสนฺโต ปฺน จตฺวคฺคกรณ กมฺเมติ-
อาทิมาท ฯ ตสฺสตฺโถ ปรีสโต กมฺมวิปฺตตีวณฺณนํ วุตฺตนเยเนว
เวทิตพฺโพติ ฯ

กมฺมวคควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อิทานิ ยานิ ตานิ เตสํ กมฺมานํ วตฺตญฺจทานิ
สิกฺขาปทานิ เตสํ ปญฺจตฺตยํ อานิสฺสํ ทสฺเสตฺว เทว อตฺถวเส
ปฏิจฺจาติอาทิ มารทฺธํ ฯ ตตฺถ ทิฏฺฐธมฺมิกานํ อาสวานํ สํวราชาติ
ปาณาติปาตาหิณํ ปญฺจนนํ ทิฏฺฐธมฺมิกเวรานํ สํวรตฺถาย
ปีทหนตฺถาย ฯ สมฺปราชิกานํ อาสวานํ ปฏิจฺจมาตาชาติ วิปาก-

*เล่มที่ ๑ ปริวารวณณา หน้า ๘๐๐

ทุกขสงขาทานํ สมปรายิกเวรานํ ปฎิฆาตตุถาย สมจุเจตตุถาย
อนุปฺชชนตุถาย ๑ ทิฎฐธมฺมิกานํ เวรานํ สํวรายาติ เตสํเยว
ปลฺลจนฺนํ เวรานํ สํวรตุถาย ๑ สมปรายิกานํ เวรานนฺตํ เตสํเยว
วิปากทุกฺขานํ ๑ ทิฎฐธมฺมิกานํ วชฺชานํ สํวรายาติ เตสํเยว
ปลฺลจนฺนํ เวรานํ สํวรตุถาย ๑ สมปรายิกานํ วชฺชานนฺตํ เตสํเยว
วิปากทุกฺขานํ ๑ วิปากทุกฺขาเนว ทิ อธิ วชฺชนียภาวโต
วชฺชานีติ วุตฺตานิ ๑ ทิฎฐธมฺมิกานํ ภยานนฺตํ กรหา อุปฺวาโท
ตชฺชนียาทีนิ กมฺมานิ อุโปสถปวารณานํ จปนํ อกิตฺติ-
ปกาสนียกมฺมนฺตํ เอตานิ ทิฎฐธมฺมิกภยานิ นาม เอเตสํ
สํวรตุถาย ๑ สมปรายิกภยานิ ปน วิปากทุกฺขานิเยว เตสํ
ปฎิฆาตตุถาย ๑ ทิฎฐธมฺมิกานํ อกฺุสลานนฺตํ ปลฺลจเวทสาकुสล-
กมฺมปถปฺปเภทานํ อกฺุสลานํ สํวรตุถาย ๑ วิปากทุกฺขาเนว
ปน อกฺุเขมฏฺเฐน สมปรายิกอกฺุสลานีติ วุจฺจนฺติ เตสํ ปฎิ-
ฆาตตุถาย ๑ คิหิํ อนุกมฺปายาติ อาคาริกานํ สทฺธารกฺุขนฺวเสน
อนุกมฺปนตุถาย ๑ ปาปิจฺฉานํ ปกฺุชฺปะเจตฺถายาติ ปาปิจฺฉปฺกฺุคฺฉานํ
คณฺพนฺธนเกทนตุถาย คณฺโภชนสิกฺุขาปทํ ปลฺลยตุตํ ๑ เสสํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานเมว ๑ ยํ เหตุถ วตฺตพฺพิ สียา ตํ สพฺพํ
ปฺจมปาราชาภิวกฺุณณายเมว วุตฺตนฺติ ๑

สิกฺุขาปเทสุ อตฺถสํวณฺณา นิฎฺฐิตา ๑

*เล่มที่ ๓ ปณจวคควณณา หน้า ๓๐๑

ปาฎิโมกขาทีสุ ปาฎิโมกขุทเทโส ภิกขุณํ ปณจวิโร
ภิกขุณินํ จตฺตพิโร ฯ ปรีวาสทานาทีสุ โอสารณียํ ปณตฺตุนฺติ
อฏฺฐารสฺสุ วา เจจตฺตาพีสาย วา วตฺเตสุ วตฺตมานสฺส
โอสารณียํ ปณตฺตํ ฯ เยน กมฺเมน โอสาริยติ ตํ กมฺมํ
ปณตฺตุนฺติ อตฺถโ ๑ นิสฺสสารณียํ ปณตฺตุนฺติ ภาณฺฑนการ-
กาทโย เยน กมฺเมน นิสฺสارينฺติ ตํ กมฺมํ ปณตฺตุนฺติ
อตฺถโ ๑

อปณตฺเตเตอาทีสุ อปณตฺเต ปณตฺตุนฺติ สตฺตปิ
อาปตฺติกฺขนฺธา กกฺสนฺธํ จ สมฺมาสมฺพุทฺธํ โกนาคมนํ จ
กสฺสปณฺจ สมฺมาสมฺพุทฺธํ จเปตฺวา อนฺตรา เณจि อปณตฺเต
สิกฺขาปเท ปณตฺตํ นาม ๑ มกฺกฏีวตฺตฺวาทีวินิตกถา สิกฺขาปท-
ปณตฺเต อนฺุปณตฺตํ ๑ เสสํ สพุพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๑

อานิสฺสวคควณณา นิฎฺฐิตา ๑

อิทานิ สพุพฺพสิกฺขาปทานํ เอเกเณ อากาเรน นวธา
สงฺคหํ ทสฺเสตฺถึ นว สงฺคหาตีอาทิมาห ๑ ตตฺถ วตฺตฺตฺสงฺคโหติ
วตฺตฺตฺนา สงฺคโห ๑ เอวํ เสเสสฺสุปิ ปทตฺถโ เวทิตฺตฺพุโป ๑ อัย-
ปนฺเตตฺถ อตฺถโยชนา ๑ ยสฺมา หิ เอกํ สิกฺขาปทมฺปิ อวตฺตฺตฺสฺมี
ปณตฺตํ นตฺถิ ตสฺมา สพุพฺพานิ วตฺตฺตฺนา สงฺคหิตานีติ เอวํ
ตาว วตฺตฺตฺสงฺคโห เวทิตฺตฺพุโป ๑ ยสฺมา ปน เทว อาปตฺติกฺขนฺธา
สีลวิปตฺติยา สงฺคหิตา ปณฺจ อาปตฺติกฺขนฺธา อจารวิปตฺติยา

*เล่มที่ ๑ ปริวารวณณา หน้า ๙๐๒

ฉ สิกขาปทานิ อาชีวิวิปตติยา สงฺคหิตานิ ตสฺมา สพฺพานิปี
วิปตติยา สงฺคหิตานีติ เอวํ วิปตติสงฺคโห เวทิตพฺโพ ๑ ยสฺมา
ปน สตฺตหาปตฺตีหิ มุตฺตํ เอกํ สิกขาปทํปี นตฺถิ ตสฺมา
สพฺพานิ อาปตฺติยา สงฺคหิตานีติ เอวํ อาปตฺติสงฺคโห
เวทิตพฺโพ ๑ สพฺพานิ จ สตฺตสุ นกเรสุ ปญฺญตฺตานีติ นิทานน
สงฺคหิตานีติ เอวํ นิทานสงฺคโห เวทิตพฺโพ ๑ ยสฺมา ปน
เอกสิกขาปทํปี อชฺฌาจารเก ปุคฺคเล อสฺติ ปญฺญตฺตํ นตฺถิ
ตสฺมา สพฺพานิ ปุคฺคเลน สงฺคหิตานีติ เอวํ ปุคฺคตสงฺคโห
เวทิตพฺโพ ๑ สพฺพานิ ปน ปญฺจหิ เจว สตฺตหิ จ
อาปตฺติกขนฺนเรหิ สงฺคหิตานิ ๑ ตานิ สพฺพานิ น วินา น्हิ
สมฺภูจฺจานนํ สมฺภูจฺจนฺตํ สมฺภูจฺจานนํ สงฺคหิตานิ ๑ สพฺพานิ
จ จตฺตสุ อธิกรณฺสุ อาปตฺตาธิกรณนํ สงฺคหิตานิ ๑ สพฺพานิ
สตฺตหิ สมฺเถหิ สมถํ กจฺจนฺตํ สมฺเถหิ สงฺคหิตานิ ๑ เอวเมตฺถ
ขนฺนอธิกรณสมฺภูจฺจานนํ สมถสงฺคหาปี เวทิตพฺพา ๑ เสถํ ปุพฺเพ
วตฺตณนยเมวาทิ ๑

สมนุตปาสาทิกาย วินยสํวณณนายน

สงฺคหคฺควณณา(๑) นิฎฺฐิตา ๑

นิฎฺฐิตา จ ปริวารสฺส อนฺตฺตานตฺถปทวณณนาติ ๑

เอตตาวตา จ

อุกโตวิงฺกขณฺชกปรिवารวิกตฺตเทสนํ
นาโถ วินยปิฎกํ วิเนนฺโต เวเนยฺยํ
ยํ ชิโน อาห สมธิกสฺตฺตวิสฺตีสหสฺสมตฺเตน
ตฺตสฺส คนฺเถน สํวณฺณา สมตฺตา สมนุตปาสาทิกา นาม
ตฺตริทํ สมนุตปาสาทิกาย สมนุตปาสาทิกตฺตสฺมี
อจารียปรมฺปรโต นิทานวตฺตอุปฺเภททีปนโต
ปรสมยวิวชฺชนโต สกสมยวิสุทฺธิโต เจว
พฺยณฺชนปริโสชนโต ปทตฺตโต ปาลีโยชนากุมโต
สิกฺขาปทวินิจฺฉยโต วิงฺกขณยเภททฺตฺสนโต
สมปฺตฺสตี น ทิสฺสตี กิณฺจิ อปาสาทิกิ ยโต
เอตฺถ วิณฺญณฺมยํ ตฺตฺมา สมนุตปาสาทิกาเตว
สํวณฺณา ปวตฺตา วินยสฺส วินยทมนกฺสเลน
วตฺตตฺตสฺส โลกนาเถน โลกานุกมฺปมานเณนาตี ฯ
มหาอฏฺจกถํ เจว มหาปจฺจริเมว จ
กฺรฺุณฺทิลฺยจาตี ติสฺโสปี สีหลฏฺจกถา อีมา
พฺุฑฺธมิตฺโตตี นามเณ วิสฺตฺตสฺส ยสฺสสิโน
วินยณฺณสฺส ธีรสฺส สฺตฺวา เณรสฺส สนฺตีเก
มหาเมฆวนฺนุชฺยานเณ ภูมิกาคเณ ปตฺติฏฺจโต
มหาวิหาโร โย สตฺถ มหาโพธิวิภูสิโต

ยํ ตสฺส ทกฺขิณเภาเค ปธานมฺรุมุตตมํ
สุจิจาริตฺตสีเลน ภิกฺขุสงฺฆเมณ เสวิตํ
อุพารกฺลสมฺภูโต สงฺฆุปฺภุจายโก สทา
อนากฺุลา ย สทฺธา ย ปสนฺโน รตนตฺตเย
มหานิกฺมสามิตี วิสฺสุโต ตตฺถ การยิ
จารุปการสฺลยจิตํ ยํ ปาสาทํ มโนรมํ
สีตจฺฉายตฺรเปตํ สมฺปนฺนสฺติลาสยํ
วสตา ตตฺร ปาสาทเ มหานิกฺมสามิโน
สุจิตฺตสมาจารี เถรํ พุทฺธสิริ มยา(๑)
ยา อุทฺทิสิตฺวา อารทฺธา อิทฺธา วินยวณฺณนา ฯ
पालยนฺตสฺส สกฺลํ ลงฺกาทีปํ นีรพฺพุทํ
รณฺโวล สิรินิวาสสฺส สิริपालสฺส ยสฺสสิโน
สมวิสฺติเม เขเม ชยสํวจฺจเร อยํ
อารทฺธา เอกวิสมฺหิ สมฺปตฺเต ปรีนฺภูจิตา ฯ
อุปทฺทวากฺุเล โลเก นีรพฺทวโต อยํ
เอกสํวจฺจเรเนว ยถา นีภฺจํ อุปากตา
เอวํ สพฺพสฺส โลกสฺส นีภฺจํ ฐมฺมุปสฺลยหิตา
สีนํ คจฺฉนฺตุ อารมฺภา(๒) สพฺเพปิ นีรพฺทวาท ฯ
จิรฺภูจิตตฺถํ ฐมฺมสฺส กโรนฺเตน มยา อิมํ
สทฺฐมฺมพฺพมานเณน ยํ จ ปุณฺณํ समाจิตํ

๑. ย. พุทฺธสิริวหฺยํ ฯ ๒. ม. อารพฺภา ฯ

สพพสฺส อานุกาเวน ตสฺส สพฺเพว ปาณินโน
ภวานตุ ฆมฺมราชสฺส สทฺธฆมฺมรสเสวโน ๑
จิริ ตัญฺจตุ สทฺธฆมฺโม กาเล วสฺสึ จิริ ปชฺ
ตปฺเปตฺว เทโว ฆมฺเมน ราชา รกฺขตุ เมทนินฺติ ๑

ปรมวิสุทฺธสทฺธาพุทฺธิวิริยปฏิมณฺฑลิตน สีสถาจารชฺชว-
มทฺทวาทิ คุณสมฺมทฺยสมฺมทิตน สกสมฺยสมฺยนฺตรคหฺนชฺโฆคาหณ-
สมตฺถน ปญฺญาเวยฺยตฺตฺติเยน สมฺนฺนาคเตน ติปิฏกปริยตฺตฺติป-
ปเกเท สาทฺฐกเถ สตฺถุสสาสเน อปฺปฏิหตถาณปฺปกาเวน
มหาเวยฺยากรเณน กรณสมฺปตฺตฺติชฺนิตฺตฺตฺวิญญิตฺตฺตฺมธฺโรพารวจน-
ถาวณฺณยฺยตฺตฺเตน (๑) ยุตฺตมุตฺตฺตฺวาทีนา วาทิวเรน มหากวีนา
ปภินฺนปฺปฏิสมฺภิทาปริวเร ฉพาทิถฺยญาปฺปฏิสมฺภิทาทิปฺปเกท-
คุณปฺปฏิมณฺฑลิตน อุตฺตริมฺนุสฺสทฺธฆมฺเม สฺสปตฺติญฺจิตฺตฺตฺตฺตฺนํ เถรวสฺส-
ปทีปานํ เถรานํ มหาวิหารวาสินํ วัสาลงฺการญฺเตน สฺสฺวิปฺล-
วิสุทฺธพุทฺธินา พุทฺธโฆโสติ กรูหิ คหิตนามเชยฺเยน เถเรณ
กตา อัย สมฺนุตปาสาทิกา นาม วินยสํวณฺณนา นิญฺจิตฺตา ๑

ดาว ตัญฺจตุ โลกสฺมี โลกนิตฺตฺถเรณสินํ
ทสฺเสนตฺติ กุลปฺตฺตฺตฺตฺนํ นยํ สีสลวิสุทฺธิยา
ยาว พุทฺธโฆติ นามมฺปิ สฺสทฺธจิตฺตฺตฺส ตาทิโน
โลกมฺหิ โลกเชญฺจสฺส ปวตฺตติ มเหสีโนติ ๑
วินยภูจกถา นิญฺจิตฺตา ๑

๑. ม. ...เนถวณฺณยฺยตฺตฺเตน ๑